BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO [illegible]
37
16 B
16
– MAG 4186

Google

BIBLIOTHECA MANUALIS ECCLESIÆ PATRUM

COMPLECTENS

Illorum vitæ, & geſtorum breviarium: Operum Synopſim: Illuſtriora teſtimonia Dogmata, Mores, Diſciplinam ſpectantia, & ſelecta Vitæ ſpiritualis documenta.

OPUS

GALLICE EDITUM

A D. PETRO JOSEPHO TRICALETIO

PRESBYTERO, ET DOCTORE IN UNIVERSITATE VESONTIENSI,

LATIO DONATUM

NOTISQUE BREVIORIBUS ILLUSTRATUM

AB EUDOXIO PHILENIO S.T. PROFESSORE.

TOMUS TERTIUS.

BASSANI, MDCCLXXXIII.

SED PROSTANT

VENETIIS APUD REMONDINI.

Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.

Digitized by Google

STUDIOSO LECTORI
LATINUS INTERPRES.

QUatuor alios habes in hoc Volumine Patres, quorum nomina in ſequenti pagella invenies. In his illuſtrandis non levem contuli operam. Nam inter cætera, cum Gallus Auctor S. Epiphanii Commentaria in Cantica Canticorum non noſſet, illorum nequaquam meminit. Ipſe vero nedum hujuſce præclariſſimi Commentarii analyſim adjeci, ſed unde lacunam quarti articuli replerem inveni. Plura ſiquidem in eo reperi chriſtianæ vitæ documenta, unde quartum adjicere potui articulum a Scriptore Gallo omiſſum. In S. quoque Paulino Editionum ſeriem & notitiam adjeci, de quibus alte ſiluerat. Sunt & alia nec levia nec contemnenda additamenta, quæ totum volumen illuſtrant. Non ad jactantiam hæc dicta exiſtimes, ſed ut qualecumque ſtudium & laborem meum pro tua utilitate & profectu æqui bonique conſulas. Fruere igitur & vale.

IN HOC TERTIO TOMO SEQUENTES CONTINENTUR ECCLESIÆ PATRES

S. Ambrosius,	pag. 1
S. Epiphanius.	163
S. Hieronymus.	218
S. Paulinus Nolanus,	342

TABULA

CAPITUM, ARTICULORUM, ET SUMMARIORUM

HUJUS TERTII VOLUMINIS.

CAPUT XVI.

S. Ambroſius Mediolanenſis Archiepiſcopus, & Eccleſiæ Doctor.

ARTICULUS I.

Vitæ S. Ambroſii Breviarium. pag. 1.

Ortus S. Ambroſii. ibid.
Foro incumbit. Æmiliæ Præfectus eligitur. 2
Epiſcopus Mediolanenſis creatur. ibid.
Epiſcopatus initia. 3
Animi magnitudo & benignitas. ibid.
Theodoſium ab Eccleſia depellit. 4
Vercellenſium Epiſcopum conſecrat S. Honoratum: & alium Epiſcopum Ticinenſem. Ægrotat & moritur. 5
De Operibus S. Ambroſii judicium. 6
Optima Editio. ibid.

ARTICULUS II.

Præcipuorum S. Ambroſii Operum Analyſis. 7

Duo de Abraham libri. ibid.
Prioris Libri Analyſis. ibid.
Liber de Iſaac & Anima. 9
Hujus Libri ſcopus. ibid.
Liber de Bono Mortis. 11

Hujus Libri Analyſis	ibid.
Liber de Fuga ſæculi.	13
Ejuſdem Libri Analyſis.	ibid.
De Jacob & Vita beata Libri duo.	14
Prioris Libri Analyſis.	ibid.
Proſequitur Analyſis.	ibid.
Analyſis Secundi Libri.	ibid.
Liber de Joſepho Patriarcha.	19
Ejuſdem Analyſis.	ibid.
Liber de Benedictionibus Patriarcharum.	20
Ejus Analyſis.	ibid.
Liber de Elia & Jejunio.	ibid.
Ejus Analyſis.	ibid.
De Naboth Jezrahelita Liber.	26
Ejus Analyſis.	ibid.
Sequitur Analyſis.	27
De Tobia Liber.	29
Ejus Analyſis.	ibid.
De Interpellatione Job & David Libri quatuor.	31
Apologiæ David Analyſis.	33
Expoſitio Pſalmi 118.	35
Moralia S. Ambroſii documenta.	36
De Expoſitione Evangelii ſecundum Lucam.	39
De Officiis Miniſtrorum Tractatus.	41
Ejuſdem ſcopus.	ibid.
Analyſis prioris Libri de Officiis.	42
Quid Officiorum nomine intelligat.	43
Adoleſcentis officia.	44
Eccleſiaſticorum officia.	46
De Virtutibus Cardinalibus: in quo ſita ſit prudentia & juſtitia.	47
De Fortitudine.	50
De Temperantia.	52
Analyſis ſecundi Libri de Officiis, in quo de liberalitate & eleemoſyna agitur.	54
Tertii Officiorum Libri Analyſis.	57
Libri de Virginitate.	60
Analyſis primi libri.	61
Continuatio Analyſis libri primi.	64
Analyſis ſecundi Libri.	66
Tertii Libri Analyſis.	68
Analyſis Tractatus de Virginis inſtitutione.	70
Perpetuæ Virginitatis Mariæ oſores refellit Ambroſius.	71
Perpetuam Virginitatem Mariæ argumentis evincit.	72
Analyſis Libri de lapſu Virginis conſecratæ.	ibid.
Liber de Myſteriis.	73
Hujus libri Analyſis.	74

Cæte-

Cæremoniæ Baptiſmi. ibid.
Confirmationis Cæremoniæ. 75
Sacramenti Euchariſtiæ ritus. Præſentia realis Chriſti. 76
Librorum de Sacramentis Analyſis. 77
Duo de Pœnitentia libri. 78
Novatianorum error. ibid.
Analyſis prioris Libri. ibid.
Novatianorum objecta diluit. 79
Salus promiſſa credentibus in Chriſtum. Patrum diſciplina erga peccatores. 80
Secundi libri Analyſis. ibid.
Libri quinque de Fide. 84
Analyſis primi libri de Fide. ibid.
Secundi Libri Analyſis. 85
Tertii libri Analyſis. ibid.
Quarti libri Analyſis. 86
Quinti libri Analyſis. 88
Tres libri de Spiritu Sancto. 91
Analyſis libri primi. ibid.
Analyſis ſecundi libri. 93
Analyſis tertii libri. 95
Liber de Incarnatione. 96
Ejus Analyſis. ibid.
S. Ambroſii Epiſtolæ. 98
Epiſtola ad Gratianum. ibid.
Epiſtola ad Valentinianum. 99
Sermo contra Auxentium. 100
Epiſtola ad Marcellinam ſororem. 102
Epiſtola ad Simplicianum. 105
Epiſtola ad Theodoſium Imperatorem. ibid. & 109
Epiſtola ad Marcellinam ſororem. 106
Epiſtola ad Clericos. 109
Epiſtola ad Marcellum. ibid.
De exceſſu Fratris Satyri liber primus. 110
Ejuſdem Analyſis. ibid.
Alterius libri, qui de fide Reſurrectionis inſcribitur, Analyſis. 111
Oratio funebris Valentiniani. 113
Ejuſdem Analyſis. 114
Oratio funebris Theodoſii Imperatoris. 115
Hymni S. Ambroſii. 118

Digitized by Google

ARTICULUS III.

Selectiora S. Ambroſii Documenta, Dogmata, Mores, & Diſciplinam ſpectantia. 120

De Sacræ Scripturæ inſpiratione. ibid.
De Textu & Verſione Scripturarum. ibid.
De Pſalmorum libro. 121
De Traditione & Conciliis. ibid.
De Trinitate. 122
De Proceſſione Spiritus Sancti. 123
De Peccato originali. ibid.
De Incarnatione. ibid.
De duplici Chriſti natura in una Perſona. 124
De Idiomatis communicatione, & de duplici Chriſti voluntate. 125
De Virgine Deipara, & S. Joſeph. 126
De Angelis. 127
De origine & natura animæ. 128
De Gratia & libero arbitrio. 129
De Morte Chriſti & Prædeſtinatione. 130
De Sacramentis Baptiſmi & Confirmatione. ibid.
De Euchariſtia Sacramento & Sacrificio. 132
De Pœnitentia. 135
De Ordine. 137
De Matrimonio. 138
De Eccleſia. 139
De Primatu S. Petri. ibid.
De temporali Poteſtate. 140
De Sanctorum interceſſione & Reliquiis. ibid.
De Purgatorio, Inferno, & æternitate pœnarum. 141
De Eccleſiæ diſciplina nonnulla. ibid.
De Jejunio. 142
Nonnullæ morum doctrina. ibid.
De factis hiſtoricis. 143

ARTICULUS IV.

Selecta Vitæ ſpiritualis Documenta. 146

Solum peccatum verum malum. ibid.
Mos antiquus petendi a Deo ſerenitatem & pluviam. ibid.
Fiducia in Deo. ibid.
Adverſus Mulierum fucos. ibid.
In quibus animis Deus quieſcat. ibid.
Memoria mortis divitum tumorem reprimit. ibid.
Divites minime felices. 147
Anima Trinitatis imaginem in ſe gerit. ibid.
Oratio ſit cum fiducia conjuncta. ibid.
Remiſſio peccatorum in Eccleſia. ibid.
Pauci apud Deum juſti. ibid.
Pudor & modeſtia nuptias præire debent. ibid.
Chriſtus principium & finis. ibid.
Præſentia Dei. ibid.
Quo diutius vivimus, multiplicamus peccata. ibid.
Abſolutio deteriores reddit peccatores recidivos. ibid.
Mors non timenda. 148
Moderari poſſumus paſſiones, non evellere. ibid.
Nonniſi in Chriſto gloriandum. ibid.
Gratia data novam gratiam pollicetur. ibid.
De eodem argumento. ibid.
Perfecta virtus pacem habet. ibid.
Soli Deo ſerviendum. ibid.
Dei Miniſtri a carne & ſanguine alieni. ibid.
Divini indigentia auxilii. ibid.
David exemplar pœnitentiæ. 149
Ad converſionem peccatoris gratia neceſſaria. ibid.
Se ipſum judicet prius qui alium judicat. ibid.
Jejunii excellentia. ibid.
Eleemoſyna pauperibus danda. ibid.
Ignorantia non excuſat. ibid.
Fides ſine curioſitate. ibid.
Quies in alia vita quærenda. ibid.
Tribulationes ad Deum revocant. ibid.
Bona hujus vitæ pernicioſa magis quam utilia. ibid.
Deum diligamus etiam dum punit. 180
Pœnitens offerre ſe debet ad pœnam. ibid.
Orationis neceſſitas. ibid.
Deus punit ut parcat. ibid.

Per-

Percutit ut ſanet. ibid.
Peccatum pœna peccantis. ibid.
Libenter pati pro Chriſto. ibid.
Conſolatio ſit mitis. ibid.
Regibus debita a quocunque reverentia. ibid.
Ubi abundat peccatum, aliquando abundat & gratia. ibid.
Cum corripimur, tacendum. ibid.
Mundus laqueis undique plenus. ibid.
Miſericordia Dei ſæpius imploranda. ibid.
Jejunio majora feſta prævenienda. ibid.
Deus non deſerit niſi deſerentem. 151
Veritas prudenter prædicanda. ibid.
In Cœlo vera vita. ibid.
Vanitates non aſpiciendæ. ibid.
Malis non frangitur qui Cœlum ſperat. ibid.
Merces ſolum in altera vita expectanda. ibid.
Somno aliquid detrahendum ut orationi vacemus. ibid.
Pauci ſe totos Deo dedunt. ibid.
Altaris Miniſtri non ſibi vivunt. ibid.
Gratia ſemper neceſſaria. ibid.
Qui mundo & peccato adhæret, Dei eſſe nequit. ibid.
Effectus Sanctæ Communionis. 152
Juſtus Dominus in omnibus viis ſuis. ibid.
Diſciplina non relaxanda. ibid.
Effectus divinæ locutionis. ibid.
Præſtantia & virtus Euchariſtiæ. ibid.
Cor ad Deum attollendum & in nocte. ibid.
Quomodo inſumenda dies a Chriſtiano. ibid.
Juſtus a ſuis affectibus perſecutionem patitur. ibid.
Paſſionibus obluctari martyrium. 153
Urbes Deus punit propter inhabitantium peccata. ibid.
Angeli Sacrificio adſunt. ibid.
Virginis excellentia. ibid.
De divina miſericordia nunquam deſperandum. ibid.
Cur juſtos labi Deus permittat. ibid.
Sancta gratis danda. ibid.
Deum non perdit niſi qui rejicit. ibid.
Caritas & puritas Deo grata. ibid.
A Deo petendum ut corda purificet. ibid.
Vita contemplativa non eſt otioſa. ibid.
Cur Deus viles elegerit Evangelii Præcones. ibid.
Beneficia Dei erga Chriſtianos. ibid.
Deus frequenter non concedit oratus quod inutiliter petimus. 154
Nimia ſeveritas & nimia indulgentia vitandæ. ibid.
Correptio amica. ibid.
Potius parentibus pauperibus dandum quam Eccleſiæ. ibid.
Parentibus primo ſuccurrendum. ibid.

Chri-

Chriſtus factus eſt debilis ut nos corroboret. ibid.
Lapſus Sanctorum utilis. ibid.
Cur Chriſtus accuſatus tacuit. ibid.
Qui cum Chriſto eſt, beatus eſt. ibid.
Peccatorum menſura. ibid.
Licita omittenda ſi ſcandalizent. ibid.
Ratio ipſa oſtendit Dei opera rationem noſtram vincere, 155
Corpus caſtigandum. ibid.
Eleemoſynæ modus. ibid.
Fuga in perſecutione. ibid.
Miniſtri Eccleſiæ continentes ſint. ibid.
Probent Epiſcopi Ordinandos. ibid.
Miniſtri Eccleſiæ ne nimium ſe maœrent ne fiant inutiles, ibid.
Veræ Pœnitentiæ conditiones. ibid.
Chriſtus in Euchariſtia adorandus. ibid.
Chriſtus Sacramentorum Auctor. ibid.
Tranſubſtantiatio. 156
Realis præſentia Chriſti in Euchariſtia. ibid.
Sic vivendum ut quotidie communicare mereamur, ibid.
Poteſtas remittendi peccata Apoſtolis data. ibid.
Sacerdos noverit condolere peccantibus. ibid.
Deus ſolum exigit quod in noſtra eſt poteſtate, ibid.
Abſolutio non præcipitanter danda, ibid.
Magna pœna communione carere. ibid.
Veri Pœnitentes rari. 157
Sæculo renuntiandum. ibid.
Silentium utile. ibid.
Nihil utile niſi quod ad ſalutem prodeſt. ibid.
Sæculi commoda non in bonis computanda, ibid.
Miſericordiæ Opera. ibid.
Verecundia exterior. ibid.
Eccleſiaſticorum occupationes. ibid.
Ira adverſus peccatum. ibid.
Contentio fugienda. ibid.
Sermo de Deo qualis. ibid.
Eccleſiaſticorum ſermo qualis. ibid.
Eleemoſyna ſecreta. 158
Suis ſubveniendum, ſed non ditandi. ibid.
Injuria a ſocio repellenda. ibid.
Virtus ſola verum bonum. ibid.
Bonitas omnibus grata. ibid.
Opera miſericordiæ. ibid.
Verus amicus. ibid.
Virginitatis præſtantia. ibid.
Deiparæ laudes. ibid.
Omnia Chriſtus eſt nobis. 159
Modeſtia & gravitas Virginum. ibid.

Vi-

Virgines a ſæculo fugiant. ibid.
Grandis peccati magna pœnitentia. ibid.
Multitudo peccantium non prodeſt. ibid.
In nomine Jeſu omnia agenda. ibid.
Sanctorum invocatio. ibid.
Sacerdotes ſancti ſint. ibid.
Traditio Eccleſiæ. ibid.
Gratia ſemper petenda. 160
Cultus Martyrum. ibid.
Quale ſit jejunium Deo acceptum. ibid.
Quadrageſimale jejunium a Deo inſtitutum. ibid.
Mors remedium eſt non pœna. ibid.
Martyres ubi præcipue colendi. ibid.
Divites diſpenſatores, non domini. ibid.
Communio cum eleemoſyna jungenda. ibid.
Eleemoſyna danda. ibid.
Sacerdotes virtute populo ſupereemineant. ibid.
Libertas Epiſcopi propria. 161
Epiſcopalis S. Ambroſii libertas. ibid.
Fortitudo & humilitas Epiſcopi. ibid.
Firmitas Epiſcopi in tuendis Eccleſiæ juribus. ibid.
Adverſus eos, qui Imperatoris nomen obtendunt, ut invidiam creent Dei ſervis. ibid.
Prædicatores mortificationem amplectantur. ibid.
Apoſtolorum conſilia cæteris meliora. ibid.
Varii perfectionis gradus, Virginitatis, Viduitatis, & Conjugii. ibid.
Vita Sacerdotum illorum dignitati reſpondeat. ibid.
Non nobilitas, ſed virtus in ſacerdotibus ſuſpicienda. 162
Vitæ regularis utilitas. ibid.
Exempla dominorum. ibid.
Pauperes, alios divites faciunt. ibid.
Virtutibus facilius irrepit humana gloria. ibid.
Quo magis quis in virtute proficit, tanto magis timeat. ibid.
Lapſus ſuperbiæ difficilius reparatur. ibid.

CA-

CAPUT XVII.

S. Epiphanius Salaminæ Archiepiſcopus, & Eccleſiæ Doctor.

ARTICULUS I.

Vitæ S. Epiphanii Breviarium. 163

S. Epiphanii natalis, Patria, educatio. ibid.
Eleutheropoli Monaſterium erigit. 164
Presbyter conſecratur. ibid.
Nonnulla ſuſcipit itinera. ibid.
Romam petit. 165
Bethleem pergit. ibid.
Controverſiæ cum Joanne Hieroſolymitano. ibid.
Paulinianum in Diaconum, & Presbyterum ordinat. ibid.
Concilium in Cypro cogit adverſus Origenem, ejuſque ſcripta. 160
Elogium. 161
Opera, ibid.
Optima Editio. 168

ARTICULUS II.

Operum S. Epiphanii Analyſis. ibid.

Panarium, ſive Tractatus de hæreſibus. ibid.
Cur Tractatus iſte Panarium ſit inſcriptus. ibid.
Epiſtola ad Acacium & Paulum. 169
Quid ſit hæreſis; quando inceperit. 170
Stoicorum, Platonicorum, Pythagoreorum & Epicureorum Secta. ibid.
Samaritanorum ſecta. 171
Aliæ Judæorum ſectæ, ſcilicet Sadducæorum, Scribarum, Phariſæorum, Hemerobaptiſtarum, Nazaræorum, Eſſenorum, & Herodianorum. ibid.
Simoniani, Menandriani, Saturniani, Baſilidiani, Nicolaitæ. 174

Gno-

Gnoſtici, Carpocratiani, & Cerinthiani. 176
Nazaræi, Ebionitæ, Valentiniani, Secundiani, Ptolomaitæ. 177
Marcoſii, Colobarſii, Heracleonitæ, Ophitæ, Cainitæ, Sethiani. 178
Archontici, & Cerdoniani. 179
Marcionitæ. 180
Tatianiſtæ & Encratitæ. 181
Phryges ſeu Montaniſtæ. ibid.
Melchiſedechiani, Noetiani, Valeſiani. 182
Cathari, ſeu Novatiani, & Donatiſtæ. 183
Sabelliani. 184
Errores Origeni tributi. ibid.
Paulus Samoſatenus. ibid.
Manichæi. 185
Ariani. 186
Audiani. ibid.
Semiariani, & Pneumatomachi, ſeu Macedoniani. 187
Aetiani. 188
Anomæi. 190
Apollinariſtæ. 191
Antidicomarianitæ & Collyridiani. 192
Meſſaliani. ibid.
Anchoratus, quâ de cauſa ſcriptus. 196
Analyſis. ibid.
Argumenta ex ratione naturali ducta pro Reſurrectione mortuorum. 197
Argumenta ex fabulis. 198
Argumenta adverſus hæreticos reſurrectionem negantes. ibid.
Tractatus de ponderibus, & menſuris. 200
Analyſis hujus Tractatus. ibid.
Epiſtolæ S. Epiphanii. 204

ARTICULUS III.

Præſtantiora S. Epiphanii documenta, Dogmata, Mores, & Diſciplinam reſpicientia. ibid.

De ſacrorum librorum inſpiratione. ibid.
De ſacræ Scripturæ lectione. 205
Canon Scripturarum. ibid.
De Traditione. 206
De Trinitate & Incarnatione. ibid.
De Christo. 207

De

De Eccleſia. 208
De Primatu S. Petri. ibid.
De Euchariſtia: oratione pro defunctis in Sacrificio. ibid.
De diſtinctione Epiſcoporum, & Presbyterorum. 209
De eccleſiaſticis Ordinibus. ibid.
De S. Joſeph 210
De ſacra Virgine. ibid.
De Cœlibatu. 211
De Collectis & jejuniis eccleſiaſticis. ibid.
De Monachis. 212
De moribus Eccleſiæ catholicæ. 213
Commentarium in Cantica Canticorum. 214
Totum Canticum de Eccleſia exponit. ibid.

ARTICULUS IV.

Selecta ſpiritualis vitæ documenta. 216

Caſtitas in Matrimonio. ibid.
Perſeverantia. ibid.
Baptiſmalis innocentiæ cuſtodia. ibid.
Sacræ lectionis utilitas. ibid.
De eodem argumento. ibid.
Amor æquitatis. ibid.
Juſti ſunt domus Dei. 217
Tentationes pluviis ſimiles. ibid.
Vox Chriſti ſuavis. ibid.
Juſtorum animæ cui ſimiles. ibid.
Quomodo quærendus Dominus. ibid.
Baptiſmi gratia & excellentia. ibid.
Tentationes juſtis utiles ibid.

CAPUT XVIII.

S. Hieronymus Presbyter, & Eccleſiæ Doctor.

ARTICULUS I.

Vitæ S. Hieronymi Breviarium. 218

Natalis, ſtudia, Baptiſmus. ibid.
Itinera. 219
Deſertum petit. Tentationibus divexatur. ibid.
Antiochenam Eccleſiam factionibus agitatam dolet. 220
Antiochiam venit. Presbyter ordinatur. ibid.
Conſtantinopolim pergit. ibid.
Romam revertitur. ibid.
Roma diſcedit. 221
Sua ſtudia abrumpit. 222
Mors S. Hieronymi. 223
Operum ejus optimæ Editiones. ibid.
Præcipuorum Operum Catalogus. ibid.
Scribendi modus. ibid.

ARTICULUS II.

Analyſis præcipuorum Operum S. Hieronymi. 225

Epiſtola ad Hedibiam. 227
Epiſtola ad Algaſiam. 231
Epiſtola ad Rufinum. 232
Epiſtola ad Heliodorum. 233
Epiſtola ad Damaſum. 234
Epiſtola ad Innocentium. 236
Epiſtola ad Euſtochium. 238
Epiſtola ad Marcellam. 243
Epiſtola ad Aſellam. 244
Vita S. Pauli primi Eremitæ. 245
Vita S. Hilarionis. ibid.
Vita S. Malchi. 247
Catalogus de Viris illuſtribus. 248

Li-

Liber contra Helvidium.	249
Liber contra Jovinianum. Quis eſſet Jovinianus.	252
Epiſtola ad Nepotianum.	254
Epiſtola ad Vigilantium & Heliodorum.	258
Epiſtola ad Riparium.	259
Liber contra Vigilantium.	260
Dialogus adverſus Luciferianos.	264
Epiſtola ad Theophilum.	ibid.
Epiſtola ad Pammachium & Oceanum.	265
Apologia adverſus Rufinum ad Pammachium, & Marcellam.	267
Analyſis primi Libri Apologiæ adverſus Rufinum.	268
Analyſis ſecundi Libri.	269
Epiſtola ad Cteſiphontem.	270
Dialogus adverſus Pelagianos.	274
Epiſtola Paulæ & Euſtochii ad Marcellam.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Marcellam.	276
Epiſtola S. Hieronymi ad Furiam.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Paulinum.	277
Epiſtola S. Hieronymi ad eundem.	279
Epiſtola S. Hieronymi ad Lucinium.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Lætam.	280
Epiſtola S. Auguſtini ad Hieronymum.	282
Epiſtola S. Hieronymi ad Auguſtinum.	ibid.
Epiſtola S. Auguſtini ad Hieronymum.	284
Epiſtola S. Hieronymi ad Auguſtinum.	285
Epiſtola S. Hieronymi ad eundem.	287
Epiſtola S. Auguſtini ad Hieronymum.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Auguſtinum.	290
Epiſtola S. Hieronymi ad Marcellinam & Anapſychiam.	291
Epiſtola S. Hieronymi ad Oceanum.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Euſtochium de obitu S. Paulæ.	292
Epiſtola S. Hieronymi ad Pammachium & Marcellam.	294
Epiſtola S. Hieronymi ad Matrem & Filiam.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Ruſticum.	295
Epiſtola S. Hieronymi ad Ageruchiam.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Sabinianum.	297
Epiſtola S. Hieronymi ad Ruſticum Monachum.	298
Epiſtola S. Hieronymi ad Principiam.	199
Epiſtola S. Hieronymi ad Demetriadem.	300
Epiſtola S. Hieronymi ad Caſtrutium.	302
Epiſtola S. Hieronymi ad Evangelum.	ibid.
Epiſtola S. Hieronymi ad Apronium.	304

Digitized by Google

ARTICULUS III.

Selectiora S. Hieronymi teſtimonia Fidem, Mores, & Diſciplinam ſpectantia. ibid.

De Sacra Scriptura, ejuſque inſpiratione. ibid.
Obſcuritas & difficultas Scripturæ. 305
Canon Hebræorum. ibid.
Pſalmi David. Opera Salomonis. 307
De Evangeliis canonicis & apocryphis. ibid.
De lectione Sacræ Scripturæ. 308
De nonnullis hiſtoricis tum V. tum N. Teſtamenti, ibid.
De Traditione. ibid.
De Trinitate. 309
De Incarnatione. 310
De neceſſitate fidei in Jeſum Chriſtum. ibid.
De Sancta Virgine. 311
De Angelis & Dæmonibus. ibid.
De libero arbitrio & Gratia. 312
De poſſibilitate ſervandi mandata. 313
De voluntate Dei ſalvandi omnes. ibid.
De Baptiſmo. ibid.
De peccato originali & Pædobaptiſmo. 314
De Euchariſtia. 315
De Pœnitentia & Confeſſione. 316
De publica Pœnitentia. 318
De Ordine. ibid.
De Eccleſiaſtica hierarchia, & de præeminentia Epiſcoporum ſupra Presbyteros. 319
De Matrimonio. 320
De Eccleſia. ibid.
De Primatu S. Petri. 321
De Reliquiis SS. ibid.
De Interceſſione Sanctorum. ibid.
De adoratione & ſigno Crucis. ibid.
De jejunio. 322
De Statu Monachorum. 324
De Oratione, de Horis canonicis, & de diſciplina Eccleſiæ. 326
Nonnulla de divinis judiciis & tribulationibus dogmata moralia, & quædam hiſtorica. 328
De amore Veritatis. 329
De bonis operibus. ibid.
De Linguæ cuſtodia. 330
De Eccleſiæ Miniſtris. ibid.

AR-

ARTICULUS IV.

Selectiora Vitæ ſpiritualis documenta. 331

Veræ divitiæ. ibid.
A carne & ſanguine recedendum. ibid.
Chriſtianus nunquam ſine perſecutione. ibid.
Sacerdotes venerandi. ibid.
Clerici ſolum Deum in partem habere debent. ibid.
Contra Clericos diteſcentes. ibid.
Maledici non audiendi. ibid.
Ab epulis abſtineant Clerici. 332
Matrimonia Clerici non tractent. ibid.
Omnia pro ſalute contemnenda. ibid.
Perſonæ Deo ſacræ in quo incumbant. ibid.
Propria implenda munia. ibid.
Chriſti paupertas imitanda. ibid.
Filiæ in Monaſterio educandæ. ibid.
Adverſus fucos. ibid.
Bona vita maledicos prodit. ibid.
Pravis concupiſcentiæ motibus obſiſtendum. ibid.
Refectio etiam in die jejunii ſobria ſit. ibid.
Virginitatis dignitas. ibid.
Virgines mundanas Deus relinquit. ibid.
Sæpe gloria quæritur, dum ejus fuga ſimulatur. ibid.
Modeſtia in veſtibus. 333
Horæ orationis deſignandæ. ibid.
Nihil difficile amanti. ibid.
Sancta vita Martyrium. ibid.
Divitias contemnere incipientium eſt. ibid.
Propriæ Eccleſiæ mores ſervandi. ibid.
Mortui minus dolendi, quam viventes. ibid.
Se ipſum in paupere reſpicere. ibid.
In amicis caritas quærenda, non utilitas. ibid.
Magna Dei ira in peccatores, cum eos non punit. ibid.
Profana eloquentia fugienda, & ſtudio Scripturarum incumbendum. ibid.
Nemo & in præſenti ſæculo & in futuro felix. 334
Ægritudinis mala non cognoſcimus, niſi ſanitate recuperata. ibid.
Nubere tribulatio. ibid.
Vera Virginitas hoſtia Chriſti. ibid.
Unitas Apoſtolatus. Petri Primatus. ibid.
Pſeudomagiſter placentia ſuadet, & pollicetur. ibid.

Continentia Communioni præmittenda. ibid.
De eodem. ibid.
Scriptura ad continentiam hortatur. ibid.
Virginitas & continentia in Eccleſia ſemper commendata. ibid.
Chriſtus honoratur cum Martyres veneramur. ibid.
Intercesſio Sanctorum. ibid.
Tentatio fugienda. 335
Quanta ſit traditionis auctoritas. ibid.
Calumnia hæreſeos non toleranda. ibid.
Interna caritas ad Euchariſtiam ſumendam neceſſaria. ibid.
Secundum veritatem, non ſecundum affectum judicandum. ibid.
Qui ſit accuſator ſui. ibid.
Gratia ſemper neceſſaria. ibid.
Propria imperfectio agnoſcenda. ibid.
Satius eſt pati, quam facere injuriam. ibid.
Solum inter Chriſtianos vera amicitia. ibid.
Mortis cogitatio omnia facit deſpicere. ibid.
Sanctitas in Sacerdotibus. ibid.
Sacrificium Eccleſiæ. ibid.
Quod ſupereſt dandum pauperibus. ibid.
Corpus & ſanguis Chriſti cibus & potus novæ legis. 336
Jejunandum ad faciendam eleemoſynam. ibid.
Deus Sanctos in malis corroborat, non ſemper liberat. ibid.
Mala deſtruenda, & poſtea bona facienda. ibid.
Tribulatio nos purgat. ibid.
Terribile Præſulum debitum. ibid.
Non excuſat errantes Doctores ſequi. ibid.
Veritas opprimi poteſt, vinci non poteſt. ibid.
Cur Deus orantes non ſemper exaudiat. ibid.
Chriſtianus pati debet in hac vita. ibid.
Eccleſia Dei quomodo ſe gerat tum in proſperis, tum in adverſis. ibid.
Oratio bonis operibus jungenda. 337
Avertendi oculi a pravis objectis. ibid.
Mali Sacerdotes. ibid.
Mali Paſtores ſuperbi: boni clementes. ibid.
Utile aliquando preces noſtras non exaudiri. ibid.
Pſeudoprophetæ in pœnam dantur. ibid.
Judicio Eccleſiæ humiliter ſtandum. ibid.
Contra Uſuras & Uſurarios. ibid.
Miſericordia Dei plene gratuita. 338
Jejunium verum quale. ibid.
Diverſi vitæ chriſtianæ gradus diriguntur per Proverbia, Eccleſiaſten, & Cantica. ibid.
Eleemoſyna de ſuperfluis eroganda. ibid.
Spiritualis Communio. ibid.
Magna ira Dei ſuper peccatorem, cui omnia ſunt proſpera. ibid.

Non deſperandum. ibid.
Juſtitiæ initium. ibid.
Voluntatem reſpicit Deus. ibid.
Potentes, nobiles, divites ad fidem minus apti. ibid.
Menſam Dei polluunt indigne communicantes. ibid.
Vera Spiritus paupertas in humilitate conſiſtit. ibid.
Juſtitia ſumme deſideranda. ibid.
Quænam ſit ſpiritualis miſericordia. ibid.
Pax tum interna, tum externa. ibid.
Oratio quando exaudiatur. ibid.
Arcta via vix cognoſcitur, vix calcatur. ibid.
Propinqui poſt Deum amandi. ibid.
Crux ſemper ferenda. ibid.
Pauperes quoque eleemoſynam largiri poſſunt. ibid.
Verba otioſa & æquivoca fugienda. ibid.
Angeli cuſtodes. ibid.
Non ſolum bona temporalia relinquenda, ſed & per Chriſti veſtigia gradiendum. 340
Vigilantia perpetua. ibid.
Deſideria noſtra non implet Deus, ut creſcant. ibid.
Quinam recti corde. ibid.
Non habere divitias ſed, ſpem in illis ponere malum. ibid.
Quid ſit uſura. ibid.
In anima pacifici Deus habitat. ibid.
Nullus ſine peccato cogitationis. ibid.
Contra indigne communicantes. ibid.
Quot vitia, tot Dii. ibid.
Miſericordia & juſtitia Dei arcere debent & deſperationem & præſumptionem. ibid.
Nihil bonum, niſi quod æternum eſt. ibid.
In tribulatione poſitos Deus exaudit. 341
Spes in Deo ponenda etiam in temporalibus neceſſitatibus. ibid.
Peccata plangenda etiam remiſſa. ibid.
Dando eleemoſynam plus accipimus quam demus. ibid.
Utilitas eleemoſynæ. ibid.
Magna ira Dei quando in hac vita non punit. ibid.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

CAPUT XIX.

S. Paulinus Epiſcopus Nolanus.

ARTICULUS I.

S. Paulini Vitæ Breviarium. 342

Natalis & genus. ibid.
Literarum ſtudia. ibid.
Matrimonium. Conſul eligitur. 343
Mundum faſtidit. ibid.
Paulini Baptiſmus. Mors Filii. ibid.
Bona ſua divendit. 344
Presbyter Barcinone ordinatur. 345
In Italiam venit. ibid.
Nolam ſecedi. ibid.
Nolæ Epiſcopus creatur. Quomodo in Epiſcopatu ſe geſſerit. 346
A Gothis captus. ibid.
Obitus. 347
Uranius ſcriptor obitus S. Paulini. 348
Elogium. Operum Catalogus. Editiones variæ. ibid.

ARTICULUS II.

Epiſtolarum & Poematum S. Paulini Analyſis. 350

Epiſtola ad Severum Sulpicium. ibid.
Epiſtola ad eundem tertia. 351
Epiſtola ad eundem quinta. ibid.
Epiſtola ad Romanianum. 353
Epiſtola ad Licentium. 354
Epiſtola ad Pammachium. 355
Epiſtola ad Jovium. 357
Epiſtola ad S. Victricium. 360
Epiſtola ad SS. Delfinum & Amandum. 361
Epiſtola ad Severum Sulpicium. 363
Epiſtola alia ad Severum Sulpicium. 366
Epiſtola ad eundem. 368
Sermo de Gazophylacio. 371
Epiſtola ad SS. Delfinum & Amandum. 372
Epiſtola ad Victricium. 373
Epiſtola ad Aprum. 374
Epiſtola ad Sanctum & Amandum. 375
Epiſtola ad Florentium Epiſcopum Cadurcenſem. 376
Epiſtola ad Deſiderium. ibid.

Epi-

Epiſtola ad Aprum & Amandum. ibid.
Epiſtola ad S. Auguſtinum. 377
Paſſio S. Geneſii. 378
Poemata S. Paulini. 379
Poema ad Nicetam. 385
Epithalamium Juliani & Afræ. 386

ARTICULUS III.

Selectiora Paulini documenta, Dogmata, Mores, Diſciplinam ſpectantia. 388

De Trinitate. ibid.
De divino Verbo. ibid.
De peccato originali & libero arbitrio. 389
De Gratia. ibid.
De Baptiſmo. ibid.
De Reliquiis: dedicatione Templorum: Invocatione ac Interceſſione Sanctorum. 391
Præſentia realis Chriſti in Euchariſtia, 392
Imagines & ornamenta in Templis. 393
Ordines Eccleſiæ. ibid.
Suffragia pro Defunctis. 394
De Jejunio quadrageſimali. ibid.
Figura & ornatus Crucis. ibid.
Templa ad Orientem verſa. ibid.

ARTICULUS IV.

Selectiora aſceticæ Vitæ documenta, 395

Laudes ad bonum excitare debent. ibid.
Pro Regno Dei obtinendo decertandum. ibid.
Inceſſanter vigilandum. 396
Quid in nobis deſtruendum. ibid.
Sobrietas cuſtodienda. ibid.
Caritas quæ cætera tollit debita, debitum eſt inſolubile. ibid.
Iis diſpliceamus, quibus Deus diſplicet. ibid.
Mens Sacerdotis qualis. ibid.
Humilis peccator ſalvatur, dum juſtus ſuperbus perit. ibid.
Deus punit, ut parcat. ibid.
Amare & timere adventum Domini. ibid.
Memoria mortis ad bonum provocat. ibid.
Deus ſolus timendus & diligendus. ibid.
Vigilantia ad cavenda pericula. ibid.
Sine Chriſto nec noſſe poſſumus, nec ſanare mala noſtra. ibid.
Silentio vincendæ injuriæ. 397

In

In ſolo Jeſu gloriandum.	ibid.
Mutatio cordis opus Dei.	ibid.
Ignis Caritatis igni Inferni reſiſtit.	ibid.
Totum Deo debemus.	ibid.
Violenti rapiunt Cælum.	ibid.
Nihil indifferens in Chriſtiano.	ibid.
Solum ex neceſſitate loquendum.	ibid.
Caute loquendum.	ibid.
Præſentia Dei.	ibid.
Jejunium ad perfectionem adjuvat.	ibid.
Abſtinentia eſcæ abſtinentiæ a vitiis jungenda.	ibid.
Recollectio ſpiritualis.	ibid.
Modeſtia fœminas decet.	398

BIBLIOTHECA MANUALIS PATRUM ECCLESIÆ.

CAPUT XVI.

S. AMBROSIUS

Mediolanenſis Archiepiſcopus, & Eccleſiæ Doctor.

ARTICULUS PRIMUS.

Vitæ S. Ambroſii Breviarium.

NATUS eſt Ambroſius circa annum 340. ex parente cognomine, qui in Galliis Præfecti dignitatem obtinebat, & Conſulares Viros inter progenitores ſuos adnumerabat, & duobus jam liberis, Marcellina ſcilicet, & Satyro auctus fuerat, antequam in lucem S. Ambroſius ederetur, qui proinde natu minor fuit, & fortaſſis poſtremus. Locus, qui eumdem naſcentem excepit, ſatis cognoſcitur ex Paulini verbis dicentis, eam urbem fuiſſe, in qua ſedem habere conſueverat Galliarum Præfectus: at quænam cenſenda ſit hæc ipſa urbs, non conſentiunt Scriptores. Alii enim Arelati, alii Treviris, aut etiam Lugduno hunc deferunt honorem, quin tamen ullum in medium proferant argumentum, quo cæteris in hoc anteponenda ex illis urbibus aliqua liquido demonſtretur. Patre mortuo Ambroſius cum matre Romam reverſus eſt, comitantibus Fratre Satyro, & Marcellina Sorore, quæ virginitatem amplexata Liberii Pontificis manibus natali die Chriſti Domini (ut narrat ipſe Ambroſius (*a*)) flammeo virginali conſecrata fuit, & alias ſibi virgines

S. AMBROS.

Natus Ambroſius circa ann. 340.

(a) *Lib. 3. de Virg. cap. 1. n. 1.*

gines adjunxit, in quarum contubernio pie a Matre ſua educatus fuit Ambroſius. Cum adoleviſſet, Romæ liberalibus diſciplinis operam dedit, magnoſque, ut ex ejus lucubrationibus licet agnoſcere, in lectione bonorum Auctorum progreſſus habuit; græcarum etiam litterarum cognitionem adeptus eſt, ut & græcorum Patrum libros legere poſſet, ac intelligere, & quæ in illis optima erant, decerpere.

Foro incumbit. Æmiliæ Præfectus eligitur.

Ambo fratres, Satyrus videlicet & Ambroſius, orandis in foro cauſis animum adjecere, & tantum ingenii, eloquentiæ, & gravitatis præ ſe tulere, ut de fratre ſuo ſcripſerit Ambroſius, *incredibili admiratione in auditorio Præfecturæ ſublimem emicuiſſe* (*a*): ipſum vero Ambroſium Probus Prætorio Præfectus *ad conſilium tribuendum* elegerit, ſeu inter conſiliarios adnumeraverit. Uterque virtutum ſuarum ſuffragio clariſſimas quaſque dignitates ſunt aſſecuti, nam & provincias adminiſtrandas ſuſceperunt, quos honores quo animo iidem adierint, clare ſignificavit Ambroſius, dum ſcripſit: *Sæculi hujus honores .... quos ideo adepti ſumus, non quia fuit expetenda eorum perceptio, ſed ne vilis diſſimulatio videretur* (*b*). Cui autem provinciæ præfuerit S. Satyrus, ignoramus; Ambroſium vero Probus Liguriæ, atque Æmiliæ præfecit, quibus Provinciis Archiepiſcopatum Mediolanenſem, Ravennatem, Taurinenſem, Genuenſem, atque Bononienſem comprehendi vulgo exiſtimant. Cum porro Ambroſium illuc ab ſe Probus dimitteret, eum hiſce verbis fertur alloquutus: *Vade*, inquit, *age*, *non ut judex*, *ſed ut epiſcopus* (*c*), ut potius clementiam epiſcopalem, quam judicis ſeveritatem, quam plerique Judices Valentiniani exemplum imitati exercebant, exhiberet provincialibus pulcherrime, & opportune admonens.

Epiſcopus Mediolanenſis creatur.

Hujus præcepti haud immemor extitit Ambroſius, indoli, atque ingenio ſuo quam maxime congruentis, atque populorum animos tantopere ſibi devinxit comitate ſua, humanitate, & manſuetudine, ut de Judice, & Præfecto in Epiſcopum, & Paſtorem mutandum conſilium ceperint. Extincto itaque anno 374. Auxentio perfido illo Ariano, qui ſedem viginti annis occupaverat Mediolanenſem, unde ejectus Arianorum opera, & in exilium amandatus fuerat Dionyſius, Provinciæ Epiſcopi in unum convenere de ſucceſſore deligendo tractaturi: verum cum populus in duas diſtractus partes, quarum altera Arianum expoſcebat Epiſcopum, alia Catholicum, ſeditionem commoveret, Ambroſius illius ſedandæ cauſa, ne populus Civitatis in ſui periculum verteretur, perrexit ad Eccleſiam, ibique cum populum amantiſſime alloqueretur, ac hortaretur, ut omni ſepoſita animorum contentione pacifice ſibi Epiſcopum deligerent, repente vox infantis in populo ſonuit, Ambroſium Epiſcopum. Ad cujus vocis ſonum totius populi ora converſa ſunt acclamantis Ambroſium Epiſcopum: ita qui antea turbulentiſſime diſſi-

(a) *De exceſ. Satyr. lib.* 1. *n.* 49. (b) *Ibid. n.* 25.
(c) *Paul. in Vit. Ambroſ. n.* 8.

diſſidebant, repente in hunc unum Ariani, & Catholici mirabili, & incredibili concordia conſenſerunt. Catechumenus adhuc erat, & licet Eccleſiæ leges Neophytum vetarent conſecrari, Epiſcopi nihilominus, urgente utilitate Eccleſiæ, non diutius ejus ordinationem differre oportere cenſuerunt. Quam ordinationem *Occidentales Epiſcopi judicio, Orientales etiam exemplo probarunt*, ut ipſe ſcribit Ambroſius (*a*). Omnibus itaque electionem probantibus, ac plaudentibus ſolus Ambroſius obſtitit, nihilque omiſit, ut eam vanam, ac fruſtraneam redderet, & huic oneri ſe ſubduceret. Verum divina comperta voluntate humeros ſubmiſit; & primum nonniſi Catholici Epiſcopi manibus ſacro regenerationis lavacro voluit expiari, quod contigit poſtrema Novembris die anno 374. poſtea vero omnia eccleſiaſtica officia implevit, & octava die ſeptimo Idus Decembris Epiſcopus ordinatus eſt ſumma cum gratia, & lætitia cunctorum. Ipſe vero ſtatim temporalia bona, quibus ipſius familia locuples erat, univerſa abdicavit, auro & argento in egenos collato; prædia vero, reſervato Sorori ſolo uſufructu, Eccleſiæ tribuit. Tria ſibi animo conſtituit quotidie peragenda, nec unquam omittenda, videlicet 1. ne ulla laberetur dies, in quo divina non perageret myſteria; alterum ſingulis Dominicis diebus Evangelium populo annunciare; tertio nihil intentatum relinquere, ut Catholicam fidem pro poſſe ſuo augeret.

S. AMBROS.

Epiſcopatus initia.

Facilem omnibus ad ſe acceſſum præbebat, & diſſidentium lites ſumma æquitate, ac prudentia dirimebat, & quotieſcumque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos confeſſus eſſet, ita flebat, ut & illum flere compelleret. Convivia ad Martyrum ſepulchra fieri vetuit, & abolevit, Clericos ad ſui ſtatus frugalitatem adduxit, & non ſolum, ne bonis viduarum inhiarent, impedivit, verum & ab illis munera accipere vetuit.

Animi manſuetudo, & benignitas.

Quamplures Arianos, alioſque hæreticos in Eccleſiæ ſinum revocavit, & magnum Auguſtinum præclariſſimum Eccleſiæ lumen Chriſto peperit. Ab Imperatrice Juſtina Valentiniani junioris matre ab Arianis ſeducta multa perpeſſus eſt, cum illi obſiſteret, ne Arianis Eccleſia Mediolani concederetur. Hoc in tempore primum Hymni, Pſalmi, ac Vigiliæ ſecundum morem Orientalium partium in Eccleſia Mediolanenſi celebrari cœperunt, ne, dum pia plebs excubabat in Eccleſia, mori parata cum Epiſcopo ſuo, mœroris tædio contabeſceret. Tunc etiam Deus ad Servi ſui ſolatium illi per viſum aperuit, quo loco laterent corpora Gervaſii, & Protaſii, quæ per tot annos incorrupta inventa, ac inde effoſſa cum honore ad Ambroſianam Baſilicam tranſlata ſunt. Juniori etiam Valentiniano auctor fuit, ne Symmacho Urbis Præfecto poſtulanti, ut Ara Victoriæ reſtitueretur, acquieſceret. Legationem ad Maximum ſuſcepit Gratiani Imperatoris interfectorem, eumque a communionis conſortio ſegregavit, admonens, ut effuſi ſangui-

(a) *Epiſt. 63. n. 65.*

nis Domini ſui, &, quod eſt gravius, innocentis, ageret pœnitentiam.

S. AMBROS.

Theodoſium ab Eccleſia depellit.

Cum Theſſalonicenſis ſtragis nuntium accepiſſet S. Ambroſius, vehementer indoluit, Imperatorem tamen Theodoſium adire ſtatim noluit, ut ei ſuam exprobraret crudelitatem, ſatius ducens illi tempus reſipiſcendi relinquere; verum paulo poſt manu ſua exaratam, unde noviſſet Imperator nulli compertum, quid ſibi ſcriberet, epiſtolam dedit ex rure, quo ſe receperat, ac illi criminis ſui immanitatem exprobravit, & cædes Theſſalonicæ patratas enarravit, ad agendam pœnitentiam hiſce verbis adhortans: „ Peccatum non tol-„ litur, niſi pœnitentia. Nec Angelus poteſt, nec Archangelus. „ Dominus ipſe, qui ſolus poteſt dicere: *Ego vobiſcum ſum*, ſi „ peccaverimus, niſi pœnitentiam deferentibus non relaxat. Sua-„ deo, rogo, hortor, admoneo ... offerre non audeo ſacrificium, ſi „ volueris adſiſtere. An quod in unius innocentis ſanguine non li-„ cet, in multorum licet? Non puto (*a*) “. Verum Imperator cum more ſolito ad Eccleſiam veniret, obviam illi proceſſit Ambroſius extra veſtibulum, & a ſacri liminis ingreſſu eum prohibuit his verbis: „ Ignoras, ut puto, Imperator, perpetratæ abs te „ cædis gravitatem, & furore jam ſedato nondum ratio ſcelus, „ quod admiſſum eſt, intellexit.... Quomodo manus extenſurus es „ injuſte cæſorum ſanguine adhuc ſtillantes? Quomodo ſacroſan-„ ctum Domini corpus ejuſmodi manibus excepturus es? Quomo-„ do pretioſum ſanguinem admoturus es ori tuo, qui verbo furo-„ ris tui tot hominum ſanguinem injuſte effudiſti? Abſcede igitur, „ nec poſterioribus factis prius peccatum augere velis (*b*) “. Cumque Imperator, ut ſuum excuſaret facinus, *adſereret, David adulterium ſimul, & homicidium perpetraſſe*, reſponſum accepit a S. Præſule: *Qui ſequutus es errantem, ſequere corrigentem* (*c*). Paruit monitis Imperator, &, ut ſcribit S. Auguſtinus, *Eccleſiaſtica coercitus diſciplina ſic egit pœnitentiam, ut imperatoriam celſitudinem pro illo populus orans magis fleret videndo proſtratam, quam peccando timeret iratam* (*d*), *& flens ac gemens reverſus eſt in palatium* (*e*).

Octo menſes exceſſerant, ex quo Imperator Eccleſiam adire non audens *ſedebat in palatio magnam vim effundens lacrymarum, conſiderans ſervis quidem, ac mendicis patere Eccleſiam Dei, ſibi vero Eccleſiæ aditum eſſe interdictum*. *Servatoris noſtri natalis dies advenit*, & Ruffinus, ut Imperatorem illacrymantem conſolaretur, *curram*, inquit, *ſi tibi placet, & exorabo Antiſtitem, ut vincula tua ſolvat*. *Cui Imperator*; *Non perſuadebis*, *inquit*, *Ambroſio*: *novi*

(a) *Epiſt.* 51. *ad Theod. n.* 11.
(b) *Theod. Hiſt. lib.* 5. *cap.* 18.
(c) *Paul. in vita n.* 24.
(d) *De Civit. Dei lib.* 5. *cap.* 26.
(e) *Theod. ibidem*.

novi æquitatem ſententiæ illius. Numquam ille Imperialem reveritus poteſtatem Dei legem violaturus eſt. Sed cum Ruffinus inſtaret, ſeque Ambroſio perſuaſurum polliceretur, Imperator eum illico abire jubet, nec multo poſt ipſe quoque ſpe blandiente ſubſecutus eſt. Verum Ambroſius Ruffino impudentiam exprobravit, qui cum *tantæ cædis ſuaſor fuiſſet*, pro Imperatore ſupplicare auderet. Cumque Ruffinus urgeret, & *Imperatorem brevi adſuturum eſſe diceret, admirabilis Ambroſius divino zelo incenſus: Ego quidem, inquit, tibi, Ruffine, prædico, atque prænuntio, me illum ab ingreſſu ſacri veſtibuli repulſurum. His auditis Ruffinus conſilium Epiſcopi Imperatori per nuntium ſignificavit, ſuaſitque, ut intra palatium remaneret. At Imperator: Ibo, inquit, & juſtas patiar contumelias. Cumque ad Eccleſiæ ſepta perveniſſet, in ipſam quidem Baſilicam ingreſſus non eſt, ſed accedens ad Epiſcopum, qui tum in ſalutatorio reſidebat, ut vinculis ſolveretur, rogavit. Ambroſius hujuſmodi adventum tyrannicum eſſe dixit*, & calcatas ab eo divinas leges. *Tum Imperator: Adverſus leges, inquit, non inſurgo, nec contra fas ingredi cupio ſacra veſtibula; ſed a te peto, ut vinculis me abſolvas, nec mihi occludas januam, quam cunctis pœnitentiam agentibus Dominus aperuit. Cui Ambroſius: Quam igitur, inquit, pœnitentiam oſtendis? Hic Imperator: Tuum eſt, ait, medicamenta oſtendere, ac temperare; mei autem officii eſt oblata ſuſcipere.* Licet enim Imperator octo menſibus ab Eccleſiæ ingreſſu abſtinuiſſet, nondum tamen publicæ pœnitentiæ peregerat officia. Juſſit itaque Ambroſius, ut legem ſcriberet, *qua triginta dierum ſpatio* manerent ſcriptæ *ſententiæ de cæde, ac bonorum proſcriptione*, nec ante illud ſpatium executioni demandarentur. Et Imperator ſtatim legem *ſcribi præcepit, eamque manu ſua ſubſcriptione firmavit;* publicam etiam pœnitentiam ſubivit: quo facto *Ambroſius ejus vincula relaxavit, atque ita in Dei templum intrare juſſus Imperator non ſtans, nec genibus flexis, ſed pronus humi jacens Davidicam hanc vocem emiſit: Adhæſit pavimento anima mea, vivifica me ſecundum verbum tuum; & manibus comam vellens, frontemque percutiens, & lacrymarum manantibus guttis ſolum rigans veniam ſibi dari poſcebat* (a).

S. AMBROS.

Anno 396. Limenius Vercellenſium Epiſcopus mortem oppetiit. „ In ſufficiendo illi ſucceſſore Clerus, ac populus illius urbis „ abiere in varias partes, atque ſtudia, & diutiſſime inter ſe convenire „ non valuerunt, cumque ad Ambroſium utpote Metropolitanum „ hujus diſſidii correctio pertineret “, Vercellas venit, ut ſua præſentia animos ſedaret, ac ad concordiam revocaret, & pacem; quod feliciter illi ceſſit, & electum S. Honoratum in Epiſcopum conſecravit. Ticinenſi quoque electo Præſuli manus impoſuit, quo peracto „ incidit in infirmitatem, qua cum plurimis diebus „ detineretur in lectulo, Comes Stilico dixiſſe fertur, quod tan-

Vercellenſium Epiſcopum conſecrat S. Honoratum anno 396. & Epiſcopum Ticinenſem anno 397. Ægrotat, & moritur pridie Nonas Aprilis.

A 3 „ to

(a) *Theod. Ibidem.*

S. AMBROS.

„ to viro recedente de corpore interitus immineret Italiæ . Unde convocatis ad ſe nobilibus viris illius civitatis illis perſuaſit, ut pergerent ad Sanctum Sacerdotem, ſuaderentque illi, „ ut ſibi vivendi peteret a Domino commeatum “. Quibus vir ſanctiſſimus dignam dedit Ambroſio reſponſionem dicens: „ Non „ ita inter vos vixi, ut pudeat me vivere, nec timeo mori, quia „ Dominum bonum habemus “. Eo die, quo migravit ad Dominum, quod contigit pridie nonas Aprilis, ab hora circiter undecima uſque ad illam horam, in qua emiſit ſpiritum, expanſis manibus in modum Crucis oravit . „ S. Honoratus Eccleſiæ Vercel„ lenſis Epiſcopus, qui ab eo ægrotante numquam diſceſſerat, ob„ tulit illi Domini corpus, quo accepto, ubi glutivit, emiſit ſpi„ ritum (*a*) “. Ejus corpus ad Majorem delatum Eccleſiam, quæ poſtea *Baſilica Ambroſiana* fuit appellata, inibi reconditum fuit, & adhuc creditur in crypta ſub Ara maxima repoſita requieſcere, & aſſervari (*b*). Magnis ſemper tum ob virtutum exempla, tum ob ſcripta præconiis celebratus.

De operibus S. Ambroſii judicium.

Ambroſii Opera inſtruunt ſimul, & delectant, utpote non minus majeſtate, robore, ac vigore, quam ſuavitate, unctione, & pietate redundantia. Nulla ferme eſt ex doctrinis ad Religionem ſpectantibus, ſive theoreticæ ſint, ſive practicæ, quam ipſe egregie non defenderit, ac dilucide explicaverit in ſuis Operibus: unde ſtatim ac lucem publicam aſpexere, in cenſu librorum, qui pro regula fidei ab Eccleſia reſpiciuntur, collocari meruerunt (*c*).

Libri de Fide, de Spiritus Sancti divinitate, nec non de Incarnatione ſtylo conſcripti ſunt *ſubmiſſo*, ut ſcribit S. Auguſtinus, *quoniam res ſuſcepta non ornamenta verborum, aut ad flectendos animos commotionis affectum, ſed rerum documenta deſiderat* (*d*). In eis apparet, & emicat *homo Dei* (ut verbis utar S. Auguſtini) *catholicus, & catholicæ veritatis adverſus hæreticos uſque ad periculum ſanguinis defenſor acerrimus* (*e*).

Optima Editio.

Operum S. Ambroſii Editionum optima eſt Pariſienſis opera, & ſtudio Monachorum S. Mauri, quæ incœpta anno 1686. ad umbilicum perducta fuit anno 1690. duobus in folio voluminibus (1).

S. Ambroſii hæc habentur Opera italice verſa. I. Libros *de Officiis* italice vertit, & adnotationibus illuſtravit R. D. Franciſcus Cattani Florentiæ per Laurentium Torrentinum 1558. Caput 50. libri primi *Officiorum* italice vertit Hieronymus Baruffaldi Bononiæ 1736. II. *Exameron* italice eſt interpretatus præfatus Franciſcus Cattani. Florentiæ apud Torrentinum 1560. III. Nonnullæ S. Am-

(a) *Paul. in Vita.* (b) *Vid. Mabillon Itiner. Ital. p. 15.*
(c) *Conc. Roman. ſub Gelaſio an. 494. Tom. 4. conc. p. 1262.*
(d) *De Doct. Chriſt. lib. 4. cap. 21. Tom. 3. Ed. Ven.*
(e) *Contr. Jul. lib. 2. cap. 9. Tom. 10. Ed. Ven.*
(1) Prodiit iterum Venetiis quatuor in Folio Voluminibus anno 1748. Hac utimur Editione.

S. Ambroſii ſententiæ leguntur italice in libro, cui titulus: *Effetti mirabili della limoſina, e ſentenze degne di memoria appartenenti ad eſſa*. Romæ 1587. Extat & liber, cui titulus: *Varj Sermoni di S. Agoſtino ed altri cattolici ed antichi Dottori .... meſſi inſieme, e fatti volgari* da Monſig. Galeazzo Veſcovo di Seſſa. Venetiis apud Gabrielem Giolito de Ferrari 1556. In eo bini habentur ſermones italice redditi. Item in libro, cui titulus: *Libro terzo de' varj Sermoni di S. Agoſtino ed altri cattolici ed antichi Dottori raccolti inſieme e fatti volgari da D. Rafaello Caſtrucci*. Florentiæ 1572. In eo ſermo habetur S. Ambroſii, in quo aliqua de B. Virgine enarrat. *Ex Argelato & Paitonio*. S. AMBROS.

ARTICULUS SECUNDUS.

Præcipuorum S. Ambroſii Operum Analyſis.

Juxta Ed. Ven. anni 1748. Duo de Abrahamo libri ſcripti circa annum 387. Prioris libri analyſis.

IN priori de Abraham libro S. Ambroſius ſanctiſſimum Patriarcham magno ornat elogio, ejuſque acta, & virtutes deſcribit, ut auditores, vel lectores ſuos præſertim catechumenos, quos ad Baptiſmi gratiam præparabat, ad pietatem informaret, & perfectionis Chriſtianæ gradus, & ſemitas oſtenderet. Præterea in eum collineavit ſcopum, ut philoſophorum vanitatem, qui Sapientis, cujus ille vivam in Abrahamo imaginem eluxiſſe demonſtrat, commentitiam ſolum adumbrationem oſtentabant, retunderet, atque exploderet. *Minus enim eſt, quod Philoſophia finxit, quam quod Abraham geſſit, majorque ambitioſo eloquentiæ mendacio ſimplex veritatis fides* (a). Hinc eo nomine longe præſtantius habendum eſt hoc S. Ambroſii opus libris ſive Platonis, ſive Xenophontis, quos ſibi imitandos S. Doctor propoſuit. Duo ſiquidem Philoſophi illi quidquid protulere, ſive primus in ſua Republica, in qua optimi regiminis regulas præſtituere conatur, ſive alter in ſua Cyropædia, ſive Cyri Inſtructione, ubi optimi Principis exemplar exhibere contendit, totum, quantumcumque eſt, ex proprio ingenio, mente, & cogitatione prompſere; dum S. Ambroſius in laudibus, & vita Abrahæ nonniſi divinis utitur verbis, & geſta narrat, quæ nulli ſubeſſe queunt dubitationi. Virtutes itaque, quas præcipue in Sancto Patriarcha extollit, & admiratur, ſunt 1. ejus devotio, ſive prompta Divinis præceptis præſtita obedientia, cum Deo jubenti alacri animo parens exivit de terra ſua, de cognatione ſua, & de domo Patris ſui (b): 2. ejus prudentia in reſcindendis cum Loth rixarum cauſis, & juſtitia in dividendo (c): 3. erga pere-

(a) *Lib. 1. de Abrah. cap. 2. p. 330.*
(b) *Ibid. p. 331.* (c) *Ibid. cap. 3. p. 334.*

S. AMBROS. grinos, & hoſpites caritas (*a*): 4. fides, qua filium ſibi contra ſpem omnem concedendum credidit, nec non prompta, alacriſque obedientia in implendo Divino mandato, quo juſſus erat filium ſibi adeo dilectum propriis manibus jugulando immolare (*b*): 5. pietas, & religio in procurando filio ſuo uxorem (*c*): cujus etiam fœminæ, Rebeccæ videlicet, virtutes extollit, pudorem præcipue, & modeſtiam. Unde expendens factum illud, quando nimirum Rebecca *vidit Iſaac deambulantem, & cognovit, quod ipſe eſſet, cui duceretur uxor, deſcendit, & caput ſuum obnubere cœpit*, ſic ſcribit: „ Diſcite ergo, virgines, quemadmodum ſervetis „ verecundiam, nec intecto capite prodeatis ante extraneos, cum „ Rebecca jam deſponſata deſignatum maritum aperto capite non „ putarit videndum (*d*)". Chriſtianis Matribus Saræ proponit imitandum exemplum, quæ licet ſenior, tamen proprium filium ſibi lactavit ſcribens: „ Provocantur fœminæ meminiſſe dignitatis „ ſuæ, & lactare filios ſuos: hæc enim Matrum gratia, hic honos, „ quo filios propriis commendant viris: denique eos plus amare „ filios ſolent, quos ipſæ Matres lactaverint uberibus ſuis (*e*)". In ſacrificio autem Iſaaci hæc notanda proponit, videlicet parentes eſſe debere paratos *offerre Deo filios, & ſeparari in hoc ſæculo a filiis non pertimeſcere: quotidie enim*, ſubdit, *offerunt Patres filios ſuos, ut moriantur in Chriſto* (*f*). Et licet nomen Patris pronuntiatum ab Iſaaco cor Abrahami *ſtimularet, & pungeret pietatis aculeis*, inflexibilis tamen a ſtudio devotionis, & ipſe vocare filium frequenter non timet: ita erat intentionis ſoliditate fundatus; & hoc ſe meliorem patrem putabat, hoc ſibi in perenne manſurum prædicabat filium, ſi eum immolaret Deo (*g*). Et ſtatim ſubdit: „ Non ſolum autem hoc prophetavit, quod ſtatim accidit, quia Deus providit ſibi pro Iſaac hoſtiam, & reddi„ dit patri filium; verum illud magis, quod non hæc hoſtia di„ vinæ eſſet diſpoſitionis, ſed alia eſſet hoſtia, quam Deus ſibi „ pararet, ut mundaret orbem terrarum, per quam multi pa„ tres offerrent filios ſuos, & ſeparari in hoc ſæculo a filiis non „ timerent .... quanti enim patres occiſis martyrio filiis lætiores „ ab eorum tumulo reverterunt (*h*)"? Eximia ſunt, quæ matrimonium amplecti volentibus præbet S. Ambroſius monita, ac documenta ſcribens: „ Non tam pulchritudo mulieris, quam vir„ tus ejus, & gravitas delectat virum. Qui ſuavitatem quærit „ conjugii, non ſuperiorem cenſu ambiat, quam neceſſitates non „ teneant maritales: ſi non monilibus ornatam, ſed moribus. Of„ fendit plerumque virum, ſi ſe uxor nobiliorem noverit. Hæc „ pro-

(a) *Ibid. cap.* 5. *p.* 344. (b) *Ibid. cap.* 8. *p.* 355.
(c) *Ibid. cap.* 9. *p.* 360. (d) *Ibid. cap.* 9. 364.
(e) *Ibid. cap.* 7. *n.* 63. *p.* 354.
(f) *Ibid. cap.* 8. *n.* 74. *p.* 358.
(g) *Ibidem*. (h) *Ibidem*.

„ proxima ſuperbiæ ſunt. Sara non facultatibus ditior, non gene- „ re ſplendidior erat, ideo virum imparem non putabat, ideo quaſi „ parem gratia diligebat, ideo non cenſu eſt retenta, non parenti- „ bus, non propinquis, ſed virum proprium, quocunque pergeret, „ ſequebatur, externa adiit, ſororem ſe ejus adſeruit contenta, „ ſi ita eſſet neceſſe, ſe periclitari pudore, quam virum ſalu- „ te (*a*)". S. Ambros.

Librum de Iſaac, & Anima circa idem tempus, ac præcedens exaravit S. Ambroſius, videlicet circa annum 387. In eo ſanctiſſimus Præſul de connubio tractans Iſaaci cum Rebecca, quod ſermonis objectum eſt, fœdus ſpirituale exponit, quod divinum Verbum init cum anima Chriſtiana (cujus typus eſt Rebecca) dum in ſacro Baptiſmi fonte renaſcitur. Verum unionem hanc ex parte animæ docet eſſe imperfectam, quod rebus corporeis, & ſæculi voluptatibus adhæreſcat. Hinc quatuor proponit, exponitque gradus, quibus anima jam graviorum jugo vitiorum liberata ad ſummam illam perfectionem conſcendit. Horum gradum primum eſſe docet fugam voluptatum, & blandimentorum ſæculi, & illius illecebrarum contemptum. Hujus Verbi cum anima unionis ſpecimen, & imaginem adumbratam cernit in Canticis Canticorum, cujus brevem exhibet paraphaſim, imitatus Origenem, ex quo procul dubio Sanctus Antiſtes adjumenti aliquid decerpſit. Hujus libri de Iſaac, & de anima meminit S. Auguſtinus (*b*); illumque Caſſiodorus, qui *tertium de Patriarchis librum* appellat, plurimum commendat, & ornat (*c*). Et revera egregium eſt & præclariſſimum opus; ejus allegoricæ explicationes, in quibus maxime incumbit, ſublimes ſunt, & ſolidæ; omnia miro ordine diſtributa, & Scripturæ ſenſus miro modo expoſitus, & coaptatus. Nonnullas explicationes hic delibamus. In initio Cantici Sponſa ſuum exorat Sponſum, ut eam *oſculetur oſculo oris ſui*, ſive, ut ipſe legit, *oſculetur me ab oſculis oris ſui*. Nomine autem Sponſæ primo dicit Eccleſiam deſignari; verum hoc non impedit, quin & anima denotetur, „ quæ elevans „ ſe a corpore, abdicatis luxuria, atque deliciis, voluptatibuſque „ carnalibus,.... jamdudum infuſionem ſibi divinæ præſentiæ, & „ gratiam Verbi Salvatoris exoptat; commacerari, quod ſero veniat, & affligi, ideoque quaſi vulneratam caritate, cum moras „ ejus ferre non poſſit, converſam ad Patrem rogare, ut mittat „ ſibi Deum Verbum, & cauſam, qua ſit ita impatiens, declarare „ dicentem: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*. Non unum oſculum „ quærit, ſed plura oſcula, ut deſiderium ſuum poſſit explere.... „ Quæ enim diligit, non eſt unius oſculi parcitate contenta, plu- „ ra vindicat.... ſicut mulier illa in Evangelio ſic probata, quæ „ *non ceſſavit* oſculari pedes ejus .... quia *dilexit multum*. „ Oſcu-

Liber de Iſaac, & anima ſcriptus circa annum 387.

Hujus libri ſcopus.

(a) *Ibid. cap. 2. n. 6. p. 332.*
(b) *S. Aug. contr. Jul. lib. 1. cap. 9. & lib. 2. cap. 5.*
(c) *Caſſiod. de Divin. Inſt. cap. 5.*

S. AMBROS. ,, Oſcula multa deſiderat, ut illuminetur divinæ cognitionis lumi-
,, ne. Hoc eſt enim oſculum Verbi, lumen ſcilicet cognitionis ſa-
,, cræ.... quo anima donata caritatis pignore nuptiali læta, at-
,, que ovans dicit: *Os meum aperui, & duxi ſpiritum (a)....*
,, Per hoc oſculum adhæret anima Deo verbo, per quod ſibi trans-
,, funditur ſpiritus oſculantis; ſicut etiam ii, qui ſe oſculantur,
,, non ſunt labiorum prælibatione contenti, ſed ſpiritum ſuum ſibi
,, invicem videntur infundere (*b*) ". De anima quoque interpretatur verba illa Sponſæ in eodem Canticorum capite primo: *Adtrahe nos*, ſcribens; anima ,, feſtinat ad Verbum, & rogat, ut
,, adtrahatur, ne forte derelinquatur .... *Adtrahe nos*, dicit
,, bona anima, quæ non pro ſe ſola, ſed pro omnibus rogat, *ad-*
,, *trahe*, inquit, *nos*. Habemus enim cupiditatem ſequendi, quem
,, unguentorum ſuorum inſpirat gratia; ſed quia curſus ſuos æqua-
,, re non poſſumus, *adtrahe nos*, ut auxilio tuo fultæ veſtigiis tuis
,, poſſimus inſiſtere.... Deponitur enim ſarcina, quibus manus tua
,, fulcro eſt, & oleum tuum infunditur, quo unctus eſt ille, qui
,, a latronibus vulneratus eſt (*c*) ". Exponens vero illa verba: *Exſurge, veni, proxima mea*, ſcribit: ,, Exſurge a delectationibus
,, Mundi, exſurge a terrenis, & veni ad me, quæ adhuc laboras,
,, & onerata es. Veni ſupra Mundum, veni ad me, quia ego vici
,, Mundum. Veni prope me, pulchra æternæ vitæ decore jam co-
,, lumba, ideſt mitis, atque manſueta, jam tota plena gratiæ ſpi-
,, ritualis " (*d*). Loquens de lectulo Salomonis, de quo fit in Canticis mentio, ſcribit: ,, Lectus ſanctorum Chriſtus eſt, in quo
,, univerſorum feſſa ſæcularibus præliis corda requieſcunt (*e*) ". De diademate vero Salomonis ſcribit: ,, Hæc magni eſt corona
,, certaminis, hoc præclarum munus ſponſalium Chriſti, ſanguis
,, ejus, & paſſio " (*f*). Verba illa: *Ades huc a Libano ſponſa, ades huc a Libano*, de anima interpretatur, quæ de ſua ad Deum converſione cogitat, quam ſic alloquentem Sponſum inducit: ,, Egre-
,, dere de corpore, & totam te exue. Non potes enim mihi adeſ-
,, ſe, niſi ante peregrineris a corpore, quoniam qui in carne ſunt,
,, peregrinantur a Regno Dei. *Ades*, inquit, *ades*. Bene repeti-
,, vit, quia ſive præſens, ſive abſens adeſſe & placere Domino
,, tuo debes.... mihi enim præſentes ſunt, quorum fides mecum
,, eſt. Adeſt mihi, qui exiit de ſæculo. Adeſt mihi, qui me co-
,, gitat, me intuetur, de me ſperat, cui ego portio ſum. Adeſt
,, mihi, qui abſuerit ſibi.... ille mecum eſt, qui ex ſe ipſo e-
,, greditur.... ille mihi integer eſt, qui propter me perdiderit
,, ani-

(a) *Pſal.* 118. *v.* 131.
(b) *De Iſaac, & anima lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 8. *p.* 421.
(c) *Ibid. n.* 10. *p.* 422.
(d) *Ibid. cap.* 4. *n.* 39. *p.* 430.
(e) *Ibid. cap.* 5. *n.* 45. *p.* 433.
(f) *Ibid. n.* 46. *p.* 434.

„ animam ſuam (*a*)“. De caritate autem explicat amorem Sponſi & Sponſæ ſcribens: „Bona caritas habens alas ignis ardentis, quæ „ volitat per pectora, & corda Sanctorum, & exurit quidquid „ materiale, & terrenum eſt; quidquid vero ſincerum eſt, probat, „ & quod contigerit, ſuo igne meliorat. Hunc ignem miſit Do„ minus Jeſus, & refulſit fides, accenſa eſt devotio, illuminata eſt „ caritas, juſtitia reſplenduit. Hoc igne inflammavit corda Apo„ ſtolorum, ſicut teſtatur Cleophas dicens: *Nonne cor noſtrum ar„ dens erat in nobis, cum aperiret Scripturas* “ (*b*)?

[redacted]

S. Ambros.

Tria diſtinguit S. Ambroſius mortis genera: „ Una mors pec„ cati eſt, de qua ſcriptum eſt: *Anima, quæ peccat, ipſa morie„ tur* (*c*): alia mors myſtica, quando quis peccato moritur, & „ Deo vivit.... tertia mors eſt, qua curſum vitæ hujus, & mu„ nus explemus, ideſt animæ, corporiſque ſeceſſio. Advertimus „ igitur (ſubdit) quod una mors ſit mala, ſi propter peccata mo„ riamur: alia mors bona ſit, qua is, qui fuerit mortuus, juſtifi„ catus eſt a peccato: tertia mors media ſit; nam & bona juſtis „ videtur, & pleriſque metuenda, quæ cum abſolvat omnes, pau„ cos delectat (*d*) “ S. Præſul juſtorum ſententiæ adhærens longævitatem nobis utilem non eſſe oſtendit exemplis Sanctorum, qui longævitatem peregrinationis hujus ingemiſcebant, diſſolvi, & cum Chriſto eſſe pulchrius æſtimantes (*e*); *ex ærumnis, & ſollicitudinibus, & lacrymis eorum, qui affictantur moleſtiis* hujus vitæ (*f*); ex quotidianis *inquinamentis* hujus vitæ, *in qua quanto diutius quis fuerit, tanto majore oneratur ſarcina peccatorum* (*g*); ex occupationibus, quas *nobis corporis hujus neceſſitas gignit.... quibus impeditur animæ vigor, ac revocatur intentio* (*h*); *ex laqueis, queis hæc vita plena eſt*; nam *inter laqueos ambulamus, inter plurimas verſamur tentationes*. Unde Job ajebat: *Nunquid non tentatio eſt vita hominis ſuper terram* (*i*)? ex inconſtantia noſtra, unde *in die nox deſideratur, ac nocte dies quæritur, ante eſcam gemitus, inter cibos fletus, lacrymæ, dolores, timores* (*k*). Mors igitur bona, (ſubdit), *quia compugnantia dividit.... quia portus eſt eorum, qui.... fide quietis ſtationem requirunt.... quia deteriorem* ſtatum non efficit; *ſed qualem in ſingulis invenerit, talem judicio futuro reſervat.... Eſt tranſitus a corruptione ad incorruptionem, a mortalitate ad immortalitatem, a perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur mortis te nomen offendat, ſed boni tranſitus beneficia delectent. Quid enim eſt mors, niſi ſepultura vitio-*

Liber de Bono Mortis ſcriptus circa ann. 387. Hujus libri Analyſis.

(a) *Ibid. n.* 47. (b) *Ibid. cap.* 8. *n.* 77. *p.* 448.
(c) *Ezech.* 18. 4.
(d) *De Bon. Mort. cap.* 2. *n.* 3. *p.* 458.
(e) *Ibidem*. (f) *Ibid. n.* 4.
(g) *Ibid. n.* 6. (h) *Ibid. cap.* 3. *n.* 12. *p.* 463.
(i) *Job.* 7. 1.
(k) *De Bon. Mort. cap.* 3. *n.* 12. *p.* 463.

tiorum, virtutum ſuſcitatio ? .... Quid de bono mortis plenius
S. Ambros. *poſſumus dicere, quam quod mors eſt, quæ mundum redemit* (*a*) ? Deinde fideles ad contemptum harum terrenarum voluptatum, & hujus vitæ deliciarum hortatur, a quibus ut eorum corda avellat, hac utitur ſimilitudine : „ Avis, quæ deſcendit ex alto, vel quæ „ in altum ſe extollere non poteſt, frequenter aut laqueis capitur, „ aut viſco fallitur, aut quibuſcunque irretitur inſidiis . Sic quo- „ que & anima noſtra caveat ad hæc mundana deſcendere . La- „ queus eſt in auro, viſcus in argento, nexus in prædio, clavus „ eſt in amore .... quid inane quærimus lucrum pretioſæ animæ „ detrimento ? Clavi ſunt omnes paſſiones, quæ veluti veru quod- „ dam animam noſtram penetrant, & infigunt corpori (*b*) „ . Vitam tunc ſolum ut bonum habendam docet, quatenus vel virtutibus acquirendis inſervit, vel quando pro fide profunditur, facta victima Chriſti . De anima exponit illa Canticorum verba : *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa* (*c*); quippe quæ „ invitat Verbum „ Dei deſcendere.... ut Verbi imbre cæleſtis, & ejus copiis irri- „ gata fructificet (*d*) .... & ſi principatus aerei, & poteſtates „ mundi, qui nos veluti de muro dejicere animæ, vel impedire „ recte gradientes, vel ad altiora tendentes quærunt deponere, & „ ad terrena revocare, nos multo magis ad ſublimia mentem eri- „ gamus Verbum ſequentes Dei . Illi principatus ſæcularia offundunt, „ quibus tuam mentem incurvent, tunc magis ad Chriſtum anima „ dirige (*e*) greſſus tuos “ . Nec ſolum hoſtibus exterioribus contraire debet anima, ſed & interioribus, corpori videlicet noſtro, quo circumfuſi ſumus . „ Inimicum enim & nobis corpus, quod re- „ pugnat menti noſtræ . Noli ergo (ſubdit) cum eo miſcere ani- „ mam tuam, ne utrumque confundas, nam ſi miſcetur, melior „ fit caro, quæ inferior eſt, quam anima, quæ ſuperior, quia „ anima vitam corpori tradit, caro autem mortem animæ trans- „ fundit .... Sit igitur anima in corpore, ut vivificet corpus, hoc „ gubernet, illuminet (*f*) “ . Et poſt pauca ſubdit : „ Gravius eſt „ ad peccatum vivere, quam in peccato mori ; quia impius quam- „ diu vivit, peccatum auget, ſi moriatur peccare deſinit (*g*) . Ple- „ rique criminum ſuorum abſolutione lætantur ; ſi emendaturi ſunt „ recte, ſi perſeveraturi in eis ſtulte, quia longe illis plus damna- „ tio profuiſſet, ne incrementa facerent peccatorum (*h*) “ . Oſtendit deinde S. Præſul, „ non ipſam mortem eſſe terribilem, ſed „ opinionem de morte, quam unuſquiſque pro ſuo interpretatur

„ affe-

(a) *Ibid. cap. 4. n. 15. p. 465.*
(b) *Ibid. cap. 5. n. 16. p. 466.*
(c) *Cant. 4. v. 12.*
(d) *De Bon. Mort. cap. 5. n. 19. p. 468.*
(e) *Ibid. cap. 6. n. 22. p. 469.*
(f) *Ibid. cap. 7. n. 26. p. 473.*
(g) *Ibid. n. 28. p. 474.* (h) *Ib. n. 29. p. 475.*

Digitized by Google

„ affectu, aut pro ſua conſcientia perhorreſcit.... Certe iis (ſub-
„ dit), quibus gravis eſt timor mortis, non eſt grave mori, ſed S. AMBROS.
„ grave eſt vivere ſub metu mortis. Non ergo mors gravis, ſed
„ metus mortis. Metus autem opinionis eſt, opinio vero noſtræ
„ infirmitatis contraria veritati (*a*)“.... Et ſi mors malum,
quomodo juvenes non timent fieri ſenes, nec finitimam morti verentur ætatem (*b*)?.... Mortis timorem etiam alio depellit argumento ſcribens: „Mors nihil ad nos: eſt enim ſeparatio animæ,
„ & corporis, anima abſolvitur, corpus reſolvitur. Quæ abſolvi-
„ tur, gaudet; quod reſolvitur in terram ſuam, nihil ſentit; quod
„ nihil ſentit, nihil ad nos (*c*)“. Pro comperto habet, & tanquam manifeſtum docet, *non mori animam cum corpore, quia non eſt de corpore: nam a Domino Deo noſtro accepit Adam ſpiritum vitæ* (*d*).... *& quomodo ſubſtantia ejus interire poteſt, cum utique anima ſit, quæ vitam infundit* (*e*)? Et poſtea pluribus tum veteris, tum novi Teſtamenti teſtimoniis animæ immortalitatem evincit, & probat (*f*).

In hoc libro ſolidiſſime ſimul, & diſertiſſime S. Antiſtes, quam ſit humanæ fragilitati, atque cupiditati proclive ſenſim in humanas ineptias relabi, oſtendit: quam arduum in ſancto propoſito perſeverare, hoc fieri ſine divino auxilio minime poſſe; atque adeo fidelibus ut indefeſſo curſu vanitates fugiant, ac ſupra illas poſiti ad perfectionem indeſinenter contendant, manibus, pedibuſque adnitendum (*g*). Poſtea nihil aliud in veteri lege per ſex illas refugii Civitates, quæ reis homicidii non voluntarii patebant, ſignificatum probat, quam ut Miniſtris Altaris præcipue compertum fiat, quod *fugitantes ſunt Mundi hujus, ut placeant Deo, & relinquunt patriam, filios, parentes, & omnem cognationem, ut adhæreant uni Deo*. Verum cum magis moveant exempla, quam verba, propterea imitandos proponit antiquos Patriarchas, ac præſertim Jacobum, Moyſem, ac Davidem, nec non Prophetas, & Apoſtolos, ac demum ipſum Salvatorem noſtrum; ſubdens, hanc ſæculi fugam eſſe nobis glorioſam ſimul, utilem, & neceſſariam. Sed „ qui fu-
„ git (ſubdit), velociter fugiat, ne comprehendatur... fugiat non
„ quaſi feriatus in Sabbatho, ſed tanquam operarius in negotio;
„ nec tanquam ſterilis in frigore, ſed tanquam opimus in meſſe....
„ Fuga hæc neſcit frigus timoris, tremorem mortis, contractionem
„ ſolicitudinis.... torporem lentitudinis, ſed vitæ cæleſtis requirit
„ impigrum viatorem (*h*)“. Nomine autem cæleſtis vitæ illam intel-

Liber de fuga ſæculi ſcriptus circa ann. 390. Ejuſdem libri Analyſis.

(a) *Ibid. cap. 8. n. 31. p. 475.*
(b) *Ibid. n. 32. p. 476.* (c) *Ibid. n. 31.*
(d) *Ibid. cap. 9. n. 38. p. 476.*
(e) *Ibid. n. 42. p. 478.*
(f) *Ibid. cap. 10. n. 43. & ſeq.*
(g) *De fuga ſæculi cap. 1. n. 1. & ſeq. p. 491.*
(h) *Ibid. cap. 6. n. 32. p. 507.*

S. AMBROS. intelligit, quæ ad vitam ducit æternam, propterea ſubdit: „ Hoc „ eſt fugere hinc, mori elementis iſtius Mundi, abſcondere vitam „ in Deo, declinare corruptiones, non adamare cupiditates, neque „ quæ ſunt Mundi iſtius, quæ nobis varios gignunt dolores (*a*). „ Fugiamus ergo hinc. Potes animo fugere, etſi retineris corpore. „ Potes & hic eſſe, & adeſſe ad Dominum. Si illis adhæreat ani- „ ma tua, ſi poſt ipſum cogitationibus tuis ambules, ſi fide, non „ ſpecie vias ejus ſequaris, ſi ad ipſum confugias.... utique hinc „ illo confugiendum eſt, ubi pax, ubi requies ab operibus (*b*)". Hujus autem fugæ terminum dicit S. Ambroſius eſſe in malitia, *quæ verſatur in terris, atque iſtic errat* ad profeſſionem ſummi illius boni, quod Deus eſt, quoniam *illic malitia jam locum non habet*, & licet hic quoque in terris *lex factum damnet, non tamen aufert malitiam. Ipſe Dominus Jeſus peccatum damnavit, auctorem ejus diſtulit. Etenim quia malum Deus non fecit, ſed nequitia Diaboli inſeruit, vindictam Deus diſtulit, ut ab ipſis, quos deceperat Diabolus, vinceretur* (*c*). In hocce tractatu S. Præſul utilitatem commendat timoris non ſolum divinorum judiciorum, ſed etiam *regalis poteſtatis: metu enim præſidentis plerumque fit obediens poteſtati, qui eſt ſalutis ingratus.... & corrigit neceſſitas, quem pietas provocare debuerat* (*d*). Fatetur tamen hoc proprium *anguſti, & minuti animi eſſe, qui abundantiam caritatis recipere non poteſt* (*e*); & ad illam aſcendere Civitatem, ubi illi inhabitant, *qui faciunt ſponte, quæ legis ſunt, & in corde ſuo* ſcriptum *opus legis oſtendunt*, Deum toto corde, tota anima, totis viribus diligendo. Docet etiam, *legem geminam* eſſe, *naturalem, & ſcriptam: naturalem in corde, ſcriptam in tabulis. Omnes ergo ſub lege, ſed naturali: nam primum natura ipſa boni operis magiſtra eſt* (*f*); quippe quæ & bonum faciendum, & malum eſſe fugiendum oſtendit.

Libri de Jacob, & vita beata ſcripti circa annum 387. Libros, qui *de Jacob, & vita beata* titulum præferunt, ex concionibus, quas ad Neophytos inſtruendos habuerat, concinnatos eſſe circa annum 387. extra controverſiam eſt. Antequam tamen ad aſſumptum accederet argumentum, immorandum exiſtimavit aliquantulum in tradendo Neophytis virtutum præcepta, & aperiendo, qua via, quibuſve adjumentis perfectionem vitæ a ſe in baptiſmo palam nuncupatæ convenienter acquirerent.

Prioris libri Analyſis. In primo itaque prioris libri capite docet, ad fructum aliquem ex inſtitutis, quibus imbuuntur, percipiendum adhiberi oportere animum docilem, qui motuum pravorum tumultus rectæ rationis tra-

(a) *Ibid. cap.* 7. *n.* 38. *p.* 510.
(b) *Ibid. cap.* 8. *n.* 45. *p.* 513.
(c) *Ibid. cap.* 7. *n.* 39. *p.* 511.
(d) *Ibid. cap.* 2. *n.* 10. *p.* 496.
(e) *Ibid. n.* 11. *p.* 497.
(f) *Ibid. cap.* 3. *n.* 15. *p.* 499.

tractatione corrigeret. „ Paſſio enim (ſcribit) graviſſima culpæ „ concupiſcentia eſt, quam ratio emollit, & comprimit. Emollire S. AMBROS. „ enim poteſt, eradicare non poteſt: quoniam animus, qui eſt ra„ tionis capax, non eſt ſuarum paſſionum dominus, ſed repreſſor. „ Neque enim fieri poteſt, ut facilis ad iracundiam non iraſcatur, „ ſed ut ratione ſe temperet, indignationem cohibeat, à puniendo „ ſe revocet, ſicut & Propheta nos docet dicens: *Iraſcimini*, *&* „ *nolite peccare*. Conceſſit, quod naturæ eſt; negavit, quod culpæ „ eſt (*a*)“. Deinde illos hortatur, ut temperantiam amplectantur, quæ paſſionum tum corporalium, tum ſpiritualium „ extin„ guit ardorem; quæ primum ſobrietate, atque moderamine ani„ mum temperat, mentem informat; deinde etiam deliciarum abſ„ tinentia reſtringit habenas corporalis ferocitatis. Ideo lex (*b*) „ recidit ciborum licentiam, epularum copias, ut gulæ irritamen„ ta, cæteraſque recideret cupiditates corporeas, paſſiones, motuſ„ que cohiberet (*c*). Quod ſi vincamur, non eſt, quod cuiquam „ noſtram adſcribamus ærumnam, niſi noſtræ voluntati. Nemo te„ netur ad culpam, niſi voluntate propria deflexerit. Voluntarium „ ſibi militem elegit Chriſtus, voluntarium ſervum ſibi Diabolus „ auctionatur (*d*)“. Duplicis autem hujus ſervitutis diſcrimen oſtendit: Sed „ ſub Chriſto (inquit) & pretioſa ſervitus, & glo„ rioſa libertas.... Si ſervum te dicas, liber es; ſi liberum te „ jactes, ſervus es. Nam & ille, qui quaſi ſervus redemptus eſt, „ libertatem habet, & iſte, qui quaſi liber vocatus eſt, bonum eſt „ illi, ut ſervum Chriſti ſe eſſe cognoſcat, ſub quo ſervitus tuta „ eſt, & libertas ſecura.... Revera omnes Chriſti liberti ſumus; „ nemo liber.... ſervus es, quia creatus es; ſervus es, quia re„ demptus es, & quaſi Domino ſervitutem debes, & quaſi Re„ demptori... Ita libertatem accepiſti, ut meminiſſe manumiſſoris „ tui debeas, ut Patrono tuo noveris legitimum obſequium defe„ rendum, ne ab ingrato revocetur libertas. Quid te beatius, qui „ ſub Domino regnas, & ſub patrono militas (*e*)“? Inter Dei beneficia recenſet S. Ambroſius legem ſcriptam Hebræis datam, quia licet *peccatum denuntiaret*, *& in conditione lubrica penitus cohibere non poſſet*, *laborandum* tamen docuit, *ut teneamus gratiam Chriſti*. „ Mens itaque bona, ſi rationi intendat; ſed parum per„ fecta, niſi habeat gubernacula Chriſti.... Bona ad judicandum, „ ſed infirma plerumque ad reſiſtendum, quia repugnat ei corporis „ appetentia, & captivam eam trahit ad erroris illecebras. In „ quo periculo unum eſt remedium, ut quem lex liberare non po„ terit, liberet Dei gratia (*f*)“. Neophytos itaque hortatur, ut ſi per

(a) *De Jacob, & vita beata, cap. 1. n. 1. p. 525.* (b) *Levit. 11. 4.*
(c) *De Jacob, & vita beata cap. 2. n. 5. p. 528.*
(d) *Ibid. cap. 3. n. 10. p. 530.*
(e) *Ibid. cap. 3. n. 12. p. 531.*
(f) *Ibid. cap. 4. & 5. n. 15. & ſeq. p. 533. & ſeq.*

S. AMBROS. ſi per Baptiſmum in illius morte mortui ſunt, iterum tanquam viventes ad ea, quæ ſunt mundana, non revertantur, ſed ſpiritu ambulent, qui ſpiritum Chriſti acceperunt (*a*); & ne glorientur, quod juſti ſint, ſed quod redempti ſint; non quia vacui peccatis ſint, ſed quia illis remiſſa ſunt peccata.... & quia pro eis advocatus apud Patrem Chriſtus eſt, & quia pro eis Chriſti ſanguis effuſus eſt (*b*). Divinæ extollit omnipotentiam gratiæ, quam nobis Chriſtus ſua morte promeruit, ſcribens: Deus Filium ſuum *pro nobis omnibus tradidit*, „ ut oſtenderet, quod ita omnes diligat, „ ut dilectiſſimum ſibi Filium pro ſingulis traderet. Pro quibus „ igitur, quod ſupra omnia eſt, dedit, poteſt fieri, ut non in illo „ univerſa donaverit? Nihil enim excepit, qui omnium conceſſit „ auctorem (*c*). Nihil eſt igitur, quod negari poſſe nobis vereamur.... nec quod Chriſtus, cui dedit Pater omne judicium.... „ illum velit damnare, quem redemit a morte " (*d*).

Proſequitur Analyſis. Inquirit deinde Sanctus Præſul, in quo ſapientis ſit collocanda beata vita; & primo generatim oſtendit, „ quod ſapiens nec diſpendiis minuitur, nec repagulis inhibetur, nec ſuorum amiſſionibus mœſtificatur.... Solatus enim ſe reſurrectionis fide, & futuræ remunerationis gratia, nec recipit ea mente mœſtitiam, „ qua adhæret Deo, & divinæ præſtantiæ voluptate lætatur.... „ Neſcit perfectus incommoda hujus corporis, aut adverſa mundi, „ neque ſentit, qui alienum ab hujuſmodi metu, ne occidant, animum gerit. Non enim vita perfectior, ſi his careat, definitur, ſed „ ſi iſta contemnat (*e*)". Addit immo: perfectus & ſapiens vir, eum, qui ægritudinem, & corporis imbecillitatem, cæteraſque hujus terrenæ inhabitationis ærumnas „ miſerabiliter deflet, corripiet, & quaſi ignavum arguet, quod plus in corporis uſu, quam „ in animi virtute conſtituat.... quod in paupertate ingemiſcat, „ qui poſſit ſupra Mundi opes eſſe.... quod ignobilitatem defleat, „ qui debeat deſpicere regias poteſtates, divitibus, & potentibus „ imperare (*f*).... Juſtus, & ſapiens (addit) nihil metuit, nihil reformidat, niſi virtutis diſpendia, aliorumque vanas formidines comprimit, quas habeant de.... mortis timore, corporis „ infirmitate, ut doceat, diſſolvi corpore, & eſſe cum Chriſto multo melius, ut oſtendat, quia operationes non impediuntur debilitatibus corporis, ſed augentur; neque ſplendore generis, aut „ propinquorum ſubſidiis, aut opibus, ſed bono commendantur affectu (*g*) ".

Analyſis ſecundi libri. Poſtquam ſanctiſſimus Præſul generalia illa ſtatuit in priore libro

(a) *Ibid. cap.* 5. *n.* 18. *p.* 534.
(b) *Ibid. cap.* 6. *n.* 21. *p.* 535.
(c) *Ibid. n.* 25. *p.* 537. (d) *Ibid. n.* 26.
(e) *Ibid. cap.* 7. *n.* 31. 32. *p.* 539.
(f) *Ibid. cap.* 8. *n.* 37. *p.* 542.
(g) *Ibid. n.* 38.

bro *virtutum præcepta*, ea in hoc poſteriore *clarorum virorum*, *qui in ſummis periculis poſiti beatitudinem vitæ non amiſerunt*, *ſed potius acquiſierunt*, confirmat *exemplis*, ac præſertim Patriarchæ Jacob (*a*), quem nec exilium, nec ærumnæ beatitudine privarunt. Porro beatum illum dicit, *qui non abiit in conſilio impiorum*, *& in via peccatorum non ſtetit*, *& in cathedra peſtilentiæ non ſedit* (*b*). Et in hoc ſenſu *nihil ad meritum beatitudinis defuiſſe ait Sancto Iacob .... quod Deum mentis internæ oculis intueretur*, *peccatis abſtinens*, *a luxuriæ omnis ebrietate ſobrius*, *ut dura laborum abſorbuerit*, *otii ſecura neglexerit* (*c*). Deinde expendens amorem, quo ejus parentes, ac præſertim Sara illum juniorem ſeniori filio prætulere, parentes cavendum monet: „ ne quis „ dum eorum intendit exemplo, iniquum inter filios habeat judi„ cium, ut alterum diligendum putet, alterum poſthabendum. „ Hinc enim excitantur odia fraterna .... ſed eadem foveat pro„ lem menſura pietatis. Eſto tamen, ut aliquid ſibi amplius circa „ blandiorem, aut ſimiliorem rapiat affectus, par debet eſſe circa „ omnes forma juſtitiæ. Plus confertur dilecto, cui fratrum amor „ quæritur; plus autem adimitur ei, qui prælationis injuſtæ onera„ tur invidia (*d*) “. Concedit tamen S. Præſul „ hoc bonum „ certamen inter parentes, ut mater deferat affectum, pater judi„ cium. Mater circa juniorem tenera pietate propendeat: pater „ circa ſeniorem naturæ honorificentiam ſervet. Hic magis hono„ ret, illa plus diligat: dum ſinguli ſingulos fovent, non in unum „ uterque conſpirent, ac defraudent alterum. Fiat æqualitas inter „ diverſa certamina, & diſparibus ſtudiis par utrique, ac æqualis „ parentum amor, & gratia conferatur, compenſet alter, quod „ alter imminuit (*e*) “. Progreditur poſtea S. Præſul ad expendendas brevioribus verbis diverſas, quas Jacob dedit filiis ſuis, benedictiones (*f*); minas Eſau de fratre poſt patris obitum occidendo, Jacob fugam (*g*), ejuſque egreſſum e domo Labani, & reditum ad patriam (*h*), reconciliationem cum fratre, ejuſque colloquium (*i*), & denique laudabilem ejus ſenectutem exornat, & quomodo futuras, dubiaſque res in vitæ ſuæ finem prævidit: nec non agenda diſpoſuit (*k*). Deinde argumentum ſuum repetens, & ad ſcopum ſuæ ſcriptionis regrediens aliis confirmat exemplis, ſapientes, pioſque viros etiam inter ærumnas, & afflictiones ſemper eſſe beatos.

S. AMBROS.

(a) *Lib. 2. n. 1. p. 543.*
(b) *Pſal. 1. v. 1.* (c) *Lib. 2. n. 3.*
(d) *Ibid. cap. 2. n. 5. p. 546.*
(e) *Ibid. n. 7.*
(f) *Ibid. cap. 3. n. 10. & ſeq. p. 547.*
(g) *Ibid. cap. 4. n. 14. & ſeq. p. 549.*
(h) *Ibid. cap. 5. n. 20. & ſeq. p. 551.*
(i) *Ibid. cap. 6. n. 26. & ſeq. p. 554.*
(k) *Ibid. cap. 8. n. 35. & ſeq. p. 558.*

S. AMBROS. Exempla autem deſumit a S. Eleazaro, qui, „ cum oblatus eſſet „ Antiocho perſecutori, nec tentamentis potuit capi, nec præmiis „ inflecti, nec ſuppliciorum acerbitatibus frangi (a) “; a Machabæis, eorumque matre, quos tyrannum ſic alloquentes inducit: „ Quid nos contemnis, vel circumſcribis ut pueros? Sed fides ca- „ na eſt, ſed valida diſciplina. Experire certe, ſubjice, quibus pla- „ cet, pœnis puerilia viſcera, non invenies corda puerilia.... „ Collige ſuppliciorum inſtrumenta propoſita: meditationem pa- „ tientiæ, non terrorem infantiæ adferunt, dum videntur (b) “. Eorum fidem ut oſtendat, ſic ſecundi pueri, ac invicti Martyris verba componit: „ Quam dulce eſt mori pro religione, quam ſuavis „ omnis acerbitas mortis pro pietate; quia manet horum remune- „ ratio laborum! Tua ſunt, Rex, graviora tormenta, tu tuis ve- „ hementius torqueris ſuppliciis, quia vides te vinci in poteſta- „ te (c) “. Nec minori fortitudine tertium loquentem inducit ſcribens: „ Victus es, inquit, Antioche, qui organum vocis ab- „ ſcindi jubes. Confeſſus es te reſpondere non poſſe rationi, majora- „ que probas linguæ noſtræ flagella, quam tua verbera... Evadere „ te putas, Antioche, ſi vocem eripias? Et tacentes Deus audit, „ & magis audit... Abſcinde linguam, ſed non abſcindes conſcien- „ tiam, non virtutem auferes.... non eripies teſtimonium verita- „ tis, non eripies cordis clamorem. Si lingua amputetur, ſanguis „ clamabit.... Audit enim ſanguinis vocem, qui audit internas „ cogitationes (d) “. Matrem vero admiratus juniorem ex filiis hortantem, ne „ decoloret tot fratrum ſuorum trophæa, ne ſa- „ crum eorum comitatum relinquat, ne conſortium deferat, “ exclamat: „ Quis hanc beatam neget, quæ quaſi ſeptem vallata „ muneribus inter corpora filiorum nullum ſentit mortis incurſum? „ Quis, inquam, dubitet de ejus beatitudine, quæ ſeptem turribus „ circumdata in Paradiſi ſedem caput extulit; quæ ſeptem filiis „ cincta ſacratiſſimum Deo chorum non ſolum canorum vocibus, „ ſed etiam paſſionibus ad concinendas Domino laudes cæleſtibus „ invexit altaribus. Quam bonus fidei partus, quam tutus partus „ iſte pietatis.... Quam felix mater, quæ in talibus filiis pietatis „ formam & parturivit, & peperit (e) “! Extat Philonis ſcriptum ſub hoc titulo, *Quod omnis probus ſit liber*; cujus ſane materia cum iſtis Ambroſii lucubrationibus haud parum habet affinitatis. Nihil tamen decerpſit inde S. Doctor, niſi cum de Eſau loquitur. Iſtic enim quidquid in illo libro optimum, ac præſtantiſſimum eſt, videtur dedita opera intra dimidiæ pagellæ anguſtias contraxiſſe (f).

„ Ju-

(a) *Ibid. cap.* 10. *n.* 40. *p.* 561.
(b) *Ibid. cap.* 11. *n.* 42. *p.* 564.
(c) *Ibid. n.* 44. (d) *Ibid. n.* 45. *p.* 565.
(e) *Ibid. n.* 50. *p.* 567.
(f) *In Præf. Edit. p.* 523.

S. Ambroſ.

De Joſeph Patriarcha liber ſcriptus circa ann. 387. Ejuſdem Analyſis.

,, Juſtum eſt (ſic ſtatim in libri exordio ſcribit Ambroſius) ut ,, cum in Abraham didiceritis (Neophytos de more alloquitur) ,, impigram fidei devotionem, in Iſaac ſinceræ mentis puritatem, ,, in Jacob ſingularem animi, laborumque patientiam.... ſit vo- ,, bis propoſitus Sanctus Joſeph tanquam ſpeculum caſtitatis. In ,, ejus enim moribus, in ejus actibus lucet pudicitia, & quidam ,, ſplendet caſtitatis comes nitor gratiæ (*a*) ". In hanc prærogativam virtutis refundit S. Præſul cauſam, cur *a parentibus, pluſquam cæteri* filii, diligeretur, licet Scriptura naturalem adſignet cauſam, *eo quod in ſenectute genuiſſent eum* (*b*). Et hic occaſionem nactus iterum parentes monet, & inſtruit, qualis eſſe debeat affectus parentum, filiorumque gratia, ſcribens: ,, Amare liberos ,, dulce, & impenſius amare prædulce; ſed frequenter amor ipſe ,, patrius, niſi moderationem teneat, nocet liberis, ſi aut nimia ,, indulgentia dilectum reſolvat, aut prælatione unius cæteros ab ,, affectu germanitatis avertat. Plus acquiritur filio, cui fratrum ,, amor acquiritur.... Jungat liberos æqualis gratia, quos vinxit ,, æqualis natura. Lucrum pietas neſcit pecuniæ, in quo pietatis ,, diſpendium eſt (*c*) ". Addit tamen: per hoc ,, nec libertatem ,, poſſumus auferre parentibus, ne eos plus diligant, quos plus ,, credunt mereri, nec filiis reſecare debemus ſtudium plus placen- ,, di (*d*) ". In ſequentibus vero capitibus myſtice exponit S. Ambroſius tum miſſionem Joſeph ad fratres ſuos, tum viginti nummos, quibus venditus fuit Iſmaelitis, tum veſtem ſanguine cruentatam, tum illius in Ægypto ſervitutem, & in omnibus hiſce actibus myſteria Incarnationis, & Paſſionis Chriſti adumbrata recognoſcit (*e*). Omnes ſuæ eloquentiæ nervos intendit, dum eum impudicæ Dominæ ſollicitationi reſiſtentem exponit, cujus incitamenta, ac lenocinia deſcribit (*f*). Sequitur deinde Sanctum Patriarcham in aliis omnibus vitæ ſuæ circumſtantiis, in quibus Chriſtum exhibet figuratum, cujus typus erat Joſeph; quod diſertiſſime præſtat, ea conferens, quæ de Sancto Patriarcha narrata leguntur in Geneſi, & de Chriſto exarata in Evangeliis (*g*). Pari pacto comparationem inſtituit inter fratres Joſeph, & Chriſti Apoſtolos; in Benjamin ſiquidem typice adumbratum dicit D. Paulum, in cæteris vero populum Judæorum (*h*). Et licet non diffiteatur, & ſanctos viros invidiæ aliiſque animi pravis affectionibus ſubeſſe poſſe; hanc tamen in cordibus fratrum Joſeph dominium obtinuiſſe videtur ambigere; ſed eam myſtice, & figurative tantum enarratam arbitratur,

(a) *Ibid. cap. 1. n. 1. 2. p. 575.*
(b) *Gen. cap. 37. 3.*
(c) *Lib. de Joſeph cap. 2. n. 5. p. 577.*
(d) *Ibid. n. 6.*
(e) *Ibid. cap. 3. per totum p. 578. & ſeq.*
(f) *Ibid. cap. 5. per totum p. 585. & ſeq.*
(g) *Ibid. cap. 7. per totum p. 592.*
(h) *Ibid. cap. 9. n. 46. 47. p. 596.*

S. AMBROS.

dum ſcribit: „ Quomodo conveniunt pietatis nomina, & ſceleris „ inſignia? Sic etiam illi typo populi, non animi ſui vitio laborabant. Inde omnis invidia, inde parricidii meditatio: invidia per „ figuram, pietas per affectum.... Hoc, quod ſcriptum eſt de Joſeph, completum eſt de Chriſto (*a*)“.

De Benedictionibus Patriarcharum liber conſcriptus circa an. 387.

Ejus Analyſis.

Librum hunc *de Benedictionibus Patriarcharum* exorditur S. Præſul, filios ad reverentiam parentibus referendam hortando ſcribens: „ Legimus, quoniam qui benedicebatur a Patre, benedictus erat, „ & qui maledicebatur, maledictus erat. Ideo hanc parentibus gratiam donavit Deus, ut filiorum pietas provocetur. Prærogativa „ igitur parentum diſciplina eſt filiorum. Honora ergo patrem, ut „ benedicat te. Honoret pius patrem propter gratiam, ingratus „ propter timorem. Et ſi pauper eſt pater, & non habet divitiarum copias, quas relinquat filiis, habet tamen ultimæ benedictionis hæreditatem, qua ſanctificationis opes ſucceſſoribus largiatur, & multo plus eſt beatum, quam divitem fieri; ideo feſtinabat Joſeph ſumere benedictionem (*b*)“. Poſt tale exordium, quas Jacob filiis ſuis impertivit, benedictiones enucleat. Rimatur in iis omnibus myſticum ſenſum. Quamobrem quid ſit ipſarum ſingulis adumbratum, aperit. In benedictione Manaſſis, atque Ephraim Judæos, & Chriſtianos cernit præfiguratos (*c*). De benedictione vero Dan loquens ſcribit: „ Prophetia ſignificat Antichriſtum, „ qui futurus eſt ex tribu Dan ſævus judex, & tyrannus immanis „ (*d*): *judicabit populum ſuum, tamquam ſerpens in via ſedens,* „ *in ſemita, mordens calcaneum equi, & cadet eques retrorſum;* „ *ſalutem expectans a Domino* (*e*)“. Benedictione Benjamin S. Paulum *deſignatum agnoſcit* (*f*); *Chriſtum vero earumdem pleriſque* deſignari oſtendit, maxime Judæ, & Joſephi benedictionibus (*g*), quas ea de cauſa fuſius, atque accuratius, quam alias, ediſſerit. Benedictionem Aſer exponens his verbis expreſſam: *Aſer pinguis ejus panis, & ipſe dabit eſcam principibus* (*h*), in pane præfiguratum ſcribit illum, quem Chriſtus *dedit Apoſtolis, ut dividerent populo credentium: hodieque dat nobis eum, quem ipſe quotidie Sacerdos conſecrat ſuis verbis. Hic panis eſt eſca Sanctorum... qui illum accipit, non morietur peccatoris morte, quia panis hic remiſſio peccatorum eſt* (*i*).

De Elia, & jejunio liber conſcriptus circa an. 387.

Ejus Analyſis.

Librum hunc conſcripſit S. Præſul, ut fidem datam plebi ſuæ de vir-

(a) *Ibid. cap. 3. n. 12. p. 579.*
(b) *Ibid. cap. 1. n. 1. p. 613.*
(c) *Ibid. n. 3. 4. p. 614.*
(d) *Ibid. cap. 7. n. 32. p. 625.*
(e) *Gen. 49. v. 16. & ſeq.*
(f) *Lib. de Benedict. cap. 12. n. 57. p. 634.*
(g) *Cap. 4. per totum p. 618. & cap. 11. per totum p. 629.*
(h) *Gen. 49. 20.*
(i) *Lib. de Benedict. cap. 9. n. 38. 39. p. 627.*

virtutibus, & actibus Eliæ exponendis liberaret (1), & ut veluti [redacted] quodam buccinæ cantu ad Paſchale feſtum præpararet. In tres diviſus partes bene animadvertenti apparebit. In prima, eaque præcipua de jejunio agitur, ac potiſſimum de quadrageſimali, quod paſchalia feſta præcedit. Jejunium itaque exhibet veluti *certamen* quoddam, *quod imminet, & in quo victoria repromittitur. Victoria noſtra* (ſubdit) *Crux Chriſti eſt, trophæum noſtrum Paſcha eſt Domini Jeſu.* „ Sed ille ante eſt præliatus, ut vinceret, non quod „ ipſe egeret certamine; ſed ut nobis formam bellandi ante præ„ ſcriberet, & poſtea daret gratiam triumphandi (*a*)". Deinde jejunii laudes exornans oſtendit, Chriſtum jejunio *laqueos tentatoris, & vincula diſſolviſſe* (*b*), *& jejunare & ipſum delectaſſe*. Jejunio Eliam tot edidiſſe miranda; *Cælum clauſiſſe ſacrilego populo Judæorum* (*c*); *filium viduæ ab inferis reſuſcitaſſe; pluvias depoſuiſſe; ignem de cælo eduxiſſe: jejunio curru raptum fuiſſe ad cælum; & quadraginta dierum jejunio divinam acquiſiviſſe præſentiam: Jejuno ore ſtatuiſſe fluenta Jordanis, & redundantem fluminis alveum repente ſiccatum pulverulento tranſmiſiſſe veſtigio* (*d*). Breviter hæc Eliæ geſta percurrit Ambroſius, quippe qui jam *frequenti ſermone diverſorum librorum plurima de Eliæ geſtis digeſſerat* (*e*). Eliæ jejunantis exemplo & aliud addit Joannis Baptiſtæ, qui *in hac virtute, & ſpiritu Eliæ veniens in deſerto vacabat jejuniis. Eſca autem ejus erat locuſta, & mel ſylveſtre. Et ideo quia vitæ humanæ poſſibilitatem continentia ſupergreſſus fuerat, non homo, ſed Angelus æſtimatus eſt* (*f*). Jejunium vero appellat *animæ refectionem, cibum mentis, vitam Angelorum, culpæ mortem, excidium delictorum, remedium ſalutis, gratiæ radicem, & fundamentum caſtitatis* (*g*). *Bonum velamen* dicit, *quod tegit culpam .... bonum operimentum, quod animam tegit .... ne a tentatore nudetur .... Bonum veſtimentum, quando circumdat Dominus, & operit jejunantes*, ac nuditatem tegit, quam Adam prævaricator induxerat (*h*). Ut autem in jejunii laudibus exornandis ordinem ſervet, primo ejus antiquitatem commemorat, cum ab exordio Mundi jejunium incepiſſe confirmet ex prima lege con-

S. AMBROS.

(1) Fallitur hic Auctor noſter, dum ſcribit, elucubratum librum hunc ab Ambroſio, ut datam fidem de Eliæ virtutibus, & geſtis exponendis liberaret: tum quia jejune admodum de Elia differit; commemoratis tantummodo brevi calamo prodigiis ab ipſo jejunii ope patratis: tum quia ipſemet fatetur cap. 3. num. 5. ſe de Eliæ geſtis *plurima jam frequenti diverſorum librorum ſermone digeſſiſſe*, ſibi *proinde cavendum arbitrari, ne in eadem recurrat*. Quæ verba & ipſe Auctor noſter legit quidem, at non perpendit.

(a) *Ibid. cap. 1. n. 1. p. 643.*
(b) *Ibid. p. 644.* (c) *Ibid. cap. 2. n. 2.*
(d) *Ibid. n. 3. p. 645.* (e) *Ibid. cap. 3. n. 5. p. 645.*
(f) *Ibid. n. 4.* (g) *Ibidem.*
(h) *Ibid. cap. 4. n. 9. p. 647.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

S. AMBROS. ſtituta de jejunio, quando eſum fructus Deus interdixit Adamo: *Lex abſtinentiæ* (ſcribit) *a Domino Deo, prævaricatio legis a Diabolo.... cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in jejunio* (*a*). Deinde ad jejunium progreditur a Moyſe ſervatum, quando „ ipſum jejunantem non voces magnæ, non fulgura, & nubes nimboſa, non fumigans Sina perterruit.... cum legem acciperet a „ Domino Deo noſtro (*b*). Quomodo Annam non manducantem „ exaudivit Dominus, & infœcunditatem ejus ſolvere jejunia (*c*). „ Quomodo Eliſæus, qui de magiſtro didicerat parſimoniam, cum „ filios aleret Prophetarum, vitis agreſtis grumulis menſas onerabat, & ſylveſtribus oleribus hoſpitalitatis implebat officium (*d*). „ Quomodo Hebræorum corpora puerorum de jejunio in amianti „ transformata naturam vaporem ignis non ad diſpendium ſui, ſed „ ad gratiam mutuabantur (*e*). Et denique quomodo Daniel vir „ deſideriorum trium hebdomadarum jejunio leones quoque jejunare „ docuit, miſſus in lacum in adamantis rigorem abſtinentiæ ſoliditate membra duratus non patuit vulneri (*f*)“. Jejunii partem præcipuam a vino abſtinentiam conſtituit, quam ſanctè cuſtodierunt antiqui Patriarchæ, & Prophetæ: „ Semel (ſcribit) inebriatus eſt Noe, ſed per ignorantiam, non per intemperantiam: „ adhuc enim vinum neſciebatur.... Ubi vero malum ebrietatis „ agnovit, inventum ſuum ad remedium temperavit, non effudit „ ad vitium (*g*).... Abraham non vina in ſuo convivio miniſtrabat, ſed immolabat, vitulum, butyrum, & lac etiam Angelis hoſpitibus exhibebat (*h*).... Moyſem quoque cognovimus „ ſitienti populo amaritudines aquarum temperaſſe, non vina. Cui „ petra aquam vomuit, potuit & vini abundantia non deeſſe. Denique dixit Deus: *Percuties petram, & exiet aqua ex ea, & bibet populus* (*i*); non dixit: exiet vinum in populo. Pericu„ loſum enim erat vinum populo miniſtrare, quod fortiores ferre „ vix poſſent (*k*).... Quid vero alia dicam? Nonne ſterilitatem „ Matris Samſon vini abſtinentia fœcundavit (*l*)? Et Eliſæi diſcipuli cibi offenſi amaritudine, cum manducare non poſſent, levis „ farinæ adſperſione omnem illam amaritudinem temperavit (*m*)“. Hiſce commemoratis ex antiquitate exemplis jejunium eſſe in ſe ſe utillimum oſtendit ſcribens: „ Quis deterioravit domum ſuam je„ junio? Quis imminuit facultates?.... Jejunium continentiæ magiſterium eſt, pudicitiæ diſciplina.... norma virtutis, purifica„ tio

(a) *Ibid. n. 7. p. 647.*
(b) *Ibid. cap. 6. n. 16. p. 649.*
(c) *Ibid. n. 17.* (d) *Ibid. n. 18. p. 650.*
(e) *Ibid. cap. 7. n. 19.* (f) *Ibid. n. 20.*
(g) *Ibid. cap. 5. n. 10. p. 648.*
(h) *Ibid. n. 13.* (i) *Exod. 17. 6.*
(k) *Lib. de Elia & jej. cap. 5. n. 15. p. 649.*
(l) *Ibid. cap. 6. n. 17.* (m) *Ibid. n. 18. p. 650.*

S. Ambros.

„ tio animæ, lenitatis inſtitutio, caritatis illecebra, ſenilis gratia, „ cuſtodia juventutis (a)“. Hiſce jejunii commodis intemperantiæ incommoda opponit: „ Curritur, ſcribit, ad coquinam, fit ingens ſtrepitus, fit tumultus. Tota exagitatur familia .... Ille „ in frigida exercet manus, illi marmora lavant. Mundant pavimenta vino madida, & ſpinis cooperta piſcium, & quanti dum „ ambulant, vulnerantur. In ipſo convivio clamor epulantium, „ gemitus vapulantium. Si quid forte diſplicuit amicis, illi rident, „ tu indignaris (b)“ ... Qui grave dicunt jejunium eſſe, interrogat, „ quis jejunio defecit? Multi in prandio, plerique dum vomunt epulum, fudere animam (c).... Holophernes vino ſepultus jacebat, ut ictum vulneris ſentire non poſſet (d)... Aman „ dum ſe regali jactat convivio, inter ipſa vina pœnam ſuæ ebrietatis exſolvit (e). Dum e contra non bibebat fœmina Judith, „ jejunans omnibus diebus viduitatis ſuæ; his armis munita proceſſit, & omnem Aſſyriorum circumvenit exercitum.... (f). „ Eſther quoque pulchrior facta eſt jejunio: Dominus enim gratiam ſobriæ mentis augebat (g).... Myſtica quoque menſa jejunio comparatur.... Menſa iſta famis acquiritur pretio, & poculum illud inebrians ſobrietate, cæleſtium Sacramentorum ſiti „ quæritur: dixit enim Dominus: *Qui ſititis, ite ad aquam* „ (h).... Non autem omnis fames acceptabile jejunium facit, „ ſed fames, quæ Dei timore ſuſcipitur. Conſidera. Quadrageſima „ totis præter Sabbathum, & Dominicam jejunatur diebus. Hoc „ jejunium Domini Paſcha concludit (i)“. Et denique hanc primam claudit partem ſui ſermonis, ſolum illud utile prædicans jejunium, quod comitantur timor Dei, humilitas, innocentia, oratio, eleemoſyna, & Sacrarum Scripturarum meditatio (k). Secunda vero parte Ambroſius in ſui temporis intemperantiſſima convivia invehitur. Deſcribit primo *vulgarium, & viliſſimorum hominum* compotationes, & ebrietates, eoſque irridendos propinat ſcribens: „ Sedent in foribus tabernarum homines tunicam non habentes, nec ſumptum ſequentis diei. De imperatoribus, & poteſtatibus judicant .... Fiunt ebrietate divites, qui ſunt veritate „ inopes. Aurum donant, diſpenſant pecunias populis, civitates „ ædificant, qui non habent, unde cauponi potus ſui corporis pretium ſolvant (l).... Quam fortes ſibi homines videntur in vino, quam ſapientes, quam diſerti, quam etiam pulchri, ac decori, cum ſtare non poſſint! Mens neceſſe eſt titubet, lingua

B 4 „ bal-

(a) *Ibid. cap.* 8. *n.* 22. *p.* 651.
(b) *Ibid. n.* 25. *p.* 652. (c) *Ibid. n.* 23. *p.* 651.
(d) *Ibid. cap.* 9. *n.* 29. *p.* 654.
(e) *Ibid. n.* 30. (f) *Ibid. n.* 29.
(g) *Ibid. n.* 30. (h) *Iſaj.* 55. 1.
(i) *Ibid. cap.* 10. *n.* 33. 34. *p.* 655.
(k) *Ibid. n.* 34. 35. (l) *Ibid. cap.* 12. *n.* 42. *p.* 659.

„ balbutiat, pallor exſanguis ora ſuffundat, fœtor ebrietatis horro-
S. AMBROS. „ ri ſit.... Si quis eorum pugno fuerit percuſſus, videas ora ſau-
„ cium vini lacrymas fundere, miſerabiles epilogos decantare (*a*)".
Deinde ad epulas *potentium*, *& fortiſſimorum adoleſcentum* tranſit; & quo eorum temulentiam magis reddat odioſam, expreſſas, ac veluti ſpirantes imagines ob oculos ponit ſcribens: „ Spectaculum
„ triſte Chriſtianorum oculis, & miſerabilis ſpecies. Cernas juve-
„ nes terribiles viſu hoſtibus de convivio portari foras, & inde ad
„ convivium reportari, repleri ut exhauriant, & exhauriri, ut bi-
„ bant. Si quis verecundior fuerit, ut erubeſcat, ſurgere, cum jam
„ immoderatos potus tenere non poſſit, anhelare vehementius, ſu-
„ dare, gemere, ſignis prodere, quod pudeat confiteri .... unuſ-
„ quiſque ſtertit, & potat, dormit, & dimicat, & quando con-
„ ſurrectum fuerit .... egreſſu vacillat. Rident ſervuli domino-
„ rum opprobria, manibus ſuis portant, illum imponunt equo. Ita-
„ que hac, atque illac tanquam navigia ſine gubernatore fluctuant,
„ & tanquam vulnere icti in terram defluunt .... Eos cernas a
„ puerulis impune rideri ſine ferro vulneratos, ſine pugna interfe-
„ ctos, ſine hoſte turbatos, ſine ſenectute tremulos, in ipſo juven-
„ tutis flore naſcente (*b*)". Perſtringit etiam modos quoſdam bi-
bendi adeo ſtupendos, ut, niſi illis noſtræ ætatis ganeones inſania ſua fidem facerent, ferme viderentur incredibiles. Sic enim ſcribit:
„ Quid retexam auditum mihi non poculi, ſed profluvii genus,
„ quo in ora hominum tanquam per fiſtulas, vel canales vina fun-
„ duntur? Hos homines, an utres verius æſtimaverim? Et tamen
„ ipſi utres, niſi moderata transfuſio ſit, ſæpe rumpuntur. Per
„ cornu etiam fluentia in fauces hominum vina decurrunt, & ſi
„ quis reſpiraverit, commiſſum flagitium, ſoluta acies, loco motus
„ habetur (*c*)". Poſtremo fœminarum quoque objurgat vinolen-
tiam, qua percitæ Baccharum inſtar „ in plateis inverecundas etiam
„ viris ſub conſpectu adoleſcentulorum intemperantium choreas du-
„ cunt, jactantes comam, trahentes tunicas, ſciſſæ amictus, nudæ
„ lacertos, plaudentes manibus, ſaltantes pedibus, perſonantes vo-
„ cibus, irritantes in ſe juvenum libidines, motu hiſtrionico, petu-
„ lanti oculo, dedecoroſo ludibrio. Spectat corona adoleſcentum,
„ & fit miſerabile theatrum. Inter ſaltantium ruinas, & ſpectan-
„ tium lapſus Cælum impuro contaminatur aſpectu, terra turpi
„ ſaltatione polluitur, quæ obſcœnis ſaltibus verberatur (*d*)".

In tertia vero parte opportunitatem arripiens ex verbis Iſajæ: *Mercatores Phœnicum tranſmeantes mare in aqua multa: ſemen Mercatorum ſicut meſſis, quæ defertur* (*e*), docet, hanc Menſæ licentiam vitiorum omnium, & ipſius quoque avaritiæ, qua per fas, & ne-

(a) *Ibid. n.* 43. (b) *Ibid. cap.* 13. *n.* 50. *p.* 662.
(c) *Ibid. cap.* 17. *n.* 64. *p.* 667.
(d) *Ibid. cap.* 18. *n.* 66. *p.* 668.
(e) *Iſaj.* 23. 2. 3.

& nefas ſumptus luxuriæ corraduntur, ſeminarium, ac fontem eſſe (a). Attamen ex ſequentibus Iſajæ verbis clementiam, & Dei miſericordiam oſtendens auditores ſuos hortatur, ut „ convertantur „ a vitiis, non recedant a lege, præceptum Domini quaſi ſervuli „ ſtudiis ſedulis exequantur; & clament, quid nobis cum impuri- „ tatibus, & impudicitiis? quid cum operibus Diaboli?... & con- „ fugiant ad medicum, qui vulnera ſuperiora curavit; & ſi quid „ ſupereſt acerbitatis, medela non deerit.... & ſi gravia deliqui- „ mus, magnum Medicum invenimus, magnam medicinam gratiæ „ ejus accepimus. Magna enim medicina tollit peccata magna „ (b)". Et quo vehementius ad pœnitentiam impellat Auditores ſuos, extremum Judicium, cujus mentionem in prophetica lectione audierant, illis in memoriam revocat, a quo „ unuſquiſque „ diſcedet aut victor ad gratiam, aut victus ad opprobrium, eve- „ het corona victorem, victum premet verecundia, anget injuria „ (c)". Hinc addit: „ Nos athletas eſſe, ac proinde legitime „ certandum. Multa luctamina ſunt, & qui hodie victus eſt, cras „ ſe reparat, ante ad bravium contenditur, poſtea ad coronam .... „ decertantes ſpectant Archangeli, & Poteſtates, & Dominationes, „ & illa Angelorum decem millia decem millium; ſub tantis ſpe- „ ctatoribus erubeſcendum, & quam vinci dedecoroſum ſit, conſi- „ derandum " (d). Denique ad Catechumenos ſermonem convertens viam ipſis ad purganda vitia efficaciſſimam proponit; baptiſmum ſcilicet, „ quo peccatorum remiſſionem accipient, ſiquidem „ baptiſmus velut ignis quidam peccata conſumit, quia Chriſtus in „ igne, & Spiritu baptizat.... & dum homo abluitur aqua, ejus „ exuritur culpa, ut vita renovetur (e)". Verum cum minime deeſſent qui, ut majori licentia in flagitiis ſuis perſeverarent, Sacramentum illud in exitum vitæ differebant, acriter eos reprehendit; mortemque, dum procraſtinantur, ingruere commonefaciens ſcribit: „ Quouſque delectationes, quouſque commeſſationes? Inſtat „ judicii dies, dum differs gratiam, mors appropinquat.... adhuc „ expectas, ut vivas ſæculo, poſtea te reſervas Deo. Ignoras quod „ Cain propterea diſplicuerit ſacrificium, quoniam non primitiva „ obtulit, ſed primitivis ipſe perfunctus eſt, de ſequentibus munus „ Deo tentavit offerre. Abel autem primitiarum ſuarum oblatione „ prælatus meruit inſigni pietatis laudari oraculo (f)"; & ſic libro finem imponit. At quiſquis Sancti Baſilii homiliam decimam de jejunio, qua populum ſuum ad jejunium quadrageſimale alacriter ſuſcipiendum adhortatur, cum hoc Ambroſiano tracta-

tu

(a) *Lib. de El. & jej. cap. 19. n. 69. & ſeq. p. 669.*
(b) *Ibid. cap. 20. n. 75. p. 672.*
(c) *Ibid. cap. 21. n. 78. p. 673.*
(d) *Ibid. n. 79. p. 674.*
(e) *Ibid. cap. 22. n. 83. p. 675.*
(f) *Ibid. n. 85. p. 676.*

S. AMBROS.

De Nabothe Jezrahelita liber conſcriptus circa ann. 395. Ejus Analyſis.

tu contulerit, inde complura in hunc eſſe translata facile intelliget (*a*).

Librum hunc, ſeu potius unum, aut alterum ſermonem, ex quibus ille coaluit, vel ſcripſit, vel recitavit Ambroſius, ut ex hiſtoria Achabi, ac Nabothi crudelitatem avari divitis, & pauperis extrema omnia perpetientis calamitatem Auditorum ſuorum ob oculos poneret. Quamobrem primo oſtendit, nec tempori ſuo vel Achabos, vel Nabothos deeſſe, ſcribens: „ Quis divitum non „ quotidie concupiſcit aliena? Quis opulentiſſimorum non exturba- „ re contendit agellulo ſuo pauperem, atque inopem aviti ruris „ eliminare finibus? Non igitur unus Achab natus eſt.... quoti- „ die Achab naſcitur, & nunquam huic ſæculo moritur.... non „ unus Naboth pauper occiſus eſt; quotidie Naboth ſternitur, „ quotidie pauper occiditur (*b*)". Hanc crudelitatem deinde exprobrat divitibus in hæc verba: „ Quouſque extenditis divites in- „ ſanas cupiditates? Numquid ſoli inhabitabitis ſuper terram? Cur „ ejicitis conſortem naturæ, & vindicatis vobis poſſeſſionem natu- „ ræ?... Neſcit natura divites, quæ omnes pauperes generat.... „ Nudos fudit in lucem, egentes cibo, amictu, poculo, nudos re- „ cipit terra, quos edidit, neſcit fines poſſeſſionum ſepulchro in- „ cludere.... omnes ſimiles creat, omnes ſimiles gremio claudit „ ſepulchri.... Unguentum accipis dives, & fœtidus es: perdis „ alienam gratiam, nec acquiris tuam.... Hæredibus relinquis, „ qui litigent.... Si frugi hæredes ſunt, cuſtodiunt: ſi luxurioſi, „ exhauriunt.... Itaque aut bonos hæredes perpetua condemnas „ ſollicitudine, aut malos dimittis, qui tua facta condemnent" (*c*). Urget iterum divites, illis ex prima Hiſtoriæ parte oſtendens, ipſos in mediis divitiis magis quam egenos quoslibet egere, ſcribens: „ O dives, neſcis, quam pauper ſis, quam inops tibi ipſi „ videaris, qui te divitem dicis. Quanto plus habueris, plus requiris, „ & quidquid acquiſieris tibi, tamen adhuc indiges. Inflammatur „ lucro avaritia, non reſtinguitur (*d*)". Quod confirmat exemplo Achabi, qui dicebat Nabotho: *Da mihi vineam tuam*. Unde ſubdit: „ Quæ alia vox egentis eſt?... Quæ vox alia ſtipem publi- „ cam poſtulantis, niſi *da mihi*, hoc eſt da mihi, quia egeo..... „ da mihi, quia non eſt mihi panis ad victum, nummus ad po- „ tum, ſumptus ad alimentum, ad indumentum ſubſtantia: da „ mihi, quia tibi Dominus dedit, unde largiri debeas, mihi non „ dedit: da mihi, quia niſi tu dederis, habere non potero.... „ Hæc quam abjecta, quam vilia!... In ipſa autem dejectione „ quanta impudentia! *Da mihi*, inquit, *vineam tuam*. Confite- „ tur alienam, ut poſcat indebitam (*e*)". Tum ut oſtendat, quam

(a) *In præf. ad hunc librum p. 638.*
(b) *Ibid. cap. 1. n. 1. p. 681.*
(c) *Ibid. n. 2. 3. p. 682.*
(d) *Ibid. cap. 2. n. 4. p. 683.* (e) *Ibid. n. 8. p. 684.*

quam infelix ſit locupletiorum conditio, locum illum exponendum ſumit Evangelii, in quo opulentus quidam horrea nova veteribus deſtructis exædificare cogitans inducitur (*a*), qui divitiis redundans non dicit: „ Aperiam horrea mea, ingrediantur, qui tolerare famem non queunt, veniant inopes, intrent pauperes, repleant ſinus ſuos, deſtruam parietes, qui excludunt eſurientes (*b*) .... „ Sed vocem egentis emittit: *Quid faciam?* inquit. Nonne hæc „ pauperis vox eſt, non habentis ſubſidia vivendi (*c*)? *Quid faciam*, inquit, *quod non habeo?* Clamat ſe dives non habere. „ Paupertatis hic ſermo eſt: de inopia queritur abundans fructibus. „ *Non habeo*, inquit, *quo congregem fructus meos* (*d*).... Habes fœcunditatem publicam, quid deſtruis horrea tua? Oſtendo „ tibi, ubi melius tua frumenta cuſtodias.... Include ea in corde „ pauperum, ubi ea nullus gurgulio conſumat, nulla corrumpat „ vetuſtas. Habes apothecas inopum ſinus; habes apothecas viduarum domos; habes apothecas ora infantium.... Iſtæ ſunt apothecæ, quæ manent in æternum, iſta horrea, quæ fœcunditas „ noſtra non deſtruat.... Dat enim tibi fœcunditatem Deus, ut „ aut vincat, aut condemnet avaritiam tuam, quo excuſationem „ habere non poſſis: tu vero quod per te multis naſci voluit, tibi ſoli reſervas, immo & tibi adimis; magis enim ſervares tibi, „ ſi diſpertiveris aliis... ſi terra tibi reddit fructus uberiores, quam „ acceperit, quanto magis miſericordiæ remuneratio reddet multiplicatiora, quæ dederis " (*e*)? Sed ad ſui excuſationem dicebant divites: *Non debemus ei donare, cui Deus ita maledixit, ut eum egere vellet*. At illos refellit Ambroſius reſpondens: „ Non pauperes maledicti, cum ſcriptum ſit: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum* (*f*). Non de paupere, ſed de „ divite Scriptura dicit: *Capiens pretia frumenti maledictus erit* „ (*g*). Deinde non requiras, quid unuſquiſque mereatur. Miſericordia non de meritis judicare conſuevit, ſed neceſſitatibus ſubvenire (*h*) ". S. AMBROS.

Mox ad argumentum ſuum rediens Ambroſius venenoſa exponit Jezabelis colloquia ad Regium Maritum, queis in avaritia confirmat, & ad rapinam incitat (*i*), calumnias, & mendacia ad internecionem innocentis excogitata (*k*), fictum Achabi dolorem ob cædem Nabothi, avarorum more, qui, *cum eum calumniati nocuerint, dolere ſe ſimulant, triſtes tamen & tanquam mœſti, non corde, ſed vultu* (*l*), in arripienda poſſeſſione vineæ Nabothi ſollicitu- Sequitur Analyſis.

(a) *Luc.* 12. (b) *Lib. de Achab cap.* 6. *n.* 32. *p.* 691.
(c) *Ibid. n.* 30. (d) *Ibid. n.* 31.
(e) *Ibid. cap.* 7. *n.* 37. *p.* 693.
(f) *Matth.* 5. 3. (g) *Proverb.* 11. 16.
(h) *Lib. De Achab cap.* 8. *n.* 40. *p.* 694.
(i) *Ibid. cap.* 9. *n.* 41. *p.* 695.
(k) *Ibid. cap.* 11. *n.* 46. *p.* 697. (l) *Ibid. n.* 47.

S. AMBROS. citudinem, cui *etiam invidit ſepulturam* (*a*), & denique ultionem de tam immani ſcelere a Deo ſumptam (*b*). Deinde ad divites ſermonem convertens monet, ne iniquitatem imitentur Achabi, *ut poſſeſſionem finitimam concupiſcant*, *ne ſibi cohabitet Jezabel illa* feralis avaritia, *quæ cruenta perſuadeat*, *quæ cupiditates non revocet*, *ſed impellat*, *ne & illos digna avari*, *digna avaritiæ pœna conſumat* (*c*). Sed hortatur, ut divitis Jobi imitantes exempla, viduis, ac orphanis auxilientur, pauperes nutriant, alant, nudos cooperiant.... *vendant aurum*, *& emant ſalutem*; *vendant lapidem*; *& emant regnum Dei*; *vendant agrum*, *& redimant vitam æternam* (*d*). „ *Ne dixeris* (ſubdit), *inquit Deus: cras dabo* ...; „ Qui non patitur te dicere, cras dabo, quomodo patitur dicere, „ non dabo? Non de tuo largiris pauperi, ſed de ſuo reddis. Quod „ enim commune eſt in omnium uſum datum, tu ſolus uſurpas. „ Omnium eſt terra, non divitum, ſed pauciores, qui non utuntur ſuo, quam qui utuntur. Debitum igitur reddis, non largiris „ indebitum; ideoque tibi dicit Scriptura (*e*): *Declina pauperi* „ *animam tuam*, *& redde debitum tuum*, *& reſponde pacifica in* „ *manſuetudine* (*f*)“. Animadvertit etiam, duritiam divitum ex eorum ſuperbia proficiſci, & eorum adverſus pauperes immanitatem a luxu progigni. Hinc ſic contra illos clamat: „ Parietes veſtitis, „ nudatis homines. Clamat ante domum tuam nudus .... & tu „ ſollicitus es, quibus marmoribus pavimenta tua veſtias .... panem poſtulat homo, & equus tuus aurum ſub dentibus mandit. „ Delectant te ornamenta pretioſa, cum alii frumenta non habeant. Quantum, o dives, ſumis tibi judicium? Populus eſurit, „ & tu horrea tua claudis: populus deplorat, & tu gemmam tuam „ verſas. Infelix, cujus in poteſtate eſt animas tantorum a morte defendere, & non eſt voluntas. Totius vitam populi poterat anuli tui gemma ſervare (*g*)“. Divitiarum etiam fugacitatem probat inſerta brevi expoſitione Pſalmi 75., quam ſcite admodum propoſitæ coaptat materiæ (*h*). Et denique repetito Achabi exemplo nihil verius eſſe adſtruit, quam quod ultimo memorati pſalmi verſiculo declaratur, Deum ſcilicet adverſus reges terræ ſeſe præbere terribilem, ac ſpiritum auferre principum eorum, a quibus tam atrociter inopum facultates invaduntur, ſcribens: „ Multos Reges „ gentium propter perfidiam fecit e populo patrum eſſe captivos .... „ & Achab ita juſſit occidi, ut a canibus ejus vulnera lamberentur.... qui pauperis vineam concupierat, nequaquam tantis opibus expletus imperii, infra omnium inopiam redactus eſt a Do-

„ mino

(a) *Ibid. n.* 46. (b) *Ibid. n.* 48.
(c) *Ibid. n.* 49. (d) *Ibid. cap.* 14. *n.* 58. *p.* 702.
(e) *Ibid. cap.* 12. *n.* 53. *p.* 700.
(f) *Eccli.* 4. 8.
(g) *Ibid. cap.* 13. *n.* 56. *p.* 701.
(h) *Ibid. cap.* 14. 15. 16. *p.* 703. *& ſeq.*

S. AMBROS.

„ mino.... Non qui vulnera ejus lavaret, inventus eſt, non qui „ corpus operiret. Defecit circa eum hominum humanitas, ſucceſ„ ſit canum aſperitas. Dignos plane ſui miniſtros funeris avarus „ invenit " (*a*).

Ambroſium ex Baſilianis homiliis *de Avaritia*, & *in Diteſcentes* nonnulla eſſe mutuatum, vel ſola evincit affinitas elegantiſſimarum earum deſcriptionum, quibus apud utrumque, patris cujuſdam unum e liberis ad alendos alios vendere coacti dolor, atque æſtus tam concitato dicendi genere tanquam ad movendos animos idoneo exprimuntur (*b*). Conferantur ea, quæ habet Baſilius homilia *de Avaritia*, cum iis, quæ leguntur in hocce Ambroſii libro cap. 5. n. 21. & ſequentibus. Sunt præterea & aliæ ſententiæ, quas ex Baſilio excerptas Sanctus noſter ſuæ accommodavit materiæ.

De Tobia liber ſcriptus poſt annum 376. Ejus Analyſis.

In hoc libro, quem aliquot conſtare ſermonibus ab Ambroſio habitis, dum in Eccleſia Tobiæ liber perlegeretur, extra controverſiam eſt, poſt breviter recenſitas ſancti Viri Tobiæ virtutes, occaſione pecuniæ ab eodem Gabelo conſanguineo ſuo mutuo datæ, in uſuram, quæ frequentiſſima erat ea tempeſtate, invehitur. Docet itaque primo, uſuram committi, quando plus exigitur, quam datum ſit, ſcribens: *Noli exigere amplius, quod dederis*, (*c*); *& quidquid ſorti accedat, uſura eſt* (*d*). Secundo poſtquam declaravit, quam inhumanum, & crudele ſit a pupillis, orphanis, viduis, & pauperibus uſuras extorquere dicens: *Fœcundus vobis etiam pauper eſt ad quæſtum: uſuras ſolvit, qui victu indiget*; docet etiam, ab aliis non pauperibus uſuras repetere illicitum, iniquum, vetitum eſſe. Nam recitatis verbis Levitici cap. 25. v. 36. *Pecuniam non dabis illi ad uſuram*, ſubdit: „ Generaliter hæc ſen„ tentia Dei omne ſortis excluſit augmentum. Unde & David be„ nedictum exiſtimavit, & dignum habitatione cæleſti, qui *pecu„ niam non dedit ad uſuram*. Si ergo qui non dedit, benedictus, „ ſine dubio maledictus, qui ad uſuram dedit (*e*) ". Deinde ad varias perſonarum claſſes deſcendens ſic de divitibus ſcribit: Fœneratores „ aucupantur hæredes novos, adoleſcentulos, divites ex„ plorant per ſuos, adjungunt ſe ſimulantes paternam, & avitam „ amicitiam, volunt domeſticas eorum cognoſcere neceſſitates.... „ Sin vero nullos laqueos alicujus neceſſitatis offenderint, intexunt „ tabulas, ajunt nobile prædium eſſe venale, amplam domum, „ accumulant proventus fructuum, annuos reditus exaggerant, hor„ tantur, ut coemant. Similiter faciunt pretioſas veſtes, & moni„ lia nobilia prædicantes. Neganti ſe habere pecuniam, ingerunt „ ſuam dicentes: utere ut tua; de fructibus emptæ poſſeſſionis „ pre-

(a) *Ibid. cap. 16. n. 69. p. 707.*
(b) *In Præf. Lib.*
(c) *Ibid. cap. 14. n. 48. p. 737.*
(d) *Ibid. n. 49.*
(e) *Ibid. cap. 15. n. 52. p. 738.*

„ pretium multiplicabis, debitam reddes (*a*) “. De aleatoribus
S. Ambros. ſcribit: „ Obſervant (uſurarii) aleatorum conventicula, & per-
„ dentis ærumnam commoditatem judicant ſuam, ſpondent pro ſin-
„ gulis . . . . . omnes vincuntur, & vincunt, fœnerator ſolus
„ acquirit, penes alios inane nomen, quod vicerint; penes fœ-
„ neratorem ſolum fructus eſt non annuus, ſed momentarius:
„ illi ſoli faciunt lucrum in omnium detrimento, illis ſolis eſt u-
„ ſura victoriæ (*b*)“. De Mercatoribus vero ſcribit: „Cum de-
„ derint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia uſuras exigunt,
„ ſed de mercibus eorum tamquam uſurarum emolumenta perci-
„ piunt . . . . Et putas te pie facere, quia a negotiatore velut
„ Munus (1) ſuſcipis... & eſca uſura eſt, & veſtis uſura eſt, &
„ quodcumque ſorti accedit, uſura eſt, quod velis, ei nomen im-
„ ponas, uſura eſt. Si licitum eſt, cur vocabulum refugis, cur
„ velamen obtexis? Si illicitum eſt, cur incrementum requiris (*c*)“?
Novum deinde genus uſuræ laudabile, honeſtum, ſpirituale, Deo-
que digniſſimum oſtendit, nimirum: „ *Si de pane ſuo communica-*
„ *verint eſurientibus, ſi de veſtimentis ſuis texerint nudos, ſi de*
„ *omnibus, quæ abundaverint ſibi, fecerint eleemoſynam* (*d*). In
„ his fœnus æternum eſt, & uſura perpetua: non peribit, quod
„ pauper acceperit, & vobis, quod dederitis, ſine cuſtode ſervabi-
„ tur. Quod ſi incrementum uſurarum quæritis, in lege benedictio,
„ in Evangelio cæleſtis eſt merces: quid ſuavius benedictione, quid
„ majus eſt Cælo (*e*)“? Ad eos vero, qui ad uſuram accipiunt, ſer-
monem ſuum convertens Ambroſius, eos reprehendit ſcribens: „ Dum
„ liber es a vinculis, ipſe te revoca a jugo, & onere ſervitutis. Dives
„ es? Non ſumas mutuum. Pauper es? Non ſumas mutuum. Dives
„ es? Nullam pateris petiendi neceſſitatem. Pauper es? Conſidera
„ ſolvendi difficultatem. Opulentia uſuris minuitur, paupertas uſuris
„ non levatur. Numquam enim malum malo corrigitur, nec vul-
„ nus curatur vulnere, ſed exaſperatur ulcere “ (*f*). Adverſus
vero fœneratores vitium ſuum vetuſtate excuſantes, & de Epiſcopo
conquerentes ſic ſcribit: „ Quid ſibi voluit Epiſcopus adverſus fœ-
„ neratores tractare... quaſi vetus non ſit fœnerare? Verum eſt,
„ nec ego abnuo, ſed & culpa vetus eſt. Denique peccatum ab
„ Adam: ex illo culpa, ex quo & Eva; ex illo prævaricatio, ex
„ quo & humana conditio. Sed ideo Chriſtus venit, ut inveterata
„ abo-

(a) *Ibid. cap. 6. n. 23. p. 725.*
(b) *Ibid. cap. 11. n. 38. p. 731.*
(1) Hinc apparet, jam tum excogitatam fuiſſe humana avaritia di-
ſtinctionem illam, qua aliquid accipere præter ſortem per modum uſu-
ræ, illicitum dicunt; non vero ſi per modum muneris accipiatur. In
Notis p. 737.
(c) *Ibid. cap. 14. n. 49. p. 737.*
(d) *Tob. 4. v. 17. & ſeq.*
(e) *Ibid. cap. 16. n. 56. p. 740.*
(f) *Ibid. cap. 21. n. 82. p. 750.*

„ aboleret, nova conderet, & quæ inveteraverat culpa, renovaret „ gratia (a)". Denique, ut in hoc, unde profecta eſt, oratio deſinat, tractatum claudit propoſitum repetens Tobiæ exemplum; & quas potiſſimum virtutes diſcere ex eo debeamus, paucis indicat, ac præcipue ad mercedem mercenariis prompte ſolvendam hortatur ſcribens: „ Redde mercenario mercedem ſuam, nec eum laboris ſui „ mercede defraudes, quia & tu mercenarius Chriſti es... & tibi „ merces repoſita eſt cæleſtis.... non deſpicias inopem, qui vitam „ ſuam labore exercet ſuo, & mercede ſuſtentat. Hoc eſt enim in„ terficere hominem, vitæ ſuæ ei debita ſubſidia denegare (b)".

S. AMBROS.

Hujus quoque libri partem non contemnendam S. Ambroſius ex ſecunda S. Baſilii homilia in Pſalmum 14. ubi de ſola uſuræ materia pertractat, eſt mutuatus, quin immo & aliquot ſunt loca, in quibus verbum de verbo redditum eſt. Ex græco fonte quoque hauſit S. Præſul tum ea, quæ de Tobia tractantur, tum quæ præcipiuntur de uſura, & pignore ſpirituali, quo loco quamdam ſequi videtur Philonis Judæi ſententiam, quam admodum chriſtiane pertractat (c). Legatur Philo de Somniis.

De interpellatione Job, & David libri quatuor forte ſcripti circa an. 383.

Moralia, quæ ſubinde huic tractationi admiſcet Ambroſius, ſatis oſtendunt, illam conſtare concionibus, quas ad fidelium inſtitutionem diverſis plane, diſtinctiſque diebus habuit. Illam, quæ quatuor conſtat libris, *de interpellatione*, ſeu expoſtulatione, & querela *Job*, & *David* inſcripſit: in ea ſiquidem querimonias exponit David, & Job, *quod fragilis, & imbecilla conditio ſit humana, quæ nuſquam ſui habet firmitatem, niſi in protectione cæleſti* (d): quod „ quaſi mercenaria aliis laboret, ſibi indigeat, & „ niſi aliena miſericordia ſuſtentare ſe nequit. Quotidie ſub formi„ dine, ſub timore gravem tolerans ſervitutem, & ne deprehenda„ tur a Domino erratica, atque fugitiva, ſub umbra quadam ſæcu„ li putat ſe poſſe deliteſcere (e)". In priore libro interpellationes, ſeu querelas exponit Job ex primis capitibus libri ejuſdem Prophetæ petitis, copioſeque relatis, ad quorum tantum inſigniores locos nonnullas adjicit obſervantiunculas. In ſecundo vero libro querimonias David in pſalmis 61. & 62. contentas, in quibus primo conqueritur de calamitatibus, quas per hanc vitæ uſuram perpetimur; ſecundo de bonorum abſentia, quæ ſperamus; atque in primis Dominici adventus, quem ille flagrantiſſimo ardore peroptabat, dilatione: tertio denique de neceſſitate vitam in impiorum conſortio traducendi. Inter hæc plura inſerit ſalutaria monita, quorum nonnulla delibabimus. Scribit itaque „ unum ſolatii genus eſ„ ſe in ærumna, & amaritudine conſtitutis, culpa vacare: ut ea,

„ quæ

(a) *Ibid. cap.* 23. *n.* 88. *p.* 752.
(b) *Ibid. cap. ultim. n.* 92. *p.* 754.
(c) *In pref. huj. lib.*
(d) *Ibid. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 1. *p.* 793.
(e) *Ibid. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 6. *p.* 761.

S. Ambros.

„ quæ perpetiuntur adverſa, non pro delicti pretio ſuſtinere videantur (*a*).... Non excuſantur, qui neſciunt, cum ſcire nolint, quod debuerint cognoſcere (*b*).... Juſtus advertit magis fragilitatem ſuam, quam injuſtus; & ſapiens agnoſcit, non agnoſcit inſipiens. Denique lapſibus ſuis ſapiens compungitur, inſipiens delectatur: juſtus accuſator eſt ſui, injuſtus adſertor: juſtus prævenire vult accuſatorem confeſſione peccati, injuſtus peccatum ſuum occultare deſiderat: ille in principio ſermonis occurrit, ut prodat errorem, iſte multiloquio ſermonis ſui ſonum accuſationis involvit, ne prodat errorem (*c*).... In hoc ſæculi iſtius poſitus freto noli perfectam illam Dei ſapientiam in hoc Mundo quærere, quia Mundus eam non cognovit. Sed ſi vis eam invenire, calca fluctus hujus Mundi.... & ambula ſuper aquas hujus ſæculi, & porriget tibi dexteram ſapientia.... (*d*). Hoc ſitiebat anima David, ut jam non per fidem, ſed facie ad faciem Deum videret, non ſolum peregrinaretur a corpore, ſed corpore ſolveretur (*e*)". In tranſcurſu, & obiter Ludum quemdam Gentilium commemorat, qui Cervula dicebatur, & Kalendis Januarii apud Ethnicos fieri ſolebat (*f*). In eum fortaſſis non vehementius invehitur, vel quia durior tunc erat Paganorum potentia, & obſtinatio, vel Chriſtianorum pietas ab hac impietate ſatis aliena. Reprehendit etiam Cantores, qui verſiculo illo a Chriſto pronuntiato ad Patrem, cum emitteret ſpiritum: *In manus tuas commendo ſpiritum meum*, addebant, *Domine*, quod (ſcribit) „ neque in Latino codice inveni meo, neque in græco, neque in Evangelio, quod eſt evidentius.... quamquam etſi addunt, quod Chriſtus dixerit, *Domine*, conſiderent, quod quaſi homo in morte poſitus hoc loquatur (*g*)". Affert etiam S. Præſul in utroque libro rationum momenta firmandæ Verbi Divinitati peridonea, quod eum non alia de cauſa factitaſſe crediderimus, niſi ut adverſus venenum Arianorum, qui Mediolani ea tempeſtate plurimum poterant, populum ſuum communiret. Legantur caput nonum libri primi numero 31. & caput quartum libri ſecundi numero 15. & caput ſextum numero 25. Duo poſteriores libri eas hominum querelas continent, quas hi proſperis abundare improbos, probos vero conflictari adverſis indignati, habere ſolent. Quocirca priorum bona demonſtrat non eſſe vera bona, non ea ipſis in præmium meritorum conceſſa, nec ullam eorum poſſeſſione felicitatem adferri, neque in præſens, neque multo minus in futurum, quo tempore juſti demum regnaturi ſunt. Sic itaque ſcribit:

„ Mi-

(a) *Ibid. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 10. *p.* 763.
(b) *Ibid. cap.* 5. *n.* 13. *p.* 764.
(c) *Ibid. cap.* 6. *n.* 20. *p.* 768.
(d) *Ibid. cap.* 9. *n.* 30. *p.* 773.
(e) *Lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 6. *p.* 778.
(f) *Ibid. cap.* 1. *n.* 5. *p.* 777.
(g) *Ibid. cap.* 6. *n.* 24. *p.* 786.

Digitized by Google

„ Miſerabilis impiorum portio.... Quod etſi plures habeant fi-
„ lios, ſine poſteritate ſunt, quibus deeſt bonorum meritorum ſuc-
„ ceſſio. Illa enim vera poſteritas, quæ non in terris, ſed in cæ-
„ lo eſt. Hujuſmodi ergo viris hæreditas inopia eſt, & mors ſuc-
„ ceſſio. Cum divitias coacervaverint, mendicabunt, quia, cum
„ mortui fuerint, indigebunt, qui requiem invenire non poſſunt.
„ Viduas eorum nemo miſerebitur, ſed manebunt deſerti, atque
„ omnis copulæ ſolatio deſtituti. Etſi congregetur pecunia, ſicut
„ terra, atque ut lutum præparatum fuerit aurum, inanis erit,
„ ſicut aranea, ſubſtantia eorum.... Dormiens dives nihil adji-
„ ciet, aperuit oculos ſuos, & jam non eſt. Permanet in dolo-
„ ribus. Nihil ergo ſunt omnia, quæ in hoc Mundo ſunt (*a*)“.
In quarto vero libro eadem adſtruit, adhibita eleganti enarratione Pſalmi 72. in quo David perbelle de eadem materia diſputat, & hæc in ore Regii Vatis verba ponit: „ Conferebam itaque cum
„ corde meo, & dicebam mihi: *Si narrabo ſic, quia ſine cauſa*
„ *juſtificavi cor meum*, occurrebat mihi Dei vox dicens: *Ecce ge-*
„ *nerationi filiorum tuorum, cui diſpoſui* (*b*): Ideſt ecce in Scri-
„ ptura invenis, o tu Adam, quia diſpoſui generationi filiorum
„ tuorum, quia fortuito divitiæ ad impios non aliquo merito de-
„ ferantur, nec præmia virtutis ſunt emolumenta theſauri: nec e
„ contrario inopia pœna peccati eſt, ſed indiſcrete veniunt iſta,
„ quæ modo fluminis quodam ſæculi profluvio volutantur. Et exi-
„ ſtimabam, & videbar mihi cognoſcere hoc eſſe verum, hoc con-
„ gruere divinæ Providentiæ, & convenire: me autem fruſtra in
„ iis turbatum eſſe, in quibus inhærere non debui (*c*)“.

[redacted] S. AMBROS.

Hanc Davidis Apologiam contexuit S. Mediolanenſis Antiſtes, non ut ipſum a duplici, adulterii ſcilicet, & homicidii, ſcelere, ex quo nonnulli offenſionem haud mediocrem paſſi fuerant, immunem adſtrueret; ſed contendit, eumdem accelerata confeſſione, prolixa pœnitentia, & indefeſſo bonorum operum ſtudio expiatum accuſare, quem ipſemet Deus abſolverat, minime licere. Confeſſionis celeritatem ſic repræſentat: „ Unuſquiſque noſtrum.... quam
„ multa delinquit; & tamen unuſquiſque de plebe peccatum ſuum
„ confitendum non putat. Ille Rex tantus, ac potens ne exiguo
„ quidem momento manere penes ſe delicti paſſus eſt conſcientiam:
„ ſed præmatura confeſſione, atque immenſo dolore reddidit pec-
„ catum ſuum Domino. Quem mihi nunc facile reperias honora-
„ tum, ac divitem, qui ſi arguatur alicujus culpæ reus, non mo-
„ leſte ferat? At ille regio clarus imperio.... cum a privato ho-
„ mine corriperetur.... non indignatus infremuit, ſed confeſſus in-
„ gemuit culpæ dolore. Denique Dominum dolor intimi movit
„ affectus, ut Nathan diceret.... Dominus tranſtulit peccatum
„ tuum.

Apologia David ſcripta circa ann. 384. analyſis.

(a) *Lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 21. *p.* 802.
(c) *Pſal.* [illegible]. *v.* 15.
(c) *Lib.* 4. *cap.* 6. *n.* 17. 18. *p.* 811.

S. Ambros.

„ tuum. Maturitas itaque veniæ profundam regis fuiſſe pœnitentiam „ declaravit, quæ tanti erroris offenſam traduxerit (*a*) “. Animadvertit etiam S. Præſul, quod Sancti „ plerique poſt unum, aut „ alterum lapſum gratia majore vicerunt: quanto magis agonem „ pietatis ingreſſi non debent unius prolapſionis offenſione cenſeri, „ cum beatus ſit, qui ſe potuerit reparare poſt lapſum, quoniam „ poſt mortem quoque reſurgere munus beatorum eſt (*b*) “? Præ„ terea addit: „ Præterit illos paulisper Dei gratia, ut nobis „ ad imitationem vita eorum fieret diſciplina, & ſicut innocen„ tiæ, ita & pœnitentiæ magiſterium de eorum actibus ſumeretur. „ Ergo dum lapſus eorum lego; conſortes etiam infirmitatis agno„ ſco, dum credo conſortes, imitandos eſſe præſumo (*c*) “. Obſervat iterum: „ Ne vel revelationum ſublimitate, vel ſecundo operum „ continuante proceſſu humanus etiam in Sanctis extolleretur affe„ ctus, nec ſibi deputarent, virtutique attribuerent ſuæ, quod di„ vina ſibi operatione foret collatum.... paſſus eſt Dominus illis „ ſubintrare culpam, ut & ipſi adverterent, divinis ſe auxiliis in„ digere, ducemque ſalutis ſuæ quærendum eſſe cognoſcerent (*d*) “. Nonnulla etiam ſubjicir de Salomone, quem *Sanctum* appellare non veretur, quippe qui graves errores pœnitentia deleverit (*e*). Poſtea ad David iterum ſermonem convertens, illius pœnitentiæ magnitudinem ſic exponit: „ Peccavit David, quod ſolent Reges; ſed „ pœnitentiam geſſit, flevit, ingemuit, quod non ſolent Reges. „ Confeſſus eſt culpam, obſecravit indulgentiam, humi ſtratus de„ ploravit ærumnam, j:junavit, oravit, confeſſionis ſuæ teſtimo„ nium in perpetua ſæcula vulgato dolore tranſmiſit. Quod erube„ ſcunt facere privati, Rex non erubuit confiteri.... quod pecca„ vit, conditionis eſt; quod ſupplicavit, correctionis. Lapſus com„ munis, ſed ſpecialis confeſſio. Culpam itaque incidiſſe, naturæ „ eſt; doluiſſe, virtutis (*f*) “. Parabolam illi a Nathan Propheta propoſitam, ut patrati ab ipſo ſceleris magnitudinem agnoſceret, exponit, eamque claudit ſcribens: „ Advertis, quemadmodum pec„ catum proprium deploraverit? Quis igitur miretur ei eſſe dimiſ„ ſum (*g*) “? Iterum David non tam damnandum dicit propter culpam, quam laudandum, quia & cito *gratiam meruit, & juſtificatus a Chriſto eſt: quandoquidem David ſe filium dici ipſe Dominus gratulabatur .... & pro cujus merito, & gratia aliorum peccata relevata ſunt* (*h*). Addit etiam: „ Si ſanctus „ Apoſtolus Petrus lapſum ſuum confeſſione catitatis abolevit, &

„ ille

(a) *Ibid. cap.* 2. *n.* 5. *p.* 825.
(b) *Ibid. cap.* 2. *n.* 6. *p.* 826.
(c) *Ibid. n.* 7. (d) *Ibid. n.* 8.
(e) *Ibid. cap.* 3. *n.* 13. *p.* 829.
(f) *Ibid. cap.* 4. *n.* 15. *p.* 830.
(g) *Ibid. cap.* 5. *n.* 23. *p.* 832.
(h) *Ibid. cap.* 1. *n.* 3. *p.* 824.

„ ille interrogatus a Domino dicente ei tertio: *Simon Joannis amas* „ *me* (*a*)? ut quem tertio negaverat, tertio fateretur, atque ita „ trino quodam dilectionis velamine lapſum trinæ negationis abſ„ conderet: ſi quia ſemel Petrus flevit, veniam reportavit; quanto „ magis David, qui lavabat per ſingulas noctes lectum ſuum, „ & lacrymis ſtratum ſuum rigabat, cui erant lacrymæ ſuæ panis „ die, ac nocte, qui cinerem tamquam panem manducabat, & „ potum ſuum cum fletu miſcebat (*b*)"? Ad excuſationem etiam, & apologiam Davidis aliorum Sanctorum, qui in flagitia prolapſi ſunt, exempla proponit ſcribens: „ Da mihi aliquem ſine „ prolapſione delicti. Validiſſimus omnium Samſon legitur, qui „ leonem etiam ſuis manibus ſtrangulavit; ſed utinam amorem ſuum „ ſuffocare potuiſſet! Meſſes incendit allophylorum, & ipſe mu„ lieris unius arſit igniculo. Jephte victor ab hoſte remeavit, ſed „ vexilla referens triumphalia ſuo victus eſt ſacramento, ut pieta„ tem recurrentis filiæ parricidio remunerandam putaret (*c*).... „ Aaron ipſe ſummus Sacerdos..... rogatus a plebe, ut Deos ſibi „ faceret, quos adorarent, aurum popoſcit, in ignem miſit, & „ caput vituli figuratum eſt, cui ſunt oblata ſacrificia (*d*). Quod „ miſeris eſt, regem tot divinis probatum miraculis, cum a pri„ vato homine corriperetur, non indignatum infremuiſſe, ſed con„ feſſum ingemuiſſe culpæ dolore..... (*e*); dum alii homines, „ cum a Sacerdotibus corripiuntur, peccatum ſuum ingravant, dum „ negare cupiunt, aut defendere (*f*). Progreditur poſtea ad enumeranda bona opera, quibus David peccatum ſuum texit (*g*); & denique ad oſtendendam pœnitentiæ Davidis & granditatem, & efficacitatem pſalmum L. prodit, quem eleganti omnium ejus verſuum enarratione explicat, in qua ſicut & in toto opere myſticas quaſdam expoſitiones, obſervationes, adhortationeſque morales ad populi, apud quem verba faciebat, inſtitutionem ſpargit (*h*).

S. Ambros.

Poſt hanc Davidis apologiam altera ſubſequitur, quæ tamen, num genuinum ſit Sancti Mediolanenſis Præſulis opus, apud Eruditos merito ambigitur; immo plerique, uti Bellarminus, Poſſevinus, Nicolaus Faber, aliique eam Ambroſio abjudicant.

Hæc Pſalmi 118. expoſitio concionibus, quas Ambroſius ad Mediolanenſem populum habuit, componitur. Singuli autem ſermones ſingula continere videntur octonaria, quæ ſub elementis hebraicis continentur, in quæ totus diviſus eſt Pſalmus. Hæc expoſitio communi doctiſſimorum virorum, atque etiam heterodoxorum ſuffragio

Expoſitio Pſalmi 118.

(a) *Joan.* 15. 16. (b) *Ibid. cap.* 6. *n.* 25. *p.* 833.
(c) *Ibid. cap.* 4. *n.* 16. *p.* 830. (d) *Ibid. n.* 17.
(e) *Ibid. cap.* 2. *n.* 5. *p.* 825.
(f) *Ibid. n.* 6. *p.* 826.
(g) *Ibid. cap.* 6. *p.* 833. *n.* 24. *& ſeq.*
(h) *In Præf. ad Apol. p.* 819.

S. Ambros. inter præſtantiora Ambroſii opera numeratur. Nam omnem ingenii vim, omnem ſibi divinitus conceſſam facultatem in ea illuſtranda adhibuit; quidquid in eo fuit eloquentiæ, quidquid ardoris, modeſtiæ, humilitatis, ſcientiæ, id omne ſummo cum ſplendore in hac commentatione elucet. In ſimilitudinibus opportune appoſitis felix, in deſcriptionibus diſertiſſimus allicit, & rapit animos, & ſermonis elegantia, ornatu, & facundia in admirationem rapit. In tota enarratione purioris Ethices doctrinas ſpargit, & illuſtrat. Documenta, quæ tradit, optima ſunt, ſumme neceſſaria, opportuna, & aptiſſima. Nos nonnulla moralia dogmata delibabimus ex ipſius Pſalmorum interpretatione.

Moralia S. Ambroſii documenta. In expoſitione verſiculi primi Pſalmi primi quærit: „ Quis juſtus propter pecuniam? Quis humilis in poteſtatibus? Quis miſericors propter nobilitatem? Quis caſtus propter decorem“? Et reſpondet: „ Illecebroſa hæc magis ſunt ad peccatum, quam fructuoſa ad virtutis profectum (*a*)“. Super illa ejuſdem Pſalmi verba: *Et folium ejus non defluet*, ſcribit: „ Virtutes ſine fide folia ſunt; videntur virere, ſed prodeſſe non poſſunt. Quanti Gentiles habent miſericordiam, habent ſobrietatem, ſed fructum non habent? quia fidem non habent, labuntur cito folia, ubi ventus flaverit (*b*)“. In explicatione pſalmi 37. Principes ad Dei clementiam æmulandam hortatur ſcribens: „ Neſcit iraſci, qui auctor eſt legum, cui terrendi eſt voluntas, non puniendi. Imitamini ergo, Imperatores, exemplum divinum, ut ſitis in ſtatuendis legibus ſeveriores, in exigendis ſuppliciis miſericordes. Severitas legum inſolentem reſtringat audaciam, miſericordia Principum reos ſubtrahat pœnæ (*c*)“. Et paulo poſt, quomodo ſit pecuniis, & divitiis utendum, docet: „ Vilis eſt pecunia, cum conditur; pretioſa, cum diſpergitur. Unde præclare Salomon dixit: *Divitiæ viri redemptio animæ ejus*. Redime ergo animam tuam (*d*)“. Ibidem etiam docet, qua prudentia ſimul, & fortitudine pollere debeant Epiſcopi, & quomodo ſe gerere, quotieſcumque Principes terræ corrigere debent, & admonere, ſcribens: „ Regibus non temere vel a Prophetis Dei, vel a Sacerdotibus facienda injuria eſt, ſi nulla ſint graviora peccata, in quibus debeant argui; ubi autem peccata graviora ſunt, ibi non videtur a Sacerdote parcendum, ut juſtis increpationibus corrigantur (*e*)“. De honore vero Sacerdotibus exhibendo ſic ſcribit: „ Vidimus Principem Sacerdotum ad nos venientem, vidimus, & audivimus offerentem pro nobis ſanguinem ſuum: ſequimur ut poſſumus Sacerdotes etſi infirmi merito, tamen ho-

„ nora-

(a) *Enarrat. in Pſalm.* 1. *n.* 15. *p.* 10. *T.* 2. *Ed. Ven.*
(b) *Ibid. n.* 41. *p.* 27.
(c) *Enarrat. in Pſalm.* 37. *n.* 19. *p.* 118.
(d) *Ibid. n.* 24. *p.* 121.
(e) *Ibid. n.* 43. *p.* 134.

Digitized by Google

„ norabiles ſacrificio: quia etſi nunc Chriſtus non videtur offerre, „ tamen ipſe offertur in terris, quando Chriſti corpus offertur: „ immo ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cujus ſermo ſanctificat „ ſacrificium, quod offertur (a)". Dicit etiam, in nova lege, in Chriſto Jeſu, & Diſcipulis impletum, quod dicit Propheta: *Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem (b)*: ſcribit enim: „ Beatus, qui intelligit ſuper Chriſti inopiam, & pauper„ tatem, qui propter nos pauper factus eſt, cum dives eſſet. Di„ ves in regno: pauper in carne, quia ſuſcepit hanc pauperum „ carnem. *Pauperes enim facti ſumus nimis*, qui virtutum exuvias „ pretioſas fraude ſerpentis amiſimus, excluſi de paradiſo, ejecti „ de patria.... Intellige ergo in paupertatem Chriſti, ut dives „ ſis: Intellige in infirmitatem ejus, ut accipias ſanitatem: Intel„ lige in Crucem ejus, ut non erubeſcas: Intellige in vulnus „ ejus, ut vulnera tua cures: Intellige in mortem ejus, ut acquiras „ vitam æternam: Intellige in ſepulturam ejus, ut invenias re„ ſurrectionem (c)". In Pſalmum 61. dicit: „ Mors iſta magis „ peccati fuga, quam morientis eſt detrimentum (d)". Docet, veri Chriſtiani perfectionem omnem illo verſiculo contineri: *Tuus ſum ego, Salvum me fac Domine, juſtificationes tuas exquiſivi (e)*. Scribit enim: „ Facilis vox, & communis videtur, ſed paucorum „ eſt. Satis rarus eſt enim, qui poteſt dicere Deo: *Tuus ſum*. Il„ le enim dicit, qui adhæret Deo totis ſenſibus, qui aliud cogita„ re non noverit. Ille hac voce utitur, qui poteſt dicere: *Oſtende* „ *nobis Patrem, & ſufficit nobis (f)*.... Multis non eſt ſatis „ Deum ſcire, & quidem pluribus. Tanti populi, tantæ natio„ nes, tanti divites, paupertatem putant Deo ſervire, & qui ſu„ pra omnes eſt, illis exiguus, & anguſtus eſt: illis non eſt ſatis „ Dei Filius, in quo ſunt omnia. Denique dives in Evangelio, „ cui dictum eſt: *Si vis perfectus eſſe, vende omnia, quæ habes,* „ *& da pauperibus (g)*, Deum ſibi non ſufficere judicavit. De„ nique & contriſtatus eſt, quaſi quod plus eſſet, relinquere jube„ retur; quod minus eſſet, eligere. Ille ergo dicit: *Tuus ſum*, qui „ poteſt dicere: *Ecce reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te (h)*. „ Apoſtolorum itaque vox iſta, nec omnium tamen Apoſtolorum. „ Nam & Judas Apoſtolus fuit, & in convivio Chriſti inter A„ poſtolos recumbebat: dicebat & ipſe: *Tuus ſum*; ſed voce, non „ corde. Venit, *& introivit in eum Satanas (i)*; & cœpit „ dicere: Non eſt tuus, Jeſu, ſed meus eſt. Denique ea, quæ mea „ ſunt, cogitat; quæ mea ſunt, in pectore ſuo voluit; tecum

S. Ambros.

(a) *Enarrat. in Pſalm.* 38. *n.* 25. *p.* 158.
(b) *Pſalm.* 40. (c) *In Pſalm.* 40. *n.* 4. *p.* 180.
(d) *In Pſalm.* 61. *n.* 17. *p.* 314.
(e) *Pſalm.* 118. *v.* 94.
(f) *Joan.* 14. 8. (g) *Matth.* 19. 21.
(h) *Ibid. v.* 27. (i) *Joan.* 13. 27.

S. AMBROS.

„ epulatur, & mecum paſcitur; a te panem accipit, a me pecuniam: tecum bibit, & mihi tuum ſanguinem vendit: tuus eſt Apoſtolus, & meus eſt mercenarius. Non poteſt dicere ſæcularis: *Tuus ſum*: plures enim dominos habet. Venit libido, & dicit: Meus es; quia, quæ ſunt corporis, concupiſcis: in illius adoleſcentulæ amore te mihi vendidiſti, in illius concubitu meretricis pretium pro te annumeravi. Venit avaritia, & dicit: Argentum, & aurum, quod habes, ſervitutis tuæ pretium eſt, poſſeſſio, quam tenes, juris tui emptio, venditio libertatis tuæ eſt. Venit luxuria, & dicit: Meus es; unius diei convivium pretium tuæ vitæ eſt: ille ſumptus epularum, tui capitis licitatio tui eſt ſumma contractus; &, quod pejus eſt, caro emptus es, vilior cibo es tuo. Venit ambitio, & dicit: Meus es. Neſcis, quod ideo imperare aliis te feci, ut mihi ipſi ſervires? Neſcis, quod ideo poteſtatem in te contuli, ut meæ te ſubjicerem poteſtati? An ignoras ipſi Domino Salvatori dictum eſſe ab hujus Mundi Principe, cum ei oſtendiſſet omnia regna mundi: *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraveris me* (a)? Ante ergo ipſe ſubjicitur, qui alios vult habere ſubjectos. Veniunt omnia vitia, & ſingula dicunt: Meus es. Quem tanti competunt, quam vile mancipium eſt! Quomodo ergo tu, qui hujuſmodi es, potes Chriſto dicere: *Tuus ſum*; reſpondebit tibi ille: *Non quicumque dicit mihi: Domine Domine, intrabit in regnum Cælorum* (b). Non quicumque dicit mihi: *Tuus ſum*, meus eſt. Meus plane eſt, ſi vocem non redarguat conſcientia, ſi ſermonem tuum animus, aut opera non refutent. Ego non nego, meum eſſe eum, qui ipſe ſe non neget, aut certe ſi pro me ſe ipſum ſibi abneget. Nolo habere ſervulum pluribus dominis ſervientem. Nam quomodo meus eſt, ſi mihi dicat verbo: *Tuus ſum*, & operibus neget, & factis ſe Diabolo adjudicet, & obſtringat? Non eſt meus, quem libido ſuccendit, quia mea eſt caſtitas. Non eſt meus, quem cura ſpoliandi minores exagitat, quia mea integritas eſt. Non eſt meus, quem ira mobilis inquietat, quia mea tranquillitas eſt. Non eſt meus vini crapula temulentus in lucem, ambitione gloriæ ſæcularis ebrius, qui in periculo non poſſit ſobriæ moderationis ſervare veſtigium. Pax ſum ego, litigare non novi. Quid mihi ad eum, de quo veniat Diabolus, & dicat: Meus eſt, nam mihi ſua colla curvavit, mea in illo plura reperio, nomen ſibi tuum vendicat, & meum munus? Non eſt ergo Chriſti, niſi qui eſt alienus a crimine: non eſt Chriſti, niſi qui poteſt ſemper ſe Chriſti ſervulum demonſtrare. Nam ſi quis mutabilis eſt, ut ego aut mœrore mutor, aut indignatione, venit ira, & dicit: Meus eſt: ante horam meus erat; ſpero, quod iterum meus fiat. Venit triſtitia,

„ & di-

(a) *Matth.* 4. 9.
(b) *Matth.* 7. 21.

„ & dicit: Meus eſt; ante horam in mea poſſeſſione fuit, in meo
„ jure; erigere animum præ mœrore non poterat, nec oculos le-
„ vare; & ſi triſte aliquid acciderit, ad me illico revertetur. Quis
„ ergo eſt Dei, niſi qui poteſt dicere: *Nihil mihi conſcius ſum*
„ (*a*)? Ideo dicebat Paulus Apoſtolus Jeſu Chriſti, quia nulli a-
„ lii obnoxius tenebatur. Ego autem nunc Dei mei ſum, nunc tri-
„ ſtitiæ, nunc iracundiæ, nunc verbi otioſi; & ideo qui plures do-
„ minos habet, non poteſt uni dicere: Domine Jeſu *tuus ſum*.
„ Unde arbitror etiam de hujuſmodi dominis dixiſſe Paulum:
„ *Nam & ſi ſunt, qui dicantur Dii ſive in cælo, ſive in terra....*
„ *nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illo: &*
„ *unus Dominus Jeſus, per quem omnia, & nos per ipſum* (*b*).
„ Verbi igitur totus erat Apoſtolus Paulus; ideo dicebat: *Quoniam*
„ *experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Chriſtus* (*c*).
„ Ille ergo dicebat: Chriſti ſum; & reſpondebat ei Dominus:
„ Meus es. Qui vere dicit: *Tuus ſum*, audit a Domino: Meus es.
„ Denique de ipſo Dominus ad Ananiam, cum mitteret eum ad
„ ſanandum Paulum, ait: *Vade, quoniam vas electionis eſt mihi*
„ (*d*); & quia perſeveravit Chriſti eſſe, quaſi impleto certamine
„ coronam meruit juſtitiæ. Recte ergo Propheta David dixit: *Tuus*
„ *ſum*, quia ſemper in Domino manſit; & qua ratione dixerit:
„ *Tuus ſum*, addidit: *Juſtificationes tuas exquiſivi;* hoc eſt: ni-
„ hil aliorum quæſivi, ſed id ſolum, quod tuum eſt, deſidera-
„ vi (*e*)".

S. Ambros.

Ex ſermonibus, quibus Evangelium Lucæ Ambroſius populo e-nodavit, hanc conſtare expoſitionem extra controverſiam eſt. Quamvis tamen ſolum Evangelium Lucæ enarrandum ſibi propoſuiſſet S. Præſul, ſubinde tamen aliorum etiam locos exponit, quoties videlicet ii vel aliquid habere videntur peculiaris difficultatis, vel fuere a Beato Luca prætermiſſi, cum alioquin eorum cognitionem populo utilitati futuram cenſet. Plura cumulate præſtat in hocce commentario: Et 1. deſudat in conciliandis, quæ apud Evangeliſtas apparent contraria (*f*): 2. ubi durior literæ nodus inciderit, ad ſpiritualem confugit interpretationem, in quo mirifice illos convenire demonſtrat (*g*): 3. multus eſt in enarrando ſenſu literali, atque hiſtorico; frequenter tamen orationem convertit ad myſticum: 4. ſæpiſſime præclara, quibus commentationem ſuam illuſtrat, morum præcepta ducit: 5. denique præcipuas ſui temporis hæreſes, quibus Chriſti Divinitas impetebatur, oppugnat, hoc eſt Manichæos, Photinianos, Arianos, & hos præ cæteris, utpote Catholi-

De Expoſitione Evangelii ſecundum Lucam completa poſt annum 386.

(a) 1. *Corinth.* 4. 4. (b) *Joan.* 8. 5. 6.
(c) 2. *Corinth.* 13. 3. (d) *Act.* 9. 15.
(e) *In Pſal.* 118. *ſerm.* 12. *n.* 37. *& ſeq. pag.* 537. *& ſeq.*
(f) *Lib.* 3. *init. Lib.* 5. *in cap.* 5. *&* 6. *& lib.* 7. *in cap.* 9. *& alibi ſæpius.*
(g) *Lib.* 6. *in cap.* 8. *& lib.* 10. *in cap.* 23.

S. AMBROS. corum ea tempeſtate hoſtes inſenſiſſimos ; unde haud injuria liceat affirmare, hanc ei potiſſimum fuiſſe cauſam, cur Evangelium Lucæ interpretari fuerit aggreſſus. Ex moralibus doctrinis nonnulla delibamus. Monet parentes, ut de ſibi datis liberis Deo gratias agant, ſcribens: „Admonentur parentes gratias agere non minus pro ortu, „ quam pro meritis filiorum: non enim mediocre munus eſt Dei, „ dare liberos propagatores generis, ſucceſſionis hæredes. Lege Ja- „ cob duodecim filiorum generatione gaudere. Abrahæ filius datur, „ Zacharias exauditur. Divinum igitur munus fœcunditas eſt pa- „ rentis (*a*)". Ad parentes vero honorandos ſic filios hortatur exemplo Chriſti, *qui erat ſubditus illis*. „ Diſce, quid parentibus „ tuis debeas .... etſi perſonis duo, poteſtate unum ſunt .... Tu „ Matri debes pudoris injuriam, virginitatis diſpendium, partus „ periculum, matri longa faſtidia, matri longa diſcrimina, cui mi- „ ſeræ in ipſis votorum fructibus majus periculum eſt, & cum e- „ diderit, quod optavit, partu abſolvitur, non timore. Quid an- „ xios patres loquar pro filiorum profectu? ... Nonne pro his ob- „ ſequia ſaltem oportet rependi? Cur impio patris vita prolixior, „ & communitas patrimonii videtur anguſtior, cum Chriſtus non „ refugiat cohæredes" (*b*)? Superbiam vitandam docet ſcribens: „ Si ipſe Dominici generis auctor (David) inſolentiæ excepit offen- „ ſam, quanto magis nos cæteri peccatores, quibus nulla ſuffraga- „ tur prærogativa meritorum, inſolentiæ ſcopulum timere debe- „ mus, in quo naufragium fit bonorum, præſertim cum tantus vir „ & magiſterii auctor ſit, & exempli, qui quaſi palinodiam quam- „ dam.... in poſterioribus canendam putavit dicens: *Domine non* „ *eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei* (*c*). Et „ Dominus: *A dextris meis ne commovear* (*d*). Scivit enim, quan- „ do ſe ſibi credidit, eſſe lapſum (*e*)". Quomodo ſit Diaboli ten- tationibus obſiſtendum, Chriſti exemplo ſic monet: „ Diſce & tu „ Diabolum vincere. Agit te ſpiritus, ſequere ſpiritum. Non te „ revocet carnis illecebra. Spiritu plenus diſce contemnere volu- „ ptates. Jejuna, ſi vis vincere. Conſequens eſt, ut per hominem „ Diabolus te putet eſſe tentandum .... & illud Diaboli verbum „ eſt, cum dicit homo: fortis es, manduca, & bibe, & ſimilis „ mane. Noli te tibi credere, non erubeſcas egere præſidiis, qui- „ bus non egebat Chriſtus; & tamen ea non negligebat, ut te do- „ ceret" (*f*). Quam pulchrum ſit iram compeſcere, oſtendit di- cens: „ Præclarum eſt motum iræ temperare conſilio: nec minoris „ virtutis ducitur cohibere iracundiam, indignationemque compe- „ ſcere, quam omnino non iraſci, cum plerumque illud lentius, „ hoc

(a) *In Luc. lib. 1. n. 30. pag. 742.*
(b) *Ib. lib. 2. n. 66. p. 778.*
(c) *Pſal. 130. 1.* (d) *Pſal. 15. 8.*
(e) *Exp. in Luc. lib. 3. n. 37. p. 812.*
(f) *Ib. lib. 4. n. 24. p. 830.*

„ hoc fortius æſtimetur “ (*a*). Neceſſitatem orationis inculcat in hæc verba: „ Scriptorum memores, noctibus ac diebus orationi inſtantes peccatis noſtris veniam poſtulemus. Nam ſi ille (David) „ tam ſanctus, & qui erat Regni neceſſitatibus occupatus, ſepties „ in die laudem Domino dicebat.... quid nos facere oportet, qui „ eo amplius rogare debemus, quo frequentius carnis, ac mentis „ fragilitate delinquimus “ (*b*)? Sic autem in illa Chriſti verba: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum*, ſcribit: „ Plus proficit amica correctio, quam accuſatio „ turbulenta. Illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. „ Servetur potius, quod prodi metuat, qui monetur. Bonum enim „ eſt, ut amicum magis te, qui corripitur, credat, quam inimicum: facilius enim conſilio acquieſcitur, quam injuriæ ſuccumbitur .... Infirmus cuſtos diuturnitatis eſt timor, pudor autem „ bonus magiſter officii, qui enim metuit, reprimitur, non emendatur; quem pudet facere, in naturam vertit “ (*c*). Divinam ſic extollit miſericordiam in venia latroni concedenda: „ Pulcherrimum affectandæ converſionis exemplum, quod tam cito latroni „ venia laxatur, & uberior eſt gratia, quam precatio. Semper enim Dominus plus tribuit, quam rogatur. Ille enim rogabat, „ ut memor eſſet ſui Dominus, cum veniſſet in Regnum ſuum. „ Dominus autem ait illi: *Amen amen dico tibi: hodie mecum eris in Paradiſo* (*d*). Vita eſt enim eſſe cum Chriſto, ideo ubi „ Chriſtus, ibi vita, ibi regnum. Cito igitur ignoſcit Dominus, „ quia cito ille convertitur (*e*) “.

S. Ambroſ.

De Officiis Miniſtrorum Tractatus. Ejuſdem ſcopus.

Præclariſſimus iſte Ambroſii Tractatus tum in aliquibus Codicibus, tum in antiquioribus Editionibus nonniſi *de Officiis* titulum præferebat. At in noviſſimis Editionibus ſuo integro donatus eſt titulo, addito nimirum *Miniſtrorum*; quemadmodum ex omnibus ferme Codicibus, & melioris quidem notæ compertum eſt habuiſſe, & ipſius ſcriptionis ſcopus poſtulare videtur. Nam ſanctiſſimus Præſul volens ſacros Eccleſiæ Miniſtros illis imbuere præceptis, quibus ad congruam ſuo muneri ſanctimoniam pervenirent, & virtutum exemplo in eadem via plebi prærirent, non ſatis arbitrans voce Clericos ſuos informare, ne datæ præceptiones ex eorum animis paulatim effluerent, eaſdem in Operis legitimi corpus redactas ipſis quaſi manu, ac ſinu ſemper ferendas tradere conſtituit. Nec ſolum Clero, & Miniſtris Eccleſiæ hoc Opere conſuluit, ſed & omnibus fidelibus plura tradit purioris Ethicæ dogmata, & documenta.

Sequendam ſibi propoſuit S. Ambroſius Ciceronis in Officiis ſuis œconomiam, & tractationem ſuam in tres, ſicut ille, libros partitus

tus

(a) *Ib. lib.* 5. *n.* 54. *p.* 870.
(b) *Ib. lib.* 7. *n.* 88. *p.* 954.
(c) *Ib. lib.* 8. *n.* 21. *pag.* 1015. (d) *Matth.* 27. 44.
(e) *Exp. in Luc. lib.* 10. *n.* 121. *pag.* 1088.

[redacted] S. AMBROS.

tus eſt. Verum non ea ſervilitate, ut merus imitator audiat, ſed novi plane Operis auctor merito dici poſſit. Manifeſto enim ſignificat S. Antiſtes, non alio conſilio ſe ſe Oratoris imitationi operam dediſſe, niſi ut in eo, qui præ cæteris honeſtatis exactæ leges profitebatur, falſa præcepta Paganæ Ethices fortius confutaret, ac ſimul etiam palam faceret, quanto intervallo chriſtianæ inſtitutiones, quidquid unquam inter Gentiles perfectius fuit, antecederent.

Analyſis prioris libri de Officiis.

In primo itaque libro, poſtquam oſtendit, *ſe effugere non poſſe munus docendi*, *quod ſibi refugienti impoſuit Sacerdotii neceſſitas* (*a*); fatetur quidem, in loquendo *quamplures peccatum incidiſſe*, *vix quemquam tacendo*.... unde *ſapiens eſt*, *qui novit tacere;* unde bene ait Scriptura (*b*): *Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus* (*c*); minime tamen ſibi tacendum. Eſt enim *tempus tacendi*, & *eſt tempus loquendi* (*d*): „ Si autem pro otioſo verbo reddimus „ rationem, videamus, ne reddamus pro otioſo ſilentio.... Recte „ ergo David non ſilentium ſibi indixit perpetuum, ſed cuſtodiam ... „ Cuſtodiamus ergo os noſtrum.... & alligemus ſermonem noſtrum, „ ne luxuriet, ne laſciviat.... ſit reſtrictior, & ripis ſuis coerceatur.... reſtringatur habenæ vinculis, frænos habeat ſuos, quibus „ revocari poſſit ad menſuram, ſermones proferat lingua libra examinatos juſtitiæ, ut ſit gravitas in ſenſu, in ſermone pondus, „ atque in verbis modus (*e*).... Unuſquiſque ergo expendat, at„ que examinet verba ſua, ſi dicendum hoc, ſi dicendum adverſus „ hunc, ſi tempus ſermonis hujus eſt.... ut non ex indignatione, „ & ira in ſermonem erumpat, non alicujus paſſionis indicium det „ in verbis ſuis (*f*)... Tunc enim maxime inſidiatur adverſarius, „ quando videt nobis paſſiones aliquas generari, tunc fomites mo„ vet, laqueos parat (*g*).... Si viderit moveri me, inſerit acu„ leos ſuos, ut ſeminaria jurgiorum excitet. Si emiſero verbum in„ decorum, laqueum ſuum ſtringit (*h*)". Addit: „ Sed etiam il„ le cavendus eſt, qui irritat.... incitat.... exaſperat.... quan„ do aliquis conviciatur, laceſſit.... tunc ſilentium exerceamus ... „ Ille plus rumpitur, victum ſe putat, irriſum, poſthabitum, atque „ illuſum. Si reſpondeas, ſuperiorem ſe factum arbitratur, quia „ parem invenit.... Hæc ſunt arma juſti, ut cedendo vincat. Sic„ ut periti jaculandi, cedentes ſolent vincere, & fugientes gravio„ ribus ſequentem vulnerare ictibus.... Quid opus eſt moveri, cum „ audimus convicia? Cur non imitamur dicentem: *Obmutui*, & „ *humiliatus ſum*, & *ſilui a bonis* (*i*)? Nec ſolum dixit David, „ ſed & fecit: nam cum ei conviciaretur Semei.... non retorque„ bat

(a) *Ib. lib. 1. cap. 1. n. 2. pag. 3. Tom. 3. Ed. Ven.*
(b) *Ib. cap. 2. n. 5. p. 3.*
(c) *Eccli. 20. 7.* (d) *Ib. 3. 7.*
(e) *Lib. 1. cap. 3. n. 9. & ſeq. pag. 5. & ſeq.*
(f) *Ib. cap. 4. n. 14. p. 6.* (g) *Ib. n. 15.*
(h) *Ib. cap. 4. n. 16. p. 7.* (i) *Pſal. 38. 3.*

,, bat convicium, non ultionem quærebat .... Ibat tanquam mu-
,, tus, & humiliatus; ibat tacens, nec movebatur conviciis, cui
,, abundabat bonorum operum conſcientia (a) ". Hæc locutus eſt
S. Præſul, uſurpans procemii loco pſalmum 38. quo inductus Vir
Sanctus de Officiis ſcribere conſtituit *ad informandos filios* ſuos:
non enim minus eos diligebat, quos in Evangelio genuerat, quam
ſi conjugio ſuſcepiſſet (b). — S. AMBROS.

Philoſophi in tres partes *officium dividebant*, *honeſtum*, *utile*,
& quid præſtantius, hoc eſt *cum duo concurrunt honeſta*, *& duo*
utilia, *quæritur quid honeſtius*, *& quid utilius* (c); & quidem
hæc omnia in ordine ad præſentis ſtatum vitæ. ,, Nos autem (ſub-
,, dit S. Ambroſius) nihil omnino, niſi quod deceat, & honeſtum
,, ſit, futurorum magis, quam præſentium metimur formula: ni-
,, hilque utile, niſi quod ad vitæ illius æternæ proſit gratiam, de-
,, finimus .... Neque aliqua commoda in facultatibus, & copiis
,, opum conſtituimus, ſed incommoda hæc putamus, ſi non reji-
,, ciantur " (d). Obiter autem notat, *Pythagoram*, *Prophetam*
ſecutum David, *legem ſilentii dediſſe ſuis*, *& per quinquennium*
diſcipulis uſum inhibuiſſe loquendi: at David melius ſilentium do-
cuiſſe non *naturæ munus minuendo*, *ſed cuſtodiam proferendi ſer-*
monis docendo, non quemadmodum Pythagoras, *ut non loquendo*
loqui doceret, *ſed ut loquendo magis diſceremus loqui*. Unde con-
cludit: *Primum igitur officium eſt loquendi modus .... eſt enim &*
tacendi, *& loquendi modus*; *eſt etiam facti modus*. *Pulchrum igi-*
tur tenere menſuram officii (e). Deinde ad rem ſuam regrediens
officium omne in duas diſpertitur claſſes, nimirum aut *medium*,
aut *perfectum* eſt. *Media officia ea ſunt*, *quibus aliquid deeſt*, ſci-
licet ad perfectionem, unde in ſola præceptorum obſervantia ſi-
ſtunt. *Perfectum* autem *officium*, *quo corriguntur omnia*, *quæ ali-*
quos potuerunt lapſus habere (f); hinc & ad evangelica ſervanda
conſilia progreditur. Quam diſtinctionem ex Evangelio confirmat,
in quo Chriſtus juveni petenti: *Quid boni faciam*, *ut habeam vi-*
tam æternam? reſpondit 1. *Si vis in vitam æternam venire*, *ſerva*
mandata .... Non homicidium facies, *non adulterabis*, *non facies*
furtum &c. Et deinde 2. addidit: *Si vis perfectus eſſe*, *vade*, *ven-*
de omnia bona tua, *& da pauperibus*, *& habebis theſaurum in*
cælo, *& veni*, *ſequere me* (g). *Hoc eſt*, ſubdit Ambroſius, *perfe-*
ctum officium, *quod rectitudinem dixerunt Græci* (h). Et hic ex
verbis Chriſti occaſionem nactus de eleemoſyna tractat; & divites
vali-

Quid Officiorum nomine intelligat.

(a) *De Offic. lib. 1. capp. 5. 6. n. 17. & ſeq. p. 7. & ſeq.*
(b) *Ibid. cap. 7. n. 24. p. 9.*
(c) *Ibid. cap. 9. n. 27. p. 10.* (d) *Ib. n. 28. p. 11.*
(e) *Ib. cap. 10. n. 31. 35. p. 11. 12.*
(f) *Ib. cap. 11. n. 36. 37. pag. 13.*
(g) *Matth. 19. 17. & ſeq.*
(h) *De offic. lib. 1. cap. 11. n. 37. pag. 13.*

validiſſimis argumentis ad miſericordiam erga pauperes provocat.

S. Ambros. Deinde querelas illorum, quibus diſplicet, quod bonis male, & malis bene ſit, retundit dicens: „ In certamine labor eſt; poſt cer- „ tamen aliis victoria, aliis ignominia. Numquid priuſquam cur- „ ſus conficiatur, palma cuique datur, aut defertur corona? Me- „ rito Paulus: *Certamen*, inquit, *bonum certavi .... repoſita eſt* „ *mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die ju-* „ *ſtus judex* (*a*): *In illa*, inquit, *die* reddet, non hic ... (*b*). „ Futuram, non præſentem, in cælo, non in terra mercedem Deus „ promiſit eſſe reddendam. Quid alibi poſcis, quod alibi debetur? „ Quid præpropere coronam exigis, antequam vincas?... Sed for- „ te dicas: cur impii lætantur, cur luxuriantur? ... Quoniam qui „ non ſubſcripſerint ad coronam, non tenentur ad laborem certa- „ minis.... quos manet gloria, expectat injuria. Unguentati ſpe- „ ctare ſolent, non decertare (*c*).... Habent lucrum laboris, fru- „ ctum virtutis non habent. Fovent otium, aſtutia, & improbita- „ te aggerant divitiarum acervos, ſed exſolvent, ſeram licet, ne- „ quitiæ ſuæ pœnam. Horum requies in inferno, tua vero in cæ- „ lo: horum domus in ſepulchro, tua in paradiſo “ (*d*). Addit, ideo conceſſas avaris divitias, ne excuſationem habere poſſint, ſi aliena rapuerint, vel ſua non erogaverint, aliis datam potentiam, ut non ſe excuſarent, ſi viduæ, ſi orphanis injuriam patientibus non ſint auxiliati, cum illis dicet Deus: *Ideo te feci potentem, ut non inferres violentiam, ſed repelleres;* ſimiliter dicetur *abundanti: liberis, & honoribus cumulavi te, ſalubritatem corporis conceſſi tibi, cur non ſecutus es mea præcepta* (*e*)?

Adoleſcentis officia. Poſtquam divinam hoc modo vendicavit Ambroſius Providentiam, & tempus oſtendit ſive præmii, ſive ſuppliciorum, ad officia ſigillatim enucleanda progreditur, & ab adoleſcentium exorditur officiis, quæ ſic recenſet: „ Eſt bonorum adoleſcentium timorem Dei „ habere, deferre parentibus, honorem habere ſenioribus, caſtita- „ tem tueri, non adſpernari humilitatem, diligere clementiam, ac „ verecundiam, quæ ornamento ſunt minori ætati. Ut in ſenibus „ gravitas, in juvenibus alacritas, ita in adoleſcentibus verecundia „ velut quadam dote commendatur naturæ “ (*f*). Illiſque in exempla proponit harum virtutum Iſaacum, Joſephum, Moyſem, & Hieremiam. Præcipue vero extollit, & commendat *verecundiam*, & modeſtiam, quæ eſt *pudicitiæ comes, cujus ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt* (*g*). Hic pudor „ Domini Matrem commen- „ dat legentibus.... quod in cubiculo, quod ſola, quod ſalutata „ ab

(a) 2. *ad Timoth.* 4. 2.
(b) *De offic. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 58. *p.* 19.
(c) *Ib. cap.* 16. *n.* 59. 60. *pag.* 20.
(d) *Ib. n.* 61. *p.* 21. (e) *Ib. n.* 63.
(f) *Ib. cap.* 17. *n.* 65. *pag.* 22.
(g) *Ib. cap.* 18. *n.* 69. *pag.* 23.

„ ab Angelo tacet, & mota eſt in introitu ejus, quod ad virilis „ ſexus ſpeciem peregrinam turbatur adſpectus Virginis. Itaque „ quamvis eſſet humilis, præ verecundia tamen ſalutantem non re- „ ſalutavit (*a*)“.... Immo addit: „ In ipſa oratione noſtra mul- „ tum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud Deum no- „ ſtrum. Nonne hæc prætulit Publicanum, & commendavit eum, „ qui nec oculos ſuos audebat ad Cælum levare (*b*)“? Oſtenſu- rus autem, quantum Eccleſiæ viros pudor deceat, & verecundia, ſic ſcribit: „ Meminiſtis, filii, quemdam amicum, cum ſedulis ſe „ videretur commendare officiis, hoc ſolo tamen in Clerum a me „ non receptum, quod geſtus ejus plurimum dedeceret; alterum „ quoque, cum in Clero reperiſſem, juſſiſſe me, ne umquam præ- „ iret mihi, qui veluti quodam inſolentis inceſſus verbere oculos „ feriret meos.... nec fefellit ſententia; uterque enim ab Eccleſia „ receſſit.... Namque alter Arianæ infeſtationis tempore fidem „ deſeruit: alter pecuniæ ſtudio, ne judicium ſubiret ſacerdotale, „ ſe noſtrum negavit (*c*)“. Monet itaque S. Præſul, ut ſit *greſ- ſus probabilis:* „ in quo ſit ſpecies auctoritatis, gravitatiſque pon- „ dus, tranquillitatis veſtigium; ita tamen ſi ſtudium deſit, atque „ affectatio, ſed motus ſit purus, ac ſimplex. Nihil enim fucatum „ placet (*d*)“. Cavendum etiam monet, „ ne *quid turpe ore ex- „ eat*.... nos enim coinquinat obtrectatio, & verborum obſcœni- „ tas. Hæc etiam vulgo pudori ſunt. In noſtro vero officio nullum „ verbum, quod inhoneſte cadat, non incutiat verecundiam. Et „ non ſolum nihil ipſi indecorum loqui, ſed ne aurem quidem de- „ bemus hujuſmodi præbere dictis (*e*). Intelligere quoque, quod „ turpe ſit, pudori maximo eſt. Spectare vero ſi quid hujuſmodi „ fortuito accidat, quanti horroris eſt“ (*f*)? Ut vero hanc ocu- lorum modeſtiam, & caſtitatem urgeat, animadvertit: „ Sacerdotes „ quoque veteri more, ſicut in Exodo legimus, brachas accipie- „ bant, ſicut ad Moyſem dictum eſt a Domino: *Et facies brachas „ lineas, ut tegatur turpitudo pudoris: a lumbis uſque ad femora „ erunt* (*g*).... quod nonnulli noſtrorum ſervare adhuc feruntur, „ plerique ſpirituali interpretatione ad cautionem verecundiæ, & „ cuſtodiam caſtitatis dictum arbitrantur“ (*h*). Tullius in ſuis de Officiis libris decorem poſuit in formoſitate, & in viribus cor- poris: & Ambroſius dicit: „ Nos certe in pulchritudine corporis „ locum virtutis non ponimus, gratiam tamen non excludimus; „ quia verecundia & vultus ipſos ſolet pudore offundere, gratioreſ- „ que reddere.... ita tamen, ut etiam ipſe non ſit affectatus de- „ cor corporis, ſed naturalis, ſimplex, neglectus magis, quam ex- „ peti-

(a) *Ibid.* (b) *Ibid. n.* 70.
(c) *Ibid. n.* 72. (d) *Ibid. n.* 75.
(e) *Ibid. n.* 76. (f) *Ibid. n.* 77.
(g) *Exod.* 28. *v.* 42.
(h) *De offic. lib.* 1. *cap.* 18. *n.* 80. *p.* 27.

S. AMBROS.

„ petitus.... ut honeſtati nihil deſit, nihil accedat nitori (*a*)... „ Vox ipſa non remiſſa, non fracta, nihil fœmineum ſonans .... „ ſed formam quamdam, & regulam, ac ſuccum virilem reſervans.... ſed ut molliculum, & infractum aut vocis ſonum, aut „ geſtum corporis non probo; ita neque agreſtem, ac ruſticum. „ Naturam imitemur; ejus effigies formula diſciplinæ, forma honeſtatis eſt (*b*)".

Eccleſiaſticorum officia.

Eccleſiaſticos autem inſtruit, ut *intemperantium vitent conſortia, qui ſub ſpecie jucunditatis venenum infundunt bonis;* ut *declinent extraneorum convivia*, ut *hoſpitales ſint peregrinantibus, vel ut ea cautione nullus ſit opprobrio locus*. „ Convivia quippe extraneorum „ occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem. „ Subrepunt etiam fabulæ frequentes de ſæculo, ac voluptatibus.... „ Subrepunt etiam præter voluntatem pocula. Melius eſt domui „ tuæ ſemel excuſes, quam alienæ frequenter: & ut ipſe ſobrius „ ſurgas, tamen ex aliena inſolentia condemnari non debeat præſentia tua" (*c*). Docet etiam: „ Viduarum, ac Virginum domos niſi viſitandi gratia juniores adire non opus eſſe; & hoc „ cum ſenioribus, vel cum epiſcopo, vel ſi gravior cauſa eſt cum „ Presbyteris. Quid neceſſe eſt; ut demus ſæcularibus obtrectandi „ locum? Quid opus eſt, ut illæ quoque viſitationes crebræ accipiant auctoritatem? ... Quanti non dederunt errori locum, & „ dederunt ſuſpicioni (*d*)? Cur non illa tempora, quibus ab Eccleſia vacas, lectioni impendas? Cur non Chriſtum reviſas, Chriſtum alloquaris, Chriſtum audias? ... Quid nobis cum alienis „ domibus? Una eſt domus, quæ omnes capit. Illi potius ad nos „ veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Miniſterium Altaribus Chriſti; non obſequium hominibus deferendum „ recepimus" (*e*). Progreditur deinde S. Antiſtes ad docendum, quomodo præcavenda iracundia, priuſquam oriatur, & ſi *caveri non poteſt, cohibenda* (*f*) .... *& ſi non poſſimus mentem mitigare, ſaltem linguam reprimamus* (*g*) .... *nec reſpondeamus irato ad iracundiam ejus, ſive imprudenti ad imprudentiam*. Cito *culpa culpam excutit. Si lapides teras, nonne ignis erumpet* (*h*)? Et hic affert dictum Architæ Tarentini ad villi[illegible] ſuum: *O te infelicem, quem afflictarem, niſi iratus eſſem* (*i* [illegible] cit tamen, *iraſci licere, ubi culpa eſt, & cui iraſci deb*[illegible] „ Non poteſt enim fieri, ut non rerum indignitate mo[illegible] alioquin non virtus, „ ſed lentitudo, & remiſſio judica[illegible] cimini ergo (ſcribit); „ ſed ita, ut a culpa abſ[illegible] ..... ſed vincite ratione iracundiam (*k*).... C[illegible] ebemus, ne in perturba-

„ tiones

(a) *Ib. cap. 19. n. 8*[illegible]
(b) *Ib. n. 84. pag.* [illegible] *p. 20. n. 86. p. 28*
(d) *Ib. n. 87. p. 29.* [illegible]
(f) *Ib. cap. 21. n.* [illegible] *92.*
(h) *Ib. n. 93. p. 3*[illegible] (k) *I*[illegible]

„ tiones prius incidamus, quam animos noſtros ratio componat ...; S. Ambros.
„ Ideo prævenire pulchrum eſt cogitatione, quæ volvendo mentem „ exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus, ſed jugo quo„ dam rationis, & habenis adſtricta miteſcat " (*a*). Et quoniam dixerat, *ad conſervationem decoris ſpectare, ut ſciamus in dictis quis modus*, hæc præbet in ea re monita ſaluberrima: *in colloquio ſive familiari, ſive diſceptatorio fidei, atque juſtitiæ* „ ſervandum, „ ne ſit aliqua perturbatio; ſed tanquam mitis, & placidus, & „ benevolentiæ plenus, & gratiæ ſine ulla ſermo ducatur contume„ lia. Abſit pertinax in familiari ſermone contentio .... Diſcepta„ tio ſine ira, ſuavitas ſine amaritudine ſit, monitio ſine aſperita„ te, hortatio ſine offenſione (*b*) .... Sermo tædioſus iram exci„ tat.... Tractatus de doctrina fidei, de magiſterio continentiæ, „ de diſceptatione juſtitiæ .... non unus ſemper, ſed ut ſe dederit „ lectio, nobis & arripiendus eſt, & prout poſſumus, proſequen„ dus.... Oratio pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena „ gravitatis, & ponderis: non affectata elegantia, ſed non inter„ miſſa gratia (*c*) .... Licet interdum honeſta joca, ac ſuavia „ ſint, tamen ab eccleſiaſtica abhorrent regula; quoniam quæ in „ Scripturis Sanctis non reperimus, ea quemadmodum uſurpare poſ„ ſumus.... Hinc non ſolum profuſos, ſed omnes etiam jocos de„ clinandos arbitror, niſi forte plenum ſuavitatis, & gratiæ ſermo„ nem eſſe non indecorum eſt " (*d*). De voce autem, & ſono verborum ſic præcipit: „ Vocem ſimplicem, & puram eſſe ſatis „ arbitror, canora autem naturæ eſt, non induſtriæ. Sit ſane di„ ſtincta pronuntiationis modo, & plena ſucci virilis, ut agreſtem, „ & ſubruſticum fugiat ſonum, non ut rythmum affectet ſcenicum " (*e*). *A ratione dicendi* ad actionem vitæ gradum movens S. Præſul, tria in vitæ actibus, ut quid congruat, ſectemur, obſervanda præſcribit: „ unum, ut rationi appetitus non reluctetur, ... ſed „ illi obediat ...; deinde ne majori ſtudio, quam res ipſa eſt, quæ „ ſuſcipitur, vel minore, aut parvam magno ambitu ſuſcepiſſe, „ aut magnam inferiore deſtituiſſe videamur .... tertium, ut ſuo „ quæque *tempore*, atque ordine gerantur " (*f*). Hanc doctrinam exemplis confirmat Sanctorum Patriarcharum Abraham, Jacob, Joſeph, Job, & David, qui perfectiora prudentiæ, temperantiæ, juſtitiæ, & fortit[illegible] exemplaria evaſere.

Et quoniam [illegible]lium meminit virtutum, cum ab eis omnia *naſcantur offi*[illegible]*nera*, de ill[illegible] ſigillatim pertractare aggreditur. Et pri[illegible] ſingula[illegible]dit definitionem, & mutuam earum inter[illegible]em, & [illegible]ni exponit. 2. *Earum varia* expendit o[illegible] ſaluben[illegible]dem tradit *præcepta*. 3. *Philoſo-* De Virtutibus Cardinalibus, in quo ſita ſit prudentia, & juſtitia.

[illegible] p. 3[illegible]
[illegible] 22. [illegible] Ib. n. 101.
[illegible] 23. [illegible] 33. 34.
[illegible] 101. [illegible] Ib. cap. 24. n. 105. pag. 34.

S. AMBROS. loſophis exprobrat, quod cum de virtutibus tractaverint, illis tamen mores ſuos non conformaverint, & *reliquere cauſas ſalutis, & errores quæſivere* (*a*). 4. Virtutum ideas, quas rudes, & imperfectas tradunt Philoſophi, cum Chriſtianorum de iiſdem doctrinis confert, & has longe ſublimiores eſſe, & excellentiores oſtendit. Deinde de ſingulis differens virtutibus, *primum officii fontem* docet *eſſe prudentiam*, cui jungendam *magnanimitatem*, *& quamdam fortitudinem mentis, plerumque & corporis*, ut quis, quod velit, *poſſit implere* (*b*). Juſtitia, quæ *ad ſocietatem generis humani refertur*, duas habet partes; reddere cuique, quod ſuum eſt, & *beneficentiam*, qua proximis beneficia impertimur; *illa cenſuram tenet, iſta bonitatem* (*c*). *Primum juſtitiæ munus* dicebant Philoſophi, *ut nemini quis noceat, niſi laceſſitus injuria*; quod a Chriſtianis doctrinis excluditur. *Vult enim Scriptura, ut ſit in nobis ſpiritus filii hominis, qui venit conferre gratiam, non inferre injuriam* (*d*). De beneficentia vero erga proximum hæc pulcherrima tradit præcepta: 1. ut quiſque aliis *opem ferat, pecuniam conferat, officia non abnuat, pericula* ſuſcipiat aliena (*e*): 2. ut *invicem nobis auxilio ſimus, certemus officiis, veluti in medio omnes utilitates ponamus, uno verbo, adjumentum feramus alteri vel ſtudio, vel officio, vel pecunia, vel operibus, vel quolibet modo* (*f*): 3. quod non *ſatis eſt bene velle*, ſed oportet & *bene facere*, immo nec *ſatis* adhuc *ſit bene facere, niſi id ex bono fonte, hoc eſt bona voluntate proficiſcatur* (*g*): 4. *perfectam liberalitatem fide, cauſa, loco, tempore commendari, ut primum operemur circa domeſticos fidei*. „ Nam (ſcribit) grandis culpa eſt, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi „ ſcias eum ſine ſumptu eſſe, famem tolerare, ærumnam perpeti ... „ Si tempore afflictionis ſuæ nihil a te impetret, ſi tempore peri„ culi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, „ quam vita morituri (*h*).... Nos omnibus debemus miſericor„ diam.... ſed ubi cauſa manifeſtatur, perſona cognoſcitur, tem„ pus urget, largius ſe debet profundere miſericordia “ (*i*). Probandam etiam dicit illam liberalitatem, qua conſanguineos ſuos non deſpicit Eccleſiæ miniſter, *ſi egere cognoſcat, non tamen ut illos ditiores fieri velit, quod poteſt conferre inopibus; cauſa enim præſtat, non gratia* (*k*). Addit: „ Neminem debet pudere, ſi ex „ divite pauper fiat, dum largitur pauperi; quia Chriſtus pauper „ factus eſt, cum dives eſſet, ut omnes ſua inopia ditaret “ (*l*); quod

(a) *Ibid. cap.* 26. *n.* 122. *p.* 39.
(b) *Ibid. cap.* 27. *n.* 126. *&* 129. *p.* 40. *& ſeq.*
(c) *Ibid. cap.* 28. *n.* 130. *p.* 41.
(d) *Ibid. n.* 131. *p.* 42. (e) *Ibid. n.* 136. *p.* 43.
(f) *Ibid. n.* 135. *p.* 42.
(g) *Ibid. cap.* 30. *n.* 143. *p.* 45.
(h) *Ibid. n.* 148. (i) *Ibid. n.* 149.
(k) *Ibid. n.* 150. *p.* 47. (l) *Ibid. n.* 151.

quod tamen intelligendum juxta Apoſtoli monitum dicit, nimirum: *non ut aliis refectio ſit, vobis autem anguſtia: ſed ex æqualitate in hoc tempore, veſtra abundantia ad illorum inopiam, ut illorum abundantia ſit ad veſtram inopiam, ut fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt, Qui multum non abundavit, & qui modicum non minoravit* (a). Laudatur tamen ex Eccleſiaſticis, „ qui nolens Eccle- S. Ambros.
„ ſiam gravare in ſacerdotio aliquo conſtitutus, aut miniſterio,
„ non totum, quod habet, conferat, ſed operetur cum ho-
„ neſtate, quantum officio ſat eſt (b) “. *In largiendo* conſiderandam docet *ætatem*, atque *debilitatem* pauperum; *nonnumquam etiam verecundiam, quæ ingenuos prodit natales, ut ſenibus plus largiamur, qui ſibi labore jam non queunt victum quærere; ſimiliter & debilitatem corporis*, nec non *ſi quis ex divitiis cecidit in egeſtatem, & maxime ſi non vitio ſuo* (c). Non laudat, ſed excuſare videtur eum, qui *cæcum uno loco ſedentem videns prætérit, & juvenem validum frequenter excipit, quia hic obrepit per importunitatem: & non eſt illud judicii, ſed tædii*. „ Nam &
„ Dominus ait in Evangelio de eo, qui jam clauſerat oſtium
„ ſuum; ſi quis oſtium ejus procacius pulſet, quia ſurgit, & dat
„ illi propter importunitatem (d). Pulchrum eſſe (docet) pro-
„ penſiorem ejus haberi rationem, qui nobis beneficium aliquod,
„ aut munus contulit, ſi ipſe in neceſſitatem incidit.... nec men-
„ ſura pari, ſed uberiore reddendum, & uſum penſare beneficii,
„ ut tantum eum ſubveniamus, quantum ejus repellamus ærum-
„ nam (e).... Quid ſi reddendi nulla facultas ſuppetit? In be-
„ neficio referendo plus animus, quam cenſus operatur, magiſque
„ præponderat benevolentia, quam poſſibilitas referendi mune-
„ ris (f).... Benevolentia (ſcribit) eſt communis quædam pa-
„ rens omnium, quæ amicitiam connectit, & copulat in conſi-
„ liis fidelis, in proſperis læta, in triſtibus mœſta.... Tolle ex
„ uſu hominum benevolentiam, tamquam Solem e Mundo tule-
„ ris, ita erit: quia ſine ea uſus hominum eſſe non poteſt, ut pe-
„ regrinanti monſtrare viam, revocare errantem, deferre hoſpi-
„ tium, aquam de aqua profluenti dare, lumen de lumine accen-
„ dere (g). De hac virtute ſibi plaudebat Job dicens: *Foris au-*
„ *tem non habitabat hoſpes, janua mea omni venienti pate-*
„ *bat* (h)... Augetur autem inter Chriſtianos benevolentia cœtu
„ Eccleſiæ, fidei conſortio, initiandi ſocietate, myſteriorum com-
„ munione (i)... Benevolentia facit, ut unus fiat ex pluribus,

(a) 2. *ad Corinth.* 8. 11.
(b) *De Offic. lib.* 1. *cap.* 30. *n.* 152. *p.* 48.
(c) *Ibid. n.* 158. *p.* 49. (d) *Ibid. n.* 159.
(e) *Ibid. cap.* 31. *n.* 160.
(f) *Ibid. cap.* 32. *n.* 166. *p.* 51.
(g) *Ibid. n.* 167. (h) *Job.* 31. 32.
(i) *Ibid. cap.* 33. *n.* 170. *p.* 53.

S. AMBROS. „ quoniam ſi plures amici ſint, unus fiunt, in quibus unus ſpiritus, & una ſententia eſt (*a*).

De Fortitudine. *Fortitudo* (ſcribit Ambroſius) quæ veluti excelſior cæteris, *dividitur in res bellicas, & domeſticas* (*b*). Verum de bellica fortitudine tamquam ab Eccleſiaſticorum *officiis aliena*, *quæ non ad arma ſpectant*, *ſed ad pacis negotia*, non pertractat S. Præſul, ſed de ea, quæ Chriſtiano, & Clerico convenit, & ad æternam conferre poteſt ſalutem. Hæc fortitudo *non incomitata* ſit oportet, ſed juſtitiam ſibi ſociam adjungit: nam *fortitudo ſine juſtitia iniquitatis materia eſt*. *Quo enim validior eſt, eo promptior, ut inferiorem opprimat*. Chriſtianæ Religionis Heroes *glorioſa fortitudine* effulſere, quippe *qui non comitatu, & legionibus ſuccincti communem cum multis victoriam, ſed nuda virtute animi, ſingularem de perfidis retulerunt triumphum* (*c*): Et, ut ait Apoſtolus, per fidem magnitudine animi *obſtruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugerunt aciem gladii*, convaluerunt *de infirmitate fortes* (*d*). „ Non enim in viribus corporis, in lacertis tantummodo fortitudinis gloria eſt, ſed magis in virtute animi: neque in inferenda, ſed in depellenda injuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit a ſocio injuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quam ille, qui facit (*e*)... Ea etiam fortitudo vocatur, quando unuſquiſque ſe ipſum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, atque inflectitur, non adverſis perturbatur, non extollitur ſecundis.... quando mentem exercet, afficit carnem, & in ſervitutem redigit, ut obediat imperio.... quando ea, quæ ſumma ſunt.... præclara animi intentione uſque ad effectum perſequatur.... quando quis ita animum informat ſuum, ut neque divitias, neque voluptates, neque honores in maximis conſtituat, neque in his ſtudium omne conterat.... ut quidquid acciderit, quo frangi animi ſolent, aut patrimonii amiſſio, aut honoris imminutio, aut obtrectatio infidelium, quaſi ſuperior non ſentiat. Deinde ut eum ſalutis ipſius pericula pro juſtitia ſuſcepta non moveant (*f*).... Conſiderent autem, qui ad officia Eccleſiæ accedunt, quomodo Paulus deſpicientiam rerum humanarum eos habere debere doceat: *Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis hujus Mundi, quid adhuc velut viventes de hoc Mundo decernitis* (*g*)? Exerceat ergo curas Eccleſiæ pietas ad juſtitiam, continentiam, manſuetudinem. Fugiant juvenilia opera: non ſe implicent negotiis ſæcularibus, quoniam Deo militant " (*h*). Illos tamen prudenter monet: „ ne temere, „ dum

(a) *Ibid. cap.* 34. *n.* 173. *p.* 54.
(b) *Ibid. cap.* 35. *n.* 175. (c) *Ibid. n.* 178.
(d) *Ad Hebr.* 11. 33. 34.
(e) *Cap.* 36. *n.* 178. *p.* 55.
(f) *Ibid. n.* 180. *& ſeq.* (g) *Ad Coloſſ.* 2. 20.
(h) *Cap.* 36. *n.* 184. *p.* 57.

S. AMBROS.

„ dum Martyrii gloriam deſiderant, offerant ſe periculis, quæ forte taſſe caro infirmior, aut remiſſior animus ferre, ac tolerare non queat “ (*a*): Quod ſi urgeat perſecutio, „ ne „ propter ignaviam cedere, ac deſerere fidem debeant metu pe„ riculi “ (*b*). Ad fortitudinem in adverſis comparandam optime ſuggerit, aptiſſimum eſſe „ 1. ſi conſilio firmes animum „ tuum, nec a ratione diſcedendum putes, & proponas divi„ ni judicii metum, & perpetui ſupplicii tormenta; 2. ſi quis „ poteſt mentis vigore prævidere, quæ futura ſunt, & tamquam „ ante oculos locare, quid poſſit accidere, & quid agere debeat, „ ſi ita acciderit, definire “ (*c*). Ex Scripturis plura invictæ fortitudinis promit exempla in Job, Joſue, Gedeon, Juda Machabæo, ſene Eleazaro, fratribus Machabæis, eorumque invicta Matre; quibus addit & ſanctos innocentes puerulos ſub Herode interfectos, *qui ante palmam victoriæ acceperunt, quam ſenſum naturæ*, nec non Virginem Agnetem, *quæ in duarum maximarum rerum poſita periculo, caſtitatis, & ſalutis, caſtitatem protexit, ſalutem cum immortalitate commutavit* (*d*): & S. Laurentium, „ qui cum videret Xiſtum Epiſcopum ſuum ad martyrium duci, „ flere cœpit non paſſionem illius, ſed ſuam remanſionem. Itaque „ his verbis appellare cœpit: Quo progrederis ſine filio pater, quo „ Sacerdos ſine Diacono properas tuo? Numquam ſacrificium ſine „ Miniſtro offerre conſueveras. Quid in me ergo diſplicuit, Pater? „ Num degenerem probaſti? Experire certe, utrum idoneum mi„ niſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici Sanguinis conſecra„ tionem (1); cui conſummandorum conſortium Sacramentorum,

 „ huic

(a) *Ibid. cap. 37. n. 186.*
(b) *Ibid. cap. 38. n. 187.*
(c) *Ibid. n. 187. 188.*
(d) *Ibid. cap. 41. n. 213. p. 64.*

(1) In Romana Editione pro *conſecratione* legimus *diſpenſationem*. Verumtamen antiquiori, atque genuinæ, minimeque, ut cum Cardinali Bona dicamus, formidandæ lectioni ſtandum eſt. Nam ſumitur conſecratio vel pro ipſo conſecrandi actu, vel pro ejuſdem effectu, ideſt jam peracta conſecratione: quorum neutrum a catholico abhorret ſenſu. Nam ſi placet prima ratio, quid mirum Diacono conſecrationem attribui, cum Guerricus Abbas *ſerm. 5. de Purificatione* etiam populum adſerat conſecrare? Sane Diacono competit, non tamquam uni e fidelium conventu, ſed tamquam primario conſecrantis miniſtro, illius actioni cooperari per modum cujuſdam, ut ſic loquamur, concelebrationis. Legatur Card. Bona lib. 1. Rer. Liturg. cap. 25. n. 4. & Ugo Menardus in Sacrament. S. Gregorii. Secunda vero conſecrationis acceptio, nimirum pro rei conſecratæ diſtributione, omni prorſus caret offendiculo, maximeque arridet; tum quia vox *commiſiſti* aliquid jam perfectum ſignat; & aliæ illæ: *conſummandorum conſortium Sacramentorum* pulchre ad eamdem diſpenſationem referuntur, quia proprium Diaconorum officium erat plebi Dominicum Sanguinem adminiſtrare. Nec coactior ei videbitur hæc explicatio, qui perpenderit cum Antonio Godello Hiſt. Eccleſ. Tom. 1. p. 579.

in

„ huic ſanguinis tui conſortium negas? ... Tunc Xiſtus ait: Non
S. AMBROS. „ ego te, fili, relinquo, ac deſero; ſed majora tibi debentur cer-
„ tamina. Nos quaſi ſenes levioris pugnæ curſum recipimus, te
„ quaſi juvenem manet glorioſior de Tyranno triumphus. Mox
„ venies, flere deſine, poſt triduum me ſequeris .... Talis erat
„ contentio digna ſane, de qua certarent Sacerdos, & Miniſter,
„ qui prior pateretur pro Chriſti nomine. In fabulis ferunt tragi-
„ cis excitatos theatri magnos eſſe plauſus, cum ſe Pylades Ore-
„ ſtem diceret, Oreſtes, ut erat, Oreſtem ſe eſſe adſeveraret: il-
„ le, ut pro Oreſte necaretur, Oreſtes, ne Pyladem pro ſe pate-
„ retur necari. Sed illis non licebat vivere, quod uterque eſſet
„ parricidii reus, alter qui feciſſet, alter qui adjuviſſet. Hic Lau-
„ rentium Sanctum ad hoc nullus urgebat, niſi amor devotionis;
„ tamen & ipſe poſt triduum, cum illuſo tyranno compoſitus ſu-
„ per craticulam exureretur: *aſſum eſt*, inquit, *verſa*, *& mandu-
„ ca*. Ita animi virtute vincebat ignis naturam " (*a*).

De Temperantia. Temperantiam, de qua poſtremo loco tractandum ſibi ſumit Ambroſius, *in tranquillitate animi*, *ſtudio manſuetudinis*, *moderationis gratia*, *& honeſti cura* collocat, & conſtituit (*b*). Ad eam virtutem *converſationis electionem* pertinere docet. Hinc ſcribit: „ Ut æqualium uſus dulcior, ita ſenum tutior eſt, qui ma-
„ giſterio quodam, & ductu vitæ colorat mores adoleſcentium, &
„ veluti murice probitatis inficit .... Adoleſcentes cum ſenibus
„ diſcunt novum ſibi iter vitæ aggredi, quo minus errare poſſint,
„ & a vero tramite virtutis deflectere " (*c*). Summi enim momenti eſt, ut „ unuſquiſque ſuum ingenium noverit, & ad id ſe
„ applicet, quod ſibi aptum elegerit " .... Hinc Sacerdos, ſive Epiſcopus „ omnia ſpectet, & quid cuique congruat, id officii de-
„ putet. Alius enim diſtinguendæ lectioni aptior, alius pſalmo
„ gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant ſpiritu, ſolici-
„ tior, alius Sacrario opportunior habetur ... Quo etenim unum-
„ quemque ſuum ducit ingenium, aut quod officium decet, id ma-
„ jore impletur gratia " (*d*) .... Addit: „ Non mediocre eſt re-
„ bus ſingulis modum ſervare, atque impartiri ordinem, in quo
„ vere prælucet illud, quod decorum dicitur, quod ita cum hone-
„ ſto

---

in ipſo Miſſæ ſacrificio, dum in Calice particula hoſtiæ ſacræ immittitur, conſecrationem ſumi pro re conſecrata. Addendum, quod ait Card. Bona loco laud. dici Diaconum conſecrare, *quatenus ſanguinem diſpenſat*, *qui eſt conſecratio*, *& ſanctificatio noſtra*, *& fons*, *atque eſſentia omnis ſanctificationis*. Apage vero Hoſpiniani, aliorumque commentum, qui ex his Ambroſii verbis exprimere conantur, licuiſſe olim Diaconis in Sacerdotis abſentia Euchariſtiam conficere. In Notis ad hunc locum pag. 63.

(a) *Ibid. n. 214. & ſeq. p. 64. 65.*
(b) *Ibid. cap. 43. n. 219. p. 66.*
(c) *Ibid. n. 221.*
(d) *Ibid. cap. 44. n. 225. & ſeq. p. 67.*

„ ſto jungitur, ut ſeparari non queat (*a*).... Si quis igitur æ-
„ quabilitatem univerſæ vitæ, & ſingularum actionum modos ſer-
„ vet, ordinem quoque, & conſtantiam dictorum, atque operum,
„ moderationemque cuſtodiat, in ejus vita decorum illud excellit,
„ & quaſi in quodam ſpeculo elucet (*b*).... Accedat tamen ſua-
„ vis ſermo, aut conciliet ſibi affectum audientium, gratumque
„ ſe vel familiaribus, vel civibus, vel ſi fieri poteſt, omnibus
„ præbeat. Neque adulantem ſe, neque adulandum cuiquam exhi-
„ beat: alterum enim calliditatis eſt, vanitatis alterum. Non de-
„ ſpiciat, quid de ſe unuſquiſque, & maxime vir optimus ſen-
„ tiat: hoc enim modo diſcit bonis deferre reverentiam. Nam ne-
„ gligere bonorum judicia vel arrogantiæ, vel diſſolutionis eſt;
„ quorum alterum ſuperbiæ adſcribitur, alterum negligentiæ. Ca-
„ veat etiam motus animi ſui; ipſe enim ſibi & obſervandus, &
„ circumſpiciendus eſt.... Sit vis in ratione, quæ appetitum re-
„ frænet, & ſibi obedientem præſtet.... unde boni ſpeculatoris eſt
„ ita prætendere animo, ut appetitus neque præcurrat rationem,
„ neque deſerat " (*c*).

Avaritiam deinde inſectatur S. Præſul, & divitiarum aucupatores *vanam araneam texere, & inutiles divitiarum copias fruſtra quærere, quæ etſi fluant, nihil proſunt, immo exuunt hominem imaginem Dei, & induunt terreni imaginem* (*d*). Poſtea primum Officiorum librum claudit, Eccleſiaſticis viris monita ſuggerens ſalutaria; & præcipua recenſet, a quibus cavere debent, vitia, & exponit virtutum decora, & ornamenta, quæ S. Paulus in ſua ad Timotheum epiſtola in ipſis poſtulat, & præſertim caſtitatem, de qua ita loquitur, ut clare prodat, tunc temporis Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos cœlibatus lege teneri. Scribit enim: „ Inoffen-
„ ſum autem exhibendum, & immaculatum miniſterium, nec ullo
„ conjugali coitu violandum cognoſcitis, qui integri corpore, in-
„ corrupto pudore, alieni etiam ab ipſo conſortio conjugali ſacri
„ miniſterii gratiam recepiſtis. Quod eo non præterii, quia in
„ pleriſque abditioribus locis, cum miniſterium gererent, vel etiam
„ Sacerdotium, filios ſuſceperunt, & id tamquam uſu veteri de-
„ fendunt (*e*) " (1).

(a) *Ibid. cap.* 45. *n.* 228. *p.* 68.
(b) *Ibid. cap.* 47. *n.* 234. *p.* 70.
(c) *Ibid. n.* 235. *& ſeq. p.* 71.
(d) *Ibid. cap.* 49. *n.* 254. *p.* 76.
(e) *Ibid. cap.* 50. *n.* 258. *p.* 78.
(1) Hic Ambroſii locus pro clericali continentia tam clarus, tamque apertus eſt, ut Centuriatores Magdeburgenſes Cent. 4. cap. 10. ad ſolitas artes confugere coacti fuerint, ideſt Auctorem ipſum in falſi dogmatis crimen vocare. At hoc loco non Legiſlatorem agit S. Præſul, qui novum Clericorum cervicibus jugum imponat, ſed receptæ, atque inolitæ conſuetudini præbet teſtimonium. Enim vero quam univerſalis illa ſpe-

validiſſimis argumentis ad miſericordiam erga pauperes provocat. Deinde querelas illorum, quibus diſplicet, quod bonis male, & malis bene ſit, retundit dicens: „ In certamine labor eſt; poſt certamen aliis victoria, aliis ignominia. Numquid priuſquam curſus conficiatur, palma cuique datur, aut defertur corona? Merito Paulus: *Certamen*, inquit, *bonum certavi .... repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex* (*a*): *In illa*, inquit, *die* reddet, non hic ... (*b*). Futuram, non præſentem, in cælo, non in terra mercedem Deus promiſit eſſe reddendam. Quid alibi poſcis, quod alibi debetur? Quid præpropere coronam exigis, antequam vincas?... Sed forte dicas: cur impii lætantur, cur luxuriantur? ... Quoniam qui non ſubſcripſerint ad coronam, non tenentur ad laborem certaminis.... quos manet gloria, expectat injuria. Unguentati ſpectare ſolent, non decertare (*c*).... Habent lucrum laboris, fructum virtutis non habent. Fovent otium, aſtutia, & improbitate aggerant divitiarum acervos, ſed exſolvent, ſeram licet, nequitiæ ſuæ pœnam. Horum requies in inferno, tua vero in cælo: horum domus in ſepulchro, tua in paradiſo " (*d*). Addit, ideo conceſſas avaris divitias, ne excuſationem habere poſſint, ſi aliena rapuerint, vel ſua non erogaverint, aliis datam potentiam, ut non ſe excuſarent, ſi viduæ, ſi orphanis injuriam patientibus non ſint auxiliati, cum illis dicet Deus: *Ideo te feci potentem, ut non inferres violentiam, ſed repelleres*; ſimiliter dicetur *abundanti*: *liberis, & honoribus cumulavi te, ſalubritatem corporis conceſſi tibi, cur non ſecutus es mea præcepta* (*e*)?

S. AMBROS.

Adoleſcentis officia.

Poſtquam divinam hoc modo vendicavit Ambroſius Providentiam, & tempus oſtendit ſive præmii, ſive ſuppliciorum, ad officia ſigillatim enucleanda progreditur, & ab adoleſcentium exorditur officiis, quæ ſic recenſet: „ Eſt bonorum adoleſcentium timorem Dei habere, deferre parentibus, honorem habere ſenioribus, caſtitatem tueri, non adſpernari humilitatem, diligere clementiam, ac verecundiam, quæ ornamento ſunt minori ætati. Ut in ſenibus gravitas, in juvenibus alacritas, ita in adoleſcentibus verecundia velut quadam dote commendatur naturæ " (*f*). Illiſque in exempla proponit harum virtutum Iſaacum, Joſephum, Moyſem, & Hieremiam. Præcipue vero extollit, & commendat *verecundiam*, & modeſtiam, quæ eſt *pudicitiæ comes*, *cujus ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt* (*g*). Hic pudor „ Domini Matrem commendat legentibus.... quod in cubiculo, quod ſola, quod ſalutata „ ab

(a) 2. *ad Timoth.* 4. 2.
(b) *De offic. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 58. *p.* 19.
(c) *Ib. cap.* 16. *n.* 59. 60. *pag.* 20.
(d) *Ib. n.* 61. *p.* 21. (e) *Ib. n.* 63.
(f) *Ib. cap.* 17. *n.* 65. *pag.* 22.
(g) *Ib. cap.* 18. *n.* 69. *pag.* 23.

„ ab Angelo tacet, & mota eſt in introitu ejus, quod ad virilis S. Ambros.
„ ſexus ſpeciem peregrinam turbatur adſpectus Virginis. Itaque
„ quamvis eſſet humilis, præ verecundia tamen ſalutantem non re-
„ ſalutavit (*a*)“.... Immo addit: „ In ipſa oratione noſtra mul-
„ tum verecundia placet, multum conciliat gratiæ apud Deum no-
„ ſtrum. Nonne hæc prætulit Publicanum, & commendavit eum,
„ qui nec oculos ſuos audebat ad Cælum levare (*b*)“? Oſtenſu-
rus autem, quantum Eccleſiæ viros pudor deceat, & verecundia,
ſic ſcribit: „ Meminiſtis, filii, quemdam amicum, cum ſedulis ſe
„ videretur commendare officiis, hoc ſolo tamen in Clerum a me
„ non receptum, quod geſtus ejus plurimum dedeceret; alterum
„ quoque, cum in Clero reperiſſem, juſſiſſe me, ne umquam præ-
„ iret mihi, qui veluti quodam inſolentis inceſſus verbere oculos
„ feriret meos.... nec fefellit ſententia; uterque enim ab Eccleſia
„ receſſit.... Namque alter Arianæ infeſtationis tempore fidem
„ deſeruit: alter pecuniæ ſtudio, ne judicium ſubiret ſacerdotale,
„ ſe noſtrum negavit (*c*)“. Monet itaque S. Præſul, ut ſit *greſ-
ſus probabilis:* „ in quo ſit ſpecies auctoritatis, gravitatiſque pon-
„ dus, tranquillitatis veſtigium; ita tamen ſi ſtudium deſit, atque
„ affectatio, ſed motus ſit purus, ac ſimplex. Nihil enim fucatum
„ placet (*d*)“. Cavendum etiam monet, „ ne *quid turpe ore ex-
„ eat*.... nos enim coinquinat obtrectatio, & verborum obſcœni-
„ tas. Hæc etiam vulgo pudori ſunt. In noſtro vero officio nullum
„ verbum, quod inhoneſte cadat, non incutiat verecundiam. Et
„ non ſolum nihil ipſi indecorum loqui, ſed ne aurem quidem de-
„ bemus hujuſmodi præbere dictis (*e*). Intelligere quoque, quod
„ turpe ſit, pudori maximo eſt. Spectare vero ſi quid hujuſmodi
„ fortuito accidat, quanti horroris eſt“ (*f*)? Ut vero hanc ocu-
lorum modeſtiam, & caſtitatem urgeat, animadvertit: „ Sacerdotes
„ quoque veteri more, ſicut in Exodo legimus, brachas accipie-
„ bant, ſicut ad Moyſem dictum eſt a Domino: *Et facies brachas
„ lineas, ut tegatur turpitudo pudoris: a lumbis uſque ad femora
„ erunt* (*g*).... quod nonnulli noſtrorum ſervare adhuc feruntur,
„ plerique ſpirituali interpretatione ad cautionem verecundiæ, &
„ cuſtodiam caſtitatis dictum arbitrantur“ (*h*). Tullius in ſuis
de Officiis libris decorem poſuit in formoſitate, & in viribus cor-
poris: & Ambroſius dicit: „ Nos certe in pulchritudine corporis
„ locum virtutis non ponimus, gratiam tamen non excludimus;
„ quia verecundia & vultus ipſos ſolet pudore offundere, gratioreſ-
„ que reddere.... ita tamen, ut etiam ipſe non ſit affectatus de-
„ cor corporis, ſed naturalis, ſimplex, neglectus magis, quam ex-
„ peti-

(a) *Ibid.* (b) *Ibid. n.* 70.
(c) *Ibid. n.* 72. (d) *Ibid. n.* 75.
(e) *Ibid. n.* 76. (f) *Ibid. n.* 77.
(g) *Exod.* 28. *v.* 42.
(h) *De offic. lib.* 1. *cap.* 18. *n.* 80. *p.* 27.

Digitized by Google

S. AMBROS.

„ petitus.... ut honeſtati nihil deſit, nihil accedat nitori (*a*)...
„ Vox ipſa non remiſſa, non fracta, nihil fœmineum ſonans ....
„ ſed formam quamdam, & regulam, ac ſuccum virilem reſer-
„ vans..., ſed ut molliculum, & infractum aut vocis ſonum, aut
„ geſtum corporis non probo; ita neque agreſtem, ac ruſticum.
„ Naturam imitemur, ejus effigies formula diſciplinæ, forma hone-
„ ſtatis eſt (*b*)".

Eccleſiaſticorum officia.

Eccleſiaſticos autem inſtruit, ut *intemperantium vitent conſortia, qui ſub ſpecie jucunditatis venenum infundunt bonis;* ut *declinent extraneorum convivia*, ut *hoſpitales ſint peregrinantibus, vel ut ea cautione nullus ſit opprobrio locus*. „ Convivia quippe extraneorum
„ occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem.
„ Subrepunt etiam fabulæ frequentes de ſæculo, ac voluptatibus....
„ Subrepunt etiam præter voluntatem pocula. Melius eſt domui
„ tuæ ſemel excuſes, quam alienæ frequenter: & ut ipſe ſobrius
„ ſurgas, tamen ex aliena inſolentia condemnari non debeat præ-
„ ſentia tua" (*c*). Docet etiam: „ Viduarum, ac Virginum do-
„ mos niſi viſitandi gratia juniores adire non opus eſſe, & hoc
„ cum ſenioribus, vel cum epiſcopo, vel ſi gravior cauſa eſt cum
„ Presbyteris. Quid neceſſe eſt, ut demus ſæcularibus obtrectandi
„ locum? Quid opus eſt, ut illæ quoque viſitationes crebræ acci-
„ piant auctoritatem? ... Quanti non dederunt errori locum, &
„ dederunt ſuſpicioni (*d*)? Cur non illa tempora, quibus ab Ec-
„ cleſia vacas, lectioni impendas? Cur non Chriſtum reviſas, Chri-
„ ſtum alloquaris, Chriſtum audias? ... Quid nobis cum alienis
„ domibus? Una eſt domus, quæ omnes capit. Illi potius ad nos
„ veniant, qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Miniſte-
„ rium Altaribus Chriſti; non obſequium hominibus deferendum
„ recepimus" (*e*). Progreditur deinde S. Antiſtes ad docendum, quomodo præcavenda iracundia, priuſquam oriatur, & ſi *caveri non poteſt, cohibenda* (*f*) .... *& ſi non poſſimus mentem mitigare, ſaltem linguam reprimamus* (*g*) .... *nec reſpondeamus irato ad iracundiam ejus, ſive imprudenti ad imprudentiam*. Cito *culpa culpam excutit. Si lapides teras, nonne ignis erumpet* (*h*)? Et hic affert dictum Architæ Tarentini ad villicum ſuum: *O te infelicem, quem affiictarem, niſi iratus eſſem* (*i*). Dicit tamen, *iraſci licere, ubi culpa eſt, & cui iraſci debeamus*. „ Non poteſt enim fie-
„ ri, ut non rerum indignitate moveamur: alioquin non virtus,
„ ſed lentitudo, & remiſſio judicatur. Iraſcimini ergo (ſcribit);
„ ſed ita, ut a culpa abſtineatis. Iraſcimini .... ſed vincite ratio-
„ ne iracundiam (*k*).... Cavere igitur debemus, ne in perturba-
„ tiones

(a) *Ib. cap.* 19. *n.* 83. *p.* 27.
(b) *Ib. n.* 84. *pag.* 28. (c) *Ib. cap.* 20. *n.* 86. *p.* 28.
(d) *Ib. n.* 87. *p.* 29. (e) *Ib. n.* 88.
(f) *Ib. cap.* 21. *n.* 91. (g) *Ib. n.* 92.
(h) *Ib. n.* 93. *p.* 31. (i) *Ib. n.* 94. (k) *Ib. n.* 96.

S. AMBROS.

„ tiones prius incidamus, quam animos noſtros ratio componat ...; „ Ideo prævenire pulchrum eſt cogitatione, quæ volvendo mentem „ exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus, ſed jugo quo- „ dam rationis, & habenis adſtricta miteſcat " (*a*). Et quoniam dixerat, *ad conſervationem decoris ſpectare, ut ſciamus in dictis quis modus*, hæc præbet in ea re monita ſaluberrima: *in colloquio ſive familiari, ſive diſceptatorio fidei, atque juſtitiæ* „ ſervandum, „ ne ſit aliqua perturbatio; ſed tanquam mitis, & placidus, & „ benevolentiæ plenus, & gratiæ ſine ulla ſermo ducatur contume- „ lia. Abſit pertinax in familiari ſermone contentio...; Diſcepta- „ tio ſine ira, ſuavitas ſine amaritudine ſit, monitio ſine aſperita- „ te, hortatio ſine offenſione (*b*).... Sermo tædioſus iram exci- „ tat.... Tractatus de doctrina fidei, de magiſterio continentiæ, „ de diſceptatione juſtitiæ .... non unus ſemper, ſed ut ſe dederit „ lectio, nobis & arripiendus eſt, & prout poſſumus, proſequen- „ dus.... Oratio pura, ſimplex, dilucida, atque manifeſta, plena „ gravitatis, & ponderis: non affectata elegantia, ſed non inter- „ miſſa gratia (*c*) .... Licet interdum honeſta joca, ac ſuavia „ ſint, tamen ab eccleſiaſtica abhorrent regula; quoniam quæ in „ Scripturis Sanctis non reperimus, ea quemadmodum uſurpare poſ- „ ſumus.... Hinc non ſolum profuſos, ſed omnes etiam jocos de- „ clinandos arbitror, niſi forte plenum ſuavitatis, & gratiæ ſermo- „ nem eſſe non indecorum eſt " (*d*). De voce autem, & ſono verborum ſic præcipit: „ Vocem ſimplicem, & puram eſſe ſatis „ arbitror, canora autem naturæ eſt, non induſtriæ. Sit ſane di- „ ſtincta pronuntiationis modo, & plena ſucci virilis, ut agreſtem, „ & ſubruſticum fugiat ſonum, non ut rythmum affectet ſcenicum " (*e*). *A ratione dicendi* ad actionem vitæ gradum movens S. Præ- ſul, tria in vitæ actibus, ut quid congruat, ſectemur, obſervanda præſcribit: „ unum, ut rationi appetitus non reluctetur, ... ſed „ illi obediat.... deinde ne majori ſtudio, quam res ipſa eſt, quæ „ ſuſcipitur, vel minore, aut parvam magno ambitu ſuſcepiſſe, „ aut magnam inferiore deſtituiſſe videamur .... tertium, ut ſuo „ quæque *tempore*, atque ordine gerantur " (*f*). Hanc doctrinam exemplis confirmat Sanctorum Patriarcharum Abraham, Jacob, Jo- ſeph, Job, & David, qui perfectiora prudentiæ, temperantiæ, ju- ſtitiæ, & fortitudinis exemplaria evaſere.

De Virtutibus Cardinalibus, in quo ſita ſit prudentia, & juſtitia.

Et quoniam cardinalium meminit virtutum, cum ab eis omnia *naſcantur officiorum genera*, de illis ſigillatim pertractare aggredi- tur. Et primo quidem ſingularum tradit definitionem, & mutuum earum inter ſe ordinem, & relationem exponit. 2. Earum varia expendit officia, & ſaluberrima de iiſdem tradit præcepta. 3. Philoſo-

(a) *Ib. n. 97. p. 32.*
(b) *Ib. cap. 22. n. 99.* (c) *Ib. n. 101.*
(d) *Ib. c. 23. n. 101. 103. p. 33. 34.*
(e) *Ib. n. 104. p. 34.* (f) *Ib. cap. 24. n. 105. pag. 34.*

S. AMBROS.

loſophis exprobrat, quod cum de virtutibus tractaverint, illis tamen mores ſuos non conformaverint, & *reliquere cauſas ſalutis*, & *errores quaſivere* (*a*). 4. Virtutum ideas, quas rudes, & imperfectas tradunt Philoſophi, cum Chriſtianorum de iiſdem doctrinis confert, & has longe ſublimiores eſſe, & excellentiores oſtendit. Deinde de ſingulis diſſerens virtutibus, *primum officii fontem* docet *eſſe prudentiam*, cui jungendam *magnanimitatem*, & *quamdam fortitudinem mentis*, *plerumque* & *corporis*, ut quis, quod velit, *poſſit implere* (*b*). Juſtitia, quæ *ad ſocietatem generis humani refertur*, duas habet partes; reddere cuique, quod ſuum eſt, & *beneficentiam*, qua proximis beneficia impertimur; *illa cenſuram tenet*, *iſta bonitatem* (*c*). *Primum juſtitiæ munus* dicebant Philoſophi, *ut nemini quis noceat*, *niſi laceſſitus injuria*; quod a Chriſtianis doctrinis excluditur. *Vult enim Scriptura*, *ut ſit in nobis ſpiritus filii hominis*, *qui venit conferre gratiam*, *non inferre injuriam* (*d*). De beneficentia vero erga proximum hæc pulcherrima tradit præcepta: 1. ut quiſque aliis *opem ferat*, *pecuniam conferat*, *officia non abnuat*, *pericula* ſuſcipiat aliena (*e*): 2. ut *invicem nobis auxilio ſimus*, *certemus officiis*, *veluti in medio omnes utilitates ponamus*, *uno verbo*, *adjumentum feramus alteri vel ſtudio*, *vel officio*, *vel pecunia*, *vel operibus*, *vel quolibet modo* (*f*): 3. quod non *ſatis eſt bene velle*, ſed oportet & *bene facere*, immo nec *ſatis* adhuc *ſit bene facere*, *niſi id ex bono fonte*, *hoc eſt bona voluntate proficiſcatur* (*g*): 4. *perfectam liberalitatem fide*, *cauſa*, *loco*, *tempore commendari*, *ut primum operemur circa domeſticos fidei*. „ Nam (ſcribit) grandis culpa eſt, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi „ ſcias eum ſine ſumptu eſſe, famem tolerare, ærumnam perpeti ... „ Si tempore afflictionis ſuæ nihil a te impetret, ſi tempore peri- „ culi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, „ quam vita morituri (*h*).... Nos omnibus debemus miſericor- „ diam.... ſed ubi cauſa manifeſtatur, perſona cognoſcitur, tem- „ pus urget, largius ſe debet profundere miſericordia “ (*i*). Probandam etiam dicit illam liberalitatem, qua conſanguineos ſuos non deſpicit Eccleſiæ miniſter, *ſi egere cognoſcat*, *non tamen ut illos ditiores fieri velit*, *quod poteſt conferre inopibus*; *cauſa enim præſtat*, *non gratia* (*k*). Addit: „ Neminem debet pudere, ſi ex „ divite pauper fiat, dum largitur pauperi; quia Chriſtus pauper „ factus eſt, cum dives eſſet, ut omnes ſua inopia ditaret “ (*l*); quod

(a) *Ibid. cap. 26. n. 122. p. 39.*
(b) *Ibid. cap. 27. n. 126. & 129. p. 40. & ſeq.*
(c) *Ibid. cap. 28. n. 130. p. 41.*
(d) *Ibid. n. 131. p. 42.* (e) *Ibid. n. 136. p. 43.*
(f) *Ibid. n. 135. p. 42.*
(g) *Ibid. cap. 30. n. 143. p. 45.*
(h) *Ibid. n. 148.* (i) *Ibid. n. 149.*
(k) *Ibid. n. 150. p. 47.* (l) *Ibid. n. 151.*

Digitized by Google

quod tamen intelligendum juxta Apoſtoli monitum dicit, nimirum:
non ut aliis refectio ſit, vobis autem anguſtia: ſed ex æqualitate S. Ambros.
in hoc tempore, veſtra abundantia ad illorum inopiam, ut illorum
abundantia ſit ad veſtram inopiam, ut fiat æqualitas, ſicut ſcri-
ptum eſt, Qui multum non abundavit, & qui modicum non mino-
ravit (*a*). Laudatur tamen ex Eccleſiaſticis, ,, qui nolens Eccle-
,, ſiam gravare in ſacerdotio aliquo conſtitutus, aut miniſterio,
,, non totum, quod habet, conferar, ſed operetur cum ho-
,, neſtate, quantum officio ſat eſt (*b*) “. *In largiendo* conſide-
randam docet *ætatem*, *atque debilitatem* pauperum; *nonnum-*
quam etiam verecundiam, quæ ingenuos prodit natales, ut ſenibus
plus largiamur, qui ſibi labore jam non queunt victum quærere; ſi-
militer & debilitatem corporis, nec non *ſi quis ex divitiis cecidit*
in egeſtatem, & maxime ſi non vitio ſuo (*c*). Non laudat, ſed
excuſare videtur eum, qui *cæcum uno loco ſedentem videns præte-*
rit, & juvenem validum frequenter excipit, quia hic obrepit per
importunitatem: & non eſt illud judicii, ſed tædii. ,, Nam &
,, Dominus ait in Evangelio de eo, qui jam clauſerat oſtium
,, ſuum; ſi quis oſtium ejus procacius pulſet, quia ſurgit, & dat
,, illi propter importunitatem (*d*). Pulchrum eſſe (docet) pro-
,, penſiorem ejus haberi rationem, qui nobis beneficium aliquod,
,, aut munus contulit, ſi ipſe in neceſſitatem incidit.... nec men-
,, ſura pari, ſed uberiore reddendum, & uſum penſare beneficii,
,, ut tantum eum ſubveniamus, quantum ejus repellamus æru-
,, mnam (*e*).... Quid ſi reddendi nulla facultas ſuppetit? In be-
,, neficio referendo plus animus, quam cenſus operatur, magiſque
,, præponderat benevolentia, quam poſſibilitas referendi mune-
,, ris (*f*).... Benevolentia (ſcribit) eſt communis quædam pa-
,, rens omnium, quæ amicitiam connectit, & copulat in conſi-
,, liis fidelis, in proſperis læta, in triſtibus mœſta.... Tolle ex
,, uſu hominum benevolentiam, tamquam Solem e Mundo tule-
,, ris, ita erit: quia ſine ea uſus hominum eſſe non poteſt, ut pe-
,, regrinanti monſtrare viam, revocare errantem, deferre hoſpi-
,, tium, aquam de aqua profluenti dare, lumen de lumine accen-
,, dere (*g*). De hac virtute ſibi plaudebat Job dicens: *Foris au-*
,, *tem non habitabat hoſpes, janua mea omni venienti pate-*
,, *bat* (*h*)... Augetur autem inter Chriſtianos benevolentia cœtu
,, Eccleſiæ, fidei conſortio, initiandi ſocietate, myſteriorum com-
,, munione (*i*)... Benevolentia facit, ut unus fiat ex pluribus,

(a) 2. *ad Corinth.* 8. 11.
(b) *De Offic. lib.* 1. *cap.* 30. *n.* 152. *p.* 48.
(c) *Ibid. n.* 158. *p.* 49. (d) *Ibid. n.* 159.
(e) *Ibid. cap.* 31. *n.* 160.
(f) *Ibid. cap.* 32. *n.* 166. *p.* 51.
(g) *Ibid. n.* 167. (h) *Job.* 31. 32.
(i) *Ibid. cap.* 33. *n.* 170. *p.* 53.

S. AMBROS. „ quoniam ſi plures amici ſint, unus fiunt, in quibus unus ſpiri„ tus, & una ſententia eſt (*a*).

De Fortitudine. *Fortitudo* (ſcribit Ambroſius) quæ veluti excelſior cæteris, *dividitur in res bellicas, & domeſticas* (*b*). Verum de bellica fortitudine tamquam ab Eccleſiaſticorum *officiis aliena, quæ non ad arma ſpectant, ſed ad pacis negotia*, non pertractat S. Præſul, ſed de ea, quæ Chriſtiano, & Clerico convenit, & ad æternam conferre poteſt ſalutem. Hæc fortitudo *non incomitata* ſit oportet, ſed juſtitiam ſibi ſociam adjungit: nam *fortitudo ſine juſtitia iniquitatis materia eſt. Quo enim validior eſt, eo promptior, ut inferiorem opprimat*. Chriſtianæ Religionis Heroes *glorioſa fortitudine* effulſere, quippe *qui non comitatu, & legionibus ſuccincti communem cum multis victoriam, ſed nuda virtute animi, ſingularem de perfidis retulerunt triumphum* (*c*): Et, ut ait Apoſtolus, per fidem magnitudine animi *obſtruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugerunt aciem gladii*, convaluerunt *de infirmitate fortes* (*d*). „ Non enim in viribus corporis, in lacertis tantum„ modo fortitudinis gloria eſt, ſed magis in virtute animi: ne„ que in inferenda, ſed in depellenda injuria lex virtutis eſt. Qui „ enim non repellit a ſocio injuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, „ quam ille, qui facit (*e*)... Ea etiam fortitudo vocatur, quan„ do unuſquiſque ſe ipſum vincit, iram continet, nullis illecebris „ emollitur, atque inflectitur, non adverſis perturbatur, non ex„ tollitur ſecundis.... quando mentem exercet, afficit carnem, & „ in ſervitutem redigit, ut obediat imperio.... quando ea, quæ „ ſumma ſunt.... præclara animi intentione uſque ad effectum „ perſequatur.... quando quis ita animum informat ſuum, ut „ neque divitias, neque voluptates, neque honores in maximis con„ ſtituat, neque in his ſtudium omne conterat.... ut quidquid „ acciderit, quo frangi animi ſolent, aut patrimonii amiſſio, aut „ honoris imminutio, aut obtrectatio infidelium, quaſi ſuperior „ non ſentiat. Deinde ut eum ſalutis ipſius pericula pro juſtitia „ ſuſcepta non moveant (*f*).... Conſiderent autem, qui ad offi„ cia Eccleſiæ accedunt, quomodo Paulus deſpicientiam rerum hu„ manarum eos habere debere doceat: *Si ergo mortui eſtis cum* „ *Chriſto ab elementis hujus Mundi, quid adhuc velut viventes* „ *de hoc Mundo decernitis* (*g*)? Exerceat ergo curas Eccleſiæ pie„ tas ad juſtitiam, continentiam, manſuetudinem. Fugiant juveni„ lia opera: non ſe implicent negotiis ſæcularibus, quoniam Deo „ militant" (*h*). Illos tamen prudenter monet: „ ne temere, „ dum

(a) *Ibid. cap.* 34. *n.* 173. *p.* 54.
(b) *Ibid. cap.* 35. *n.* 175. (c) *Ibid. n.* 178.
(d) *Ad Hebr.* 11. 33. 34.
(e) *Cap.* 36. *n.* 178. *p.* 55.
(f) *Ibid. n.* 180. *& ſeq.* (g) *Ad Coloſſ.* 2. 20.
(h) *Cap.* 36. *n.* 184. *p.* 57.

Digitized by Google

S. AMAROS.

„ dum Martyrii gloriam deſiderant, offerant ſe periculis, quæ forte taſſe caro infirmior, aut remiſſior animus ferre, ac tolerare non queat “ (*a*): Quod ſi urgeat perſecutio, „ ne „ propter ignaviam cedere, ac deſerere fidem debeant metu pe- „ riculi “ (*b*). Ad fortitudinem in adverſis comparandam optime ſuggerit, aptiſſimum eſſe „ 1. ſi conſilio firmes animum „ tuum, nec a ratione diſcedendum putes, & proponas divi- „ ni judicii metum, & perpetui ſupplicii tormenta; 2. ſi quis „ poteſt mentis vigore prævidere, quæ futura ſunt, & tamquam „ ante oculos locare, quid poſſit accidere, & quid agere debeat, „ ſi ita ácciderit, definire “ (*c*). Ex Scripturis plura invictæ fortitudinis promit exempla in Job, Joſue, Gedeon, Juda Machabæo, ſene Eleazaro, fratribus Machabæis, eorumque invicta Matre; quibus addit & ſanctos innocentes puerulos ſub Herode interfectos, *qui ante palmam victoriæ acceperunt, quam ſenſum naturæ*, nec non Virginem Agnetem, *quæ in duarum maximarum rerum poſita periculo, caſtitatis, & ſalutis, caſtitatem protexit, ſalutem cum immortalitate commutavit* (*d*): & S. Laurentium, „ qui cum videret Xiſtum Epiſcopum ſuum ad martyrium duci, „ flere cœpit non paſſionem illius, ſed ſuam remanſionem. Itaque „ his verbis appellare cœpit: Quo progrederis ſine filio pater, quo „ Sacerdos ſine Diacono properas tuo? Numquam ſacrificium ſine „ Miniſtro offerre conſueveras. Quid in me ergo diſplicuit, Pater? „ Num degenerem probaſti? Experire certe, utrum idoneum mi- „ niſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici Sanguinis conſecra- „ tionem (1); cui conſummandorum conſortium Sacramentorum,

 „ huic

(a) *Ibid. cap.* 37. *n.* 186.
(b) *Ibid. cap.* 38. *n.* 187.
(c) *Ibid. n.* 187. 188.
(d) *Ibid. cap.* 41. *n.* 213. *p.* 64.

(1) In Romana Editione pro *conſecratione* legimus *diſpenſationem*. Verumtamen antiquiori, atque genuinæ, minimeque, ut cum Cardinali Bona dicamus, formidandæ lectioni ſtandum eſt. Nam ſumitur conſecratio vel pro ipſo conſecrandi actu, vel pro ejuſdem effectu, ideſt jam peracta conſecratione: quorum neutrum a catholico abhorret ſenſu. Nam ſi placet prima ratio, quid mirum Diacono conſecrationem attribui, cum Guerricus Abbas *ſerm.* 5. *de Purificatione* etiam populum adſerat conſecrare? Sane Diacono competit, non tamquam uni e fidelium conventu, ſed tamquam primario conſecrantis miniſtro, illius actioni cooperari per modum cujuſdam, ut ſic loquamur, concelebrationis. Legatur Card. Bona lib. 1. Rer. Liturg. cap. 25. n. 4. & Ugo Menardus in Sacrament. S. Gregorii. Secunda vero conſecrationis acceptio, nimirum pro rei conſecratæ diſtributione, omni prorſus caret offendiculo, maximeque arridet; tum quia vox *commiſiſti* aliquid jam perfectum ſignat; & aliæ illæ: *conſummandorum conſortium Sacramentorum* pulchre ad eamdem diſpenſationem referuntur, quia proprium Diaconorum officium erat plebi Dominicum Sanguinem adminiſtrare. Nec coactior ei videbitur hæc explicatio, qui perpenderit cum Antonio Godello Hiſt. Eccleſ. Tom. 1. p. 579.

in

[redacted] ,, huic ſanguinis tui conſortium negas?... Tunc Xiſtus ait: Non
S. AMBROS. ,, ego te, fili, relinquo, ac deſero; ſed majora tibi debentur cer-
,, tamina. Nos quaſi ſenes levioris pugnæ curſum recipimus, te
,, quaſi juvenem manet glorioſior de Tyranno triumphus. Mox
,, venies, flere deſine, poſt triduum me ſequeris.... Talis erat
,, contentio digna ſane, de qua certarent Sacerdos, & Miniſter,
,, qui prior pateretur pro Chriſti nomine. In fabulis ferunt tragi-
,, cis excitatos theatri magnos eſſe plauſus, cum ſe Pylades Ore-
,, ſtem diceret, Oreſtes, ut erat, Oreſtem ſe eſſe adſeveraret: il-
,, le, ut pro Oreſte necaretur, Oreſtes, ne Pyladem pro ſe pate-
,, retur necari. Sed illis non licebat vivere, quod uterque eſſet
,, parricidii reus, alter qui feciſſet, alter qui adjuviſſet. Hic Lau-
,, rentium Sanctum ad hoc nullus urgebat, niſi amor devotionis;
,, tamen & ipſe poſt triduum, cum illuſo tyranno compoſitus ſu-
,, per craticulam exureretur: *aſſum eſt*, inquit, *verſa*, *& mandu-*
,, *ca*. Ita animi virtute vincebat ignis naturam " (*a*).

De Temperantia. Temperantiam, de qua poſtremo loco tractandum ſibi ſumit
Ambroſius, *in tranquillitate animi*, *ſtudio manſuetudinis*, *mode-*
rationis gratia, *& honeſti cura* collocat, & conſtituit (*b*). Ad
eam virtutem *converſationis electionem* pertinere docet. Hinc ſcri-
bit: ,, Ut æqualium uſus dulcior, ita ſenum tutior eſt, qui ma-
,, giſterio quodam, & ductu vitæ colorat mores adoleſcentium, &
,, veluti murice probitatis inficit.... Adoleſcentes cum ſenibus
,, diſcunt novum ſibi iter vitæ aggredi, quo minus errare poſſint,
,, & a vero tramite virtutis deflectere " (*c*). Summi enim mo-
menti eſt, ut ,, unuſquiſque ſuum ingenium noverit, & ad id ſe
,, applicet, quod ſibi aptum elegerit ".... Hinc Sacerdos, ſive
Epiſcopus ,, omnia ſpectet, & quid cuique congruat, id officii de-
,, putet. Alius enim diſtinguendæ lectioni aptior, alius pſalmo
,, gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant ſpiritu, ſollici-
,, tior, alius Sacrario opportunior habetur... Quo etenim unum-
,, quemque ſuum ducit ingenium, aut quod officium decet, id ma-
,, jore impletur gratia " (*d*).... Addit: ,, Non mediocre eſt re-
,, bus ſingulis modum ſervare, atque impartiri ordinem, in quo
,, vere prælucet illud, quod decorum dicitur, quod ita cum hone-
,, ſto

in ipſo Miſſæ ſacrificio, dum in Calice particula hoſtiæ ſacræ immittitur, conſecrationem ſumi pro re conſecrata. Addendum, quod ait Card. Bona loco laud. dici Diaconum conſecrare, *quatenus ſanguinem diſpenſat*, *qui eſt conſecratio*, *& ſanctificatio noſtra*, *& fons*, *atque eſſentia omnis ſanctificationis*. Apage vero Hoſpiniani, aliorumque commentum, qui ex his Ambroſii verbis exprimere conantur, licuiſſe olim Diaconis in Sacerdotis abſentia Euchariſtiam conficere. In Notis ad hunc locum pag. 63.

(a) *Ibid. n. 214. & ſeq. p. 64. 65.*
(b) *Ibid. cap. 43. n. 219. p. 66.*
(c) *Ibid. n. 221.*
(d) *Ibid. cap. 44. n. 225. & ſeq. p. 67.*

„ ſto jungitur, ut ſeparari non queat (*a*).... Si quis igitur æ- „ quabilitatem univerſæ vitæ, & ſingularum actionum modos ſer- „ vet, ordinem quoque, & conſtantiam dictorum, atque operum, „ moderationemque cuſtodiat, in ejus vita decorum illud excellit, „ & quaſi in quodam ſpeculo elucet (*b*).... Accedat tamen ſua- „ vis ſermo, aut conciliet ſibi affectum audientium, gratumque „ ſe vel familiaribus, vel civibus, vel ſi fieri poteſt, omnibus „ præbeat. Neque adulantem ſe, neque adulandum cuiquam exhi- „ beat: alterum enim calliditatis eſt, vanitatis alterum. Non de- „ ſpiciat, quid de ſe unuſquiſque, & maxime vir optimus ſen- „ tiat: hoc enim modo diſcit bonis deferre reverentiam. Nam ne- „ gligere bonorum judicia vel arrogantiæ, vel diſſolutionis eſt; „ quorum alterum ſuperbiæ adſcribitur, alterum negligentiæ. Ca- „ veat etiam motus animi ſui; ipſe enim ſibi & obſervandus, & „ circumſpiciendus eſt.... Sit vis in ratione, quæ appetitum re- „ frænet, & ſibi obedientem præſtet.... unde boni ſpeculatoris eſt „ ita prætendere animo, ut appetitus neque præcurrat rationem, „ neque deſerat " (*c*). S. AMBROS.

Avaritiam deinde inſectatur S. Præſul, & divitiarum aucupatores *vanam araneam texere, & inutiles divitiarum copias fruſtra quærere, quæ etſi fluant, nihil proſunt, immo exuunt hominem imaginem Dei, & induunt terreni imaginem* (*d*). Poſtea primum Officiorum librum claudit, Eccleſiaſticis viris monita ſuggerens ſalutaria; & præcipua recenſet, a quibus cavere debent, vitia, & exponit virtutum decora, & ornamenta, quæ S. Paulus in ſua ad Timotheum epiſtola in ipſis poſtulat, & præſertim caſtitatem, de qua ita loquitur, ut clare prodat, tunc temporis Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos cœlibatus lege teneri. Scribit enim: „ Inoffen- „ ſum autem exhibendum, & immaculatum miniſterium, nec ullo „ conjugali coitu violandum cognoſcitis, qui integri corpore, in- „ corrupto pudore, alieni etiam ab ipſo conſortio conjugali ſacri „ miniſterii gratiam recepiſtis. Quod eo non præterii, quia in „ pleriſque abditioribus locis, cum miniſterium gererent, vel etiam „ Sacerdotium, filios ſuſceperunt, & id tamquam uſu veteri de- „ fendunt (*e*) " (1).

(a) *Ibid. cap.* 45. *n.* 228. *p.* 68.
(b) *Ibid. cap.* 47. *n.* 234. *p.* 70.
(c) *Ibid. n.* 235. *& ſeq. p.* 71.
(d) *Ibid. cap.* 49. *n.* 254. *p.* 76.
(e) *Ibid. cap.* 50. *n.* 258. *p.* 78.
(1) Hic Ambroſii locus pro clericali continentia tam clarus, tamque apertus eſt, ut Centuriatores Magdeburgenſes Cent. 4. cap. 10. ad ſolitas artes confugere coacti fuerint, ideſt Auctorem ipſum in falſi dogmatis crimen vocare. At hoc loco non Legislatorem agit S. Præſul, qui novum Clericorum cervicibus jugum imponat, ſed receptæ, atque inolitæ conſuetudini præbet teſtimonium. Enim vero quam univerſalis illa ſue-

S. Ambros.

Analyſis ſecundi Libri de Officiis, in quo de liberalitate, & eleemoſyna agitur.

In hocce ſecundo libro fuſius de liberalitate diſſerit S. Ambroſius, & regulas tradit de eleemoſyna liberalius eroganda. Et primo quidem monet oportere, „ non ſolum quotidiano ſumptu egentibus, quo vitam ſuſtentare ſuam poſſint, diſponere, & diſpenſare alimoniam; verum etiam his, qui publice egere verecundantur, conſulere, ac ſubvenire, quatenus communis egenorum alimonia non exhauriatur. De eo enim loquor, qui præeſt alicui muneri, ut ſi officium Sacerdotis gerat, aut diſpenſatoris: ut de his ſuggerat Epiſcopo; nec reprimat, ſi quem poſitum in neceſſitate aliqua cognoverit, aut dejectum opibus ad inopiæ neceſſitatem redactum, maxime ſi non effuſione adoleſcentiæ, ſed direptione alicujus, & amiſſione patrimonii in eam inciderit injuriam, ut ſumptum exercere diurnum non queat (*a*) “. Secundo docet: „ ſummam eſſe liberalitatem captos redimere, eripere ex hoſtium manibus, ſubtrahere neci homines, & maxime fœminas turpitudini, reddere parentibus liberos, ac liberis parentes, cives patriæ reſtituere.... æs alienum ſubire, ſi debitor ſolvendo non ſit, atque arctetur ad ſolutionem .... enutrire parvulos, pupillos tueri “ (*b*). Tertio præclarum miſericordiæ, & liberalitatis opus appellat, „ virgines orbatas parentibus tuendæ pudicitiæ gratia connubio locare, non ſolum ſtudio, ſed etiam ſumptu adjuvando “ (*c*). Ad ſolamen tamen illorum, qui tenues *cenſu idonei non ſunt ad ſubſidium levandæ paupertatis alienæ*, animadvertit „ duplex liberalitatis genus; unum, quod ſubſidio rei adjuvat, ideſt uſu pecuniæ; alterum, quod operum collatione impenditur, multo frequenter ſplendidius, multoque clarius “. Ad hoc exercendum illos hortatur, & urget (*d*). Quarto modum, & ordinem in eleemoſynis diſtribuendis ſervandum præſcribit, ſcilicet, ut „ Sacerdotes non pro jactantia, ſed pro juſtitia diſpenſent. Nuſquam enim major aviditas petitionis. Veniunt validi, veniunt nullam cauſam niſi vagandi habentes, & volunt ſubſidia evacuare pauperum .... nec exiguo contenti majora quærunt, ambitu veſtium captantes petitionis ſuffragium, & natalium ſimulatione licitantes incrementa quæſtuum. His ſi quis facile deferat fidem, cito exhauriet pauperum alimoniis profutura compendia. Modus largiendi adſit, ut nec illi inanes recedant, neque tranſcribatur vita pauperum in ſpolia fraudulentorum. Ea ergo menſura ſit, ut neque humanitas deſeratur, nec deſtituatur neceſſitas.... Videndus

fuerit, quamque firma, vel hoc ſatis indicat, quod non niſi *in abditioribus locis*, quo ſolent vitia quærere perfugium, invenirentur, qui inſtitutum illud violare attentarent: nec iſti non ullam novi Fœderis auctoritarem, non cujuſquam Concilii Canonem, non uſum quarumdam Eccleſiarum in defenſionem afferebant ſuam; ſed tantum Veteris Teſtamenti morem. In Notis ad hunc locum p. 78.

(a) *Lib. 2. cap. 15. n. 69. pag. 103.*
(b) *Ib. n. 71. 72.* (c) *Ib. n. 72.*
(d) *Ib. n. 73.*

Digitized by Google

„ dendus eſt ille, qui te non videt, requirendus ille, qui erubeſcit „ videri. Ille etiam clauſus in carcere occurrat tibi, ille affectus „ ægritudine mentem tuam perſonet, qui aures non poteſt “ (*a*). Quinto, quomodo ad Eccleſiaſticos honores ſit nitendum, & adeptum munus quomodo moderate, ſapienterque adminiſtrandum, docet ſcribens: „ Bonis actibus, & ſincero propoſito nitendum ad ho„ norem arbitror, & maxime eccleſiaſticum; ut neque reſupina ar„ rogantia ſit, vel remiſſa negligentia, neque turpis affectatio, & „ indecora ambitio. Ad omnia abundat animi directa ſimplicitas, „ ſatiſque ſe ipſa commendat (*b*). In ipſo vero munere neque ſe„ veritatem eſſe duram convenit, nec nimiam remiſſionem: ne aut „ poteſtatem exercere, aut ſuſceptum officium nequaquam implere „ videamur (*c*). Enitendum quoque, ut beneficiis, atque officiis „ obligemus plurimos, & collatam reſervemus gratiam, ne jure be„ neficii fiant immemores qui ſe graviter læſos dolent .... Sed & „ Sacerdotem beneficiis ſuis, vel judiciis favere convenit, ut æqui„ tatem cuſtodiat, & presbytero, vel miniſtro deferre ut parenti „ (*d*). Neque hos, qui ſemel probati ſunt, arrogantes eſſe opor„ tet.... neque offendi Sacerdotem, ſi aut Presbyter, aut Mini„ ſter, aut quiſquam de Clero aut miſericordia, aut jejunio, aut „ integritate, aut doctrina, & lectione exiſtimationem accumulet „ ſuam (*e*) .... Si quis vero non obediat Epiſcopo, extollere, „ atque exaltare ſe ſe deſideret, obumbrare merita Epiſcopi ſimu„ lata affectatione doctrinæ, aut humilitatis, aut miſericordiæ, is „ a vero devius ſuperbit (*f*).... Ne defendas improbum, & ſan„ cta indigno committenda arbitreris: neque iterum urgeas, & im„ pugnes, cujus crimen non deprehenderis. Nam cum in omnibus „ injuſtitia cito offendat, tum maxime in Eccleſia, ubi æquitatem „ eſſe oportet, ubi æqualitatem haberi decet (*g*) .... Licet tibi „ ſilere in negotio dumtaxat pecuniario: quamquam ſit conſtantiæ „ adeſſe æquitati. In cauſa autem Dei, ubi communionis pericu„ lum eſt, etiam diſſimulare, peccatum eſt non leve “ (*h*). Oſtendit poſtea S. Præſul, beneficia in pauperes potius, quam in divites conferenda. „ Quid enim prodeſt (ſcribit) favere diviti? An „ quia citius amantem remuneratur? His enim favemus frequen„ tius, a quibus referendæ vicem ſperamus gratiæ. Sed eo magis „ infirmo, & inopi nos ſtudere convenit, quia pro eo, qui non „ habet, remunerationem ſperamus a Domino Jeſu (*i*) .... Ad „ ipſum quoque ſæculi uſum collatio facta in pauperes magis, „ quam in locupletes, plus juvat, quia .... id, quod collatum „ eſt,

S. Ambros.

D 4

(a) *Ib. cap.* 16. *n.* 76. 77. *pag.* 104. 105.
(b) *Ib. cap.* 24. *n.* 119. *pag.* 116.
(c) *Ib. n.* 120. (d) *Ib. n.* 121.
(e) *Ib. n.* 122. (f) *Ib. n.* 123.
(g) *Ib. n.* 124. (h) *Ib. n.* 125.
(i) *Ib. cap.* 25. *n.* 126. *pag.* 118.

S. AMBROS.

„ eſt, ſibi dives meritis ſuis arrogat, quod velut debitum accepe„ rit; vel ideo datum ſit, eo quod is, qui dedit, reddendum ſibi „ a divite uberius exiſtimaverit .... pauper vero, etſi non habet, „ unde reddat pecuniam, refert gratiam.... fatetur, quod ſit obli„ gatus debito, ſibique ſubventum, non honori ſuo delatum putet: „ donatos ſibi arbitratur filios, vitam redditam, ſervatam fami„ liam.... melius igitur apud bonos, quam apud ingratos locare „ beneficium " (*a*). Eccleſiaſticos viros, ut divitias contemnant, & avaritiam fugiant, vehementer hortatur; & ut „ alienis com„ patiantur calamitatibus, neceſſitates pauperum, quantum poſ„ ſunt, juvantes, & plus interdum, quam poſſunt ", confringendo etiam, & vendendo, ſi opus ſit, ſacri miniſterii pretioſa vaſa. Quod & ipſe præſtitit Ambroſius, ut captivos a Barbaris in Thracia, & Illyrio abductos ab eorum manibus redimeret. „ Quod (in„ quit) Arianis diſplicuit, nec tam factum diſplicuit, quam ut „ eſſet, quod in nobis reprehenderetur .... Quis autem eſt tam „ durus, immitis, ferreus, cui diſpliceat, quod homo redimatur a „ morte, fœmina ab impuritatibus Barbarorum, quæ graviores „ morte ſunt?... & multo commodius putavimus, ut animas Do„ mino, quam aurum ſervaremus. Qui enim ſine auro miſit Apo„ ſtolos, Eccleſias ſine auro congregavit. Aurum Eccleſia habet, „ non ut ſervet, ſed ut eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus. Quid „ opus eſt cuſtodire, quod nihil adjuvat? An ignoramus, quantum „ auri, atque argenti de templo Domini Aſſyrii ſuſtulerint? Non„ ne melius conflant Sacerdotes propter alimoniam pauperum, ſi „ alia ſubſidia deſint, quam ut ſacrilegus contaminata aſportet ho„ ſtis? Nonne dicturus eſt Dominus: cur paſſus es tot inopes fa„ me mori? Et certe habebas aurum;... miniſtraſſes alimoniam. „ Cur tot captivi deducti in commercio ſunt, nec redemti ab hoſte „ occiſi ſunt? Melius fuerat, ut vaſa viventium ſervares, quam „ metallorum. His non poſſet reſponſum referri. Quid enim dice„ res? Timui, ne templo Dei ornatus deeſſet. Reſpondenet: au„ rum Sacramenta non quærunt, nec auro placent, quæ auro non „ emuntur. Ornatus Sacramentorum redemptio captivorum eſt. Ve„ re illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas a morte. Ille „ verus theſaurus eſt Domini, qui operatur, quod Sanguis ejus o„ peratus eſt. Tunc vas Dominici ſanguinis agnoſcitur, cum in u„ troque viderit redemptionem, ut Calix ab hoſte redimat, quos „ ſanguis a peccato redimit. Quam pulchrum, ut cum agmina ca„ ptivorum ab Eccleſia redimuntur, dicatur: Hos Chriſtus rede„ mit. Ecce aurum, quod probari poteſt; ecce aurum utile; ecce „ aurum Chriſti, quod a morte liberat; ecce aurum, quo redimi„ tur pudicitia, ſervatur caſtitas. Hos ergo malui vobis liberos tra„ dere, quam aurum reſervare. Hic numerus captivorum, hic or„ do præſtantior eſt, quam ſpecies poculorum. Huic muneri profi-

„ cere

(a) *Ibid. n. 127. p. 119.*

„ cere debuit aurum Redemptoris, ut redimeret periclitantes. A- „ gnoſco infuſum auro ſanguinem Chriſti non ſolum irrutilaſſe, ve- „ rum etiam divinæ operationis impreſſiſſe virtutem redemptionis „ munere. Tale aurum S. Martyr Laurentius Domino reſervavit, „ a quo cum quærerentur theſauri Eccleſiæ, promiſit ſe demon- „ ſtraturum. Interrogatus, ubi eſſent theſauri, quos promiſerat, „ oſtendit pauperes dicens: hi ſunt theſauri Eccleſiæ. Et vere the- „ ſauri, in quibus Chriſtus eſt, in quibus fides eſt. Quos meliores „ theſauros habet Chriſtus, quam eos, in quibus ſe eſſe dixit? Sic „ enim ſcriptum eſt: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare* .... & „ infra: *Quod enim uni horum feciſtis, mihi feciſtis* (a). Quos „ meliores habet theſauros, quam eos, in quibus amat videri?... „ Numquid dictum eſt S. Laurentio: non debuiſti erogare theſauros „ Eccleſiæ, vaſa Sacramentorum vendere "? Addit tamen: „ O- „ pus eſt, ut quis fide ſincera, & perſpicaci providentia munus hoc „ impleat " (b).

S. Ambros.

In tertio de Officiis libro ſermonem proſequitur de utili, & honeſto juxta Chriſtianæ Religionis ſtatuta. Sic itaque ſcribit: „ Non „ primus Scipio ſcivit ſolus non eſſe, cum ſolus eſſet, nec minus „ otioſus, cum otioſus eſſet. Scivit ante ipſum Moyſes, qui cum „ taceret, clamabat, cum otioſus ſtaret, præliabatur: nec ſolum „ præliabatur, ſed etiam de hoſtibus, quos non contigerat, trium- „ phabat " (c). Non ignorarunt Elias, & Eliſæus: ille ſiquidem „ locutus ſermonem, & pluvia ſtetit, nec cecidit ſuper terram tri- „ bus annis, & ſex menſibus " (d). Ille quando „ oravit, & o- „ mnes Syriæ milites cæcitate percuti fecit, & captivos intrare Sa- „ mariam, qui venerant obſidere eam (e). Non ignorarunt A- „ poſtoli, qui „ tranſibant, & umbra eorum curabat infirmos (f). Et denique ſciri docet ab omnibus juſtis; „ nam quando juſtus ſolus „ eſt, qui cum Deo ſemper eſt? Quando ſolitarius, qui numquam „ ſeparatur a Chriſto? *Quis nos*, inquit, „ *ſeparabit a dilectione Chri- „ ſti? Confido, quia neque mors, neque vita, neque Angelus* (g). „ Quando autem feriatur a negotio, qui numquam feriatur a me- „ rito, quo conſummatur negotium? . . . Etenim quaſi ignoratur, „ & cognoſcitur; quaſi moritur, & ecce vivit; quaſi triſtis, & „ ſemper lætior, ut egenus, & largus, ut qui nihil habet, & poſ- „ ſidet omnia. Nihil enim ſpectat vir juſtus, niſi quod conſtans, „ & honeſtum eſt. Et ideo, etiamſi aliis videatur pauper, ſibi di- „ ves eſt, qui non eorum, quæ caduca, ſed eorum, quæ æterna „ ſunt, æſtimatione cenſetur " (h). Quod Philoſophi de honeſti, atque

Tertii Officiorum Libri Analyſis.

(a) *Matth.* 25. 35. 40.
(b) *Lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 136. *& ſeq. pag.* 122. *& ſeq.*
(c) *Lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. *pag.* 128.
(d) *Ib. n.* 4. *p.* 129. (e) *Ib. n.* 5.
(f) *Ib. n.* 3. (g) *Rom.* 8. 35.
(h) *Lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 7.

Digitized by Google

atque utilis comparatione diſputant, hoc apud Chriſtianos locum
S. AMBROS. non habere oſtendit S. Ambroſius, quibus *nihil utile*, *niſi quod juſtum*. Duplicem diſtinguit ſapientiam, *communem* aliam, aliam *perfectam*. „ Qui communiter ſapit (ſcribit), pro ſe ſapit, ut alteri „ aliquid detrahat, & ſibi adjungat. Qui perfecte ſapit, neſcit ſua „ ſpectare commoda, ſed ad illud, quod æternum eſt, quod decorum, atque honeſtum, toto affectu contendit, quærens, non quod „ ſibi utile, ſed quod omnibus ". Et hoc ſapientiæ genus conforme eſſe dicit Evangelio: „ Hoc eſt enim conformari Chriſto, alienum non quærere, nihil alteri detrahere, ut adquirat ſibi (*a*) "; immo & legi naturali, „ quæ nos ad omnem adſtringit humanitatem, ut alter alteri tanquam unius partes corporis invicem deferamus (*b*); nam ipſæ humanæ leges nos docent, ea, quæ detracta ſunt alicui cum injuria perſonæ, aut rei ipſius cumulo, „ reſtitui jubent, quo furem a detrahendo aut pœnis deterreant, aut „ mulcta revocent " (*c*). Quo poſito principio ſtatuit S. Ambroſius (*d*), quod „ vir Chriſtianus juſtus, & ſapiens quærere ſibi „ vitam aliena morte non debeat, unde in naufragio poſitus inſipienti naufrago extorquere tabulam non poſſit; nec ſi in latronem armatum incidat, ferientem referire non debeat, ne, dum „ ſalutem defendit, pietatem contaminet " (*e*). Et ſententiam ſuam confirmat Evangelicis verbis: *Reconde gladium tuum: omnis enim, qui gladio percuſſerit, gladio ferietur* (*f*) : & exemplo Chriſti, „ qui noluit ſe perſecutorum defendi vulnere, qui voluit „ ſuo vulnere omnes ſanare (*g*) ". Dicit etiam, quod „ nihil agit ſapiens, niſi quod cum ſinceritate ſine fraude ſit, neque quidquam facit, in quo ſe crimine quoquam obliget, etiam ſi latere „ poſſit.... non enim latebra ſapienti ſpes impunitatis, ſed innocentia eſt.... & juſtus legem habet mentis ſuæ, & æquitatis, „ ac juſtitiæ ſuæ normam, ideoque non terrore pœnæ revocatur a „ culpa, ſed honeſtatis regula (*h*) ". Quod confirmat exemplis David, & Joannis Baptiſtæ. Illorum damnat crudelitatem, qui famis tempore *peregrinos urbe prohibent, ac expellunt eo tempore, quo deberent juvare* (*i*): Quod *proxime Romæ factum* dicit; nam *ejecti urbe ampliſſima, qui jam plurimam ibi ætatem tranſegerant, flentes cum filiis abierunt* (*k*). Et illum laudat, qui „ præfecturæ urbanæ curam ſuſtinens, cum Civitas famem toleraret, & peterent vulgo, ut peregrini Urbe prohiberentur, convocavit honoratos, & locupletiores viros; & dixit, quam immane eſſe peregrinos

---

(a) *Ib. cap. 3. n. 15. pag. 132.*
(b) *Ib. n. 19. p. 133.* (c) *Ib. n. 21. p. 134.*
(d) *Vide Apologiam Moralis Doctrinæ SS. PP. adv. Barb. pag. 305.*
(e) *Lib. 3. cap. 4. n. 27. pag. 135.*
(f) *Matth. 26. 52.* (g) *Lib. 3. ibid. n. 27.*
(h) *Ib. cap. 5. n. 29. 31. pag. 136. 137.*
(i) *Ib. cap. 7. n. 45. p. 141.* (k) *Ib. n. 49. p. 143.*

„ grinos ejici, quam hominem ab homine exui, qui cibum mo- S. Ambros.
„ rienti negaret. Canes ante menſam impaſtos eſſe non patimur,
„ & homines excludimus . . . . quantos urbi ſuæ perire, qui ſole-
„ rent adjumento eſſe vel in conferendis ſubſidiis, vel in celebran-
„ dis commerciis (*a*)". Addit præterea: „ nihil eſſe deformius,
„ quam nullum habere amorem honeſtatis, & uſu quodam degene-
„ ris mercaturæ quæſtu ſollicitari ignobili, avaro æſtuare corde,
„ diebus, ac noctibus hiare in alieni detrimenta patrimonii" (*b*).
Ab omni avaritia, & turpi lucro Clericos abhorrere jubet. Nam
„ Clericum decet (ſcribit) hoſpitalem eſſe, benignum, juſtum,
„ non alieni cupidum; immo de ſuo jure cedentem potius ali-
„ qua, ſi fuerit laceſſitus, quam aliena jura pulſantem, fu-
„ gientem litium, abhorrentem a jurgiis, redimentem concor-
„ diam, & tranquillitatis gratiam. Siquidem de ſuo jure non
„ ſolum liberalitatis, ſed plerumque etiam commoditatis eſt "
(*c*). Sacerdotibus vero hæc præcipit, „ ut impenſas miſeri-
„ cordiæ convenienter frequentent, quantum oporteat; largian-
„ tur peregrinis non ſuperflua, ſed competentia, non redundantia,
„ ſed congrua humanitati: ne ſumptu pauperum alienam ſibi quæ-
„ rant gratiam, nec reſtrictiores erga Clericos, aut indulgentiores
„ ſe præbeant; alterum enim inhumanum, alterum prodigum, ſi
„ aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, quos a ſordidis negotiatio-
„ nis aucupiis retrahere debeant, aut voluptati ſuperfluat " (*d*).
Ab omnibus humanis contractibus *omnem turpis lucri appetentiam*, *omnem levitatem*, *verſutiam*, & fraudem exulare debere monet. Nam „ regula juſtitiæ eſt (ſcribit) manifeſta, quod a vero de-
„ clinare virum non deceat bonum, nec damno injuſto afficere
„ quemquam, nec doli aliquid adnectere, fraudiſque compone-
„ re " (*e*). Herodis promiſſionem juramento firmatam, quod, ne datam fidem fallere videretur, obtruncatione Præcurſoris implevit, rejicit; & Jephte votum improbat, quod nonniſi parricidio ſolutum eſt, ut doceat, *nihil promittendum inhoneſtum*, *& ſi promiſſum*, *tolerabilius eſſet non facere*, *quam facere*, *quod turpe eſt* (*f*). Pluribus deinde congeſtis Sanctorum Veteris Teſtamenti, Tobiæ, Judith, Eliſæi, Suſannæ, Eſther, Jonathæ, Abimelech, & Joannis Baptiſtæ exemplis oſtendit, quam honeſtum, quam glorioſum, atque laudabile ſit, juſtitiam, & honeſtatem cuicumque etiam maximæ, & ingenti utilitati præferre. Denique in poſtremo capite plura colligit, & exhibet præcepta Chriſtianæ fovendæ amicitiæ conducentia, ſcribens: „ Si Dei cauſa, ſi patriæ cogatur
„ aliquid dicere teſtimonium, præponderare non debet amicitia re-
„ ligioni

(a) *Ib. n.* 46. *p.* 142.
(b) *Ib. cap.* 9. *n.* 57. *p.* 144.
(c) *Lib.* 2. *c.* 21. *n.* 106. *p.* 113. (d) *Ib. n.* 111. *p.* 115.
(e) *Lib.* 3. *c.* 11. *n.* 72. 73. *pag.* 149.
(f) *Ib. cap.* 12. *n.* 76. *p.* 150.

S. AMBROS. „ ligioni, nec caritati civium (a).... Si quid in amico vitii co-
„ gnoveris, corripere occulte, ſi non audierit, corripere palam.
„ Sunt enim bonæ correptiones, & plerumque meliores, quam ta-
„ cita amicitia (b).... Conſtans debet eſſe amicitia, & perſeve-
„ rans in affectu: non puerili modo amicos mutare vaga quadam
„ debemus ſententia (c). Aperi pectus tuum amico, ut fidelis
„ ſit, & capias ex eo vitæ tuæ jucunditatem. Fidelis enim ami-
„ cus medicamentum eſt vitæ.... Defer amico, ut æquali, nec
„ te pudeat, ut prævenias amicum officio: amicitia enim neſcit
„ ſuperbiam... Ne deſeras amicum in neceſſitate, nec derelinquas
„ eum, neque deſtituas, quoniam amicitia vitæ adjumentum eſt...
„ Etenim ſi amici ſecundæ res amicos adjuvant, cur non & in
„ adverſis amici rebus amicorum adjumentum ſuppetat? Juvemus
„ conſilio, conferamus ſtudia, compatiamur affectu (d). Si neceſſe
„ eſt, toleremus propter amicum etiam aſpera (e).... Hic eſt
„ amicitiæ fructus, ut non fides propter amicitiam deſtruatur.
„ Non poteſt enim homini amicus eſſe, qui Deo fuerit infidus...
„ Inter diſpares mores non poteſt eſſe amicitia, & ideo convenire
„ ſibi utriuſque debet gratia (f).... Non vectigalis amicitia eſt,
„ ſed plena decoris, plena gratiæ. Virtus eſt enim amicitia, non
„ quæſtus (g)..... meliores amicitiæ ſunt inopum plerum-
„ que, quam divitum; & frequenter divites ſine amicis ſunt,
„ quibus abundant pauperes.... Divitibus plerique aſſentatorie
„ gratificantur, erga pauperem nemo ſimulator eſt, & horum a-
„ micitia invidia vacat (h).... Nihil occultat amicus, ſi verus
„ eſt, effundit animum ſuum (i).... nullus deteſtabilior, quam
„ qui amicitiam læſerit perfidia.... inimicus enim vitari poteſt,
„ amicus non poteſt, ſi inſidiari velit " (k). Poſtremo operi co-
ronidem imponit his verbis: „ Hæc apud vos depoſui, filii, quæ
„ cuſtodiatis in animis veſtris, quæ utrum aliquid profectus ha-
„ beant, vos probabitis " (l).

Libri de Virginibus Marcellinæ ſororis precibus conſcripti circa ann. 377. Cum nihil antiquius haberet S. Epiſcopus Ambroſius, quam ut populum ſibi creditum ſalutari doctrina informaret, operæ pretium Epiſcopatus ſui initio facturum ſe duxit, ſi demonſtrata virginitatis præſtantia, & dignitate ad eam profitendam chriſtianas puellas pro virili accenderet. Habuit igitur plures de hoc argumento ſermones tanta cum eloquentia, & vehementia, ut maria ipſa pervaderent. Horum excita rumore beata ipſius Soror Marcellina eidem per litteras tam lætum, proſperumque ſucceſſum gratulata eſt:

(a) *Ibid. cap. 22. n. 126. p. 164.*
(b) *Ibid. n. 127. p. 165.*
(c) *Ibidem.* (d) *Ibid. n. 128.*
(e) *Ibid. n. 129.* (f) *Ibid. n. 132. p. 166.*
(g) *Ibid. n. 133.* (h) *Ibid. n. 134. p. 167.*
(i) *Ibid. n. 135.* (k) *Ibid. n. 136. p. 168.*
(l) *Ibid. n. 138.*

eſt: quem etiam, ut quæ viva voce pronuntiabat, quando ſibi coram audire minime liceret, ſaltem tranſmittere ſcripto mandata obſecravit. Quare ut tam juſtæ petitioni obſequeretur, conciones ſuas in tres illos libros, quos etiam nunc habemus, digerere animum induxit. Hos quidem libros ab ſe tertio ſui Epiſcopatus anno, ideſt a reparata ſalute 377. compoſitos ipſe teſtatur (*a*). Sermones tamen, quibus eos conſtare diximus, ante aliquod tempus pronuntiatos fuiſſe neceſſum eſt, cum eorum fama loca tam vaſti maris tractibus ſejuncta peragraſſet. In quo ſane illud non poſſumus non admirari, hominem vix dum a Provinciæ adminiſtratione, ſæcularibuſque tribunalibus abductum ſacris litteris, & chriſtiana facundia tam exquiſite inſtructum ſe præbuiſſe, ut libros conſcriberet Hieronymi, Auguſtini, atque omnium eorum, qui ſequentibus ſæculis in Eccleſia floruerunt, laudibus cumulandos (*b*). Et revera S. Hieronymus ſic de hoc Ambroſii opere ſcribit: in libris de Virginitate *tanto ſe effudit eloquio*, *ut quidquid ad Virginum laudes pertinet*, *exquiſierit*, *expreſſerit*, *ordinaverit* (*c*). S. vero Auguſtinus ſcribit: *Dicendi genere temperato*, *& ornato profeſſis Virginibus proponit tamquam ſub exemplo formam*, *quam moribus imitentur*. Et hic ſatis longum recitat Ambroſii teſtimonium ex initio libri ſecundi deſumptum. Immo idem ipſe Ambroſius peroptime noſcens, ſe *florulenta* uſum oratione, *quam ætas florulenta non improbat* (*d*), cur ita egerit, in hæc verba rationem reddit: „ Debuimus ſponſæ excitare amorem.... debuimus in nuptiis calamiſtris quibuſdam crines ſaltem orationis ornare.... debuimus perpetuos ſpargere thalamos roſis. Etiam in his conjugiis temporalibus nubenti prius plauditur, quam imperatur, ne ante dura offendant imperia, quam blanditiis amor fotus inoleſcat " (*e*).

S. Ambros.

Statim in prioris hujus libri exordio ſuam pandit animi modeſtiam, & humilitatem Ambroſius, ſe laudandæ Virginitati imparem fatendo ſcribens: „ Et quidem ingenio diffiſus, ſed divinæ „ miſericordiæ provocatus exemplis ſermonem meditari audeo: nam „ volente Deo etiam aſina locuta eſt.... poteſt enim ſolvere impedimenta peritiæ, qui in illa aſina ſolvit naturæ. In arca veteris Teſtamenti virga floruit Sacerdotis: facile Deo, ut in ſancta Eccleſia de noſtris quoque nodis flos germinet " (*f*). Dicit deinde libri ſui auſpicato proferri exordium, cum natalis dies eſſet Virginis, Beatæ Agnetis videlicet, cujus laudes exornat, ejuſque celebrat *devotionem ſupra ætatem*, *virtutem ſupra naturam*, *magnam*

Analyſis primi libri.

(a) *Lib.* 2. *de Virg. cap.* 6. *n.* 39. *p.* 206.
(b) *In præf. ad hos libros.*
(c) *Epiſt. ad Euſtoch. Tom.* 1. *epiſt.* 22. *n.* 22.
(d) *Lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 39. *p.* 206.
(e) *Ibid. n.* 40.
(f) *Ibid. lib.* 1. *n.* 2. *p.* 174.

S. Ambros. *gnam vim fidei, quæ etiam ab illa teſtimonium invenit ætate, eximiam fortitudinem, qua inter cruentas carnificum impavida manus, ſtridentium gravibus immobilis tractibus catenarum, nunc furentis mucroni militis totum offerre corpus, mori adhuc neſcia, ſed parata .... nunc ferratis colla, manuſque ambas inſerere nexibus* (*a*), in tormentis conſtantiam; nam „ non ſic ad thalamum „ nupta properaret, ut ad ſupplicii locum, læta ſucceſſu, gradu „ feſtina virgo proceſſit .... Flere omnes, ipſa ſine fletu. Mirari „ plerique quod tam facile vitæ ſuæ prodiga, quam nondum hau- „ ſerat, jam quaſi perfuncta donaret .... effecit denique, ut ei de „ Deo crederetur, cui de homine adhuc non crederetur, quia quod „ ultra naturam eſt, de auctore naturæ eſt (*b*) .... Hinc in una „ hoſtia duplex habetur martyrium, pudoris, & religionis; & „ virgo permanſit, & martyrium obtinuit (*c*) ". Ad virginitatis vero laudes progrediens ſic ſcribit: „ Non ideo laudabilis virgini- „ tas, quia & in martyribus reperitur, ſed quia ipſa martyres fa- „ ciat (*d*) .... quia in cælo eſt patria caſtitatis ... hic advena, „ ibi incola eſt (*e*) ... auctorem habet immaculatum Dei filium, „ cujus caro non vidit corruptionem (*f*) .... Quam nec huma- „ num poteſt ingenium comprehendere, nec natura ſuis incluſit le- „ gibus (*g*) .... & quæ Hieroſolymis in templo erant virgines, „ chriſtianarum virginum figura erant " (*h*). Virginitatis decus „ nihil habuiſſe commune cum gentibus, nec populare cum barba- ris, ſolis convenire Chriſtianis .... „ Quis mihi prætendit (ſcri- „ bit) Veſtæ Virgines, & Palladis Sacerdotes? Qualis eſt iſta non „ morum pudicitia, ſed annorum, quæ non perpetuitate, ſed æta- „ te præſcribitur? .... Qualis eſt autem illa religio, ubi pudicæ „ adoleſcentes jubentur eſſe impudicæ anus? Sed nec illa pudi- „ ca eſt, quæ lege retinetur, & illa impudica, quæ lege di- „ mittitur .... itaque nec caſta, quæ metu cogitur, nec ho- „ neſta, quæ mercede conducitur .... (*i*). Quid de ſacris „ Phrygiis loquar, in quibus impudicitia diſciplina eſt, atque „ utinam ſexus fragilioris? Quid de Orgiis Liberi, ubi religio- „ nis myſterium eſt incentivum libidinis? Qualis igitur poteſt ibi „ vita eſſe Sacerdotum, ubi colitur ſtuprum Deorum? Non habent „ igitur ſacram Virginem ". Narrat deinde Pythagoreæ Virginis „ facinus, quæ *ne ſecretum proderet, nec confeſſionem tormenta extorquerent, morſu linguam abſcidit*; ſed addit: „ Eadem tamen „ forti animo, ſed tumenti utero exemplum taciturnitatis, & pro- „ luvium caſtitatis victa eſt cupiditatibus, quæ tormentis vinci ne- „ qui-

(a) *Ibid. cap.* 2. *n.* 5. & 7. *p.* 175. & *ſeq.*
(b) *Ibid. n.* 8.
(c) *Ibid. n.* 9. *p.* 177.
(d) *Ibid. cap.* 3. *n.* 10.
(e) *Ibid. cap.* 5. *n.* 20.
(f) *Ibid. n.* 21.
(g) *Ibid. cap.* 3. *n.* 11.
(h) *Ibid. n.* 12.
(i) *Ibid. cap.* 4. *n.* 15. *p.* 179.

„ quivit.... & quæ mentis potuit tegere ſecretum, corporis non „ texit opprobrium (*a*).... Noſtræ Virgines longe fortiores.... „ quibus non tantum de carne, & ſanguine, ſed etiam de ipſo „ Mundi Principe, ſæculique rectore victoria eſt" (*b*). Virginitatem definit *expertem contagionis integritatem* (*c*): & ut ejus excellentiam oſtendat, comparationem inſtituit inter Virginitatem, & Matrimonium, & utriuſque ſtatus bona, & utilitates componit. Duo tamen animadvertenda proponit, nimirum primo, Virginitatem non in præcepto eſſe, ſed in conſilio, dicente Apoſtolo: *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit* (*d*). Secundo ſe *matrimonium non diſſuadere, ſed virginitatis adtexere beneficium.... aliud exigere, aliud admirari* (*e*). Matrimonii vero onera, & ærumnas ſic deſcribit. „ Jactet licet fœcundo ſe mulier nobilis partu, quo plures generaverit, plus laborat. Numerat ſolatia filiorum, ſed numerat pariter & moleſtias. Nubit, & plorat. Qualia ſunt vota, quæ „ flentur? Concipit, & graveſcit. Prius utique impedimentum „ fœcunditas incipit adferre, quam fructum. Parturit, & ægrotat. Quam dulce pignus, quod a periculo incipit, & in periculis deſinit, prius dolori futurum, quam voluptati! Periculis „ emitur, nec pro arbitrio poſſidetur (*f*). Quid recenſeam nutriendi moleſtias, inſtituendi, & copulandi?... habet Mater hæredes, ſed auget dolores (*g*).... Quid famulatus graves, & „ addicta viris ſervitia replicem fœminarum, quas ante juſſit Deus „ ſervire, quam ſervos? Quæ eo proſequor, ut indulgentius obſequantur, quibus hoc, ſi probæ, merces eſt charitatis, ſi improbæ, pœna delicti" (*h*). Reprehendit vero conjugum vitia, dum „ quæſitis coloribus ora depingunt, dum viris diſplicere formidant, „ & de adulterio vultus meditantur adulterium caſtitatis". Sic vero eas revincit: „ Si pulchra es, quid abſconderis? Si deformis, „ cur te formoſam eſſe mentiris, nec tuæ conſcientiæ, nec alieni „ gratiam erroris habitura"? Vituperat etiam nimiam ornamentorum curam, & emendicatum a fuco colorem: „ Pretioſa (ſcribit) collo dependent monilia, per humum veſtis trahitur aurata.... ad odorem variæ adhibentur illecebræ. Gemmis onerantur aures, oculis color alter infunditur (*i*)". Dum e contra de Virginibus hæc ſcribit: „ Vos vero, beatæ Virgines, quæ talia potius tormenta, quam ornamenta neſcitis: quibus pudor „ ſanctus verecunda ſuffuſos ora, & bona caſtitas eſt decori: non „ humanis addictæ oculis alieno errore merita veſtra penſatis. Habetis

S. Ambros.

(a) *Ibid. n.* 18. *p.* 180. (b) *Ibid. n.* 19.
(c) *Ibid. cap.* 5. *n.* 21. *p.* 181.
(d) 1. *Corinth.* 7. 38.
(e) *Lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 24. *p.* 182.
(f) *Ibid. n.* 25. (g) *Ibid. n.* 26.
(h) *Ibid. n.* 27. *p.* 183. (i) *Ibid. n.* 28. 29.

S. Ambros. „ betis ſane & vos veſtræ militiam pulchritudinis, cui virtutis militat forma, non corporis, quam nulla extinguit ætas, nulla eripere mors poteſt, nulla ægritudo corrumpere. Solus formæ arbiter petatur Deus, qui etiam in corpore minus pulchro diligat animas pulchriores. Non uteri onus notum, non dolor partus, & tamen numeroſior ſoboles piæ mentis, quæ omnes pro liberis habet: fœcunda ſucceſſoribus, ſterilis orbitatibus, neſcit funera, novit hæredes (*a*).... Virgo donum Dei eſt, munus parentis, Sacerdotium caſtitatis. Virgo matris hoſtia eſt, cujus quotidiano ſacrificio vis divina placatur. Virgo individuum pignus parentum, quæ non dote ſolicitet, non emigratione deſtituat, non offendat injuriis " (*b*). Ex quibus Ambroſii verbis luculenter apparet, necdum Monaſteria Virginum Mediolani fuiſſe inſtituta; hinc domi morabantur Virgines; ſecus vero Bononiæ, ut indicat inferius cap. 10. n. 57.

Continuatio Analyſis libri Primi. Rurſum vero ſcribit: „ Non diſſuadeo nuptias, ſed fructus ſacratæ virginitatis enumero. Paucorum quippe hoc munus eſt, illud omnium. Nec poteſt eſſe virginitas, niſi habeat, unde naſcatur " (*c*). Has autem in Virginibus virtutes requirit. „ Verba tua (inquit) nullum doli velamen obtendant, nullum habeant fraudis involucrum, ut & puritatem habeant, & gravitatis plena ſint (*d*).... Dives eſto, ſed pauperibus, ut naturæ participes tuæ, ſint etiam facultatum " (*e*). Hortatur ut humiles ſint, vigiles, ſilentii amantes, bonis operibus abundantes; & „ quoniam non humanis jam, ſed cæleſtibus, quorum vitam vivunt in terris, dignæ ſunt comparari, accipiant a Domino præcepta, quæ ſervent (*f*): *Pone me*, inquit, *ut ſigillum in cor tuum*, & *veluti ſignaculum ſuper brachium tuum* " (*g*). Nuptias appetentium miſerias, infelicitatemque deplorat ſcribens: „ Quam vero miſerabilis illa conditio, quod tanquam mancipii forma venalis nuptura licitatur, ut qui pretio vicerit, emat. Tolerabilius tamen mancipia veneunt, quæ ſæpe ſibi dominos eligunt. Virgo ſi eligat, crimen eſt; ſi non eligat, contumelia " (*h*). Non diſſimulat Mediolanenſium expoſtulationes, quia *quotidie virginum laudes caneret*, & *nihil proficeret*. Sed hoc non ſibi culpæ vertendum dicit, ſed eorum pravitati, quippe qui, cum illum concionantem adire vellent puellæ, & viduæ, *prohibebant prodire*. Sed gloriatur, & gaudet, quod „ de Placentino ſacrandæ Virgines veniunt, de Bononienſi veniunt, de Mauritania veniunt, ut hic velentur. Magnam rem videtis. Hic tracto, & alibi perſuadeo. Si ita eſt, „ alibi

(a) *Ibid. n.* 30. (b) *Ibid. cap.* 7. *n.* 32.
(c) *Ibid. n.* 35. (d) *Ibid. n.* 41. *p.* 187.
(e) *Ibid. n.* 42.
(f) *Ibid. cap.* 8. *n.* 48. *p.* 189.
(g) *Cant.* 8. 6.
(h) *Lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 56. *p.* 191.

„ alibi tractemus, ut vobis perſuadeamus . . . . Ex ultimis infra, „ ultraque Mauritaniæ partibus deductæ Virgines hic ſacrari ge- „ ſtiunt " (*a*). Bononienſium vero Virginum laudes celebrat ſcribens: „ Quid de Bononienſibus Virginibus loquar, fœcundo pudo- „ ris agmine, quæ mundanis ſe deliciis abdicantes ſacrarium virgi- „ nitatis incolunt? Sine contubernali ſexu contubernali pudore pro- „ vectæ ad vicenarium numerum, & centenarium fructum, relicto- „ que parentum hoſpitio tendunt in tabernaculis Chriſti indefeſſæ „ milites caſtitatis: nunc canticis ſpiritualibus perſonant, nunc vi- „ ctum operibus exercent, liberalitati quoque ſubſidium manu quæ- „ runt (*b*). Quod ſi inveſtigandi virgines inoleverit odor (namque „ præ cæteris ſpeculandi venatum pudoris explorant) totis curarum „ veſtigiis prædam latentem uſque ad ipſa cubilia perſequuntur.... „ ut caſto pudicitiæ choro cingant volantem, donec albenti delecta- „ ta comitatu in plagas pudoris, & indaginem caſtitatis, domus „ patriæ oblita ſuccedat " (*c*). Ne vim parentum, aut patrimonii jacturam timeant, puellas ſic hortatur ſcribens: „ Dotem nega- „ bunt parentes, ſed habes divitem Sponſum .... quanto dotalibus „ præſtat compendiis caſta paupertas? Et tamen quam audiſtis ali- „ quando propter ſtudium integritatis legitimæ factam ſucceſſionis „ extorrem? Contradicunt parentes, ſed volunt vinci; indignantur „ frequenter, ut diſcas vincere.... Vince prius, puella, pietatem. „ Si vincis domum, vincis ſæculum " (*d*). Exemplo animum addit ſubdens: „ Memoriæ noſtræ puella dudum nobilis in ſæculo, „ nunc nobilior Deo, cum urgeretur ad nuptias a parentibus, & „ propinquis, ad ſacroſanctum altare confugit. Quo enim melius „ Virgo, quam ubi ſacrificium virginitatis offertur? Ne is quidem „ finis audaciæ. Stabat ad aram Dei pudoris hoſtia, victima caſti- „ tatis, nunc capiti dexteram Sacerdotis imponens, precem poſcens, „ nunc juſtæ impatiens moræ, ac ſummum altari ſubjecta verti- „ cem. Num melius, inquit, maforte me, quam altare velabit, „ quod ſanctificat ipſa velamina? Plus talis decet flammeus, in quo „ caput omnium Chriſtus quotidie conſecratur. Quid agitis vos „ propinqui? quid exquirendis adhuc nuptiis ſolicitatis animum? „ Jamdudum proviſas habeo. Sponſum offertis? Meliorem reperi. „ Quaslibet exaggerate divitias, jactate nobilitatem, prædicate po- „ tentiam: habeo eum, cui nemo ſe comparet, divitem mundo, „ potentem imperio, nobilem cælo. Si talem habetis, non refuto „ optionem; ſi non reperitis, non providetis mihi, parentes, ſed „ invidetis. Silentibus cæteris, unus abruptius: Quid ſi, inquit, „ pater tuus viveret, innuptam te manere pateretur? Tum illa „ majori religione, moderatiori pietate: & ideo fortaſſe defecit, „ ne quis impedimentum poſſet afferre. Quod illi reſponſum de Pa- „ tre,

S. Ambros.

(a) *Ib. cap.* 10. *n.* 57. 59.
(b) *Ib. n.* 60. (c) *Ib. n.* 61.
(d) *Ib. cap.* 11. *n.* 62. 63. *pag.* 193.

S. Ambros.

„ tre, de ſe oraculum maturo ſui probavit exitio. Ita cæteri eadem ſibi quiſque metuentes favere cœperunt, qui impedire quærebant: nec diſpendium debitarum attulit virginitas facultatum, „ ſed etiam emolumentum integritatis accepit “ (*a*).

Analyſis ſecundi libri.

Hoc libro Ambroſius Virginum mores inſtituendos ſuſcipit, *exemplis potius, quam præceptis* eas imbuens, cum „ amplius proficiatur exemplo: quoniam nec difficile, quod jam factum eſt, æſtimatur, & utile, quod probatum; & religioſum, quod hæreditario quodam paternæ virtutis uſu in nos eſt ſucceſſione transfuſum “ (*b*). Primum itaque, quod illis proponit, exemplum a Deipara Virgine deſumit, ut inde „ ſumant exempla vivendi, ubi „ tanquam in exemplari magiſteria expreſſa probitatis, quid corrigere, „ quid effingere, quid tenere debeant, oſtendunt “ (*c*). Sic itaque Virginis mores, & vitam diſertiſſime exornat ſcribens: „ Virgo erat „ non ſolum corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis gravis, animi „ prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior: non in incerto divitiarum, ſed in prece pauperum ſpem reponens, intenta operi, „ verecunda ſermone, arbitrum mentis ſolita non hominem, ſed „ Deum quærere: nullum lædere, bene velle omnibus, adſurgere „ majoribus natu, æqualibus non invidere, fugere jactantiam, rationem ſequi, amare virtutem.... Nihil torvum in oculis, nihil „ in verbis procax, nihil in actu inverecundum, non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, ut ipſa corporis ſpecies ſimulacrum fuerit mentis, figura probitatis (*d*). Quid „ exſequor ciborum parſimoniam, officiorum redundantiam, alterum „ ultra naturam ſuperfuiſſe, alterum pene ipſi naturæ defuiſſe: illic nulla intermiſſa tempora, hic congeminatos jejunio dies? Et „ ſi quando reficiendi ſucceſſiſſet voluntas, cibus plerumque obvius, „ qui mortem arceret, non delicias miniſtraret. Dormire non prius „ cupiditas, quam neceſſitas fuit, & tamen cum quieſceret corpus, „ vigilaret animus: qui frequenter in ſomnis aut lecta repetit, aut „ ſomno interrupta continuat, aut diſpoſita gerit, aut gerenda prænuntiat (*e*). Prodire domo neſcia, niſi cum ad Eccleſiam conveniret, & hoc ipſum cum parentibus, aut propinquis. Domeſtico operoſa ſecreto, forenſi ſtipata comitatu, nullo meliore tamen ſui cuſtode, quam ſe ipſa; quæ inceſſu, affatuque venerabilis non tam veſtigium pedis tolleret, quam gradum virtutis adtolleret (*f*).... Quid in ſingulis morer.... quæ digna fuit, ex „ qua Dei Filius naſceretur? Hæc ad ipſos ingreſſus Angeli inventa domi in penetralibus ſine comite.... neque enim comites fœminas deſiderabat, quæ bonas cogitationes comites habebat....

„ Salu-

(a) *Ib. n. 65. 66. p. 194.*
(b) *Lib. 2. cap. 1. n. 2. pag. 195.*
(c) *Ib. cap. 2. n. 6.* (d) *Ib. n. 7.*
(e) *Ib. n. 8. p. 197.* (f) *Ibid. n. 9.*

„ Salutata obmutuit, appellata reſpondit; ſed quæ primo turbave-
„ rat affectum, poſtea promiſit obſequium " (*a*). Deſcribit & alios virtutis ejus actus ex Evangeliſtis depromptos, eoſque imitandos Virginibus proponit. Secundo loco mortis pro Chriſto alacriter obeundæ exemplum in Thecla proponit, quæ „ parata ad
„ feras, cum adſpectus quoque declinaret virorum, ac vitalia ipſa
„ ſævo offerret leoni, fecit, ut qui impudicos detulerunt oculos,
„ pudicos referrent " (*b*). Verum cum obtenderent, quod exemplum Mariæ, nec non Theclæ, *quam Gentium Doctor inſtituit*, non facile quis imitari poſſet, tertium addit Antiochenæ Virginis, cujus nomen non promit, exemplum. Hæc ſiquidem, ſcribit, „ fugitans
„ publici viſus, quo magis evitabat oculos, eo amplius incende-
„ bat. Itaque ne diutius alerentur potiendi ſpe amantium cupidita-
„ tes, integritatem pudoris profeſſa ſic reſtinxit improborum faces,
„ ut non jam amaretur, ſed proderetur. Ecce perſecutio ... Puel-
„ la animum ad virtutem paravit, tam religioſa, ut mortem non
„ timeret, tam pudica, ut expectaret.... Producitur puella, du-
„ plex profeſſa certamen & caſtitatis, & religionis. Sed ubi vide-
„ runt conſtantiam profeſſionis, metum pudoris.... excogitare cœ-
„ perunt, quemadmodum ſpecie caſtitatis religionem tollerent, ut
„ cum id abſtuliſſent, quod erat amplius, etiam id eriperent, quod
„ reliquerant. Aut ſacrificare virginem, aut lupanari proſtitui ju-
„ bent.... At illa & tolerabilius cenſens mentem virginem, quam
„ carnem habere, & Judith exemplo corroborata, quæ dum ſe
„ commiſit religioni, & pudorem ſervavit, & patriam; pudoris
„ elegit injuriam, ſed Chriſti recuſavit.... Ducitur puella ad lu-
„ panar.... & ecce vir militis ſpecie terribilis irrupit, ac Virgini
„ dixit.... Ne quæſo paveas, ſoror. Frater huc veni ſalvare ani-
„ mam, non perdere .... Veſtimenta mutemus .... Sume habi-
„ tum, qui abſcondat fœminam .... Mutato habitu evolat puella
„ jam non ſuis alis, utpote quæ ſpiritualibus ferebatur .... & e-
„ greditur de lupanari Virgo .... Damnatur miles pro Virgine,
„ qui pro Virgine comprehenſus eſt. Fertur puella ad locum ſup-
„ plicii cucurriſſe, certaſſe ambos de nece, cum ille diceret: ego
„ ſum juſſus occidi; te abſolvit ſententia, quando me tenuit. At
„ illa clamare cœpit: Non ego te mortis vadem elegi, ſed præ-
„ dem pudoris optavi. Si pudor quæritur, manet ſexus, ſi ſanguis
„ expoſcitur, fidejuſſorem non deſidero; habeo unde diſſolvam....
„ Quid expectatis? duo contenderunt, & ambo vicerunt, nec divi-
„ ſa eſt corona, ſed addita " (*c*) (1). Comparat deinde Am-

E 2 „ broſius

(a) *Ib. n.* 10. 11. (b) *Ib. cap.* 3. *n.* 19. *p.* 200.
(c) *Ib. cap.* 4. *n.* 22. *& ſeq. pag.* 201. *& ſeq.*
(1) Virginem, de qua hic agitur, nonnulli opinati ſunt eamdem eſſe, ac Theodoram illam Alexandrinam, quam a ſimili ſupplicio Didymi Chriſtiani militis ope liberatam fuiſſe Martyrologium antehac Bedæ

Vene-

S. AMBROS.

broſius præclarum hocce facinus cum Damonis, & Phytiæ facto, quod Pythagorei in Cælum ferunt, dum *alter mortis vadem invenit, alter ſe obtulit*. „ Virtus quidem (ſcribit Ambroſius) digna „ laude, ſed minore noſtris. Nam illic ambo viri, hic una virgo, „ quæ primo etiam ſexum vinceret: illi amici; iſti incogniti: illi „ tyranno uni ſe obtulerunt; iſti tyrannis pluribus .... inter illos „ in uno obnoxia neceſſitas, in his amborum voluntas libera .... „ illis ſtudii ſui finis amicitiæ gratia; iſtis corona martyrii: illi „ certaverunt hominibus, iſti Deo “ (*a*).

Tertii libri Analyſis.

In tertio libro Marcellinæ Sorori ſuæ ad memoriam revocat, quæ *illi bonæ memoriæ Liberius* Papa præcepta dederat, cum *Salvatoris Natali ad Apoſtolum Petrum virginitatis profeſſionem veſtis mutatione ſignaret, adſtantibus puellis Dei compluribus, quæ certarent invicem de ſua ſocietate* (*b*). Integram recitat Liberii Papæ orationem, non verba referens, ſed ſenſum, quæ politiori ſua eloquentia exornat, & Virginis Sororis ſuæ laudes intermiſcet, ejuſque virtutes celebrat, ac præſertim *jejunia, potum e fonte, fletum in prece, ſomnum in codice* (*c*). „ Hæc, ſubdit, junioribus con„ venere annis, donec mens ævi matura caneſceret: aſt ubi domiti „ trophæum corporis virgo ſuſtulerit, moderandum labori, ut ma„ giſtra ſubpari ſervetur ætati ..... (*d*). Non perennibus jejuniis „ tamquam depreſſis vomeribus humum tuam findas. Floreat in „ hortis tuis roſa pudoris, lilium mentis, & irriguum ſacri ſangui„ nis violaria bibant fontem. Vulgo hoc ferunt: quod velis proli„ xe facere, aliquando ne feceris (*e*) .... Pectoris tui colles di„ verſis ſeminibus ſere, nunc alimoniis mediocribus, nunc jejuniis „ parcioribus, lectione, opere, prece, ut mutatio laboris induciæ „ ſint quietis (*f*) .... Debet eſſe aliquid, quod Quadrageſimæ „ diebus addatur; ſed ita, ut nihil oſtentationis cauſa fiat, ſed re„ ligionis (*g*) .... Oratio quoque nos Deo crebra commendet ... „ Certe ſolemnes orationes cum gratiarum actione ſunt deferendæ, „ cum e ſomno ſurgimus, cum prodimus, cum cibum paramus ſu„ mere, cum ſumpſerimus, & hora incenſi, cum denique cubitum „ pergimus (*h*). Sed etiam in ipſo cubili volo pſalmos cum ora„ tione Dominica frequenti contexas vice vel cum evigilaveris, vel

„ ante-

Venerabilis nomine pervulgatum refert. Immo ita ſenſit & Baronius in notis ad Martyrologium 4. Kalend. Maji. Verum ſententiam ſuam in Annalibus ad annum 309. revocavit, hoc potiſſimum argumento ductus, quod citato in Martyrologio paſſus cum Theodora Didymus non legatur. Quænam autem fuerit hæc Virgo Ambroſiana, definire difficillimum eſt (*).

(*) *In Not. ad hunc loc. p. 199.*
(a) *Ib. cap. 5. n. 35.*
(b) *Ib. cap. 1. n. 1. p. 208.*
(c) *Ib. cap. 4. n. 15. p. 213.* (d) *Ib. n. 16.*
(e) *Ibid. n. 17.* (f) *Ibid. n. 16.*
(g) *Ibid. n. 17. p. 214.* (h) *Ibid. n. 18.*

„ antequam corpus ſopor irriget: ut te in ipſo quietis exordio re- „ rum ſæcularium cura liberam, divina meditantem ſomnus inve- „ niat (*a*). Symbolum quoque ſpecialiter debemus tanquam noſtri „ ſignaculum cordis antelucanis horis quotidie recenſere: quo et- „ iam, cum horremus aliquid, animo recurrendum eſt (*b*). Jam „ illud quis ad noſtram inſtitutionem dictum intelligat, quod ait „ S. Propheta: *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis* „ *meis ſtratum meum rigabo* (*c*). Nam ſive lectum juxta litteram „ intelligas, tantam ubertatem oſtendit profundi oportere lacryma- „ rum, ut lavetur lectus, ſtratum rigetur fletibus obſecrantis.... „ ſive pro corpore accipiamus propheticum dictum, delicta corpo- „ ris pœnitentiæ lacrymis abluamus " (*d*). Deinde ad Virgines omnes ſermonem convertens ſic ſcribit: „ Debet bene conſciæ men- „ tis eſſe lætitia non inconditis comeſſationibus, non nuptialibus „ excitata ſymphoniis: ibi enim intuta verecundia, illecebra ſuſpe- „ cta eſt, ubi comes deliciarum eſt extrema ſaltatio. Ab hac Vir- „ gines Dei procul eſſe deſidero. *Nemo* enim, ut dixit quidam Sæ- „ cularium Doctor, *ſaltat ſobrius, niſi inſanit* (*e*). Quod ſi jux- „ ta ſapientiam ſæcularem ſaltationis aut temulentia auctor eſt, „ aut amentia, quid divinarum Scripturarum cautum putamus ex- „ emplis, cum Joannes prænuntius Chriſti Saltatricis optione jugu- „ latus exemplo ſit, plus nocuiſſe ſaltationis illecebram, quam ſa- „ crilegi furoris amentiam " (*f*). Et hic occaſionem nactus S. Præſul omnia cædis Præcurſoris adjuncta quam eloquentiſſime deſcribit, & amplificat, ut a ſaltatione, impiorumque conviviis deterreat (*g*). Quæſierat ab eo S. Marcellina, quid de illis Virginibus, & Martyribus ſentiendum, quæ ne in perſecutorum manibus devenirent, ſibi vim intulerunt; cui reſpondet S. Præſul: *Deus remedio non offenditur, & facinus fides ablevat*. Quod confirmat exemplo S. Pelagiæ Virginis, & Martyris Antiochenæ, quæ ut ſe *a prædonibus fidei, atque pudoris* eriperet, ſibi mortem conſcivit, cujus exemplum imitatæ ſunt & Genitrix, & Sorores, quæ *cum hinc perſecutoribus imminentibus, inde torrente fluvio fuga excluderentur, conſertis manibus tanquam choros ducerent, in medium progreſſæ ſunt alveum, ubi unda torrentior, ubi profundum abruptius, illo veſtigium direxere; pia Matre dicente: has tibi hoſtias, Chriſte, immolo, præſules caſtitatis, duces itineris, comites paſſionis* (*h*). *Alienigenis* & domeſtica addit exempla *in Sancta Sotere*, quam *ſui generis* dicit, „ quæ fortis & patiens, cum teneras pœ- „ næ offerret genas, prius carnifex cædendo defecerit, quam Mar- S. Ambros.

 „ tyr

(a) *Ibid. n.* 19. (b) *Ibid. n.* 20.
(c) *Pſal.* 6. 7. (d) *Cap.* 5. *n.* 21. *p.* 215.
(e) *Cic. Orat. pro L. Mur.*
(f) *Lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 25. *p.* 216.
(g) *Ibid. cap.* 6.
(h) *Ibid. cap.* 7. *n.* 33. *& ſeq. p.* 219.

Digitized by Google

S. AMBROS. „ tyr injuriæ cederet.... & denique cum cætera pœnarum genera „ viciſſet, gladium, quem quærebar, invenit (*a*). Beata hæc Soteris, ut quidam putant, anno 304. Romæ ſub Diocletiano paſſa eſt. Feſtum autem ipſius ex Martyrologio Romano quarto, ex aliis vero octavo Idus Februarias renuntiarur. Hoſce de Virginitate libros alius ſtatim ſubſequitur de Viduis, & poſtea alius de Virginitate.

Analyſis Tractatus de Virginis inſtitutione. Librum hunc de Virginis inſtitutione exorditur Ambroſius a Virginitatis laudibus, cui comites aſſignat ſilentium, atque orationem. Ad apologiam deinde progrediens fœminei ſexus culpandum illud non eſſe dicit; *quod erroris cauſam invexerit, non conſiderantes, quanto juſtius in viro objurgatio retorqueatur* (*b*).... „ Quid „ enim mirandum, ſi erraverit, & infirmior lapſus eſt ſexus, cum „ ſit lapſus & fortior? Mulier excuſationem habet in peccato, vir „ non habet. Illa, ut Scriptura adſerit, a ſapientiſſimo omnium „ ſerpente decepta eſt, tu a muliere; ideſt illam ſuperior creatura „ decepit, te inferior; te enim mulier decepit, illam malus licet, tamen angelus. Si tu inferiori non potuiſti reſiſtere, quomodo illa potuit ſuperiori? Culpa tua illam abſolvit (*c*).... „ Si Adam quod a Deo audierat, ſervare non potuit, quomodo „ potuit ſervare mulier, quod audivit a viro (*d*)?... Quanto „ major mulieris abſolutio? Ille arguitur, hæc interrogatur... (*e*). „ In judicio ipſo quanto clementior mulier viro? Ille mulierem „ ſuam accuſavit, iſta ſerpentem, hoc eſt nec accuſata crimen retorſit: ſed ipſum accuſatorem ſuum maluit, ſi poſſet, abſolvere, quam ligare " (*f*). Poſtea vero illos refellit, qui conqueruntur mulieris pulchritudinem tentationem eſſe virorum dicens: „ Cur autem tu vultus decorem in conjuge magis, quam morum „ requiris? Placeat uxor honeſtate magis, quam pulchritudine.... „ Non eſt vitium mulieris eſſe, quod naſcitur; ſed vitium viri eſt „ quærere in uxore, quo ſæpe tentatur, in quo ſi infirmior fuerit, mulier ipſa labatur, ſi fortior, vir periclitetur (*g*).... Si „ ergo uxor tentatio eſt, eſto cautior, quære remedium adverſus „ tentationis periculum. *Vigilate, & orate, ut non intretis in* „ *tentationem* (*h*). Dominus hoc dixit, vir audivit, mulier implevit. Quotidie mulieres jejunant, & non indicta præſtant jejunia, peccatum agnoſcunt, accerſunt remedium. Semel de interdicto mulier manducavit, & quotidie jejunio ſolvit. Qui ſequutus es errantem, ſequere corrigentem (*i*).... Condemnationis „ ſuæ pondus agnoſcit, munus pœnalis conditionis exequitur. Pro „ ſe

(a) *Ibid. n.* 38. 39. *p.* 221.
(b) *Ibid. cap.* 3. *n.* 16. *p.* 314.
(c) *Ibid. cap.* 4. *n.* 25. *p.* 316.
(d) *Ibid. n.* 26. (e) *Ibid. n.* 27. *p.* 317.
(f) *Ibid. n.* 28. (g) *Ibid. n.* 30.
(h) *Matth.* 16. 13. (i) *Cap.* 4. *n.* 31. *p.* 317.

„ ſe mulier doloribus ſuis militat, ut per filios, per quos af- „ fligitur, liberetur " (*a*). Denique concludit perniciem, quam Eva intulit humano generi, per Virginem pleniſſime reparatam, „ quæ non ſolum virginitatis incentivum attulit, ſed etiam Deum intulit..... quæ ſignum ſacræ virginitatis extulit, & intemeratæ integritatis pium Chriſto vexillum erexit " (*b*). S. Ambros.

Sacrilegum illorum errorem, qui perpetuam Virginitatem Deiparæ inficiabantur, *ſilere jamdudum maluit* S. Præſul. Verum cum *ejus prolapſionis etiam Epiſcopus argueretur* (Bonoſus videlicet Sardicenſis, ſeu, ut aliis placet, Naiſſitanæ diœceſis præfectus) *indemnatum* putat *non amplius relinquendum*. Hæreticorum itaque argumenta proponit, & ſolvit, oſtendens primo, nomen *mulieris* in Evangelio uſurpatum ad Mariam deſignandam, *ſexum* denotare, non ſtatum, nec *vulgi uſus*, inquit, *præjudicat veritati*. Et „ virginitas primum hoc nomen accepit.... nam Eva adhuc virum non cognoverat, & jam mulier vocabatur, dicente Scriptura: *Ædificavit Dominus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem* (*c*).... & quamdiu in paradiſo fuit, mulier vocata eſt, & cognita viro non erat " (*d*). II. nec virginitati obeſſe Deiparæ, quia ſcriptum eſt: *Antequam convenirent, inventa eſt in utero habens* (*e*). Conſuetudo enim Scripturæ eſt, ut cauſam, quæ ſuſcepta eſt, adſtruat, incidentem differat (*f*). „ Unde ſolvitur, „ quod tertio loco objiciebant ſcriptum: *Non cognovit eam, donec peperit Filium*, quaſi poſtea cognoverit. Nam & ſcriptum habemus: *Ego ſum Deus, & donec ſeneſcatis, ego ſum* (*g*). Numquid igitur, poſtquam ſenuerunt, quibus *donec* dictum erat, Deus eſſe deſivit? Item in prophetia David legimus: *Dixit Dominus Domino meo: ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum* (*h*). Numquid ſubjectis populis nationum.... ad dexteram Patris Filius ſedere deſivit, aut in perpetuum non ſedebit (*i*)? Quid autem præjudicat Mariæ, ſi cæleſtis conſilii myſterium Joſeph non intellexit, & putavit Virginem non eſſe, quam prægnantem videret (*k*)?... Hoc autem opinatus eſt, quod traduceret eam quaſi ream, antequam ab Angelo moneretur: poſtea autem quaſi fidelis, nec dubius virginitatis ejus ſervavit oraculum " (*l*). IV. Nec Bonoſiacis favere oſtendit, quod legitur in Evangelio: *quia accepit Joſeph conjugem ſuam, & profectus eſt in Ægyptum*. „ Deſponſata enim viro con- Perpetuæ Virginitatis Mariæ oſores refellit Ambroſius.

E 4 „ jugis

(a) *Ibid. n.* 29.
(b) *Cap.* 5. *n.* 33. 34. *p.* 318. *& ſeq.*
(c) *Gen.* 2. *v.* 22.
(d) *Cap.* 3. *n.* 36. *p.* 319.
(e) *Matth.* 1. 18. (f) *Cap.* 3. *n.* 37.
(g) *Iſai.* 46. 4. (h) *Pſal.* 109. *v.* 1.
(i) *Cap.* 3. *n.* 38. *p.* 320. (k) *Ibid. n.* 39.
(l) *Ibid. n.* 40. *p.* 321.

Digitized by Google

S. AMBROS.

„ jugis nomen accepit. Cum enim initiatur conjugium, hinc con„ jugii nomen adſciſcitur: non enim defloratio virginitatis facit con„ jugium, ſed pactio conjugalis. Denique cum jungitur puella, con„ jugium eſt, non cum virili admixtione cognoſcitur". Sicut & nomen fratris Jeſu tributum aliquibus in Evangelio, præterquam quod nomen eſt gentis, & generis juxta illud: *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te* (*a*): illi convenire poterat *ex Joſeph, non ex Maria* (*b*).

Perpetuam Virginitatem Mariæ argumentis evincit.

Dilutis Hæreticorum ſophiſmatibus progreditur Ambroſius ad perpetuam Deiparæ Virginitatem invictis argumentis firmandam, ſic ſcribens: „ An vero Dominus Jeſus eam ſibi matrem eligeret, „ quæ virili ſemine aulam poſſet inceſtare cæleſtem, quaſi eam, „ cui impoſſibile eſſet virginalis pudoris ſervare cuſtodiam? Cujus „ exemplo cæteræ ad integritatis ſtudium provocantur, ipſa ab hu„ juſmodi, quod per ſe cæteris propoſitum foret, munere devia„ ret (*c*)? Et quæ eſſet, cui majus, quam Matri Domini me„ ritum reponeret, præmium reſervaret? Nulli enim uberiora, „ quam virginitati, deputavit munera, ſicut Scriptura nos docet... „ Aliis promittit, ut non deficiant, matrem ſuam deficere patie„ batur? Sed non defecit Maria, non defecit virginitatis magiſtra: „ nec fieri poterat, ut quæ Deum portaverat, portandum homi„ nem arbitraretur: nec Joſeph vir juſtus in hanc prorupiſſet „ amentiam, ut Matri Domini corporeo concubitu miſcere„ tur" (*d*). Hunc ſubſequitur liber unus, cui titulus: *Exhortatio Virginitatis*.

Analyſis libri de lapſu Virginis conſecratæ.

Vehementi increpatione Ambroſius in hocce libro puellam, quæ poſt promiſſam ad aras virginitatem vitiari ſe ab impudico adoleſcente paſſa fuerat, ad fletum, & pœnitentiam hortatur, qua perpetrata luat ſcelera, & quæ criminum magnitudinem adæquet, & ab æternis liberet cruciatibus. Hunc autem præſtituit pœnitentiæ modum: „ In primis omnis cura vitæ hujus interimenda tibi eſt, „ & quaſi mortuam te exiſtimans, ſicut & es, quomodo poſſis „ reviviſcere, cogita. Deinde lugubris tibi accipienda eſt veſtis, & „ mens, ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. Am„ putentur crines, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ „ præſtiterunt. Defluant oculi lacrymis, qui maſculum non ſim„ pliciter adſpexerunt. Palleſcat facies, quæ quondam irrubuit im„ pudice. Denique totum corpus injuriis, & jejuniis maceretur „ cinere aſperſum, & opertum cilicio perhorreſcat, quod male ſi„ bi de pulchritudine placuit. Cor vero ſit liqueſcens tamquam „ cera, jejuniis inquietans ſe ipſum, & cogitationibus ventilans, „ quare ſit ab inimico ſubverſum. Senſus etiam crucietur, quia in „ membra corporis cum haberet dominationem, malo ceſſit impe„ rio

(a) *Pſalm.* 21. 23.
(b) *Cap.* 6. *n.* 43. *pag.* 321.
(c) *Ibid. n.* 44. *p.* 322. (d) *Ibid. n.* 45.

„ rio (*a*). Talis vita, talis actio pœnitentiæ, ſi fuerit perſeve-„ rans, audebit ſperare etſi non gloriam (1), certe pœnæ vaca-„ tionem.... Sic converſus magnus ille David juſtificatus eſt; ſic „ Ninive peccatrix illa civitas incumbentem ſibi evaſit interi-„ tum (*c*).... Grandi plagæ alta, & prolixa opus eſt medicina, „ grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem " (*d*). Deinde ad Virginis corruptorem convertens ſermonem acriter illum objurgat, ac Balthaſſaris terret exemplo ſcribens: „ Balthaſſar... „ qui in vaſis Domini.... bibere cum ſuis amicis, & concubinis „ uſurpavit, ipſa nocte Angeli manu percuſſus crudeli morte pu-„ nitus eſt. Quid de te arbitraris, perdite pariter, ac perditor, „ qui vas rationabile conſecratum Chriſto, ſanctificatum Spiritu „ Sancto impie temeraſti, polluiſti ſacrilege, & tui propoſiti im-„ memor, & judicii divini contemptor „ (*e*)? Illum tamen ſic ad pœnitentiam hortatur: „ Petas ultro carcerem pœnitentiæ, „ obſtringas catenis viſcera, animam tuam gemitibus, jejuniiſque „ crucies, Sanctorum petas auxilium, jaceas ſub pedibus electo-„ rum (*f*), ut non ſibi *cor impœnitens theſaurizet iram in die* „ *iræ*, & *juſti judicii Dei*, *qui reddet unicuique ſecundum opera* „ *ſua* " (*g*). Denique ad Suſannam (ſic enim lapſa Virgo appellabatur) revertens illi indicit, „ ut nullo die ab ea quinqua-„ geſimus pſalmus intermittatur, quia in tali negotio cantatus eſt; „ & uſque ad verſiculum: *Cor contritum*, & *humiliatum Deus* „ *non ſpernit*, cum lacrymis, gemituque percurrat " (*h*). Inſuper etiam hanc lamentationem non ſine compunctione cordis in conſpectu Dei judicis fundat: *Quis dabit capiti meo aquam*, & *oculis meis fontem lacrymarum* (*i*), ut defleam vulnera animæ meæ (*k*)?

Si ex Heterodoxis nonnulli librum de Myſteriis Ambroſio abjudicarunt, illud dumtaxat in cauſa fuit, quod realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia diſerte doceat, dilucide comprobet, & luculen-

Liber de Myſteriis ſcriptus circa an. 387.

(a) *Ibid. cap.* 8. *n.* 35. *p.* 392.

(1) Non deſunt, qui ex his verbis putent Ambroſium accedere veterum quorumdam opinioni, qua ferunt inter Beatorum gloriam, ac damnatorum pœnas medium quemdam ſtatum admiſiſſe. At melius putamus dictum, hic tangi quidem ab Auctore difficultatem, ſed inexaminatam prætermitti. Oratoria enim conceſſio eſt, quaſi diceret: etſi gloriam adipiſci non contingeret, de quo non diſputo, ſaltem pœnarum obtinebis immunitatem. Immo exſortem gloriæ futuram illam Virginem ab Auctore affirmari credimus non omnis, & cujuſcumque, ſed illius ſingularis, quæ Virginibus pactam cæleſti Sponſo fidem ſervantibus deſtinata eſt (*b*).

(b) *In Not. ad hunc locum pag.* 392.

(c) *Ibid. cap.* 8. *n.* 36. (d) *Ibid. n.* 37. *p.* 393.

(e) *Ibid. cap.* 9. *n.* 39. *p.* 394.

(f) *Ibid. n.* 40. (g) *Rom.* 2. 5. 6.

(h) *Ibid. cap.* 10. *n.* 43. *p.* 395.

(i) *Hier.* 9. 1. (k) *Cap.* 10. *n.* 44.

Digitized by Google

S. Ambros. culenter exponat. Hinc quæ proferunt momenta, ut a diuturna poſſeſſione S. Ambroſium abdicent, adeo futilia ſunt, & levia, ut nec referenda ſint, multoque minus refellenda. Ideo doctiores, peritioreſque ex ipſis, nimirum Blondellus (*a*), Forbeſius (*b*), aliique in Communione Calviniana, paucorum e ſuis cenſura inſuper habita, calculum ſuum non ſubtraxere veritati. Et revera in omnibus Codicibus liber hic Ambroſio tribuitur, nec ante ſextum decimum ſæculnm reperire eſt, qui vel de hoc dubitaverit. Stylus, & doctrina Ambroſium produnt, & ſi clarius fortaſſe loquitur, & planius, quam in aliis operibus, animadvertiſſe ſufficiat, catecheſim eſſe, atque adeo charactere ſibi proprio, ideſt ſimpliciter, aperte, ac ſine motibus editam oportuiſſe, qualem decebat catechumenos, quibus, ut ipſe ſcribit, *de myſteriis dicere tempus admonebat, atque ipſam Sacramentorum rationem exponere* oportebat, *quam ante Baptiſmum ſi putaſſemus inſinuandam, prodidiſſe potius, quam edidiſſe æſtimaremur* (*c*). Mos enim erat priſcorum temporum Antiſtitibus, ut ſublimia illa myſteria quam ſtudioſiſſime celarent nondum initiatos. Hinc in aliis operibus Ambroſius de induſtria propter infideles, atque catechumenos, qui cum baptizatis confuſi audiebant, obſcurius eloquebatur.

Huius libri Analyſis. In limine operis Auctor noſter profitetur, ſe recens baptizatis elaborare, & Sacramenta, quæ illis hactenus ignota fuerunt, adoriri. Nam *de moralibus*, inquit, *quotidianum ſermonem habuimus* (toto ſcilicet quadrageſimali tempore), *cum vel Patriarcharum geſta, vel Proverbiorum legerentur præcepta* (*d*). Ex quibus verbis apparet, in Eccleſia Mediolanenſi jejunii tempore Geneſim, & Proverbiorum libros legi conſueviſſe. Illis itaque trium Sacramentorum, Baptiſmi, Confirmationis, & Euchariſtiæ naturam, indolem, & cæremonias exponendas ſuſcipit. A Baptiſmi cæremoniis exordium

Cæremoniæ Baptiſmi. ſumens, quid ſignificet, exponit *aperitionis myſterium*, cum illis dictum fuit *Epheta*, *quod eſt adaperire*, *ut* ſcilicet *venturus* unuſquiſque ad gratiam, *quid interrogaretur*, *cognoſceret*, *quid reſponderet*, *meminiſſe deberet* (*e*). Poſtea *reſerata eis erant Sancta Sanctorum*, & *ingrediebantur regenerationis Sacrarium* (*f*), ideſt Baptiſterii locum, ubi conſtituti coram *Levita*, *Sacerdote*, & *Summo Sacerdote renuntiabant Diabolo*, & *operibus ſuis*, *mundo*, *luxuriæ ejus*, *ac voluptatibus*. Ad occidentem convertebantur, ut *adverſarium ſuum cernerent*, *cui renuntiandum in os putabant*. Ad orientem vero vertebantur poſt illas renuntiationes, quia qui *ad Chriſtum convertitur*, *illum directo cernit obtutu* (*g*). Fontem dein-

(a) *Blondel de la Prim. p.* 242.
(b) *Inſtruct. Theol. Tom.* 2. *p.* 499.
(c) *De Myſt. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 2. *p.* 407.
(d) *Ibid. cap.* 1. *n.* 1.
(e) *Ibid. n.* 3. *p.* 408. (f) *Ibid. cap.* 2. *n.* 5.
(g) *Ibid. n.* 7. *pag.* 409.

deinde conſecrabat Pontifex, in quo antiqua compleri myſteria oſtendit S. Ambroſius, & conſummari figuras Veteris, & Novi Teſtamenti, videlicet Spiritus in creatione ſuper aquas incubantis, Cataclyſmi, tranſitus maris rubri, nubis per diem Iſrael comitantis, aquarum Merrhæ fontis amariſſimi, ablutionis Naaman, & probaticæ piſcinæ, quæ omnia jejunii tempore ſibi lecta in Eccleſia, ac præſertim Sabbato Sancto audierant Neophyti. Mergebantur deinde Catechumeni in aquis per Epiſcopum conſecratis crucis ſigno, & ab omni mundabantur iniquitate *non quidem aquarum virtute, ſed gratiæ. Nam aqua non mundat ſine ſpiritu*, „ ideoque legiſtis (ſubdit), quod tres teſtes in Baptiſmate unum ſunt, aqua, ſanguis, & ſpiritus, quia ſi unum horum detrahas, non ſtat Baptiſmatis Sacramentum. Quid enim eſt aqua ſine Cruce Chriſti? Elementum commune ſine ullo Sacramenti effectu. Neque iterum ſine aqua regenerationis myſterium eſt.... Credat autem Catechumenus in Crucem Domini Jeſu, qua & ipſe ſignatur: ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritualis gratiæ munus haurire.... Et tu baptizatus in nomine Trinitatis confeſſus es Patrem; recordare quid feceris: confeſſus es Filium, confeſſus es Spiritum Sanctum. Tene ordinem rerum in hac fide, mundo mortuus es, & Deo reſurrexiſti " (a). De Miniſtro vero Baptiſmi dum loquens dicit: *Non ſanat Baptiſmus perfidorum, non mundat, ſed polluit* (b), de Judæorum, & Ethnicorum prophanis lavacris loquitur. Nam in Chriſti Baptiſmate *non merita perſonarum conſideranda* docet, *ſed officia Sacerdotum*. Et ſubdit: „ Crede ergo adeſſe Dominum Jeſum invocatum precibus Sacerdotum, qui ait: *Ubi fuerint duo, vel tres, ibi & ego ſum* (c): Quanto magis ubi eſt Eccleſia, ubi Myſteria ſua ſunt, ibi dignatur ſuam impertire præſentiam " (d)? *Poſt hæc* (ſubdit Ambroſius) *aſcendiſti ad Sacerdotem*, a quo unguento unctus es, *ut fias electum genus, Sacerdotale, pretioſum: omnes enim in regnum Dei, & in Sacerdotium ungimur gratia ſpirituali* (e). Deinde pedibus ablutis (f) *accipiebant veſtimenta candida, ut eſſet indicium*, quod exuerint *involucrum peccatorum, & induerint innocentiæ caſtæ velamina* (g). Accipiebant vero poſtmodum „ ſignaculum ſpiritale, ſpiritum ſapientiæ, & intellectus, ſpiritum conſilii, atque virtutis, ſpiritum cognitionis, atque pietatis, ſpiritum ſancti timoris ". Quibus verbis Sacramentum deſignatur Confirmationis; unde ſubdit Ambro-

S. AMBROS.

Confirmationis cæremoniæ.

(a) *Ibid. cap.* 4. *n.* 20. 21.
(b) *Ibid. n.* 23. (c) *Matth.* 18. 20.
(d) *Cap.* 5. *n.* 27. *p.* 415.
(e) *Cap.* 6. *n.* 29. 30. *p.* 416.
(f) *Ibid. n.* 32.
(g) *Ibid. cap.* 7. *n.* 34. *p.* 417.

Digitized by Google

S. AMBROS.

,, broſius: ,, Serva quod accepiſti: Signavit te Deus Pater, con-
,, firmavit te Chriſtus Dominus, & dedit pignus in cordibus tuis
,, (*a*), ſicut Apoſtolica lectione didiciſti " (*b*).

Sacramenti Euchariſtiæ ritus. Realis Chriſti præſentia.

Ad Euchariſtiæ Sacramentum exponendum progrediens S. Anti-
ſtes ſic ſcribit: ,, His abluta plebs dives inſignibus ad Chriſti con-
,, tendit altaria dicens: *Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui*
,, *lætificat juventutem meam* (*c*).... & renovata in aquilæ ju-
,, ventute cæleſte illud feſtinat (*d*) adire convivium. Venit igi-
,, tur, & videns ſacroſanctum altare compoſitum " (ideſt orna-
tum ſacris byſſinis pallis, velis, variis ex auro, & argento dona-
riis, cereis, floribus) ,, exclamans ait (*e*): *Paraſti in conſpectu*
,, *meo menſam.... Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit, in*
,, *loco paſcuæ ibi me collocavit* (*f*), cum reliquo pſalmi, & ſic
,, prima vice ſacro adeſt ſacrificio ". Cujus ut excellentiam, di-
gnitatemque extollat Ambroſius, omnes in ipſo completas oſten-
dit Veteris Teſtamenti figuras, ſacrificium videlicet Melchiſedech,
manna, quod Deus de cælo pluit, aquam, quam Moyſes de pe-
tra eduxit, & in Euchariſtia vere, ac realiter Chriſti corpus, &
ſanguinem contineri docet ſcribens: ,, Conſidera, utrum præſtan-
,, tius ſit manna, quod pluit Deus patribus, & quotidiano cæli pa-
,, ſcebantur alimento, unde dictum eſt: *Panem Angelorum mandu-*
,, *cavit homo* (*g*): an caro Chriſti, quæ utique corpus eſt vitæ.
,, Manna illud de cælo, hoc ſupra cælum; illud cæli, hoc Do-
,, mini cælorum; illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum
,, ſervaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicumque
,, religioſe guſtaverit, corruptionem ſentire non poterit. Illis aqua
,, de petra fluxit, tibi ſanguis e Chriſto; illos ad horam ſatiavit
,, aqua, te ſanguis diluit in æternum. Judæus bibit, & ſitit; tu,
,, cum biberis, ſitire non poteris; & illud in umbra, hoc in ve-
,, ritate (*h*).... Si illud, quod miraris, umbra eſt, quantum
,, iſtud eſt, cujus & umbram miraris? ... Cognoviſti præſtantiora:
,, potior eſt enim lux, quam umbra, veritas, quam figura, cor-
,, pus auctoris, quam manna de cælo (*i*).... Forte dicas, aliud
,, video; quomodo tu mihi adſeris, quod Chriſti corpus accipiam?
,, Et hoc nobis adhuc ſupereſt, ut probemus.... Probemus, non
,, hoc eſſe, quod natura formavit, ſed quod benedictio conſecra-
,, vit: majoremque vim eſſe benedictionis, quam naturæ; quia
,, benedictione etiam natura ipſa mutatur (*k*). Virgam tenebat
,, Moyſes, projecit eam, & facta eſt ſerpens.... Currebant Æ-

,, gyptii

(a) *2. Corinth.* 5. 2. (b) *Ibid. n.* 42. *p.* 420.
(c) *Pſalm.* 42. 4.
(d) *Vid. S. Paul. Nol. lib.* 1. *Poem. de S. Felice*; & *S. Auguſt. de Civit. Dei lib.* 22. *cap.* 8.
(e) *Cap.* 8. *n.* 43. (f) *Pſal.* 22. 1. & *ſeq.*
(g) *Pſal.* 77. 25. (h) *Cap.* 8. *n.* 47. 48. *p.* 422.
(i) *Ibid. n.* 49. (k) *Cap.* 9. *n.* 50. *p.* 423.

„ gyptii puro aquarum meatu, ſubito de fontium venis ſanguis „ cœpit erumpere, & non erat potus in fluviis.... Sitiebat populus Patrum: tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. „ Numquid non præter naturam operata eſt gratia, ut aquam vomeret petra, quam non habebat natura (*a*)?... Quod ſi tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret: quid „ dicimus de ipſa conſecratione divina, ubi verba ipſa Domini „ Salvatoris operantur? Nam Sacramentum iſtud, quod accipis, „ Chriſti ſermone conficitur. Quod ſi tantum valuit ſermo Eliæ, „ ut ignem de Cælo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutet elementorum? De totius Mundi operibus legiſti: *Quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt* „ (*b*). Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod „ non erat, non poteſt ea, quæ ſunt, in id mutare, quod non „ erant? Non enim minus eſt novas rebus dare, quam mutare „ naturas (*c*). „Sed quid argumentis utimur? ſuis utamur exemplis, Incarnationiſque exemplo adſtruamus Myſterii veritatem. „ Numquid naturæ uſus præceſſit, cum Jeſus Dominus ex Maria „ naſceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare „ conſuevit. Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem Virgo „ generavit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine eſt. „ Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Jeſus partus ex Virgine? Vera „ utique caro Chriſti, quæ crucifixa eſt, quæ ſepulta eſt: vere „ ergo carnis illius Sacramentum eſt (*d*). Ipſe clamat Dominus „ Jeſus: *Hoc eſt corpus meum*. Ante benedictionem verborum cæleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud „ dicitur, poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis „ *Amen*, hoc eſt, verum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur; quod ſermo ſonat, affectus ſentiat " (*e*).... Et poſt nonnulla ſubdit: „ In illo Sacramento Chriſtus eſt, quia corpus „ eſt Chriſti: non ergo corporalis eſca, ſed ſpiritalis eſt.... cor „ noſtrum eſca iſta confirmat, & potus iſte lætificat cor hominis, „ ut Propheta memoravit (*f*). Unde adepti omnia ſciamus, regeneratos nos eſſe, nec dicamus quomodo regenerati ſumus?.... „ nullus hic naturæ ordo, ubi excellentia gratiæ eſt " (*g*).

S. AMBROS.

In hocce de Sacramentis Tractatu (qui licet Ambroſianum eſſe certo non conſtet, Scriptoris tamen eſt antiquioris, qui poſt Chryſoſtomi tempora vixit) veteres cæremoniæ in adminiſtratione Sacramentorum adhibitæ enarrantur, & explicantur. Sic baptizandorum in naribus, & auribus contactus per Sacerdotem meminit

Librorum de Sacramentis Ambroſio tributorum Analyſis.

(a) *Ibid. n.* 51. (b) *Pſal.* 148. 5.
(c) *Cap.* 9. *n.* 52. *p.* 424.
(d) *Ibid. n.* 53. (e) *Ibid. n.* 54.
(f) *Ibid. n.* 58. *p.* 426. (g) *Ibid. n.* 59.

Digitized by Google

nit (*a*), nec non unctionis Baptiſma præcedentis (*b*) a Diacono, vel Sacerdote peractæ, exorciſmorum aquæ Baptiſmalis, ut fons ſanctificetur (*c*), unctionis ex chriſmate in vertice (*d*), orationis eam unctionem comitantis (*e*), triplicis immerſionis, ac interrogationis in qualibet illarum adhibitæ (*f*), lotionis pedum Neophytorum, cujus uſus in Eccleſia Romana non obtinebat (*g*), *Spiritalis ſignaculi, quo per invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur* (*h*), quæ verba Confirmationis indicant Sacramentum. Fuſe etiam explicat mutationem ſubſtantiarum panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti, ejuſdem verborum vi & efficacitate (*i*); & non pauca ejus Liturgiæ partis, quam Canonem appellamus, verba recitat (*k*); cauſam, cur aqua in Calice miſceatur, in medium profert (*l*). Illos redarguit, qui raro ad menſam Euchariſticam accedentes Græcos imitari videbantur, qui nonniſi poſt annum panem cæleſtem ſumebant (*m*). Vetat, ne coram Ethnicis elevatis in Crucis modum manibus orent (*n*); nonnullaſque tradit ad bene orandum regulas ex libro *de Virginis inſtitutione* depromptas (*o*). Conſtant hi de Sacramentis libri totidem ſermonibus habitis in octava Paſchatis ad Neophytorum inſtructionem de Sacramentis, quæ in Paſchæ pervigilio ſuſceperant. In quodam Abbatiæ S. Galli Codice ſeptem enumerantur de Sacramentis libri, ut ſingulis Octavæ diebus ſuus reſpondeat ſermo; eapropter ſermo ſextus in duas diviſus cernitur partes.

S. Ambros.

Duo de Pœnitentia libri.

Novatianorum error.

Analyſis prioris libri.

Hunc ſibi præfigit ſcopum in hiſce duobus de Pœnitentia libris Mediolanenſis Antiſtes, ut Novatianorum crudelitatem refellat, qui in majora peccata lapſis pœnitentiam eſſe denegandam cenſebant, & graviora crimina condonandi poteſtatem Eccleſiæ conceſſam inficiabantur. A moderationis laude exorditur, quam virtutem Eccleſiæ Præfectis neceſſariam quam maxime oſtendit ſcribens: „ Qui ſtudet „ humanæ infirmitatis emendare vitia, ipſam infirmitatem ſuis „ debet ſuſtinere, & quodammodo penſare humeris, non abjicere. „ Nam Paſtor ille evangelicus laſſam ovem vexiſſe legitur, non „ abjeciſſe (*p*) . . . . . Unde liquet, eos inter Chriſti Diſcipulos „ non

(a) *Ibid. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 2. *p.* 439.
(b) *Ibid. cap.* 2. *n.* 4. *p.* 440.
(c) *Ibid. cap.* 5. *n.* 18. *p.* 444.
(d) *Ibid. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 1. *p.* 453.
(e) *Ibid. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 24. *p.* 453.
(f) *Ibid. cap.* 7. *n.* 20 *p.* 452.
(g) *Ibid. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 4. 5. *p.* 455.
(h) *Ibid. cap.* 2. *n.* 8. *p.* 457.
(i) *Lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 21. *p.* 466.
(k) *Ibid. cap.* 5. & 6. *p.* 467.
(l) *Lib.* 5. *cap.* 1. *n.* 3. 4. *p.* 469. 470.
(m) *Lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 25. *p.* 475.
(n) *Lib.* 6. *cap.* 4. *n.* 18. *p.* 482.
(o) *Ibid. cap.* 5. *n.* 20. & *ſeq. p.* 482.
(p) *Ibid. cap.* 1 *n.* 2. *p.* 493.

S. AMBROS.

„ non eſſe habendos, qui dura pro mitibus, ſuperba pro humili-
„ bus ſequenda opinantur, & cum ipſi quærant Domini miſericor-
„ diam, aliis eam denegant " (*a*).

Novatianorum objecta diluit.

Ad Novatianorum objecta diluenda progreditur S. Antiſtes, & primum a divina immutabilitate petitum, quippe qui dicebant, *ſe id aſſerere* (non eſſe videlicet dandam lapſis pœnitentiam), *ne mutabilem Deum facere videantur, ſi, quibus iratus fuerit, ignoſcat*, quaſi Deus peccantibus non queat ignoſcere. At illos refellit S. Præſul ſcribens: „ Indignatio ejus non ultionis executio eſt, ſed magis „ abſolutionis eſt operatio. Sic enim dixit: *Si converſus ingemueris,* „ *ſalvus eris* (*b*). Expectat gemitus noſtros, ſed temporales, ut „ remittat perpetuos, expectat lacrymas noſtras, ut profundat pie- „ tatem ..... expectat converſionem noſtram, ut revertatur & ipſe „ ad gratiam " (*c*). Iterum objiciebant verba Scripturæ: *Si peccaverit homo in hominem, orabunt pro eo ad Dominum: Si autem in Dominum peccaverit homo, quis orabit pro eo* (*d*)? Et tertio loco illa: *Qui ſcit, fratrem ſuum peccare ad mortem, petat, & dabit illi vitam Deus, quia non peccat ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non de illo dico, ut oret* (*e*). Quos ut refellat Ambroſius, 1. oſtendit, eos ſe perverſos præbere, qui ſeveritatis materiam Deo relinquunt, cujus miſericordiam celebrari in Scripturis oſtendit ſcribens: „ Ut agnoſcamus Deum magis miſericordiæ in- „ dulgentem eſſe, quam ſeveritatis tenacem, ait: *Miſericordiam ma-* „ *lo, quam ſacrificium* (*f*). Quomodo igitur veſtrum poteſt eſſe „ acceptum ſacrificium Deo, qui negatis miſericordiam, cum ipſe dicat, nolle ſe mortem peccatoris, ſed correctionem " (*g*)? Quod ſi vera eſſet Novatianorum opinio, nec illis eſſet ſperanda venia, qui non ex corde peccarunt, „ quorum fidem eo uſque confeſſus „ perſecutor eſt, ut eam ſtuderet expugnare tormentis, qui nega- „ runt ſemel, ſed quotidie confitentur: negarunt ſermone, ſed con- „ fitentur gemitibus, confitentur oſculationibus, confitentur fletibus, „ confitentur liberis, non coactis vocibus " (*h*). Deinde ſigillatim objecta explicat teſtimonia dicens: „ Non ſcriptum eſt: nullus ora- „ bit pro eo; ſed *quis orabit*? hoc eſt, quis ille ſit, qui in tali „ cauſa orare poſſit, quæritur, non excluditur .... (*i*): Hoc eſt, „ ſingularis vitæ aliquis debet orare pro eo, qui peccavit in Do- „ minum. Quo major culpa, eo majora ſunt quærenda ſuffragia. „ Non enim quicumque de vulgo pro Judæorum populo, ſed Moy- „ ſes rogavit..... Numquid erravit Moyſes? Atqui non erravit, „ qui,

(a) *Ibid. n. 3. p. 494.* (b) *Iſaiæ 30. 15.*
(c) *Lib. 1. cap. 5. n. 22. p. 501.*
(d) *1. Reg. 2. 15.*
(e) *1. Joan. 5. 16.* (f) *Oſeæ 6. 5.*
(g) *Lib. 1. cap. 3. n. 11. p. 498.*
(h) *Ibid. cap. 5. n. 24. p. 502.*
(i) *Ibid. cap. 9. n. 40. p. 507.*

S. AMBROS.

„ qui, quod rogavit, & meruit, & impetravit (*a*) ..... Nam „ quomodo Joannes diceret, non orandum pro delicto graviore, „ qui legiſſet Moyſem rogaſſe, & impetraſſe, ubi erat prævaricatio voluntaria, qui ſciret etiam Hieremiam rogaſſe (*b*)? .... „ Nonne ipſe Joannes cognoverat, Stephanum pro perſecutoribus „ ſuis, qui nomen Chriſti audire non poterant, deprecatum .... ; „ cujus precationis effectum in Apoſtolo videmus “ (*c*)?

Salus promiſſa credentibus in Chriſtum. Patrum diſciplina erga peccatores.

In reliquis hujus prioris libri capitibus, pluribus recitatis Scripturæ teſtimoniis, oſtendit invicte ſalutem repromiſſam omnibus in Chriſtum credentibus, etiamſi prius negaverant: „ Ideo dicitur „ (ſcribit), *ut omnis, qui credit in eum, non pereat* (*d*); *omnis*, „ inquit, hoc eſt ex quocunque ſtatu, ex quocunque lapſu, ſi credat, perire non timeat (*e*) ..... quam vero durum ſit, ut ad „ pœnam vocetur perpetuam, qui vel poſtea cuſtodit mandata Dei, „ ipſe te doceat, qui etiam non cuſtodientibus mandata ſua veniam „ non denegavit; ſicut habes in Pſalmi corpore: *Si juſtitias meas* „ *prophanaverint, & mandata mea non cuſtodierint; viſitabo in* „ *virga iniquitates eorum .... miſericordiam autem meam non diſperdam ab eis* (*f*). Omnibus igitur promittit miſericordiam (*g*)“. Quam Catholicam veritatem exemplo confirmat Doctoris Gentium, qui miſericorditer erga inceſtuoſum Corinthium ſe geſſit, unde infert, „ non deferendos eos, qui peccatum ad mortem fecerint; „ ſed potius lacrymarum panibus, & potu coercendos flebili, ita „ tamen, ut ipſa moderata eſſet triſtitia “: curandum eſſe ab Eccleſiæ miniſtris, „ ut moriatur caro noſtra, cupiditatibus ſit captiva, ſit ſubdita ..... interim autem caro cum ſapientia ejus „ tranſit in ſpiritum, ut jam non quæ carnis ſunt, ſapiat, ſed quæ „ ſunt Spiritus (*h*). “ Monet eoſdem Miniſtros, ut exemplo Pauli peccatores gravioribus criminibus attaminatos Sathanæ quidem tradant, ideſt a *communione ſacra removeant; ſed in caritate, & ſpiritu manſuetudinis, ut ſpiritum eorum ſalvum faciant, & quem antea ſequeſtraverant, poſtea reddant Sacramentis* (*i*): *eique compatiendum, qui in fletu, oratione, & dolore fuit, & qui veluti operibus quibuſdam populi purgatus eſt, orationibus, & fletibus plebis redemptus a peccato eſt, & plebis lacrymis ablutus* (*k*).

Secundi libri Analyſis.

In altero autem de Pœnitentia libro primo neceſſitatem *mature* agendi pœnitentiam inſinuat; & ne erubeſcant peccatores fateri peccata

(a) *Ibid. n.* 42. *p.* 508.
(b) *Ibid. cap.* 10. *n.* 45. *p.* 509.
(c) *Ibid. n.* 47. (d) *Joan.* 21.
(e) *Cap.* 11. *n.* 51. *p.* 511.
(f) *Pſalm.* 88. 32.
(g) *Cap.* 12. *n.* 57. *p.* 513.
(h) *Cap.* 13. *n.* 59. 61. *p.* 513. *& ſeq.*
(i) *Cap.* 15. *n.* 78. 79. *p.* 519.
(k) *Ibid. n.* 80. *p.* 520.

cata ſua etiam ſecretiora hortatur (*a*). Dein duo ſolvit Novatianorum objecta: alterum ex illis Apoſtoli ad Hebræos verbis deductum: *Impoſſibile eſt, lapſos renovari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes Filium Dei, & oſtentatione triumphantes* (*b*): alterum ex illis Chriſti Domini: *Qui blaſphemiam dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro* (*c*). S. Ambros.

Et primo quidem reſpondet facto Pauli, qui *cum donaverit Corintho peccatum per pœnitentiam, quomodo hic potuit ſententiam ſuam ipſe reprehendere* (*d*)? Deinde ex his Apoſtoli verbis evincit, ibi ſermonem eſſe non de Pœnitentia, ſed de Baptiſmo; unde *ſignificavit* Apoſtolus, *impoſſibile eſſe lapſos renovari in pœnitentiam: per lavacrum enim renovamur, per quod renaſcimur*. Baptiſmus autem iterari non poteſt. Subdit autem: „ Quia de remittenda prædicavit „ pœnitentia, debuit & de iis, qui iterandum putant Baptiſmum „ non ſilere, & prius ſolicitudinem nobis auferri oportuit, ut ſci„ remus, etiam poſt Baptiſmum, ſi qui peccarent, donari eis poſſe „ peccatum, ne ſpe veniæ deſtituti iterandi Baptiſmatis opinio va„ na perverteret " (*e*). Denique addit: „ Poſſem etiam illud di„ cere ei, qui hoc de pœnitentia dictum putat, quia quæ impoſ„ ſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum, & potens „ eſt Deus, quando vult, donare nobis peccata, etiam quæ puta„ mus non poſſe concedi " (*f*). Quod confirmat ex conformitate doctrinæ Pauli, & Chriſti, „ qui de peccatore pœnitentiam agen„ te comparationem poſuit, eo quod peregre profectus acceptam a „ Patre omnem ſubſtantiam devoraverit vivendo luxurioſe, & poſt„ ea panem Patris deſideraverit, cum veſceretur ſiliquis, & meruit „ ſtolam, anulum, calceamentum, immolationem quoque vituli " (*g*). Deinde ad Novatianos ſe convertens ſic eos refellit ſcribens: „ Non„ ne advertitis id evidenter nobis expoſitum, quod emerendi gratia „ Sacramenti ad precandum impellimur, & hoc auferre vultis, pro„ pter quod agitur pœnitentia? Tolle gubernatori perveniendi ſpem, „ & in mediis fluctibus incertus errabit. Tolle luctatori coronam, „ lentus jacebit in ſtadio. Tolle piſcatori capiendi efficaciam, de„ ſinit jactare retia. Quomodo ergo poteſt, qui famem patitur „ animæ ſuæ ſtudioſus Deum precari, ſi ſacram deſperet alimo„ niam (*h*)? Ad alterum vero teſtimonium ex verbis Chriſti Domini deſumptum reſpondet Ambroſius t. eadem verba in ipſos retorquendo: „ Omnis veſtra adſertio deſtruitur, & abſolvitur; ſcri„ ptum eſt enim: *Omne peccatum, & blaſphemia remittetur homi*„ *nibus*. Cur igitur non remittitis? Cur alligatis vincula, quæ „ non ſolvitis? Cur nodos nectitis, quos non relaxatis? Remittite „ cæ-

(a) *Lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 2. 4. 5. (b) *Ad Hebr.* 6. 6.
(c) *Matth.* 12. 32. (d) *Lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 7. *p.* 528.
(e) *Ibidem*. (f) *Ibid. n.* 12. *p.* 530.
(g) *Ibid. cap.* 3. *n.* 13. *p.* 531.
(h) *Ibid. n.* 16.

S. AMBROS. „ cæteris, agite de iis, quos peccantes in Spiritum Sanctum evan„ gelica authoritate in perpetuum adſtringi putatis (a)". Tunc autem dicit, blaſphemiam in Spiritum Sanctum non remitti, quotieſcunque in ea peccator perſeveret, nec reſipiſcat, aut pœnitentiam agat: „ Omnibus enim converſis Deus pollicetur veniam; „ quia ſcriptum eſt: *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini*, „ *ſalvus erit* (b). Denique etiam Judæorum populus, qui dicebat „ de Domino Jeſu: *Dæmonium habet*; qui dicebat: *In Beelzebub* „ *ejicit dæmonia* .... Petri prædicatione vocatur ad baptiſmum, „ ut ſceleris tanti merita deponat (c)". Subdit, & Simoni Mago, qui arbitrabatur, *donum Dei pecunia poſſideri*, veniam promiſſam, ſi a nequitia recedere vellet (d): ſicut & Hæreticis, & Schiſmaticis omnibus, qui ſeparant Eccleſiam Dei, ſi ad illam reverti voluerint (e). Immo addit: „ Arbitror, quod etiam Judas „ potuiſſet tanta Dei miſeratione non excludi a venia, ſi pœniten„ tiam non apud Judæos, ſed apud Chriſtum egiſſet (f)". Atque iterum ad Simonem Magum revertens, cui Apoſtolus Petrus dixerat: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & precare Dominum, ſi forte remittatur tibi hæc recordatio cordis tui* (g), quibus verbis abutebantur Novatiani, ut ſuum fulcirent errorem; animadvertit 1. „ illum magica vanitate blaſphemantem in Spiritu San„ cto apoſtolica auctoritate condemnatum, & eo magis, quia pu„ ram conſcientiam fidei non habebat, & tamen non interclusam ei „ ſpem veniæ, quem Petrus ad pœnitentiam invitavit" (h). 2. Per adverbium dubitationis *ſi forte* affirmationem etiam ſignificari ex pluribus Veteris Teſtamenti locis, ex prophanorum Auctorum uſu, denique ex ipſis Evangeliſtis luculenter oſtendit (i). Exemplum adducit Ephraimitarum, ad quorum inſtar pœnitentiam noſtram agendam tradit, ut ei divina miſericordia, & Sacramentum concedantur (k). A fide, & innocentia lapſos denuo ad pœnitentiam hortatur, & quid a Deo expectare, quidque ipſoſmet præſtare oporteat, docet ſcribens: „ Quid vereris apud bonum Dominum „ tuas iniquitates fateri? *Dic*, inquit, *iniquitates tuas*, *ut juſtifi*„ *ceris* ..... Novit omnia Dominus, ſed expectat vocem tuam, „ non ut puniat, ſed ut ignoſcat; non vult, ut inſultet tibi Dia„ bolus, & celantem peccata tua arguat. Præveni accuſatorem „ tuum, ſi te ipſe accuſaveris; accuſatorem nullum timebis, ſi te „ detuleris ipſe, & ſi mortuus fueris, reviviſces" (l). Hortatur, *ut abſtergant lacrymis cicatrices ſuas*: *ſic peccatum mulier illa in Evangelio, fœtoremque ſui erroris abſterſit; ſic culpam diluit, cum*

Jeſu

(a) *Ibid. cap.* 4. *n.* 20. *p.* 533.
(b) *Joel.* 2. 2. (c) *Ibid. cap.* 4. *n.* 26. *p.* 534.
(d) *Ibid. n.* 23. *p.* 534. (e) *Ibid. n.* 26.
(f) *Ibid. n.* 27. *p.* 535. (g) *Actor.* 8. 21.
(h) *Cap.* 4. *n.* 23. (i) *Cap.* 5. *n.* 30. & *ſeq. pag.* 536.
(k) *Ibid. n.* 36. *p.* 537. (l) *Cap.* 7. *n.* 53. *p.* 541.

Digitized by Google

Jeſu pedes lacrymis lavat (*a*). Enumerat vero poſtea, quæ ſint ad humilem pœnitentiam neceſſaria; fidem ſcilicet, qua veniam ſperet, orationem, lacrymas, jejunia; & veræ pœnitentiæ impedimenta exponit, inter quæ enumerat impatientem illorum animum, qui „ id„ eo pœnitentiam poſcunt, ut ſtatim ſibi reddi communionem ve„ lint. Hi enim non tam ſe ſolvere cupiunt, quam Sacerdotem li„ gare: ſuam enim conſcientiam non exuunt, & Sacerdotis induunt, „ cui præceptum eſt: *Nolite ſanctum dare canibus, neque miſeritis* „ *margaritas veſtras ante porcos* (*b*); hoc eſt immundis impurita„ tibus ſacræ communionis non impertienda conſortia " (*c*). Falſam etiam appellat illorum pœnitentiam, „ qui mutata veſte in„ cedunt, quos lugere, & gemere oportebat, quia veſtem illam „ ablutionis, & gratiæ ſordidarunt: fœminas autem margaritis one„ rare aures, curvare cervices ..... quæ ſe ipſas flere deberent, „ quod margaritam, quæ de cælo eſt, perdiderunt " (*d*): Sicut & illorum, „ qui arbitrantur, hoc eſſe pœnitentiam, ſi abſtineant „ a Sacramentis cæleſtibus ..... & qui propoſita ſpe agendæ pœ„ nitentiæ licentiam ſibi delinquendi propagatam putant, cum pœ„ nitentia remedium peccati ſit, non peccandi incentivum " (*e*). Pudorem, quo revocantur a publica pœnitentia ſontes, depellere conatur ſcribens: „ An quiſquam ferat, ut erubeſcas Deum rogare, „ qui non erubeſcis rogare hominem? & pudeat te Deo ſupplicare, „ quem non lates, cum te non pudeat peccata tua homini, quem „ lateas, confiteri " (*f*)? Difficultatem deinde veræ pœnitentiæ oſtendit, & quomodo ſit peragenda, explicat dicens: „ Facilius in„ veni, qui innocentiam ſervaverint, quam qui congrue egerint pœ„ nitentiam. An quiſquam illam pœnitentiam putat, ubi adqui„ rendæ ambitio dignitatis, ubi vini effuſio, ubi ipſius copulæ con„ jugalis uſus? Renuntiandum ſæculo eſt: ſomno ipſi minus indul„ gendum, quam natura poſtulat; interpellandus eſt gemitibus, in„ terrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus: vivendum „ ita, ut vitali huic moriamur uſui; ſe ipſum ſibi homo abneget, „ & totus mutetur " (*g*). Addit etiam: „ Merito reprehendun„ tur, qui ſæpius agendam pœnitentiam putant .... Nam ſi vere „ agerent pœnitentiam, iterandam poſtea non putarent: quia ſicut „ unum Baptiſma, ita una pœnitentia, quæ tamen publice agi„ tur (1): nam quotidiani nos debet pœnitere peccati: ſed hæc „ deli- S. Ambros.

(a) *Cap.* 8. *n.* 66. *p.* 545. (b) *Matth.* 7. 6.
(c) *Cap.* 9. *n.* 87. *p.* 550. (d) *Ibid. n.* 88.
(e) *Ibid. n.* 89. 90. (f) *Ibid. cap.* 10. *n.* 91. *p.* 510.
(g) *Ibid. n.* 96. *p.* 552.
(1) Non obſcure hic declaratur, olim ſemel actam publice pœnitentiam non magis iterari conſueviſſe, quam Baptiſmum. Verum hac in re illi decepti ſunt, quod eos, qui peracta publica pœnitentia, rurſus in peccatum eſſent delapſi, ad ſecretam pœnitentiam admiſſos putaverint. Etenim qui ad priſtina ſcelera quaſi canes ad vomitum revertebantur, jam

S. AMBROS. „ delictorum leviorum, illa graviorum " (a). Denique librum claudit, pluribus ex Scriptura teſtimoniis oſtendens, quam periculoſum ſit pœnitentiam procraſtinare, vel ad mortem uſque differre.

Libri V. de Fide. Inter nobiliora S. Ambroſii opera merito libri enumerantur de Fide inſcripti. Hi quinque enumerantur; & priores binos elucubravit ſub exitum anni 377. aut 378. initium, cum Gratianus adverſus Gothos, a quibus premebatur Valens, expeditionem adornabat. Piiſſimus ſiquidem hic Cæſar, cum in procinctu eſſet, ut in Orientem proficiſceretur Valenti patruo ſuo ſuppetias laturus, ab Ambroſio commentationem, qua Divinitas Chriſti adſtrueretur, popoſcit, ut illa ſe adverſus Arianam peſtem in iiſdem Provinciis atrociter graſſantem tanquam præſentaneo antidoto communiret. In initio itaque ſcribit, *ſe malle cohortandi ad fidem ſubire officium, quam de Fide diſceptandi* (b). Verum cum Cæſar optime *noſſet, fide magis Imperatoris, quam virtute militum quæri ſolere* victoriam (c), Ambroſii animum precibus expugnavit, ut, quod petierat, impetraverit. Se brevi tempore duos priores libros exaraſſe teſtatur Ambroſius, ne Gratiani expeditionem remoraretur. Sibi miſſos libros Cæſar gratanter accepit, ac plurimi fecit, & in ſua epiſtola poſt ſuum ab Oriente reditum orat, ut *illi det ipſum tractatum, quem dederat augendo illic de Spiritu Sancto fidelem diſputationem* (d). Annuit Ambroſius eo libentius, „ quoniam (ut ipſe „ ſcribit) mens prava quorumdam ſerendis intenta quæſtionibus ſty„ lo laceſſit uberiore confici ..... & ea, quæ perſtricta paucis ſuperius ſunt, placuit paulo latius exequi (e). Tres itaque alios elucubravit, ſed nonniſi reverſo in Occidentem Imperatore, ideſt anno 379.

Analyſis primi Libri de Fide. Statim in primi libri limine, quid inter Catholicam Fidem, & Arianam perfidiam interſit diſcriminis, proponit (f); & naturæ in Deo unitatem, nec non Perſonarum adſerit Trinitatem (g), pluribus recitatis tum Veteris, tum Novi Teſtamenti teſtimoniis, unde Chriſtum Filium Dei eſſe, ipſique adorationem tanquam vero Deo deberi probat (h); quippe qui & attributis divinis ſit præditus (i), & in Scriptura quatuor Divinitatis nominibus, ſcilicet *Verbi*, *Filii*, *Dei Virtutis*, & *Dei Sapientiæ* ſignificetur (k). Deinde ex Iſaja, & Hieremia docet, nullam a Patris natura in Filio eſſe differentiam, proinde unam utriuſque Divinitatem, communem-

---

jam ſibi ipſi relinquebantur, ut Deum, qua potiori via viſum fuiſſet, placarent, ita tamen, ut in exitu vitæ per abſolutionem reconciliati munirentur Sacro Viatico communionis. Vide Morin. de Pœnit. lib. 6. cap. 29. Natalem Alex. ſæcul. 3. Hiſt. Eccleſiaſt. Diſſert. 10.

(a) *Ibid. n.* 95. (b) *Lib.* 1. *in Prol. n.* 4. *p.* 566.
(c) *Ibid. n.* 3. (d) *Ep. Grat. ad Ambr. Tom.* 3. *p.* 778. *Ed. Ven.*
(e) *De Fide lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. *p.* 629.
(f) *Lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 565. (g) *Ibid. n.* 8. *p.* 566.
(h) *Cap.* 2. *n.* 13. *p.* 567. (i) *Ibid. n.* 14.
(k) *Ibid. n.* 16. *p.* 568.

muneriſque naturam (*a*). Ariani erroris præcipua enumerat capita, nimirum, quod *Filius diſſimilis Patri ex tempore cœperit*, *& creatus ſit* (*b*), nec *bonus*, *omnipotens*, *verus Dei Filius*, *ac Divinitate unctus cum Patre* non ſit dicendus: quos errores ſigillatim adoritur, atque evertit, ex Scripturis oſtendens, Verbum nec factum, nec creatum, nec in tempore cœpiſſe, ſed æternum eſſe, & paris cum Patre potentiæ. Admonet fideles, ut ab Arianorum argutationibus caveant, quippe qui „ omnem vim venenorum ſuorum in „ dialectica diſputatione conſtituunt, quæ philoſophorum ſententia „ definitur, non vim adſtruendi habere, ſed ſtudium deſtruendi " (*c*): Sed Nicænorum Patrum definitioni, quam Ariminenſium quoque prima, & tertia confeſſio probavit, conſtanter adhæreant. Poſtremo Deum comprecatur, ut lectoribus ſuis, & maxime Imperatori hanc mentem injiciat, qua ſacræ ſacrum fidei depoſitum integre, pureque cuſtodiant (*d*). S. AMBROS.

In ſecundo libro duodecim titulos, quibus Dei Filium deſignat Scriptura, exponit, unde illius adſtruit Divinitatem (*e*); & quo in ſenſu a Patre miſſus, illi ſubjectus, ac illo minor dicatur, explicat, duas diſtinguens in Chriſto naturas, & duas voluntates, ea ſignans, quæ Chriſto ſecundum humanam, & quæ ſecundum divinam conveniunt naturam. „ Per naturam hominis (ſcribit) dicit illud, „ de quo calumniari ſolent: *Quoniam Pater major me eſt*; ſicut & „ per naturam hominis & dubitavit, & tæduit, & reſurrexit: quod „ enim cecidit, hoc reſurrexit " (*f*). Librum vero claudit modeſte de ſe ſentiendo, cum ſcribat: „ Hæc ego carptim, ac breviter im„ polita magis propoſui, quam enodata digeſſi. Quod ſi qua A„ riani inconſummata arbitrantur, ego vix fateor inchoata; ſi qua „ adhuc ſupereſſe opinantur, ego prope omnia: infidelibus enim to„ tum deeſt, abundat fidelibus " (*g*). Imperatori victoriam de hoſtibus pollicetur, *quam ſuperioribus* dicit *promiſſam temporibus*, *& divinis oraculis prophetatam* ..... *Gog iſte* (de quo loquitur Ezechiel (*h*), *Gothus eſt*, *quem jam videmus exiſſe*, *de quo promittitur nobis futura victoria* (*i*). „ Nec ambiguum, Sancte Im„ perator, (ſubdit) quod qui perfidiæ alienæ pugnam excipimus, „ fidei Catholicæ in te vigentis habituri ſimus auxilium " (*k*). Secundi libri Analyſis.

In tertio hocce libro primo ſtatim dilutis quibuſdam Arianorum querelis (*l*), Ariani erroris fontem hunc eſſe dicit, quod Chriſti Divinitati, qua *Creator*, & *Altiſſimus* negari nequit (*m*), ea tri- Tertii libri Analyſis.

F 3 „ bue-

(a) *Cap.* 3. *n.* 20. *& ſeq. p.* 568.
(b) *Cap.* 5. *p.* 572. (c) *Ibid. n.* 42.
(d) *Cap.* 20. *n.* 134. *p.* 596. (e) *Cap.* 1. 2. 3.
(f) *Lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 59. *pag.* 610.
(g) *Ibid. cap.* 15. *n.* 129. *pag.* 625. (h) 38. 14.
(i) *Lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 136. 138. *pag.* 627.
(k) *Ibid. n.* 139. *p.* 628.
(l) *Lib.* 3. *cap.* 1. (m) *Ib. cap.* 2.

S. AMBROS. buerent, quæ ſoli ejus humanitati, qua *Redemtor*, & *factus* jure dicitur, convenirent. Hoc uno poſito fundamento omnes eorum molitiones caſſas recidere, ipſoſque nequicquam obtrudere, quod in ſacris paginis Pater *ſolus potens*, ac *ſolus habens immortalitatem* adſeratur (*a*); Filius autem *factus*, & *creatus* (*b*). Poſtea eundem Filium oſtendit verum Deum eſſe, ſicut & Patrem, cum *unum regnum*, *unum imperium ſit Patris*, *& Filii* (*c*), *una majeſtas*, *una gloria* utriuſque (*d*). Addit: cum *revelatum ſit* in Scripturis, imaginem *paternæ Dei Filium Chriſtum eſſe ſubſtantiæ* (*e*), & *ſubſtantiæ* vocabulum, quod *creberrimum* eſt in Scripturis, & de Patre, & de Filio æqualiter prædicetur, eumdem Patri *conſubſtantialem* cum Nicæna Synodo eſſe prædicandum (*f*), Ariminenſi impietate condemnata in formula fidei anni 375. (*g*). Obſervat etiam, quod, licet Ariani in nonnullis fidei confeſſionibus Verbum, & Filium Deum appellent, ipſum tamen Patri æqualem inficiantur. Hinc Fideles monet, ut a ſubdolis Arianorum confeſſionibus, ac Symbolis ſibi caveant (*h*). Denique in poſtremo capite occurrit objectioni ex eo deſumptæ, quod Dominus Jeſus Stephano ſtare viſus ſit ad dexteram Dei; unde ejus inferioritatem colligebant Ariani; quos refellit oſtendens 1. quod *licet Filium hominis ſtare* dicat Scriptura; tamen *hoc loco nec Patrem ſedere commemoravit*. 2. Ut evidentius cognoſceretur nulla eſſe ſtantis injuria, ſed poteſtas, Filium Stephanus obſecrabat, ut ſe amplius commendaret Patri, dicens: *Domine Jeſu recipe Spiritum meum* (*i*). Et ut eamdem Patris, & Filii poteſtatem eſſe oſtenderet, repetivit dicens: *Domine*, *ne ſtatuas illis hoc peccatum* (*k*) .... cum eadem gratia a Patre, Filioque depoſcitur, eadem potentia declaratur (*l*). Antea vero dixerat in Scripturis, Filium Dei utique ad dexteram Dei *ſedentem* oſtendi; *& hoc uno in loco ſtantem legi; quia nimirum & ſedet quaſi judex vivorum*, *& mortuorum*, *& ſtat quaſi advocatus ſuorum* (*m*).

Quarti libri Analyſis. In ſubſequenti libro objectiones, ſeu potius cavillationes Arianorum convellit. Objiciebant ſiquidem, ſcriptum eſſe: *Omnis viri caput Chriſtus .... caput autem Chriſti Deus* (*n*). At reponit Ambroſius: „ Juxta humanam conditionem dictus *caput Chriſti Deus*: „ non enim dictum caput Chriſti Pater, ſed *caput Chriſti Deus*; „ quia Divinitas utpote creatrix caput eſt creaturæ " (*o*). Iterum objiciebant locum illum: *Non poteſt Filius facere a ſe quidquam &c.*

(a) *Ibid. n. 11. & ſeq.* (b) *Ibid. cap. 7. & ſeq.*
(c) *Ibid. cap. 12. n. 101. p. 651.*
(d) *Ibid. cap. 13. n. 104.* (e) *Ib. cap. 14. n. 108.*
(f) *Ibid. cap. 15. p. 656.* (g) *Ibid. cap. 16.*
(h) *Ibid. cap. 16.* (i) *Act. 7. 58.*
(k) *Ibid. v. 19.* (l) *Lib. 3. cap. 17. n. 139. & ſeq. p. 660.*
(m) *Ib. n. 137.* (n) *1. Corinth. 11. 3.*
(o) *Lib. 4. cap. 3. n. 30. pag. 667.*

&c. (*a*); quod explicat dicens: „ O præſcia ſapientia infidelium „ argumentorum! quæ ſubjecit, quod ſolveret quæſtionem adden- „ do, quod ſequitur: *Quia quæcumque ille fecerit, eadem & Fi-* „ *lius facit ſimiliter*; hoc nempe ſequitur. Cur ergo ſcriptum „ eſt: *Eadem facit Filius*, & non talia, niſi ut in Filio unita- „ tem, non imitationem paterni operis æſtimares " (*b*)? Oſtendit vero, omnia eſſe æque Patri, ac Filio poſſibilia: „ Nam ſi „ Filius per ejuſdem cum Patre arcanum commune naturæ inviſi- „ biliter & videre, & facere poteſt, & per plenitudinem Divini- „ tatis, quod voluerit, exequi: quid ſupereſt, niſi ut per unita- „ tem inſeparabilem poteſtatis nihil credamus Filium facere, niſi „ quod viderit Patrem facientem, quia per incomparabilem carita- „ tem nihil a ſe facit Filius, quoniam nihil vult, quod Pater no- „ lit? quod utique non infirmitatis, ſed unitatis eſt " (*c*). Arianos, qui Filium, quod alium generare non poſſet, Patri negabant æqualem, refellit oſtendens, hoc *argumentum non eſſe inæqualitatis; generatio enim paternæ proprietatis eſt, non potentiæ; & pietas æquat, non ſeparat* (*d*) .... „ Non eſt ergo naturæ, non eſt potentiæ in „ Chriſto aliqua, quia non generavit, infirmitas; quia generatio, „ ut ſæpe jam diximus, non ad ſublimitatem potentiæ, ſed ad „ proprietatem refertur naturæ " (*e*). Nec Filii generationem ejus aliquando initium habuiſſe evincere oſtendit, „ quia generatio non „ in voluntatis poſſibilitate eſt, ſed in jure quodam, & proprieta- „ te paterni videtur eſſe ſecreti .... Dei autem generatio, cum „ temporalis non ſit, nec ante ſe, nec in ſe tempus invenit " (*f*). Nec officit, quod Filius *& propter Patrem vivere* (*g*) dicatur, & *a Patre mitti*; ſiquidem „ hoc ſignificat, quia ſicut miſſus eſt „ a Patre, & deſcendit a Patre, ita vivit propter Patrem. Quaſi „ quis autem miſſus eſt, atque deſcendit, niſi quaſi filius homi- „ nis, ſicut ipſe ſupra dixit: *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de* „ *cælo deſcendit Filius hominis* (*h*)? Ergo ſicut quaſi Filius ho- „ minis miſſus eſt, atque deſcendit; ita quaſi Filius hominis vivit „ propter Patrem .... actum ergo Incarnationis ſuæ adventui com- „ paravit " (*i*). Quod ſi imperfectionem Filio velint denotare, quia Filius Patrem, ut ſe clarificaret, oravit; infirmitatem eamdem & in Patre arguant neceſſe eſt, cum & de ipſo Patre dixerit Filius: ego te clarificavi ſuper terram (*k*). Sic itaque utramque clarificationem exponit; „ ut hic ſit ſenſus: ego opinionem de te „ hominibus infudi, ut cognoſcant te Deum verum; & tu hanc „ de me confirma illis opinionem, ut credant me tuum Filium, „ & Deum

S. Ambros.

F 4

(a) *Joan.* 5. 10. (b) *Lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 39. *pag.* 668.
(c) *Ibid. cap.* 5. *n.* 62. *p.* 673.
(d) *Ibid. cap.* 8. *n.* 81. *pag.* 678.
(e) *Ibid. n.* 85. *pag.* 679.
(f) *Ibid. cap.* 9. *n.* 103. 107. *pag.* 683. *& ſeq.*
(g) *Joan.* 6. 58. (h) *Joan.* 3. 13.
(i) *Lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 126. *p.* 687. (k) *Joan.* 17. 5.

Digitized by Google

S. AMBROS. ,, & Deum verum " (*a*). Jam ſuperius animadverterat Ambroſius, miſſionem in divinis non eſſe inferioritatis notam, cum Filius a Patre, & Spiritu Sancto miſſus dicatur; cum tamen & ipſi fateantur Ariani, Filium nequaquam eſſe Spiritu Sancto minorem. Hinc ſcripſerat: ,, Utique qui fecit cælum, & terram, ipſe dicit, ,, a Domino, & a Spiritu ejus eſſe ſe miſſum. Videtis ergo, ,, quod ſimplicitas ſermonis, non injuria miſſionis ſit. Ipſe igitur miſſus a Patre, ipſe eſt miſſus ab Spiritu " (*b*). Illud quoque (ſcribit Ambroſius) ad ſeparandam Patris, & Filii Divinitatem objicere conſueverunt, quia Dominus dixit in Evangelio: *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt* (*c*); agricolam, & vitem diverſæ dicentes eſſe naturæ, & vitem in agricolæ eſſe poteſtate. At reponit: ,, Ex litera calumniam comparatis, quia Dominus vi- ,, tem ſe eſſe dixit, Incarnationis ſuæ ſignificans Sacramentum ..... ,, qui ſicut agricola vitium, ita Pater Dominicæ Incarnationis eſt ,, cultor, quæ & augeri potuit per ætatem, & per paſſionem re- ,, cidi, ut omne humanum genus ab æſtu ſæcularium noxio volu- ,, ptatum diffuſæ ſalutaribus brachiis crucis umbra velaret " (*d*).

Quinti libri Analyſis. Idem proſequitur in quinto libro de trium Perſonarum Divinitate argumentum Doctor noſter, & Arianorum ſophiſmata diluit. Arbitrabantur ſiquidem Ariani, in illis verbis: *Ut cognoſcant te ſolum verum Deum, &, quem miſiſti, Jeſum Chriſtum* (*e*), ſeparari Filium, & Chriſtum a ſolo vero Deo; quos refutat Ambroſius reſpondens, immo ,, conjunctione illa Patrem utique, & Filium ,, copulari, ut Chriſtum verum Deum a majeſtate Patris nemo ſe- ,, cernat: numquam enim conjunctio ſeparat (*f*) .... Quæro, ,, cur non putent ſubaudiendum .... ut quia præmiſit ſolum ve- ,, rum Deum Patrem, ſubaudiamus etiam Jeſum Chriſtum ſolum ,, verum Deum? Exprimendum enim aliter non fuit, ne duos Deos ,, dicere videretur: nam neque duos dicimus Deos, & ejuſdem ,, cum Patre Divinitatis Filium confitemur " (*g*). Immo & illud adnotandum jubet, cum de Patre *ſolum* legunt, ,, nequaquam ,, eſſe a Patre Filium ſeparandum, & meminerint in Prophetis a ,, Deo dictum: *Ego extendi cælum ſolus* (*h*). Et utique non ex- ,, tendit ſine Filio Pater. Ipſe enim Filius, qui Sapientia Dei eſt, ,, dicit: *Quando parabat cælum, cum ipſo aderam* (*i*) .... ,, unde oſtenditur, quia nec Pater ſolus, nec ſine Patre Filius; & ,, tamen, qui cælum extendit, ſolus dicitur " (*k*). Cum autem contra urgerent Ariani, duos induci Deos ex unitate ſubſtantiæ, in ipſos argumentum retorquens: ,, Nam ſi legamus (ſcribit). Scri- ,, pturas

(a) *Lib. 4. cap. 10. n. 131. pag. 689.*
(b) *Lib. 2. cap. 9. n. 75. p. 614.* (c) *Joan. 15. 1.*
(d) *Lib. 4. cap. 12. n. 151. 152. 162. p. 694. & ſeq.*
(e) *Joan. 17. 3.* (f) *Lib. 5. cap. 1. n. 18. pag. 700.*
(g) *Ibid. n. 20.* (h) *Iſaj. 44. 24.*
(i) *Proverb. 8. 27.* (k) *Lib. 5. cap. 2. n. 30. p. 703.*

Digitized by Google

„ pturas Divinas, inveniemus pluralitatem magis in ea cadere,
„ quæ diverſæ, diſcretæque ſubſtantiæ ſunt .... Itaque dicendo, S. Ambroſ.
„ Patris, & Filii diſcretam eſſe ſubſtantiam, differentemque Dei-
„ tatem, duos utique ipſi Deos adſerunt. Nos autem cum &
„ Patrem confitemur, & Filium, non duos Deos, ſed unum Deum
dicimus „ (*a*). At ſi Filius Deus eſt Patri æqualis, ajebant Aria-
ni, cur Patri adorationem exhibuit, dum dixit: *Vos adoratis,
quod neſcitis; nos adoramus, quod ſcimus* (*b*)? Quibus reſpondet
Ambroſius: „Quaſi Judæus, qui ſpiritaliter myſteria legis doceret,
„ reſpondit: *Vos adoratis, quod neſcitis; nos adoramus, quod ſci-
„ mus. Nos*, inquit, hoc eſt ſe hominibus copulavit. Quomodo
„ autem niſi ſecundum carnem hominibus copulatur? .... Sed ſta-
„ tim poſt hoc ſequeſtravit hominis affectum dicens: *Venit hora,
„ & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem* (*c*).
„ Non dixit: *adorabimus*; quod utique dixiſſet, ſi conſortium no-
„ ſtri ſubiret obſequii " (*d*). Ad humanitatem quoque pertinere
oſtendit, dum Chriſtus dixit filiis Zebedæi: *Sedere ad dexteram
meam, vel ad ſiniſtram non eſt meum dare vobis* (*e*); quod ex
ipſo contextu ſermonis apparet. Interrogaverat ſiquidem filios Ze-
bedæi, num bibere poſſent calicem, quem ipſe bibiturus erat; quod
profecto non ad Divinitatem, ſed ad humanitatem referendum ne-
mo non videt. Cum vero reſpondiſſent: *Poſſumus*; Jeſus ſtatim
ſubdit loquens ut homo: *Non eſt meum dare vobis*, videlicet ad
humanam non pertinet naturam de ſupremis cæli ſedibus diſponere:
„ Quia ſecundum carnem (inquit S. Ambroſius) de paſſione ſui
„ corporis loquebatur, demonſtrare voluit, quod ſecundum carnem
„ quidem ſubeundæ paſſionis nobis exemplum, atque ſimilitudinem
„ relinqueret; ſecundum humanam autem conditionem non ſedis
„ ſupernæ conſortia donaret " (*f*). Aliam diluit Arianorum ca-
villationem, petitam ex illis Chriſti verbis: *Dilexiſti eos, ſicut &
me dilexiſti* (*g*), reſpondens: „ Si comparationem in illis verbis
„ factam putant, ergo & illud comparative dictum putant: *Eſtote
„ perfecti, ſicut & Pater meus, qui in cælis eſt, perfectus eſt*
„ (*h*). Quod ſi ille ſecundum plenitudinem Majeſtatis ſuæ perfe-
„ ctus eſt; nos autem perfecti ſecundum virtutis accedentis profe-
„ ctum, etiam Filius diligitur a Patre ſecundum manentis ſemper
„ plenitudinem caritatis; in nobis autem caritatem Dei virtutis
„ meretur profectus " (*i*). De Chriſti humanitate intelligit ver-
ba Davidis: *Dixit Dominus Domino meo* (*k*). Dicitur etiam,
quod

(a) *Ibid. cap.* 3. *n.* 41. 42. *p.* 706.
(b) *Joan.* 4. 22. (c) *Ibid. v.* 23.
(d) *Lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 51. 52. *p.* 708. *& ſeq.*
(e) *Matth.* 20. 23. (f) *Lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 79. *p.* 714.
(g) *Joan.* 17. 23. (h) *Matth.* 5. 48.
(i) *Lib.* 5. *cap.* 7. *n.* 91. *p.* 716.
(k) *Pſalm.* 109. 1.

Digitized by Google

[redacted] quod formam ſervi accepit, quia „ ſervus dictus eſt homo, in quo S. AMBROS. „ ſanctificatus eſt, ſervus homo, in quo unctus eſt, ſervus homo, „ in quo factus ſub lege; factus ex Virgine eſt .... (*a*). Nam „ ſecundum generationem divinam Deo Patri æqualis eſt Filius; & „ ſecundum ſuſceptionem corporis Deo Patri ſervus eſt .... unus „ tamen, atque idem Filius „ (*b*). In ordine etiam verborum: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* ſui fulcimentum erroris quærebant Ariani, ut *in illo divinæ differentiam facerent poteſtatis*. At Doctor noſter illis judaicum ſervare morem exprobrat, & quidem inepte: „ Nam poſſum (ſcribit) teſtimoniis adſerere „ Scripturarum, in plerisque locis prius Filium nominatum, poſtea „ Patrem dictum. Numquid igitur, quia Filii ſignificatio ante „ præmiſſa eſt, verborum, ut Ariani volunt, præjudicio, Pater „ ſecundus a Filio eſt? Abſit .... Neſcit hunc ordinem fides, neſcit diſcretum Patris, & Filii honorem. Non legi, non audi- „ vi, nec aliquem in Deo inveni gradum. Nuſquam ſecundum, „ nuſquam tertium Deum legi; primum legi, primum ac ſolum „ audivi " (*c*). Scriptum eſt, inquiebant Ariani; *De die autem illo, & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, neque Filius, niſi ſolus Pater* (*d*): Hinc Deus non eſt, inferebant, qui ea ignorat, quæ Deo ſunt comperta. At illos refellit Ambroſius dicens: „ Primum veteres non habent codices græci, quia *nec Filius ſcit*: „ ſed non mirum, ſi & hoc falſarunt, qui Scripturas interpolave- „ re divinas .... Pone tamen ab Evangeliſta ſcriptum. Medium „ utique nomen eſt Filii; nam & Filius hominis dicitur: ut ſecun- „ dum imprudentiam adſumptionis noſtræ diem futuri judicii neſci- „ viſſe videatur. Quomodo enim neſciret diem Judicii, cum in „ ipſo ſint theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi " (*e*)? Eodem modo verba dubitantis, & ambigentis Chriſti, cujuſmodi ſunt illa: *Pater, ſi poſſibile eſt, transfer a me calicem hunc* (*f*), interpretatus fuerat, dum ſcripſit: „ Verba, inquis, Chriſti ſunt. „ Verum dicis: ſed quando, & in qua forma loquatur, adverte: „ Hominis ſubſtantiam geſſit, hominis adſumpſit affectum ...... „ non ergo quaſi Deus, ſed quaſi homo loquitur " (*g*). Refellit autem opinionem eorum, qui „ eo freti, quod ſcriptum eſt: *Et* „ *Jeſus proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia apud Deum, &* „ *homines* (*h*), dicebant confidenter, quod ſecundum Divinitatem „ quidem ea, quæ futura ſunt, ignorare non potuit, ſed ſecundum „ noſtræ conditionis aſſumptionem ignorare ſe quaſi Filium hominis „ ante crucem dixit ..... Hoc tamen alii dicant; ego .... arbi- „ tror, quia Filius, qui cum hominibus converſatus eſt, & homi-

„ nem

(a) *Lib.* 5. *cap.* 8. *n.* 109. *p.* 721.
(b) *Ibid. n.* 107. *p.* 720.
(c) *Ibid. cap.* 9. *n.* 117. *p.* 722. (d) *Marc.* 13. 32.
(e) *Lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 193. 194. *p.* 740. (f) *Matth.* 26. 39.
(g) *Lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 42. *p.* 606. (h) *Luc.* 2. 52.

„ nem egit, & carnem ſuſcepit, noſtrum aſſumpſit affectum, ut „ noſtra ignoratione neſcire ſe diceret, non quia aliquid ipſe neſci „ ret " (*a*). Quinto denique libro coronidem imponit oratione ad Deum Patrem, qua ſe credere profitetur *immenſum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum*, incircumſcriptum, *inæſtimabilem, inenarrabilem;* damnandamque dicit Arii temeritatem, qui *auſus eſt ſcrutari alta Dei*, quæ nec Moyſi, nec Paulo comperta fuere. „ Nam Paulus raptus uſque ad tertium cælum ſe ipſum neſcivit: „ Arius in ſtercore volutatus Deum ſcivit. Paulus dicit de ſe ipſo: *Deus ſcit*: Arius de Deo dicit: Ego novi. Sed non A- „ rius raptus in cælum, quamvis eum ſequutus ſit, qui jactatione „ damnabili præſumeret dicens: *Ponam thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis Altiſſimo* (*b*). Sicut enim ille dixit: *Ero ſimilis Altiſſimo;* ſic & Arius altiſſimum Dei Filium ſui ſimi- „ lem vult videri, quem non in Divinitatis æternæ majeſtate ve- „ neratur, ſed ex carnis infirmitate metitur " (*c*).

Tres libri de Spiritu Sancto conſcripti rogante Gratiano anno 381.

Gratianus Auguſtus, cum binos primos de Fide libros ab Ambroſio per litteras peteret, rogaverat, ut de Spiritus Sancti Divinitate commentationem ſcribere non gravaretur. Tam piæ Cæſaris voluntati morem gerere S. Præſul operæ pretium duxit, moram tamen poſtulavit (*d*), ut deſtinatam diſputationem magis ſerio meditaretur. Illam igitur in tres libros ab ſe diviſam ſuprema manu impoſita quamprimum miſit ad Imperatorem.

Analyſis libri primi.

Priorem librum præcedit Prologus, quo dicit: „ Cum Gedeon „ obtulit hœdum caprarum, cujus carnem ſecundum præceptum An- „ geli, & azyma ſupra petram poſuit, & ea jure perfudit .... „ declaratum fuit eo indicio, quod petra illa typum habuerit Chri- „ ſti ..... & ros ille cæleſtis in vellere fidem ſignificabat in Ju- „ dæo; ros autem in arvis præſignabat, quod ros fidei humentis „ exaruerat in pectoribus Judæorum, meatuſque ſuos fons ille di- „ vinus in corda gentium derivaverat (*e*). Deinde adverſus Arianos, & Macedonianos oſtendere aggreditur: „ non inter omnia, „ ſed ſuper omnia eſſe Spiritum Sanctum .... quoniam ſcriptum „ eſt: *Univerſa ſerviunt tibi* (*f*) .... Ergo cum univerſa ſerviant, „ non ſerviat Spiritus, inter univerſa non eſt Spiritus Sanctus (*g*) ". Nec inter creaturas numerandus, „ quia ſcriptum eſt de Dei Filio: „ *Omnia per ipſum facta ſunt* (*h*) .... Namque omnia per Fi- „ lium Scriptura dicit eſſe, quæ facta ſunt. Cum autem factus non „ doceatur Spiritus Sanctus, utique nec inter omnia probari poteſt, „ qui neque factus eſt, ſicut omnia, nec creatus " (*i*). Deum eſſe oſten-

(a) *Lib. 5. cap. 18. n. 221. 222. p. 746. & ſeq.*
(b) *Iſai. 14. 14.*
(c) *Lib. 5. cap. 19. n. 235. & ſeq. pag. 750. & ſeq.*
(d) *Epiſt. ad Grat.* (e) *Prol. n. 2. 7. T. 4. pag. 2. 3. 4.*
(f) *Pſal. 118. v. 91.* (g) *Lib. 1. cap. 1. n. 19. 23.*
(h) *Joan. 1. 3.* (i) *Lib. 1. cap. 2. n. 27. 28.*

S. AMBROS.

ſe oſtendit, quia in Evangelio peccatum in Spiritum Sanctum negatur in hoc futurove ſæculo remittendum (*a*); quia ipſe eſt, *qui efferbuit in Prophetis*, *inſufflatus eſt Apoſtolis*, *copulatur Patri*, *& Filio in Baptiſmatis Sacramento*; qui eſt *Spiritus vitæ*, *Spiritus veritatis*, *Spiritus Paraclitus*, *Spiritus inviſibilis* (*b*); qui *corporalibus incorpoream infundit gratiam*. „ Sed nec de ſubſtantia
„ inviſibilium creaturarum eſt; nam & illæ ſanctificationem hujus
„ accipiunt, & per hunc reliquis mundi operibus antecellunt (*c*)....
„ bonus, & non mutabilis Spiritus Sanctus: neque enim aliquo vi-
„ tio mutari poteſt, qui omnia abolet vitia, peccata condonat
„ (*d*) .... qui divini oris eſt Spiritus, qui ſcrutatur etiam alta
„ Dei (*e*); quia ideo in aquarum elemento ſepelimur per Baptiſ-
„ ma, ut renovati per Spiritum reſurgamus (*f*); qui ſanctificat
„ Angelos, Dominationes, & Poteſtates .... & homines per eam-
„ dem gratiam ſimiles facit Angelorum (*g*): qui in Mariam ſu-
„ perveniens plenam gratiæ effecit (*h*): qui orbem terrarum re-
„ plevit, & quod ultra totum orbem eſt, replevit Jeſum Mundi
„ totius Redemptorem (*i*): qui a ſolo Deo datur .... & ſicut
„ creata non poteſt dici Sapientia, quæ ex ore Dei procedit ....
„ ita etiam creatus non poteſt Spiritus Sanctus æſtimari, qui ex
„ ore Dei funditur (*k*): quia unctus eſt Spiritu Sancto Dominus
„ Jeſus (*l*): quia peccata condonat; quod non præſtant Angeli,
„ neque Archangeli, ſed ſolus Pater, ſolus Filius, ſolus Spiritus
„ Sanctus (*m*): qui miſſus quidem dicitur ad omnes, ſed de loco
„ ad locum non tranſit; nam replet omnia (*n*). Quia Patris, &
„ Filii una eſt gratia, & Patris, & Filii una eſt pax: ſed hæc
„ gratia, & pax fructus eſt Spiritus (*o*) .... quia una eſt com-
„ municatio Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, una certe opera-
„ tio; & ubi una operatio eſt, utique non poteſt eſſe diviſa,
„ & diſcreta ſubſtantia (*p*). Divinæ vocis evidens teſtimonium
„ eſt, unum nomen eſſe Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ....
„ quia unus Deus, non plura nomina, quia non duo Dii, non tres
„ Dii (*q*) .... & quia unum eſt nomen Filii, & Spiritus Sancti;
„ cum uterque & Paraclitus dicatur (*r*), & *veritas* (*s*)". Quia ſimul cum Patre eſt lux, *via*, *fons vitæ* (*t*); quia *flumen eſt*, *& flumen maximum profuſi impetus*, *& redundantis*, *quo cæleſtis illa Hieruſalem abluitur* (*u*). Hæc omnia, quæ de Spiritu Sancto prædicat

(a) *Ibid. cap.* 3. (b) *Ibid. c.* 4.
(c) *Ibid. c.* 5. *n.* 62. (d) *Ibid. n.* 64.
(e) *Ibid. n.* 70. (f) *Ibid. c.* 6. *n.* 76.
(g) *Ibid. cap.* 7. *n.* 83. 84. (h) *Ibid. n.* 85.
(i) *Ibid. n.* 86. (k) *Ibid. cap.* 8. *n.* 97.
(l) *Ibid. c.* 9. *n.* 104. (m) *Ibid. c.* 10. *n.* 112.
(n) *Ib. cap.* 11. *n.* 116. (o) *Ib. cap.* 12. *n.* 126.
(p) *Ibid. n.* 131. (q) *Ibid. cap.* 13. *n.* 132.
(r) *Ibid. n.* 136. (s) *Ibid. n.* 139.
(t) *Ibid. cap.* 16. *n.* 151. (u) *Ibid. cap.* 16. *n.* 151. *& ſeq.*

dicat Ambroſius, appoſitis confirmat Sacræ Scripturæ teſtimoniis. Objecta Hæreticorum diluit, & præcipue illud deſumptum ex verbis Joannis: *Omnia per ipſum facta ſunt* (*a*); oſtendens, non eſſe inter omnia, ideſt inter Creaturas enumerandum Spiritum Sanctum, cum nullibi factus, vel creatus dicatur; alioquin & Filius inter creaturas foret recenſendus, cum ſcriptum ſit ab Apoſtolo: *Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos per ipſum* (*b*); & tamen quod inter omnia non ſit Filius, declarant ſequentia: *Et unus Dominus Jeſus, per quem omnia*; ab omnibus utique excipiendus Dei Filius, ſicut excipiendus eſt Pater (*c*). S. Ambros.

Secundum exorditur librum ex Samſonis hiſtoria, qui „ quamdiu eum Spiritus Domini dirigebat, ſolus nunc alienigenarum „ fugabat populos, nunc leonem morſu inviolabilis, fortitudine „ inſuperabilis diſcerptum manibus dividebat, in maxilla aſini viros mille perverteret .... poſtquam vero Spiritus Dei diſceſſit ab „ eo, in muliebribus genibus virtutis ſuæ degener palpatus, & captus „ ſacro crine tondetur " (*d*). Hinc colligit, idem eſſe Dominum, qui Spiritus Domini, cum de illo dictum ſit: *Cœpit Spiritus Domini* comitari cum eo (*e*); & paulo poſt: *Dominus diſceſſit ab eo* (*f*). Deinde ſcriptum dicit: ſpiritus conſilii & fortitudinis (*g*). „ Et ſicut (ſubdit) Filius magni conſilii Angelus; ita etiam „ Spiritus conſilii eſt, ut unum ſcias Patris, & Filii, & Spiritus „ Sancti eſſe conſilium. Conſilium non de rebus incertis aliquibus, „ ſed præcognitis, & ſtatutis ". Non eſſe vero a Patris Divinitate ſeparandum Spiritum Sanctum oſtendere proſequitur, quia „ ſicut vita eſt cognoſcere Patrem, & Filium .... ita etiam vi„ ta eſt cognoſcere Spiritum Sanctum (*h*); & quia Spiritus ope„ rator eſt vitæ, qui vivificat ſicut Pater, vivificat ſicut Filius „ (*i*). Scriptum eſt enim: *Spiritus vivificat* (*k*) .... Quis ve„ ro dubitare poteſt, quin vivificet omnia Spiritus Sanctus, „ quando ipſe ſicut Pater, & Filius creator eſt omnium, nec „ quidquam niſi cum Spiritu Sancto Deus omnipotens Pater intel„ ligatur operatus? cum dictum ſit: *Emitte Spiritum tuum, & „ creabuntur, & renovabis omnem faciem terræ* (*l*); & cum Spi„ ritui tanquam Creatori ſerviendum dicat Apoſtolus ſcribens: „ *Qui Spiritui Dei ſervimus* (*m*); & ipſe Sanctum oſtendit Spiri„ tum Creatorem, & in æternæ Divinitatis honore venerandum " (*n*). Objicientibus vero Macedonianis ſcriptum eſſe: *Ecce ego firmans tonitruum, & creans ſpiritum* (*o*); unde inferebant, Spiritum Sanctum creaturam eſſe; reſpondet, verba illa Prophetæ de vento-

Analyſis ſecundi libri.

(a) *Joan.* 1. 3. (b) 1. *Corinth.* 8. 6.
(c) *Lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 29. (d) *Ibid. cap.* 1. *n.* 5. 12. 13.
(e) *Judic. cap.* 13. *v.* 25. (f) *Ibid. cap.* 16. *v.* 20.
(g) *Iſa.* 11. 2. (h) *Lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 26.
(i) *Cap.* 4. *n.* 29. (k) 2. *Corinth.* 3. 6.
(l) *Pſal.* 103. 30. (m) *Ad Philip.* 3. 3.
(n) *Lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 32. 47. (o) *Amos* 4. 13.

Digitized by Google

S. AMBROS. ventorum flatu eſſe intelligenda, non de Spiritu Sancto, „ qui æternus eſt, & quem ſi quis audeat dicere creatum, non poteſt tamen dicere, quod quotidie creetur, ſicut flabra ventorum " (*a*). Deum eſſe rurſum oſtendit Ambroſius, quia Spiritus Sanctus æque, ac Pater, & Filius *ſpiritualis generationis eſt auctor*, *per quem ſecundum Deum creamur*, *ut filii Dei ſimus* (*b*). Argutiam hæreticorum deridet, „ qui quæſtionem faciunt de ſyllabis, putantes diſtinctionem eſſe faciendam, quod dicant *in Spiritu* Deum, non *cum Spiritu prædicandum*.... Quod ſi *in Spiritu* Deum prædicandum putent, miniſterium Sancti Spiritus ſignare videantur: Si vero *cum Spiritu* dicant.... ſocietatem quamdam, & communionem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſignare videantur " (*c*): illoſque refellit oſtendens pluribus adductis Sacræ Scripturæ teſtimoniis, particulam *in* æque aptari Patri, & Filio, ac Spiritui Sancto; dum e contra particula *cum* etiam creaturis aptatur. Sic dicitur: *Ite*, *& baptizate omnes gentes in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti* (*d*). Quo in loco Evangeliſta „ circa Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum nec vocem mutavit, nec ſyllabam "; & alibi: *Juſtificati eſtis in nomine Jeſu Chriſti*, *& in Spiritu Dei noſtri* (*e*). Et iterum: *Paulus*, *& Silvanus*, *& Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre*, *& Domino Jeſu Chriſto* (*f*). Et de creaturis ſcriptum eſt: *Vita autem noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*. Ex quibus teſtimoniis, aliiſque copioſe adductis concludit: „ Non eſt igitur in ſyllabis iſtis ulla diſcretio: utraque enim ſyllaba conjunctionis eſt " (*g*). Quod confirmat alio teſtimonio, in quo variæ continentur particulæ, nimirum illud: *Nobis autem unus Deus Pater*, *ex quo omnia*, *& nos in illum*; *& unus Dominus Jeſus Chriſtus*, *per quem omnia*, *& nos per ipſum* (*h*); oſtendens locum integrum de ſingulis perſonis recte dici poſſe, quem tamen proprie ad Filium pertinere adſtruit (*i*). Confirmat rurſum Sancti Spiritus Divinitatem ex vocatione Eccleſiæ, ex dono fidei, & prophetiæ, quæ omnia communia æque Spiritui Sancto, ac Patri, & Filio luculenter oſtendit (*k*). Dum autem in Scripturis dicitur: *Spiritus etiam alta Dei ſcrutatur* (*l*), nemo putet, quod ſcrutetur, ut diſcat id, quod ignoret, cum inibi dictum ſit: *Quodcumque oculus non vidit*, *nec auris audivit*, *nec in cor hominis aſcendit*, *quæ præparavit diligentibus ſe*, *nobis revelavit per Spiritum ſuum* (*m*). Et rurſum: *Quæ Dei ſunt*, *nemo cognovit*, *niſi*

(a) *Lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 51. (b) *Ibid. cap.* 7. *n.* 64.
(c) *Cap.* 8. *n.* 70. (d) *Matth.* 28. 19.
(e) 1. *Corinth.* 6. 11. (f) 1. *ad Theſſ.* 1. 1.
(g) *Lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 84. (h) 1. *Corinth.* 8. 6.
(i) *Lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 88. *& ſeq.*
(k) *Ibid. cap.* 10. *& ſeq.*
(l) 1. *ad Corinth.* 2. 10. (m) *Ibidem.*

niſi ſpiritus Dei (*a*), „Sed non ſcrutando cognovit, quod no„vit per naturam, & non quod accidens in eo ſcientia divino„rum, ſed cognitio naturalis ſit " (*b*). S. AMBROS.

Analyſis tertii libri. In tertio libro evincit S. Præſul teſtimoniis Iſajæ, & Apoſtolorum, immo ipſiuſmet Dei Patris, quod *Spiritum ſuper Chriſtum miſit*, *& quod ſicut ille Spiritum miſit*, *& Filius Dei Spiritum miſit; nec ſubjectum in eo putandum*, *quia miſſus eſt;* cum & Pater, & Filius illum miſerint; ſicut & cum legimus, Filium mitti, & Spiritum Sanctum dari, & eſſe Dei digitum, ac Filium a dextris eſſe Dei Patris; & ſimiles Sacræ Scripturæ phraſes eas adhibitas exiſtimare debemus, ut ex his nominibus unitatem tum naturæ, tum operationis intelligamus (*c*). Arianis exprobrat immane facinus, nimirum quod ex Joannis Evangelio e capite tertio verſiculo ſexto illa abraſerint verba: *Quoniam Deus Spiritus eſt*, ſcribens; „Quem locum ita expreſſe, Ariani, teſtificamini eſſe de Spiritu, „ut eum de veſtris Codicibus auferatis; atque utinam de veſtris, „& non etiam de Eccleſiæ Codicibus tolleretis! Eo enim tem„pore, quo impiæ infidelitatis Auxentius Mediolanenſem Eccle„ſiam armis, exercituque occupaverat, vel a Valente, atque Ur„ſacio nutantibus Sacerdotibus ſuis incurſabatur Eccleſia Sir„mienſis, falſum hoc, & ſacrilegum veſtrum in Eccleſiaſticis Co„dicibus deprehenſum eſt. Et fortaſſe hoc etiam in Oriente feci„ſtis " (*d*). Et certe non amplius in Vulgata legitur, unde mirum ſit, ſuo nondum fuiſſe loco reſtitutum. Verum quidem eſt, hæc ipſiſſima verba haberi Joan. cap. 4. v. 24. ubi legimus; *Spiritus eſt Deus*, *& eos*, *qui adorant eum*, *in ſpiritu*, *& veritate oportet adorare;* quæ tamen delenda non eſſe ideo exiſtimare potuerunt Ariani, ut obſervat S. Præſul noſter, quia de Patre explicari poſſe eo in loco arbitrabantur, dum in alio loco nonniſi de Spiritu Sancto poterant intelligi. „At litteras quidem (ſubdit Ambroſius) potuiſtis abolere, ſed fidem non potuiſtis auferre.... „deleſtis quidem in pectoribus, animiſque veſtris. Cæterum di„vinum non deletur oraculum, non deletur Spiritus Sanctus, ſed „averſatur impias mentes " (*e*). De Chriſti humanitate adoranda ea interpretatur verba: *Et adorate ſcabellum pedum ejus*, *quoniam ſanctus eſt* (*f*). Et adverſus Apollinariſtas docet, Chriſti carnem adorandam, „quam & hodie in myſteriis adoramus, „& quam Apoſtoli in Domino Jeſu adorarunt: neque enim di„viſus eſt Chriſtus, ſed unus; neque cum adoratur tamquam Dei „Filius, natus ex Virgine denegatur " (*g*). Hinc infert Ambroſius, Spiritum Sanctum quoque adorandum, quia *Incarnatio opus eſt Spiritus Sancti*, ſicut ſcriptum eſt: *Spiritus Sanctus ſuperve-*

(a) *Ibid. v. 11.* (b) *Lib. 2. cap. 11. n. 127.*
(c) *Ibid. cap. 1. & ſeq.* (d) *Ibid. cap. 10. n. 59.*
(e) *Ibid. n. 61.* (f) *Pſal. 98. 5.*
(g) *Lib. 3. cap. 11. n. 79.*

S. AMBROS. *veniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei* (*a*). „ Haud dubie
(ſubdit Ambroſius) etiam Sanctus Spiritus adorandus, quando
„ adoratur ille, qui ſecundum carnem natus ex Spiritu Sancto
„ eſt (*b*). Ac ne quis hoc derivet ad Mariam Virginem. Maria
„ erat Templum Dei, non Deus Templi; & ideo ille ſolus ado-
„ randus, qui operabatur in Templo “. Nec verendum dicit,
quemadmodum objicere ſolebant Pneumatomachi, ne Deum dicen-
„ tes Spiritum Sanctum *tres faciamus Deos*. Abſit: ubi enim una
„ Deitas intelligitur, unus Deus dicitur .... etenim ſecundum no-
„ ſtram ſententiam, quia unus Deus, una divinitas, & unitas intel-
„ ligitur poteſtatis (*c*)... Hunc Cherubim, & Seraphim indefeſſis
„ vocibus laudant, & dicunt: *Sanctus Sanctus Sanctus Dominus*
„ *Deus Sabaoth* (*d*): non ſemel dicunt, ne ſingularitatem credas;
„ non bis dicunt, ne Spiritum excludas; non Sanctos dicunt, ne
„ pluralitatem æſtimes: ſed ter repetunt, & idem dicunt, ut et-
„ iam in hymno diſtinctionem Trinitatis, & Divinitatis intelligas
„ unitatem “ (*e*). Reliqua vero, quæ ſequuntur, hujus tertii
libri capita eorum, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, quamdam ve-
luti anacephalæoſim complectuntur.

Liber de Incarnatione. .In limine ſui libri de Incarnatione omnes recenſet S. Ambroſius
hæreticos, qui circa Filium Dei errores vulgarunt, poſtremoque loco
Ejus Analyſis. eos collocat, „ qui animam rationabilem ab Incarnationis Dominicæ
„ ſegregant Sacramento, naturam hominis ab homine ſeparare cu-
„ pientes “, nimirum Apollinariſtas, quorum tamen nemini par-
cit; ac de illis dicit: „ quod fortaſſe recte offerunt Trinitati, ſed
„ rationem neſciunt naturæ humanæ, divinæque diſtinguere. Dei
„ enim ſimplex natura eſt: homo ex anima rationali conſtat, &
„ corpore. Si alterum tollas, totam naturam humanam ſuſtuli-
„ ſti “ (*f*). Illorum crimen, ſicut & cæterorum, quos ſupra
memoraverat, Hæreticorum Caini ſceleri aſſimilat in oblatione mu-
nerum; ac illos dicit *divinam ſententiam comprehendere*, quæ in
illo Cain jam *tunc munera refutavit* (*g*).

Dein vero propoſitum aggrediens argumentum invictiſſimis ex
Scriptura argumentis adverſus Arianos Verbi æternitatem, ac di-
vinitatem evincit. Et ad Apollinariſtas converſus oſtendit adverſus
illos, diſtinguendam in Chriſto divinitatem, & carnem, quæ duo
ab illis confundebantur docentibus, Verbum fuiſſe in carnem mu-
tatum. Ad illos vero refellendos iiſdem plane utitur argumentis
ab Athanaſio in ſua ad Epictetum epiſtola adductis, oſtendens, fi-
dem, quæ Eccleſiæ fundamentum eſt, docere, „ quia Chriſtus eſt
„ Dei Filius, & ſempiternus ex Patre, & natus ex Maria Vir-
„ gine.... & cum Deus ſemper eſſet æternus, incarnationis ſacra-
„ menta

(a) *Luc.* 1. 35. (b) *Lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 79.
(c) *Ibid. cap.* 13. *n.* 92. 93. (d) *Iſaj.* 6. 3.
(e) *Lib.* 3. *cap.* 16. *n.* 110. (f) *Ibid. cap.* 2. *n.* 11.
(g) *Ibid. cap.* 1. *n.* 5.

„ menta ſuſcepit non diviſus, ſed unus; quia utrumque unus, & „ unus in utroque: non enim alter ex Patre, alter ex Virgine, „ ſed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine“ (a). Ea diſtinguenda docet, quæ Chriſto ut Deo, & quæ ut homini conveniunt. Ut homo paſſus eſt, *non in phantaſmate*, ut quidam dicunt; ſed *in veritate Chriſti paſſio prædicatur* (b), non quidem ſecundum naturam divinitatis, ſed ſecundum ſenſum humanitatis. Errorem plane contrarium in quodam libello docuerant Apollinariſtæ, qui ipſi tribuitur Apollinario, quem cum legiſſet Ambroſius, blaſphemias in eo contentas exhorruit: „ Legi enim (ſcribit), quod „ non crederem, niſi ipſe legiſſem; legi, inquam, in cujuſdam „ libris ſic poſitum, & organum, & eum, a quo movebatur organum, unius in Chriſto fuiſſe naturæ (c). Et hic mihi frequenter Nicæni Concilii tractatum ſe tenere commemorat. Sed „ in illo tractatu Patres noſtri non carnem, ſed Dei Verbum unius „ ſubſtantiæ cum Patre eſſe dixerunt, & Verbum quidem ex pa„ terna proceſſiſſe ſubſtantia, carnem autem ex Virgine confeſſi „ ſunt. Quomodo igitur Nicæni Concilii nomen obtenditur, & no„ va inducuntur, quæ numquam noſtri ſenſere majores? cum uti„ que Scripturæ dicant, quia Chriſtus ſecundum carnem paſſus eſt, „ non ſecundum Divinitatem: Scripturæ dicant, quia Virgo in „ utero accipiet, & pariet Filium, quem ex ſe ipſa ſuſcepit“ (d). Porro *ea ratione animam* putabant Apollinariſtæ *a Domino Jeſu non eſſe ſuſceptam* ... *quia concupiſcentia carnis legi mentis repugnat* (e). At illos refellit Ambroſius dicens: „ Quid opus fuit „ carnem ſuſcipere ſine anima, cum utique inſenſibilis caro, & ir„ rationabilis anima nec peccato ſit obnoxia, nec digna præmio? „ Illud ergo pro nobis ſuſcepit, quod in nobis amplius periclitaba„ tur. Quid autem mihi prodeſt, ſi totum me non redemit?.... „ Totum me redemit, quia in virum perfectum fidelis non ex „ parte, ſed totus reſurgit (f). Deſinant ergo iſti miſericordes ti„ mere, ne Chriſtus carnem ſuam vel animam perfectam, ſenſumque „ hominis non potuerit gubernare, qui etiam illum aſinæ pullum, „ quem antea nemo ſederat, gubernavit. *Qui plantavit aurem, non* „ *audiet* (g)? Qui alios regebat, ſe regere ipſe non poterat (h)“? Ut vero magis Catholicam confirmaret veritatem de aſſumptis a Chriſto & carne, & anima, illud Evangelii affert teſtimonium: *Jeſus proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia apud Deum, & homines*; quod ſic illuſtrat: „ Quomodo proficiebat Sapientia Dei? „ Doceat te ordo verborum. Profectus eſt ætatis, & profectus ſa„ pientiæ, ſed humanæ eſt. Ideo ætatem ante præmiſit, ut ſecun„ dum hominem crederes dictum .... Ergo ſi proficiebat ætate „ ho-

S. Ambros.

(a) *Ibid. cap.* 5. *n.* 35. (b) *Ibid. n.* 45.
(c) *Ibid. cap.* 6. *n.* 51. (d) *Ibid. n.* 52.
(e) *Ibid. cap.* 7. *n.* 64. (f) *Ibid. n.* 68.
(g) *Pſal.* 93. 9. (h) *Cap.* 7. *n.* 69.

S. AMBROS.

„ hominis, proficiebat ſapientia hominis: ſapientia autem ſenſu „ proficit, quia à ſenſu ſapientia ... ſenſus ergo proficiebat humanus; „ ſenſum ergo ſuſcepit humanum (*a*)“ (1). Diſputationem hanc de Domini Incarnatione habuit S. Antiſtes in Sermone in Baſilica Portiana coràm omnium Fidelium cœtu pronunciato. Cum autem librum ex eo concinnaret, placuit difficultatis, quæ poſt eumdem ſermonem pronuntiatum ſibi fuerat à Gratiano Imperatore propoſita, ad calcem adjicere ſolutionem. Objiciebant itaque Ariani, Filium genitum eſſe, & Patrem ingenitum, proinde ejuſdem non eſſe naturæ; quos refellebat Ambroſius, geniti, & ingeniti diſtinctionem non ad naturam pertinere, ſed ad perſonas, ea propter diſtinctionem quidem inferre perſonarum, non diverſitatem ſubſtantiæ. Cùm vero voces illæ in Scripturis non legantur, hinc S. Ambroſius anſam arripit oſtendendi Imperatori; „ cujus mutabilitatis ſint homines iſtiuſmodi, „ ut nos dicant ea uſurpare (vocem ſcilicet *homouſion*, ſive con„ ſubſtantialis) quæ non ſunt ſcripta; cum ea, quæ ſunt ſcripta, „ dicamus, & ipſi objiciant, quod ſcriptum non ſit. Nonne ipſi „ ſibi adverſantur, & auctoritatem calumniæ ſuæ derogant“ (*b*)? Hic de Incarnatione liber citatus legitur a S. Leone Papa (*c*), a Theodoreto (*d*), a Leone Byzantino (*e*). Sextum caput ferme integrum deſcribitur in Synodica (*f*); & aliud ejuſdem teſtimonium refertur a S. Ephremo Antiocheno (*g*). Illum quoque citant S. Joannes Damaſcenus ſub titulo *libri ad Gratianum* (*h*); ſicut Synodus Epheſina (*i*), Caſſiodorus (*k*); & Concilium Mediolanenſe anni 451. (*l*).

S. Ambroſii Epiſtolæ. Epiſtol. ad Grat. ann. 379. Tom. 3. Claſ. 1. p. 778. Ed. Ven. Epiſt. 1.

Epiſtola ad Gratianum prima eſt tempore. In ea Imperatori reſpondet, eumque *Chriſtianiſſimum Principem* appellat; ſeque excuſat, quod illi ab Oriente revertenti non occurrerit: *non enim* (ſcribit) *mihi affectus defuit, ſed affectum verecundia retardavit, quominus Clementiæ tuæ occurrerem*. Addit tamen: quod ſi „ revertenti non occurri veſtigio, occurri animo, occurri voto. „ Occurri dico? Quando enim abfui, quem toto ſequebar affectu, „ cui

(a) *Ibid. n.* 72.
(1) Sanctus Antiſtes dicit, ſenſu humano Chriſtum profeciſſe, nimirum per notitiam rerum à ſenſibus acceptam; quam Theologi acquiſitam, & experimentalem appellant: non quod eam notitiam ignorantia præcederet; ſed quoniam, quæ anteà ſciret, ea novo cognoſcendi modo, ideſt experiendo per ætatis acceſſum diſceret.
(b) *Ibid. cap.* 8. *n.* 80. (c) *Epiſt.* 134.
(d) *Dial.* 2. *pag.* 95. 96.
(e) *In Neſt. & Eutych. lib.* 1. *pag.* 684.
(f) *Synod. ad. Trag. Iren. Collect. Concil. Baluz. p.* 788. 791.
(g) *Apud Phot. Cod.* 229. *pag.* 817.
(h) *Lib.* 3. *de Imag. pag.* 383.
(i) *Tom.* 3. *Concil. pag.* 730.
(k) *Caſſiod. in Pſalm.* 21. *v.* 1.
(l) *Apud Leont. epiſt.* 77. *ad Flavian.*

Digitized by Google

„ cui ſenſu, ac mentibus inhærebam?...; Tuum quotidianum iter „ legebam nocte, ac die in tuis caſtris cura, & ſenſu locatus, o- „ rationum excubiis prætendebam, etſi invalidus merito, ſed affe- „ ctu ſedulus “ (*a*). Gratias agit de epiſtola ſibi manu ſua tota conſcripta; ipſius humilitatem; fidem, atque pietatem commendat; pollicetur ſe ad illum feſtinato venturum, ut jubet: duos illi libros mittit, & de Spiritus Sancti divinitate ſcripturum promittit; rogat denique, ut huic ſcriptioni temporis veniam concedat, quo attentius de tam ſublimi argumento ſcribere valeat. S. Ambros.

Cum Valentinianus, ſuadente Juſtina matre ſua, legem ſanxiſſet, qua Arianorum conventicula permittebat, interminata Catholicis mortis pœna, ſi diverſa ſentientes quoquomodo turbarent, Benevolus a ſecretis ab infantia in Catholica veritate enutritus legem ſcribere recuſavit. Non defuere tamen, qui id muneris præſtiterunt: hinc lata fuit lex, & Mediolani publicata 10. Kal. Feb. anni 386. Non multo poſt latam legem Ambroſium *convenere Dalmatius Tribunus, & Nectarius poſtulantes* mandato Imperatoris, *ut ipſe judices eligeret, ſicut elegiſſet Auxentius, & quod in conſiſtorio eſſet futura certatio* (*b*), arbitro ipſo Principe; quod ſi adeſſe renuiſſet, ſciret, Mediolanenſem Sedem Auxentio adjudicatum iri. Judicio adeſſe intrepide recuſavit Ambroſius; ſed ſuadentibus Epiſcopis recuſationis ſuæ cauſam Imperatori obtulit, quæ in hac 21. Epiſtola legitur. Et primo quidem a contumaciæ reatu ſe purgat ſcribens: „ Nec quiſquam contumacem judicare me debet, „ cum hoc adſeram, quod auguſtæ memoriæ Pater tuus non ſolum „ ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit: in cauſa fidei, „ vel Eccleſiaſtici alicujus Ordinis eum judicare debere, qui nec „ munere impar ſit, nec jure diſſimilis „ (*c*); ideſt Epiſcopos ab Epiſcopis judicandos. Addit deinde: „ Quando audiſti, Clementiſſime Imperator, in cauſa Fidei laicos de Epiſcopo judicaſ- „ ſe?.... quis eſt, qui abnuat in cauſa fidei; in cauſa, inquam, „ fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus, non Imperatores de E- „ piſcopis judicare (*d*)? ... Veniant plane, ſi qui ſunt, ad Eccle- „ ſiam, audiant cum populo, non ut quiſquam judex reſideat, ſed „ ut unuſquiſque de ſuo affectu habeat, examen eligat, quem ſe- „ quatur. Agitur de iſtius Eccleſiæ Sacerdote, ſi audierit cum „ populus, & putaverit melius diſputare, ſequatur fidem ejus: non „ invidebo “ (*e*) (1). Oſtendit vero Imperatori, quam periculoſum ſit, „ judices laicos eligere, qui cum tenuerint fidei veritatem, aut proſcribantur, aut necentur, quod lex de fide lata de- Epiſtola ad Valent. 21. ann. 386. p. 909.

G 2 „ cer-

(a) *Ibid. n.* 1. (b) *Ibid. n.* 1.
(c) *Ibid. n.* 2. (d) *Ibid. n.* 4.
(e) *Ibid. n.* 6.
(1) Ita loquebatur Ambroſius probe conſcius de populi ſui in Fide Catholica firmitate, & conſtantia. Fleur. hiſt. Eccl. lib. 18. n. 41.

S. AMBROS.

„ cernit (1). Ego igitur aut prævaricationi offeram homines, aut
„ pœnæ “ (*a*). Quantum vero ab errore Arianorum, Verbum Creaturam eſſe impie aſſerentium, abhorreret, oſtendit, ſcribens:
„ Hoc ſcriptum eſt in Ariminenſi Synodo, meritoque Concilium
„ illud exhorreo ſequens tractatum Concilii Nicæni, a quo me
„ nec mors, nec gladius poterit ſeparare. Quam fidem etiam
„ parens Clementiæ tuæ Theodoſius beatiſſimus Imperator & ſe-
„ quitur, & probavit. Hanc fidem Galliæ tenent, hanc Hiſpa-
„ niæ, & cum pia divini Spiritus confeſſione cuſtodiunt (*b*). Si
„ tractandum eſt, tractare in Eccleſia didici; quod majores fece-
„ runt mei. Si conferendum de fide, Sacerdotum debet eſſe colla-
„ tio, ſicut factum eſt ſub Conſtantino Auguſtæ memoriæ Princi-
„ pe, qui nullas leges ante præmiſit, ſed liberum dedit judicium
„ Sacerdotibus. Factum eſt etiam ſub Conſtantio Auguſtæ memo-
„ riæ Imperatore paternæ dignitatis hærede: ſed quod bene cœ-
„ pit, aliter conſummatum eſt. Nam Epiſcopi primo ſinceram
„ ſcripſerant fidem; ſed dum volunt quidam de fide intra palatium
„ judicare, id egerunt, ut circumſcriptionibus illa Epiſcoporum
„ judicia mutarent; qui tamen inflexam ſtatim revocavere ſenten-
„ tiam. Et certe major numerus Arimini Nicæni Concilii fidem
„ probavit, Ariana decreta damnavit “ (*c*).

Sermo contra Auxentium (2). p. 914.

Poſt oblatum Valentiniano mox recenſitum libellum ad Eccleſiam confugit Ambroſius, in eaque ſe recepit. Populus vero, & plebs Chriſtiana timens, ne raperetur in exilium, in Eccleſia per plures dies excubias agebat; & revera miſſi ſunt milites, qui Eccleſiam undequaque obſidione cingerent, & quemlibet ingredi quidem, at neminem egredi concedebant. Interim Sanctus Præſul ſermonibus ſuis populum ſolabatur, & demulcebat. Unus ex his habitus fuit 4. Kal. Aprilis, quæ Dominica Palmarum fuit, ut ex Evangelii lectione, quæ eadem ac illa, quam & nunc recitamus, apparet (3).
Hunc

(1) Deſignat hoc loco S. Præſul leg. 4. *de Fide Catholica*, quæ & Arianis in Eccleſia conveniendi licentiam dabat, & capitis pœnam non ſolum iis, qui eidem conſtitutioni per vim obſiſterent, ſed etiam iis, qui ſupplices libellos Imperatori adverſus eamdem offerrent, denuntiabat.

(a) *Ibid. n.* 12. (b) *Ibid. n.* 14.

(c) *Ibid. n.* 15.

(2) Auxentius miniſter erat, ac inventor molitionum Juſtinæ adverſus Ambroſium. Hic Mercurianus cum antea audiret, origine Scytha, ut in Arianorum Mediolanenſium, quorum ultimus Pſeudo-epiſcopus Auxentius fuerat, animos nominis ſimilitudine facilius irreperet, Auxentii nuncupationem adoptavit.

(3) Fallitur Auctor noſter Fleurynm tranſcribens, dum dicit, ex Evangelio colligi, ſermonem hunc in Dominica Palmarum ab Ambroſio pronuntiatum; cum ipſemet S. Præſul aperte dicat, lectionem illam evangelicam de Chriſto inſidente ſuper pullum aſinæ, & Hieroſolymam ingrediente, *nulla ſua diſpoſitione recitatam eſſe, ſed caſu. n.* 19.

Digitized by Google

Hunc ſermonem, qui inſcribitur contra Auxentium, ſive de Baſilicis non tradendis, ſic exorditur Ambroſius: „ Video vos præter S. AMBROS.
„ ſolitum ſubito eſſe turbatos, atque adſervantes mei. Miror quid
„ hoc ſit, niſi forte quia per Tribunos me vidiſtis, aut audiſtis
„ imperiali mandato eſſe conventum, ut, quo vellem, abirem hinc,
„ & ſi qui vellent, ſequendi poteſtatem haberent. Metuiſtis ergo,
„ ne Eccleſiam deſererem, & dum ſaluti meæ timeo, vos relinquerem? Sed quid ipſe mandaverim, potuiſtis advertere: deſerendæ Eccleſiæ voluntatem mihi ſubeſſe non poſſe; quia plus
„ Dominum Mundi, quam ſæculi hujus Imperatorem timerem.
„ Sane ſi me vis aliqua abduceret ab Eccleſia, carnem meam exturbari poſſe, non mentem: paratum me eſſe, ut ſi ille faceret,
„ quod ſolet eſſe regiæ poteſtatis, ego ſubirem, quod ſacerdotis eſſe conſuevit (a). Quid ergo turbamini? Volens numquam vos
„ deſeram, coactus repugnare non novi. Dolere potero, potero flere, potero gemere, adverſus arma, milites, Gothos quoque lacrymæ meæ arma ſunt, talia cum munimenta ſint Sacerdotis ....
„ Fugere autem, & relinquere Eccleſiam non ſoleo, ne quis gravioris pœnæ metu factum interpretetur. Scitis vos ipſi, quod
„ Imperatoribus ſoleam deferre, non cedere, ſuppliciis me libenter
„ offerre, nec metuere, quæ parantur (b). Utinam eſſem ſecurus,
„ quod Eccleſia hæreticis minime traderetur! Ad Palatium Imperatoris irem libenter, ut in Palatio magis certarem, quam in
„ Eccleſia .... Cauſam Fidei in Eccleſia agendam quis abnuat
„ (c)? ... Circumfuſi milites, armorum crepitus, quibus vallata
„ eſt Eccleſia, fidem non terrent meam; ſed mentem exagitant,
„ ne dum me tenetis, perniciosum aliquid veſtræ oboriatur ſaluti. Ego enim jam didici non timere, ſed vobis timere plus cœpi (d) .... Cum eſſet propoſitum, ut Eccleſiæ vaſa jam traderemus, hoc reſponſi reddidi, me, ſi de meis aliquid poſceretur,
„ aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id, quod
„ mei juris eſſet, libenter offerre. Templo Dei nihil poſſum decerpere, nec tradere illud, quod cuſtodiendum, non tradendum acceperim (e) .... Tentator ille Diabolus per miniſtros ſuos certamen auget, vulneribus corporis mei experiendum arbitratur ....
„ Sinite, quæſo, eſſe certamen: ſpectatores vos eſſe decet (f) ....
„ Certe ſi Dominus huic nos certamini deputavit, fruſtra pervigiles
„ tot noctibus, & diebus cuſtodias exhibuiſtis, & excubias: implebitur Chriſti voluntas (g) .... Si tributum petit Imperator,
„ non negamus. Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum; ſi agros deſiderat
„ Imperator, poteſtatem habet vindicandorum: nemo noſtrum intervenit. Poteſt pauperibus collatio populi redundare .... Sed
„ invi-

(a) *Ibid. n.* 1. (b) *Ibid. n.* 2.
(c) *Ibid. n.* 3. (d) *Ibid. n.* 4.
(e) *Ibid. n.* 5. (f) *Ibid. n.* 6. (g) *Ibid. n.* 7.

S. AMBROS. „ invidiam faciunt, quia aurum erogatur. Nec ego hanc invidiam „ perhorreſco ..... Quod ſi objiciunt, quod defenſionem ab iis „ requiram, non nego, ſed etiam ambio. Habeo defenſionem, „ ſed in orationibus pauperum. Cæci illi, & claudi, debiles, & „ ſenes robuſtis bellatoribus fortiores ſunt (*a*) .... Solvimus, quæ „ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. Tributum Cæ- „ ſaris eſt, non negatur. Eccleſia Dei eſt, non debet addici, quia „ jus Cæſaris eſſe non poteſt Dei templum (*b*) .... Quod cum „ honorificentia Imperatoris dictum nemo negare poteſt. Quid enim „ honorificentius, quam ut Imperator Filius Eccleſiæ eſſe dica- „ tur? .... Imperator enim intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam „ eſt; bonus enim Imperator quærit auxilium Eccleſiæ, non refu- „ tat (*c*) .... Hymnorum quoque meorum carminibus deceptum „ populum ferunt. Plane nec hoc abnuo. Grande carmen illud „ eſt, quo nihil potentius. Quid enim potentius, quam confeſſio „ Trinitatis, quæ quotidie totius populi ore celebratur? Certatim „ omnes ſtudent fidem fateri, Patrem, & Filium, & Spiritum San- „ ctum norunt verſibus prædicare. Facti ſunt igitur omnes Ma- „ giſtri, qui vix poterant eſſe Diſcipuli " (*d*). Denique in calce ſermonis Auxentium exprobrat, qui *rebaptizandos fideles populos reputabat etiam baptizatos in nomine Trinitatis; cum Apoſtolus dicat: Una fides, unum baptiſma .... & conſilium ſpernat, & condemnet Baptiſmum, quod Chriſtus nobis ad redimenda noſtra peccata donavit* (*e*). Mirum fortaſſis videbitur, plebem, populumque Mediolanenſem per plures dies in Eccleſia clauſum commorari potuiſſe, quin corporis neceſſitates, quibus in ſacris ædibus ſatisfacere difficile admodum eſt, ejus fervorem minuerent, vel extinguerent. Verum omnis admiratio ceſſabit, ſi attente perpenderimus, tunc temporis Templa, ut modo videmus apud Regulares, nonnullaſque etiam collegiales Eccleſias, plures ædes ſibi conjunctas habuiſſe, quas incolebant Eccleſiæ Miniſtri, & Clerici divino addicti ſervitio. Nomine itaque Baſilicæ, & Templi totus ille deſignatur ambitus, qui non modo Eccleſiam, ſed præfatas ædes, & domos complectebatur, quo viciſſim ſe ſe recipere poterat populus, ut ſuis conſuleret neceſſitatibus; & ita facile intelligitur, quod dicit in mox laudato ſermone S. Ambroſius, turbatum videlicet fuiſſe populum, quod *apertas repererit geminas fores, quas captus oculis quidam, dum hoſpitium proprium repetit, pateſeciſſe memoratur* (*f*).

Epiſtola ad Marcellinam anno 386. In hac epiſtola Sorori ſuæ Marcellinæ S. Præſul Ambroſius eorum narrationem contexit, quæ in adinventione corporum SS. Gervaſii, & Protaſii Fratrum Martyrum, quorum nomina, & ſepulturæ locus jamdudum oblivione erant conſepulta, contigere. Sic itaque

(a) *Ibid. n.* 33. (b) *Ibid. n.* 35.
(c) *Ibid. n.* 36. (d) *Ibid. n.* 34.
(e) *Ibid. n.* 37. (f) *Ibid. n.* 10.

S. AMBROS

itaque narrationem exorditur: „ Cum ego Baſilicam dedicaſſem, „ (illam nimirum, quæ & olim, & nunc quoque *Ambroſiana* di- „ citur) multi tanquam uno ore interpellare cœperunt dicentes: „ ſicut Romanam Baſilicam dedices? Reſpondi: faciam, ſi Mar- „ tyrum reliquias invenero; ſtatimque ſubiit veluti cujuſdam ardor „ præſagii " (*a*). Et revera Deus *per viſum*, ut ſcribit S. Augu- ſtinus (*b*), revelavit Ambroſio, SS. Gervaſii, & Protaſii corpora in Baſilica Sanctorum Felicis, & Naboris latitare. „ Juſſi itaque „ (ſcribit) eruderari terram eo loci, qui eſt ante cancellos. In- „ veni ſigna convenientia (palmas fortaſſis inſculptas, vel aliquod „ paſſionis eorum inſtrumentum), adhibitis etiam, quibus per nos „ manus imponenda foret, ſic Sancti Martyres eminere cœperunt, „ ut adhuc nobis ſilentibus arriperetur una (1), & ſterneretur pro- „ na ad locum ſancti ſepulchri. Invenimus miræ magnitudinis vi- „ ros duos, ut priſca ætas ferebat. Oſſa omnia integra, ſanguinis „ plurimum. Ingens concurſus populi per totum illud biduum. „ Quid multa? Condivimus integra ad ordinem, tranſtulimus ve- „ ſpere jam incumbente ad Baſilicam Fauſtæ; ibi vigiliæ tota no- „ cte, manus impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in Baſili- „ cam, quam appellant Ambroſianam. Dum transferimus, cæcus „ ſanatus eſt " (*c*). Et plura alia miracula tunc facta fuiſſe nar- rat S. Præſul in ſermone ad populum ea occaſione habito, quem epiſtolæ ad Sororem inſeruit, ſcribens: „ Cognoviſtis, immo & „ vidiſtis ipſi multos a Dæmoniis purgatos, plurimos etiam, ubi „ veſtem Sanctorum manibus contigerunt, iis, quibus laborabant, „ infirmitatibus abſolutos .... umbra Sanctorum corporum pleroſ- „ que ſanatos cernitis. Quanta oraria jactantur, quanta indumen- „ ta ſuper reliquias ſanctiſſimas, & tactu ipſo medicabilia repo- „ ſcuntur. Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui con- „ tigerit, ſalvus erit " (*d*). Gratias deinde agit Domino Jeſu, „ quod hoc tempore tales ſibi Sanctorum Martyrum ſpiritus excita- „ verit, quo Eccleſia præſidia majora deſiderat, & tales (ſubdit) „ ſe ambire defenſores, tales milites ſe habere, hoc eſt non ſæculi „ milites, ſed milites Chriſti, qui proſint omnibus, nemini noceant „ (*e*). Succedant igitur, ſcribit, victimæ triumphales in locum,

 „ ubi

(a) *Ibid. n. 1.*
(b) *Conf. lib. 9. cap. 7. & de Civ. Dei lib. 22. cap. 8.*
(1) In Editionibus tum Pariſienſi, tum Veneta legitur: *Urna:* at puto mendum eſſe; & legendum *una*; videlicet una ex mulieribus energumenis a Dæmone arripitur, & ſternitur prona ad locum Sancti Sepulchri. Ita enim cohæret oratio cum præcedentibus, ubi dicitur ad detegendas reliquias *adbibitos*, *quibus manus imponenda foret*, ideſt energumenos, & *Sancti Martyres eminere cœperunt*. Ita locum hunc interpretatur Fleuryus Hiſt. Eccl. lib. 18. n. 47. quem & Auctor noſter exſcripſit: nec non Card. Orſi Hiſt. Eccl. lib. 19. n. 44.
(c) *Epiſt. ad Marcell. 22. n. 2.*
(d) *Ibid. n. 9.* (e) *Ibid. n. 10.*

S. Ambros. „ ubi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus „ paſſus eſt, iſti ſub altari, 'quia illius redempti ſunt paſſione. „ Hunc ego locum prædeſtinaveram mihi: dignum eſt enim, ut ibi „ requieſcat Sacerdos, ubi offerre conſuevit: ſed cedo ſacris victi- „ mis dexteram portionem " (*a*). Decreverat S. Præſul illico ſanctas condere reliquias; verum „ acclamavit populus, ut in Do- „ minicum differretur diem Martyrum depoſitio; ſed tandem obten- „ tum, ut ſequenti die fieret " (*b*), in quo alium ad populum ſermonem habuit, quem in eadem epiſtola ad ſororem recitat. In eo calumnias retundit Arianorum, qui gloriæ Dei, fidei, & Ambroſio invidentes mentiebantur, illa Martyrum non eſſe ſacra lipſana, miracula non facta, ſed ficta, & compoſita ludibria; retundit, inquam, factorum evidentia, & præſertim illis objicit „ vi- „ ſum reſtitutum cæco omnibus noto, qui publicis, cum valeret, „ erat mancipatus obſequiis, Severus nomine, lanius miniſterio; „ quique cum contigiſſet fimbriam de veſte Martyrum, qua ſacræ „ reliquiæ veſtiuntur, redditum ſibi lumen ſenſit " (*c*). Deinde ſic Arianos urget: „ Sed quæro, quid non credant, utrum a Mar- „ tyribus poſſint aliqui viſitari? Hoc eſt Chriſto non credere: ipſe „ enim dixit: *Et majora his facient* .... Quæro, utrum mihi, an „ Sanctis Martyribus invideant? Si mihi; numquid a me aliquæ „ virtutes fiunt? numquid meo opere, meo nomine? Cur igitur „ mihi invident, quod meum non eſt? Si Martyribus .... oſten- „ dant alterius fidei fuiſſe Martyres, quam ipſi credunt. Neque „ enim aliter eorum operibus inviderent, niſi fidem in his fuiſſe „ eam, quam ipſi non habent, judicarent " (*d*). Aliud etiam narrat prodigium eadem die patratum in confirmationem fidei Sanctæ Trinitatis, ſic ſcribens: „ Audivimus hodie dicentes eos, qui- „ bus manus imponebatur, neminem poſſe eſſe ſalvum, niſi qui „ in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum credidiſſet; illum „ mortuum, illum funereum, qui Spiritum Sanctum negaret, qui „ Trinitatis omnipotentem virtutem non crederet .... Dicit Dia- „ bolus .... ſic torqueantur, quemadmodum ipſe a Martyribus tor- „ quebatur, qui Spiritus Sancti Deitatem negaret (*e*) .... Cedit „ Diabolus plagis, & adhuc cedere neſciunt Ariani .... Dicebant „ hodie, & ſuperiore die, vel nocte Dæmones: ſcimus, quia Mar- „ tyres eſtis; & Ariani dicunt: neſcimus, nolumus credere, no- „ lumus intelligere. Dicunt Dæmones Martyribus: veniſtis perdere „ nos. Ariani dicunt: non ſunt Dæmonum vera tormenta, ſed „ ficta, & compoſita ludibria. Audivi multa componi, hoc nemo „ unquam fingere potuit, ut Dæmonem ſe eſſe ſimularet. Quid „ illud, quod ita exagitari eos videmus, quibus manus imponitur? „ Ubi hic locus fraudi eſt? Ubi ſuſpicio ſimulandi? ... Beneficiis „ ſuis

(a) *Ibid. n.* 13.
(b) *Ibid. n.* 13. 14. (c) *Ibid. n.* 17.
(d) *Ibid. n.* 19. (e) *Ibid. n.* 21.

„ ſuis ſacra paſſio comprobatur. Habet judices, ſed purgatos, habet teſtes, ſed abſolutos. Melior vox eſt, quam ſanitas loquitur eorum, qui debiles advenerunt " (a). Paulinus Scriptor vitæ S. Præſulis (b), & D. Auguſtinus, qui tunc Mediolani erat, teſtantur, Juſtinæ S. Ambroſii *inimicæ animum etſi ad credendi ſanitatem non applicitum, a perſequendi tamen furore compreſſum eſſe*. Ex quo apparet, epiſtolam hanc, binoſque in ea deſcriptos ſermones datos fuiſſe anno 386.

S. AMBROS.

Binæ ad Simplicianum epiſtolæ ſunt de illo antiquorum Sapientum dicto: *Solum ſapientem vere liberum eſſe, & divitem*. Doctrinam hanc tantopere a Veteribus jactatam, oſtendit a Sacris Scripturis perfecte agnitam, comprobatamque, a quibus quidquid boni, vel ſalutaris in Philoſophorum libris legitur, acceptum dicit. Deinde vero ejus dicti veritatem confirmat pluribus tum teſtimoniis, tum exemplis Jacobi, & Joſephi, ex Sacra Scriptura depromptis, oſtendens: „ ſapientem non metu frangi, non poteſtate mutari, non attolli proſperis, non triſtibus mergi: ubi enim ſapientia, ibi virtus animi, ibi conſtantia, & fortitudo " (c). Heroibus vero Gentilium Chriſtianos opponit Athletas, Theclam, Agnetem, Pelagiam, & Laurentium, eorumque fortitudinem, animique in adverſis magnitudinem longe præcellere evincit. Exemplum etiam Machabæorum in medium adducit, ac fuſius S. Pelagiæ martyrium deſcribit. Sunt in his epiſtolis plura ex tractatu Philonis, cui titulus: *Omnis ſapiens eſt liber*, deprompta. In priore epiſtola tertium Eſdræ librum ceu canonicum citat.

Epiſtolæ ad Simplicianum.

Tota eſt hæc epiſtola Ambroſii ad Theodoſium Imperatorem in perſuadendo eidem, ut edictum de Synagoga quadam Judæorum ab Epiſcopo Caſtri Callinici reædificanda, deque Monachis, qui fanum Valentinianorum Hæreticorum ab iis contumelia provocati incenderant, ſupplicio afficiendis revocaretur. Efficaciſſima eſt epiſtola, & ſimul erga Imperatorem honorificentiſſima. Paulinus ea præcipue aurea notanda verba monet: „ Si indignus ſum, qui a te audiar, indignus ſum, qui pro te offeram . . . . ipſe ergo non audies eum, quem pro te audiri velis " (d)? Sed negotium aggrediens cum Imperatore conqueritur, non expectatam fuiſſe adſertionem Epiſcopi, ſed juſſiſſe, Synagogam ab ipſo ædificari Epiſcopo, qui latæ acquieſcere ſententiæ nequibat, ne prævaricaretur " (e). Hinc ipſi Imperatori neceſſe eſſe, ut aut prævaricatorem, aut Martyrem faciat . . . . „ Vides (ſubdit), quo inclinet cauſæ exitus; ſi fortem Epiſcopum putas, caveto martyrium fortioris; ſi inconſtantem, declina lapſum fragilioris " (f). In ſe autem Imperatoris indignationem verti ſumma caritate poſtulat ſcribens: „ Popoſci, ut in me magis vindicares, & ſi hoc crimen „ puta-

Epiſtola ad Theodoſium Imperatorem n. 40. ſcripta ann. 388.

(a) *Ibid. n.* 22. 23. (b) *In Vit. Ambr. n.* 15.
(c) *Epiſt.* 37. *n.* 5. (d) *Ib. n.* 1.
(e) *Ibid. n.* 6. (f) *Ibid. n.* 7.

S. AMBROS. „ putares, mihi adſcriberes. Quid mandas in abſentes judicium? „ Habes præſentem, habes confitentem reum. Proclamo, quod ego „ Synagogam incenderim certe, quod ego illis mandaverim, ne „ eſſet locus, in quo Chriſtus negaretur. Si objiciatur mihi, cur „ hic non incenderim? Divino jam cremari cœpit judicio: meum „ ceſſavit opus. Et ſi verum quæritur, ideo ſegnior fui, quia non „ putabam hoc vindicandum " (a). Addit vero: quod ſi nemo „ Epiſcopum ad hoc munus conveniat.... quid ſi alii timidiores, „ dum mortem reformidant, offerant, ut de ſuis facultatibus (1) „ reparetur Synagoga, aut Comes, ubi hoc compererit primo con- „ ſtitutum, ipſe de Chriſtiano cenſu exædificari jubeat? Habebis, „ Imperator, Comitem prævaricatorem, & huic vexilla committes „ victricia, huic labarum, hoc eſt Chriſti ſacratum nomine, qui „ Synagogam inſtauret, quæ Chriſtum neſciat (b)? Erit igitur lo- „ cus Judæorum perfidiæ factus de exuviis Eccleſiæ, & patrimo- „ nium, quod favore Chriſti adquiſitum eſt Chriſtianis, hoc trans- „ ferretur ad donaria perfidorum " (c)? Sed quia diſciplinæ for- taſſe ratio Imperatorem ad id impellere videbatur, ſic illum in- ſtruit: „ Cedat oportet cenſura devotioni (d). Non audiſti, Impe- „ rator, quia cum juſſiſſet Julianus reparari Templum Hieroſoly- „ mis, divino qui faciebant repurgium, igne flagrarunt? Non ca- „ ves, ne etiam nunc fiat? Adeo a te non fuit jubendum, ut Ju- „ lianus hoc juſſerit " (e).

Epiſtola 41. ad Sororem circa ann. 390. Hanc epiſtolam Sorori ſuæ S. Marcellinæ ſcripſit Ambroſius, ut eam faceret certiorem, quo pacto Epiſcopi Callinici cauſa, qua de agitur in ſuperiori epiſtola, facilem exitum eſſet conſecuta. Ea omnia deſcribit, quæ poſt ſuum ex Aquileja Mediolanum reditum contigere. Narrat itaque Sorori, ſe Imperatorem, ut ſcriptis promiſerat, eſſe alloquutum; eique intrepide oſtendiſſe, quod, „ ſicut „ nucinum baculum ſumere jubetur Propheta (f), cujus pomum „ amarum in cortice, durum in teſta, intus eſt fructuoſum, ut ad „ ejus ſimilitudinem Propheta quoque amara, & dura prætendat, „ & denuntiare triſtia non reformidet: Similiter etiam Sacerdos, „ quia præceptio ejus etſi ad tempus aliquibus amara videatur.... „ tamen aliquando, cum æſtimatur aruiſſe, floreſcit " (g). Quod confirmat doctrina Pauli, qui Timotheo ſcripſit: *Argue, obſecra, increpa* (h). *Duo dura* (ut ſubdit Ambroſius), *unum mite: ſed ideo*

(a) *Ibid. n.* 8.
(1) Hæc infederat tunc temporis Chriſtianorum animis doctrina, non licere falſæ Religionis cultui quovis modo inſervire. Hinc Marcus Arethuſæ mortem potius ſubire voluit, quam nec minimum dare, ut Templum reſtauraretur Idolorum, quod ipſe diruerat. Fleuryus Hiſt. Eccl. lib. 15. n. 17.
(b) *Ibid. n.* 9. (c) *Ibid. n.* 10.
(d) *Ibid. n.* 11. (e) *Ibid. n.* 12.
(f) *Hier.* 1. (g) *Ep. ad Soror.* 41. *n.* 3.
(h) 2. *ad Timoth.* 4. 2.

ideo dura, ut etiam ipſa molliret " (*a*). Deinde, ut ad miſericordiam Imperatoris animum flecteret, hiſtoriam peccatricis pedes Domini abluentis, & ungentis fuſius deſcripſit, & miſericordiam extulit, qua erga ipſam uſus eſt Chriſtus. Expoſuit deinde objurgationes Prophetarum adverſus Iſraelem, & David, eo quia obliti eſſent benefactorum Dei; poſtea vero ad ipſum Imperatorem verba convertens, eum ſic eſt ad miſericordiam hortatus: „ Quoniam advertis, quam graviter Dominus convenire ſoleat, quo glorioſior factus es, eo amplius auctori ſuo deferendum noveris .... ideo corpus ejus, hoc eſt Eccleſiam diligendo aquam da pedibus ejus, oſculare pedes ejus, ut non ſolum abſolvas eos, qui in peccatis deprehenſi ſunt, verum etiam pace tua dones concordiæ, & quieti relaxes.... ergo tuere corpus Domini Jeſu, ut ipſe quoque regnum tuum cæleſti ſua dignatione cuſtodiat " (*b*). Narrat poſtremo ſibi ex Cathedra deſcendenti Imperatorem dixiſſe: „ De nobis propoſuiſti. Reſpondi: Hoc tractavi, quod & utilitatem tuam pertineret. Tunc ait: Revera de Synagoga reparanda ab Epiſcopo durius ſtatueram, ſed emendatum eſt. Monachi multa ſcelera faciunt. Tunc (ſubdit Ambroſius) Timaſius Magiſter equitum, & peditum cœpit adverſus Monachos eſſe vehementior. Reſpondi ei: Ego cum Imperatore ago, ut oportet, quia novi, quod timorem Dei habeat; tecum autem aliter agendum, qui tam dura loqueris " (*c*). Et narrationem ſuam proſequens Ambroſius ſubdit: „ Deinde cum aliquandiu ſtarem, dico Imperatori: Fac me ſecurum pro te offerre, abſolve animum meum. Cum aſſideret, annueretque, neque tamen aperte polliceretur, atque ego ſtarem, dixit, ſe emendaturum reſcriptum. Statim dicere cœpi, ut omnem cognitionem tolleret .... Promiſit futurum. Ajo illi: ago fide tua; & repetivi: ago fide tua. Age, inquit, fide mea. Et ita ad Altare acceſſi, non aliter acceſſurus, niſi mihi plene promiſiſſet. Ea vero tanta oblationis fuit gratia, ut ſentirem etiam ipſe eam Deo noſtro commendatiorem fuiſſe, & divinam præſentiam non defuiſſe " (*d*). S. Ambros.

Cum Theſſalonicenſem cædem juſſu Theodoſii patratam audiſſet Ambroſius, intimo ſe ſenſit perculſum dolore. Imperatorem tamen tunc Mediolani degentem confeſtim adire noluit, ut reſipiſcentiæ tempus concederet, ſed extra urbem rus conceſſit; ibique biduo, vel triduo commoratus, curandæ valetudinis cauſam prætexens, Imperatori inibi hanc epiſtolam dedit totam *manu ſua conſcriptam, ut ſolus legeret* (*e*). Et primo quidem rationem reddit, cur alias exoptatiſſimum ejus aſpectum modo declinaverit, quia ſcribit: „ Soli mihi in tuo comitatu jus naturæ ereptum videbam audiendi, ut & loquendi privarer munere; motus enim frequenter es, „ quod Epiſt. ad Theodoſium 51. circa an. 390.

(a) *Ead. Epiſt. ad Soror. n.* 4. (b) *Ibid. n.* 26.
(c) *Ibid. n.* 27. (d) *Ibid. n.* 28.
(e) *Ibid. n.* 14.

Digitized by Google

S. Ambros. „ quod ad me perveniſſent aliqua, quæ in conſiſtorio tuo ſtatuta „ forent.... Verecundia igitur ſatisfeci imperiali arbitrio, & proſpexi, ne aut ipſe cauſam commotionis habeas, cum id egerim, „ ne quid ad me de imperialibus deferatur ſtatutis: aut ego cum „ fuero præſens, aut non audiam per metum omnium, aut ita audiam, ut mihi aures pateant, vox intercludatur, aut audita non „ poſſim eloqui, ne eos, qui in ſuſpicionem proditionis venerint, „ lædam in periculo (*a*).... Quid igitur facerem? . . . Proderem? Sed quod in tuis juſſis timerem, in meis verbis deberem „ cavere, ne quid cruentum committeretur. Tacerem? ... Sed ſi „ Sacerdos non dixerit erranti, is, qui erraverit, in ſua culpa morietur, & Sacerdos reus erit pœnæ, quia non admonuit errantem (*b*). Accipe illud Imperator Auguſte (ſic proſequitur Ambroſius). Quod habeas fidei ſtudium, non poſſum negare; quod „ Dei timorem, non diffiteor: ſed habes naturæ impetum, quem „ ſi quis lenire velit, cito vertes ad miſericordiam; ſi quis ſtimulet, in majus exſuſcitas, ut eum revocare vix poſſis. Utinam, „ ſi nemo mitigat, nullus accendat! libenter eum committo tibi: „ ipſe te revocas, & pietatis ſtudio vincis impetum naturæ " (*c*). Ob ejus oculos poſtea crudelem ponit Theſſalonicenſium cædem, & Epiſcoporum in Concilio collectorum dolorem, gemituſque. Ad pœnitentiam eum hortatur exemplo aliorum Principum, qui fletibus ſcelera ſua expiarunt, & præſertim Davidis *Regis*, *& Prophetæ*, *Auctoris Chriſti ſecundum carnem proſapiæ* (*d*).... Subdit poſtea: „ Hæc ideo ſcripſi, non ut te confundam, ſed ut Regum „ exempla provocent, ut tollas hoc peccatum de Regno tuo: tolles autem humiliando Deo animam tuam. Homo es, & tibi venit tentatio, vince eam. Peccatum non tollitur niſi lacrymis, & „ pœnitentia. Nec Angelus poteſt, nec Archangelus. Dominus ipſe, qui ſolus poteſt dicere: *Ego vobiſcum ſum*, ſi peccaverimus, niſi pœnitentiam deferentibus non relaxat (*e*). Suadeo, „ rogo, hortor, admoneo .... etſi in præliis feliciſſime egeris, „ etſi in aliis quoque laudabilis, tamen apex tuorum operum ſemper pietas fuit. Id tibi invidit Diabolus, quod habebas, præſtantiſſimum. Vince eum, dum adhuc habes, unde poſſis vincere. Noli peccato tuo aliud peccatum addere, ut uſurpes, quod „ uſurpaſſe multis officit (*f*).... Offerre non audeo ſacrificium, „ ſi volueris adſiſtere. An quod in unius innocentis ſanguine non „ licet, in multorum licet? .... Non puto (*g*).... Nonne me „ delectaret habere gratiam Imperatoris, ut ſecundum voluntatem „ tuam agerem, ſi cauſa pateretur " (*h*)? Se per viſum dicit a Domino admonitum, ne coram Imperatore ſacrificium offerret. Hinc Impe-

(a) *Ibid. n.* 2. (b) *Ibid. n.* 3.
(c) *Ibid. n.* 4. (d) *Ibid. n.* 7.
(e) *Ibid. n.* 11. (f) *Ibid. n.* 12.
(g) *Ibid. n.* 13. (h) *Ibid. n.* 15.

Imperatorem hortatur, ut „ tunc offerat, cum ſacrificandi accepe- „ rit facultatem, quando hoſtia tua accepta ſit Deo.... quia ſim- „ plex oratio ſacrificium eſt: hæc veniam refert, illa offenſionem, „ quia hæc habet humilitatem, illa contemptum " (a). Denique his amantiſſimis ſimul, & vere paſtoralibus verbis epiſtolam claudit: „ Te amo, diligo, orationibus proſequor. Si credis, ſequere; „ ſi, inquam, credis, agnoſce, quod dico: ſi non credis, ignoſce, „ quod facio, in quo Deum præfero " (b). S. Ambros.

Clericos univerſos, quibus epiſtola hæc data eſt, animo deſpondentes propter labores, ac difficultates amantiſſimis verbis erigit, eis ob oculos ponens & fraudes Diaboli, & futuram mercedem, & paratum ſibi Chriſti præſidium. „ Sunt (ſcribit) aliqui in Cleri- „ corum munere, quibus inimicus obrepere ſtudet.... & hujuſmo- „ di inſerit cogitationes. Quid mihi prodeſt in Clero manere, ſub- „ ire injurias, labores perpeti, quaſi non poſſet ager meus me pa- „ ſcere, aut ſi ager deſit, quaſi aliter exercere ſumptum non que- „ am? ... quaſi vero hoc ſolum ſit in Clerico, ut ſumptum expe- „ diat ſuum, & non ut divinum ſibi poſt mortem potius ſubſidium „ locet (c).... Quid ſtultius, quam relictis cæleſtibus ad terre- „ na intendiſſe, & poſthabitis perpetuis elegiſſe ea, quæ caduca „ ſunt, & fragilia " (d)? Claudit denique epiſtolam hac hortatione: „ Tu quicumque in Clero es, Domini portio, & poſſeſſio, „ noli recedere de Domini poſſeſſione, ut dicas Domino: *Poſſediſti* „ *renes meos: ſuſcepiſti me ex utero matris meæ;* & ille tibi quaſi „ bono ſervo dicat: *Tranſi, & recumbe* (e). Epiſtola 81. Claſſ. 1. Clericis.

Litem dirimit in hac epiſtola Mediolanenſis Antiſtes Judex conſtitutus a Marcello, & Læto, & amborum Sorore. Statuerat Marcellus, *ut ſoror in diem vitæ ſuæ poſſideret partem prædii, & poſt obitum ejus (f)* Eccleſiæ, cui Marcellus frater Epiſcopus præerat, cederet omnis poſſeſſio. Lætus ſe læſum hac conventione exiſtimans, litem fratri movit; cui ut finem imponerent ambo, judicio Ambroſii acquieſcere conſenſerunt. Sic itaque ille litem diremit, & hanc protulit ſententiam: „ Placuit, ut Lætus V. C. a- „ grum ſuſciperet, & certum numerum frumenti, vini, olei Soro- „ ri quotannis penſitaret " (g); cujus poſt obitum liberum ſit Læ- „ to de agri parte, prout ſibi liberet, diſponere; nec eam Eccle- „ ſiæ cedere teneretur. Sic viciſſis omnes (ſcribit Ambroſius): „ Lætus, quia jus loci adeptus eſt, quod non tenebat: Soror, quia „ annuis potietur fructibus jam ſine lite, ſine jurgio. Nemo ta- „ men plenius, neque glorioſius, quam tu viciſti, qui dum erga „ Sororem confirmari vis liberalitatem tuam, in utrumque eam „ fraternæ conſortem neceſſitudinis contuliſti. Nam & fratri con- „ tuliſti Epiſtola 82. ad Marcellum.

(a) *Ibid. n.* 15. (b) *Ibid. n.* 17.
(c) *Ibid. n.* 2. (d) *Ibid. n.* 13.
(e) *Ibid. n.* 14. (f) *Ibid. n.* 7.
(g) *Ibid. n.* 8.

[redacted] „ tuliſti proprietatem; & ſorori uſum fructuum. Nihil autem ad-
S. AMBROS. „ imitur Eccleſiæ, quod pietati adquiritur: caritas enim non damnum, ſed lucrum Chriſti eſt (*a*). Nec vereare, ne immunis „ ſit, atque exors Eccleſia liberalitatis tuæ. Habet & illa fructus „ tuos; & quidem uberiores, habet tuæ vitæ ſtipendium; habet „ fœcunditatem, quam tuis inſtitutis rigaſti. His dives reditibus „ non quærit temporalia, quia æterna poſſidet. Addidiſti autem ei „ non ſolum apoſtolicos, ſed etiam evangelicos fructus. Dominus „ enim dixit: Facite vobis amicos de iniquo mammona (*b*). Feciſti & tu amicos; & quod mirabile eſt, ex diſſidentibus. Feciſti in jus germanitatis redire fratres; feciſti eos hac caritate, hac „ gratia ſecuros eſſe, quod ſuſcipiantur in æterna tabernacula “ (*c*). Denique epiſtolam ſapientia, manſuetudine, ac prudentia refertam hoc pulcherrimo claudit axiomate: „ Hæc melius poſſeſſio „ Chriſtum decet: ut virtutes Sacerdotis poſſideat ſui; hos fructus „ capiat, qui ſunt integritatis, & continentiæ, & quod eſt amplius caritatis, & tranquillitatis (*d*).

De exceſſu Fratris Satyri Liber 1. ſcriptus circa annum 379.

Binis libris fratris ſui cariſſimi Satyri vitam, & virtutum omnium decora, & ornamenta complexus eſt S. Mediolanenſis Antiſtes. Obiit Satyrus inter fratris, & ſororis Marcellinæ amplexus anno 379. illiſque omnia ſua bona reliquit *non diſtributa*, *aut deliberata hæreditate*, nulloque ſcripto Teſtamento. Summo licet funus hoc fuerit dolori Antiſtiti noſtro, nequaquam tamen ſe frangi paſſus eſt, ſed exanimi corporis oculos ſua manu clauſit, atque feretro humeros ſuppoſuit; immo conſcenſo ambone Baſilicæ, audiente innumera populi frequentia, & patente præſentis cadaveris facie eum laudavit priore hac oratione, quæ inſcribitur *de exceſſu Satyri liber primus*. Orationem ſuam exorditur a gratiarum actio-

Analyſis. ne, „ quia (ſcribit) ſemper optavi, ut ſi quæ perturbationes „ vel Eccleſiam, vel me manerent, in me potius, ac meam deciderent domum. Deo igitur gratias, quia in hoc omnium metu, „ cum omnia motibus ſint ſuſpecta barbaricis, communem mœrorem privato dolore tranſegi, & in me converſum eſt, quidquid timebam omnibus. Atque utinam hic conſummatum ſit, ut dolor „ meus publici doloris redemptio ſit “ (*e*). Deinde ad defunctum fratrem orationem convertens ait: „ Quid te, mi frater amantiſſime, fleam, qui mihi ſic ereptus es, ut eſſes omnium? Non „ enim perdidi uſum tui, ſed commutavi; ante corpore ſeparabilis, nunc individuus affectu; manes enim mecum, ac ſemper manebis “ (*f*). Dolorem ſuum communi dolore ſolatur ſcribens: „ Licet privatum funus, fletus tamen eſt publicus, & adeo non „ poteſt fletus eſſe diurnus, qui univerſorum eſt affectibus conſecra-

„ tus “

(a) *Ibid. n.* 9. (b) *Luc.* 16. 9.
(c) *Epiſt.* 82. *n.* 10. (d) *Ibid. n.* 13.
(e) *Ibid. n.* 1. (f) *Ibid. n.* 6.

„ tus “ (*a*). Arctiſſimam cum fratre amantiſſimis verbis deſcribit neceſſitudinem dicens: „ Numquam totus in me fui, ſed in altero „ noſtro pars major amborum; uterque autem eramus in Chriſto, „ in quo & ſumma univerſitatis; & portio ſingulorum eſt “ (*b*). Gaudet, quod ſibi datum fuerit morienti fratri poſtrema exhibere officia, & quod „ habeat, quas complectatur, reliquias, habeat tu„ mulum, quem corpore tegat, habeat ſepulchrum, ſuper quod „ jaceat, & commendabiliorem Deo futurum ſe eſſe credat, quod „ ſupra ſancti corporis oſſa requieſcat “ (*c*). Ejus poſtea virtutes deſcribit, & celebrat, „ ejus præſertim erga Dei cultum ob„ ſervantiam, qui priuſquam perfectioribus eſſet initiatus myſte„ riis, in naufragio conſtitutus.... non mortem metuens, ſed ne „ vacuus myſteriis exiret e vita: quos initiatos eſſe cognoverat, ab „ iis divinum illud fidelium Sacramentum popoſcit.... & ligari „ fecit in orario; & orarium involvit collo, atque ita ſe dejecit „ in mare.... atque his ſe tectum, atque munitum ſatis credens „ alia auxilia non deſideravit (*d*).... nec deſeruit ſpes; nec fefel„ lit opinio .... primus ſervatus ex undis “ (*e*). Fidei quoque puritatem extollit, qua a Schiſmatico Epiſcopo Baptiſmum, licet ſummopere deſideraret, recipere recuſavit (*f*); profuſam in pauperes liberalitatem, & in proximos caritatem; caſtitatis, cujus ſibi perpetuo ſervandæ legem indixerat, amorem; morum innocentiam, temperantiam, modeſtiam, cæteraſque theologicas, & cardinales virtutes. Sororis dolorem deſcribens, „ quæ ſtrata humi, & to„ tum gremio ſuo complexa tumulum, laborioſo feſſa inceſſu dies, „ noctesque mœrore integrabat “ (*g*), lenire conatur. Denique ſic orationem ſuam claudit: „ Sed quid moror?.... procedamus ad „ tumulum. Sed prius ultimum coram populo vale dico, pacem „ prædico, oſculum ſolvo. Præcede ad illam communem omnibus, „ & debitam, ſed jam mihi præ cæteris deſiderabilem domum. „ Para hoſpiti conſortium; & quemadmodum hic omnia nobis „ fuere communia, ita illic quoque jus dividuum neſciamus (*h*).... „ Tibi nunc, omnipotens Deus, innoxiam commendo animam, „ tibi hoſtiam meam offero: cape propitius, ac ſerenus fraternum „ munus, ſacrificium Sacerdotis “ (*i*).

S. AMBROS.

Alterius libri, qui *de Fide Reſurrectionis* inſcribitur, analyſis.

Cum dies ſeptem elapſi eſſent, rediit ad Satyri monumentum Ambroſius cum plebe cæremonias, preceſque conſuetas celebraturus. Hic alteram orationem pronuntiavit Ambroſius, non ut querelis, & lamentationibus dolorem ſuum iterum teſtaretur, ſed ut conſolationis argumenta in obitu etiam cariſſimorum promeret, & explicaret. Inſcribitur hæc ſecunda oratio, ſive liber *de fide Re-*

ſurre-

(a) *Ibid. n.* 5. (b) *Ibid. n.* 6.
(c) *Ibid. n.* 18. (d) *Ibid. n.* 43.
(e) *Ibid. n.* 44. (f) *Ibid. n.* 47.
(g) *Ibid. n.* 76. (h) *Ibid. n.* 78.
(i) *Ibid. n.* 80.

S. AMBROS. *ſurrectionis*; quippe hoc præcipue verſat argumentum, oſtendens ex hoc capite emenda doloris, & triſtitiæ in obitu proximorum, & carorum lenimenta; licet ad eam meditandam temporis anguſtiis coarctatus tamen admodum fuſam pronuntiavit; hinc arbitrari merito poſſumus, nonnulla appoſita additamenta, poſtquam pronuntiata audiente populo oratione ex ea librum exaravit. Sic itaque exorditur: „ Superiore libro aliquid indulſimus deſiderio, ne tamquam ferventi plagæ auſteriora adhibita medicamenta exaſperarent magis, quam lenirent dolorem: ſimul quia fratrem ſæpius allocuti ſumus, & oculis tenebamus, abſurdum non fuit relaxare pauliſper affectum naturæ, qui lacrymis magis paſcitur, fletibus delinitur, ſtupore defigitur " (*a*). Poſt hoc exordium tria ſibi ad ſolatium doloris pertractanda proponit, ac oſtendendum, „ mortem non eſſe lugendam, primum quia communis ſit, & cunctis debita; deinde quia nos ſæculi hujus abſolvat ærumnis; poſtremo quia ſomni ſpecie, ubi ab iſtius mundi labore requietum ſit, vigor nobis vivacior refundatur " (*b*). De priore ita ſic ſcribit: Quid abſurdius quam ut id, quod ſcias omnibus eſſe præſcriptum, quaſi ſpeciale deplores (*c*)? Fuiſſe quidam feruntur populi, qui ortus hominum lugerent, obituſque celebrarent. Nec imprudenter.... Nos quoque ipſi natales dies defunctorum obliviſcimur, & eum, quo obierunt, diem celebri ſolemnitate renovamus " (*d*). Et occaſionem nactus mulierum nimium dolorem vituperat, quæ „ ut clamores publicos ferant, quaſi metuant, ne earum ignoretur ærumna: ut illuviem veſtis affectent.... ut impexum ſordibus immadident caput, ut poſtremo.... diſciſſo amictu, diloricata veſte, ſecreti pudoris nuda proſtituant... latet plerumque ſub triſti amictu mentis laſcivia, & deformis horror veſtis obtexitur, ut ſecreta poſtulantium tegantur animorum " (*e*). Alteram vero partem exornaturus plurimas, & maximas hujus vitæ ærumnas, queis & juſti divexantur, enumerat, & exponit, a quibus ſola eripiuntur morte; quod exemplo confirmat Davidis, „ qui ægrotante puero deprecabatur Dominum pro eo, & jejunavit, & in cilicio jacuit, & adſtantibus majoribus natu, ut excitarent eum de terra, nec ſurgendum ſibi, nec cœnandum putavit. Ubi vero defunctum puerum comperit, ſurrexit de terra, lavit illico, unctus eſt, veſtimenta mutavit, adoravit Dominum, cibum ſumpſit " (*f*), ſpe reſurrectionis ſolatus. Ad adſtruendam vero fidem Reſurrectionis, quæ ſermonis ſui poſtremam implet partem, trinum profert argumentum, *ex ratione*, *univerſitatis exemplo*, *teſtimonio rei geſtæ*. „ Et ratio quidem (ſcribit) evidens eſt, quia cum omnis vitæ noſtræ uſus „ in

(a) *Ibid. n.* 1. (b) *Ibid. n.* 3.
(c) *Ibid. n.* 4. (d) *Ibid. n.* 5.
(e) *Ibid. n.* 12.
(f) *Ibid. n.* 25.

„ in corporis, animæque conſortio ſit, reſurrectio autem aut boni „ actus præmium habeat, aut pœnam improbi, neceſſe ſit corpus „ reſurgere, cujus actus expenditur. Quomodo enim in judicium „ vocabitur anima ſine corpore, cum de ſuo, & corporis contubernio ratio præſtanda ſit" (a)? Experientia vero rem ita confirmat: „ Reſurrectionis fides uſus eſt mundi, rerumque ſtatus omnium, generationum ſeries, ſucceſſionum vices, obitus, ortuſque ſignorum, diei, & noctis occaſus, eorumque quotidie tamquam rediviva ſucceſſio.... Quid de fructibus loquar? Nonne „ tibi videntur occidere, cum decidunt, reſurgere, cum reviviſcunt? Quod ſatum eſt, reſurgit; quod mortuum eſt, reſurgit, „ & in eadem genera, & in eaſdem ſpecies reformantur. Hos terra primum reddidit fructus, in his primum natura noſtra ſpeciem reſurrectionis imitata eſt " (b). Phœnicis quoque exemplum affert in hæc verba: „ Avis in regione Arabiæ, cui nomen „ eſt Phœnix, redivivo ſuæ carnis humore reparabilis, cum mortua fuerit, reviviſcit: ſolos non credimus homines reſuſcitari " (c)? His addit plura Prophetarum, Apoſtolorum, & Evangeliorum teſtimonia, quæ late exponit, & interpretatur. Denique veritatem propoſita experientia confirmat, recitatis pluribus mortuorum reſurrectionibus, quæ in Evangelio leguntur, cujuſmodi ſunt Lazari, Filiæ Principis Synagogæ, & filii Viduæ, nec iis prætermiſſis, qui ab Elia, Petro, & in paſſione Domini reſuſcitati leguntur; ſed præſertim credendam Reſurrectionem dicit: „ Hoc „ enim promiſit, qui numquam mentitur Deus, hoc promiſit Veritas in Evangelio ſuo.... nec ſatis putavit ſemel dixiſſe, ſed „ etiam repetita expreſſione ſignavit.... (d). Quis hoc dixit? „ Utique is, qui mortuus plurima defunctorum corpora ſuſcitavit. „ Si Deo non credimus, nec exemplo credimus? Non credimus, „ quod promiſit; quando etiam, quod non promiſit, efficit " (e)? Denique orationem, & librum ſuum claudit aperta ſuæ fidei de reſurrectione mortuorum profeſſione dicens: „ Juvat hoc „ credere, ſperare delectat, certe non credidiſſe pœna eſt, ſperaſſe gratia. Quod ſi in hoc erro, quia Angelis me poſt mortem ſociari malo, quam beſtiis, libenter in hoc erro; nec umquam hac me opinione, dum vivo, fraudari patiar " (f).

S. AMBROS.

Valentiniani Junioris obitus, qui poſt plures a morte Satyri contigit annos, novum luctus, & doloris Ambroſio attulit argumentum. In procinctu erat Valentinianus a Præſule noſtro amantiſſimi filii loco habitus, ut e Galliis in Italiam reverteretur, cum e vivis Arbogaſti Comitis fraude ſublatus fuit Idibus Maji anni 392. in Vigilia Sacra Pentecoſtes, ætatis ſuæ anno vigeſimo. Ejus corpus Vienna Mediolanum juſſu Theodoſii translatum in tumba

Oratio funebris Valentiniani.

(a) *Ibid. n.* 52. (b) *Ibid. n.* 53.
(c) *Ibid. n.* 59. (d) *Ibid. n.* 89.
(e) *Ibid. n.* 90. (f) *Ibid. n.* 134.

S. AMBROS. Analyſis.

ex porphyritide lapide prope Gratiani ſepulchrum conditum fuit. Habita itaque fuit hæc oratio tum temporis, cum Valentiniano juſta ſolverentur, quod certe ante Idus Julias non contigit: aderant vero Juſta & Grata enecati Principis Sorores. Ab Hieremia itaque verba illa mutuatur: *Oculi mei caligaverunt a fletu, quia elongavit a me, qui conſolabatur me* (*a*), ut Principis mortem defleret, qui conſiliorum maturitate cum flore adoleſcentiæ in ſe juncta etiam barbaros in ſui venerationem pertraxerat; ſed luctum ad Eccleſiam ſpectare dicit, quippe quæ Gratiani & Valentiniani obitu in utramque maxillam percuſſa fuerat. Ad laudes vero Principis deſcendens ſcribit: „ Ille quidem ſe ſuarum virtutum remuneratione „ ſolatur, eo quod in juventute ſua labores abſorbuit, pericula „ multa toleravit: jugum maluit grave emendatioris propoſiti, „ quam molle illud, ac plenum deliciarum, vivida mentis cervice „ portare " (*b*). Ejus commendat animi moderationem; nam cum ludis Circenſibus primo delectaretur: „ ſic iſtud abſterſit, ut „ ne ſolemnibus quidem Principum natalibus, vel imperialis ho„ noris gratia putaret eſſe celebrandos. Ajebant aliqui, ferarum „ eum venationibus occupari, atque ab actibus publicis intentio„ nem ejus abduci: omnes feras uno momento juſſit interfici (*c*)... „ Jactabant invidi, quod præmature prandium peteret; cœpit ita „ frequentare jejunium, ut plerumque ipſe impranſus convivium „ ſolemne ſuis Comitibus exhiberet, quo & religioni ſacræ ſatisfa„ ceret, & Principis humanitati " (*d*). Pietatem vero extollit, *qua nihil cruentum ſacris diebus ſtatueret* (*e*); æquitatem; nam reorum cauſas accurate expendi jubebat, antequam ſententiam ferret; erga Deum religionem; nam cum miſiſſent „ propter recuperanda „ Templorum jura, Sacerdotiorum profana privilegia, cultum ſa„ crorum ſuorum Roma legatos, &, quod eſt gravius, Senatus „ nomine niterentur; & cum univerſi, qui in Conſiſtorio aderant, „ Chriſtiani pariter, atque Gentiles dicerent eſſe reddenda; ſolus „ velut Daniel arguebat perfidiæ Chriſtianos, Gentilibus obviabat „ dicens: quod pius frater eripuit, quomodo a me putatis eſſe „ reddendum, cum in eo & religio lædatur, & frater, a quo ſe „ nollet pietate ſuperari " (*f*)? Suorum amorem provincialium extollit, „ quo eos ipſe complectebatur, vel qui ab iis conſultori „ ſuo rependebatur, quibus nihil umquam indici paſſus eſt, præte„ rita, inquiens, non queunt ſolvere, nova poterunt ſuſtinere (*g*)? „ Et cum audiſſet in tranſalpinis partibus poſitus ad Italiæ fines „ barbaros propinquaſſe, ſolicitus, ne alieno hoſte ſuum regnum „ adtentaretur, venire properabat, cupiens dimittere Gallica„ na ora, & Italiæ pericula ſuſcipere " (*h*). Suum ſuſcipiendi Ba-

(a) *Thren.* 1. 16. (b) *Ibid. n.* 9.
(c) *Ibid. n.* 15. (d) *Ibid. n.* 16.
(e) *Ibid. n.* 18. (f) *Ibid. n.* 19.
(g) *Ibid. n.* 21. (h) *Ibid. n.* 22.

Baptiſmatis ardens deſiderium exponit, cujus ſuſceptionem mors inopina impedivit. „ Sed audio vos dolere (ſic præſentes Auguſtas defuncti Principis Sorores alloquitur) quod non acceperit „ Sacramentum Baptiſmatis. Dicite mihi, quid aliud in nobis eſt, „ niſi voluntas, niſi petitio? Atqui etiam dudum hoc voti habuit, ut & antequam in Italiam veniſſet, initiaretur, & proxime baptizari ſe a me velle ſignificavit, & ideo præ cæteris „ cauſis me accerſendum putavit. Non habet ergo gratiam, quam „ deſideravit: non habet, quam popoſcit? Certe quia popoſcit, „ accepit; & inde illud eſt: *Juſtus quacumque morte præventus* „ *fuerit, anima ejus in requie erit* (a). Solve igitur, Pater „ ſancte, munus ſervo tuo, quod Moyſes, quia in ſpiritu vidit, „ accepit; quod David, quia ex revelatione cognovit, emeruit. „ Solve, inquam, ſervo tuo Valentiniano munus, quod concupivit, munus, quod popoſcit ſanus, robuſtus, incolumis. Si affectus ægritudine diſtuliſſet, tamen non penitus a tua miſericordia eſſet alienus, qui celeritate temporis eſſet, non voluntate „ fraudatus (b)... Aut ſi quia ſolemniter non ſunt celebrata myſteria, hoc movet: ergo nec Martyres, ſi fuerint catechumeni, „ coronentur. Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine, & hunc ſua pietas „ abluit, & voluntas " (c). Ad Deum poſtea converſus eum orat, „ ne a fratre (Gratiano) ſejungat, nec jugum hoc piæ germanitatis „ patiatur abrumpi " (d). A populo depoſcit, *ut pio requiem ejus poſcat affectu* (e). Utriuſque laudes celebrat, & amborum dotes majori ſplendore illuſtraturus illis applicat Canticorum locos aliquot, queis Sponſa Sponſi ſui decora ornat; ſed tantam adhibet cautionem, religionemque, ut omnem offenſionis, aut calumniæ anſam præcidat. Denique orationi finem imponit ſancte conteſtatus, nullam ſibi unquam nec in precibus, nec in ſacrificiis obrepere poſſe horum Principum oblivionem. „ Date, inquit, manibus „ ſancta myſteria, pio requiem ejus poſcamus affectu. Date Sacramenta cæleſtia, animam nepotis noſtris oblationibus proſequamur. Extollite, populi, mecum manus in ſancta, ut eo ſaltem „ munere vicem ejus meritis rependamus " (f). Ex quo patet, pronuntiatam orationem ante ſacrorum myſteriorum oblationem, ut hodie quoque in more poſitum eſt.

S. AMBROS.

Aliam quoque funebrem orationem pronuntiavit Ambroſius in laudem Theodoſii Imperatoris, qui Mediolani obierat ſexto decimo Kal. Februarii Coſſ. Olybrio, & Probino, ideſt anno 395. ſexageſimo ætatis ſuæ, Imperii vero 16. Honorius ſiquidem ejus Filius, quem ultimo affectus morbo Theodoſius ex Oriente ad ſe acciverat, corpus illius Conſtantinopolim referri conſtituit, ut in ſepulchro ſuperiorum Imperatorum ibidem conderetur. Quamobrem

Oratio funebris Theodoſii Imperatoris.

(a) *Sap.* 4. 7. (b) *Ibid. n.* 51. 52.
(c) *Ibid. n.* 53. (d) *Ibid. n.* 54.
(e) *Ibid. n.* 56. (f) *Ibid. n.* 56.

S. Ambros. ut memoriæ paternæ, & priuſquam inde corpus amoveretur, juſta perſolveret, ſeptima, & quadrageſima die (1) ejus parentalia more ſolemni celebranda curavit. Dum igitur illi Principi die quadrageſima ſupremi exhiberentur honores, Ambroſius præſente Honorio, totoque exercitu hac oratione demortui laudes exornavit. Primo itaque obſervat: „Motus terrarum graves, juges pluviæ, & „ ultra ſolitum caligo tenebroſior hoc nuntiabant, quod clementiſ- „ ſimus Imperator Theodoſius exceſſurus eſſet e terris (*a*).... „ Sed ille (ſubdit) abiit accipere ſibi regnum, quod non depo- „ ſuit, ſed mutavit, in tabernacula Chriſti jure pietatis accitus „ in illam Hieruſalem ſupernam.... Sed plurimos tamquam pa- „ terno deſtitutos præſidio dereliquit, ac potiſſimum filios. Sed „ non ſunt deſtituti, quos pietatis ſuæ reliquit hæredes; non ſunt „ deſtituti, quibus Chriſti adquiſivit gratiam, & exercitus fi- „ dem " (*b*). Conferens deinde parentalia ab Honorio Patri perſoluta cum iis, quæ Joſeph Patri ſuo Jacob perſolvit, ſcribit: „ Theodoſius imitatus Jacob ſupplantavit perfidiam Ty- „ rannorum, qui abſcondit ſimulacra gentium.... omnes eo- „ rum cæremonias abolevit " (*c*). De Teſtamento vero denati Principis loquens dicit: „ Nihil glorioſius exitu tanti Principis... „ nihil ſpecioſius ei in morte ſervatum eſt, quam quod in ali- „ quantis promiſſa annonarum exigendarum relaxatio, dum mora- „ tur, facta eſt ſucceſſio ejus indulgentiarum hæreditas.... qui „ præcepit dari legem indulgentiæ, quam ſcriptam reliquit. Quid „ dignius, quam ut teſtamentum Imperatoris lex ſit?... Nec im- „ merito: ſi enim privatorum ultimæ voluntates, & deficientium „ teſtamenta habent perpetuam firmitatem; quomodo poteſt tanti „ Principis eſſe irritum teſtamentum " (*d*)? Militibus vero dicit: „ Recognoſcitis, quos vobis Theodoſii fides triumphos adquiſie- „ rit (*e*).... Theodoſii fides fuit veſtra victoria, veſtra fides fi- „ liorum ejus fortitudo ſit. Fides ergo auget ætatem " (*f*). Hic vero victorias illis commemorat, & triumphos de Tyranno Eugenio, favente Numine, reportatos. Ejus deinde commemorat virtutes, animique ornamenta, quæ illum commendabilem reddidere, modeſtiam, pietatem, clementiam, „ qui putabat beneficium ac- „ cepiſſe, cum rogaretur ignoſcere, & tunc propior erat veniæ, „ cum fuiſſet commotio major iracundiæ. Prærogativa ignoſcendi „ erat indignatum fuiſſe, & optabatur in eo, quod in aliis time- „ batur, ut iraſceretur.... Sæpe trementes reos vidimus, quos ob- „ jurgabat, & convictos ſceleris, cum deſperaſſent, ſolutos crimi- „ ne. Vincere volebat, non plectere æquitatis judex, non pœnæ „ arbiter, qui numquam veniam confitenti negaret; aut ſi quid „ eſſet, quod occulta conſcientia involveret, Deo ſervabat. Hinc „ vo-

(1) Alibi dies tertius, & trigeſimus obſervabatur.
(a) *Ibid. n.* 1. (b) *Ibid. n.* 2.
(c) *Ibid. n.* 4. (d) *Ibid. n.* 5.
(e) *Ibid. n.* 7. (f) *Ibid. n.* 8.

Digitized by Google

„ vocem ejus homines magis, quam pœnam timebant: quod tanta „ Imperator ageret verecundia, ut mallet ſibi homines religione, „ quam timore adſtringere " (*a*). Filiis autem Imperatoris genitoris præſidium, & patrocinium non defuturum pollicetur, illoſque appoſite commendat dicens: „ Quis dubitabit filiis ejus apud Do- „ minum maximum præſidium fore? Domino favente Arcadius „ Imperator jam validus juventa eſt. Honorius continuo pulſat a- „ doleſcentiæ fores, provectior ætate, quam Joſias. Ille enim de- „ ſtitutus patre, orſus imperium uſque ad triceſimum, & primum „ annum regni ſui perduxit ætatem, & placuit Domino.... Aſa „ quoque adhuc invalidus corpore, cum regnandi curricula recepiſ- „ ſet, quadraginta annis regnavit in Hieruſalem (*b*).... Sed il- „ lorum patres Abia, & Amos ambo infideles. Theodoſius vero „ plenus timoris Dei, plenus miſericordiæ, ſperamus, quod liberis „ ſuis apud Chriſtum Præſul aſſiſtat, ſi Dominus propitius ſit rebus „ humanis " (*c*). Tum inſtituta pſalmi 114. *Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ*, expoſitione, illud ad illuſtrandas ejuſdem Imperatoris virtutes adaptat dicens: „ In quo „ pſalmo, dum legitur, Theodoſium loquentem audimus.... qui „ Deum vere dilexit, qui officia diligentius implevit, qui ſervavit „ hoſtes, dilexit inimicos, qui iis, a quibus eſt appetitus, igno- „ vit, qui regni affectatores perire non eſt paſſus " (*d*). Ejuſdem pœnitentiam, cujus ipſe teſtis fuerat, exornat, & pluribus commemoratis, quæ ſuam in ipſum benevolentiam, caritatemque pellexerant, dicit: „ Dilexi, & præſumo de Domino, quod ſuſ- „ cipiat vocem orationis meæ, qua proſequor animam piam (*e*)... „ Dilexi, & ideo proſequor eum uſque ad regionem vivorum, „ nec deſeram, donec fletu, & precibus inducam virum, quo ſua „ merita vocant, in montem Domini ſanctum, ubi perennis vi- „ ta " (*f*). Immo illuc jam perveniſſe minime dubitat, dum dicit: „ Manet ergo in lumine Theodoſius, & Sanctorum cœtibus „ gloriatur (*g*).... Nunc ſe regnare cognoſcit, quando in Regno „ Domini Jeſu Chriſti eſt.... Nunc ſibi rex eſt, quando recipit „ etiam filium Gratianum, & Pulcheriam, dulciſſima ſibi pigno- „ ra, quæ hic amiſerat.... quando patrem ſibi redditum gratu- „ latur, quando Conſtantino adhæret. Cui licet Baptiſmatis gratia „ in ultimis conſtituto omnia peccata dimiſerit, tamen quod pri- „ mus Imperatorum credidit, & poſt ſe hæreditatem fidei princi- „ pibus dereliquit, magni meriti locum reperit " (*h*). Helenæ quoque præfati Conſtantini Matris texit elogium, & longius Crucis ab eo repertæ hiſtoriam narrat, & Crucis triumphos deſcribit. Poſtremo orationi finem imponit, Imperatorem ſolatus dolentem: „ quod non uſque Conſtantinopolim reverendas reliquias proſequi

S. Ambros.

 „ poſ-

(a) *Ibid. n.* 13. (b) *Ibid. n.* 15.
(c) *Ibid. n.* 16. (d) *Ibid. n.* 17.
(e) *Ibid. n.* 35. (f) *Ibid. n.* 37.
(g) *Ibid. n.* 39. (h) *Ibid. n.* 40.

,, poſſit. Eadem (ſcribit) cauſa nobiſcum eſt, omnes juſto dolo-
S. AMBROS. ,, re proſequimur, omnes, ſi fieri poſſet, deductores tecum eſſe ,, cuperemus. Nec hoc quidem tibi laborioſum, niſi te teneret ,, Reſpublica, quam boni Imperatores & parentibus, & filiis præ- ,, tulerunt (*a*)... Nec vereare, ne inhonoræ videantur, quocumque ,, acceſſerint reliquiæ triumphales. Non hoc ſentit Italia, quæ claros ,, ſpectavit triumphos... non hoc Conſtantinopolis, quæ ſecundo ad ,, victoriam principem miſit.... Illic nunc Theodoſius potentior, ,, nunc glorioſior redit, quem Angelorum caterva deducit, quem ,, Sanctorum turba proſequitur. Beata plane, quæ Paradiſi inco- ,, lam ſuſcipis, & habitatorem ſupernæ illius civitatis anguſto ſe- ,, pulti corporis tenebis hoſpitio " (*b*). Magdeburgenſes Centuriatores, aliique nonnulli ſeverioris criticæ, num hæc oratio ſit Ambroſio tribuenda, in dubium revocarunt, nulla omnino dubii ſui reddita ratione. At contra ipſos intexta hiſtoricorum eventuum ſeries, ſtylus operis, & Scripturæ interpretandæ, & argumento accommodandæ ratio invicte pugnant. In quibuſdam Codicibus hæc epigraphe huic orationi præfigitur: *Pſal.* 114. *in Obitu Theodoſii Imperatoris*, haud dubie propter expoſitionem ejuſdem pſalmi illic inſertam.

Hymni S. Ambroſii. Plures ab Ambroſio concinnatos hymnos nullus eſt, qui ambigat. Ipſe enim de illis loquitur (*c*), & a ſe compoſitos dicit, ut in perſecutione Juſtinæ populum in Eccleſia diutius commorantem alacriter detineret, & ſolaretur. Paulinus quoque eorum meminit ſcribens: ,, Hoc in tempore primum antiphonæ, hymni, ac vigi- ,, liæ in Eccleſia Mediolanenſi celebrari cœperunt. Cujus celebritatis ,, devotio uſque in hodiernum diem non ſolum in eadem Eccleſia, ,, verum per omnes pene Occidentis provincias manet " (*d*). S. quoque Auguſtinus, qui tunc temporis Mediolani morabatur, ſcribit: ,, Tunc hymni, & pſalmi, ut canerentur ſecundum mo- ,, rem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabe- ,, ſceret, inſtitutum eſt; & ex illo in hodiernum retentum multis ,, jam, ac pene omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imi- ,, tantibus " (*e*). Et ſpeciatim de uno ex Hymnis ſcribit: ,, Can- ,, tatur ore multorum in verſibus Beatiſſimi Ambroſii, ubi de ,, gallo gallinaceo ait: *Hoc ipſa Petra Eccleſiæ canente, culpam diluit* (*f*). De hiſce hymnis loquitur etiam Iſidorus Hiſpalenſis (*g*). Duodecim adhuc extant hymni vere Ambroſiani. Primus ille eſt a D. Auguſtino loco ſuperius notato citatus. Secundi quoque, & tertii hymni, quorum alter incipit: *Deus Creator omnium*; alter

(a) *Ibid. n.* 55. (b) *Ibid. n.* 56.
(c) *Serm. de Baſilicis non trad.* T. 3. *poſt epiſt.* 21. *n.* 34.
(d) *In vit. Ambr. n.* 13.
(e) *Conf. lib.* 9. *cap.* 7. *n.* 15.
(f) *Retract. lib.* 1. *cap.* 21.
(g) *De Offic. lib.* 1. *cap.* 6.

S. Ambros.

alter: *Jam ſurgit hora tertia*, auctorem Auguſtinus facit Mediolanenſem Antiſtitem, dum ſcribit: „ Eram in lecto meo ſolus, re- „ cordatus ſum veridicos verſus Ambroſii tui: tu es enim *Deus Creator omnium* “ (*a*). Et rurſum: „ Quem Spiritum memoratus „ Epiſcopus precibus impetrandum admonet.... ubi in hymno ſuo „ dicit: *Votiſque præſtat ſedulis Sanctum mereri Spiritum* “ (*b*). Synodus Romana anni 430. illi tribuit quartum: *Veni Redemptor gentium* (*c*); cui conſentit & Caſſiodorus, qui etiam quintum: *Illuminans Altiſſimus &c.* & ſextum: *Orabo mente Dominum* eidem adſcribit (*d*). Venerabilis Beda ſub Ambroſii nomine primum recitat carmen Hymni ſeptimi: *Splendor paternæ gloriæ*, & octavum indicat: *Æterna Chriſti munera* (*e*). Nonum: *Somno refectis artubus*; decimum: *Conſors paterni luminis*; & undecimum: *O lux beata Trinitas*, nobis indicavit Hincmarus Rhemorum Epiſcopus (*f*); & revera Ambroſio digni ſunt. Duodecimi cognitionem debemus Beato Ildephonſo, qui ſemel, ac iterum in Serm. *de Parturit. & Purific. B. Mariæ Virginis* primam ejuſdem hymni ſtropham tamquam ab Ambroſio compoſitam citat. Minime tamen Ambroſio adſcribendi ſunt ſive hymnus: *Te decet laus*, ſive Canticum Euchariſticum: *Te Deum laudamus*. Et revera D. Auguſtinus, qui, ut vidimus, non ſemel S. Ambroſii hymnorum meminit, cur ſilentio obvolviſſet ſive hymnum, ſive canticum, ſi illud noviſſet? Hinc ex ſilentio Auguſtini falſitatis arguitur Chronicon Mediolanenſe anni 600. (*g*), in quo dicitur, eumdem hymnum: *Te Deum*, poſt baptizatum ab Ambroſio Auguſtinum ab utroque alternis vicibus fuiſſe decantatum, dictante verba Spiritu Sancto. Fatendum tamen, antiquiſſimum eſſe, cum illius mentio in regula S. Benedicti habeatur (*h*). Immo in eadem regula (*i*) Ambroſiani appellantur hymni, qui ad horas diurnas, & feriarum veſperas decurruntur, ſive quia revera eos confecerit Ambroſius, ſive quia ad imitationem Ambroſianorum ſunt compoſiti.

(a) *Conf. lib. 9. cap. 12. & de Muſica lib. 6. cap. 9.*
(b) *Lib. de nat. & grat. cap. 63.*
(c) *Apud Baluz. T. 1. Concil. p. 379.*
(d) *Caſſiod. in Pſal. 8. & 71. v. 6. & 74. v. 8. & 101. v. 1.*
(e) *De arte metrica.* (f) *De non Trina Trinit.*
(g) *Bona de Divin. Pſalm. cap. 16.*
(h) *Regul. Bened. cap. 11.*
(i) *Ibid. cap. 9. 12. 17.*

Digitized by Google

S. AMBROS.

ARTICULUS TERTIUS.

Selectiora D. Ambroſii Documenta ad Dogmata, Mores, & Diſciplinam ſpectantia.

De Sacræ Scripturæ Inſpiratione. SAmbroſius *inhærendum* docet *propheticis dictis*, *nec Spiritus Sancti quaſi vilia eſſe habenda eloquia* (*a*), ac notat, „ pleroſque (*b*) negare, noſtros ſecundum artem ſcripſiſſe. Nec nos „ (inquit) obnitimur: non enim ſecundum artem ſcripſerunt, ſed „ ſecundum gratiam, quæ ſupra omnem artem eſt. Scripſerunt „ enim, quæ Spiritus iis loqui dabat (*c*).... Non ſua Moyſes, „ ſed infuſa, & revelata ſibi ſcripſit, ea præcipue, quæ ſunt de „ conſtitutione Mundi " (*d*). Addit tamen: „ *Quomodo Moyſes* „ *mandavit dare libellum repudii?* Qui hoc dicit, Judæus eſt; „ qui hoc dicit, Chriſtianus non eſt; & ideo... reſpondet Domi- „ nus: *Ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis Moyſes dare li-* „ *brum repudii, & dimittere uxores: ab initio autem non fuit* „ *ſic* (*e*). Moyſes permiſit, inquit; non Deus juſſit, ab initio „ autem Dei lex eſt (*f*): *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt ambo in carne una* " (*g*). De Evangelio autem ſcribit: „ Sicut multi in populo Judæorum.... „ prophetare ſe pollicebantur, & profeſſionem deſtituebant menda- „ cio: erant enim pſeudoprophetæ, ſicut Ananias filius Azor.... „ Sic & nunc in Novo Teſtamento multi Evangelia ſcribere conati „ ſunt, quæ boni nummularii non probarunt. Unum autem tan- „ tummodo in quatuor libros digeſtum ex omnibus arbitrati ſunt „ eligendum " (*h*). Inter Pſeudo-evangelia recenſet illud, quod dicitur, *ſecundum Baſilidem*, aliud *ſecundum Thomam*, aliud *ſecundum Mathiam*, & aliud, *quod duodecim ſcripſiſſe dicuntur* (*i*).

De Textu, & Verſione Scripturarum. Animadvertit Ambroſius, in hebraico textu, quem *hebraicam veritatem* appellat, legiſſe, diluvium cœpiſſe Noe *anno ſexcenteſimo* (*k*), *& multa non otioſe a ſeptuaginta Viris hebraicæ lectioni addita, & adjuncta comperiſſe* (*l*). Cum vero aliquod occurrit diſcrimen inter græcum textum, & latinum, priorem præferendum:

(a) *Hex. lib. 6. cap. 3. n. 9.*
(b) *Orig. lib. 1. contra Celſ. n. 62. T. 1. p. 376.*
(c) *Epiſt. 8. n. 1.* (d) *Epiſt. 44. n. 1.*
(e) *Matth. 19. 8.* (f) *In Luc. lib. 8. n. 7.*
(g) *Geneſ. 2. 24.*
(h) *In Luc. lib. 1. cap. 1. n. 1.*
(i) *Ibid. n. 2.* (k) *De Noe cap. 17. n. 60.*
(l) *Hex. lib. 3. cap. 5. n. 20.*

dum: *Nam major in græco plerumque vis, & pompa ſermonis* (*a*); & quia *potior eſt eorum auctoritas* (*b*); cum latina verſio ex græco ſit, non græca ex latino.

S. AMBROS.

De Pſalmorum libro.

„ Pſalmus (ſcribit Ambroſius) benedictio populi eſt, Dei laus, „ plebis laudatio, plauſus omnium, ſermo univerſorum, vox Ec„ cleſiæ, fidei canora confeſſio .... libertatis lætitia, clamor ju„ cunditatis, lætitiæ reſultatio. Ab iracundia mitigat, a ſollicitu„ dine abdicat, a mœrore allevat. Nocturna arma, diurna magi„ ſteria, ſcutum in timore, feſtum in ſanctitate, imago tranquil„ litatis, pignus pacis, atque concordiæ .... Diei ortus pſalmum „ reſultat, pſalmum reſonat occaſus. Mulieres Apoſtolus in Ec„ cleſia tacere jubet, pſalmum etiam bene clamant: hic omni dul„ cis ætati, hic utrique aptus eſt ſexui. Hunc ſenes rigore ſenectu„ tis depoſito canunt.... hunc adoleſcentes ſine lubricæ ætatis pe„ riculo, & tentamento concinunt voluptatis: ... puellæ ſine pro„ lapſione verecundiæ, cum ſobrietate gravitatis Deo inflexæ vocis „ ſuavitate modulantur. Hunc tenere geſtit pueritia; hunc medita„ ri gaudet infantia, quæ alia declinat ediſcere (*c*). In pſalmis „ nobis non ſolum naſcitur Jeſus, ſed etiam ſalutarem illam ſuſci„ pit corporis paſſionem, quieſcit, reſurgit, aſcendit ad Cælum, „ ſedet ad dexteram Patris (*d*)... In his diſco vitare peccatum, „ dediſco erubeſcere pœnitentiam delictorum. Tantus Rex, tantus „ Propheta ſuo me provocavit exemplo, ut aut commiſſum ſtu„ deam extenuare peccatum, aut non commiſſum cavere " (*e*). Adeo neceſſarium cenſet pſalmorum cantum, ut ſcribat: „ Quis „ ſenſum hominis gerens non erubeſcat ſine pſalmorum celebritate „ dies claudere, cum etiam minutiſſimæ aves ſolemni devotio„ ne, & dulci carmine ortus dierum, ac noctium proſequan„ tur " (*f*)?

De Traditione, & Conciliis.

De Traditione veneranda hæc habet: „ Servemus præcepta Majo„ rum, nec hæreditaria ſignacula auſi rudi temeritate violemus " (*g*). Concilii Nicæni auctoritatem tanti facit, ut ſcribat: „ Hoc ſcri„ ptum eſt in Ariminenſi Synodo, meritoque Concilium illud ex„ horreo, ſequens tractatum Concilii Nicæni, a quo me nec mors, „ nec gladius poterit ſeparare " (*h*). Enumerat „ inter illa fidei „ ut vera, ita & admiranda decreta (Concilii Nicæni) etiam il„ lud ſuper celebritate Paſchatis, quo congregatis peritiſſimis cal„ culandi, decem & novem annorum poſuere rationem, & quaſi

„ quem-

(a) *In Pſalm.* 118. *ſerm.* 12. *n.* 45.
(b) *De Incarnat. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 82.
(c) *Præf. in Pſalm. n.* 9.
(d) *Ibid. n.* 8. (e) *Ibid. n.* 10.
(f) *Hex. lib.* 5. *n.* 36.
(g) *Lib.* 3. *de Fide cap.* 15. *n.* 128.
(h) *Epiſt.* 21. *n.* 14.

Digitized by Google

S. AMBROS. „ quemdam conſtituere circulum" (*a*). Addit: „ At Patres in Concilio Nicæni tractatus ediderunt, neque Clericum quemquam debere eſſe, qui ſecunda conjugia ſortitus ſit " (*b*).

De Trinitate. Tametſi Trinitatis myſterium ſubobſcurius in Veteri, quam in Novo Teſtamento explicetur, nihilo tamen minus Ambroſius, quemadmodum & alii Patres, argumenta ex illo adverſus Hæreticos impugnatores deſumere non dubitarunt. Ejus itaque veritatem probat Doctor noſter ex 1. & 2. verſiculo prioris capitis Geneſeos, ubi dicitur: *In principio creavit Deus Cælum, & Terram .... & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. „ In conſtitutione Mundi „ (ſcribit) operatio Trinitatis elucet " (*c*). Et ad verſiculum 26. in quo dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, ſcribit: „ Non ſibi utique dicit, quia non dicit *faciam*, ſed *faciamus:* Non Angelis, qui miniſtri ſunt; ſervi autem cum Domino, & opera cum Auctore non poſſunt operationis habere conſortium, ſed dicit Filio, etiamſi Judæi nolint, „ etiamſi Ariani repugnent " (*d*). Trinitatem quoque exprimi docet in Seraphinorum cantico: „ Quid ſibi vult (inquit) ſub uno „ nomine ſanctitatis trina repetitio? Si trina repetitio, cur una „ laudatio? Si una laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio „ cur? niſi quia Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſanctitate „ unum ſunt. Non dixit ſemel, ne Filium ſequeſtraret; non bis, „ ne Spiritum præteriret: non quater, ne creaturas conjungeret. „ Et ut oſtenderet, Trinitatis unam eſſe Deitatem, cum tertio dixiſſet: *Sanctus Sanctus Sanctus*, addidit ſingulariter *Dominus Deus Sabaoth*. Sanctus igitur Pater, Sanctus Filius, Sanctus & Dei „ Spiritus (*e*): Sed non tres Sancti, quia unus eſt Deus Sanctus; „ unus eſt Dominus (*f*). Patris enim, & Filii, & Spiritus Sancti una natura, una Divinitas (*g*), una voluntas, una præceptio. Eſt enim quædam indiſtincta diſtinctæ, incomprehenſibilis, „ & inenarrabilis ſubſtantia Trinitatis. Diſtinctionem enim accipimus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non confuſionem; diſtinctionem, non ſeparationem; diſtinctionem, non pluralitatem „ (*h*). Filius a Patre genitus eſt; quæris quomodo Filius ſit, ſi non „ priorem habeat Patrem? Quæro item abs te, quomodo, aut „ quando Filium putes eſſe generatum. Mihi impoſſibile eſt generationis ſcire ſecretum. Mens deficit, vox ſilet, non mea tantum, ſed & Angelorum. Supra Poteſtates, ſupra Angelos, ſupra Cherubim, ſupra Seraphim, ſupra omnem ſenſum eſt .... „ Licet ſcire, quod natus ſit; non licet diſcutere, quomodo natus ſit.

(a) *Epiſt.* 23. *n.* 1. (b) *Epiſt.* 63. *n.* 64.
(c) *Hexam. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 29.
(d) *Ibid. lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 40.
(e) *Lib.* 2. *de Fide n.* 107.
(f) *Lib.* 3. *de Sp. Sanct. cap.* 16. *n.* 109.
(g) *De Fid. lib.* 2. *n.* 86. (h) *Ibid. lib.* 4. *n.* 91.

„ ſit. Illud negare mihi non licet, hoc quærere metus eſt. Nam, „ ſi Paulus ea, quæ audivit raptus in tertium Cælum, ineffabilia „ dicit; quomodo nos explicare poſſumus paternæ generationis ar- „ canum, quod nec ſentire potuimus, nec audire (a)? ... Seriem „ generationis ignoro, ſed auctoritatem generationis agnoſco. Non „ interfuimus, cum a Patre Dei Filius naſceretur; ſed interfuimus, „ cum a Patre Dei Filius diceretur, quem licet mens non queat „ humana plenæ rationis inveſtigatione comprehendere, fidei ta- „ men plenitudo complectitur. Si Deo non credimus, cui credi- „ mus " (b)? S. Ambros.

Luculenter docet, & adſtruit Sanctus Præſul, Spiritum Sanctum a Patre, & Filio procedere, ſcribens: „ Sicut Pater fons eſt vitæ, „ ita etiam Filium plerique fontem vitæ memorarunt ſignifica- „ tum... hoc eſt fons Spiritus Sancti " (c). Et alibi: „ Si Spi- „ ritum dicas, & Deum Patrem, a quo procedit Spiritus, & Fi- „ lium, quia Filii quoque eſt Spiritus, nuncupaſti " (d). De Proceſſione Spiritus Sancti.

Volens S. Auguſtinus doctrinam Eccleſiæ de originali peccato adverſus Pelagianos adſtruere teſtimonio celebrium Patrum, & Scriptorum, eo libentius Ambroſium allegat, quippe quia illum Pelagius ipſe laudibus exornavit. Et revera adeo luculenta ſunt, quæ ex Ambroſio proferri poſſunt, teſtimonia, ut vix quidquam aliud ſplendidius, & fortius Pelagianis objici poſſit. Sic enim ſcribit: „ Antequam naſcamur, maculamur contagio; & ante uſuram lucis, „ originis ipſius excipimus injuriam, in iniquitate concipimur " (e). Et rurſum: „ Nos omnes ſub peccato naſcimur, quorum i- „ pſe ortus in vitio eſt, ſicut habes lectum, dicente David: *Ecce* „ *in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me Mater* „ *mea* (f) ". Omnes in Adam mortui, quia *per unum hominem in hunc Mundum peccatum introivit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſivit, in quo omnes peccaverunt* (g). „ Illius igitur culpa mors omnium eſt " (h). De Peccato Originali.

„ Omnes in ſervitute generati (ſcribit Ambroſius), eo quod „ Adæ, atque Evæ culpa nos mancipaverit ſervituti, redemit Chri- „ ſtus, non emit (i) .... Quæ enim (ſubdit) erat cauſa Incar- „ nationis, niſi ut caro, quæ peccaverat, per ſe redimeretur (k)? „ Amplius nobis profuit culpa, quam nocuit; in quo (Chriſto) „ redemptio quidem noſtra divinum munus invexit (l). Quæ e- „ nim De Incarnatione.

(a) *Ibid. lib. 1. cap. 10. n. 64. 65.*
(b) *In Luc. lib. 4. n. 71.*
(c) *De Spir. Sanct. lib. 1. cap. 15. n. 172.*
(d) *Ibid. lib. 1. cap. 3. n. 44.*
(e) *Apol. David. cap. 11. n. 56.*
(f) *De Pœnit. lib. 1. cap. 3. n. 13.*
(g) *Ad Rom. 5. 12.* (h) *In Luc. lib. 4. n. 67.*
(i) *De Jacob. & vit. beat. cap. 3. n. 12.*
(k) *De Incarn. c. 6. n. 56.*
(l) *De Inſtit. Virg. cap. 17. n. 104.*

S. AMBROS.

De duplici in Chriſto natura in una perſona.

,, nim major miſericordia, quam quod pro noſtris flagitiis ſe præ-
,, buit immolandum, ut ſanguine ſuo Mundum lavaret, cujus pec-
,, catum nullo alio modo potuiſſet aboleri " (*a*)? (1)
,, Servemus (docet Ambroſius) diſtinctionem Divinitatis, & car-
,, nis. Unus in utraque loquitur Dei Filius, quia in eodem utra-
,, que natura eſt. Intende in eo nunc gloriam Dei, nunc hominis
,, paſſiones. Quaſi Deus loquitur, quæ ſunt divina; quaſi homo
,, dicit, quæ ſunt humana, quia in mea ſubſtantia loquebatur "
(*b*). Hoc teſtimonium citatum legimus & a Concilio Epheſino
(*c*), & a Chalcedonenſi (*d*), & a S. Leone Papa (*e*). Pluribus
aliis in locis S. Præſul diſtinctionem adſtruit naturarum in Chriſto
Domino ſcribens: ,, Multa ſecundum Incarnationis legimus, & cre-
,, dimus Sacramentum; ſed in ipſa naturæ humanæ affectione ma-
,, jeſtatem licet ſpectare divinam. Fatigatur ex itinere Jeſus, ut
,, reficiat fatigatos; petit bibere, ſitientibus potum ſpiritualem da-
,, turus; eſurit, cibum ſalutis eſurientibus daturus; moritur, vi-
,, vificaturus, ſepelitur, reſurrecturus .... Cælum caligine obdu-
,, cit, ut illuminet, terras tremefacit, ut ſolidet, maria contur-
,, bat, ut mitiget; reſerat tumulos mortuorum, ut oſtendat domi-
,, cilia eſſe vivorum; creatur ex Virgine, ut ex Deo natus eſſe
,, credatur,... adorare quaſi Judæus dicitur, ut quaſi verus Deus
,, Filius adoretur " (*f*). Unitatem vero Perſonæ ſic prædicat:
,, Deum Chriſtum, & hominem eſſe credamus unum in utroque,
,, non alterum (*g*). Idem Filius hominis, & Filius Dei ipſe eſt
,, Chriſtus, qui natus eſt ex Virgine, ipſe eſt, qui mirabilia fecit
,, in populo, ipſe, qui mortuus eſt pro peccatis noſtris, & reſur-
,, rexit a mortuis. Unum horum ſi retraxeris, retraxiſti ſalutem
,, tuam.... negat Chriſtum, qui non omnia, quæ Chriſti ſunt,
,, confitetur (*h*). Idem Dominus, & ſervus; Dominus, ut jubeat,
,, & in Spiritu noſtro Dei Regnum conſtituat; ſervus, ut exequa-
,, tur. Idem ex Patre genitus, & ex Virgine natus; idem qui an-
,, te ſæ-

(a) *In pſal. 47. n. 17.*

(1) Cum docetur hoc loco, peccatum Mundi nullo alio modo, quam Chriſti ſanguine potuiſſe aboleri; illud intelligendum eſt ex parte ipſius Mundi; quod ſcilicet nulla exiſteret pura creatura, quæ vel pro communi peccato, vel pro ſuo ſatisfacere ſaltem plene, perfecteque poſſet, ut communiter confirmant Theologi. Verum ex parte Dei S. Thom. 3. p. q. 46. art. 2. Auguſtini auctoritate oſtendit, tametſi modus liberationis humanæ fuerit convenientiſſimus, abſolute tamen alium Deo non defuiſſe, quo Mundum redimeret. Nam, ut ajebat S. Auguſtinus, ,, verum eſt, ,, non alium modum poſſibilem Deo defuiſſe, cujus poteſtati cuncta æ- ,, qualiter ſubjacent, ſed ſanandæ noſtræ miſeriæ convenientiorem mo- ,, dum alium non fuiſſe, nec eſſe oportuiſſe. *De Trin. lib. 13. c. 10. n. 13.*

(b) *De Fid. lib. 2. cap. 9. n. 77.*

(c) *Apud Baluz. in not. Collect. Concil. p. 458.*

(d) *Tom. 4. Concil. Lab. p. 829.*

(e) *Epiſt. 134.* (f) *De Fide lib. 5. n. 54.*

(g) *In Luc. lib. 10. n. 3.* (h) *Ibid. l. 6. n. 101.*

„ te ſæcula ex Patre, & qui in tempore carnem aſſumpſit ex Virgine " (*a*). S. Ambros.

Ex hac duarum naturarum in una Chriſti perſona conjunctione illud reſultat, quod Theologi *Idiomatis communicationem* appellant, ſeu *duarum naturarum proprietates in Chriſto*. Hinc dici poteſt cum Ambroſio: „ Dominus majeſtatis eſt crucifixus, qui natus „ eſt de Spiritu Sancto ex Virgine Maria (*b*); non quaſi in majeſtate ſua crucifixum putemus, ſed quia idem Deus, idem homo Jeſus Chriſtus. Dominus Majeſtatis crucifixus dicitur, quia „ conſors utriuſque naturæ, ideſt humanæ, atque divinæ, in natura hominis ſubiit paſſionem; ut indiſcrete & Dominus Majeſtatis dicatur eſſe, qui paſſus eſt, & Filius hominis, ſicut ſcriptum „ eſt, *Qui de Cælo deſcendit* " (*c*). Quod teſtimonium allegarunt & Chalcedonenſis Concilii Patres (*d*), & S. Leo Papa (*e*). Hinc recte dicimus: „ Idem patiebatur, & non patiebatur; moriebatur, & non moriebatur; ſepeliebatur, & non ſepeliebatur; „ reſurgebat, & non reſurgebat " (*f*). Hinc adverſus Monothelitas S. Ambroſii auctoritatem allegarunt & Pontifex Agatho (*g*), & Concilium Generale VI. (*h*). Et merito quidem; quippe duas in Chriſto voluntates clariſſime agnovit, & docuit ſcribens: „ valde „ errare eos, qui carnem hominis a Chriſto ajunt eſſe ſuſceptam, „ affectum negant.... Nam caro ſine affectu & præmii immunis, „ & culpæ eſt. Illud ergo ſuſcipere debuit, unde culpa manaverat .... Ipſe igitur utrumque unus, inſeparabilis numero, & „ agnoſcendus operis diſtinctione, non ex varietate perſonæ. Non „ enim alter ex Patre, & alter ex Maria; ſed qui erat ex Patre, „ carnem ſumpſit ex Virgine, affectum aſſumpſit ex Matre, ut „ infirmitates noſtras ipſe ſuſciperet. *Unde*, ait Propheta, *& pro nobis dolet* (*i*): quomodo dolebat meo dolore, ſi meum non „ gerebat affectum (*k*)? ... Infirmatus eſt .... ſed quaſi victor „ infirmitatum, non infirmitatibus victus; pro nobis, non pro ſe „ dolebat, & infirmatus eſt non propter ſua, ſed propter noſtra „ peccata, ut nos ſuo livore ſanaret (*l*). Anima obnoxia paſſionibus, divinitas libera.... Triſtis eſt non ipſe, ſed anima. Non „ eſt triſtis ſapientia, non divina ſubſtantia, ſed anima (*m*). Mea „ eſt triſtitia, quam meo ſuſcepit affectu .... ergo pro me & in „ me doluit, qui pro ſe nihil habebat, quod doleret (*n*)... Triſtis

De Idiomatis communicatione: & duplici Chriſti voluntate.

(a) *In Pſal. 35. præf. n. 4.*
(b) *De Sp. S. lib. 3. cap. 22. n. 168.*
(c) *De fid. lib. 2. cap. 7. n. 58.*
(d) *Tom. 4. Concil. Labb. pag. 361.*
(e) *Epiſt. 134.* (f) *De Incarnat. cap. 5. n. 36.*
(g) *Tom. 6. Concil. Labb. epiſt. 1. p. 640.*
(h) *Ibid. p. 785. 788.* (i) *Iſaj. 53.*
(k) *In pſalm. 61. n. 5.* (l) *Ib. n. 6.*
(m) *In Luc. lib. 10. n. 61.*
(n) *De Fid. lib. 2. cap. 7. n. 53.*

S. AMBROS. „ ſtis videbatur, & triſtis erat non pro ſua paſſione, ſed pro noſtra diſperſione . . . . triſtis erat, quia nos parvulos relinquebat „ (*a*). Triſtis erat pro perſecutoribus ſuis, quos ſciebat immanis „ ſacrilegii pœnas daturos; & ideo dixit: *Transfer hunc calicem a* „ *me;* non quia Filius Dei mortem timebat, ſed quia vel malos „ perire nolebat.... ut paſſio ſua eſſet omnibus ſalutaris (*b*).... „ Oravit ergo Dominus, non ut pro ſe obſecraret, ſed ut pro me „ impetraret. Nam etſi omnia poſuerit Pater in poteſtate Filii, „ Filius tamen, ut hominis formam impleret, obſecrandum Patrem „ putat eſſe pro nobis, quia advocatus eſt noſter.... Ne putes Filium quaſi infirmum rogare, ut impetret, quod implere non poſ- „ ſit poteſtatis auctor.... non quaſi infirmus, ſed quaſi pius obſecrat .... ſpecies tibi datur, forma præſcribitur, quam debeas „ æmulari. Quid enim te pro ſalute tua facere oportet, quando „ pro te Chriſtus in oratione pernoctat?... Quid te facere convenit, cum vis aliquod pietatis officium adoriri, quando Chriſtus „ miſſurus Apoſtolos oravit prius, & ſolus oravit " (*c*)? Subdit: „ Triſtitiam Salvatoris non ſolum excuſandam non puto, ſed etiam nunquam magis pietatem ejus, majeſtatemque demiror: minus enim contulerit mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum (*d*)... „ Chriſtus (dicit Ambroſius) celebravit Paſcha hebdomada, in qua „ fuit quartadecima luna .... ſequenti autem die crucifixus eſt, „ luna quintadecima (*e*): poſt mortem *penetravit inferna* (*f*). „ Non Apoſtoli, ſed Joſeph, & Nicodemus Chriſtum ſepeliunt... „ nam ſi Apoſtoli ſepeliſſent, dicerent utique Judæi non ſepultum, „ quem ſepultum raptum eſſe dixerunt " (*g*).

De Virgine Deipara, & S. Joſeph. Inter cæteras, quas Deiparæ laudes tribuit S. Antiſtes, hæc eſt, quod „ ſignum Sacræ Virginitatis extulit, & intemeratæ integritatis pium Chriſto vexillum erexit " (*h*). Hinc ſubdit: „ Unigenitus Filius cum venit in terras ſuſcipere, quod amiſſum eſt, „ puriorem carnis ſuæ generationem reperire non potuit, quam ut „ habitationi propriæ cæleſtis aulam Virginis dedicaret (*i*). Quid „ nobilius (exclamat) Dei Matre; quid ſplendidius ea, quam „ ſplendor elegit, quid caſtius ea, quæ corpus ſine corporis contagione generavit " (*k*)? Ad ſanctitatem Virginis etiam pertinet, quod dicit Auguſtinus: „ De Sancta Virgine, cum de peccatis agitur, propter honorem Domini nullam prorſus haberi volo quæ- „ ſtionem: unde enim ſcimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit „ ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac pa-

„ rere

(a) *In Luc. lib.* 10. *n.* 61. (b) *Ibid. n.* 62.
(c) *Ibid. lib.* 5. *n.* 42. 43.
(d) *Ibid. lib.* 10. *n.* 56. (e) *Epiſt.* 23. *n.* 10.
(f) *Lib. de Virginit. cap.* 19. *n.* 128.
(g) *In Luc. lib.* 10. *n.* 136.
(h) *De Inſtit. Virgin. cap.* 5. *n.* 35. (i) *Ibid. cap.* 17. *n.* 105.
(k) *De Virginib. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 7.

„ rere meruit, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum“ (a); cum quo ſentit & Catholica Eccleſia (b); & concinit Ambroſius ſcribens: „ Suſcipe me non ex Sara, ſed ex Maria, ut incorrupta „ ſit Virgo: ſed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati „ (c). Bene ſola *gratia plena* dicitur, quæ ſola gratiam, quam „ nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleretur aucto- „ re“ (d). Quibus verbis ea fortaſſis explicari queunt, quæ alibi S. Doctor de univerſali contagione diſſeruit, ex qua ſolum Chriſtum excepit, ut cum dixit: „ Solus per omnia ex natis de „ fœmina Sanctus Dominus Jeſus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus novitate non ſenſerit, & cæleſti majeſtate „ depulerit“ (e). Verum interceſſiſſe inter Virginem, & S. Joſeph matrimonium non ambigit Doctor noſter, licet omnis abſuerit carnalis commixtio. Unde ſcribit: „ Non virginitatis defloratio facit conjugium, ſed pactio conjugalis; cum jungitur puella, conjugium eſt, non cum virili admixtione cognoſcitur (f). Maria „ non defecit Virginitatis Magiſtra, nec fieri poterat, ut, quæ „ Deum portaverat, portandum hominem arbitraretur; nec Joſeph „ vir juſtus in hanc prorupiſſet amentiam, ut Matri Domini corporeo concubitu miſceretur“ (g). Quos vero in Evangelio *fratres Domini* appellatos legimus, *ex Joſeph erant*, *non ex Maria* (h). Quam artem exercuerit S. Joſeph, incertum. Mediolanenſis Antiſtes illum ſimul lignariam, & ferrariam artem exercuiſſe ſignificat, dum ſcribit: „ Bonus animæ faber vitia noſtra circumdabat, „ cito ſecurim admovens arboribus infœcundis, ſecare doctus exigua, culminibus ſervare ſublimia, rigida mentium ſpiritus igne „ mollire“ (i). Beda hoc teſtimonium exſcripſit (k). Plerique tamen lignariæ artificem dicunt. Theodoretus enim narrat, Libanium Sophiſtam Religionem noſtram deridentem a quodam pædagogo quæſiviſſe: *Quidnam ageret fabri filius? Ille divina repletus gratia* id, quod brevi futurum erat, prædixit. *Loculum enim*, inquit, *fabricatur.... quem tu per ludibrium fabri filium appellas*. Nec multis poſt diebus nuntius de morte Juliani allatus eſt, & ipſe in loculo jacens advectus (l). S. AMBROS.

Ignotus eſt Angelorum numerus: magnum tamen eſſe, & pergrandem nullus dubitat, cum in Daniele dictum ſit: *Millia millium miniſtrabant ei*, *& decies centena millia aſſiſtebant ei* (m). Ambroſius homines reſpectu Angelorum *centeſimam portionem* eſſe arbi- De Angelis.

(a) *De Nat. & Grat. cap.* 36. *n.* 42. *p.* 144. 145.
(b) *Conc. Trid. de Juſtif. can.* 23.
(c) *In Pſalm.* 118. *ſerm.* 22. *n.* 30.
(d) *In Luc. lib.* 2. *n.* 9. (e) *Ibid. n.* 58.
(f) *De Inſtit. Virgin. cap.* 6. *n.* 41.
(g) *Ibid. n.* 45. (h) *Ibid. n.* 43.
(i) *In Luc. lib.* 3. *n.* 2. (k) *In Marc. T.* 5. *cap.* 6.
(l) *Theod. hiſt. lib.* 3. *cap.* 23. (m) *Daniel.* 7. 10.

arbitratur (*a*); quod ſentit & Hilarius (*b*). Hi enim duo Interpretes Parabolam Paſtoris relinquentis nonaginta novem oves in deſerto, & euntis ad eam quærendam, quæ perierat, explicantes, per majorem ovium numerum Angelos, & per centeſimam ovem homines deſignatos intelligunt, pro quorum ſalute venit Jeſus Chriſtus. Et licet „ rationabilis videatur inter cætera animantia, tamen non eſt ſolus rationabilis: ſcimus enim rationabilia eſſe, & cæleſtia opera Dei, Angelos, & Archangelos rationabiles confitemur " (*c*). Immortales Angelos dicit Ambroſius: „ ſed non naturaliter immortales ſunt, quorum immortalitas eſt in voluntate Creatoris (*d*) .... alia eſt enim immortalitas, quæ donatur; alia quæ ſine capacitate mutabilitatis eſt ſemper " (*e*). Diſtinguit ſiquidem pulchre, & ſapienter Doctor noſter immortalitatem naturalem a participata; & priore Deo ſoli conceſſa, & reſervata, alteram tantummodo Angelis attribuit. „ Novem enumerat Angelorum choros; Angelos, Archangelos, Virtutes, & Poteſtates, Principatus, & Thronos, Dominationes, Cherubim, & Seraphim (*f*). Angelorum plena ſunt omnia, aer, terra, mare, Eccleſia; mittit enim Angelos ſuos Dominus ad defenſionem eorum, qui hæredes futuri ſunt promiſſorum cæleſtium " (*g*). In templis præcipue aſſiſtunt Sacrificio, unde ſcribit: „ Utinam nobis quoque adolentibus altaria, ſacrificium deferentibus adſiſtat Angelus, immo præbeat ſe videndum. Non enim dubites adſiſtere Angelum, quando Chriſtus adſiſtit, quando Chriſtus immolatur " (*h*). Addit: „ Angelos ingemiſcere credimus, cum adhibentur pœnarum, & excidiorum Miniſtri " (*i*).

S. Ambros.

De origine, & natura animæ.

„ Homo (ſcribit Ambroſius) Spiritu Domini perfectionem vitæ, conſummationemque virtutis accepit. *Inſpiravit in eum Deus ſpiritum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem* (*k*). Vita ergo noſtra cœpit ex inſpiratione divina: ſed vita hæc ſeceſſione animæ, corporiſque diſſolvitur, inſpiratio autem divina non ſolvitur (*l*) .... Animæ neque tactu aliquo comprehenduntur, neque viſu corporeo videntur; ideo præferunt illius inviſibilis, & incorporeæ naturæ ſimilitudinem (*m*) .... Nec mori animam cum corpore manifeſtum eſt, quia non eſt de corpore.... Nam & Adam a Domino Deo noſtro accepit ſpiritum vitæ, & factus eſt in animam viventem " (*n*); atque adeo „ mortuo homine,

---

(a) *In Luc. lib.* 7. *n.* 210. (b) *In Matth. cap.* 18. *n.* 6.
(c) *De Fide lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 32.
(d) *Ibid. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 19. (e) *Ibid. n.* 20.
(f) *Apol. David. cap.* 5. *n.* 20.
(g) *In pſalm.* 118. *ſerm.* 1. *n.* 9.
(h) *In Luc. lib.* 1. *n.* 28. (i) *Epiſt.* 34. *n.* 10.
(k) *Gen.* 2. 7. (l) *In pſal.* 118. *ſer.* 10. *n.* 15.
(m) *Epiſt.* 34. *n.* 3.
(n) *De bon. Mort. cap.* 9. *n.* 38.

„ mine, caro corrumpitur, ſenſus pereunt, vox amittitur, remanet
„ mens immortalis, incorpoream vitam recipiens " (*a*). S. Ambros.

„ Non ſervili (docet Ambroſius) ad obediendum conſtringimur De libero arbitrio.
„ neceſſitate, ſed voluntate arbitra, ſive ad virtutem propendamus,
„ ſive ad culpam inclinemur (*b*). Non in eo læſus eſt vel Adam,
„ quia mandatum accepit, vel Judas, quia electus eſt. Non enim
„ neceſſitatem Deus vel illi prævaricationis, vel huic proditionis
„ impoſuit; quia uterque, ſi quod acceperat, cuſtodiſſet, a pecca-
„ to abſtinere potuiſſet (*c*).

„ Chriſtus omnes vocavit; omnibus profecto patet, ut omnes De gratia.
„ ſequantur; omnibus Regnum propoſitum, & vita æterna (*d*).
„ Deus otioſum provocat, & dormientem excitat. Qui enim ve-
„ nit, & januam pulſat, vult ſemper intrare.... Illud verum lu-
„ men omnibus lucet.... & ſi poſſit intrare, non vult tamen im-
„ portunus irruere, non vult invitos cogere " (*e*). Paria habet S.
Hilarius, dum ſcribit: „ Stat ad oſtium Verbum Dei, & pulſat
„ oſtium animæ noſtræ .... vult ergo ſemper introire .... Ipſe
„ quidem, ut illuminet, promptus eſt; ſed lumen ſibi domus i-
„ pſa, obſeratis aditibus, excludit " (*f*). „ Cor noſtrum (inquit
„ Ambroſius), & cogitationes noſtræ improviſo effuſæ mentem,
„ animumque confundunt, atque alio trahunt, quam tu propoſue-
„ ris.... ipſoque tempore, quo elevare mentem paramus, inſertis
„ inanibus cogitationibus ad terrena plerumque dejicimur. Quis
„ autem tam beatus, qui in corde ſuo ſemper adſcendat? Sed hoc
„ ſine auxilio divino quî fieri poteſt? nullo profecto modo. Deni-
„ que Scriptura dicit: *Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te, Do-*
„ *mine, adſcenſus in corde ejus* (*g*).... Sequimur te igitur,
„ Domine Jeſu, ſed ut ſequamur accerſi, quia ſine te nullus ad-
„ ſcendit. Tu enim via es, veritas, & vita, poſſibilitas, fides,
„ præmium (*h*).... Nam ideo concupiſcimus deſiderare, quaſi
„ non ſit poteſtatis noſtræ deſiderium, ſed gratiæ Dei (*i*)....
„ Quidquid enim ſanctum cogitaverimus, hoc Dei munus eſt, Dei
„ inſpiratio, Dei gratia (*k*). Orare Deum gratia ſpiritalis eſt:
„ nemo enim dicit Dominum Jeſum, niſi in Spiritu Sancto (*l*)...
„ Domini virtus ſtudiis cooperatur humanis, ut nemo poſſit ædifi-
„ care ſine Domino, nemo cuſtodire ſine Domino, nemo quid-

(a) *De Abrab. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 3.
(b) *De Jacob, & vit. beat. Lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 1.
(c) *De Parad. cap.* 8. *n.* 39.
(d) *De fuga ſæcul. cap.* 2. *n.* 6.
(e) *In pſalm.* 118. *ſerm.* 12. *n.* 13.
(f) *S. Hilar. in pſal.* 118. *lit.* 12. *n.* 5.
(g) *De fug. ſæcul. cap.* 1. *n.* 1. 2.
(h) *Lib. de Bon. Mort. cap. ult. n.* 55.
(i) *In Pſal.* 118. *ſer.* 3. *n.* 33.
(k) *De Cain, & Abel lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 45.
(l) *In Expoſit. Iſaj. apud Auguſt. T.* 10. *p.* 489.

S. AMBROS. „ quam incipere ſine Domino (*a*) .... Ipſe, quos dignatur, vocat; & quem vult, religioſum facit. Si voluiſſet Samaritanos, de indevotis devotos feciſſet (*b*) .... Non volentis, neque currentis hominis perſeverantia eſt: non eſt enim in hominis poteſtate; ſed miſerantis Dei eſt, ut poſſis complere, quæ cœperis " (*c*).

De morte Chriſti, & Prædeſtinatione. Jeſum Chriſtum pro omnium ſalute, ac redemptione mortem oppetiiſſe nunquam dubitavit Ambroſius. Scribit enim: „ Eſt miſericordiæ divinæ, ut nulli cauſa ſit mortis, & omnes putet eſſe redimendos (*d*). Venerat Dominus Jeſus omnes ſalvos facere peccatores; quod in Deo fuit, oſtendit, quod omnes vult liberare: & ideo nec proditurum debuit præterire, ut adverterent omnes, quod in electione proditoris ſui ſervandorum omnium inſigne prætendit (*e*). Omnibus opem ſalutis detulit, ut quicumque perierit, mortis ſuæ cauſam ſibi adſcribat, qui curari noluit, cum remedium haberet, quo poſſet evadere; Chriſti autem in omnes prædicaretur miſericordia, eo quod ii, qui pereunt, ſua pereant negligentia; qui autem ſalvantur, ſecundum Chriſti ſententiam liberentur, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & in cognitionem veritatis venire (*f*). Et ille quidem miſericordia ſua omnibus natus eſt: ſed perfidia hæreticorum fecit, ut non omnibus naſceretur, qui omnibus natus eſt (*g*). Et ſi Chriſtus pro omnibus paſſus eſt, pro nobis tamen ſpecialiter paſſus eſt, quia pro Eccleſia paſſus eſt. Itaque non eſt dubium, quod plus debeat, qui plus accepit " (*h*). Et exponens illa verba Chriſti Domini: *Sedere autem ad dexteram, vel ſiniſtram non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a Patre meo* (*i*), ſic ſcribit: „ ut oſtenderet, Patrem non petitionibus deferre ſolere, ſed meritis; quia Deus perſonarum acceptor non eſt. Unde & Apoſtolus ait: *Quos præſcivit, & prædeſtinavit*: non enim ante prædeſtinavit, quam præſcivit; ſed quorum merita præſcivit, eorum præmia prædeſtinavit " (*k*).

De Sacramentis Baptiſmi, & Confirmationis. „ Unum (inquit Ambroſius) in ſpiritu, & aqua Sacramentum Baptiſmatis, quo totus redimitur homo (*l*). Nemo nec Catechumenus, licet credat in Crucem Domini Jeſu, qua apte ſignatur, niſi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritualis gratiæ munus haurire (*m*).... Non fides ſola ad perfe-

„ ctionem

(a) *In Luc. lib.* 2. *n.* 84. (b) *Ibid. lib.* 7. *n.* 27.
(c) *In Pſalm.* 118. *ſerm.* 10. *n.* 35.
(d) *In Pſal.* 43. *n.* 25. (e) *De Paradiſ. cap.* 8. *n.* 39.
(f) *De Jacob, & vit. beat. cap.* 3. *n.* 11.
(g) *De Fid. lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 57.
(h) *In Luc. lib.* 6. *n.* 25. (i) *Matth.* 20. 23.
(k) *De Fide lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 83.
(l) *Epiſt.* 72. *n.* 18. (m) *De Myſt. cap.* 4. *n.* 20.

Digitized by Google

S. AMBROS.

„ ſtionem ſatis eſt, niſi etiam Baptiſmatis adipiſcatur gratiam, & „ ſanguinem Chriſti redemptus accipiat (*a*)". Sine Baptiſmo tamen ſalutem poſſe conſequi illum (docet), qui ablui non poteſt, dummodo deſideret. Unde de Valentiniano interfecto, antequam baptizaretur, ſic ſcribit: „ Dudum hoc voti habuit, ut & ante„ quam in Italiam veniſſet, initiaretur: & ideo præ cæteris cauſis „ me accerſendum putavit. Non habet ergo gratiam, quam deſi„ deravit; non habet, quam popoſcit? Certe, quia popoſcit, ac„ cepit" (*b*). Quod confirmat exemplo Martyrum, qui proprio abluuntur ſanguine ſubdens: „ Ergo nec Martyres, ſi fuerint Ca„ techumeni, coronentur? Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine, hunc „ (Valentinianum) ſua pietas abluit, & voluntas (*c*). Omnis „ ætas peccato obnoxia, & ideo omnis ætas Sacramento idonea „ (*d*).... Uno Chriſtus Baptiſmate omnia ſolvit baptiſmata. I„ taque, quem laverit Eccleſia, non habet neceſſe iterum lavari" (*e*). In eo „ omne abluitur carnale peccatum, ſepelitur omne fla„ gitium (*f*). Aqua corpus abluitur, ſpiritu animæ delicta mun„ dantur (*g*) .... Illius ſuſceptionem differre periculum" (*h*). Baptizandis dicebat Miniſter „ *Epheta*, quod eſt *adaperire*, ut ven„ turus unuſquiſque ad gratiam, quid interrogaretur, cognoſceret, „ quid reſponderet, meminiſſe deberet" (*i*). Deinde reſerabatur Sancta Sanctorum: ſic enim appellatur Baptiſterium; & de pluribus interrogati reſpondebant, renuntiabant Diabolo, & operibus ejus, Mundo, & luxuriæ ejus, ac voluptatibus (*k*). In iſtis abrenuntiationibus ad Occidentem facie convertebantur, qua poſtea ad Orientem converſa fidei profeſſionem pronuntiabant; qua confitebantur ſe credere in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, eorumque pollicitationes in libro vitæ notabantur. Aderant Baptiſmo Levitæ, Presbyteri, & Epiſcopus: hic interrogabat, & aquas benedictione, & crucis myſteria conſecrabat; unde fiebat fons vitæ, in quo mergebatur Catechumenus, qui inde exibat mundatus non ſolius aquæ virtute, ſed Spiritus, & ſanguinis Chriſti (*l*). Poſtea cum aſcendiſſent de fonte Neophyti, ungebantur ab Epiſcopo, ut fieret electum genus, ſacerdotale, pretioſum (*m*); eorum pedes dein abluebantur (*n*). Accipiebant veſtimenta candida, ut eſſet indicium, quod exuerint involucrum peccatorum, & induerint innocentiæ caſtæ velamina (*o*). „ In die Paſchatis in toto Orbe „ Baptiſmi Sacramenta celebrabantur, & velabantur Sacræ Virgi-

 nes

(a) *Ep. ad Juſt. n.* 20.
(b) *De obit. Valen. n.* 51. (c) *Ibid. n.* 53.
(d) *De Abrah. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 81.
(e) *In Luc. lib.* 8. *n.* 78. (f) *De Myſt. cap.* 3. *n.* 11.
(g) *In Luc. lib.* 2. *n.* 79. (h) *De jejun. n.* 85.
(i) *De Myſt. cap.* 1. *n.* 3. (k) *Ibid. cap.* 2. *n.* 5.
(l) *Ibid. n.* 7. *& ſeq.* (m) *Ibid. n.* 30.
(n) *Ibid. n.* 32. (o) *Ibid. cap.* 7. *n.* 34.

S. AMBROS.

De Euchariſtia Sacramento, & Sacrificio.

„ nes " (*a*). Statim poſt Baptiſmum Neophyti accipiebant *ſignaculum ſpirituale* ab Epiſcopo, ideſt Sacramentum Confirmationis, quo illo ſenſibili ſigno dona Spiritus Sancti conferebantur (*b*).
„ Abluta plebs ad Dei contendebat Altaria dicens: *Et introibo* „ *ad Altare Dei; ad Deum, qui lætificat juventutem meam;* & „ quidem cæleſte illud feſtinabat adire convivium (*c*). Nam baptizatus licet toto corpore, poſtea tamen eſca ſpirituali, potuque „ mundatur (*d*). Ubi ad altare venit, exclamans ait: *Paraſti in* „ *conſpectu meo menſam; & Dominus paſcit me* (*e*), *& nihil* „ *mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocavit*. Mirabile eſt (ſubdit Ambroſius), quod Manna Deus pluit patribus, & quotidiano Cæli paſcebantur alimento; unde dictum eſt: *Panem Angelorum manducavit homo*. Sed tamen panem illum qui manducaverunt, omnes in deſerto mortui ſunt; iſta autem eſca, quam accipis, iſte panis vivus, qui deſcendit de Cælo, vitæ æternæ ſubſtantiam ſubminiſtrat; & *quicumque hunc manducaverit, non morietur in æternum*, & eſt corpus Chriſti (*f*) .... caro Chriſti .... corpus vitæ .... Manna illud corruptioni obnoxium .... hoc alienum ab omni corruptione, quod quicumque religioſe guſtaverit, corruptionem ſentire non poterit (*g*) .... Illud umbra erat, hoc lux; potior lux, quam umbra; veritas, quam figura; corpus Auctoris, quam Manna de cælo (*h*).... Forte dices: aliud video; quomodo tu mihi adſeris, quod Chriſti corpus accipitur? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, ut probemus. Probemus, non hoc eſſe, quod natura formavit, ſed quod benedictio conſecravit; majoremque vim eſſe benedictionis, quam naturæ, quia benedictione natura ipſa mutatur (*i*). Virgam tenebat Moyſes; projecit, & facta eſt ſerpens; rurſus prehendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam revertit. Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu, ſubito de fontium venis ſanguis cœpit erumpere; rurſum a Prophetæ prece cruor ceſſavit fluminum, aquarum natura remeavit (*k*).... Quod ſi tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipſa conſecratione divina, ubi verba ipſa Domini Salvatoris operantur? Quod ſi tantum valuit ſermo Eliæ, ut ignem de Cælo deponeret; non valebit Chriſti ſermo, ut ſpecies mutetur elementorum? Sermo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non poteſt ea, quæ ſunt, in id mutare, quod non erant (*l*)?.... Sed quid argumentis utimur? ſuis utamur exemplis, Incar-

(a) *De exhort. Virg. cap.* 7. *n.* 42.
(b) *De Myſt. cap.* 7. *n.* 42. (c) *Ibid. cap.* 8. *n.* 43.
(d) *in pſalm.*18. *ſerm.* 16. *n.* 29.
(e) *De Myſt. cap.* 8. *n.* 43. (f) *Ibid. n.* 47.
(g) *Ibid. n.* 48. (h) *Ibid. n.* 49.
(i) *Ib. cap.* 9. *n.* 50. (k) *Ibid. n.* 51.
(l) *Ibid. n.* 52.

„ Incarnationiſque exemplo adſtruamus Myſterii veritatem. Liquet, S. Ambros.
„ quod præter naturæ ordinem Virgo generavit; & hoc, quod con-
„ ficimus, corpus ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem
„ in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus Jeſus
„ partus ex Virgine? Vera utique caro Chriſti, quæ crucifixa eſt,
„ quæ ſepulta eſt; vere ergo carnis illius Sacramentum eſt (*a*).
„ Ipſe clamat Dominus Jeſus: *Hoc eſt corpus meum*. Ante bene-
„ dictionem verborum cæleſtium alia ſpecies nominatur, poſt con-
„ ſecrationem corpus ſignificatur. Ipſe dicit ſanguinem ſuum. An-
„ te conſecrationem aliud dicitur, poſt conſecrationem ſanguis nun-
„ cupatur; & tu dicis: *Amen*, hoc eſt *verum eſt*. Quod os loqui-
„ tur, mens interna fateatur; quod ſermo ſonat, affectus ſentiat
„ (*b*). Cor noſtrum eſca iſta confirmat, & potus iſte lætificat cor
„ hominis " (*c*). Subdit iterum Ambroſius: „ Veni ad cibum
„ Chriſti, ad cibum corporis Dominici, ad epulas Sacramenti, ad
„ illud poculum, quo fidelium inebriatur affectus, ut lætitiam in-
„ duat de remiſſione peccatorum; curas ſæculi hujus, metum mor-
„ tis, ſolicitudineſque deponat " (*d*). Ante omnem cibum eſſe ſu-
mendum (*e*): „ Comede Corpus Domini Jeſu, in quo remiſſio
„ peccatorum eſt, poſtulatio divinæ reconciliationis, & protectionis
„ æternæ (*f*). Ubi eſt Corpus Chriſti, ibi & Chriſtus eſt. Nemo
„ nobis Chriſtum poteſt auferre .... nobis non Caiphas, non Pi-
„ latus Chriſtum abſtulit .... quia Chriſtum habemus, & Chriſti
„ carnem epulamur, & ſanguinem (*g*). Quotieſcumque Sacramenta
„ ſumimus, quæ per Sacræ Orationis myſterium in carnem transfigu-
„ rantur, & ſanguinem, mortem Domini annuntiamus (*h*). Vidi-
„ mus Principem Sacerdotum ad nos venientem, & vidimus, & au-
„ divimus offerentem pro nobis ſanguinem ſuum. Sequimur, ut
„ poſſumus, Sacerdotes, & offeramus pro populo ſacrificium, etſi
„ infirmi merito, honorabiles tamen ſacrificio: quia etſi nunc Chri-
„ ſtus non videtur offerre, tamen ipſe offertur in terris, quando
„ Chriſti corpus offertur, immo ipſe offerre manifeſtatur in no-
„ bis, cujus ſermo ſanctificat ſacrificium, quod offertur (*i*).
„ Moyſes agnos offerebat, & vitulos; nunc Chriſtus offertur,
„ ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſſionem, & offert ſe
„ ipſe quaſi Sacerdos, ut peccata noſtra dimittat (*k*). Non eſt
„ dubitandum, adſiſtere Angelum, quando Chriſtus adſiſtat, quan-
„ do Chriſtus immolatur (*l*). Nemo, niſi qui timuerit Deum
„ (*quod eſt initium ſapientiæ*), niſi ſignaculum ſpirituale vel

 „ cuſto-

(a) *Ibid. n.* 53. (b) *Ibid. n.* 54.
(c) *Ibid. n.* 58. (d) *In pſal.* 118. *ſer.* 15. *n.* 28.
(e) *Ibid. ſer.* 8. *n.* 48. (f) *Ibid.*
(g) *In Luc. lib.* 5. *n.* 20. 22.
(h) *De Fid. lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 124.
(i) *In pſal.* 38. *n.* 25.
(k) *De offic. lib.* 1. *cap.* 48. *n.* 247.
(l) *In Luc. lib.* 1. *n.* 28.

S. AMBROS. „ cuſtodierit, vel receperit, Sacramentis debet intereſſe cæleſti- „ bus " (*a*). Epiſcopus numquam ſine miniſtro offerre conſueverat, & illi committebat Dominici ſanguinis diſpenſationem (*b*). Mos erat fidelibus in itinere Euchariſtiam ſecum deferre, ut eam ſumerent; nec niſi initiatis eam videre conceſſum erat (*c*). „ Qui „ pacem, & caritatem non detulerit ad Chriſti altaria, tolletur „ ligatis pedibus, & manibus, & *mittetur in tenebras exterio-* „ *res* (*d*); & ſimiliter niſi ab infirmitatibus animæ fuerit ante „ ſanatus " (*e*). Ad Euchariſtiam optima diſpoſitio jejunium (*f*), „ & ſi te fames quotidianum cogit ad prandium.... tamen cæleſti „ magis te ſervato convivio; non epulæ paratæ extorqueant, ut cæ- „ leſtis ſis vacuus Sacramenti.... Differ aliquantulum, non longe „ finis eſt diei; immo plerique ſunt hujuſmodi dies, ut ſtatim me- „ ridianis horis.... ſit celebranda oblatio. Tunc utique paratus „ adſiſte .... ut corpus edas Domini Jeſu " (*g*). Sacrorum Myſteriorum oblationem comitabantur Hymnorum cantus (*h*); & tempore ſacrificii fideles a tuſſi, ſcreatu, gemitu, & riſu abſtinebant (*i*). Tunc etiam Sacerdos *adolebat altare* (*k*); *pro Imperatore orabat* (*l*), qui cum cæteris fidelibus oblationem ſuam Sacerdoti offerebat, poſtea vero a Sanctuario recedebat, ubi ſolis Miniſtris ſaltem in Mediolanenſi Eccleſia conſiſtere licebat; at contraria Conſtantinopoli vigebat conſuetudo; nam ſuus erat Imperatori in Sanctuario locus (*m*), Myſteriorum ſacram celebrationem Ambroſius *Miſſam* appellat; unde dicit: *Miſſam facere cœpi* (*n*). Non incipiebat, niſi *dimiſſis Catechumenis*, & *poſt traditum competentibus Symbolum*, quibus ſacrificio intereſſe conceſſum non erat (*o*). Quotidie *inſtaurabatur ſacrificium* (*p*), quod offerre non audebat Sacerdos, aſtantibus publicis peccatoribus etiam Regibus, & Imperatoribus, unde dicebat Theodoſio Ambroſius: „ Offerre non „ audeo ſacrificium, ſi volueris aſſiſtere.... quia non ab homini- „ bus, ſed aperte mihi per Dominum interdictum adverti " (*q*). Offerebatur quandoque ſacrificium etiam in privatis domibus; & Ambroſius *invitatus* illud celebravit Romæ *apud quamdam clariſ-* *ſimam*

(a) *Ibid. lib.* 7. *n.* 232.
(b) *De Offic. lib.* 1. *cap.* 41. *n.* 214.
(c) *De Obit. Satyr. n.* 43.
(d) *In Luc. lib.* 7. *n.* 204.
(e) *Ibid. lib.* 6. *n.* 70.
(f) *De El.* & *jej. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 33.
(g) *In Pſal.* 118. *Serm.* 8. *n.* 48. (h) *Ibidem*.
(i) *De Virg. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 13.
(k) *In Luc. lib.* 1. *n.* 28.
(l) *Epiſt.* 40. *ad Theod. n.* 1.
(m) *Theod. lib.* 5. *Hiſt. cap.* 18.
(n) *Epiſt.* 20. *n.* 4.
(o) *Ibidem*. (p) *Ibidem*.
(q) *Epiſt.* 51. *ad Theod. n.* 13. 14.

ſimam Matronam (*a*); & tunc mulier quædam paralytica, quæ
ſacrificio aderat, impoſitione manuum Sanctiſſimi Præſulis ſani- S. AMBROS.
tatem recuperavit (*b*). Fideles vero ſub utraque ſpecie communi-
cabant.
„ Si quis occulta crimina habens (ſcribit Ambroſius) propter De Pœni-
„ Chriſtum tamen ſtudioſe pœnitentiam egerit, ei communio reſun- tentia.
„ ditur, Veniam reus ſperet, petat eam lacrymis, petat gemiti-
„ bus, petat populi totius fletibus; ut ignoſcatur, obſecret; &
„ cum ſecundo, & tertio fuerit dilata ejus communio, credat re-
„ miſſius ſe ſupplicaſſe, fletus augeat, miſerabilior poſtea rever-
„ tatur, teneat pedes brachiis, oſculetur oſculis, lavet fletibus;
„ nec dimittat, ut de ipſo dicat Dominus: remiſſa ſunt pecca-
„ ta ejus multa, quoniam dilexit multum" (*c*). Addit: „ Co-
„ gnovi quoſdam in pœnitentia ſulcaſſe vultum lacrymis, exa-
„ raſſe continuis fletibus genas, ſtraviſſe corpus ſuum calcandum
„ omnibus, jejuno ore ſemper, & pallido, mortis ſpeciem ſpi-
„ ranti in corpore prætuliſſe " (*d*). De publica loquens Pœni-
tentia dicit, non iterandam; quia ſicut unum baptiſma, ita una
pœnitentia, quæ tamen publice agitur. Deinde ſubdit: „ Nihil
„ eſt, quod pudori eſſe debeat vitium fateri, ubi ille laudabilior,
„ qui humilior " (*e*). Duo affert publicæ pœnitentiæ exempla,
nimirum Virginis lapſæ, & illius, qui cum ea peccaverat; &
preces, ac pœnalia, quæ illi injunxerat, exercitia deſcribit (*f*).
„ Quemdam adoleſcentem (narrat) propter amores meretricios
„ peregre profectum, & abolito amore regreſſum, poſtea veteri
„ occurriſſe dilectæ, quæ, ubi ſe non interpellavit, mirata putave-
„ rit non recognitam, rurſum occurrens dixit: ego ſum; reſpondit
„ ille: ſed ego non ſum ego " (*g*). Hinc optime colligit, & do-
cet, quod „ qui mortui, & ſepulti in Chriſto ſunt, non debent
„ iterum velut viventes de hoc Mundo decernere. Facilius, proin-
„ de ſubdit, inveni, qui innocentiam ſervaverint, quam qui
„ congrue pœnitentiam egerint " (*h*). Tamquam omnino certum
conſtituit „ a vero pœnitente renuntiandum ſæculo eſſe, ſomno ipſi
„ minus indulgendum, interpellandum ſuſpiriis, interrumpendum
„ gemitibus, & vitali huic moriendum uſui, ſe ipſum ſibi abne-
„ gandum, & totum mutandum " (*i*). Addit: „ Fides, quæ ſu-
„ periora peccata deploret, nova cavere conſuevit (*k*). In oratio-
„ nibus cum dolore, & lacrymis exigenda pœnitentia eſt, ut il-

(a) *Paul. in Vit. Ambroſ. n. 10.*
(b) *Ibidem.* (c) *De Pœnit. lib. 1. cap. 16. n. 90.*
(d) *Ibid. n. 91.*
(e) *Ibid. lib. 2. cap. 10. n. 95. 91.*
(f) *De Virg. lapſ. cap. 8. n. 35. & cap. 9. n. 40.*
(g) *De Pœnit. lib. 2. cap. 10. n. 96.*
(h) *Ibid. n. 96. 97.* (i) *Ibid. n. 96.*
(k) *Epiſt. 41. ad Sor. n. 12.*

S. Ambros. „ Iam gloriam Dei videre mereamur (*a*).... Qui pœnitentiam „ agit, nihil ei prodeſt agere, niſi ita agatur, ut oportet (*b*) “. Plurimum ſuffragatur reo verecunda confeſſio, & pœnam, quam defenſione evitare non poſſumus, pudore levamus (*c*). Hinc „ qui „ compungitur.... qui agit pœnitentiam, excludit pudorem, ſe- „ queſtrat verecundiam flagitii confitendi “, (*d*) etiam coram aliis, nulla habita ſuæ dignitatis ratione. „ Nam paratus eſſe debet ad „ opprobria perferenda, injuriaſque ſubeundas, nec commoveri, ſi „ quis ei peccati ſui crimen objiciat “ (*e*). Cum enim ipſe accuſare ſe debeat, quomodo alium non ſuſtinet arguentem? immo „ ſe ultro offerre debet ad pœnam, ut hic puniatur in Domino, „ non ad ſupplicia æterna ſervetur “ (*f*). Propterea vituperandi, „ qui lavacri gratiam, vel pœnitentiam ad mortem ſibi reſer- „ vant (*g*). Et peccatum non tollitur, niſi lacrymis, & pœni- „ tentia (*h*). Et grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfa- „ ctionem: fortius dolendum, quia peccatum eſt fortius (*i*). Nam „ majora crimina majoribus abluuntur fletibus (*k*). Tanta vero „ eſt pœnitentiæ medicina, ut mutare videatur ſuam Deus ſenten- „ tiam (*l*). Expectat Deus gemitus noſtros, ſed temporales, ut „ remittat perpetuos; expectat lacrymas noſtras, ut profundat pie- „ tatem ſuam (*m*). Non differendam, ſed ſtatim agendam pœni- „ tentiam; neſcimus enim, qua hora fur venerit; neſcimus, an „ proxima nocte a nobis noſtra repoſcatur anima (*n*). Quotidiani „ nos debet pœnitere peccati, etſi leviora ſint crimina “ (*o*). Quænam autem ſint hæc leviora crimina, non explicat Ambroſius; & ſolum ea diſtinguit ab iis, quæ publicæ ſubjiciebantur pœnitentiæ.

At quæcumque, & qualiacumque ſint peccata, Deus Sacerdotibus poteſtatem eſt largitus remittendi; ideoque Novatiani „ Chriſto „ injuriam faciunt, qui eius volunt mandata reſcindere, cum ipſe „ in Evangelio ſuo dixerit Dominus Jeſus: *Quorum remiſeritis „ peccata, remittuntur eis, & quorum detinueritis, detenta ſunt* „ (*p*). Et hanc relaxandi licentiam ſine ulla exceptione conceſſit, „ & nulla eſt diſtinctio peccatorum facienda, ut alia ſolvenda ſint, „ alia

(a) *In Pſalm.* 37. *n.* 59.
(b) *Ibid. n.* 1. (c) *Ibid. n.* 14.
(d) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 9. *n.* 5.
(e) *In Pſalm.* 37. *n.* 13. (f) *Ibidem.*
(g) *In Luc. lib.* 7. *n.* 221.
(h) *Epiſt.* 51. *ad Theod. n.* 11.
(i) *De lapſ. Virg. cap.* 8. *n.* 37.
(k) *De Pœnit. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 10.
(l) *Ibid. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 48.
(m) *Ibid. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 22.
(n) *Ibid. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 99.
(o) *Ibid. cap.* 10. *n.* 95.
(p) *De Pœnit. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 6.

„ alia ſine remedio relinquenda " (*a*). Ante Chriſti adventum „ vetus ſententia erat, ut qui ſe ligaſſet in terris, vinctus migra- „ ret a corpore. Ideo Dominus, quod ante erat judicii ſui dedit „ Apoſtolis peccata remittendi æquitate ſolvenda, ne cito ſolven- „ da diu ligata manerent " (*b*). At Miniſtri meminiſſe debent, „ peccata non tolli, niſi lacrymis, & pœnitentia (*c*); & teneri „ quam maxime debet forma juſtitiæ, ne quis a communionis con- „ ſortio abſtentus brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel „ etiam uberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet „ poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat .... Faci- „ litas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi " (*d*). Exterior peccatorum confeſſio pars eſt Pœnitentiæ (*e*); nam „ qui „ vult juſtificari, fateri debet delictum ſuum " (*f*), ſive publicum ſit, ſive occultum: utraque enim clavibus ſubſunt Eccleſiæ. Notandum poſtremo, quod de S. Præſule ſcribit in ejus vita Paulinus Diaconus: „ Quotieſcumque aliquis ad percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos illi confeſſus eſſet, ita flebat, ut & illum „ flere compelleret .... cauſas autem criminum, quæ illi confitebantur, nulli, niſi Domino ſoli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum relinquens exemplum poſteris ſucceſſoribus, ut „ interceſſores apud Deum magis ſint, quam accuſatores apud homines " (*g*).

S. AMBROS.

Tanta erat Imperatorum, & Principum erga Epiſcopos reverentia, ut eos privatim audirent ſemper, quotieſcumque voluiſſent, & in injuriam cederet, ſi ſolum publice, & in Conciſtorio admitterent (*h*); & accedentibus Epiſcopis Imperatores aſſurgebant, & oſculo excipiebant (*i*), *plurimos etiam* rogantibus Epiſcopis *de exiliis, de carceribus, de ultimæ necis pœnis liberabant* (*k*): Et Epiſcopi muneris ſui eſſe arbitrabantur pro miſeris, & reis rogare, & intercedere. In rebus Eccleſiaſticis Principes, & Reges æque, ac plebs, & populus Eccleſiæ ſubjiciebantur, quia, ut inquit Ambroſius, „ Imperator intra Eccleſiam, non ſupra Eccle- „ ſiam eſt (*l*). Si Scripturarum ſeries divinarum, vel vetera „ tempora retractentur, nemo abnuit, in cauſa fidei Epiſcopos „ ſolere de imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſco- „ pis judicare (*m*). In cauſa fidei, vel Eccleſiaſtici alicujus ordi- „ nis ille judicare debet, qui nec munere impar ſit, nec jure diſ- „ ſimi-

De Ordine.

(a) *Ibid. cap.* 3. *n.* 10.
(b) *In Pſal.* 38. *n.* 37. (c) *Ep.* 51. *n.* 11.
(d) *In Pſal.* 118. *Serm.* 8. *n.* 26.
(e) *De Obit. Valent. n.* 12.
(f) *De Pœnit. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 40.
(g) *In Vita n.* 39. (h) *Epiſt.* 24. *n.* 2. & 3.
(i) *Ibid. n.* 3. (k) *Epiſt.* 40. *n.* 32.
(l) *Serm. contr. Auxentium*, *n.* 36.
(m) *Epiſt.* 21. *n.* 4.

Digitized by Google

S. AMBROS. ,, ſimilis .... hoc eſt Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare (*a*).
,, Ad Imperatorem Palatia pertinent, ad Sacerdotem Eccleſiæ,
,, Publicorum illi mœnium jus commiſſum eſt, non Sacrorum (*b*).
,, Si cauſa religionis eſt, Epiſcopos convenio... Certe ſi aliud ſta-
,, tuitur, Epiſcopi hoc æquo animo diſſimulare non poſſunt. Li-
,, cebit tibi (Imperatorem Valentinianum alloquitur) ad Eccle-
,, ſiam convenire; ſed illic non invenies Sacerdotem, aut invenies
,, reſiſtentem " (*c*). Et alibi intrepide dicit: ,, Si Imperator a
,, me peteret, quod meum eſt, ideſt fundum meum, argentum
,, meum, quidvis hujuſmodi meum, non refragarer; quamquam
,, omnia, quæ mei ſunt, eſſent pauperum, verum ea, quæ ſunt
,, divina, imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubjecta. Si patrimonium
,, petitur, invadite, ſi corpus, occurram. Vultis in vincula rape-
,, re, vultis in mortem? Voluptati eſt mihi. Non ego vallabor
,, circumfuſione populorum, nec altaria tenebo vitam obſecrans;
,, ſed pro altaribus gratius immolabor " (*d*). Hoc vero dabat
Epiſcopis conſilium, quod & pro ſe non ſemel ceperat: ,, Vis
,, Deus peccatoribus eſſe, terrori regibus, reverentiæ aliis, ut
,, tamquam Deo tibi videantur eſſe ſubjecti, quia operaris in no-
,, mine Domini, contemne, quæ ſæculi ſunt, & Dominicæ paſſio-
,, nis opprobrium contende omnibus præferre divitiis (*e*). Epiſco-
,, pi affectus boni eſt, ut optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre
,, ulcera, adurere aliqua, non abſcidere, poſtremo quod ſanari non
,, poteſt, cum dolore abſcidere " (*f*).

De Matrimonio. De Matrimonio B. Virginis cum S. Joſeph loquens Ambroſius docet: ,, Cum initiatur conjugium, tunc conjugii nomen adſciſcitur: ,, non enim virginitatis defloratio facit conjugium, ſed pactio con- ,, jugalis " (*g*): Proles *eſt ſola cauſa nubendi* (*h*) (1). Indiſ- ſolubile eſt matrimonii vinculum. Hinc ,, non licet uxore vivente ,, uxorem ducere; nam aliam quærere, cum habeas tuam, crimen ,, eſt adulterii " (*i*). Ipſum conjugium velamine Sacerdotali, & benedictione ſanctificari oportebat. Qui mos velandi ſponſas ex veteri Teſtamento deſumptus videtur Ambroſio: ,, nam (ſcribit) ,, cum veniret Rebecca, vidit Iſaac deambulantem, & cum inter- ,, rogaſ-

(a) *Ibid. n.* 2. (b) *Epiſt.* 20. *n.* 19.
(c) *Epiſt.* 17. *n.* 12. (d) *Epiſt.* 20. *n.* 8.
(e) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 8. *n.* 15.
(f) *De Offic. lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 135.
(g) *De Inſtit. Virg. cap.* 6. *n.* 41.
(h) *In Luc. lib.* 1. *n.* 45.
(1) *Sola*, inquit Gloſſa Decreti, ideſt præcipua. Nec alias binas excluſit Ambroſius cauſas, quas proli adjungunt Theologi poſt Auguſtinum, nempe fidem, & Sacramentum. Præſertim cum verum conjugium inter Mariam, & Joſeph interceſſiſſe defendat; quæ etiam fuit Auguſtini ſententia lib. de nupt. & Concupiſc. cap. 11. & contr. Fauſt. lib. 23. cap. 8. Legatur D. Th. 3. p. q. 29. art. 2.
(i) *Lib.* 1. *de Abrah. cap.* 7. *n.* 59.

„ rogaſſet, quis eſſet, cognito quod ipſe eſſet, cui duceretur uxor, de- „ ſcendit, & caput ſuum obnubere cœpit, docens verecundiam „ nuptiis: inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia puellæ „ ſe obnuberent. Diſcite ergo, Virgines, (ſubdit) quemadmodum „ ſervetis verecundiam, nec intecto capite prodeatis ante extra- „ neos, cum Rebecca jam deſponſata deſignatum maritum operto „ capite non putaverit videndum " (*a*). In inſtitutis S. Ambroſii compererat Auguſtinus hoc pro viris Dei monitum, ut *uxorem* cuiquam *numquam poſcerent* (*b*). S. AMBROS.

„ Eccleſia (ſcribit Ambroſius) & Cælum dicitur, & Mundus, De Eccleſia. „ quod habeat Sanctos, Angelis, & Archangelis comparandos, „ habeat etiam pleroſque terrenos (*c*). Civitas Dei Eccleſia eſt, „ Eccleſia corpus eſt Chriſti. Peccat in Cælum, qui cæleſtis civi- „ tatis jura contaminat, & immaculati corporis violat ſanctitatem „ ſuorum colluvione vitiorum (*d*). Indulgentia non eſt illis conce- „ denda, qui volunt ſolvere Chriſti gratiam, qui Eccleſiæ mem- „ bra diſcerpunt, propter quam paſſus eſt Dominus Jeſus, qui „ ſpiritu blaſphemiæ aguntur, & congregatio mala bonum facere „ fructum non poteſt (*e*). Unde omnes Hæreticos, & Schiſma- „ ticos a Regno Dei, & ab Eccleſia intellige ſeparatos (*f*). Mi- „ rum proinde non eſt (dicit S. Præſul Novatianis) ſi ſalutem „ aliis negatis, qui veſtram recuſatis (*g*). Non habent Petri hæ- „ reditatem, qui Petri ſedem non habent, quam impia diviſione „ diſcerpunt (*h*). A Romana Eccleſia totius Orbis Romani Ca- „ pite in omnes venerandæ communionis jura dimanant " (*i*). Et Satyrus S. Ambroſii frater „ quamvis gratiæ fœnus teneret, & „ metueret tanti nominis debitor navigare, tamen eo tranſire ma- „ luit, ubi tuto poſſet exſolvere (Baptiſmum ſuſcipiendo) quam „ ab Epiſcopo in Schiſmate Luciferi recipere " (*k*).

S. Petrus dicitur ab Ambroſio *Fidei Princeps* (*l*). „ Illum in- De Primatu S. Petri. „ terrogat Dominus: *diligis me?* non ut diſceret, ſed ut doceret, „ quem elevandus in Cælum amoris ſui nobis velut Vicarium re- „ linquebat.... & ideo, quia ſolus profitetur ex omnibus, omni- „ bus antefertur: major enim omnibus Caritas " (*m*). Et illi dicitur: „ *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*

(a) *De Abrah. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 93.
(b) *Poſſid. in Vit. S. Auguſt. cap.* 27.
(c) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 12. *n.* 25.
(d) *Ibid. Serm.* 15. *n.* 35.
(e) *De Pœnit. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 24. 25.
(f) *In Luc. lib.* 7. *n.* 95.
(g) *De Pœnit. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 27.
(h) *Ibid. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 33.
(i) *Epiſt.* 11. *ad Grat. n.* 4.
(k) *De exceſſ. Satyr. Orat.* 1. *n.* 48.
(l) *In Luc. lib.* 5. *n.* 98.
(m) *In Luc. lib.* 10. *n.* 175.

S. AMBROS.

„ *meam*. Ubi ergo Petrus, ibi Eccleſia; ubi Eccleſia, ibi nulla „ mors, ſed vita æterna (*a*); Cui propria auctoritate regnum „ dabat, hujus fidem firmare non poterat, quem cum petram di- „ cit, fundamentum Eccleſiæ indicavit “ (*b*).

De Temporali Poteſtate.

„ Cenſum Dei Filius ſolvit (ſcribit Ambroſius). Magnum „ quidem, & ſpirituale documentum, quod Chriſtiani viri ſubli- „ mioribus poteſtatibus docentur debere eſſe ſubjecti, ne quis con- „ ſtitutionem regis terreni putet eſſe ſolvendam “ (*c*). At ipſi Re- „ ges nullis legibus tenentur humanis (*d*). Liberi ſunt a vinculis „ delictorum: neque enim ad pœnam nullis vocantur legibus, tuti „ ſunt imperii poteſtate. Homini non peccavit David, cui non „ tenebatur obnoxius (*e*). Regibus non temere vel a Prophe- „ tis Dei, vel a Sacerdotibus facienda injuria eſt, ſi nulla ſint „ graviora peccata, in quibus debeant argui, ibi non videtur „ a Sacerdotibus parcendum, ut juſtis increpationibus corrigan- „ tur “ (*f*).

De Sanctorum interceſſione, & reliquiis.

Viduas alloquens S. Ambroſius dicebat: „ Habetis proximos, „ qui pro vobis ſupplicant. Habetis Apoſtolos proximos, habetis „ Martyres proximos, ſi in ipſa Martyribus devotionis ſocietate, „ miſericordiæ quoque muneribus appropinquetis. Pro Socru ro- „ gant Petrus, ac Andreas frater ejus: tunc pro affine poterant, „ jam nunc poſſunt pro nobis, & pro omnibus impetrare (*g*). „ Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati „ ſunt. Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quodam cor- „ poris pignore patrocinia vindicare. Poſſunt pro peccatis rogare „ noſtris, qui proprio ſanguine etiam, ſi qua habuerunt, peccata „ laverunt. Iſti enim ſunt Dei Martyres, noſtri Præſules, ſpecula- „ tores vitæ, actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſ- „ ſores noſtræ infirmitatis adhibere, quia ipſi infirmitates corporis „ etiam, cum vincerent, cognoverunt “ (*h*). Mos etiam erat fi- delibus vota martyribus nuncupare ad eorum promerendum au- xilium. Sic S. Satyri *fratris ſui votis impetratum eſſe apud S. Laurentium reditum* Ambroſius *agnoſcit* (*i*). Et *Matrona Ju- liana nomine*, cum ſterilis eſſet, ad S. Laurentii patrocinium con- fugit, ejuſque interceſſione filium obtinuit, cui Laurentii nomen impoſuit, & Eccleſiæ ſervitio addixit (*k*). Sanctorum Reliquiæ ſub Altari recondebantur, „ ut ſuccedant (ſcribit S. Ambroſius) „ victimæ triumphales in locum, ubi Chriſtus hoſtia eſt; ſed ille „ ſuper

(a) *In Pſalm.* 40. *n.* 30.
(b) *De Fid. lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 56.
(c) *In Luc. lib.* 4. *n.* 73.
(d) *Apolog. David. cap.* 4. *n.* 5.
(e) *Ibid. cap.* 10. *n.* 51.
(f) *In Pſalm.* 37. *n.* 43.
(g) *De Vid. cap.* 9. *n.* 54. 55.
(h) *Ibid. n.* 55. (i) *De exit. Sat. or.* 1. *n.* 17.
(k) *De Exhort. Virg. cap.* 3. *n.* 15.

S. Ambros.

„ ſuper altare, quia pro omnibus paſſus eſt; iſti ſub altare, qui „ illius redempti ſunt paſſione " (*a*). Plurima miracula per Sanctorum reliquias patrata ſunt, & nonnulla ab ipſo Ambroſio narrantur ſcribens: „ Notus homo, Severus nomine, lanius miniſte„ rio, ut contigit fimbriam de veſte Martyrum, qua Sacræ Reli„ quiæ (SS. MM. Gervaſii, & Protaſii) veſtiebantur, cæcus „ cum eſſet, redditum ſibi lumen ſenſit (*b*). Plures alii a Dæ„ moniis purgati ſunt; plurimi etiam, ubi veſtem Sanctorum ma„ nibus contigerunt, iis, quibus laborabant, debilitatibus abſoluti „ ſunt: repetita vetuſti temporis miracula.... Quanta oraria ja„ ctitantur? Quanta indumenta ſuper Reliquias ſacratiſſimas, & „ tactu ipſo medicabilia repoſcuntur (*c*)?

De Purgatorio.

„ Alius eſt ignis (ſcribit Ambroſius), quo exuruntur peccata „ non voluntaria, ſed fortuita, quem paravit ſervulis ſuis Domi„ nus Jeſus, ut eos ab iſta commoratione, quæ permixta eſt mor„ tuis, emundet: alius ille ignis, quem deputavit Diabolo, & „ Angelis ejus, de quo dicit: *Intrate in ignem æternum*, quo ille „ dives ardebat, qui ſtillari ſibi de Lazari digito poſcebat humo„ rem (*d*). Hæc graviora facinoroſis ſervantur tormenta, & ſine „ fine impias animas manent cruciatus non temporales, ſed æter„ ni " (*e*).

De Eccleſiæ diſciplina nonnulla.

Eccleſiarum, & Altarium Dedicationes magna ſolemnitate celebrabantur, ut *in illis in odorem ſanctificationis ſacrificium fide integra pia ſedulitate offerretur* (*f*). In Templis *fidelium reliquiæ condebantur*, ideſt ſepeliebantur defunctorum corpora, & aliquoties etiam monumenta floribus conſpergebantur (*g*). Defunctorum animæ orationibus, & oblationibus Deo commendabantur, quas illis prodeſſe ad vitam æternam credebatur (*h*). Obitus dies quadrageſimus, nec non tertius, ſeptimus, & trigeſimus, quemadmodum & anniverſarius pro fidelibus defunctis obſervabantur, in quibus oblationes pro ipſis fiebant (*i*). Habentur apud Ambroſium binæ orationum formulæ, quæ, ut videtur, in defunctorum agendis..... recitabantur (*k*). Divitum ſuperbiam damnat, & oſtentationem in funebribus pompis (*l*). Ipſe Ambroſius auctor fuit, *ut Hymni, & Pſalmi canerentur* in Eccleſia Mediolanenſi *ſecundum morem Orientalium partium* (*m*). Ideo Eccleſia reſonabat *cum Reſponſoriis Pſalmorum cantus virorum, mulierum, virginum, parvulorum conſo-*

(a) *Epiſt.* 22. *n.* 13.
(b) *Ibid. n.* 17. (c) *Ibid. n.* 9.
(d) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 3. *n.* 17.
(e) *De Lapſ. Virg. cap.* 8. *n.* 32.
(f) *Exhort. Virg. cap.* 14. *n.* 94.
(g) *De Abrab. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 8.
(h) *Epiſt.* 39. *n.* 4.
(i) *De Obit. Theod. n.* 3. 4. *& de Fid. Reſurrect. n.* 2. 5.
(k) *De Fid. Reſurr.* (l) *De Nabucb. n.* 3.
(m) *Auguſt. Confeſſ. lib.* 9. *cap.* 7. *n.* 15.

Digitized by Google

S. AMBROS. *conſonus fragor reſultaret* (*a*). *Mane feſtinabant* fideles, *& ad Eccleſiam deferebant primitias pii voti .... jucundum illis erat inchoare diem ab hymnis, & canticis, & a beatitudinibus, quas legi ex Evangelio* audiebant (*b*): Epitheton *Domini* ſemper nomini Jeſu apponebatur (*c*), quando legebatur in Evangelio. Fideles Templa oraturi intrantes non ſolum *genua flectebant*, ſed *ſe inclinabant, & ſolo ſternebantur*, ut ſuam erga divinam Majeſtatem reverentiam teſtarentur (*d*). Serenitatem, pluviam publicis precibus a Domino flagitabant fideles: Hinc ſcribit Ambroſius: „ Nullus imber effuſus eſt, donec precibus Eccleſiæ datus manifeſtaret non „ de initiis Lunæ ſperandum eſſe, ſed de Providentia Creatoris “ (*e*).

De jejunio. Quadrageſimale jejunium tamquam de præcepto cuſtodiendum indicat Ambroſius ſcribens: „ Si quis Evangelii gloriam, fructumque Reſurrectionis optat adipiſci, myſtici jejunii prævaricator „ eſſe non debet (*f*) “. Lege jejunii non minus Reges, & Imperatores, quam plebs Chriſtiana, tenebantur obſtricti. In Mediolanenſi Eccleſia *Quadrageſima totis præter Sabbatum, & Dominicam jejunabatur diebus* (*g*). Jejunabant fideles etiam in pervigilio Feſti SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, ſed non tanta obligatione, ſicut in Quadrageſima (*h*). Plures, præſertim fœminæ, voluntarium ſibi indicebant jejunium (*i*). *Poſt Domini Paſſionem ... uſque ad diem Pentecoſtes vacabant jejunia, laus Deo dicebatur, & alleluja cantabatur* (*k*). Duæ erant Virginum claſſes: nonnullæ enim accepto ab Epiſcopis velo in propriis morabantur domibus cum parentibus, & conſanguineis (*l*): aliæ vero *ad monaſterium virginale* tranſibant (*m*); nec inde egrediebantur, niſi cum ad Eccleſiam pergebant, ut *inter virgineos choros* divinis intereſſent officiis (*n*); inibique *locum* habebant ſeparatum, *ad quem religioſæ*, & *nobiles matronæ certatim currebant*, oſcula petentes, & præcepta quædam de virginitate ipſe paries inſcriptus ingerebat (*o*).

Nonnullæ Morum Doctrinæ. Fidem etiam in bello ſervandam docet Ambroſius, „ nec illud „ decorum eſſe poteſt, ſi violetur fides (*p*). Docet autem Scri-„ ptura,

(a) *In Hexam. lib. 3. cap. 5. n. 23.*
(b) *In Pſalm. 118. Serm. 19. n. 32.*
(c) *Epiſt. 80. p. 1096. & epiſt. 42. p. 957.*
(d) *In Pſalm. 118. Serm. 20. n. 49.*
(e) *In Hexam. lib. 4. cap. 7. n. 30.*
(f) *In Luc. lib. 4. n. 15.*
(g) *De Elia, & jej. cap. 10. n. 34.*
(h) *De Virg. cap. 19. n. 125.*
(i) *De Inſtit. Virg. cap. 4. n. 31.*
(k) *Apolog. David. cap. 8. n. 42.*
(l) *De Inſtit. Virg. cap. 1. n. 1.*
(m) *De Lapſ. Virg. cap. 7. n. 28.*
(n) *Ibid. cap. 6. n. 22.* (o) *Ibid. n. 24.*
(p) *De Offic. lib. 1. cap. 29. n. 140.*

„ ptura, in Deum fidem eſſe radicem virtutum omnium; unde & „ Apoſtolus ait, quia *fundamentum noſtrum Chriſtus eſt* (*a*); & „ quidquid ſuper hoc fundamentum ædificaveris, hoc ſolum ad „ operis tui fructum, & ad virtutis proficit mercedem (*b*). Cari- „ tas culpam, & omnia peccata mortificat, caritas ſicut mortis „ ictus interimit (*c*). Deus diligi maluit, quam timeri.... Do- „ minus caritatem exigit, ſervus timorem (*d*). Quoniam nihil „ eſt, quod digne Deo referre poſſimus.... væ nobis, ſi non di- „ lexerimus (*e*). Quam latum mandatum eſt caritatis! *Diligite*, „ inquit, *inimicos veſtros* (*f*).... quis enim videtur exceptus, „ cum recipiatur inimicus? Unde Apoſtolus: *Si fieri*, inquit, „ *poteſt... cum omnibus hominibus pacem habentes* (*g*). Non poteſt „ hoc Judæis dici, non Gentibus, ut cum omnibus pacem habeant. „ Illi vix ſuos diligunt: Chriſtiano etiam inimicos non licet non „ amare. Chriſtianum cum dico, perfectum dico " (*h*). Hinc „ vir Chriſtianus, & juſtus, & ſapiens quærere ſibi vitam aliena „ morte non debet; qui etiam, ſi latronem armatum inveniat, „ ferientem referire non poſſit, ne dum ſalutem defendit, pieta- „ tem contaminet (*i*). Non jurandum facile, quia plerumque „ multi caſus accidunt, ut non poſſimus implere, quod juravimus: „ qui jurat, aliquando neceſſe eſt incidat in perjurium (*k*). Vir „ Chriſtianus, ſi habet, det pecuniam, quaſi non recepturus, aut „ certe ſortem, quam dedit, recepturus, & nihil ultra (*l*). Mi- „ ſericordia communis eſt uſus, ideo commune præceptum.... „ Non Publicanus, non miles excipitur, non agricola, vel urbanus, „ dives, & pauper, omnes in commune admonentur, ut confe- „ rant non habenti (*m*). Si non donare extraneis grave eſt, quan- „ to gravius excludere parentes? Sed dicis te, quod eras parenti- „ bus collaturus, Eccleſiæ malle conferre. Non quærit donum Deus „ de fame parentum " (*n*).

S. AMBROS.

Plura nobis reliquit Ambroſius in libris ſuis hiſtorica facta quam maxime notanda. De S. Petro Apoſtolo narrat, quod *Simonem alta Cæli magico volatu petentem*, *diſſoluta carminum poteſtate*, *dejecit*, *& ſtravit* (*o*). De S. autem Marco ſcribit, *ſecutum eſſe* S. Pe-

De factis hiſtoricis.

(a) *1. Corinth.* 3. 11.
(b) *De Cain*, *& Abel*, *lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 28.
(c) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 15. *n.* 39.
(d) *Epiſt.* 74. *n.* 10.
(e) *In Luc. lib.* 6. *n.* 26.
(f) *Matth.* 5. 44. (g) Rom. 12. 18.
(h) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 12. *n.* 51.
(i) *De Offic. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 27.
(k) *De exhort. Virg. cap.* 11. *n.* 74.
(l) *Epiſt.* 19. *ad Vigil. n.* 4.
(m) *In Luc. lib.* 2. *n.* 77.
(n) *Ibid. lib.* 8. *n.* 77.
(o) *Hexam. lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 33.

S. AMBROS.

S.. Petrum, a quo Evangelium accepit, & potuit verius cognoſcere, quæ circa ipſum ſunt geſta (*a*). De S. Jacobo, quod *primus Solium Sacerdotale Hieroſolymorum conſcendit* (*b*). De S. Sebaſtiano tradit: *Hic Mediolanenſis oriundus.... advertens hic aut nullum eſſe, aut tepere certamen, Romam profectus eſt, ubi propter fidei ſtudium perſecutionis acerba fervebant, ibi paſſus eſt, ibi coronatus* (*c*). Cauſam aſſignans, cur Tyrannus S. Laurentium interſecerit, hanc fuiſſe narrat, quia *cum ab eo quæſiviſſet theſauros Eccleſiæ, promiſit ſe demonſtraturum. Sequenti die pauperes duxit. Interrogatus, ubi eſſent theſauri, quos promiſerat, oſtendit pauperes dicens: Hi ſunt theſauri Eccleſiæ* (*d*). Narrat S. Agnetem *duodecim annorum Martyrium* feciſſe (*e*), S. Theclam *per Gentium Doctorem inſtitutam, & copulam fugientem nuptialem, virginitatem Deo conſecraſſe* (*f*); S. Pelagiam *annorum fere quindecim, cum ſe a prædonibus vel fidei, vel pudoris circumſideri videret, in medium fluminis alveum ſe projeciſſe vacuam conſilio, ſed Deo plenam* (*g*); S. Soterem, *quæ perſecutionis ætate martyrium ſubiit, ſui fuiſſe generis* (*h*); Conſtantinum, *licet Baptiſmatis gratia in ultimis conſtituto omnia peccata dimiſerit, tamen quod primus Imperatorum credidit, magni meriti locum reperiſſe* (*i*); Helenam *ejus matrem ſtabulariam primo fuiſſe* adſtruit, *ſic cognitam Conſtantio ſeniori, qui poſtea regnum adeptus eſt* (*k*): *veniſſe poſtèa reviſere loca ſancta*, ,, & Sanctum Spiritum ei in- ,, fudiſſe, ut lignum Crucis requireret. Unde acceſſit ad Golgotha (*l*), aperit humum, decutit pulverem, tria patibula confuſa ,, reperit, quæ ruina contexerat, abſconderat inimicus. Sed non ,, potuit obliterari Chriſti triumphus. Incerto hæret; hæret, ut ,, mulier, ſed certam indaginem S. Spiritus inſpirat, eo quod duo ,, latrones cum Domino crucifixi fuerant. Quærit ergo medium ,, lignum. Sed poterat fieri, ut patibula inter ſe ruina confunde- ,, ret, caſus inverteret. Redit ad Evangelii lectionem, invenit, ,, quia in medio patibulo titulus erat, *Jeſus Nazarenus Rex Judæo-* ,, *rum*. Hinc collecta eſt ſeries veritatis, titulo Crux patuit ſa- ,, lutaris (*m*) (1). Invenit ergo titulum, Regem adoravit; non ,, lignum

(a) *In Luc. lib.* 10. *n.* 78.
(b) *In Luc. lib.* 7. *n.* 9.
(c) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 20. *n.* 44.
(d) *De Offic. lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 140.
(e) *De Virg. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 7.
(f) *Ibid. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 19. 21.
(g) *De Virg. lib.* 3. *cap. ult. n.* 33. 34. 35.
(h) *Ibid. n.* 39. (i) *De obit. Theod. n.* 40.
(k) *Ibid. n.* 42. (l) *Ibid. n.* 43.
(m) *Ibid. n.* 45.
(1) Adverte autem hoc loco veram Eccleſiæ Catholicæ doctrinam de Crucis aut Imaginum cultu exhiberi, qui videlicet non terminatur in ipſo

„ lignum utique, quia hic gentilis eſt error, & vanitas impiorum, „ ſed adoravit illum, qui pependit in Ligno (*a*). Quæſivit clavos, quibus crucifixus eſt Dominus, & invenit. De uno clavo „ fræ-nos fieri præcepit, de altero diadema intexuit gemmis inſi„ gnitum “ (*b*). Liberium Papam *beatæ memoriæ virum* appellat (*c*); & Athanaſium *ſanctæ memoriæ*, & *quaſi columen fidei* (*d*); S. Simplicianum, qui ei in Mediolanenſi Epiſcopatu ſucceſſit, „ fidei, & adquirendæ cognitionis divinæ gratia totum orbem „ peragraſſe, & quotidianæ lectionis nocturnis, ac diurnis vicibus „ omne vitæ tempus deputaſſe, acri præſertim ingenio etiam in„ intelligibilia eſſe complexum “ (*e*). Notat Ambroſius, Arianos, licet Verbum Dei Filium Patri æqualem denegarent, tamen illi adorationem detuliſſe: unde eos ſic redarguit: *Si alienum putant, cur adorant, cum ſcriptum ſit: Neque adorabis Deum alienum?* (*f*). Ideo Nicænos Patres terminum *homouſion*, ſeu conſubſtantiale uſurpaſſe, & conſtanter retinuiſſe, „ quia auctor eo„ rum Euſebius Nicomedienſis epiſtola ſua ſcripſit: *Si verum Dei* „ *Filium, & increatum dicimus, homouſion cum Patre incipimus* „ *confiteri*. Hæc cum lecta eſſet epiſtola in Concilio Nicæno, hoc „ verbum in tractatu fidei poſuerunt Patres, quia id viderunt ad„ verſariis eſſe formidini, ut tamquam evaginato ab ipſis gladio „ ipſorum nefandum caput hæreſeos amputaretur “ (*g*). Imperantibus Arianis Principibus animadvertit, „ plures ex clero erraſſe, „ Sacerdotes mutaſſe ſententiam; divites cum Sæculi iſtius ter„ reno Rege ſenſiſſe, dum populus fidem propriam reſerva„ vit “ (*h*). S. AMBROS.

ipſo ſigno, ſed ad ſignificatum mente refertur. Et hic videas, quam bona fide ſcriptum fuerit a Magdeburgenſibus, multa commemorari ab Auctore hujus Orationis *ſuperſtitioſa*, *vehementer contumelioſa in meritum Chriſti*, & *cum fide pugnantia*. Sed iſtis hominibus ea omnia cum fide pugnant, quæ illorum perfidiam impugnant. *In notis ad hunc locum*.

(a) *Ibid. n.* 46. (b) *Ibid. n.* 47.
(c) *De Virg. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 1.
(d) *Epiſt.* 14. *ad Theod. n.* 7.
(e) *Epiſt.* 65. *n.* 1.
(f) *De Fid. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 69.
(g) *De Fid. lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 125.
(h) *In Pſalm.* 118. *Serm.* 17. *n.* 18.

S. AMBROS.

ARTICULUS QUARTUS.

Selecta Vitæ ſpiritualis documenta.

Solum peccatum verum malum.

I. MALA non ſunt, niſi quæ crimine mentem implicant. Cæterum pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem nemo ſapiens mala dixerit; quia nec contraria iſtis, in bonis habentur maximis, quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur. (*Lib.* 1. *Hexam. c.* 8. *n.* 31.)

Mos antiquus petendi Deo ſerenitatem, & pluviam.

II. Cum pluvia ante hos dies fore utilis diceretur, ait quidam; ecce neomenia dabit eam. Denique delectatus ſum, quod nullus imber effuſus eſt, donec precibus Eccleſiæ datus, manifeſtaret non de initiis lunæ ſperandum eſſe, ſed de providentia, & miſericordia Creatoris. (*Lib.* 4. *Hexam. c.* 7.).

Vir manſuetus ſit erga uxorem.

III. Sed etiam tu vir depone tumorem cordis, aſperitatem morum, cum tibi ſedula uxor occurrit. Non es dominus, ſed maritus; non ancillam ſortitus es, ſed uxorem. Gubernatorem te Deus voluit eſſe ſexus inferioris, non præpotentem. Redde ſtudio vicem, redde amori gratiam. Vipera venenum ſuum fundit; tu non potes duritiam mentis deponere? Sed habes naturalem rigorem, debes temperare eum contemplatione conjugii. (*Lib.* 5. *c.* 7. *n.* 19.)

Fiducia in Deo.

IV. De divina miſericordia tunc ſperandum amplius, cum præſidia humana defecerint. (*Ibid. c.* 17.)

Adverſus mulierum fucos.

V. Pictus es, o homo. a Domino Deo tuo. Noli bonam delere picturam, non fuco, ſed veritate fulgentem; non cera expreſſam, ſed gratia. Deles picturam, mulier, ſi vultum tuum materiali candore oblinas, ſi acquiſito rubore perfundas. Illa pictura vitii, non decoris eſt. Illa pictura fraudis, non ſimplicitatis eſt; illa pictura fallit, & decipit, ut neque illi placeas, cui placere deſideras, qui intelligit non tuum, ſed alienum eſſe, quod placeas; & tuo diſpliceas Authori, qui videt opus ſuum eſſe deletum. Dic mihi, ſi ſupra artificem aliquem inducas alterum, qui opus illius ſuperioris novis operibus obducat, nonne indignatur ille, qui opus ſuum adulteratum eſſe cognoverit? Noli tollere picturam Dei, & picturam meretricis aſſumere, quia ſcriptum eſt: Tollam ergo membra Chriſti, & faciam membra meretricis? abſit. Quod ſi quis adulterat opus Dei, grave crimen admittit. (*Lib. 6. c.* 8. *n.* 48.)

In quibus animis Deus quieſcat.

VI. Cum feciſſet Deus ferarum genera, non requievit: requievit autem poſtquam hominem ad imaginem ſuam fecit. In quo requieſcat, audi: Super humilem, & quietum, & trementem verba mea. Eſto ergo humilis, & quietus, ut in tuo Deus requieſcat affectu. (*Ibidem.*)

Memoria mortis divitum tumorem reprimit.

VII. Attende tibi, ne cum auro abundaveris, in multitudine exaltes te corde, & obliviſcaris Dominum Deum tuum; quid enim

S. Ambros.

enim habes, o homo, quod non acceperis? Nonne hæc omnia ſicut umbra prætereunt? Nonne tu ipſe es cinis? Reſpice in ſepulchra hominum... diſcerne inopes, ac potentes; nudi omnes naſcimur, nudi morimur. Nulla diſcretio inter cadavera mortuorum, niſi forte quod gravius fœtent divitum corpora luxurie diſtenta. Quem audiſti pauperem cruditate defunctum? Prodeſt illi inopia ſua; exercet corpus, non opprimit. (*Ibidem*.)

Divites minime felices.

VIII. An illos beatos putas, qui abundant pecunia? Quantis abundant vides, quantis egeant non vides. (*Ibidem*.)

Anima Trinitatis imaginem in ſe gerit.

IX. In anima eſt Trinitas, qua ad imaginem ſummæ Trinitatis condita eſt. Et licet unius illa naturæ, tres tamen in ſe dignitates habet, id eſt intellectum, voluntatem, & memoriam. Quod in Evangelio deſignatur, cum dicitur: Diliges Dominum &c. Id ex toto intellectu, ex tota voluntate, & ex tota memoria. Nam ſicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre, Filioque procedit Spiritus Sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria. (*Cap. 2. de dignit. cond. human.*)

Oratio ſit cum fiducia conjuncta.

X. Diffidere eſt de potentia Dei, æſtimare, quod non audiaris, niſi clamaveris. Clament opera tua, clamet fides, clamet affectus, clament paſſiones tuæ, clamet ſanguis tuus, ſicut Sancti Abel. Audit in occultis qui mundat in occultis. (*De Abel, & Cain Lib. 1. cap. 9.*)

Remiſſio peccatorum in Eccleſia.

XI. Remittuntur peccata per Dei verbum; remittuntur per officium Sacerdotis, ſacrumque miniſterium. (*Lib. 2. c. 3.*)

Pauci apud Deum juſti.

XII. Multi hominibus juſti videntur, pauci Deo: aliter hominibus, aliter Deo. Hominibus ſecundum vitæ ſpeciem, Deo ſecundum puritatem animi, & virtutis veritatem. (*De Noe, & arc. c. 11.*)

Pudor & modeſtia nuptias præire debent.

XIII. Rebecca videns Iſaac, cui ducebatur uxor, deſcendit, & caput ſuum pallio obnubere cœpit, docens verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia puellæ ſe obnuberent. Diſcite ergo Virgines, ne intecto capite prodeatis ante extraneos, & quemadmodum ſervetis verecundiam; cum Rebecca jam deſponſata deſignatum maritum aperto capite non putaverit videndum. (*De Abrah. lib. 1.*)

Chriſtus principium & finis.

XIV. Ego ſum alpha, & omega, principium, & finis. Mens igitur noſtra cum ipſo ſemper ſit... ab ipſo incipiamus, & in ipſo deſinamus... ſicut enim a principio vitæ credere, & initiari Deo ſalus eſt; ita perſeverantia uſque in finem neceſſaria eſt. (*De Abraham Lib. 2. cap. 5.*)

Præſentia Dei.

XV. Hoc eſt vivere in conſpectu Dei, digna Dei verbo negotia gerere. Oculi Domini ſuper juſtos. (*cap. 11.*)

Quo diutius vivimus, multiplicamus peccata.

XVI. Quid tantopere vitam iſtam deſideramus, in qua quanto quis diutius fuerit, tanto majore oneratur ſarcina peccatorum? (*De bono mort. cap. 2.*)

Abſolutio deteriores reddit peccatores recidivos.

XVII. Plerique criminum ſuorum abſolutione lætantur. Si emendaturi ſunt, recte: ſi perſeveraturi in eis, ſtulte: quia longe illis

S. AMBROS.

plus damnatio profuiſſet, ne incrementa facerent peccatorum. (*Ib. cap.* 7.)

Mors non timenda.

XVIII. Certe iis, quibus eſt gravis timor mortis, non eſt grave mori, ſed grave eſt vivere ſub metu mortis. Non ergo mors gravis, ſed metus mortis: metus autem opinionis eſt, opinio vero noſtræ infirmitatis, contraria veritati. (*Ibid. cap.* 8.)

Moderari poſſumus paſſiones, non evellere.

XIX. Concupiſcentiam emollire ratio poteſt, eradicare non poteſt, quia animus non eſt ſuarum paſſionum dominus, ſed repreſſor. Neque enim fieri poteſt, ut facilis ad iracundiam non iraſcatur, ſed ut indignationem cohibeat; ſicut & Propheta nos docet: Iraſcimini, & nolite peccare. Conceſſit quod naturæ eſt, negavit quod culpæ eſt. (*De Jacob, & vit. beata Lib.* 1.)

Nonniſi in Chriſto gloriandum.

XX. Non habeo unde gloriari in operibus meis poſſim, & ideo gloriabor in Chriſto. Non gloriabor, quia juſtus ſum, ſed gloriabor, quia redemptus ſum. Gloriabor non quia vacuus peccatis ſum, ſed quia mihi remiſſa ſunt peccata. Non gloriabor quia profui, nec quia profuit mihi quiſquam, ſed quia pro me advocatus apud Patrem Chriſtus eſt, ſed quia ſanguis Chriſti pro me effuſus eſt. Facta eſt mihi culpa mea, merces redemptionis, per quam mihi Chriſtus advenit.... fructuoſior culpa, quam innocentia. Innocentia arrogantem me fecerat, culpa mea ſubjectum me reddidit. (*Ibid. c.* 6.)

Gratia data novam gratiam pollicetur.

XXI. Pro nobis omnibus tradidit illum; ut oſtenderet, quod ita omnes diligat, ut dilectiſſimum ſibi Filium pro ſingulis traderet. Pro quibus igitur quod ſuper omnia eſt dedit, poteſt fieri, ut non in illo univerſa donaverit? Nihil eſt igitur quod negari poſſe nobis vereamur; nihil eſt in quo de munificentiæ divinæ diffidere perſeverantia debeamus, cujus fuit tam diuturna, & jugis ubertas. (*Ibidem.*)

De eodem argumento.

XXII. Num Deus Pater ipſe, qui contulit, poteſt ſua dona reſcindere, & quos adoptione ſuſcepit, eos a paterni affectus gratia relegare? Sed metus eſt ne Judex ſeverior ſit. Conſidera quem Judicem habeas. Nempe Chriſto dedit Pater omne judicium. Poterit te ergo ille damnare quem redemit a morte, pro quo ſe obtulit, cujus vitam ſuæ mortis mercedem eſſe cognoſcit? Nonne dicet: Quæ utilitas in ſanguine meo, ſi damno quem ipſe ſalvavi? (*Ibidem.*)

Perfecta virtus pacem habet.

XXIII. Perfecta virtus habet quietis tranquillitatem, & ſtabilitatem.... hoc firmamentum Chriſtianis mentibus Chriſtus invexit: Pacem meam do vobis. (*Lib.* 2. *c.* 6.)

Soli Deo ſerviendum.

XXIV. Cui Deus portio eſt, nihil debet curare, niſi Deum... quod enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, atque huic noſtro officio decerpitur. (*De fuga ſæcul. c.* 2.)

Dei Miniſtri a carne & ſanguine alieni.

XXV. Fugitans eſt ſuorum ſacri Altaris miniſter, unde Dominus, quaſi Princeps Sacerdotum formam Levitis dans, dixit: Quæ eſt mater mea, aut qui fratres mei? (*Ibidem.*)

Divini indigentia auxilii.

XXVI. Ne ſibi deputarent, virtutique attribuerent ſuæ, quod divina operatione foret collatum... paſſus eſt Dominus illis ſubintra-

intrare culpam, ut & ipſi adverterent divinis ſe auxiliis indigere, ducemque ſalutis ſuæ quærendum eſſe cognoſcerent.... Paulus merito gloriatur in infirmitatibus, ſciebat enim virtutis abundantia plurimos etiam ſanctos ſine remedio corruiſſe. (*Apologia David c.* 2.) S. Ambros.

XXVII. Peccavit David quod ſolent Reges, ſed pœnitentiam geſſit, flevit, ingemuit, quod non ſolent Reges. Confeſſus eſt culpam, obſecravit indulgentiam, deploravit ærumnam, jejunavit, oravit, confeſſionis ſuæ teſtimonium in perpetua ſæcula vulgato dolore tranſmiſit. (*Ibid. c.* 4.) David exemplar pœnitentiæ.

XXVIII. Negavit Petrus, & non flevit, quia non reſpexerat Jeſus. Negavit ſecundo, & non flevit, quia non reſpexerat Dominus. Negavit tertio, reſpexit Jeſus, & ſtatim flevit, & flevit amariſſime (*Ibid. c.* 6.) Ad converſionem peccatoris gratia neceſſaria.

XXIX. Unuſquiſque de alio judicaturus, de ſe prius judicet: ne minora in alio errata condemnet, cum ipſe graviora commiſerit. (*Apolog. poſt. c.* 2.) Se ipſum judicet prius, qui alium judicat.

XXX. Jejunium refectio animæ, vita Angelorum, culpæ mors, remedium ſalutis, radix gratiæ, fundamentum caſtitatis. Hoc gradu Elias aſcendit, antequam curru. (*De Elia, & jejunio c.* 3.) Jejunii excellentia.

XXXI. Ne dixeris, inquit, redi, cras dabo. Qui non patitur dicere, cras dabo, quomodo patitur dicere, non dabo? Non de tuo largiris pauperi, ſed de ſuo reddis. Quod enim commune eſt in omnium uſum datum, tu ſolus uſurpas? Omnium eſt terra, non divitum: ſed pauciores, qui non utuntur ſuo, quam qui utuntur. Debitum igitur reddis, non largiris indebitum. Ideo tibi dicit Scriptura: *Declina pauperi animam tuam, & redde debitum tuum.* (*De Nab. c.* 12.) Eleemoſyna pauperibus danda.

XXXII. Non excuſantur, quia neſciunt, cum ſcire nolunt, quod debuerint cognoſcere. (*De interpel. Job. c.* 5.) Ignorantia non excuſat.

XXXIII. Supra te eſt ſcire, o homo, altitudinem ſapientiæ, ſatis eſt tibi, ut credas. (*Ibid. c.* 9.) Fides ſine curioſitate.

XXXIV. Sapiens quiſque intelligit, quod hæc vita homini non ad quietem data ſit, ſed ad laborem, hoc eſt, ut hic laboret, & in poſterum requieſcat. Hic autem requies nulla eſt. Tantis enim malis hæc vita repleta eſt, ut comparatione ejus mors remedium putetur eſſe, non pœna. Nam ideo brevem illam Deus fecit, ut moleſtiæ ejus quia proſperitate non poterant, temporis exiguitate finirentur. (*Lib.* 1. *in cap.* 7. *Serm.*) Quies in alia vita quærenda.

XXXV. Mulctamur, ut Deum, quem beneficiis non cognovimus, malis ingruentibus requiramus; & adverſis ſtimulemur ad rogandum, qui proſperis gratias non egimus ad fruendum. (*Ibidem.*) Tribulationes ad Deum revocant.

XXXVI. Quis juſtus propter pecuniam? quis humilis in poteſtatibus? quis miſericors propter nobilitatem? quis caſtus propter decorem? illecebroſa hæc magis ſunt ad peccatum, quam fructuoſa ad virtutis profectum. (*In Pſalm.* 1.) Bona hujus vitæ pernicioſa magis quam utilia.

6. AMBROS.

Deum diligamus etiam dum punit.

XXXVII. Qui diligit, in omni ſtatu ſuo debet ſervare diuturnæ caritatis affectum. Pater diligit Filium, diligit etiam cum arguit, cum verberat .... Caſtigat enim Dominus omnem filium, quem recipit. Et tu cum caſtigaris, dilige, quia ideo caſtigaris, ut recipiaris. Nam quid grande eſt, ſi tunc diligas Dominum Deum tuum; cum tibi abundant omnia? (*In Pſal.* 1.)

Pœnitens offerre ſe debet ad pœnam.

XXXVIII. Qui pœnitentiam agit, offerre ſe debet ad pœnam, ut hic puniatur a Domino, non ad ſupplicia æterna ſervetur: nec expectare tempus, ſed occurrere divinæ indignationi. (*In Pſal.* 37.)

Orationis neceſſitas.

XXXIX. Dominus etſi vult ignoſcere, vult rogari. (*Ibidem n.* 15.)

Deus punit ut parcat.

XL. Cum iraſcitur in reum, differt: cum miſeretur, properat, ut abſolvat; terret, ut corrigat; prævenit, ut ignoſcat. (*Ibid.*)

Percutit ut ſanet.

XLI. Etſi iraſcitur Deus, ignoſcit; etſi percutit, ſanat: etſi tradit in interitum carnem, ſpiritum ſalvat. (*Ibidem.*)

Peccatum pœna peccantis.

XLII. Gravior adverſarius nobis culpa eſt noſtra, quæ ſollicitat otioſos, affligit ſanos, contriſtat lætos, inquietat placidos, exagitat mites, excitat dormientes. Rei ſumus ſine accuſante, ſine tortore cruciamur, ſine vinculis adſtringimur, ſine venditore vendimur. (*Ibidem.*)

Libenter pati pro Chriſto.

XLIII. Gaudeamus in paſſionibus noſtris, ſicut & Chriſtus gaudebat in ſuis. Quas ille ſuſcipiebat pro ſervulis, nos ſubeamus pro Domino. (*Ibidem.*)

Conſolatio ſit mitis.

XLIV. Conſolatio mitis eſſe debet, non aſpera: quæ magis dolorem leniat, quam commotionem excitet. (*Ibidem.*)

Regibus debita a quocumque reverentia.

XLV. Regibus non temere vel a Prophetis Dei, vel a Sacerdotibus facienda injuria eſt, ſi nulla ſint graviora peccata, in quibus debeant argui. Ubi autem peccata ſunt graviora; ibi non videtur a Sacerdote parcendum, ut juſtis increpationibus corrigantur. (*Ibidem.*)

Ubi abundat peccatum, aliquando abundat & gratia.

XLVI. Plus acquiſivimus, qui plus peccavimus, quia beatiores facit tua gratia, quam noſtra innocentia. (*Ibidem.*)

Cum corripimur, tacendum.

XLVII. Ad omnia utile ſilentium. Si peccatum agnoſcis, tace; ne negando exaggeres. Si non agnoſcis, tace, ſecurus de innocentia. Non poſſunt aliena verba crimen affigere, quod propria non recepit conſcientia. (*In Pſal.* 38.)

Mundus laqueis undique plenus.

XLVIII. Quis dabit mihi pennas ſicut columba, & volabo, & requieſcam? Hic enim ſunt laquei, quibus & ſi non implicatur juſtus, tamen impeditur. (*De interpel. David lib.* 2. *c.* 2.)

Miſericordia Dei ſæpius imploranda.

XLIX. David pro uno peccato miſerationum multitudinem deprecatur, nos pro pluribus peccatis, vix ſemel ejus miſericordiam credimus obſecrandam. (*Apolog. David c.* 8.)

Jejunio majora feſta prævenienda.

L. Pentecoſtes diem non minore lætitia celebramus, quam ſanctum Paſcha curavimus .... tunc enim ſicut modo jejunavimus ſabbato, vigilias celebravimus. Eſt lætitia plane ſimilis. Tunc enim ab inferis reſurgentem ſuſcepimus Salvatorem, modo autem Spiritum Sanctum expectamus e Cælis. (*In Pſal.* 109.)

LI.

S. AMBROS.

LI. Bonus Deus non repellit ſequentem, niſi ipſe mereatur repelli. (*In Pſal.* 118.)

Deus non deferit niſi deferentem.

LII. In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Periculum eſt itaque non ſolum falſa dicere, ſed etiam vera, ſi quis ea inſinuet, quibus non oportet. (*Ibidem*.)

Veritas prudenter prædicanda.

LIII. Vivam, vivam ait, quaſi nondum vivens. Hic enim in umbra vivimus. Ergo vita iſta in corpore, umbra eſt vitæ, atque imago, non veritas. (*Ibidem*.)

In Cælo vera vita.

LIV. Averte oculos meos, ne videant vanitatem, &c. Qui in via eſt Dei, vanitates non aſpicit. Via perfecta Chriſtus eſt. Qui igitur in Chriſto eſt, quomodo poteſt vanitates aſpicere, cum Chriſtus in carne ſua, omnes Mundi hujus crucifixerit vanitates? Avertamus igitur oculos noſtros a vanitatibus, ne quod oculus viderit, animus concupiſcat. (*Ibidem*.)

Vanitates non aſpiciendæ.

LV. Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam: quiſquis enim meliora ſperat, numquam levioribus frangitur. (*Ib.*)

Malis non frangitur qui Cælum ſperat.

LVI. Multi tentari ſolent proſperis ſuperborum proceſſibus; videntes.... juſtos plerumque.... non tenentes caput veritatis, quo evidentiſſime comprehenditur, non in hoc ſæculo, ſed in futuro repoſitam noſtrorum remunerationem meritorum. (*Ibidem*.)

Merces ſolum in altera vita expectanda.

LVII. Memor fui nocte nominis tui, Domine, & cuſtodivi legem tuam. Hoc nomen invocetur diebus, ac noctibus.... Si ſtudentes doctrinis ſæcularibus perparum ſomno indulgent, quanto magis qui Deum cupiunt cognoſcere, non debent ſomno corporis impediri, niſi quantum naturæ ſatis eſt? David per ſingulas noctes lacrymis ſtratum ſuum rigabat, ſurgebat etiam noctis medio, ut Domino confiteretur; & tu totam noctem exiſtimas ſopori eſſe deputandam? Tunc magis tibi orandus eſt Dominus, tunc præſidia præſtolanda, tunc culpa cavenda, quando videtur habere ſecretum, tunc maxime quando tenebræ in circuitu meo, conſiderandum, quia Dominus omnia intuetur abſcondita. (*Ibidem*.)

Somno aliquid detrahendum, ut orationi vacemus.

LVIII. Quam rarus in terris, qui poteſt dicere: Portio mea Dominus! quam alienus a vitiis, qui nihil habeat commune cum ſæculo, nihil mundi hujus vindicet ſibi, cui non ſit corporalium poſſeſſio cupiditatum, quem non inflammet libido, non ſtimulet avaritia, non laſcivia effœminet, non ſternat ambitio, non maceret invidia, non aliqua negotiorum ſæcularium cura ſolicitet; Deo, non ſibi natus! (*Ibidem*.)

Pauci ſe totos Deo dedunt.

LIX. Verus miniſter Altaris, Deo, non ſibi natus: Levi enim ſignificat, ipſe mihi aſſumptus: ſignificat, & ipſe meus, & tantum aſſumptus, & aſſumptus mihi. (*Ibidem*.)

Altaris Miniſtri Deo non ſibi vivunt.

LX. Secundum miſericordiam tuam vivifica me. Opus eſt ergo miſericordia Dei, ut continua ſit in hoc corpore vivificatio, quo quotidie juſtus Deo vivat, peccatoque moriatur. (*Ibidem*.)

Gratia ſemper neceſſaria.

LXI. Tuus ſum ego. Facilis vox, & communis videtur, ſed paucorum eſt. Satis rarus eſt enim qui poteſt dicere Deo tuus ſum. Ille enim dicit, qui adhæret Deo totis ſenſibus, qui aliud cogitare non novit. (*Ibidem*.)

Qui mundo & peccato adhæret, Dei eſſe nequit.

S. AMBROS.

Effectus Sanctæ communionis.

LXII. Venias ad cibum corporis Dominici, ad illud poculum, quo fidelium inebriatur affectus; ut lætitiam induas de remiſſione peccati, curas ſæculi hujus, metum mortis, ſollicitudineſque deponas. Hac ergo ebrietate corpus non titubat, ſed reſurgit; animus non confunditur, ſed conſecratur. (*Ibidem*.)

Juſtus Dominus in omnibus viis ſuis.

LXIII. Juſtus Dominus in periculis, juſtus in damnis, juſtus in ultionibus eſt; non ſolum quia unuſquiſque juſte culpæ ſuæ pœnas luit, verum etiam, quia dum unus punitur, plurimi corriguntur. (*Ibidem*.)

Diſciplina non relaxanda.

LXIV. Melius eſt, ut unius, aut duorum damnatione plurimi liberentur, quam duorum abſolutione plures periclitentur. (*Ibidem*.)

Effectus divinæ locutionis.

LXV. Tripliciter ignitum eloquium Dei, vel quod mundat, vel quod accendit, vel quod illuminat audientes. (*Ibidem*.)

Præſtantia & virtus Euchariſtiæ.

LXVI. Chriſtus cibus mihi, Chriſtus mihi potus.... caro Dei cibus mihi, ſanguis Dei cibus mihi. Fuerat ante mirandus panis de Cælo, ſed non erat verus ille panis, ſed futuri umbra. Panem de Cælo illum verum ſervavit mihi Pater.... Hic eſt panis vitæ; qui ergo vitam manducat, mori non poteſt. Quomodo enim morietur, cui vita cibus eſt? (*Ibidem*.)

Cor ad Deum attollendum & in nocte.

LXVII. Prævenerunt oculi mei mane meditari verba tua. Grave eſt enim, ſi te otioſum in ſtratis radius ſolis orientis inverecundo pudore conveniat.... arguit nos tanti temporis ſpatium, ſine ullius devotionis munere, ac ſacrificii ſpiritalis oblatione feriata nocte tranſmiſſum. An neſcis o homo, quod primitias tui cordis, ac vocis quotidie Deo debeas? Quotidiana tibi meſſis, quotidianus eſt fructus. (*Ibidem*.)

Quomodo inſumenda dies a Chriſtiano.

LXVIII. Quamdiu te ſomnus, quamdiu te ſæcularia tenent? Divide ſaltem Deo, & ſæculo tempora tua; vel quando non potes agere in publico quæ ſunt illius mundi, & tenebræ prohibent noctis, Deo vacato, indulge orationibus; & ne obdormiſcas pſallito: ſomnum tuum bona fraude fraudato: mane feſtina ad Eccleſiam; defer primitias tui voti: & poſtea ſi vocat ſæcularis neceſſitas, non excluderis dicere: Prævenerunt oculi mei, mane meditari legem tuam; & ſic ſecurus procedis ad actus tuos. Quam jucundum inchoare ab hymnis, & canticis! quam proſperum, ut te Chriſti ſermo benedicat! & dum recantas Domini benedictiones, ſtudium alicujus virtutis aſſumas, ut etiam in te benedictionis divinæ meritum recognoſcas! (*Ibidem*.)

Juſtus a ſuis affectibus perſecutionem patitur.

LXIX. Omnes, qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur. Omnes, dixit, nullum excepit. Perſequitur avaritia, perſequitur ambitio, perſequitur ſuperbia, perſequitur luxuria, &c. Iſti ſunt perſecutores graves, qui ſine gladii terrore, mentem hominis frequenter elidunt, qui illecebris magis quam terroribus animos expugnant fidelium... multi in perſecutione publica coronati, occulta hac perſecutione ceciderunt. Foris pugnæ, intus timores. Quam grave certamen, quod eſt intra hominem, ut ſecum ipſe confligat, cum ſuis cupiditatibus prælietur! (*Ibidem*.

LXX.

S. Ambros.

LXX. Ut multæ perſecutiones, ita multa martyria. Quotidie teſtis es Chriſti. Tentatus es ſpiritu fornicationis, ſed veritus Chriſti futurum judicium, temerandam mentis, & corporis caſtimoniam non putaſti, martyr es Chriſti. (*Ibidem*.)

Paſſionibus obluctari martyrium.

LXXI. Civitati nonniſi propter civium peccata infertur excidium. Define ergo peccare, & civitas non peribit. Quid fugis patriam? Si vis ſalvus eſſe, tua potius peccata ſubterfuge. (*In Jonam*.)

Urbes Deus punit propter inhabitantium peccata.

LXXII. Utinam nobis adolentibus Altaria, ſacrificium deferentibus aſſiſtat Angelus, imo præbeat ſe videndum. Non enim dubites aſſiſtere Angelum, quando Chriſtus aſſiſtit, quando Chriſtus immolatur. (*In Luc. c.* 1.)

Angeli ſacrificio adſunt.

LXXIII. Maria bene ſola gratia plena dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleretur Authore. (*Lib.* 2. *in cap.* 1. *Luc.*)

Virginis excellentia.

LXXIV. Nemo diffidat, nemo veterum conſcius delictorum, præmia divina deſperet. Novit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noveris emendare delictum. (*Ibidem*.)

De divina miſericordia numquam deſperandum.

LXXV. S. David.... oſtendit nobis neminem virtuti propriæ debere confidere. Habemus enim adverſarium magnum, qui vinci a nobis ſine Dei favore non poſſit. (*Lib.* 3. *in cap.* 5.)

Cur Juſtos labi Deus permittat.

LXXVI. Non enim pretio taxatur Dei gratia, nec in Sacramentis lucrum quæritur, ſed obſequium Sacerdotis. Non tamen ſatis eſt, ſi lucrum ipſe non quæras; familiæ quoque tuæ cohibendæ ſunt manus.... quæritur non ſolum tua ab hujuſmodi nundinis, ſed etiam domus tuæ caſtitas. (*Lib.* 4. *in cap.* 4.)

Sancta gratis danda.

LXXVII. Nemo tibi Chriſtum poteſt auferre, niſi ipſe te auferas illi. (*Lib.* 5. *in cap.* 5.)

Deum non perdit niſi qui rejicit.

LXXVIII. Diſplicet ei, qui veſtem non habuerit nuptialem. Sponſo autem quid poteſt placere, niſi pax animi, puritas cordis, caritas mentis? (*Ibidem*.)

Caritas & puritas Deo grata.

LXXIX. Aufer, Domine Jeſu, potenti machæra tua meorum putredines peccatorum. Dum me habes ligatum caritatis vinculis, ſeca quodcumque vitioſum eſt. Veni cito incidens occultas, variaſque paſſiones; aperito vulnus ne noxius ſerpat humor. (*Ibid.*)

A Deo petendum ut corda purificet.

LXXX. Licet ſæcularia opera conquieſcant, non otioſus tamen boni operis actus eſt in Dei laude requieſcere. (*In cap.* 6.)

Vita contemplativa non eſt otioſa.

LXXXI. Adverte cæleſte conſilium; non ſapientes aliquot, non divites, non nobiles, ſed piſcatores aliquot, & publicanos elegit, ne traduxiſſe prudentia, ne redemiſſe divitiis, ne potentiæ, nobilitatiſque auctoritate traxiſſe aliquos ad ſuam gratiam videretur: ut veritatis ratio, non diſputationis gratia prævaleret. (*Ibidem*.)

Cur Deus viles elegerit Evangelii præcones.

LXXXII. Quis eſt populus, qui amplius debet, niſi nos quibus amplius creditum eſt? Illis credita ſunt eloquia Dei, nobis creditur partus Virginis... creditus eſt Emmanuel nobiſcum Deus, credita Domini crux, mors, reſurrectio. Et ſi Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, pro nobis tamen ſpecialiter paſſus eſt, quia pro Eccleſia paſſus eſt. (*Ibidem*.)

Beneficia Dei erga Chriſtianos.

LXXXIII.

S. Ambros.

Deus frequenter non concedit oratus quod inutiliter petimus.

LXXXIII. Propter hoc, inquit Paulus, ter Dominum rogavi, & oſtendit, quod frequenter Deus ideo non concedat oratus, quod inutilia judicet, quæ nos profutura credamus. (*Lib.* 7. *in cap.* 11.)

Nimia ſeveritas & nimia indulgentia vitandæ.

LXXXIV. Neque difficilis venia, nec remiſſa ſit indulgentia; ne quem vel auſtera percellat invectio, vel conniventia invitet ad culpam. (*Lib.* 8. *in cap.* 17.)

Correptio amica.

LXXXV. Plus proficit amica correctio, quam accuſatio turbulenta. Illa pudorem incutit, hæc indignationem movet.... ſervetur potius quod prodi metuat, qui monetur. Bonum quippe eſt, ut amicum magis te, qui corripitur, credat, quam inimicum. (*Ibidem*.)

Potius parentibus pauperibus dandum quam Eccleſiæ.

LXXXVI. Si non donaſſe extraneis grave eſt; quanto gravius excludere parentes? Sed dicis, quod eras parentibus collaturus, Eccleſiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum. (*Ibidem*.)

Parentibus primo ſuccurrendum.

LXXXVII. Dei traditio eſt, ut prius paſcas parentes. Nam ſi juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quanto magis fames, quæ morte gravior eſt? Quo loco imſolentem Dominus infrænat jactantiam. (*Ibidem*.)

Chriſtus factus eſt debilis ut nos corroboret.

LXXXVIII. Ego non ſolum triſtitiæ affectum, non ſolum excuſandum non puto, ſed etiam nuſquam magis pietatem ejus, majeſtatemque demiror. Minus enim contulerat mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum. Ergo pro me doluit, qui pro ſe nihil habuit, quod doleret: & ſequeſtrata delectatione divinitatis æternæ, tædio meæ infirmitatis afficitur. Suſcepit enim triſtitiam meam, ut mihi ſuam lætitiam largiretur: & veſtigiis noſtris deſcendit uſque ad mortis ærumnam, ut nos ſuis veſtigiis revocaret ad vitam. (*Lib.* 10. *in cap.* 22.)

Lapſus Sanctorum utilis.

LXXXIX. Etiam lapſus Sanctorum utilis. Nihil mihi nocuit, quod negavit Petrus, profuit quod emendavit. Didici cavere alloquia perfidorum... & ſi Petrus lapſus eſt... quis alius jure de ſe præſumat? (*Ibidem*.)

Cur Chriſtus accuſatus tacuit.

XC. Accuſatur Dominus, & tacet. Bene tacet, qui defenſione non indiget. Ambiant defendi, qui timent vinci. Non ergo accuſationem tacendo confirmat: ſed deſpicit non refellendo. (*In cap.* 23.)

Qui cum Chriſto eſt, beatus eſt.

XCI. Hodie mecum eris in Paradiſo. Ubi Chriſtus, ibi vita, ibi regnum. (*Ibidem*.)

Peccatorum menſura.

XCII. Non ſunt completa peccata Amorrhæorum. Oſtendit menſuram quandam eſſe delictorum, quam cum impleverint peccatores, vita digni minime judicentur. (*In epiſt. ad Rom. cap.* 7.)

Licita omittenda ſi ſcandalizent.

XCIII. Illud fieri debet, quod & Deo non diſpliceat, & fratri ſcandalum non ſit. Etſi liceat enim, & fratrem ſcandalizet, Deo non placet, quia Deus ſaluti ſtudendum monet. Sic ergo providentur bona coram Deo, & hominibus, ſi ea quæ licent ſic agantur, ne ſcandalum faciant. (*In cap.* 12.)

XCIV.

S. Ambros.

XCIV. Hæc magis ad laudem Dei proficiunt, ut credatur feciſſe, cujus operis ratio inveſtigari non poſſit. Deus eſt enim qui fecit. Imbecillitas enim humana ſtultum putat quod ſcientia ſua non concludit, cum hoc magis ſtultum deberet habere, & illud prudens: quod quia Dei factum dicitur, non poteſt comprehendi. (*In epiſt. ad Corinth. cap.* 2.)

Ratio ipſa oſtendit Dei opera rationem noſtram vincere.

XCV. Caſtigo corpus meum, & ſervituti ſubjicio: caſtigare corpus eſt illud jejuniis angere, & illa ei dare, quæ ad vitam proficiant, non ad luxum. Servituti vero ſubjicitur, dum non ſuam perficit, ſed ſpiritus voluntatem. (*Cap.* 7.)

Corpus caſtigandum.

XCVI. Non ſolum quæritur quantum, ſed & de quanto, & quo animo detur. (*In epiſt.* 2. *ad Corinth. cap.* 29.)

Eleemoſynæ modus.

XCVII. Fugiendum in perſecutione... neque enim debet aliquis expectare, ut in ſemetipſum peccetur. (*Cap.* 12.)

Fuga in perſecutione.

XCVIII. Septem Diaconos eſſe oportet, & aliquantos Presbyteros, & unus in Civitate Epiſcopus: ac per hoc omnes a Conventu fœminæ abſtinere debent; quia neceſſe eſt, eos quotidie præſto eſſe in Eccleſia, nec habere dilationem, ut poſt coventum legitime purificentur ſicut veteres. (*In epiſt. ad Timoth. c.* 3.)

Miniſtri Eccleſiæ continentes ſint.

XCIX. Peccat Epiſcopus, ſi non probat, & ſic ordinat. Melior enim cæteris debet probari, qui ordinandus eſt. Non enim ſufficit, ſi ſine crimine ſit, quia merita ejus debent eſſe bonorum operum, ut dignus habeatur ad ordinationem. (*In caput* 5.)

Probent Epiſcopi Ordinandos.

C. Prudenter Deus ſerviri ſibi vult, non ut nimietate ſua debiles fiant, & poſtea medicorum ſuffragia requirant. Temperandum enim eſt, ut ſi fieri poteſt, cœptum obſequium gradatim provehatur, quam per inconſiderantiam minuatur. Intemperantia enim ipſam animam inquietam facit, ut cum de infirmitate ſollicita eſt, non tantum dedita ſit divinis ſervitiis. (*Ibidem.*)

Miniſtri Eccleſiæ ne nimium ſe macerent ne fiant inutiles.

CI. Quale eſt medicamentum pœnitentiæ, aut qualiter conficitur? Primum confitendo, & condemnando proprium peccatum.... ſecundo multa humilitate plangere peccata ſua, fructuſque dignos exinde facere pœnitentiæ; quatenus nullatenus in eadem iterum corruat peccata. Deinde multis eleemoſynis redimere ſe incipiat qui ſæculi habet poteſtatem: ſicut enim ſcriptum eſt: Divitiæ viri redemptio animæ illius. Poſtremo opus eſt nulli iraſci, neque malum pro malo reddere; omnibus dimittere peccantibus in ſe, dicente ipſa veritate; dimitte, & dimittetur vobis. (*In epiſt. ad Hebr. c.* 6.)

Veræ pœnitentiæ conditiones.

CII. Videamus, ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus Jeſus in carnis aſſumptione ſuſcepit: itaque per ſcabellum terra intelligatur, per terram autem caro Chriſti, quam hodie quoque in myſteriis adoramus, & quam Apoſtoli in Domino Jeſu adorarunt, neque enim diviſus eſt Chriſtus, ſed unus. (*De Spiritu Sancto Lib.* 3. *c.* 12.)

Chriſtus in Euchariſtia adorandus.

CIII. Auctor Sacramentorum quis eſt, niſi Dominus Jeſus? De cælo iſta ſacramenta venerunt. (*Lib.* 4. *de Sacram. c.* 4.)

Chriſtus Sacramentorum Auctor.

CIV.

S. AMBROS.

Tranſubſtantiatio. CIV. Tu forte dicis, meus panis eſt uſitatus. Sed panis iſte panis eſt ante verba Sacramentorum: ubi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti .... conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cujus ſermonibus? Domini Jeſu. (*Ibidem*.)

Realis præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia. CV. Antequam conſecretur, panis eſt: ubi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Audi dicentem: Accipite, & edite ex eo omnes, hoc eſt enim corpus meum. Ante verba Chriſti calix eſt vino, & aqua plenus. Ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit. (*Ibid. cap.* 5.)

Sic vivendum ut quotidie communicare mereamur. CVI. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis.... accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere: quomodo Job ſanctus pro filiis ſuis offerebat ſacrificium, ne forte aliquid vel in corde, vel in ſermone peccaſſent. Ergo tu audis quod quotieſcumque offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, elevatio Domini ſignificetur, & remiſſio peccatorum; & panem iſtum vitæ non quotidianum aſſumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus: medicina eſt cæleſte, & venerabile Sacramentum. (*Lib.* 5. *cap.* 4.)

Poteſtas remittendi peccata Apoſtolis data. CVII. Naaman lepram ſuam mundari per aquam poſſe non credidit .... ſimiliter impoſſibile videbatur per pœnitentiam peccata dimitti. Conceſſit hoc Chriſtus Diſcipulis ſuis, quod ab Apoſtolis ad Sacerdotum officia tranſmiſſum eſt. (*De pœnit. Lib.* 2. *cap.* 2.)

Sacerdos noverit condolere peccantibus. CVIII. Condolere novimus peccantibus affectu intimo: hæc enim ſumma virtus: & non gaudebis ſuper filiis Juda in die perditionis eorum, & ne magna loquaris in die tribulationis eorum: ſed quotieſcumque peccatum alicujus lapſi exponitur, compatiar: nec ſuperbe increpem; ſed lugeam, & defleam: ut dum alium fleo, meipſum defleam, dicens: Juſtificata eſt magis Thamar, quam ego. Fortaſſe adoleſcentula lapſa ſit occaſionibus, quæ delictorum fomites ſunt; decepta, ac præcipitata ſit: peccamus, & ſeniores.... illis de ætate ſuppetit excuſatio, mihi jam nulla. Illa debet diſcere, nos docere. (*Ibid. cap.* 8.)

Deus ſolum exigit quod in noſtra eſt poteſtate. CIX. Homo pro pecunia pecuniam repoſcit, quæ non ſemper debitori præſto eſt: Deus affectum exigit, qui in tua poteſtate eſt. Nemo pauper eſt, qui Deo debet, niſi qui ſeipſum pauperem fecerit. Et ſi non habet quæ vendat, habet quæ ſolvat. Oratio, lacrymæ, jejunia debitoris boni cenſus eſt: multoque uberior, quam ſi quis ex pretiis fundorum pecuniam ſine fide deferat. (*Ibidem*.)

Abſolutio non præcipitanter danda. CX. Nonnulli ideo poſcunt pœnitentiam, ut ſtatim ſibi reddi communionem velint. Hi non tam ſe ſolvere cupiunt, quam Sacerdotem ligare. Suam enim conſcientiam non exuunt, Sacerdotis induunt. (*Ibid. cap.* 9.)

Magna pœna communione carere. CXI. Sunt qui arbitrentur, hoc eſſe pœnitentiam, ſi abſtineant a Sacramentis cæleſtibus? Hi ſeveriores in ſe judices ſunt, qui pœnam præſcribunt ſibi, declinant remedium, quos vel pœnam

ſuam

ſuam conveniebat dolere, quia cæleſti fraudarentur gratia. (*Ibidem*.)

S. AMBROS.

CXII. Facilius inveni, qui innocentiam ſervaverint, quam qui congrue egerint pœnitentiam. (*Ibid. cap.* 10.)

Veri Pœnitentes rari.

CXIII. Renunciandum ſæculo eſt, ſomno ipſi minus indulgendum quam natura poſtulat; interpellandus eſt gemitibus, interpellandus eſt ſuſpiriis; ſequeſtrandus orationibus: vivendum ita, ut vitali huic moriamur uſui; ſeipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur. (*Ibidem*.)

Sæculo renunciandum.

CXIV. Complures vidi loquendo in peccatum incidiſſe, vix quemquam tacendo: ideoque tacere noſſe, quam loqui difficilius eſt. (*De officiis Lib.* 1. *cap.* 2.)

Silentium utile.

CXV. Nihil utile, niſi quod ad vitæ illius æternæ gratiam proſit, definimus; non quod ad delectationem præſentis. Neque aliqua commoda in facultatibus, & copiis opum conſtituimus; ſed incommoda hæc putamus, ſi non rejiciantur; eaque oneri magis, cum ſint, æſtimari, quam diſpendio, cum erogantur. (*Ibidem cap.* 19.)

Nihil utile niſi quod ad ſalutem prodeſt.

CXVI. Illi ſæculi commoda in bonis ducunt, nos hæc etiam in detrimentis; quoniam qui hic recipit bona, ut ille dives, hic cruciatur; & Lazarus qui mala hic pertulit, illic conſolationem invenit. (*Ibidem*.)

Sæculi commoda non in bonis computanda.

CXVII. Nihil tam commendat animam Chriſtianam, quam miſericordia. (*Ibid. cap.* 11.)

Miſericordiæ Opera

CXVIII. Eſt etiam in ipſo motu, geſtu, inceſſu, tenenda verecundia. Habitus enim mentis in ſtatu corporis cernitur. (*Ibid. cap.* 18.)

Verecundia exterior.

CXIX. Cur non illa tempora, quibus ab Eccleſia vacas, lectioni impendas? Cur non Chriſtum reviſas, Chriſtum alloquaris, Chriſtum audias? Illum alloquimur cum oramus, illum audimus, cum divina legimus oracula. Quid nobis cum alienis domibus? Una eſt domus, quæ omnes capit. Illi potius ad nos veniant qui nos requirunt. Quid nobis cum fabulis? Miniſterium Altaribus Chriſti, non obſequium hominibus deferendum recepimus. (*Ibid. cap.* 20.)

Eccleſiaſticorum occupationes.

CXX. Iraſcimini ubi culpa eſt, cui iraſci debeatis. Non poteſt enim fieri, ut non rerum indignitate moveamur, alioquin non virtus, ſed lentitudo, & remiſſio judicatur. (*Ibid. cap.* 21.)

Ira adverſus peccatum.

CXXI. Abſit pertinax in familiari ſermone contentio; quæſtiones enim magis excitare inanes, quam utilitatis aliquid afferre ſolet. Diſceptatio ſine ira, ſuavitas ſine amaritudine ſit, monitio ſine aſperitate, hortatio ſine offenſione. (*Ibid. cap.* 22.)

Contentio fugienda.

CXXII. Oratio ſit pura, ſimplex, dilucida, plena gravitatis, & ponderis, non affectata elegantia, ſed non intermiſſa gratia. (*De doctrina fidei*.)

Sermo de Deo qualis.

CXXIII. Non ſolum profuſos, ſed etiam omnes jocos declinandos arbitror, plenum tamen ſuavitatis, & gratiæ ſermonem eſſe, non indecorum. (*Ibid. cap.* 23.)

Eccleſiaſticorum ſermo qualis.

CXXIV.

[illegible]
S. AMBROS.

CXXIV. Perfecta liberalitas, ubi ſilentio quis tegit opus ſuum, & neceſſitatibus ſingulorum occulte ſubvenit. (*Ibid. cap.* 30.)

Eleemoſyna ſecreta.
Suis ſubveniendum, ſed non ditandi.

CXXV. Eſt illa probanda liberalitas ut proximos ſeminis tui ne deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, ut ipſe ſubvenias tuis quibus pudor eſt ab aliis ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitati; non tamen ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu poſſes conferre inopibus. Neque enim propterea te Domino dicaſti, ut tuos divites facias. (*Ibidem* .)

Injuria a ſocio repellenda.

CXXVI. Qui non repellit a ſocio injuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quam ille, qui facit. (*Ibid. cap.* 36.)

Virtus ſolum verum bonum.

CXXVII. Nihil bonum, niſi quod honeſtum, nihil beatum, niſi quod a peccato alienum ſit, plenum innocentiæ, plenum gratiæ Dei. (*Lib.* 2. *cap.* 3.)

Bonitas omnibus grata.

CXXVIII. Popularis, & grata eſt omnibus bonitas, nihilque quod tam facile illabatur humanis ſenſibus. Et ſi moderatione præcepti, affabilitate ſermonis, verborumque honore patienti, quoquoque ſermonum vice, modeſtiæque adjuvetur gratia, incredibile quantum procedit ad cumulum dilectionis. (*Ibid.* 3. *cap.* 7.)

Opera miſericordiæ.

CXXIX. Præcipua liberalitas, redimere captivos, & maxime ab hoſte barbaro; qui nihil deferat humanitatis ad miſericordiam, niſi quod avaritia reſervaverit ad redemptionem: æs alienum ſubire, ſi debitor ſolvendo non ſit, atque arctetur ad ſolutionem, quæ ſit jure debita, & inopia deſtituta: enutrire parvulos, pupillos tueri. Sunt etiam qui virgines orbatas parentibus tuendæ pudicitiæ gratia connubio locent, nec ſolum ſtudio, ſed etiam ſumptu adjuvent. (*Cap.* 15.)

Verus amicus.

CXXX. Non poteſt homini eſſe amicus, qui Deo fuerit infidus. (*Lib.* 3. *cap.* 16.)

Virginitatis præſtantia.

CXXXI. Non ideo laudabilis virginitas, quia in martyribus reperitur, ſed quia ipſa martyres faciat. Quis autem humano poſſit eam ingenio comprehendere, quam nec natura ſuis incluſit legibus.... e Cælo arceſſivit quod imitaretur in terris; nec immerito vivendi ſibi uſum quæſivit in Cælo, quæ ſponſum ſibi invenit in Cælo. (*De virgin. Lib.* 1.)

Deiparæ laudes.

CXXXII. Virgo erat non ſolum corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſincerum adulteraret affectum. Corde humilis, verbis gravis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto divitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens, intenta operi arbitrum mentis ſolita non hominem, ſed Deum quærere, nullum lædere, bene velle omnibus, aſſurgere majoribus natu, æqualibus non invidere, fugere jactantiam, rationem ſequi, amare virtutem.... eos ſolita ſolos virorum cœtus inviſere, quos miſericordia non erubeſceret, neque præteriret verecundia... non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior,... ut ipſa corporis ſpecies ſimulacrum fuerit mentis, figura probitatis. Congeminatus jejunio dies: & ſi quando reficiendi ſucceſſiſſet voluntas, cibus plerumque obvius, qui mortem arceret, non delitias miniſtraret. Dormire non prius cupiditas quam neceſſitas fuit. Et tamen cum

quie-

quieſceret corpus, vigilaret animus... prodire domo neſcia, niſi cum ad Eccleſiam conveniret, & hoc ipſum cum parentibus, aut propinquis Domeſtico operoſa ſecreto, forenſi ſtipata comitatu, nullo meliore tamen ſui cuſtode, quam ſeipſa. (*Lib.* 2.)

S. AMBROS.

CXXXIII. Beatus vir, qui ſperat in eo: omnia Chriſtus eſt nobis. Si vulnus curare deſideras, medicus eſt; ſi febribus æſtuas, fons eſt; ſi gravaris iniquitate, juſtitia eſt; ſi auxilio indiges, virtus eſt; ſi mortem times, vita eſt; ſi cælum deſideras, via eſt; ſi tenebras fugis, lux eſt; ſi cibum quæris, alimentum eſt. Guſtate igitur, & videte, quoniam ſuavis eſt Dominus. (*Ibidem.*)

Omnia Chriſtus eſt nobis.

CXXXIV. Non decet eſſe liberiorem lætitiam in Virginibus. Quæ ſi non habent quod fleant, lapſus fleant peccantium. Etenim quæ aliorum lapſus fleverit, ſuos cavebit. (*De Virginit. exhort.*)

Modeſtia & gravitas Virginum.

CXXXV. Quid tibi cum hominibus ſæcularibus, aut quem tractatum habes cum illis? Quid vis ſcire cum ipſis perditionem, quam ipſi ſequuntur? Si caſtitatem quæris, hanc illi non habent. Si fidem quæris, quis eſt fidelis in illis, quem tu comitaberis? Si autem Chriſtum quæris, non manet in illis.... devoviſti animam tuam ad deſtruenda omnia, quæ ſunt hujus ſæculi: quomodo quæris ſæculum, cui renuntiaſti? (*Ad Virg. lapſ. cap.* 1.)

Virgines a ſæculo fugiant.

CXXXVI. Grandi plagæ alta, & prolixa opus eſt medicina: grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem. (*Ad Virg. lapſ. cap.* 8.)

Grandis peccati magna pœnitentia:

CXXXVII. Ne tibi de multitudine peccantium ſimilium blandiaris; & dicas, non ſolus ego hoc egi, multos habeo ſocios; ſed recogita quia multitudo ſociorum impunitatem non facit criminum. In totis quinque civitatibus innumerabiles habitabant populi, & omnes igneis imbribus conflagrati ſunt, qui libidinoſe corpora ſua tractaverunt. (*Cap.* 9.)

Multitudo peccantium non prodeſt.

CXXXVIII. In nomine Jeſu Chriſti agenda omnia, ut etiam ipſa refectio corporalis ſacro religionis cultui deferatur. (*De Viduis.*)

In nomine Jeſu omnia agenda.

CXXXIX. Ad medici ſedem debile non poteſt explicare veſtigium. Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine etiamſi quæ habuerunt peccata laverunt.... non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, quia ipſe infirmitatem corporis, etiam cum vincerent, cognoverunt. (*Ibidem.*)

Sanctorum invocatio.

CXL. Non poteſt quiſquam peccatis ſuis æger immortalium ſanitatum remedia miniſtrare? Vide quid agas Sacerdos, ne febrienti manu corpus Chriſti attingas; prius curare, ut miniſtrare poſſis. Si mundos eos, qui ante fuerant leproſi, Chriſtus jubet occurrere Sacerdotibus, quanto magis mundum ipſum convenit eſſe Sacerdotem? (*Ibidem.*)

Sacerdotes Sancti ſint.

CXLI. Quod nulla ordinavit diſpoſitio, Spiritus revelavit. (*De exceſ. fratr. ſui Satyr.*)

Traditio Eccleſiæ.

CXLII.

S. AMBROS.

Gratia ſemper petenda.

CXLII. Quid habes quod non accepiſti? Ergo quia ſemper accipis, ſemper invoca; & quia quod habes a Domino eſt, debitorem te ſemper eſſe cognoſce. (*De obitu Theod. Imper.*)

Cultus Martyrum.

CXLIII. Quotieſcumque Martyrum memoriam celebramus prætermiſſis omnibus ſæculi actibus, ſine aliqua dubitatione concurrere debemus, reddere illis honorificentiam, qui nobis ſalutem profuſione ſui ſanguinis pepererunt. Quiſquis honorat Martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit Sanctos, ſpernit & Dominum. (*Serm.* 6.)

Quale ſit jejunium Deo acceptum.

CXLIV. Hoc acceptum Deo jejunium... ſimus ad ſervulos mites, blandi ad extraneos, miſericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo, ad Eccleſiam feſtinemus, referamus Deo gratias, peccatis veniam poſtulemus, rogantes præteritis delictis indulgentiam, cautelam futuris. (*Serm.* 33.)

Quadrageſimæ jejunium a Deo inſtitutum.

CXLV. Sicut reliquo anno jejunare præmium, ita in quadrageſima non jejunare, peccatum eſt. Illa enim ſunt voluntaria jejunia, iſta neceſſaria; illa de arbitrio veniunt, iſta de lege, ad illa invitamur, ad iſta compellimur... hæc non tam Sacerdotum præcepta, quam Dei ſunt. (*Serm.* 34.)

Mors remedium eſt non pœna.

CXLVI. Tantis malis hæc vita repleta eſt, ut comparatione ejus mors remedium putetur eſſe, non pœna. (*Serm.* 42.)

Martyres ubi præcipue colendi.

CXLVII. Cuncti Martyres devotiſſime percolendi ſunt, ſed ſpecialiter ii, quorum reliquias poſſidemus. Illi enim nos orationibus adjuvant, iſti etiam adjuvant paſſione. Cum his nobis familiaritas eſt, ſemper enim nobiſcum ſunt, nobiſcum morantur; hoc eſt, & in corpore viventes nos cuſtodiunt, & de corpore recedentes excipiunt. (*Serm.* 77.)

Divites diſpenſatores, non domini.

CXLVIII. Non eſt ſine cauſa, quod tibi a bono, & juſto Deo officium tribuitur largiendi, aliis neceſſitas imponitur indigendi. Diſpenſatorem igitur conſervorum tuorum te ex Dominicis facultatibus eſſe cognoſce. Ne exiſtimes, quod omnia ventri, & deliciis tuis terra produxerit. Quæ habes commiſſa tibi, magis quam conceſſa cognoſce. Parvo tempore aliquantulum ſuper iis lætaris, & abuti eis voluptuoſius delectaris; cum vero hæc pariter cum vita effluxerint, rationem diſpenſationis vocamur Domino reddituri. (*Serm.* 81.)

Communio cum eleemoſyna jungenda.

CXLIX. Ex quo ore, quæſo, qua impudentia panem de cælo accipientes nos, panem de terra non damus fratribus? (*Ibid.*)

Eleemoſyna danda.

CL. Neque minus eſt criminis habenti tollere, quam, cum poſſis, & abundes, indigentibus denegare. (*Ibidem.*)

Sacerdotes virtute populo ſupereminèant.

CLI. Nihil in Sacerdotibus plebejum ſit, nihil commune cum ſtudio, uſu, & moribus inconditæ multitudinis. Sobriam a turbis gravitatem, ſeriam vitam, ſingulare pondus dignitas ſibi vindicat Sacerdotalis. Quomodo enim poteſt obſervari a populo, qui nihil habet ſecretum a populo? Quid in te miretur, ſi ſua in te recognoſcat, ſi nihil in te aſpiciat, quod ultra ſe inveniat, ſi quæ in ſe erubeſcit, in te, quem reverendum arbitratur, offendat? (*Epiſt.* 6. *Lib.* 1.)

CLII.

S. Ambros.

CLII. Neque imperiale eſt libertatem dicendi negare, neque Sacerdotale, quod ſentiat non dicere... Nihil in vobis imperatoribus tam populare, & tam amabile eſt, quam libertatem etiam in iis diligere, qui obſequio militiæ vobis ſubditi ſunt. Si quidem hoc intereſt inter bonos, & malos principes, quod boni libertatem amant, ſervitutem improbi. Nihil etiam in Sacerdote tam periculoſum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod ſentiat, non libere denuntiare. (*Epiſt. 29. ad Theod. Imper.*)

Libertas Epiſcopi propria.

CLIII. Imperator, ſilentii mei periculo involveris, libertatis bono juvaris. Non ergo importunus indebitis me interſero, alienis ingero, ſed debitis obtempero, mandatis Dei noſtri obedio... habemus nos cui diſplicere plus periculi ſit. (*Ibidem.*)

Epiſcopalis S. Ambroſii libertas.

CLIV. Paratus eram, ut ſi ille faceret quod ſolet eſſe regiæ poteſtatis, ego ſubirem quod Sacerdotis eſſe conſuevit.... volens numquam jus deſeram, coactus repugnare non novi. Dolere potero, potero flere, potero gemere: adverſus arma, milites; arma mea lacrymæ ſunt. Talia enim ſunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere. Fugere autem & relinquere Eccleſiam non ſoleo; ne quis gravioris pœnæ metu factum interpretetur. (*In Auxent. Orat.*)

Fortitudo & humilitas Epiſcopi.

CLV. Cum eſſet propoſitum, ut Eccleſiæ vaſa jam traderemus, hoc reſponſum reddidi, me ſi de meis aliquid poſceretur, aut fundus, aut domus, aut argentum, id quod mei juris eſſet libenter offerre: Templo Dei nihil poſſe decerpere, nec tradere illud quod cuſtodiendum, non tradendum acceperim. (*Ibidem.*)

Firmitas Epiſcopi in tuendis Eccleſiæ juribus.

CLVI. Magiſter, licet cenſum dare Cæſari, an non? Semper ne de Ceſare ſervulis Dei invidia commovetur? & hoc ad calumniam ſibi arceſſit impietas, ut imperiale nomen obtendat? (*Ibidem.*)

Adverſus eos qui nomen Imperatoris obtendunt, ut invidiam creent Dei ſervis.

CLVII. Caſtigo corpus meum, ne aliis prædicans ipſe reprobus inveniar. Ergo qui non caſtigant corpus ſuum, & volunt prædicare aliis, ipſi reprobi efficiuntur. (*Epiſt.* 82.)

Predicatores mortificationem amplectantur.

CLVIII. Horum ergo meliora quam Apoſtolorum conſilia? Apoſtolus dicit: Conſilium do, iſti diſſuadendum putant, ne quis ſtudeat virginitati. (*Ibidem.*)

Apoſtolorum conſilia cæteris anteferenda.

CLIX. Bona virginitatis via, ſed ſublimis, & ardua validiores requirit. Bona etiam viduitatis, non tam difficilis ut ſuperior, ſed confragoſa, & aſpera cautiores exigit. Bona etiam matrimonii plana, & directa longiore circuitu ad caſtra Sanctorum pervenit. Sunt ergo virginitatis præmia, ſunt merita viduitatis, eſt etiam conjugali pudicitiæ locus. (*Ibidem.*)

Varii perfectionis gradus, virginitatis, viduitatis, & conjugii.

CLX. Tamquam Melchiſedech ſine Patre, & ſine Matre Sacerdos eſſe debet; in quo non generis nobilitas, ſed morum eligatur gratia, & virtutum prærogativa. (*Ibidem.*)

Non nobilitas ſed virtus in Sacerdote ſuſpicienda.

CLXI. Debet præponderare vita Sacerdotis, ſicut præponderat gratia. Nam qui alios præceptis ſuis ligat, debet ipſe legitima præcepta in ſe cuſtodire. (*Ibidem.*)

Vita Sacerdotum illorum dignitati reſpondeat.

S. AMBROS.

Vitæ regularis utilitas.

CLXII. Hæc Angelorum militia eſt, ſemper eſſe in Dei laudibus. Orationibus conciliare crebris, atque exorare Dominum ſtudent, lectione, vel operibus continuis mentem occupant, ſeparati a cœtu mulierum, ſibi ipſi invicem vitam præbent, cuſtodiam. Qualis hæc vita; in qua nihil ſit, quod timeas, & quod imiteris plurimum adeſt; jejunii labor compenſatur mentis placiditate, levatur uſu, ſuſtentatur otio, aut fallitur negotio, non oneratur mundi ſollicitudine, non occupatur alienis moleſtiis, non urgetur urbanis diſcurſibus. (*Ibidem.*)

Exempla dominorum.

CLXIII. Qualis forma fuerit domini, talis totius domus eſt ſtatus. (*Ibidem.*)

Pauperes alios divites faciunt.

CLXIV. Ille dives eſt, qui fuerit hæres Dei, cohæres Chriſti. Noli pauperem contemnere, ille te divitem facit. (*Ibidem.*)

Virtutibus facilius irrepit humana gloria.

CLXV. Non deſidioſis, & tepidis, neque inertibus, & incultis, ſed magis quibuſdam animis ſedulis, & bonorum actuum probitate luculentis, per gloriam irrepſit humanam; & quos impulſione non movit, elatione dejecit. Quanto enim clariores erant meritis, tanto aptiores eos ſuis invenit inſidiis. (*Epiſt.* 84.)

Quo magis quis in virtute profuit, tanto magis timeat.

CLXVI. Quanto excellentius in mandatis Dei quique proficiunt, tanto majores habent cauſas formidinis, & tremoris; ne de ipſis probitatis argumentis mens bene ſibi conſcia, & laudis avida, in ſuperbiæ rapiatur exceſſus; & fiat immunda vanitate, dum ſibi videtur clara virtute. (*Ibidem.*)

Lapſus ſuperbię difficilius reparatur.

CLXVII. A quibus libet lapſibus delictorum facile ſurgitur, quando opem a ſuo reparatore poſcit eliſus. Huic autem ruinæ nihil ſubvenit, quia aut difficile peccatum ſuum ſuperbus agnoſcit, aut etiam ſi intellexerit, non currit ad medicum, ſed de ſe ſibi remedium pollicetur, nec umquam ibi proficit cura, ubi morbus eſt ipſa medicina. (*Ibidem.*)

CA-

Digitized by Google

CAPUT XVII.

S. EPIPHANIUS

Salaminæ Archiepiſcopus, & Doctor Eccleſiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Vitæ S. Epiphanii Breviarium.

S. EPIPHAN.

S. Epiphanii natalis circa ann. 310. Patria, Educatio.

S. HIERONYMUS in ſuo de Viris Illuſtribus Opere exarato anno 392. de S. Epiphanio ſcribit, *extremam* attigiſſe *ſenectutem* (*a*); hinc ejus natalis circa annum 310. merito collocari poteſt; &, teſte Sozomeno, juxta Beſanducem vicum in Territorio Eleutheropolitano ſitum ortus eſt (*b*). A teneris annis pietatem coluit, *& ab infantia ſacris Litteris inſtitutus*, plures addidicit Linguas, nempe *Græcam*, *Syram*, *Hebræam*, *ac Ægyptiacam*, *ex parte & Latinam noverat* (*c*). Cum *ab ineunte adoleſcentia* a S. Hilarione, & *præſtantiſſimis Monachis* inſtitutus fuiſſet, Monaſticum amplexus eſt inſtitutum admodum juvenis (*d*); & *in Monaſtica Philoſophia celeberrimus extitit*, *ejuſque rei cauſa diutiſſime moratus eſt in Ægypto*, ubi ob vitæ Monaſticæ fervorem inclaruit. Ab ipſo addiſcimus, *de magno flumine Euphrate aquas bibiſſe* (*e*), & Nili undas propriis oculis adſpexiſſe, ac in *Ægypto in Sethianorum hæreſim incidiſſe*, *& cum illis congreſſum* (*f*); nec non & a *Gnoſticorum ſectæ fœminis petulanti conatu aggreſſum*, perniciosas illarum manus effugiſſe, *auxilio illius*, *qui Sanctiſſimo Joſepho adſtitit*, cujus opem *in illo periculo imploravit* (*g*): deinde *ad Epiſcopos*, *qui eo in loco erant*, ea lue infectos *denunciavit*, *& eorum hactenus ignota nomina detexit*, *ex quo factum eſt*, *ut octoginta fere capita exulare juſſa*, *ab lolio*, *ſpiniſque repurgatam urbem reliquerint* (*h*).

 Ex

(a) *Hier. de Vir. Illuſt. T. 2. cap. 114. Ed. Ver.*
(b) *Soz. Hiſt. Eccl. lib. 6. cap. 32.*
(c) *Hieron. lib. 2. in Ruf. T. 2. p. 515. Ed. Veron.*
(d) *Soz. Hiſt. Eccl. lib. 6. cap. 32.*
(e) *Epiph. Epiſt. ad Jo. Hieroſ. T. 2. p. 315. Ed. Col.*
(f) *Id. hær. 19. ſive 39. T. 1. p. 284. Ed. Col.*
(g) *Id. de hær. lib. 1. n. 17. hær. 6. T. 1. p. 99. Ed. Col.*
(h) *Ibidem.*

S. EPIPHAN.

Eleutheropoli Monaſterium erigit circa annum 330.

Presbyter conſecratur circa annum 364.

Ex Ægypto Palæſtinam reverſus S. Epiphanius annum agens viceſimum, Monaſterium prope natale ſolum nomine *Vetus* ædificavit (*a*), cui ipſe præfuit, Sacerdotii munere fungens, ſub auctoritate, & in communione Eutychii Epiſcopi Eleutheropolitani, qui eum Presbyterum ordinaverat. Hic Præſul in Concilio Seleucienſi anni 359. Arianis adhæſit, at in Concilio ſub finem anni 363. celebrato Sacræ Fidei de conſubſtantialitate Verbi ſubſcripſit: ſolum itaque circa hoc tempus manuum impoſitionem ab illo recepit; quippe qui numquam profecto ab eo ordinari paſſus eſſet, qui a Catholica Eccleſia extorris in Arianorum caſtris militaret; & revera S. Hieronymus aperte teſtatur, Eutychium veram fidem tenuiſſe, cum S. Epiphanium in Presbyterum ordinavit (*b*).

Nonnulla ſuſcepit itineri Epiphanius.

S. Epiphanius Euſebium Vercellenſem Epiſcopum Scythopoli exulantem inviſit, & cum ipſo in æde receptus eſt Comitis Joſephi, qui ſolus in tota Civitate catholicus erat, quique Epiphanio ſuæ a Judaiſmo converſionis hiſtoriam, ſeriemque narravit, ab ipſo ad Fidelium ædificationem in ſua de Hæreſibus hiſtoria inſertam (*c*). Circa hoc idem tempus inviſit etiam Paulum, & Acacium Archimandritas, ſeu Præpoſitos Monaſteriorum in regione Chalcedonis, & Berœæ Cæleſyriæ, qui illius ſpirituali converſatione allecti ſtatuerant illum adire, & cum illo in ſuo Monaſterio aliquandiu commorari; verum cum alterius ægritudo iter illud intercluſerit, per litteras omnium Anachoretarum nomine illum rogarunt, ut Hæreticorum errores, & male ſana dogmata, quæ ad illa uſque tempora Eccleſiam fœdaverant, uno libro hiſtorice conſcripta complecteretur (*d*). Eorum votis annuit Sanctiſſimus Præſul, & hæreſum omnium hiſtoriam in ſuo de Hæreſibus Tractatu tres libros complectente contexuit.

In Palæſtina inclaruerat Ephiphanius, & ejus virtutum fama ubique divulgabatur, hinc a ſua Provincia, & quiete Monaſterii abſtractus, Epiſcopus Salaminæ Cypri Inſulæ Metropolis, quæ nunc Conſtantia appellatur, a cæteris ejuſdem Regionis Præſulibus eligitur circa annum 367. Verum ita hujus Eccleſiæ regimen ſuſcepit, ut ſui Eleutheropolitani Monaſterii curam non omnino abjecerit; ad illud enim inviſendum identidem pergebat. Solitarii veſtem in Epiſcopatu non mutavit, ſicut nec vitæ conſuetudinem, quam non tam in ſeverioribus jejuniis, aliiſque exterioribus corporis macerationibus, quam in interiorum, & ſublimium virtutum jugi exercitio collocabat. Senex modico utebatur vino, & abſtinentiæ ab eſu carnis ſemper caritatem præferendam cenſuit. Hinc hæc de illo narrantur. „ Miſit aliquando ad Abbatem Hilarionem, qui Cy-
„ prum tunc incolebat, rogans eum, & dicens: veni, ut nos vi-
„ dea-

(a) *S. Hier. Ep. 82. ad Theoph. T. 1. Ed. Veron. p. 514.*
(b) *Lib. cont. Jo. Hieroſ. T. 2. n. 4. p. 411. Ed. Veron.*
(c) *Hær. 30. p. 128. Ed. Par. 1622.*
(d) *Ep. Paul. & Acac. ad Epiph. T. 1. in initio.*

„ deamus, antequam de corpore exeamus. Qui cum veniſſent ad invicem, manducantibus eis allatum eſt de avibus quoddam, S. Epiphan.
„ quod tenens Epiphanius dedit Abbati Hilarioni. Et dixit illi
„ Senex: ignoſce mihi, Pater, quia ex quo accepi habitum iſtum,
„ non manducavi quidquam occiſum. Et dixit ei Epiphanius: ego
„ autem ex quo accepi habitum iſtum, non dimiſi aliquem dormire, qui habebat aliquid adverſum me, neque ego dormivi,
„ habens aliquid adverſum aliquem. Et dixit ei Senex: ignoſce
„ mihi, quia tua converſatio major eſt mea " (a). Paulo poſt obiit S. Hilarion, cujus elogium, ac veluti funebrem orationem contexuit S. Epiphanius in quadam Epiſtola, quæ deſideratur.

Romam perrexit Epiphanius una cum Paulino, quem Occidentales pro Epiſcopo Antiochiæ habebant, ut Concilio a Summo Pontifice Romæ indicto ſub finem anni 382. intereſſent. A Sancta Paula Matrona Romana virtutibus clara amantiſſime hoſpitio exceptus eſt, quæ ex Sancti Viri converſatione non parum in perfectione profecit. At licet Sanctiſſimum Præſulem ſummopere & diligeret, & veneraretur, communem tamen cum illo menſam numquam habuit; ſibi enim poſt Mariti obitum hanc legem ſanxerat, ne cum viris cibum ſumeret. Tranſacto hieme cum tempus navigationi opportunum adveniſſet, Salaminam cum S. Paulino Epiphanius regreſſus eſt, ubi anno 385. S. Paulam viciſſim hoſpitio ſumma lætitia excepit (quæ ejus conſilium ſibi, cum Romæ eſſet, datum amplexa, urbem deſerere, & in Palæſtinam ſe recipere ſtatuerat) decem dierum ſpatio apud ſe illam detinuit, ut navigationis labore defatigatam refocillaret.

Romam petit an. 382.

Cum in Palæſtinam veniſſet anno 393. Monachi Bethlehemitici Cœnobii conqueſti ſunt cum S. Epiphanio, quod Sacerdote carerent, qui apud ipſos Sacra Myſteria celebraret, & rogarunt illum, ut Paulinianum S. Hieronymi Fratrem in Presbyterum ordinaret (præerat illi Monaſterio S. Hieronymus), non enim volebant, ut a Joanne Epiſcopo Hieroſolymitano, quem Origeniſmi ſuſpectum habebant, manuum ſuſciperet impoſitionem. Tunc eorum voluntati non acquievit S. Epiphanius, immo Hieroſolymam pergens, non ſolum cum Joanne Epiſcopo communicavit, verum cum illo Bethlehem profectus *Collectam more Eccleſiaſtico fecit* (b).

Bethlehem pergit anno 393.

Quadam die Hieroſolymis S. Epiphanius in Eccleſia contra Origenem loquebatur, at Joannes Epiſcopus, qui præſens aderat cum ſuo Clero, *canino rictu naribuſque contractis, ſcalpentes capita, delirum ſenem ſignabant*, & præterea miſſo Archidiacono præcepit illi, ut conticeſceret (c). Alia vice, cum *invitatus Populus ſpe ſola quod auditurus Epiphanium eſſet, Joannes Epiſcopus contra Anthropomorphitas concionabatur, oculos, & manus, & totius corporis*

Controverſia cum Joanne Hieroſolymitano anno 394. Paulinianum in Diaconum, & Presbyterum ordinat.

(a) *Roſweid. Vit. Pat. lib. 5. libel. 4. n. 15. p. 568.*
(b) *Ep. ad Joan. Hieroſ. T. 2. p. 317. Ed. Col.*
(c) *Hier. Ep. 38. p. 312. Ed. Par. T. 4. p. 2.*

Digitized by Google

S. EPIPHAN. *poris truncum in ſenem dirigens, volens illum ſuſpectum facere ſtultiſſimæ hæreſeos*. At poſtquam conticuit, ſurrexit Epiphanius, ut ſe *indicaret* pauca dicturum, ſalutataque & voce, & *manu Eccleſia cuncta*, inquit: *Quæ loquutus eſt collegio Frater, ætate Filius meus contra Anthropomorphitarum hæreſim, bene, & fideliter loquutus eſt, quæ mea quoque damnatur voce. Sed æquum eſt, ut quomodo hanc hæreſim condemnamus, etiam Origenis perverſa dogmata condemnemus. Quæ verba riſus omnium, & acclamatio conſequuta eſt* (*a*). Verum res turbatas proſpiciens Epiphanius Hieroſolyma diſceſſit, & apud S. Hieronymum Bethlehem ſe recepit. Immo cum ad ſuum Monaſterium apud Eleutheropolim perrexiſſet, inibi litteras ad Monachos Hieroſolymitanos dedit, queis illos hortatur, ut a communione ſui Epiſcopi ſecederent; cum vero ab illa receſſiſſent incolæ Monaſterii Bethlehemitici, ubi degebat S. Hieronymus, Paulinianum, licet reluctantem, in Diaconum primum, mox in Presbyterum ordinavit.

Concilium in Cypro cogit adverſus Origenem, & ejus ſcripta. Quem tandem exitum habuerit Epiphanii cum Joanne Hieroſolymitano diſſidium, ignoramus; ſcimus tamen, S. Præſulem, ſtatim ac perſenſit, Theophilum Antiochenum Origenis errores & inſectari, & damnare, injuriarum oblitum, amicitiam cum illo redintegraſſe, & ab eo rogatum, ut Epiſcoporum Synodum in Cypro cogeret, qua Origenis libri condemnarentur, annuiſſe (*b*): collectoque totius Inſulæ Concilio lectionem librorum Origenis prohibuiſſe, nihil tamen adverſus perſonam pronunciaſſe. Præterea miſſis ad Joannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum litteris, eum hortabatur, ut & ipſe a legendis Origenis libris abſtineret, & convocata Synodo Epiſcoporum ſuorum idem cum ipſo decerneret, Sanctumque Hieronymum impulit, data ad hunc Epiſtola (*c*), ut contra Origenis dogmata opus Romana lingua elucubraret. Contigere hæc anno 399. vel ſerius anno 401.

Cum iterum Conſtantinopolim veniſſet S. Epiphanius, & reluctantem reperiiſſet S. Joannem Chryſoſtomum in damnatione errorum Origenis, quippe qui ante Concilii definitionem nihil certi ſtatuere audebat, conſilium cepit, adhortantibus Sanctiſſimi Præſulis hoſtibus, „ in Eccleſia Apoſtolorum Collectam celebrare, & coram univerſo Populo primum quidem Origenis libros condemnare, deinde vero Dioſcorum cum ſuis excommunicare, & Joannem, utpote illis faventem, ſimul perſtringere. Verum cum hæc nuntiata eſſent S. Joanni Chryſoſtomo, poſtridie Epiphanio Eccleſiam jam ingreſſo iſta ſignificanda curavit: Multa contra regulas agis, Epiphani: qui primum quidem in Eccleſiis ſub diſpoſitione mea conſtitutis ordinationem feceris; deinde vero ex tua „ ipſius

---

(a) *Ibidem*.
(b) *Socrat. lib. 6. cap. 10.*
(c) *Inter Hier. ep. 63. Ed. Par. T. 4. p. 2. p. 599.*

„ ipſius auctoritate in iiſdem Eccleſiis Miſſarum ſolemnia celebra- „ veris, & olim quidem invitatus, illuc venire renueris, nunc ve- S. Epiphan. „ ro id tibi ipſe permittas. Cave igitur, ne tumultu excitato in „ populo periculum inde tibi quoque naſcatur. His auditis terri- „ tus Epiphanius ex Eccleſia abſceſſit “ (*a*). Et paulo poſt Conſtantinopoli diſcedens Cyprum adnavigavit, atque in itinere mortuus eſt, & ſic impletum fuit S. Joannis Chryſoſtomi vaticinium, qui in æſtu diſputationis illi dixerat, *non perventurum in Patriam* (*b*). Diſcedens Conſtantinopoli Epiphanius Epiſcopis illum ad litus uſque comitantibus dixerat, navem conſcenſurus: „ Urbem vobis, & Palatium, & Scenam relinquo. Ego vero abſce- „ do, feſtino enim & quidem valde “ (*c*). Obiit anno 402. expletis in Epiſcopatu annis 36. (*d*). „ Illi Templum dedicaverunt „ in Cyprorum Inſula ejus Diſcipuli, nominantes illud ejuſdem „ vocabulo Patris: & cum multis aliis Titularibus Picturis Ima- „ ginem ejus in ipſo Templo locaverunt “ (*e*). Ad ejus Sepulchrum Dæmones fugatos, & Infirmos curatos, narrat Sozomenus (*f*). Feſtus illius dies tum a Græcis, tum a Latinis celebratur 4. Idus Maji. Habemus ejus vitam, quæ a quodam ejus diſcipulo conſcripta dicitur, verum nullius fidei, & flocci facienda, cum innumeris ſcateat fabulis, & anachroniſmis.

S. Epiphanius merito eſt cum cæteris illuſtrioribus Eccleſiæ Præ- Elogium. ſulibus adnumerandus; dum enim viveret: „ Pater omnium pene „ Epiſcoporum, antiquæ reliquia Sanctitatis audiebat “ (*g*): quem & Hæretici venerabantur: *In doctrina catholicæ Fidei*, inquit S. Auguſtinus, *laudabiliter diffamatus* (*h*), ejus puritatem cuſtodivit. Fuit vir plane admirabilis, *Spiritu Sancto plenus* (*i*); cujus exempla celebriores Sancti ſibi imitanda proponebant (*k*). Nimiæ tamen credulitatis arguitur, quippe qui & Chryſoſtomi hoſtibus ſubſervierit, & potius zelum, quam ſcientiam ſive in diſputationibus de fide, & doctrina, ſive in rebus ad diſciplinam ſpectantibus oſtenderit (*l*).

S. Epiphanii quæ adhuc apud nos extant, Opera, hæc enume- Ejus Opera. rantur. *Panarium*, ſive de hæreſibus: Tractatus *Ancoratus*: *Anacephalæoſis*, ſive compendium libri de hæreſibus: Tractatus *de ponderibus, & menſuris*: *De duodecim gemmis* pectorale Summi Hebræorum Sacerdotis exornantibus: *Phyſiologus*: *Epiſtola ad Joan-*

L 4 *nem*

(a) *Socr. Hiſt. Eccl. lib. 6. c. 14.*
(b) *Ibidem.* (c) *Soz. lib. 8. cap. 15.*
(d) *Pallad. Dial. p. 151. Ed. Pariſ. 1680.*
(e) *Tom. 7. Concil. Ed. Pariſ. p. 478.*
(f) *Hiſt. lib. 7. cap. 27.*
(g) *Hier. Ep. 38. Ed. Pariſ. T. 4. p. 2. p. 313.*
(h) *S. Auguſt. Ep. 222. Ed. Ven. T. 2. p. 818.*
(i) *S. Joan. Damaſc. de Imag. Or. 2. n. 18.*
(k) *Joan. Elemoſ. apud Bolland. ad diem 23. Jan. p. 505. Ed. Ant.*
(l) *Socrat. lib. 6. capp. 12. & 14.*

S. Epiphan. *nem Hieroſolymitanum* latine a S. Hieronymo reddita : alia *Epiſtola ad* ipſum *Hieronymum* (1).

Omnium optima eſt Editio Petavii Græco-Latina cum Notis eruditis edita Pariſiis anno 1622. (2).

S. Epiphanii Italice verſa habetur *Homilia de Pœnitentia* in libro italico cui titulus : *Il quarto Libro de' Sermoni di S. Cipriano di S. Bernardo .... & altri Santi , e Dottori Cattolici* tradotti in lingua Toſcana per D. Serafino Fiorentino . Florentiæ 1572. *Ex Argelato & Paitono .*

ARTICULUS SECUNDUS.

Præcipuorum S. Epiphanii Operum Analyſis .

Panarium, ſive Tractatus de hæreſibus, ſcriptum circa ann. 374. Juxta Editionem Petavianam anni 1622.

PANARIUM, ſive Tractatus de Hæreſibus cæteris omnibus Epiphanii Operibus ea ſolum de cauſa præmittitur, quia cæteris præeminet. Prius enim Ancoratum elucubraverat (*a*): verum, cum in illo nonniſi hæreſum & hæreticorum nomina , & catalogum contexuiſſet, plures, qui Tractatum illum perlegerant , & præcipue Archimandritæ Paulus , & Acacius omnium Eremitarum nomine ab ipſo poſtularunt, ut hæreſum , & hæreticorum , quorum nonniſi nomina in Ancorato legerant, fuſius & hiſtoriam contexeret, & male ſana dogmata confutaret (*b*).

Cur Tractatus iſte Panarium ſit inſcriptus: & quantæ fuerit exiſtimationis.

Scopus itaque, quem ſibi in hocce Opere præſtituit Epiphanius eſt : 1. omnium hæreſum dogmata , & errores exponere , illos deinde refellere & confutare ; idcirco Panarium inſcripſit, id eſt, arcula , in qua omnium antidotorum genera continentur . Facundus Tractatum hunc laudibus extollit (*c*), & S. Auguſtinus illum alteri de eodem argumento S. Philaſtrii Tractatui præfert : dicens : *Epiphanium longe Philaſtrio doctiorem invenimus* (*d*) *;* hinc cenſet,

(1) His addenda ſunt : *Binæ epiſtolæ* , nimirum Acacii , & Pauli ad Epiphanium, & hujus reſponſio, quæ Prooemii loco ejus Tractatui de hæreſibus præmittuntur. Cætera opuſcula ſunt liber *de Vita & Morte Prophetarum* , nec non Tractatus *de Numeris ;* ac nonnullæ Orationes , nimirum duæ *in Feſto Palmarum :* totidem *in Chriſti Reſurrectione* , altera græco-latine, altera latine tantum : *in Chriſti ſepulchrum : de Chriſti Aſſumptione : de laudibus Mariæ* : at indigna hæc videntur, quæ Epiphanio tribuantur, ſed cognomini forſitan Epiſcopo adjudicanda , ut ex ſcriptionis ſtylo, aliiſque argumentis adparet.

(2) Iterum prodiit Coloniæ 1682. duobus in folio Voluminibus.

(a) *De hær. lib. 2. hær. 80. n. 27. p. 751.*

(b) *Ep. Pauli , & Acacii in initio.*

(c) *Fac. lib. 4. cap. 2. p. 376. Ed. Ven.*

(d) *S. Auguſt. ep. 222. T. 2. Ed. Ven. p. 818.*

ſet, ſi quod diſcrimen inter utrumque Auctorem reperiatur, Panario ſtandum eſſe; immo & ipſemet Auguſtinus Epiphanii methodum ſecutus plura ex ejus Opere in ſuo de hæreſibus Tractatu inſeruit. Panarium a Photio dicitur (*a*), „ omnium, „ qui ante ipſum adverſus hæreſes lucubrationes ediderunt, uber- „ rimum, atque utillimum. Nam nec ea prætermiſit, quæcum- „ que ab aliis prodita utilitatis aliquid continent, & ipſe quæ „ potuit a ſe excogitata, illis addidit “. Laudatur & a S. Hieronymo (*b*), & a S. Ephremo Antiocheno (*c*), ac a S. Gregorio Magno (*d*), atque a Patribus Septimæ Synodi, qui illi gloriæ vertunt, quod „ octoginta Capitulorum editione facta, hæ- „ reſes publicavit, Paganas ſcilicet, & Judaicas, & quotquot poſt „ Chriſtianiſmum factæ ſunt “ (*e*). Et revera Panarium 80. complectitur hæreſes. S. Epiphan.

Huic libro Præfationis loco poſita eſt S. Epiphanii Epiſtola duobus Archimandritis, Paulo, & Acacio data, qua ſuæ ſcriptionis ſcopum declarans, ſcribit: „ Hæreſum omnium nomina declaranda „ vobis hoc in libro ſuſcipimus, nec non execranda ac nefanda „ illorum flagitia, ſic tamquam præſentiſſima quædam venena patefa- „ cere volumus, atque his veluti antidota quædam opponentes, quæ „ vel iis, qui morſu petiti ſunt, remedio eſſe poſſint, vel eos, qui- „ bus ne incidant periculum eſt, præmuniant, ac conſervent “ (*ſ*). Et ne tot infanda legendo, faſtidio afficiantur Lectores, ad eorum levamen ſubdit: „ Poſt explicatam omnem iſtarum hæreſum im- „ probitatem, Apoſtolorum diſciplina accurate ac perſpicue brevi „ quodam eſt compendio ſubjecta, uti ea re recreentur, ac refici- „ antur animi, qui hunc hæreſum percurrendarum laborem ſuſcepe- „ rint “ (*g*). Rogat deinde Lectores, „ ut ignoſcant, ſi quid for- „ te repererint pro ardentiſſimo ſuo adverſus hæreſes ſtudio, & ut „ Lectores ab iis deterreret, concitatius dictum; ut puta, ſi illos „ impoſtores, aut circulatores, aut miſeros appellaverit “ (*h*). Totum Opus in tres diſpertitur libros, qui omnes ſeptem complectuntur Tomos; primus ſiquidem liber tribus Tomis, cæteri duo binis conſtant. Scribit vero S. Auguſtinus, quod „ Epipha- „ nius Cyprius Epiſcopus de 80. hæreſibus loquens, ſex libros et- „ iam ipſe compoſuit, hiſtorica narratione memorans omnia, nulla „ diſputatione adverſus falſitatem pro veritate decertans “ (*i*). Ex quibus verbis pronum eſt colligere, ut notant Operum S. Auguſti-

(a) *Phot. Cod.* 228. *cap.* 304.
(b) *De Vir. Ill. cap.* 114.
(c) *Phot. Cod.* 228. *p.* 260.
(d) *Lib.* 7. *epiſt.* 4. *p.* 851. *Ed. Pariſ.*
(e) *Tom.* 7. *Concil. p.* 475. *Ed. Pariſ.*
(f) *Epiſt. ad Acac. & Paul. Tom.* 1. *initio.*
(g) *Ibidem*, (h) *Ibid. n.* 1.
(i) *De hær. in init. Tom.* 8. *Ed. Pariſ.*

Digitized by Google

guſtini Editores, nonniſi epitomen, & anacephalæoſin magni Tractatus Auguſtino cognitam fuiſſe (*a*).

S. Epiphan.

Quid ſit hæreſis : quando incœperit.

Hæreſis nomine S. Epiphanius cœtum deſignat hominum, qui a communi recedentes de Religione ſententia, pecularia ſibi dogmata confingunt (*b*). Cum S. Philaſtrio in duas ille partitur claſſes hæreſes omnes, aliæ nimirum, quæ Chriſti præceſſerunt adventum, aliæ vero, quæ ſubſequutæ ſunt. Priores, quæ viceſimum numerum conflant, in primo Tomo prioris libri recenſet, & confutat. Adam ſiquidem veram, quam a Deo acceperat, Religionem ad Poſteros ſuos immaculatam tranſmiſit, quam nonnulli, uti Patriarchæ, ſartam tectamque ſemper ſervarunt, dum alii ea relicta novam ſibi adfinxere Religionem, & quidem quilibet pro ſuo ingenio plane diverſam. Ex qua diverſitate quatuor Sectarum genera orta eſſe dicit S. Epiphanius, quæ *Barbarorum*, *Scytharum*, *Helleniſtarum*, & *Judæorum* appellat, quam diſtinctionem ex verbis deducit Apoſtoli ſcribentis (*c*): In Chriſto Jeſu neque Barbarus, neque Scytha, neque Græcus, neque Judæus eſt (*d*). Barbarorum nomine illos deſignat, qui ab Adam uſque ad Noemum non una lege vivebant, ſed *unuſquiſque legis ſibi vicem præſtabat, atque pro voluntate ſua degebat, neque enim una lex omnibus adhuc præſcripta fuerat*. Scythas autem appellat feroces homines illos, qui ſub Nemrod Principe primo viventes, ambitione, & ſuperbia excelluere, & qui uſque ad Thare Patris Abraham tempora perdurarunt. Helleniſtarum vero, ſive Græcorum ſectam, quæ Idololatriam in Mundum invexit, incepiſſe dicit a Sarug, Phaleg nepote. Judaiſmus autem Abrahæ vocationem ſubſequutus eſt, & tunc cœpit, quum Sanctiſſimus Patriarcha circumciſionis præceptum anno ætatis ſuæ 99. accepit.

Stoicorum, Platonicorum, Pythagoreorum, & Epicureorum Sectæ.

Ab Helleniſtis exordium habuere Stoici, quorum Princeps Zeno; „ Deum eſſe mentem aſſerebant, quæ totius adſpectabilis molis, „ cæli nimirum, ac terræ, cæterarumque rerum velut corporis „ anima ſit ... Ad hæc animarum ex aliis in alia corpora tranſ„ fuſionem ac tranſitum admittebant .... Materiam etiam æ„ qualem Deo faciebant .... & Fati, atque originis neceſ„ ſitatem adſtruebant “ (*e*). Quæ peſtilentiſſima dogmata refellit Epiphanius, oſtendens, non cohærere ipſam ſecum doctrinam de æternitate materiæ, & unius Dei omnipotentia. „ Cujuſnam „ vero (ſcribit) artifex erit ille, ſi æqualis tempore materia po„ nitur? Erit enim per ſeſe ſuimet ipſa juris, utpote quæ a nullo ſit „ originis principio deducta, adeoque ſubjecta nemini “ (*f*). Alterum vero dogma de animarum tranſmigratione refutat, ſcribens: „ Nam ſi anima pars eſt Dei, & quidem immortalis, tu „ vero

(a) *Ibid. in Notis*. (b) *Pag.* 8.
(c) *ad Col.* 3. 11. (d) *Hær.* 8. *n.* 3. *p.* 16.
(e) *Hær.* 5. *pag.* 12. *n.* 1.
(f) *Ibid. pag.* 13. *n.* 2.

S. EPIPHAN.

„ vero ad infelicisſima neſcio quæ corpora, non ferarum modo, ſed „ & ſerpentum, ac ad viliſſimorum animantium conditionem illam „ dimittis: quæ naturam, te quidem auctore, hauſtam a Deo, & „ expreſſam obtinuit, poteſt quicquam ea re eſſe perverſius “ (*a*)? Fatum autem ſic refutat: „ Si fati neceſſitas urget, ſileant „ Decreta Legum omnia, quippe cum in adulteros, ſceleratoſque „ cæteros fati vis illa dominetur. Sane quidem juſtius ab ſtel- „ lis, quæ neceſſitatem pariunt, pœnæ repetantur, quam ab eo, „ qui quod agit omnino coactus aggreditur “ (*b*). Metempſychoſim & Platonis Sectatores amplectebantur, Stoicos ſecuti, ab iis tamen differebant, tria adſtruentes principia, „ quorum primum „ Deum eſſe dicebant, alterum procreatas a Deo Mentes, ab u- „ triſque demum Materiam productam “ (*c*). Pythagoricos vero, quibus & Peripateticos jungit, „ eadem cum Platonicis ſenti- „ re (ſcribit) quoad nefandam, impiamque ſententiam de mu- „ tatione corporum, animarumque tranſitione “; quem errorem alio cumulabant errore, dicentes, „ Deum eſſe corporeum, vide- „ licet Cælum, cujus oculos, cæteraſque tamquam in homine par- „ tes, Solem, & Lunam conſtituunt, ac reliquas Stellas, elemen- „ taque cæleſtia (*d*). Epicurum vero (narrat) providentiam e „ Mundo ſuſtuliſſe .... ex atomis univerſa conſtare, atque in ato- „ mos reſolvi crediditiſſe... Mundum conſiſtere, generante natura, „ pereunteque perpetuo, dum rurſus ex ſemetipſa renaſcitur, ac „ nullum propagandi ſui, occidendique finem facit “ (*e*).

Samaritanorum Secta.

In refutandis Pythagoreorum, & Epicureorum Sectis non diu immoratur Epiphanius, animadvertens dumtaxat, ex antiquorum Philoſophorum erroribus quam plurimos alios ceu ex fonte manaſſe. Samaritanorum Secta ex Idololatriæ cum Judaiſmo admixtione ortam dicit; exordiumque ſumpſiſſe, imperante Nabuchodonoſor Rege Babylonico, poſt Iſraelitarum captivitatem, & in Aſſyriam deportationem. Samaritæ Scripturarum „ quinque duntaxat Volu- „ mina, videlicet Geneſim, Exodum, Leviticum, Numerorum, & „ Deuteronomium, admittebant, reliquos rejicientes libros (*f*)... „ mortuorum reſurrectionem ignorabant, nec fieri poſſe putabant... „ Spiritum Sanctum rejiciebant, quem utique neſciebant, mortuo- „ rum cadavera abominabantur .... & imprudentes in Idolola- „ triam inciderunt, adorantes Nationum quatuor Simulacra, „ quæ in Monte quodam occultata erant, qui ab illis Garizim „ cognominatus eſt “ (*g*).

Aliæ Judæorum Sectæ, ſcilicet Sadducæorum, Scribarum, Phariſæorum, Hemerobaptiſtarum, Nazaræorum, Eſſæorum & Herodianorum.

„ Septem (ſcribit Epiphanius) apud Judæos ante Chriſti ad- „ ventum in Judæa, atque Hieroſolymis extiterunt Sectæ (*h*). „ Horum primi fuere Sadducæi .... qui ſe Sadducæos a juſtitia „ nomi-

(a) *Ibidem*. (b) *Ibid. n. 3.*
(c) *Hær. 6. p. 14.* (d) *Hær. 7. p. 14.*
(e) *Hær. 8. n. 1. p. 14. 15.* (f) *Hær. 9. n. 2. p. 24.*
(g) *Ibid. p. 25.* (h) *Hær. 14. p. 31.*

S. EPIPHAN.

„ numinant; Sedeck enim juſtitiam ſignificat .... Hi mortuorum „ reſurrectionem ſuſtulerunt .... Angelos repudiant, ac Spiritum „ Sanctum ignorant, quem nec accipere merentur “. Secunda Secta eſt Scribarum Legis interpretes ſe jactantium, „ qui quandam „ veluti Grammaticam profeſſi, cum cæteris in rebus Judæorum „ inſtitutis inhærerent, ea tamen ſuperſtitioſis, & cavillatoriis in- „ ventis interpolarunt. Neque enim ex Legis duntaxat præſcripto „ vivunt, verum inſuper urceos, calices, ac diſcos, & reliqua u- „ tenſilia lavant, utpote ſinceræ, ac ſanctioris diſciplinæ cultores. „ Nam & manus frequenter abluunt, & aquis ſe, ac lavacris abs- „ tergunt. Habent & certas fimbrias .... ad pompam, & oſten- „ tationem, captandaque ſpectantium præconia compoſitas. Ad hæc „ veſtes phylacteriis diſtinctas gerebant “ (*a*). Phariſæi vero, qui tertiam conſtituebant hæreſim, „ cum Scribis eadem ſentiebant .,. „ at ad horum ritus alia rurſus adjiciebant, & ſeverioribus ſe in- „ ſtitutis addixerant. Quidam enim ... decem, vel octo, vel qua- „ tuor annorum ſibi ſpatia præfigebant, quibus Virginitatem, aut „ Caſtimoniam colerent: hoc tempus continuis precibus traduce- „ bant, & id certaminis frequentius inſtaurabant .... Bis in heb- „ domada quaque jejunare mos illis fuit (*b*)... Fato, & Aſtro- „ nomiæ plurimum tribuebant (*c*).... Cultus idem illis, qui & „ Scribis.... veſtis ſcilicet, ac reliquus corporis habitus. Sed & „ muliebria palliola geſtabant, & cum latioribus crepidis, ac ſo- „ learum ligulis procedere ſolebant (*d*).... Mortuorum reſurre- „ ctionem perſuaſam habebant, Angelos, ac Spiritum eſſe credebant, „ ſed ut cæteri Dei Filium ignorarunt “ (*e*). Erroneam illorum de Fato doctrinam oppugnat, oſtendens, „ extremæ cujuſdam eſſe „ imperitiæ, ne dicam amentiæ, cum reſurrectionem mortuorum „ fateantur, ac juſtiſſimum de cujuſque factis judicium conſtitutum, „ Fatum nihilominus aſſerere. Quî enim duo iſta convenire poſ- „ ſunt, Judicium & Fatum? Si enim eſt genitalis neceſſitas, nul- „ lum eſſe judicium oportet; quod qui committit aliquid, non id „ ſua ſponte facit, ſed Fatorum vi, ac tyrannide compulſus .... „ ſi vero juſta a Deo lex tradita, & illius judicium omni ex parte „ veritati conſentaneum eſt, neceſſe eſt ſupervacaneum eſſe Fatum, „ nec ullo in loco conſiſtere “ (*f*). Libertatem arbitrii rurſum adſtruit verbis „ ab Iſaia Propheta ex perſona Dei veriſſime pro- „ nunciatis: *Si volueritis, & obedieritis mihi, bona terræ comedetis. Si autem nolueritis, neque obedieritis mihi, devorabit* „ *vos gladius* “ (*g*). Hemerobaptiſtæ vero ſic dicti, „ quod tam „ Vere, Autumnoque, quam Æſtate, atque Hyeme quotidie ſe „ lavent, ſtatuebant, vivere aliter hominem non poſſe, quam ſi „ quo-

(a) *Hær. 15. p. 32.* (b) *Hær. 16. n. 1. p. 33.*
(c) *Ibid. n. 2. p. 34.* (d) *Ibid. n. 1.*
(e) *Ibid. n. 2.* (f) *Ibid. n. 3. p. 35.*
(g) *Iſ. 1. v. 19. 20.*

Digitized by Google

„ quotidie ſe aquis elueret, atque ab omni crimine purgaret.... „ in quo vehementer aberrant, nec eſt eorum Conſtituto vanius, „ aut abſurdius quidquam. Etenim neque Oceanus ipſe, neque „ maria omnia .... eluere peccata hominum poſſunt, quando „ id citra omnem rationem, citraque Dei præceptum adhibetur. „ Purgare proinde ſcelera pœnitentiæ eſt, uniuſque Baptiſmi „ per myſticam rerum appellationem " (*a*), id eſt, per Trinitatis invocationem. Nazaræi altera Judæorum Secta licet „ veteres illos Patriarchas, de quibus in Pentateucho mentio „ eſt, adprobarent, Pentateuchum nihilominus repudiabant. „ Nec Moyſem quidem abjiciebant, neque oblatam huic a „ Deo legem diffitebantur. Sed aliam fuiſſe dicebant, quam „ quæ vulgo circumferebatur. Ex quo factum eſt, ut Judæorum cæremonias reliquas obſervarent, utpote Judæi, a ſacrificiis vero adhorrerent, nec animata re ulla veſcerentur " (*b*). Ideo vero legis volumina reſpuebant, quia „ conficta ea eſſe, neque „ eorum quidquam a Majoribus profectum ", arbitrabantur. Quos tamen ſic ad hominem refellit Epiphanius. „ Quod veteres Patriarchas, & Moyſem probant, quæro ab illis, cum nulla de „ iis alia Scriptura meminerit, unde & eorum appellatio, & egregia virtus, niſi ex illis voluminibus cognita eſſe potuerit? Quî „ porro convenit, veritatem in unum cum falſitate concurrere? „ eamdemque Scripturam partim vera, partim falſa jactare?.... „ Præſertim cum in hodiernum uſque tempus, non modo celebrentur ea, quæ iis libris geſta memorantur, ſed & ipſamet loca „ repræſententur, ubi admiranda illa prodigia contigerunt. In primis Mons Sion, ubi ovem Deo Abrahamus immolavit, idem „ ad hoc tempus nomen obtinuit " (*c*).... „ Quin etiam quod „ ad illum Agnum attinet in Ægypto a Judæis immolatum, ejus „ rei memoria apud Ægyptios.... hodieque remanet. Etenim ſub „ idem tempus, quo illic olim Paſcha celebratum eſt.... quod „ in veris initium, atque æquinoctium incidit, Egyptii omnes „ minio oves ſuas inficiunt, nec non & arbores, uti ficus, & cætera hujuſmodi. Cujus quidem ritus tametſi cauſam neſciant, „ iſtud tamen præſeferunt, ac vulgo jactitant, illo die univerſum „ Orbem incendio conflagraſſe. Hujus porro calamitatis avertendæ „ vim quamdam in cruore illo, atque igneo colore eſſe poſitam... „ Sed & hucuſque in Cardyæorum regione Arcæ Neomaticæ reliquias oſtendunt " (*d*). Eſſeni autem, ſive Oſſeni, ut eos S. Præſul appellat, perinde ut illi Judæi ſunt, & ſimulandi artifices, „ atque imprimis callidi.... Ad hos Elxai ſe quidam aggregavit, „ imperante Trajano poſt adventum Chriſti Domini. Qui cum „ falſo Profetam ſe diceret, librum quemdam veluti prophetico „ ſpiri-

S. EPIPHAN.

(a) *Hær.* 17. *p.* 37.
(b) *Hær.* 18. *p.* 38. *n.* 1.
(c) *Ibid. n.* 2. *p.* 38. 39. (d) *Ibid. n.* 3.

S. Epiphan. „ ſpiritu afflatus edidit, in quo inter alia per ſalem, ac terram, „ panem, cælum, æthera, ventumque, velut Numina, dejerare „ juſſit. Interdum ſeptem alios teſtes definit, nimirum cælum, a- „ quam, & Spiritus, Sanctos orationis Angelos, oleum, ſalem, & „ terram. Præterea virginitatem odit, continentiam damnat, & ad „ ineundas nuptias impellit.... ullum negat eſſe crimen, ſi per- „ ſecutionis tempore quis Idola veneretur, dummodo id minime „ ex animo faciat (a).... Chriſtum nomine confitetur dicens: „ magnus Rex eſt Chriſtus (b): ſed illum, veluti vim quam- „ dam deſcribit, cujus & menſuras exponit; longitudinis Schænos „ 24. hoc eſt, milliaria 96. latitudinis Schænos 6. milliaria 24... „ Ad hæc, Spiritum Sanctum eſſe demonſtrat ſexu fœminam, ac „ Chriſto ſimilem, inſtar ſimulacri, ſupra nubem, atque inter „ duos montes ſtantem " (c). Sectatoribus ſuis orationem docuit inaniſſimis, & barbaris vocibus nihil ſignificantibus contextam. Ex ſeptem his Judaicis Sectis ſolam hanc Nazaræorum uſque ad quartum Sæculum perduraſſe, dicit Epiphanius: nam, meo tempore, inquit, „ pauci quidam Nazaræi, unus ſcilicet, vel alter ſuper Thebai- „ dem ſuperiorem, vel Arabiam reſtant. Sed & Eſſenorum non- „ nullæ ſunt reliquiæ, quæ ſe ad Sampſitas aggregarunt, ſed ho- „ die Ebionitis adjunctæ ſunt " (d). Idem & Samaritanis contigiſſe hæreſibus dicit, quæ omnes adventu Chriſti diſſipatæ perierunt. Et hic occaſionem nactus hiſtoriam contexit Chriſti, ejus Nativitatem, Prædicationem, Paſſionem, in Cælum Aſcenſionem, Diſcipulorum, & Apoſtolorum electionem, eorumque in omnes Mundi plagas miſſionem enarrans (e). Sed antequam Tomo primo libri primi finem imponat, nonnulla habet de Nazarenis novæ legis, „ qui ab ipſis Apoſtolis id nomen obtinuerunt, cum Pe- „ trus ita locutus ſit: *Jeſum Nazarenum virum probatum a Deo* „ &c. (f): qui poſtea Antiochiæ Chriſtiani appellari cœpe- „ runt " (g).

Simoniani Menandriani, Saturniliani, Baſilidiani, Nicolaitæ. Ex Chriſtianiſmo tredecim prodiere Sectæ, quas ſecundo Tomo primi libri recenſet Epiphanius. I. Simoniani Simonis Magi diſcipuli. Hic impoſtor „ magnam ſe Dei vim eſſe prædicabat cælitus „ in terram delapſam " (h). Non Deum, „ ſed Angelos Mun- „ dum, & homines condidiſſe " (i), mortuorum reſurrectionem negabat, & Deum, Veteris Teſtamenti Auctorem inficiabatur (k). „ Mulierculam nomine Helenam nactus, ſibi eam copulavit, & „ Spiritum Sanctum eſſe, affirmare auſus eſt, & ſub Minervæ no- „ mine Diſcipulis ſuis adorandam exhibebat. Per eam ſe Angelos „ creaſ-

(a) *Hær.* 19. *n.* 1. *p.* 40. (b) *Ibid. n.* 3. *p.* 41.
(c) *Ibid. n.* 4. *p.* 42. (d) *Hær.* 20. *n.* 3. *p.* 46.
(e) *Pag.* 47. *n.* 1. *& ſeqq.*
(f) *Act.* 2. 22. (g) *Pag.* 51.
(h) *Hær.* 21. *n.* 1. *p.* 55. (i) *Ibid. n.* 2. *p.* 56.
(k) *Ibid. n.* 4. *p.* 58.

Digitized by Google

„ creaſſe mentiebatur, per eam de Cælo deſcendiſſe, ſed in unoquoque „ Cælorum propriam ejus Cæli formam induiſſe, quo ſuos Angelos S. Epiphan. „ latere poſſet “ (*a*). II. Menandriani a Menandro dicti, „ qui „ genere Samaritanus aliquanto tempore Simoni operam dedit, „ ejuſdem errores, & blaſphemias profeſſus, ſed ſe ſuo Magiſtro „ majorem jactabat, quippe qui ad humani generis ſalutem emiſ- „ ſum mentiebatur “ (*b*). III. Succedit Saturnilus, ex quo Saturniliani exiere. Hic Antiochiæ Syriæ errorum ſuorum virus effudit. Docebat, „ unum eſſe Patrem ignotum, qui virtutes, Prin- „ cipatus, & Poteſtates creaverit; Angelos Mundum, & quæ in „ Mundo ſunt comprehenſa, condidiſſe, uſque ad hominis corpus, „ ſed ad ejus animæ creationem pro imbecillitate ſua pertingere „ nequiviſſe (*c*).... Uxores ducere, liberoſque gignere ab Sata- „ na eſſe, Circulator ille pronunciabat (*d*). Prophetarum Oracu- „ la partim a Mundi opificibus Angelis, partim a Satana profe- „ cta “ (*e*). IV. Hunc ſequitur Baſilides (a quo Baſilidiani), Saturnili olim condiſcipulus, ab eo digreſſus, „ in Ægyptum pro- „ fectus eſt, ubi condiſcipulo ſuo majora multo prædiſtare cœpit, „ ut ſublimioribus quam ille tractandis dogmatibus, majorem au- „ ditoribus ſuis fucum faceret “ (*f*). Docebat „ ingenitum unum „ (eſſe) principium.... a quo procreata mens, a mente Ver- „ bum, ab hoc Prudentia, a qua virtus, & ſapientia prodiit. Ab „ utraque porro Principatus, Poteſtates, & Angeli.... Angeli „ primum ac ſupremum Cælum moliti, Angelos rurſum alios „ propagarunt, qui & ipſi ſecundum Cælum fabricati ſunt, & „ alios inſuper Angelos produxerunt. Hi tertium adjecere Cælum: „ atque ita ſingillatim; immo poſt aliud, Cælo identidem conſti- „ tuto, ad 365. perficiunt, quos a primo ſupremoque ad id quod „ nobis citimum eſt enumerant (*g*). Hinc iſti totidem diebus con- „ fici anni circuitum, aſſerunt.... & hæc cauſa, cur in homine „ 365. membra ſint, ut quælibet illarum Virtutum ſuum ſibi vendi- „ care poſſit “ (*h*). Ex Angelis citimi, nobiſque proximioris Cæli, „ unum conſtituebat Deum, quem ut ab aliis diſtinguat, „ Judæis dumtaxat præponit.... ab illo formatum hominem do- „ cet, quocum cæteri univerſam in Angelorum multitudinem ſor- „ tito Mundum diſtribuerunt, ex quo factum eſt, ut illi Judæo- „ rum genus obvenerit “ (*i*). Nicolaitæ Nicolaum, qui e numero ſeptem Diaconorum fuit, Principem agnoſcunt. „ Hic oriundus „ Antiochia, cum uxorem haberet eleganti ſpecie mulierem, ab „ ea ſibi aliquamdiu temperavit, ut eos imitaretur, quos Deo pe- „ nitus addictos cerneret; ſed non intemperantiam ſuam perpetuo

„ coer-

(a) *Ibid. n. 2. p. 56.* (b) *Hær. 22. n. 1. p. 61.*
(c) *Hær. 23. n. 1. p. 62.* (d) *Ibid. n. 2. p. 63.*
(e) *Ibid. p. 64.* (f) *Hær. 24. n. 1. p. 69.*
(g) *Ibidem.* (h) *Ibid. n. 7. p. 73.*
(i) *Ibid. n. 2. pp. 69. 70.*

Digitized by Google

S. Epiphan. „ coercere potuit... hinc ad vomitum redire cupiens .... libidinis „ ſuæ patrocinium excogitavit, docens, niſi qui ſingulis diebus luxuriæ vacat, ſempiternam ſalutem neminem poſſe conſequi “ (*a*). Hinc in pejores dilapſus libidines, nullum fuit impudicitiæ genus, quod Gnoſtici, qui partem ejus doctrinæ amplexi ſunt, non perpetrarent. Hinc merito Apoſtolus de illis dixit: *Odi & ego facta Nicolaitarum* (*b*). Poſtmodum Phibionitæ, Militares, Levitici, aliique complures Gnoſticorum, & Nicolaitarum ſurculi, infamem illam doctrinam ſectantes, omni ſpurcitiarum genere ſe fœdarunt.

Gnoſtici, Carpocratiani, & Cerinthiani. Gnoſtici ita appellabantur ob ſcientiam, quam ſibi ſolis tribuebant, quo nomine omnes ferme hæretici Simonis Magi, Baſilidis, & Nicolai ſectatores inaniter gloriabantur. Docebant itaque quamdam ab ipſis confictam Noriam „ Noemi conjugem arcæ a Noemo ædificandæ inſidentem non ſemel, ac ſecundo, ſed ſæpius, „ adeoque tertio illam incendiſſe... & ſuperas virtutes, & ab iis „ profectam Barbelonem, Principi contrariam indicaſſe “ (*c*). Gnoſticorum nonnulli Barcabbam neſcio quem „ Prophetam venerabantur.... & adulterinum quoddam, & adſcititium Poema „ venditabant, quod opus perfectionis, & Evangelium inſcribebant, „ cum revera non Evangelium, ſed doloris eſſet ac luctus perfectio ... „ alii vero Evangelium Evæ ſine ullo pudore jactitabant (*d*) ... „ Aliquando a nonnullis ſcite Borboniani, hoc eſt, Cœnoſi dicti „ ſunt; ſicut & Coddiani appellati; eſt enim Codda idem Syriace, „ quod paropſis, aut catinus, pro eo quod nemo cum illis uti cibo „ poſſit, neque quiſquam ob eorum ſpurcitiam vel pane cum illis „ veſci communiter queat “ (*e*). Juxta vero Carpocratianorum doctrinam, „ quæ ab hominibus mala judicantur, ea minime ma- „ la ſunt, ſed honeſta natura. Nihil enim natura malum eſt, „ ſed ab hominibus dumtaxat prava cenſentur “ (*f*). Quo abominabili dogmate admiſſo, nullum erat execrandum, & deteſtabile flagitium, quod non committerent (*g*). „ Solebant etiam Carpo- „ cratiani quos ad ſuam ſectam fraudulenter impellebant, iis candente ferro, vel novacula, vel acu notam quamdam ad imam „ auriculam imprimere (*h*). Ex illis autem fœmina quædam, „ Marcellina nomine, Aniceti Romani Epiſcopi tempore pluri- „ mos Romæ labefactavit “ (*i*). Cerinthus vero „ pari cum „ Carpocrate in Chriſtum calumnia, cenſebat, illum e Maria Jo- „ ſephique ſemine eſſe prognatum, Mundumque ſimiliter ab Ange- „ lis fabricatum. Neque ulla re diſcrepantem ab illo doctrinam in- „ ve-

(a) *Hær.* 25. *n.* 1. *p.* 76.
(b) *Apoc.* 2. 6. (c) *Hær.* 26. *n.* 1. *p.* 83.
(d) *Ibid. n.* 2. *p.* 84. (e) *Ibid. n.* 3. *p.* 85.
(f) *Hær.* 27. *n.* 4. *p.* 105. (g) *Ibidem.*
(h) *Ibid n.* 5. *p.* 106.
(i) *Ibid. n.* 6. *p.* 107.

„ vexit, niſi quod Judaicos etiam ritus adſcivit “ (*a*); ex Juda- S. Epiphan.
iſmo ſiquidem ad Chriſtianam Religionem converſus, numquam
tamen Circumciſioni cæteriſque Legis obſervantiis abrenuntiavit.
„ Ille proinde fuit, qui Apoſtolorum tempore tumultum Antio-
„ chiæ excitavit “, ut Circumciſio, & legis obſervantia Evange-
lio adjungerentur (*b*): „ & idem quoque eorum unus, qui ſe
„ Petro oppoſuerunt, cum ad Sanctum Cornelium (Centurionem)
„ iviſſet, a quo, poſt oblatum per viſum Angelum, erat accerſi-
„ tus “. (*c*). Illi denique ſunt, ejuſque ſimiles, de quibus Paulus
conqueritur, quod docerent: *Niſi circumcidamini, & cuſtodiatis le-
gem Moyſis, non poteſtis ſalvari* (*d*); & reſurrectionem mortuo-
rum negarent (*e*): quos & falſos Apoſtolos vocat, operarios ſub-
dolos transformantes ſe in Apoſtolos Chriſti (*f*). Cumque Eccle-
ſias ab Apoſtolis fundatas diutius turbaſſet, in Aſiam ſe recepit,
ubi nominis ſui hæreſim conſtabilivit.

Chriſtiani primi temporis Jeſſæorum nomen per aliquod tempus Nazaræi,
habuerunt; at opinatur Epiphanius, non a Jeſu, ſed a Jeſſe Da- Ebionitæ,
vidis parente deſumpto nomine; deinde communiter Nazaræi vo- Valentiniani, Secun-
cabantur, antequam Chriſtiani Antiochiæ nominari cœpiſſent (*g*). diani, Ptolomaitæ.
Nonnulli tamen ex Synagoga converſi Nazaræorum nomen retinere
maluerunt, ex quibus hæreſis orta eſt. „ Hi ſolo audito Jeſu no-
„ mine, conſpectiſque, quæ ab Apoſtolis fierent, portentis ac mi-
„ raculis, & ipſi quoque crediderunt (*h*).... ſed ad legis præ-
„ ſcriptum, ac Judæorum more omnia ſua dogmata profitentur...
„ Hoc igitur uno tam a Judæis, quam a Chriſtianis differunt; ab
„ illis quidem quod in Chriſtum credant; a Chriſtianis vero quod
„ Judaicis adhuc ritibus implicentur; veluti Circumciſione, Sab-
„ bato, aliiſque cæremoniis .... mortuos excitari putant, & a
„ Deo univerſa producta. Unum eſſe Deum, ejuſque filium Jeſum
„ Chriſtum prædicant (*i*).... Hæc Nazaræorum Secta in Berœ-
„ enſi civitate potiſſimum viget ad Cæleſyriam, atque etiam in
„ Decapoli juxta Pellam, & in Baſanitide (*k*).... Iſtos Judæi
„ non ſolum capitali odio proſequuntur, ſed & mane, & meri-
„ die, & ad veſperam, ter de die, cum in Synagogis ſuis ad
„ orandum conveniunt, proſcribunt. Ac, Nazaræos, inquiunt,
„ Deus execretur.... In hos enim offenſiore & acerbiore animo
„ ſunt, quod cum e Judæorum numero ſint, nihilominus Jeſum
„ eſſe Chriſtum prædicant .... Eſt vero penes illos (ſubdit E-
„ piphanius) Evangelium ſecundum Matthæum, prout hebraicis
„ litteris initio ſcriptum eſt, verum illud neſcio, num geneologias

(a) *Hær. 28. n. 1. p. 110.*
(b) *Ibid. n. 2. p. 111.* (c) *Ibidem.*
(d) *Act. 15. 1.* (e) *Hær. 28. n. 4.*
(f) *2. Corinth. 11, 13.* (g) *Hær. 29. n. 1. p. 117.*
(h) *Ibid. n. 5. p. 121.* (i) *Ibid. n. 7. p. 122.*
(k) *Ibid. p. 123.*

S. Epiphan. „ illas amputarunt, quæ ab Abrahamo uſque ad Chriſtum perdu-
„ ctæ ſunt " (a). Porro his argumentis eorum errorem refutat Epiphanius: „ Quia cum de Circumciſione glorientur, execratione „ etiamnum obſtricti ſunt, quod legem penitus obſervare neque- „ ant.... Cum enim lex intercluſa ſit, & quæ ab ea præſcri- „ buntur, perfici amplius non poſſint, cuilibet prudenti perſpi- „ cuum eſt, adveniſſe Chriſtum, non ut legem everteret, ſed ut „ eam ipſam impleret, & eam execrationem ſolveret, quæ contra „ violatæ legis crimen fuerat conſtituta " (b). Præterea divina eos excidere gratia, neceſſe eſt, cum ita S. Apoſtolus ſcripſerit: *Si circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit, quicumque in lege gloriamini: a gratia excidiſtis* (c). „ Ebion, a quo „ Ebionitæ dicti.... omnibus undique perniciofis, ac peſtiferis „ dogmatibus accerſitis, quidquid unaquæque hæreſis horrendum „ in primis & exitiale aſſerit, turpe, & abſonum, abſurditatiſque „ plenum, & odioſum e ſingulis dogma concinnans, omnium in „ ſe formas ſpecieſque tranſtulit. Nam Samaritanorum impuram ſu- „ perſtitionem affectavit.... Ab Oſſeis, Nazaræis, & Naſaræis „ dogmata. Cerinthianam deinde formam, Carpocratianorum ne- „ quitiam, Chriſtianorum denique appellationem uſurpare conten- „ dit " (d), licet fidem corrumpat. Valentinianorum Secta S. Epiphanii ævo extincta nondum erat (1); nonnulli enim ejus Sectatores quarto Sæculo Alexandriæ, & in Thebaide vivebant. Secundiani, & Ptolomaitæ ſurculi erant Valentinianæ hæreſeos. Primi ſic appellati ſunt a Secundo, „ qui plus aliquid quam cæteri „ ſapere ſtudens, etſi eadem quæ Valentinus aſſerit omnia doceat, ampliore tamen ſonitu furioſorum aures opplevit. Hic eo- „ dem quo Valentinus tempore eumdem ipſum novo aliquo invento ſuperare geſtiens, primam Ogdoadem ex Tetrade dextera, ac „ ſiniſtra conflari docuit, quarum alteram lumen, tenebras alteram „ appellari voluit " (e).

Marcoſii, Colobarſii, Heracleonitæ, Ophitæ, Cainitæ, Sethiani. Marcus quidam extitit Colobarſi condiſcipulus, a quo Marcoſii, humanitatem Patri tribuebat, eo quia Chriſtus ſe Filium hominis appellare conſueverat, non advertens ſic dictum ex eo quod carnem ex Virgine aſſumpſerit. Sequitur Colobarſus. Fuit ei primum „ cum Marco ſocietas, dogmatumque conſenſio... poſtea velut caput „ a ſerpentis corpore divulſum pluribus exitio fuit " (f). Ejuſdem de Æonum ortu & propagatione merum eſt figmentum, ſicut & de Heracleone dicendum eſt; ex cujus ſectatoribus „ aliqui oleum a- „ qua

(a) *Ibid. n. 9. p. 124.* (b) *Ibid. n. 8. p. 123.*
(c) *ad Galat. 5. 2. & 4.*
(d) *Hær. 30. n. 1. p. 125.*
(1) Hujus Valentinianorum hæreſis portentoſa dogmata expoſita ſunt Tom. 1. ubi de S. Irenæo.
(e) *Hær. 32. n. 1. p. 208.*
(f) *Hær. 35. n. 1. p. 258.*

„ qua temperatum capiti morientis aſpergunt (*a*). Unguentum „ alii, quod Opobalſamum vocant, & aquam. Invocatione etiam „ utuntur, quam & Marcus docuerat, portentoſis adjunctis voci- „ bus.... quæ quidem eo conſilio faciunt.... ut ſub exitum vi- „ tæ a ſuperioribus Principatibus, ac Poteſtatibus coerceri, vide- „ rique nequeant, atque ut interior ipſorum homo ſurium poſſit a „ nemine conſpectus evadere “ (*b*). Cainitæ ſe a Cain deſcen- diſſe gloriabantur, ac ſe cum Eſau, Core, Sodomitis, & Juda proditore cognatione junctos jactabant; omni ſpurcitiæ genere ſeſe attaminabant; „ Cainum, & Judam venerabantur, & huic poſte- „ riori excellentem quamdam vim cognitionis tribuebant. Quod „ uſque adeo defendunt, ut ejus nomine inſcriptum Opuſculum cir- „ cumferant, quod Judæ Evangelium appellant (*c*). Quin alium „ inſuper Pauli Apoſtoli nomine libellum excogitarunt præpoſtera „ libidine refertum... quod Pauli Anabaticum (id eſt, raptum) vocant“ (*d*). Inter eorum dogmata illud habebatur: „ Adamum, „ & Evam a virtutibus ſive Angelis originem traxiſſe “ (*e*). „ Sethiani a Setho Adami filio genus ſe traxiſſe gloriantur..... „ eumdemque Chriſtum nominant, & ipſummet Jeſum fuiſſe con- „ firmant. Omnia vero, quæ Moyſes de Mundi creatione, generis „ humani propagatione, & diluvio narrat, fœde corrumpunt, & „ ſus deque vertunt “. Horum inſanos errores refutat Epiphanius Scripturæ teſtimoniis, „ in qua & Sethus mortuus dicitur, & ejus „ vitæ anni deſcribuntur; proinde Chriſtus eſſe non potuit, qui „ poſtremis temporibus ex Virginis Matris utero.... homo factus „ eſt “ (*f*). Cainitas vero vel eo ſolo nomine refutandos dicit, quia de hominibus gloriantur, quos Scriptura tamquam ſceleſtos, & nefarios deteſtatur. Dicebant laudandum Judam, quia ejus pro- ditio cauſa fuit ſalutis noſtræ: quibus reponit Epiphanius: „ Non „ ut ſalutem nobis afferret, Judas Chriſtum tradidit, ſed partim „ ignorantia, partim invidia, & avaritia ductus, quam cum Dei „ abnegatione conjunxerat “. Urgebant, Judam ob eam quam ha- bebat ſcientiam, Salvatorem prodidiſſe, ut ſcilicet de ejus pro ſalute hominum morte vaticinia complerentur. At reponit S. Præſul: „ Non propterea quod ita fore Scriptura prædixit, Chriſtus a Ju- „ da eſt proditus, ſed quod proditurus eum Judas eſſet, ob id tam „ in Vetere Teſtamento Scriptura, quam in Evangelio Dominus „ ipſe futurum aliquando pronuntiavit “ (*g*).

S. Epiphan.

Eo ferme tempore, quo Cainitæ, & Sethiani Ægyptum ſuis inficiebant erroribus, Archontici nova in Palæſtina cudebant dog- matum portenta. Petrum quemdam ſuæ Sectæ primipilum habuere, Sacerdotem, & Anachoretam. Archontici autem dicti ex græco

Archontici, & Cerdoniani.

M 2 „ vo-

(a) *Hær. 36. n. 2. p. 263.*
(b) *Ibidem.* (c) *Hær. 38. n. 1. p. 276.*
(d) *Ibid. n. 2. p. 277.* (e) *Ibidem.*
(f) *Ibid. n. 9. p. 290.* (g) *Ibid. n. 6. p. 281.*

S. EPIPHAN. vocabulo, quod Principem ſonat, quia nimirum Mundi creationem octo Principibus tribuebant. Horum erroribus, & Heracleonitarum novos adjecit Cerdon, a quo Cerdoniani. „ Duo enim pe„ rinde ac alii principia ſtatuebat, ac Deos videlicet duos, bo„ num alterum, & ignotum omnibus, quem & Patrem Jeſu no„ minavit, alterum Creatorem malum, & cognitum, qui & in „ lege loquutus eſt, & Prophetis apparuit.... Chriſtum negabat „ a Maria genitum, aut carne revera fuiſſe veſtitum .... Idem „ corporum reſurrectionem repudiabat. Vetus Teſtamentum, quod „ per Moyſem traditum eſt, tamquam alienum a Deo rejiciebat " (a). Sic vero illum revincebat S. Epiphanius: „ Duo ſimul re„ rum eſſe principia nequaquam poſſe, manifeſtum eſt. Nam aut „ duo ab uno manarunt aliquo, aut unum ſecundum eſt, alterum „ ſecundi cauſa, rurſus, & principium. Quærendum igitur eſt, „ quænam amborum cauſa ſit, aut quod ex illis principium ſit al„ terius, ſicque ad unum omnis referenda cogitatio, quod primum „ occurrit, a quo ſecundum, aut ambo illa proficiſci demonſtra„ vimus (b) .... Quod vero inſanus ille legem, ac Prophetas „ exiſtimat a deteriore ac contrario eſſe principio, a meliore vero „ Chriſtum: ſi id verum eſt, quomodo quæ ad Chriſtum attine„ bant, Prophetæ certis figurarum involucris obtecta vaticinati „ ſunt, niſi una eademque vis eſſet, quæ in lege pariter, ac Pro„ phetis, atque Evangeliis loquuta eſt? Quemadmodum dicit: „ *Qui loquebar in Prophetis, ecce adſum* (c). Præterea cur Do„ minus in Evangelio prædicaret: *Si Moyſi crederetis* (d), *forſitan* „ *& mihi: de me enim ille ſcripſit* " (e)? Cerdo e Syria Romam venit Hygini Papæ tempore, ac in urbe hæreſes ſuas vulgavit.

Marcionitæ. „ Marcion tria adſtruebat principia, quorum unum ſit ſupre„ mum, quod neque nomine comprehendi, neque viſu percipi „ poteſt, quod & Bonum Deum appellabat.... Alterum vero di„ cebat Deum eſſe adſpectabilem, ac Creatorem. Tertium deni„ que Diabolum inter ambos illos, aſpectabilem ſcilicet, & eum „ qui aſpici nequit, interjectum.... Cæterum Virginitas a Cer„ done prædicabatur. Jejunium, & Sabbatum obſervari præcipie„ bat. Myſteria, Catechumenis cernentibus, apud illum celebra„ bantur. Ad hæc vero Myſteria aquam adhibebat.... Carnem „ negabat reſurgere .... animæ dumtaxat reſurrectionem aſſere„ bat.... Baptiſmo non ſemel, ſed tertio apud illum initiaban„ tur. Quod fieri idcirco conceſſit.... Nam cum Virginem in „ Patria conſtupraſſet, & ingentis flagitii convictus aufugiſſet, alte„ rum ſibi circumforaneus iſte Baptiſmum aſcivit, licere pronuncians

„ ter

(a) *Hær.* 41. *n.* 1. *p.* 300.
(b) *Ibid. n.* 2. (c) *Iſaj.* 52. 6.
(d) *Joan.* 5. 46.
(e) *Hær.* 41. *n.* 3. *p.* 301.

Digitized by Google

„ ter omnino aquis elui, ac Baptiſmo ad condonationem peccatorum expiari (*a*) .... Mulierculis baptizandi poteſtatem faciebat .... Præterea legem, ac Prophetas omnes abjiciebat (*b*)... ſolumque Lucæ Evangelium amplectebatur, amputato tamen ejus initio; quod ibi Salvatoris in utero generationem, & ejuſdem adventum cum corpore perſpicue commemoret (*c*). Animarum denique ab aliis in alia corpora migrationes, ac tranſitus ſtatuebat " (*d*). S. Epiphan.

Tatianus harum duarum hæreſum Caput fuit, & Auctor, quas licet S. Epiphanius diſtinguat, alii tamen ſimul miſcent & confundunt. In utraque hæreſi hæc habentur perverſa dogmata: „ Nuptiarum auctorem Diabolum manifeſte conſtituunt. Animalibus veſci prohibent .... ne ob animatorum eſum ſibi ipſi damnationem arceſſant. Aquam ad Myſteria ſolam adhibent. Nam vino penitus abſtinent, & diabolicum appellant (*e*).... ad eos vero damnandos qui vinum bibunt, nonnullis abutuntur Scripturæ locis. Nam & Noemus, inquiunt, poſtquam vinum bibit, nudatus eſt. Loth ebrius cum filiabus ſuis imprudens concubuit .... Nec illud intelligunt (ſubdit Epiphanius) non eo ſolo, de quo agitur, ſed ubique quidquid modum exceſſerit, moleſtum, & extra id quod propoſitum eſt, prohibitum eſſe " (*f*). Si enim vinum res mala de ſe foret, Chriſtus non ſe vineæ aſſimilaſſet, nec corpus ſuum in vino conſecraſſet; unde & Salvator dixit: *Non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud novum in Regno Cælorum vobiſcum* (*g*). Adamum etiam ſalvum eſſe, Tatianiſtæ inficiabantur (*h*). Tatianiſtæ. & Encratitæ.

Montaniſtarum hæreſim dicit S. Epiphanius emergere cœpiſſe ſub Antonini Pii annum 19. (*i*), a quo tamen diſſentit Euſebius, qui ejuſdem exordia anno undecimo Marci Aurelii collocat. Montanus, ejuſque diſcipuli ex Phrygia erant, unde & Phryges dicti, ſecum in contubernales binas habebat mulieres, Priſcillam, & Maximillam, quarum opera & ſtudio Secta hæc maxime propagata fuit. Verum S. Epiphanius præcipue in evertendas Montani, & Sectatorum prophetias adlaborat, quas errorum ſuorum baſim conſtituebant & fundamentum. Hic hæreſiarcha ſe ipſum Paracletum, & Deum Patrem dicebat; unde illi in faciem regerit Epiphanius verba Chriſti: *Ego veni in nomine Patris mei, & non ſuſcepiſtis* Phryges, ſive Montaniſtæ.

M 3 *me*,

(a) *Hær.* 42. *n.* 3. *p.* 304.
(b) *Ibid. n.* 4. *p.* 305.
(c) *Ibid. n.* 9. *p.* 309.
(d) *Ibid. n.* 4. *p.* 305.
(e) *Hær.* 47. *n.* 1. *p.* 400.
(f) *Ibid. n.* 2. *p.* 401.
(g) *Matth.* 26. 29.
(h) *Hær.* 46. *n.* 2. *p.* 391.
(i) *Hær.* 48. *n.* 1. *p.* 402.

me, alius veniet in nomine meo, & talem ſuſcipient (a). Oſtendit vero, Montanum nequaquam Paracletum eſſe, „ qui & a „ Chriſto mittendus erat, & illum erat glorificaturus, ut ipſemet „ Salvator teſtatus eſt, dicens (b): *Spiritum Paraclitum mittam* „ *ad vos, & ille me glorificabit* (c). Montanus vero ſuam ipſe „ gloriam celebrat.... ac Patrem ſe eſſe dicit omnipotentem, qui „ in ſe inhabitat ".

S. Epiphan.

Melchiſedechiani, Noetiani, Valeſiani.

„ Qui Melchiſedechianos appellari ſeſe volunt (ſcribit S. Epiphanius) Melchiſedechum illum, de quo in Scripturis mentio „ fit, cum primis celebrant, & præclaram quamdam eſſe virtutem „ arbitrantur.... ipſo etiam Chriſto majorem; cum ſcriptum de „ illo ſit: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech* (d); unde inferunt Melchiſedecho dignitate inferiorem „ eſſe (e).... oblationes in ejuſdem Melchiſedechi nomine celebrabant, quem apud Deum internuntium eſſe prædicabant. Quamobrem hujus, ajebant, interventu offerre Deo par eſt, eo quod „ juſtitiæ ſit princeps, & ad id ipſum a Deo in Cælo conſtitutus, „ utpote ſpiritualis, ac Dei Filius " (f). Verum Filium Dei eſſe non potuiſſe Melchiſedechum evincit Epiphanius teſtimonio Apoſtoli, qui de illo ſcripſit: *Aſſimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in æternum* (g): „ neque enim ſibi ipſi ſimilis appellari „ quiſquam poteſt " (h). Quod ſi idem Apoſtolus Melchiſedechum ſcribit, *ſine Patre, ſine Matre, & Genealogia fuiſſe* (i); non ideo dicit, quaſi ſemper ſine principio fuerit, & ſemper manſurus ſit ſine fine, ut volebant Melchiſedechiani; „ ſed quod „ nulla ſit illorum in divinis litteris expreſſa mentio " (k). Noetus in Aſia oriundus urbe Epheſo quadam elatus inſania, paſſum eſſe Patrem non dubitavit aſſerere, quem errorem primo coram Presbyterorum conſeſſu inficiatus eſt, & paulo poſt cum ſcabiem ſuam nonnullis aſperſiſſet, ac decem fere homines ſibi adjunxiſſet, majorem in ſuperbiam elatus, atque audacior factus, in alio Presbyterorum conſeſſu hæreſim ſuam aperte profeſſus eſt, dicens: *Unum Deum veneror, unum novi, nec præter ipſum alterum natum, paſſum, mortuum* (l); ex quo patet, Noetum, & Noetianos pluralitatem Perſonarum in Deo ſuſtuliſſe, & eumdem eſſe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, uniuſque Perſonæ ſtatuiſſe, & hunc ipſum paſſum, ac natum exiſtimaſſe. Quem infandum errorem ut fun-

(a) *Joan.* 5. 43. (b) *Joan.* 16. 14.
(c) *Hær.* 48. *n.* 11. *p.* 412.
(d) *Pſalm.* 109. *v.* 4.
(e) *Hær.* 55. *n.* 1. *p.* 468.
(f) *Ibid. n.* 8. *p.* 474. (g) *ad Heb. 7.* 3.
(h) *Hær.* 55. *n.* 7. *p.* 474.
(i) *ad Hebr.* 7. 1.
(k) *Hær.* 55. *n.* 1. *p.* 468.
(l) *Hær.* 57. *n.* 1. *p.* 480.

funditus diruat Epiphanius, totus eſt in adſtruenda Perſonarum diſtinctione, quod præſtat innumeris adductis ex Evangelio teſtimoniis, ex quibus evincit, ea tribui uni Perſonæ, quæ alteri nequaquam convenire poſſunt, unde ſic ſcribit: „ Qui fieri poteſt, ut „ idem Pater ſit, ac Filius? Nam ſi Filius eſt, neceſſe eſt, alius „ ſit Filius, a quo ſit genitus. Sin Pater eſt, ſe ipſum generare „ nihil poteſt; neque enim idipſum quod Filius dicitur, ſe ipſum „ genuit, ſed eſt a Patre genitus (*a*).... De Spiritu vero ſic lo„ quitur: *Si ego abiero, ille veniet Spiritus veritatis* (*b*); ſed „ multo illud apertius: *Ego vado, & ille veniet*; neque vero di„ xit: *Ego vado, & ego venio*; ſed hiſce vocibus; *Ego, & ille*; „ tam Filium hypoſtaſi ſua conſtare, quam Spiritum Sanctum iti„ dem ſua demonſtrat. Item *Spiritus veritatis, qui a Patre pro„ cedit.... de meo accipiet* (*c*). Quibus vocibus oſtendit, & hy„ poſtaſim Patris propriam, & Filio, & Spiritui Sancto eſſe tri„ buendam " (*d*).

S. Epiphan.

Valeſiani Valentem ſortiti ſunt Auctorem, Arabem, ut ex ejus nomine ſuſpicatur Epiphanius. Hi hæretici diutius ſe inter Catholicos celarunt, verum „ diffuſa & amplificata illorum inſania ab Ec„ cleſiæ conſortio ſegregati ſunt " (*e*). De Principatibus, & Poteſtatibus cum cæteris hæreticis ſentiebant; „ at eorum ſectæ il„ lud proprium plane erat, ut quemcumque in ſuam diſciplinam „ recepiſſent, quamdiu nondum ei exſecta virilia eſſent, ab anima„ tis abſtinere juberent. Poſtquam autem ſive illi perſuaſerint, ſive „ violenter exſecuerint, tum demum quaſi ab omni certamine li„ ber, atque extra periculum omne poſitus, ne ciborum uſu ad „ libidinum voluptates inflammetur, quodcumque ciborum genus „ permittitur " (*f*).

Catharos a Novato exortos dicit S. Epiphanius, non a Novatiano, ut cæteri volunt Patres. Novatus vero eos, qui in perſecutione lapſi fuerant, in communionem nolebat admitti (*g*); „ unde ad eam ſe convertit hæreſim, ut nullam eſſe ſpem ſalutis „ aſſereret, atque unam dumtaxat eſſe pœnitentiam. Qui autem „ poſt Baptiſmum delinqueret, nullam erga eum miſericordiam „ adhiberi poſſe ". His adjungit Donatianos a Donato appellatos, „ qui eadem cum prioribus illis ſentientes, eamdemque ob „ cauſam, quod videlicet cum iis, qui in perſecutione lapſi erant, „ nihil habere commune vellent, rebellante eadem ratione ſunt diſ„ jiciendi ". Sed præterea, ſubdit, iſti vehementius, ac dete-

Cathari, ſeu Novatiani, & Donatiſtæ.

M 4 „ rius

(a) *Ibid. n. 3. p. 482.*
(b) *Joan. 16. 7.*
(c) *Joan. 16. 13. & 14.*
(d) *Hær. 57. n. 4. p. 482.*
(e) *Hær. 58. n. 1. p. 489.*
(f) *Ibidem.*
(g) *Hær. 59. n. 1. p. 493.*

S. EPIPHAN. „ rius aberrarunt, quippe qui in eamdem cum Ario fidem conſentiunt " (*a*).

Sabelliani. Licet jam lapſi forent centum & quinquaginta anni; ex quo Sabellius errores ſuos diſſeminaverat, cum S. Epiphanius librum hunc elucubraret, ejus tamen hæreſim *recentem* appellat, nec multis ab hinc annis exortam. At fortaſſis Sabellianos cum Sabellio confundit; quippe quia Sabelliana hæreſis, quam duo Dionyſii, Romanus, & Alexandrinus pene disjecerant, rurſum exſurrexit; nam (*b*) hujus ſectæ plurimos tum in Meſopotamia, tum Romæ verſari, ſcribit. Iſti Hæretici Noetianorum inſtaurarunt errores; docebant autem, „ eumdem eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, „ ut ad eamdem hypoſtaſim tres appellationes conveniant. Quod „ Solis ſimilitudine declarant, in quo, cum una ſit hypoſtaſis, triplex nihilominus actus eſt, nimirum illuſtrandi vis, & calefaciendi, & orbicularis figura. Ac vim quidem calefaciendi, hoc „ eſt, calorem atque æſtum Spiritui Sancto reſpondere; illuminandi vero vim Filio; Patrem denique totius hypoſtaſis veluti quamdam eſſe formam. Igitur Filium affirmant radii in morem emiſſum omnia, quæ ad Evangelii, & humanæ ſalutis procurationem attinerent, in hoc Mundo præſtitiſſe, atque ita in „ Cælum rediiſſe, quemadmodum is qui a Sole manavit radius in „ eumdem poſtea refunditur " (*c*).

Errores Origeni tributi. Errores, quos Origeni tribuit S. Epiphanius, ſic ab illo recenſentur. Aſſerebat, „ Unigenitum Filium Patrem cudere non poſſe, neque Spiritum Filium, neque Angelos Spiritum, neque homines Angelos. Ita ex Patris ſubſtantia Filium eſſe, ut nihilominus creatus fuerit, & ſola gratia conſecutus, ut Filius diceretur " (d); Dæmonem ad priſtinam reſtituendum dignitatem, & felicitatem (1), & aliquando cum Sanctis regnaturum; tunicas pelliceas, queis Deus Protoparentes veſtivit, nihil aliud fuiſſe, niſi eorum corpora, quare ante peccatum incorporales erant (*e*); reſurrecturos quidem homines, ſed non in eadem carne (*f*); & hominem peccando ſimilitudinem & imaginem Dei, ad quam creatus fuerat, amiſiſſe.

Paulus Samoſatenus. Paulus Samoſatenus dictus, quia „ Samoſatis Meſopotamiæ ad „ Euphratem Urbe natus, Patriæ ſuæ Epiſcopus creatus ", non imperante Aureliano, ut putat Epiphanius, ſed Gallieno Principe, ut ſcribit Euſebius, Artemonis hæreſim inſtauravit (*g*). Docebat, „ Fi-

(a) *Ibid. p.* 505. *n.* 13.
(b) *Hær.* 62. *n.* 1. *p.* 513.
(c) *Ibidem.* (d) *Hær.* 64. *n.* 4. *p.* 527.
(1) Errorem de Dæmone ad priſtinam dignitatem reſtituendo, qui ab Epiphanio Origeni attributus dicitur, invenire non potui in tota hac narratione, & confutatione, licet diligenter conquiſierim.
(e) *Ibid. n.* 55. *p.* 595. (f) *Ibid. n.* 63. *p.* 591.
(g) *Hær.* 65. *n.* 1. *p.* 607.

Digitized by Google

„ Filium Dei ſubſiſtentiam habere per ſe nullam, ſed in Deo ſub- „ ſiſtere, ſicut hominis in corde proprium verbum ineſſe cerni- „ mus " (a); quod falſum oſtendit Epiphanius ex Joanne dicente: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum* (b); „ hoc enim ipſum quod dicitur eſſe, non ad ſolam prolationem, „ ſed ad hypoſtaſim, par eſt pertinere. Ac ſi *Verbum erat apud* „ *Deum*, non poteſt Verbum illum eſſe ipſum, apud quem „ erat. Neque enim apud quem erat, eſt Verbum. Quod „ ſi Verbum illud velut in corde Deus continet, nulloque mo- „ do genitum, quînam illud impleri poteſt quod legitur *erat*, „ itemque *Deus erat Verbum*? Non enim Verbum hominis homo „ eſt, quod neque vivit, neque ſubſiſtit, ſed viventis, ac ſubſiſten- „ tis quidam cordis motus eſt, non hypoſtaſis. Simul enim pro- „ fertur, ſubinde nuſquam eſt, ac tamdiu dum pronunciatur, per- „ manet " (c). At Dei Verbum perinde ſe habet, ac per os Prophetæ Spiritus Sanctus pronunciat: *Verbum tuum in æternum permanet* (d). Diſtinctionem perſonalem Verbi a Patre confirmat S. Epiphanius etiam ex particula *apud*, quam loco *in* de induſtria ab Evangeliſta poſitam credit, cum dixerit *apud Deum*, non *in Deo*. Verum „ ne quis perperam ac malitioſe hoc interpretetur... „ & verba ad ſuam pravitatem fraudemque convertat " (e), dicens: ſi Verbum eſt apud Patrem, & non in Patre, aut ex Patre, non eſt igitur Patris ſubſtantia Verbum, ſed extra Deum, unitatem ſubſtantiæ cum diſtinctione perſonæ evincit pluribus Evangelii teſtimoniis, ut ſunt: *Ego a Patre exivi, & venio* (f); & *ego in Patre, & Pater in me eſt*, aliiſque pluribus luculentiſſime eam veritatem confirmantibus. S. EPIPHAN.

Manetis, & Manichæorum dogma de duplici principio, Deo ſumme bono, ac Deo ſumme malo, ſic refellit Epiphanius: I. „ Duo ſimul ut exiſtant æqualis ævi, ac ſempiterna, fieri nul- „ lo modo poteſt.... quidquid enim æquale eſt alteri tempore, „ cum eo quoque æternitatem habet æqualem. Quod autem æqua- „ le eſt æternitate, ac ſemper exiſtit, id ipſum Deus eſt, cum „ præſertim nulla ab cauſa initium acceperit. Nihil enim præter „ Deum eſt æternum. Si igitur hæc duo æqualia tempore ſunt, ne „ appellatione quidem differunt. II. Hæc duo principia vel natura „ ſua una verſantur, & conſequens eſt ut amice invicem conſen- „ tiant, mutuaque conjunctione ac conſuetudine ſocientur, neque „ a ſeſe præ amore ac concordia divellantur. Vel invicem ſepara- „ ta ſunt, & tunc horum unumquodque finitum ſit oportet, quod „ autem finitum eſt, perfectum non eſt, eſt enim fine ſuo circum- „ ſcriptum. III. Terminus aliquis requirendus erit, qui utrumque „ definiat, ne ſi ſe mutuo contigerint, communione aliqua extre- „ mis Manichæi.

(a) *Ibid. p.* 608. (b) *Joan.* 1. 1.
(c) *Hær.* 65. *n.* 3. *p.* 609. (d) *Pſal.* 118. *v.* 89.
(e) *Hær.* 65. *n.* 4. *p.* 610. (f) *Joan.* 16. 28.

„ mis illis in finibus copulentur, atque ita conſtituta illa contrarietas
S. Epiphan. „ intercidat. Jam vero... non poteſt id quod dirimit, illorum eſ„ ſe ſimile, ſed ab utroque diverſum. Etenim ſi .... alteri ex „ æternis illis principiis ſimile fuerit, ab eo, cujus ſimilitudinem „ habet, non erit alienum, ſed cum eo conjunctum... unde nullus „ jam in ambarum contrariarum invicem naturarum divortio ter„ minus relinquetur. At ſi neque amborum ſimile eſt, nec ulla „ ſui parte cum altero communicat, falſum eſt, æterna eſſe duo, „ quæ ſemper extiterint, cum tria conſurgant.... ſed & quartus „ quærendus eſt, qui iſtiuſmodi terminum immittat " (a).

De Arianis. De Ario hæc narrat Epiphanius, „ non ſolum Alexandriæ Presbyterum eſſe factum, ſed Baucalenſis cujuſdam Eccleſiæ præfecturam geſſiſſe. Primo quidem errores ſuos in privatis Colloquiis diſſeminaſſe, at plures nactus ſectatores, eos palam vul„ gare non erubuit. Alios quoque Alexandriæ Presbyteros, ac „ Eccleſiarum Rectores publice diverſa docuiſſe, ac diſſenſiones in „ vulgus ſparſiſſe. Itaque alios ad Arium adhæſiſſe, alios ad „ Colluthum, alios Carponæ, alios Sarmatæ (hi enim celebriores „ erant) partes tuitos eſſe; Sarmatam tamen & Carponam Ario „ manus dediſſe, qui brevi ſeptingentas fere Deo conſecratas Vir„ gines ab Eccleſia abſtraxit, & Presbyteros ſeptem, ac duodecim „ Diaconos ab ea abduxit, qui etiam Secundum Pentapolitanum „ Epiſcopum cum aliis nonnullis in partes ſuas pertraxit. Fuiſſe „ proceriore ſtatura, triſtiori ſpecie, totaque corporis configuratio„ ne ſubdoli ſerpentis inſtar ad fraudem & fallaciam compoſita, „ ita ut callido illo externoque habitu facile ſimplicioribus animis „ obreperet. Nam hemiphorium & colobium indutus, in colloquiis „ & ſalutationibus blandus erat imprimis, atque omnium animos „ adulationum illecebris devinctos tenebat " (b). His itaque dotibus inſtructus, mirum non eſt, ſi innumeras in Divinitatem Verbi blaſphemias innumeris pene perſuaſerit.

Audiani. Tametſi in Nicæna Synodo ſtatutum fuerit, feſtum Paſchatis, non quartadecima Luna, ſed ſubſequenti Dominica celebrandum eſſe, nihilo tamen ſecius Audius „ cum Judæis Paſcha celebrare „ voluit, ut ab Eccleſia diſſentire videretur, Eccleſiaſticos, & „ Concilium calumnians, a Conſtantini tempore, ut Imperatoris „ rationem haberent, paternam in celebrando Paſchate conſuetudi„ nem reliquiſſe, & diem commutaſſe, ut ſe ad Imperatoris nu„ tum accommodarent, & cum Natalis Conſtantini celebraretur, „ Paſchatis rationem immutaſſe " (c). Audii ſeceſſus ſub initium nonniſi ſchiſma fuit, verum poſtea cum verba illa Geneſeos: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, &, *ad imaginem Dei factus eſt homo*, ſecundum corticem litteræ interpretare-

(a) *Hær. 66. n. 14. p. 630. & ſeqq.*
(b) *Hær. 69. n. 2. p. 728. & ſeqq.*
(c) *Hær. 70. n. 9. p. 821.*

taretur, perfracte ſimilitudinem illam ad corpus referendam exiſti-
mabat, unde in Anthropomorphitarum errorem dilapſus eſt. Erro- S. Epiphan.
rem Audii confutat Epiphanius, at Eccleſiæ doctrinam de hoc ar-
ticulo non explicat, ſolumque ſcribit: „ Non eſt ullo modo defi-
„ niendum, aut affirmandum, quanam in parte imago illa conſi-
„ ſtat. Sed ineſſe quidem in homine, omnino fatendum eſt.....
„ quocirca negare omnino ad imaginem Dei expreſſum hominem a
„ Fide Catholica, & Eccleſia Dei alienum eſt (*a*).... quæ cum
„ omnes homines ad imaginem Dei creatos eſſe fateatur, nullam
„ tamen partem definit, in qua iſtiuſmodi imaginis ratio collocan-
„ da videatur " (*b*). Audii & ſectatorum ejus „ inſtitutum erat
„ ſane egregium atque admirandum, adeo ut, non ipſe modo,
„ ſed qui illi adhæſerunt Epiſcopi, Presbyteri, ac reliqui omnes
„ de manuum ſuarum labore victitarent; & ipſe Audius, poſt-
quam ab Eccleſia pulſus eſt, ab Epiſcopo quodam, qui ob eaſ-
„ dem contentiones ab Eccleſia receſſerat, Epiſcopus ordinatus
„ fuit " (*c*).

Sectæ Semiarianorum principes ſtatuit Epiphanius Baſilium An- Semiariani,
cyranum, & Georgium Laodicenum; ideo Semiariani nuncupati, & Pneumatomachi, ſeu
quia „ Dei Filium creaturam eſſe dictitabant, ut ſi quos vidiſſent Macedoniani.
„ ab ejuſmodi ſermone exturbari, ſtatim blandiendo ſubjicerent;
„ non perinde creaturam illum facimus, ac cæterarum aliquam,
„ neque fœtum cæterorum inſtar fœtuum eſſe dicimus. Conſubſtan-
„ tialis vocem tanquam a Sacris Litteris alienam penitus explode-
„ bant, & ſolum *ſimile ſubſtantia* (non addendo *per omnia*) præ-
„ ditum aſſerebant. Cum vero de Spiritu Sancto ageretur, non ti-
„ mide, ac diffidenter, ſed rabidorum canum more toto impetu
„ feruntur, & creaturam eſſe ſine ulla cunctatione docebant, & a
„ Patre ac Filio abalienare conabantur " (*d*). Integram recitat
Epiphanius Epiſtolam Pſeudo-Synodi Ancyranæ, quæ præfatos com-
plectitur errores (*e*); cui addit & Seleucienſis Conciliabuli Fidei
Expoſitionem a 43. Epiſcopis ſubſcriptam (*f*). Sophiſmata, queis
Semiariani ſuum tuebantur errorem, hæc erant. Si Filius Dei
ſimilis eſt Patri, neque illi eſt conſubſtantialis, cum qui ſimilis
eſt, idem eſſe nequeat cum illo, cui ſimilis dicitur. Præterea,
„ ut hominum ille ſimilis factus, & homo erat, & non in omni-
„ bus erat. Homo quidem quatenus carnem ſuſcepit hominis....
„ idem autem homo non erat, quatenus cæterorum more natus
„ non fuerat, hoc eſt, e virili ſatu, & utriuſque conjunctione ſe-
„ xus. Ita Filius, qui ſæcula anteceſſit omnia, Deus eſt quatenus
„ Dei Filius, ſed non idem eſt omnino cum Deo Patre, a quo
„ genitus eſt.... quoniam qua Deus eſt, non forma Dei eſt, ſed
„ Deus,

(a) *Ibid. n.* 2. *p.* 813. (b) *Ibid. n.* 3.
(c) *Ibid. n.* 2. *p.* 812.
(d) *Hær.* 73. *n.* 1. *p.* 845. *& ſeqq.*
(e) *Ibid. p.* 846. (f) *Ibid. p.* 872.

„ Deus, nec æqualis Deo, ſed Deus, neque principalis ut Pater "
S. Epiphan. (*a*). Quæ ſophiſmata funditus diſſolvit Epiphanius adverſus Arianos diſputans. Ex pluribus Semiarianis, & nonnullis etiam Catholicis coaluit Pneumatomachorum, id eſt, Spiritus Sancti Divinitatem inficiantium ſecta, quorum hæreſim ut confutet Epiphanius, ea de verbo ad verbum exſcribit, quæ jam in Anchorato docuerat (*b*). Errorem ſuum fulciebant Nicænæ Synodi auctoritate, quæ de Spiritus Sancti Divinitate nihil definierat, nec illum Divinis connumeraverat Perſonis; at illos refellit Epiphanius ſcribens: „ Nulla tum de Spiritu Sancto fuerat inſtituta quæſtio; quippe de his, quæ ſingulis temporibus occurrunt, cavere Synodi, ac decernere ſolent ". Addit: „ Expoſitio ipſa Fidei in Nicæno edita eam veritatem profitetur, nec negat. *Credimus*, inquit, *in unum Deum Patrem Omnipotentem;* ubi vox iſta *credimus*, non ſimpliciter accipienda, ſed de fide intelligenda venit. *Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum*. Neque hoc utcumque dictum, ſed ad fidem in Deum referendum eſt. *Et in Spiritum Sanctum*. Quod nec ſimpliciter uſurpatum eſt, ſed in unam prædicationem, ac gloriam, in unam Divinitatis conjunctionem, in unam conſubſtantialitatem; in perfecta tria, ſed unam Divinitatem, unam ſubſtantiam, unam gloriam, dominationem unam. Quod ex voces *credimus*, & *credimus*, & *credimus* declarant (*c*) ".

Aeriani. Æmulatio, quæ, teſte S. Epiphanio, una eſt ex hæreſum fontibus, in cauſa fuit Aerianæ Sectæ. Aerius quippe, qui Epiphanio ſcribente, eumque oppugnante ſuperſtes erat, „ fuit Euſtathii Sebaſtæ Epiſcopi ſodalis, & ambo cum Ariani eſſent, Monaſticæ vitæ genus amplexi ſunt. Cum autem Euſtathius ad Epiſcopatum eſſet evectus, Aerius etſi id magnopere cuperet, eo tamen pervenire non potuit. Hinc ſimultas ex æmulatione conflata. Et quidem Euſtathius Aerio plurimum indulgere, & addictus eſſe viſus eſt. Nam & Presbyterum hunc poſtea creavit, & Xenodochii, quod Ptochotrophium in Ponto vocatur, curam ei commiſit. Sed cum nullum ſuccenſendi modum faceret Aerius, rixæ, ac jurgia in dies ingraveſcere, ac mutuæ ſimultates augeri cœperunt. Ad hæc peſſimi quidam rumores adverſus Euſtathium ab Aerio ſpargi " (*d*); qui cum ad Epiſcopatum conſcendere non poſſet „ dogma ſuper hominis captum funeſtum, & immane invexit, dicens: Quanam in re Presbytero Epiſcopus antecellit? Nullum inter utrumque diſcrimen eſt . . . magnamque vim ſecum utriuſque ſexus hominum abduxit " (*e*). Huic errori alios addebat, dicens: „ Quid eſt Paſcha quod a vobis celebratur? Nimirum ad Judæorum fabulas adhuc adhæreſcitis. Pergit deinde: „ Et quæ

(a) *Ibid. n. 19. p. 855.*
(b) *Hær. 74. n. 1. p. 886.* (c) *Ibid. n. 14. p. 904.*
(d) *Hær. 77. n. 1. & 2. p. 905.*
(e) *Ibid. n. 3. p. 906.*

„ Et quæ ratio eſt poſt obitum mortuorum appellare nomina ? „ Nam ut vivus oret, aut in pauperes bona ſua diſpenſet, quid ex „ ea re tandem ad mortuum redit ? Quod ſi ſuperſtitum preces „ iis, qui ex hac vita deceſſerint, opitulari poſſunt, nemo pie de- „ inceps agat aliquid, neque boni quidquam faciat . . . Sed neque „ jejunii inſtituendi ulla ratio eſt. Hæc enim omnia Judæorum „ propria ſunt . . . Hinc eſt, quod Aeriani Dominica die jejunare „ potius affectant: quarta vero, ſextaque feria veſcuntur. Quam- „ quam ſæpenumero quarta feria jejunent, non ulla lege, ſed vo- „ luntate ut aſſerunt inducti. Porro diebus ipſis Paſchati proxi- „ mis, quod tempus humi cubando . . . aridorum uſu, precibus, „ vigiliis, jejuniis . . . celebrare ſolemus, illi e contrario jam tum „ diluculo obſonari ſolent, & carnibus, vinoque diſtenti cachinna- „ ri, ridere, eoſque, qui illam Paſchatis hebdomadam ſanctiſſimis „ illis religionibus traducunt, ludibrio habere " (*a*): qua de cau- ſa omnibus odio habiti, „ ab Eccleſiis, agris, pagis, & oppidis „ arcebantur. Ac ſæpenumero totus ille cœtus nive perfuſus per „ oſtia, per campos, ſub dio degebat, aut ad prærupta ſaxorum, „ ſylvaſque confugiebat " (*b*). Ad adſtruendam omnimodam E- piſcoporum, & Presbyterorum æqualitatem hæc proponebat Aerius argumenta: „ Eſt amborum unus ordo, par & idem honor & di- „ gnitas. Manus imponit Epiſcopus; imponit & Presbyter. Bapti- „ zat Epiſcopus; idem facit & Presbyter. Epiſcopus in throno ſe- „ det; ſed & Presbyter (*c*) . . . Apoſtolum Presbyteris, & Dia- „ conis ſcribere, non Epiſcopis. . . . deinde alio loco Epiſcopis, & „ Diaconis, ut idem Epiſcopus & Presbyter eſſe videatur " (*d*). Contra vero Epiphanius ad eminentiorem Epiſcoporum gradum ad- ſtruendum, & utriuſque Ordinis, Epiſcopalis, & Presbyteralis diſ- crimen comprobandum diverſa utriuſque munia promit: „ Siqui- „ dem (ſcribit) Epiſcoporum ordo ad gignendos Patres præcipue „ pertinet. Hujus eſt enim Patrum in Eccleſia propagatio. Alter „ cum Patres non poſſit, Filios Eccleſiæ regenerationis lotione pro- „ ducit, non tamen Patres, aut Magiſtros. Quînam vero fieri pot- „ eſt, ut is Presbyterum conſtituat, ad quem creandum manuum „ imponendarum jus nullum habeat (*e*)? . . . nec intelligi Apoſto- „ lum, cum recens adhuc eſſet Chriſtiani dogmatis propagatio, pro „ re nata ſcripſiſſe. Nam ubi jam Epiſcopi conſtituti fuerant, ad „ Epiſcopos, & Diaconos ſcribebat. Neque enim ſubinde omnia „ ordinari poterant, & quidem Presbyteris in primis, ac Diaconis „ opus erat, a quibus videlicet ambobus Eccleſiaſtica negotia ad- „ miniſtrari poſſent; quare ubi nondum Epiſcopatu dignus aliquis „ occurrerat, nullus ei loco propoſitus eſt Epiſcopus. At ubi ne- ceſſitas

S. Epiphan.

(a) *Ibid. p.* 907.
(b) *Ibid. p.* 906. (c) *Ibid.*
(d) *Ibid. n.* 5. *p.* 908. (e) *Ib. n.* 4.

S. EPIPHAN. „ ceſſitas poſtulabat, nec eorum, qui Epiſcopatu digni erant, co-„ pia deerat, ibi Epiſcopi conſtituti. Sed cum haud magna multi-„ tudo foret, reperiri nulli poterant, qui Presbyteri crearentur; „ unde ſolo Epiſcopo contenti fuerant (*a*).... Quod autem non „ idem eſſe poſſit cum Epiſcopo Presbyter, divinus Apoſtoli ſermo „ declarat, quo quiſnam Epiſcopus, quiſve Presbyter ſit, intelli-„ gitur. Nam ad Timotheum Epiſcopum ſcribens ita loquitur: „ *Presbyterum ne objurga, ſed hortare velut Patrem* (*b*). Quid „ autem attinebat, Epiſcopo vetare, ne Presbyterum objurgaret, „ niſi majorem ipſo poteſtatem obtineret? Quare deinceps admo-„ net: *Adverſus Presbyterum cito accuſationem ne admiſeris, niſi* „ *duobus, tribuſve teſtibus* (*c*). Non alicui ex Presbyteris præce-„ pit, ut accuſationem contra Epiſcopum non admitteret, aut ut „ Epiſcopum non objurgaret " (*d*). Falſam vero de jejunio libe-re, non vero ex præcepto ſumendo, & ſervando opinionem ſic re-jicit & confutat Cyprius Epiſcopus: „ Quis eſt uſpiam terrarum, „ qui in eo non conſentiat, quartam, ſextamque feriam ſolemni „ in Eccleſia jejunio conſecratam? Quod ſi ex Apoſtolorum con-„ ſtitutione repetenda nobis auctoritas eſt, cur illis quartæ, ſextæ-„ que feriæ jejunium perpetua lege ſancitur excepta Pentecoſte? „ Jam vero utri tandem illorum peritiores ſunt? An errore dece-„ ptus homuncio, qui nunc tandem emerſit.... an qui ante nos „ teſtes extiterunt, quique ante nos eamdem traditionem in Eccle-„ ſia retinuerunt, quam & ipſi a Parentibus ſuis acceperant, & i-„ pſorum Parentes a Majoribus ſuis didicerant (*e*) "? Pari pacto perpetuam Eccleſiæ Traditionem opponit Aerio neganti orandum pro defunctis, ſcribens: „ Illud neceſſario facere Eccleſiam dico, „ quæ traditum ſibi ritum illum a Majoribus accepit. Poteſt vero „ quiſquam maternam ſanctionem, aut patris legem evertere? „ quemadmodum a Salomone ſcriptum eſt: *Audi, Fili, ſermonem* „ *Patris tui, & ne repellas legem Matris tuæ* (*f*).... Matrem „ vero noſtram Eccleſiam decreta quædam habere penes ſe, quæ „ diſſolvi, evertique nequeunt ".

Anomœi. Anomœi ex græco vocabulo ἀνόμοιος dicti, quod diſſimile ſignifi-cat; quippe qui non ſolum Filium Patri per omnia ſimilem cum Semiarianis inficiabantur, ſed etiam diſſimilem, nec eandem Divi-nitatem habere, cum illo profitebantur. Appellati ſunt etiam ex celebrioribus ſuæ ſectæ viris Aetiani, Eunomiani, Eudoxiani, Teophoniani. Inter cæteros tamen eminuit Aetius Diaconus, „ qui „ ad eum dignitatis gradum ob ineptias ac nugas ſuas a Gregorio „ Alexandrino promotus fuit (*h*). Hic uſque ad adultam ætatem „ exte-

(a) *Ibid. n.* 5. (b) *Ad Timoth.* 5. 1.
(c) *Ibid. v.* 19. (d) *Hær.* 75. *n.* 5. *p.* 909. *& ſeq.*
(e) *Ibid. n.* 6. *p.* 910. (f) *Prov.* 1. 8.
(g) *Hær.* 75. *n.* 8. *p.* 912.
(h) *Hær.* 76. *n.* 1. *p.* 912.

„ exterarum diſciplinarum fuit omnino rudis. Tandem vero cum „ Alexandriæ Ariſtotelico Sophiſtæ navaſſet operam, ab eoque Dialecticam didiciſſet, totus in illud incubuit .... ut geometricas figuras, divinas ad res tractandas, definiendas, docendaſque transferret " (*a*). Nil proinde mirum, ſi in innumeros impegit errores, & portentoſa opinionum monſtra adverſus Dei Filium, ac Spiritum Sanctum invexit. „ Ad tantam vero cæcitatem, inſolentiamque provectus eſt, ut illud vulgo jactaret: tam perſpicue „ Deum novi, ac tantam illius notitiam ſum conſecutus, ut ne „ me ipſum quidem melius, quam Deum noverim " (*b*). Stupra, & adulteria, cæteraſque corporis ſpurcitias, „ nullius eſſe momenti dicebat, corporis enim hanc eſſe neceſſitatem, ac functionem, „ quemadmodum.... penula, vel feſtuca aurem ſcalpimus, atque „ hoc modo pruritus deſinit, ſic & id naturaliter nobis evenit, neque quiſquam eam rem faciendo peccat " (*c*). Nihil aliud a nobis flagitare Deum dicebat, quam ut cognoſcamus ipſum. Ob hæc portentoſa dogmata „ in ſubjectam Tauro monti regionem „ juſſu Conſtantii exulare coactus eſt, ubi perniciosſam ſuam doctrinam longe lateque propagavit, & palam, & audacter, perfrictiorique, quam antea, fronte, tercentis ab illo conſcriptis Capitulis acerbiſſimum erroris illius, quem evomuerat, virus in medium ſine ulla intermiſſione protulit (*d*). Anomœi Prophetarum, & Apoſtolorum teſtimonia rejiciebant, eorumque nomina „ contumeliis inceſſebant, eos, qui baptizati jam fuerant, iterum „ baptizabant, non modo qui a Catholicis, aut ab aliis hæreſibus, ſed eos etiam, qui ab ipſiſmet Arianis deficiebant. Repetiti porro illius Baptiſmi ea formula erat: In nomine Dei increati, & Filii creati, & in nomine Spiritus ſanctificantis, & a „ creato Filio procreati .... Sunt etiam qui narrant, quotquot ab „ iis denuo baptizantur, in caput demergi, pedibus in ſublime „ porrectis, & ita ad jurandum adigi, nunquam ſe ab illius errore, atque hæreſi diſceſſuros (*e*). Addendum, quod Epiphanio compertum nequaquam fuit, ab Juliano poſtliminio revocatum Aetium a quodam ſuæ Sectæ Epiſcopo fuiſſe ad Epiſcopalem Ordinem promotum. S. Epiphan.

Id unum humanæ naturæ perturbator „ (ſcribit S. Epiphanius), & hoſtis Diabolus ſtudet, nunquam ut ab infeſtandis „ hominibus ceſſet: qui amariſſimo veneno exquiſitos cibos inficit, „ ac melli fel admiſcet; idque potiſſimum illorum opera molitur, „ qui admirabili vitæ inſtituto celebrantur, & propter ſinceræ fidei „ ſtudium, ardoremque commendantur (*f*) ... Egregius ſiquidem ille ac venerabilis Senex, quem nos, & beatæ memoriæ Apollinariſtæ.

„ Papa

(a) *Ibid. n. 2. p. 913.*
(b) *Ibid. n. 4. p. 916.*
(c) *Ibid. p. 917.* (d) *Ibid. n. 2. p. 914.*
(e) *Ib. n. 6. p. 992.* (f) *Hær. 77. n. 1. p. 995.*

Digitized by Google

S. EPIPHAN. „ Papa Athanaſius, immo vero Catholici omnes, unice dileximus, „ Apollinaris Laodicenus (*a*), primus invexit, Chriſtum carnem „ cum anima dumtaxat ſuſcepiſſe, mentem vero nequaquam " (*b*). Mirari autem ſatis non poſſumus, S. Epiphanium tam honorifice & ſenſiſſe, & ſcripſiſſe de Apollinari, quippe quem latere minime poterat, plures adverſus ipſum ab hoc hæreſiarcha calumnias, & criminationes ab exordio ſuæ hæreſeos, id eſt anno 375. confictas vulgataſque fuiſſe. Ex collatione habita Antiochiæ a S. Epiphanio cum Vitale præcipuo hujus ſectæ Viro nullo tunc temporis alio errore inſimulatos fuiſſe apparet, præter quam a Chriſto humanam mentem aſſumptam inficiarentur (*c*); verum poſtea nonnullos ex Apollinariſtis in ea eſſe ſententia deprehenſum eſt, „ Mariam poſt editum Chriſtum cum Joſepho viro ſuo conſuetudinem habuiſſe (*d*): quod tamen de Apollinari ſe vix credere poſſe profitetur S. Epiphanius, quod ſimiliter cenſet de Chiliaſtarum errore Apollinariſtis attributo.

Antidicomarianitæ, & Collyridiani. Ex Apollinariſtarum grege prodiere Antidicomarianitæ, ſive Virginis Mariæ hoſtes, „ qui vel præcipuo in Virginem odio (ſcribit S. Epiphanius), ut ejus gloriam obſcurarent, ſive invidia, „ ſive erroris tenebris obcæcati, quo mortalium animos inquinarent, eo temeritatis progreſſi ſunt, ut præfatum errorem vulgarent, docerentque, Sanctiſſimam Mariam poſt Chriſtum in lucem „ editum cum viro ſuo Joſepho conſuetudinem habuiſſe ". Quod hæreticum dogma cum in Arabia pervulgatum audiſſet Sanctiſſimus Præſul, longiorem Epiſtolam in ejus refutationem conſcripſit, ac ad illas regiones miſit (*e*). In ea & aliud, ut ipſe vocat, amentiæ genus deteſtatur & refellit, illorum, qui Sanctiſſimam Virginem pro Dea obtrudere vellent. Collyridiani appellati ſunt hujus inſaniæ ſectatores, eo quod tortam panis, quæ collyris græce dicitur, ſacrificantes, offerrent in Sanctiſſimæ Virginis nomen. Superſtitionem hanc non minus quam præcedentem &, periculoſam, & ridiculam, ac ludibrio dignam appellat. Vigebat quoque in Arabia, ubi mulierculæ quædam e Thracia profectæ eam diſſeminaverant ſuperſtitionem; mirum enim in modum mulieribus novitatis amantibus inſania hæc arridebat (*f*).

Meſſaliani. Ab infelicibus pariter mulierculis cum aliquibus viris invectam, dicit S. Epiphanius, Meſſalianorum, ſive Orantium ſectam, in qua ejus ſectatores ſemper in oratione intenti, cætera omnia religionis, juſtitiæ, & pietatis opera negligebant. Et quamvis „ de illorum „ turpitudine, & flagitiis nihil certi ſe comperiiſſe ", dicat S. Epiphanius, „ ab iis tamen nequaquam abhorrere (ſubdit) vel „ eorum

(a) *Ibid. n. 2. p. 996.* (b) *Ibid. n. 1. p. 995.*
(c) *Ibid. n. 23. p. 1016.*
(d) *Ibid. n. 26. p. 1030.*
(e) *Hær. 78. n. 1. p. 1034.*
(f) *Hær. 79. n. 1. p. 1057.*

Digitized by Google

S. EPIPHAN.

„ eorum conſuetudo perſuadet, qua promiſcue viri cum mulieribus „ cubant “ (*a*).

„ Hæ ſunt octoginta hæreſes, quas in Orbem terrarum introdu„ ctas ad hanc diem audivimus „ (ſic ſcribit S. Epiphanius coronidem imponens huic magno & laborioſo operi) : eas deſignatas dicit „ in octoginta illis pellicibus, & concubinis, de quibus eſt „ ſermo in Canticis Canticorum, quæ uxorum legitimarum nomi„ na minime merentur, cum neque ab Rege dotem acceperint, „ neque in Teſtamenti tabulis cum filiis hæredes ſcriptæ ſint .... „ Unica enim illa Columba, quæ a Sponſo laudatur, id eſt, Ec„ cleſia Catholica legitimos filios, ac hæredes procreare poteſt, & „ penes quam fides legitima, ac intemerata ſervatur “. Hinc quaſi occaſionem nactus, veræ fidei expoſitionem contexit, cujus hæc ſunt præcipua capita.

Finis hujuſce Tractatus de hæreſibus.

Eccleſia itaque „ ſingularis illa Columba, ſanctaque Virgo (ſcri„ bit S. Epiphanius) Deum confitetur Patrem, & Filium, & Spi„ ritum Sanctum.... conſubſtantialem Trinitatem, non coaleſcen„ tem, aut confuſam (*b*). ... Dominum ipſum corpus Adamo fa„ bricaſſe, & *inſpiraſſe illi ſpiritum vitæ* (*c*) ... tum Moyſi le„ gem tradidiſſe Deum ipſum, Patrem, & Filium, & Spiritum „ Sanctum, quæ eſt una Divinitas .... Ad hæc, noſtrum illum „ Deum Judæorum, ac Chriſtianorum eſſe communem (*d*) ..., „ Unigenitum Dei ad nos veniſſe, & Chriſtum e Maria ſemper „ Virgine revera natum eſſe, in utero geſtatum, & per genitalem „ meatum in lucem editum ſine ulla turpitudine, fœditate, vel „ labe “ (*e*). Omnia credit, quæ de illo in Evangelio narrantur; „ nec non moriturum unumquemque noſtrum, ac reſurrecturum „ cum hoc ipſo corpore, cum eadem anima, cum hoc toto inſtru„ mento denique, ut quilibet meritis ſuis conſentanea præmia per„ cipiat “ (*f*). A dogmatibus vero ad Eccleſiæ ſanctionem, & diſciplinam progrediens, ſubdit : „ Fundamentum, ac veluti cre„ pido quædam in Eccleſia virginitas eſt, quæ a pleriſque colitur, „ & obſervatur, & in illuſtri quadam gloria ac prædicatione ver„ ſatur .... ſecundum hanc continentia .... deinde viduitas ...., „ poſt ſuum quoque locum obtinent honeſtæ nuptiæ, præſertim ſin„ gulares, ac minime repetitæ .... Quod ſi quis mortua uxore, „ vel mulier mortuo marito id voluerit, alterum maritum, uxo„ remve .... ſibi adſciſcere licet. Horum omnium veluti faſti„ gium .... ſibi Sacerdotium vendicat, quod ex Virginum ordine „ præcipue conſtat, aut ſi minus ex Virginibus, certe ex Mona„ chis, aut ex iis, qui a ſuis ſe uxoribus continent, aut ſecundum „ unas nuptias in viduitate verſantur; ſecundis vero nuptiis impli„ citus,

(a) *Hær.* 80. *n.* 3. *p.* 1070.
(b) *In Exp. Fid. n.* 14. *p.* 1095.
(c) *Gen.* 2. (d) *In Exp. Fid. p.* 1096.
(e) *Ibid. p.* 1097. (f) *Ibid. n.* 18. *p.* 1100.

S. Epiphan.

„ citus, in Eccleſia ad Sacerdotium non admittitur, tametſi ab u-
„ xore aut ſeſe contineat, aut ſit viduus. Ejuſmodi, inquam, ab
„ Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi gradu rejicitur.
„ Secundum hos gradus Lectorum ordo ex omnibus ordinibus eligi
„ poteſt, hoc eſt, ex Virginibus, Monachis, Continentibus, Vi-
„ duis, & iis, qui honeſtis matrimoniis illigantur. Immo ſi neceſ-
„ ſitas tulerit, ex illis etiam adſciſcuntur, qui poſt prioris uxoris
„ obitum cum altera ſeſe copulaverint.... Diaconiſſæ ad hunc u-
„ ſum adhibentur, ut mulierum decoris, & honeſtatis cauſa ſint
„ adminiſtræ, ſi id forte neceſſe fuerit, ſive dum Baptiſmo initian-
„ dæ ſunt, ſive dum eorum corpora perſcrutanda. Illæ quidem uni-
„ viri, & continentes eſſe debent, vel poſt unas nuptias viduæ
„ vel perpetuæ virgines. Poſt illos omnes ordines deinceps Exorci-
„ ſtæ ſequuntur, & linguarum interpretes tam in lectionibus, quam
„ in concionibus. Sequuntur Laborantes, qui mortuorum corpora
„ curant. Tum Janitores, ac reliqui diſciplinæ cauſa ordines inſti-
„ tuti (*a*). Sacri porro conventus, & Synaxes.... ſunt his potiſ-
„ ſimum diebus, quarta, ſextaque feria, & Dominica. Item quar-
„ ta, ſextaque feria jejunium ad horam uſque nonam indicitur,
„ propterea quod quarta feria comprehenſus eſt Dominus, & ſexta
„ feria in Cruce ſublatus .... Neque vero ut ei gratificemur, qui
„ noſtra cauſa paſſus eſt, inſtituta ſunt jejunia, ſed ut ſalutis no-
„ ſtræ cauſa cruciatus illos profiteamur.... atque ut hæc a Deo
„ jejunia expiandis noſtris ſceleribus imputentur. Porro hujuſmodi
„ jejunium toto anno in Eccleſia Catholica diligenter obſervatur,
„ quarta, ut dixi, ſextaque feria ad horam uſque nonam, exceptis
„ quinquaginta Pentecoſtes diebus, quibus neque genua flectun-
„ tur, neque jejunium indicitur .... ſed neque Epiphanio-
„ rum die, quo Dominus ſecundum carnem natus eſt, licet
„ jejunare, tametſi quartam in feriam, vel ſextam inciderit.
„ At qui pietati ſtudent, egregia quadam ac laudabili volun-
„ tate perpetuo, ſolis Dominicis, ac Pentecoſtes diebus exce-
„ ptis, jejunia ſibi, ac vigilias imponunt. Nam dominicas omnes,
„ feſtas, hilareſque eſſe, Catholica ſanxit Eccleſia. Ac ſolemnes
„ conventus matutinis horis indicit, nec ulla jejunia celebrat....
„ Cæterum ante ſeptem Paſchatis dies quadrageſimam obſervare,
„ atque in jejuniis perſeverare, eadem conſuevit Eccleſia, Domi-
„ nicis vero nullis omnino, adeoque nec ipſius Quadrageſimæ, je-
„ junare ſolet. Præterea ſex illos Paſchatis dies xerophagiis, id
„ eſt, arido victu tranſire populus omnis aſſuevit, hoc eſt panem
„ dumtaxat cum aqua ſub veſperam adhibere. Immo vero nonnul-
„ li, biduum, vel triduum, vel quatriduum uſque jejunia proro-
„ gant. Alii totam hebdomadam uſque ad ſequentis Dominicæ
„ gallicinium ſine cibo tranſmittunt. Pervigilia vero ſex obeunt,
„ ac totidem Synaxes, quæ tota Quadrageſima poſt horam nonam
„ ad

(a) *Ibid. n. 21, p. 1103. & ſeq.*

S. Epiphan.

„ ad Veſperam uſque celebrantur. At quibuſdam in locis in ea
„ ſolum nocte, quæ quintam feriam ſequitur, & in feriam ſex-
„ tam deſinit, atque in ea, quæ Dominicam antecedit, pervigi-
„ lant. Aliis in locis quinta feria divini Myſterii cultus hora ter-
„ tia celebratur, atque ita miſſio fit populi, ut in aridorum uſu
„ perſiſtant. Alibi vero divini Myſterii cultus non prius indici-
„ tur, quam Dominicus dies illuxerit, cum ſub Gallorum cantu
„ dimittitur Populus in ipſo reſurrectionis feſto.... Quod ad alia
„ myſteria pertinet, ut Baptiſmi, & quæ interiora ſunt, ea riti-
„ bus illis, ac cæremoniis obeuntur, quæ ex Evangelio, & Apo-
„ ſtolòrum auctoritate, ac traditione profectæ ſunt (a)... Mor-
„ tuorum nominatim memoria fit, ac preces, & ſacrificia, myſte-
„ riaque frequentantur. Matutinæ inſuper laudes in Eccleſia Ca-
„ tholica, matutinæque preces aſſiduè celebrantur, lucernales item
„ Pſalmi, & orationes.... Monachorum alii in Urbibus degunt,
„ alii.... ab hominum frequentia longius abſcedunt. Nonnullis
„ prolixior coma placuit, ſanctioris videlicet inſtituti cauſa, id
„ quod ſuapte voluntate ſine Evangelii præcepto, aut approbatio-
„ ne Apoſtolorum faciunt. Nam Apoſtolus Paulus formam ejuſ-
„ modi, atque cultum abdicavit, ſicut & alia in eadem Catholica
„ Eccleſia inſtituta vivendi præſtantia: nimirum quod alii carnibus
„ prorſus abſtineant, tam quadrupedum, & avium, quam pi-
„ ſcium, nec non ovis, & caſeo. Igitur ſunt, qui illis omnibus
„ abſtinent, alii quadrupedibus dumtaxat, ſed avibus, & cæteris
„ veſcuntur. Alii etiam ab avibus temperant, ova, & piſces ad-
„ hibent. Alii etiam ova repudiant. Sunt, qui ſolos piſces reti-
„ nent, quibus nonnulli etiam abſtinent, qui tamen caſeum ſibi
„ permittunt. Alii vero caſeo non utuntur. Præterea quidam a
„ pane abſtinent; quidam ab arborum fructibus, & coctis omni-
„ bus; plerique humi cubitant: alii nudis pedibus, ac ſine calcea-
„ mentis incedunt. Alii occultum cilicium ferunt, qui id laudabi-
„ liter.... Nam cilicium palam, ac præ ſe ferre minus decorum
„ videtur.... Neque plus decoris habet.... cum vinculis collo
„ inditis incedere. Sed quamplurimi ad balnea numquam vadunt.
„ Nonnulli Sæculo ita renuntiarunt, ut leviores quaſdam artes,
„ ac minus negotioſas ſibi ipſis excogitarent, ne ætatem in otio
„ degerent, aut cibum cum cujuſquam incommodo ſumerent. Ma-
„ gna vero ex parte in decantandis Pſalmis, ac perpetuis orationi-
„ bus, & Sacrarum Litterarum lectionibus, iiſdemque memoriter
„ pronuntiandis ſe ipſos exercent (b). Jam vero hoſpitalitatis,
„ humanitatis, & in omnes pauperes beneficentiæ fructus toti Ca-
„ tholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ communis omnibus eſt indi-
„ ctus.... Ab omnium hæreſum communione ſe ſegregat, forni-
„ cationem, adulterium, ac libidinem proſcribit omnem. Item

N 2 „ ido-

(a) *Ibid. n.* 22.
(b) *Ibid. n.* 23. *p.* 1106.

S. EPIPHAN.

„ idololatriam, homicidium, ſcelus omne, maleficas artes, venefi-
„ cia, aſtronomiam, auguria, ſortitiones, incantationes, amuleta,
„ quæ phylacteria vocantur. Ad hæc theatra, equeſtres ludos, ve-
„ nationes, ac muſica ſpectacula damnat. Tum maledicentiam o-
„ mnem, detractionem, pugnam, atque rixam, blaſphemiam, in-
„ juriam, cupiditatem, & uſuram. Negotiatores non admodum
„ probat, ſed in omnium infimo loco conſtituit: oblationes ab iis,
„ qui injuria neminem affecerint, neque ſcelus aliquod perpetra-
„ rint, ſed juſte vitam inſtituunt, admittit.... Illud vero...., a
„ præſtantioribus obſervatur, ut ne dejerent omnino, neque con-
„ vicium cuique faciant, aut imprecentur.... Plerique vero bona
„ ſua vendunt, & in pauperes diſtribuunt " (*a*). Hæc eſt juxta Epiphanium Eccleſiæ fides, & forma ex Lege, Prophetis, Apoſtolis, & Evangeliſtis conflata. Deinde opus ſuum claudit, commendans fratrum orationibus Anatolium, „ qui has contra
„ octoginta hæreſes diſputationes notarum compendiis, ac prolixa
„ voluntate in ſchedis excipere, ac emendare meruerit, & Hy-
„ patium venerabilem Diaconum, qui idem illud opus a ſchedis
„ in quaternionibus deſcripſit " (*b*).

Anchoratus ſcriptus circa an. 374. Qua de cauſa.

Hoc Opus S. Epiphanius inſcripſit Tarſino & Matidio Presbyteris Eccleſiæ, quæ eſt in Oppido Suedris in Pamphylia, qui ab eo poſtulaverant, „ut rectam, ſanamque fidem uberius explicare non gra-
„ varetur (*c*): quo & rudiores, & adhuc in fide hæſitantes confir-
„ marentur ". *Anchoratum*, græce *Ancyrotos* nuncupavit; „ propterea
„ quod animum de vita ac ſalute ſollicitum inſtar anchoræ mode-
„ ratur " (*d*). Adeo celebre factum eſt hocce Opus in Eccleſia, ut brevi per totum Orbem fuerit diſſeminatum, & unicum eſt, cujus Sozomenus meminerit, & Socrates Lectores ſuos hæreſum nomina, & portentoſa dogmata noſſe cupientes ad hoc Opus remittit. Photius illud Synopſim, ſive Compendium appellat libri de hæreſibus, ex quo pronum eſt colligere, Photium elucubratum ab Epiphanio Panarium poſt Anchoratum ignoraſſe. S. Epiphanius illud quandoque *magnum ſuum de fide Opus* appellat.

Analyſis.

In hoc Opere S. Epiphanius non ſolum de Trinitate, verum & de Incarnatione, reſurrectione mortuorum, ac de aliis fere omnibus fidei, ac religionis noſtræ dogmatibus fuſe, accurateque pertractat. Primum vero fidei noſtræ objectum ſtatuit unum Deum in tribus Perſonis: „ Solus enim eſt, veruſque Deus; quandoquidem
„ ſolus a ſolo unigenitus, ſoluſque Spiritus Sanctus ab illo pro-
„ ceſſerunt. Nam Trinitas in Unitate conſiſtit, eſtque Deus unus
„ Pater, Filius, & Spiritus Sanctus " (*e*). Divinitatem Verbi iiſdem evincit Scripturæ teſtimoniis, quæ jam in eam rem in Pa-

(a) *Ibid. n.* 24. *p.* 1107.
(b) *Ibid. p.* 1108.
(c) *Epiſt. ad Epiph. p.* 2. *Tom.* 2.
(d) *Pag.* 1. (e) *Anchor. n.* 2. *p.* 7.

Panario allegaverat. Divinitatem vero Spiritus Sancti probat, quia in Scripturis dicitur *Spiritus Dei*, *Spiritus Patris*, *Spiritus veritatis*, *qui a Patre procedit*, *& a Filio accipit* (*a*); quod in ejus nomine in baptiſmo abluimur (*b*); quod Ananiæ contra Spiritum Sanctum mentienti Petrus exprobravit, quod *non hominibus*, *ſed Deo mentitus eſſet* (*c*); quod juſti ab Apoſtolo dicuntur eſſe *Templum Spiritus Sancti* in illis habitantis (*d*). Eam veritatem confirmat tum ex cœleſti doxologia: „ qua Seraphim, & Cherubim tertio clamant *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, „ non dicunt Sancti, Sancti, Sancti, ut ei, quod ſingulare eſt, multiplicem appellationem tribuant, neque trium numerum diſſimulent.... etenim unus eſt Deus Pater in Filio, Filius in Patre „ cum Spiritu Sancto " (*e*): tum ex eo, quod de Spiritu Sancto dictum ſit, quod *omnia perſcrutatur*, *etiam profunda Dei* (*f*); „ & cum in Sanctis inhabitare cœperit, hoc ipſis tribuit, ut profunda Dei perſcrutari poſſint.... atque ut id infinita quadam „ amplitudine faciant, non exiliter ac jejune, quemadmodum qui „ Arianæ factioni, ac cæteris hæreſibus adhæreſcunt " (*g*): quas hæreſes numero octoginta enumerat, & de quibus in hocce, quod verſamus opere, pertractat.

S. Epiphan.

Poſt Trinitatis dogma, de reſurrectione mortuorum fuſius diſputat; quippe qui audierat, „ nonnullos nuper excitatos eſſe, qui eam „ inficiarentur "; quibus, ſubdit, „ plerique omnium, qui monaſticam in Ægypto, Thebaide, cæteriſque regionibus vitam exercent, facile primas deferunt " (*h*); quibus verbis deſignat Ruffinum, Didymum, alioſque Nitriæ Monachos, qui ſub Origeniſtarum nomine traducebantur, & quos Theophilus Alexandrinus acriter adeo eſt inſectatus. Verum cum reſurrectionis futuræ veritatem non ſolum adverſus hæreticos propugnare ſtatuerit, ſed etiam adverſus Gentiles, hinc promit argumenta non ex Scripturis ſolum, verum & ex ratione, & Gentilium fabulis. „ Reſurrectionem itaque, ſcribit, createæ res omnes palam coarguunt; „ quæ quotidie ſpeciem quamdam reſurrectionis oſtendunt.... „ nam & dies occidit, & rurſum exoritur.... quæ ſucciſa ſunt „ poſt exciſionem rurſum excitantur.... herbarum, ſtirpiumque „ ſemina.... primum emortua ad perfecta poſtmodum incrementa „ perveniunt: niſi enim mortua fuerint, nequaquam viviſcunt. „ Quid quod in decem manuum, ac pedum unguibus reſurrectionem quodammodo Deus obſignat.... quin & ipſa capillorum „ corona eamdem reſurrectionem prædicat " (*i*). Reſurrectionem etiam

Argumenta ex ratione naturali ducta pro reſurrectione mortuorum.

N 3

(a) *Joan.* 15. 26. *&* 16. 14.
(b) *Anch. n.* 8. *p.* 13.
(c) *Act.* 5. 4. (d) 1. *Cor.* 6. 19.
(e) *Anchor. n.* 16. *p.* 15.
(f) 1. *Cor.* 2. 10. (g) *Anch. n.* 12. *p.* 17.
(h) *Ibid. n.* 83. *p.* 88. (i) *Ibid. n.* 84. *p.* 89.

etiam adſtruunt quædam animalia, quæ ſex totos menſes inter mor- S. Epiphan. „ tuos jacent, ac ſubinde excitantur ad vitam, cujuſmodi ſunt „ mures alpini, & ſcarabæi “. Nihil vero efficacius idem confirmaret, quam Phœnicis exemplum, ſi quæ Antiquiores de fabuloſa hac ave narrant, & ſcribunt, vera forent. At S. Epiphanius rem narrat, prout tunc creditam dicit, vulgatamque, tum apud Fideles, tum apud Infideles, videlicet quod, „ quingenteſimo ætatis anno, cum inſtare obitus ſui tempus perſenſerit, cellulam ex aromatibus conſtructam in urbem quamdam Ægypti „ tranſportare ſolet, quæ Heliopolis appellatur, ab Ægyptiis vero, & Hebræis On. Ibi pectus ſuum alis converberans, ignem „ e ſuo corpore exprimit, quo ſubjectam materiam incendit. Ita „ ſemeptipſam, carnemque ſuam omnem cum oſſibus exurit. Tum „ occulta quadam Dei providentia ſuperfuſa nubes depluit, ac „ flammam illam.... extinguit. Mortua igitur ave, ac flammis „ prorſus aſſata, carnis, & corporis ſuperſtites reliquiæ eodem die „ conſumptæ vermem generant, qui paulo poſt pennatus evadit, & „ in pullum convertitur. Is tertia die demum adoleſcit, atque ita „ loci illius accolis, qui iſtic occupantur, conſpiciendum ſe præbet, „ Inde in patria convolans acquieſcit “ (*a*).

Argumenta ex fabulis. Gentilibus vero, ac Barbaris reſurrectionem ſuadere conatur ſuis ipſorum fabulis, quibus fidem adſtruunt. „ Nam (ſcribit) ut fictis illorum commentis traditur, Alceſtis Peliæ filia pro Admeto viro ſuo mortua, triduo poſtea ab Hercule ad ſuperos excitata ex Inferorum penetralibus emerſit. Idem & Pelopi contigit „ Tantali filio, cum ejus corpus in fruſta conciſum parens ipſe „ falſis illorum numinibus appoſuiſſet. Nec non Eucleis, quem „ Æſculapius revocavit ad vitam.... Proteſilaus idem Laodimiæ „ opera conſecutus fingitur “ (*b*). Argumentum etiam deſumit ex Gentilium more, „ qui ad eum locum, in quo ſunt condita „ mortuorum corpora, ſeſe conferentes, conſepultos illic nominatim „ inclamant. Surge, inquiunt, defuncti nomen appellantes, bibe, „ & epulare “ (*c*): qui mos profecto indicat, defunctorum animas prope corpora reſurrectionem expectantes reſidere.

Argumenta adverſus hæreticos. Adverſus hæreticos vero diſputans, primo inſanam appellat opinionem illorum, qui „ reſurrectionem ad ſolas animas referunt... „ Quî enim reſurgere poterit anima, quæ nunquam ceciderit? non enim animas in ſepulchro, ſed corpora deponimus; Animæ quippe non cadunt, ſed carnes “ (*d*). Secundo cæteras omnes impietate ſuperare dicit opinionem illorum, „ qui non eamdem carnem excitari putant, ſed aliam in ejus lo- „ cum ſubſtitui “ (*e*). Impiam merito appellat, 1. quia Dei juſti-

(a) *Ibid. n.* 85. *p.* 89. (b) *Ibid. n.* 86. *p.* 90.
(c) *Ibid. n.* 87. *p.* 91.
(d) *Ibid. n.* 87. *p.* 90.
(e) *Ibid. n.* 89. *p.* 92.

juſtitiam peſſundat; „ minime enim juſtum eſt Dei judicium, qui „ aliam carnem pro ea quæ peccaverit condemnet, aut aliud corpus „ ad cæleſtis patrimonii gloriam, regnumque perducat, quam illud „ ipſum, quod jejuniis, vigiliis, inſectationibus, Dei eſt cauſa conſli„ ctatum " (*a*). 2. Quia adverſatur Apoſtolo prædicanti: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem* (*b*). 3. Quia reſurrectio noſtra ſimilis ſit oportet Chriſti reſurrectioni, „ cujus corpus non „ aliud fuit, quod ex ipſo poſt triduum e ſepulchro ſurrexit ... (*c*) „ & ideo clavorum cicatrices retinuit, nec illas abolere voluit, neque „ lanceæ veſtigium; tametſi januis clauſis eſſet ingreſſus; etenim „ quod in eo carnale corpus erat, ſpiritale ſurrexit " (*d*). Plura deinde congerit Scripturarum teſtimonia ad eamdem confirmandam veritatem, quæ eadem ſunt, quæ in Panario adverſus Samaritanos intorſerat.

S. Epiphan.

Non in eum ſolum collineavit ſcopum S. Epiphanius in hocce ſuo elucubrando Opere, videlicet ut poſtulantibus arma ſuppeditaret, queis hæreſes oppugnarent, verum etiam ut quædam opportuniora ſuggereret media, queis Gentiles ad Catholicam, quam propugnaverat, fidem amplectendam allicerentur. In hunc itaque ſcopum Paſtoribus ſuggerit, ut Gentilium oculis objiciant ſuorum Numinum infamiam, turpitudinem, vilitatem; „ nimirum crude„ lem, & ſanguinarium Martem, ebrioſum Bacchum, qui promi„ ſcuam ſectabantur Venerem, Jovem, & Apollinem ... Expro„ brent, quod feras, & agreſtes belluas, atque ipſa animantia, „ quæ ſibi ad ſervitutem a Deo attributa fuerunt, divinis honori„ bus affecerint. Non eos vel canis latrantis puduerit, vel hirci „ libidinoſi, vel imbecillis oviculæ ... vel immaniſſimi crocodili ... aut „ accipitris, aut corvi, aut fœdiſſimi ſerpentis " (*e*). Ad perpendenda avocent teſtimonia illorum Philoſophorum, & clariorum Virorum, qui Unitatem Dei, & Idololatriæ falſitatem & agnoverunt, & prædicaverunt; cujuſmodi ſunt „ Heraclitus, qui Ægyptios ri„ debat, quod Typhonem, & Oſirim ſub terram depreſſos lu„ gubri carmine proſequerentur, dicens: ſi Dii ſunt, cur illos de„ fletis? Si mortui ſunt, fruſtra lamentamini. Eudemon, qui di„ cere ſolebat: ſi quidem Dii ſunt, de his afferere non poſſum, „ & cujuſmodi ſunt, explicare vereor. Philemon Comicus, qui „ canebat: *At Deum unicum quicumque adorant, ſpem bonam ac* „ *certam gerunt ſuæ ſalutis* " (*f*). Præterea illis probro vertant, quod pro Numinibus veris colunt, quos jamdiu mortuos ſciunt, & quorum ſepulchra oſtenduntur; „ ut Jupiter, cujus ſepulchrum „ in Inſula Creta in monte Leſio ad hunc uſque diem digito de„ monſtrari ſolet " (*g*); homines ſolum ſceleribus, impudicitiis,

N 4 aliiſ-

(a) *Ibidem*. (b) 1. *Cor*. 15. 53.
(c) *Anchor*. *n*. 92. *p*. 95. (d) *Ibid*. *n*. 93.
(e) *Ibid*. *n*. 105. *p*. 106. (f) *Ibid*. *n*. 106.
(g) *Ibid*. *n*. 108, *p*. 108.

Digitized by Google

S. EPIPHAN. aliiſque infandis criminibus celebres. Suorum Vatum, & Poetarum impoſturas detegant, qui ut Deorum ſuorum facinora incruſtarent, prodigia quædam confinxere; cujuſmodi ſunt, cum fingunt, Jovem, „ ut Danae potiretur, in aurum mutatum eſſe, quo pudicam, & „ thalamo concluſam vitiare poſſet; ſed aurum eſſe non potuit; „ verum ut erat vafer, & callidus, auro ac muneribus virginem „ corrupit. Ad hæc, Ledæ amoribus irretitus, in Cygnum con- „ verſus eſt, ut hoc ipſum argumento ſit, flagrantem illius libidi- „ nem veluti pennis quibuſdam fuiſſe ſubvectam. Neque vero A- „ quila reipſa factus advolaſſe umquam credendus eſt, maſculæ „ auctor libidinis, ac magiſter, ſed nimirum nave quadam, cujus „ inſigne erat Aquila, Trojam appulſus, Ganymedem Trojani „ Regis filium rapuit, atque corrupit " (*a*).

Tractatus de Ponderibus, & Menſuris anno 392. In hoc Opere ſuæ eruditionis copiam oſtendit S. Epiphanius. Illud, ut videtur, elucubravit anno 392. Conſulibus Arcadio, & Rufino, in hoc enim Principe catalogo Imperatorum finem imponit. Nonnulla ſub initium hujus Tractatus deeſſe videntur. In eo Fidelibus ad Sacrorum Bibliorum intelligentiam monita, & documenta ſuppeditat; ideoque ſtatim in exordio nonnullarum Notarum, ſive Figurarum, quæ in Græcis Bibliis appoſitæ cernebantur, tradit explicationem.

Analyſis hujus Tractatus. Ne quid Lectoribus deeſſet ad Sacrarum Scripturarum rectam intelligentiam, primo loco S. Epiphanius hiſtoriam ſex Græcarum Verſionum contexit, & de Verſione Septuaginta loquens Pſeudo-Ariſteam deſcribit, tamquam certa & explorata habens, ut cæteri ævi ſui, quæcumque fabuloſe Auctor ille narravit. In Epiphanii tamen narratione nonnulla continentur, quæ fruſtra in aliis quæſieris; quapropter veriorem, & magis genuinam Eruditi cenſent aliis narrationibus. Sic itaque rem deſcribit Epiphanius: „ Ptolo- „ mæus Philadelphus Alexandriæ Rex.... Alexandriæ Bibliothe- „ cam inſtituit in ea Urbis regione, quam Bruchium vocant.... „ ei Bibliothecæ curandæ Demetrium Phalereum propoſuit.... „ a quo contigit, ut Rex ſciſcitaretur, quotnam hactenus in Bi- „ bliotheca Volumina congeſſiſſet? Reſpondit Demetrius: quinqua- „ ginta jam & quatuor librorum millia cum octingentis plus mi- „ nus eſſe. Audio tamen, inquit, longe plures eſſe toto orbe „ terrarum, ut apud Æthiopes, Indos, Perſas, Ælamitas, Baby- „ lonios, Aſſyrios, Chaldæos, Romanos, Phœnices, Syrios, eoſ- „ que, qui in Græcia habitant (nondum hi Romani vocabantur, „ ſed Latini)": qua parentheſi Italiæ, ſive Magnæ Græciæ incolas deſignat. „ Immo & Hieroſolymis, & in Judæa divini qui- „ dam extant Prophetarum libri.... quocirca ſi Majeſtati tuæ „ videtur, ſcribe ad Hieroſolymitanæ Legis Doctores, ut ſuos ad „ te libros mittant, ut in Bibliotheca tua collocentur.... Placuit „ Regi conſilium, qui ad Judæos epiſtolam ſcripſit ", quam recitat

(a) *Ibid. n. 107. p. 108.*

Digitized by Google

tat Epiphanius, qua eos rogat, ut Prophetarum libros mittere velint, & ut facilius impetret, eos in memoriam vocat (*a*), „ ſe S. Epiphan.
„ cives eorum, & populares quamplurimos, qui bello capti, & in
„ Ægyptum deportati fuerant, non liberaſſe modo, ſed & viatico
„ inſtructos, ac perhumaniter habitos cum omni officiorum genere
„ liberos dimiſiſſe ". Præterea addit: „ Hanc auream ad vos men-
„ ſam pretioſis lapidibus ornatam pondo quingentorum Talentum
„ pro ea, quæ ex Hieroſolymitano Templo direpta fuerat, ad vos
„ mitto, quam in templo veſtro conſecrari cupio. Mox ſine ulla
„ cunctatione Judæi libros illos .... hebraicis litteris aureis con-
„ ſcriptos ad Regem mittunt, hoc eſt Veteris Teſtamenti viginti
„ duos, & Apocryphos ſeptuaginta duos .... At cum Hebraice
„ ſcriptos Codices Ptolomæus legere non poſſet, ſecundo ad eos
„ ſcribere coactus eſt, & Interpretes petere, qui ex Hebræo libros
„ iſtos in Græcum ſermonem converterent (*b*).... Delectu igitur
„ habito ſeptuaginta duos Interpretes eligunt Hebræorum Magi-
„ ſtri, ſex ex unaquaque Tribu (*c*). Hi duo & ſeptuaginta Viri
„ in ſex & triginta cellulis, bini ſcilicet in ſingulis cum duobus fa-
„ mulis cibi parandi ac miniſtrandi gratia, una cum Notariis locan-
„ tur. In his cellulis nullas parietibus feneſtras impreſſit, ſed e te-
„ cto ſuperne illas aperuit.... Hoc illi modo a primo diluculo ad
„ veſperas obſeratis foribus incluſi Sacras Litteras tranſtulerunt.
„ Unicuique porro Interpretum pari liber attribuebatur unus: e.
„ c. Geneſeos Volumen uni committebatur, Exodus alteri, Levi-
„ ticus alii, atque ita deinceps cæteri. Ita ſeptem ac viginti Scri-
„ pturæ ac Veteris Teſtamenti libri Græcum in ſermonem con-
„ verſi ſunt (*d*).... Abſolutis omnibus Rex in ſublimi ſolio con-
„ ſedit, ad quem triginta ſex Lectores cum totidem Exemplaribus
„ adducti ſunt, cum altero, qui Hebraicum Archetypum tenebat.
„ Cum igitur unus e Lectoribus recitaret, cæteri diligenter atten-
„ derent, nihil varietatis eſt ac diſcriminis repertum.... Nam o-
„ mnes illi Interpretes Divini Spiritus afflatu præditi, ſic inter ſe
„ illa in ſolitudine conſenſerant, ut ubicumque nonnihil additum
„ eſſet, id ab omnibus communiter eſſet adjunctum, ubi vero de-
„ tractum, id ex æquo ſuſtuliſſent omnes. Cæterum quidquid ab
„ illis ademptum eſt, id inutile eſt, quidquid vero relictum, ne-
„ ceſſarium eſt; & ſic manifeſte compertum divina quadam & ad-
„ mirabili providentia, nec ſine Spiritus Sancti inſtinctu tam con-
„ corditer interpretatos eſſe (*e*). Libri illi in Græcum translati in
„ priore Bibliotheca, quæ in Bruchio fundata eſt, repoſiti ſunt.
„ Poſt hæc, alia rurſus in Serapio Bibliotheca conſtituta eſt, longe
„ illa minor, quæ hujus filia dicebatur " (*f*).

Secun-

(a) *Ibid. n. 9. p. 166.*
(b) *Ibid. n. 10. p. 167.*
(c) *Ibid. n. 11. p. 168.* (d) *Ibid. n. 3. p. 161.*
(e) *Ibid. n. 6. p. 163.* (f) *Ibid. n. 9. p. 168.*

Digitized by Google

[redacted]
S. EPIPHAN.

Secunda Verſio eſt Aquilæ Græci hominis, quem Sinope in Ponto natum ſcribit Epiphanius, & ad interpretandam Scripturam ſe contuliſſe „ non ſincera animi inductione, ſed ut quædam Scripturæ loca depravaret, adverſus ſeptuaginta duos Interpretes impetum omnem conatumque dirigens, atque ut expreſſa Sacris Literis de Chriſto teſtimonia aliter ederet, quin nonnullum pudori, ignominiæque ſuæ vel abſurdum colorem, & excuſationem quæreret (*a*); ejurata enim Chriſtiana profeſſione ad Judæos defecerat.

Symmachi eſt tertia Verſio, hominis Samaritani, „ qui (ut narrat Epiphanius) ambitione, ac principatus cupiditate ductus, cum voti apud ſuos compos eſſe non poſſet, tribulibus iratus ſuis ad Judæos transfugit, & inter Proſelytos profeſſus iterato circumciditur. Quod ne forte mireris, ſcias velim, illud ipſum in more eſſe poſitum, ut qui a Samaritanis ad Judæos tranſeunt, & viciſſim qui a Judæis ad Samaritanos confugiunt, novam circumciſionem ſuſcipiant.... Etenim medica quadam arte, eoque, quem ſpatiſtherem vocant, glandis cuticulam attrahentes conſuunt, atque glutino circum adſtringunt, atque ita præputium recuperant “; quod indicare videtur Apoſtolus, dum dicit: *Circumciſus quiſpiam vocatus eſt, ne is præputium adducat* (*b*): „ quod nefarium ac deteſtandum artificium (ſubdit Epiphanius) ab Eſau Jacobi fratre repertum memorant, ut eo facilius ejurare Deum, & acceptam a Majoribus notam abolere poſſet “. Ideo autem aggreſſum hanc interpretationem, ſcribit Epiphanius, „ ut Samaritanorum interpretationem everteret “ (*c*).

Theodotio quartæ Verſionis auctor „ genere Ponticus ex Marcionis Sinopenſis hæreſiarchæ factione, ſuis partibus offenſus, ad Judæos defecit, & circumciſus eſt “. Ejus Verſio, teſte Epiphanio, „ in pleriſque cum Septuaginta conſentit, quod in eorum lectione tritus, ac longa conſuetudine exercitatus fuerat “ (*d*). „ Quoad quintam, & ſextam Verſionem eorum Auctores penitus deliteſcunt. Illud unum conſtat, quintam Verſionem in Hierichuntis oppido in doliis, ubi latebat, inventam fuiſſe, imperantibus Caracalla, atque Geta Severi filiis “ (*e*). Haſce omnes Verſiones ſuis Exaplis inſeruit Origenes, qui propterea maxime ab Epiphanio commendatur, ejuſque laborem, ſtudium, diligentiam, & ingenium extollit. Ex quo manifeſtum fit, ut animadvertit Eruditus Scriptor (*f*), quantus fuerit S. Epiſcopi Cyprii animi candor, & ingenuitas, qui propterea non ex aliqua animi præoccupatione, vel affectu Origenem aliquando vituperaviſſe cenſendus eſt, ſed quia illum vere vituperatione dignum in aliquibus merito judicavit,

(a) *Ibid. n. 15. p. 171.* (b) *1. ad Cor. 7. 8.*
(c) *De Ponder. n. 16. p. 172.*
(d) *Ibid. n. 17. p. 173.* (e) *Ibid. p. 174.*
(f) *Tillem. Tom. 10. p. 513.*

cavit. Exponit deinde Epiphanius cauſam, cur Adamantius Collectanea ſua Verſionum Sacræ Scripturæ Tetrapla, Hexapla, & Octopla appellaverit; quia nimirum quæ Tetrapla dicebantur, quatuor Græcas Verſiones hoc ordine digeſtas complectebantur, ſcilicet 1. Aquilæ, 2. Symmachi, 3. Septuaginta, 4. Theodotionis: quibus cum duæ hebraicæ Editiones, altera litteris hebraicis, altera græcis, acceſſerint, Hexapla conflata ſunt; quibus rurſus adjunctis quinta, & ſexta ex Verſionibus Græcis, conſequens fuit, ut Octopla conſurgerent. Mirum fortaſſis videri poterit, S. Epiphanium tam exacte Hexapla deſcribentem, nullam habuiſſe mentionem ſeptimæ Verſionis, ab ipſo Origene cæteris adjunctæ, ut narrat Euſebius: at hujus ſilentii illud in cauſa fortaſſe fuit, quia præfata Verſio non omnes Scripturæ libros, ſed ſolum Pſalmos, & Minores Prophetas complecteretur. S. Epiphan.

Progreditur deinde S. Epiphanius ad fidem in titulo ſui libri datam liberandam, explicationem ſcilicet ponderum, & menſurarum, de quibus in Scripturis mentio habetur. Uniuſcujuſque „ nomen, „ ac cujus gratia deductum ſit, quæque nominis occaſio fuerit, „ tum quæ cujuſque conditio, quid pondus ſit, ac poteſtas " aperit & explicat (*a*). Triginta & unam menſuras excavatas enumerat, vini, olei, panis, farinæ, unguentorum &c. Celebriores ſunt: „ 1. Corus ex hebraica lingua deſumptus, modios con- „ tinet triginta, qui Cameli onus efficiunt. Letech dimidium Co- „ ri continebat. Eadem menſura etiam Gomor vocatur. Sunt „ autem duo genera, Gomor magnum, & parvum. Magnum eſt „ ejuſdem menſuræ cum Letech, ac quindecim modios etiam i- „ pſum continet; parvum vero duodecim Batos .... Batos enim „ vas quoddam eſt, in quod oleum exprimitur, Sextariorum quin- „ quaginta, eſtque menſura officinæ oleariæ (*b*). Chenix, & E- „ phi unum & idem eſt, duplici nomine comprehenſum, duos Sex- „ tarios, & aliquid amplius complectitur (*c*) .... Satum Sexta- „ rios 56. .... Congius octo.... Metreta 72..... Alabaſtrum un- „ guenti, ampulla eſt vitrea, quæ libram olei capit, eſtque dimi- „ dii Sextarii menſura " (*d*). Notiora pondera hæc ſunt: „ Ta- „ lentum menſurarum omnium, quibus pondera metimur, maxi- „ mum eſt, centum viginti quinque libras complectitur .... libra „ duodecim unciis conſtat .... Stater dimidia unciæ pars duas „ drachmas continet. Siclus quarta pars eſt unciæ, unde & Qua- „ drans dicitur... Obulus duplex, ferreus, qui pondus habebat un- „ ciæ, & argenteus minutiſſimus nummus, & unciæ pars octuage- „ ſima. Mna, latine Mina, quadraginta Staterum eſt, id eſt, unciarum

(a) *De Pond. n. 21. p. 177.*
(b) *Ibid. n. 31. p. 178.*
(c) *Ibid. n. 24. p. 181.*
(d) *Ibid. p. 182.*

S. Epiphan. „ ciarum viginti, ſive libræ unius, & beſſis .... Denique Follis „ ſive Talentum parvum Denariis 208. conſtat “.

De Epiſtolis S. Epiphanii. Ex pluribus S. Epiphanii Epiſtolis ad plures datis, & de diverſis plane rebus, nonniſi binæ ſuperſunt, quas nobis ſervavit S. Hieronymus, qui eas in latinum ſermonem convertit; altera ad Joannem Hieroſolymitanum, altera ad ipſummet Hieronymum. In priori quidem Joannis reſpondet comminationibus ob ordinationem Pauliniani, ut ſuperius narravimus, & præterea illum acriter reprehendit, quod Origeniſtarum erroribus faveret, & adhæreſceret. Dicunt nonnulli Critici, interpolatam epiſtolam, & in calce aliena manu aſſuta ea, quæ habet de imaginibus in Eccleſia non retinendis: at plerique genuinum & integrum S. Epiphanii opus agnoſcunt, nullamque ſive additionem ſive ſcriptionis differentiam inveniunt; maluntque opinari, S. Epiphanium ea ſcripſiſſe, vel quia verebatur, ne Imaginum uſus Anthropomorphitis tunc vigentibus faveret, vel ut ab impacta ſibi criminatione ſe purgaret, vel fortaſſis nimio abreptus zelo, vel denique quia varia fuit in Eccleſia circa Imaginum uſum diſciplina, ob quam in Palæſtina infrequens erat earum uſus, ne a fide abalienarentur Judæi inibi exiſtentes magno numero, & ne ſine neceſſitate ſcandalum & offenſionem paterentur. Cæterum ex S. Gregorio Nyſſeno, Prudentio, & S. Paulino Epiphanio coævis manifeſte conſtat, uſum Imaginum in Eccleſiis tum Occidentis, tum Orientis tunc temporis viguiſſe (a). In altera vero Epiſtola certiorem facit Hieronymum de Origenis damnatione per Theophilum Alexandrinum lata, cujus exemplar illi mittit, ſummiſque laudibus utrumque Theophilum, & Hieronymum celebrat. Hæc epiſtola inter epiſtolas Paſchales Theophili inſerta in editione Petavii deſideratur. Cotelerius nonnulla promit S. Epiphanio tributa apophthegmata, aliis SS. Anachoretarum inſerta.

ARTICULUS TERTIUS.

Præſtantiora S. Epiphanii Documenta, Dogmata, Mores, & Diſciplinam reſpicientia.

De Sacrorum librorum inſpiratione. DE Sacrorum Librorum inſpiratione non dubitat Epiphanius, qui & Septuaginta Interpretes, „ Divini Spiritus afflatu „ præditos fuiſſe, nec ſine Spiritus Sancti inſtinctu concorditer in„ terpretatos eſſe “, ſcribit (b): Apocalypſim vero appellat „ li„ brum Propheticum, & a Spiritu Sancto veriſſime profe„ ctum “

(a) *Hier. T. 4. p. 2. pag. 599.*
(b) *De Pond. & Menſ. n. 6. p. 163.*

S. EPIPHAN.

„ ctum“ (*a*). In Anomœorum autem hæreſi ſcribit, hos hæreticos teſtimoniis Apoſtoli preſſos reſpondere conſueviſſe: „ Iſta Apoſtolus „ tanquam homo dixit “ (*b*). Addit, & hos hæreticos Vetus Teſtamentum rejeciſſe, quod ut impium, & blaſphemum habet (*c*). In Semi-Arianorum hæreſi ſcribit: „ nullis in Scripturæ locis ulla „ ſibi invicem eſſe Scripturæ verba contraria, tametſi iis dumta- „ xat, qui vel ſana fide præditi non ſunt, vel imbecillioris ingenii „ ſunt, repugnare videantur “ (*d*).

De Sacræ Scripturæ lectione.

Suum erga Sacram Scripturam obſequium, & reverentiam his pandit verbis S. Antiſtes: „ Ipſe per ſe Librorum conſpectus nos „ efficit ſegniores ad peccatum, invitatque, ut ad juſtitiam magis „ erigamur. Magna cautio eſt, ne peccemus, lectio Scriptura- „ rum (*e*).

Canon Scripturarum.

„ Scripturarum Libri (ſcribit Epiphanius) duo & viginti pro „ litterarum habraicarum numero cenſentur. Quinque ad Legem „ pertinent; Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, & Deuterono- „ mium. Hæc eſt Pentateuchus, qua tota Lex exponitur. Sequun- „ tur quinque alii libri, qui verſibus conſtant, Job, Pſalmorum, „ Proverbiorum Salomonis, Eccleſiaſtes, Cantica Canticorum. „ Deinde tertium librorum collegium Hagiographa continet; cujuſ- „ modi ſunt liber Jeſu filii Nave, Judicum liber cum libro Ruth, „ Paralipomenorum primus cum ſecundo. Regnorum priores duo, „ totidem poſteriores in unum Volumen redacti. Quartum ſequi- „ tur, in quod duodecim Prophetæ minores, Eſajas, Jeremias, „ Ezechiel, & Daniel conjuncti. Reliqui ſunt libri duo, hoc eſt „ Eſdræ unus, qui ſeparatim nominatur, alius Eſther. Quod e- „ nim ad illos attinet, qui verſibus diſtincti ſunt, Salomonis vide- „ licet Sapientiam, & Jeſu filii Sirach librum, in Scripturarum „ numerum referri nequaquam ſolent, unde nec in Teſtamenti Ar- „ ca collocati ſunt “ (*f*). Eos tamen *utiles* vocat, & *fructuoſos* (*g*); & non ſemel eorum auctoritatem allegat (*h*). Citat & librum Eſther (*i*), & Jobi (*k*), de quo loquitur, tanquam de viro non parabolico, ſed qui vere extitit; ejus ſiquidem genealogiam deſcribit, quam ab Eſau deducit (*l*). Trium puerorum in fornacem ignis injectorum hymnum allegat (*m*). Epiſtolam ad Hebræos S. Paulo adſcribit, animadvertens, ea Novatianos abuti ad ſuam hæreſim ſtabiliendam (*n*); & ab Arianis *repudiari*, *& ab Apoſto-*

licis

(a) *Hær.* 51. *p.* 456. (b) *Hær.* 76. *p.* 992.
(c) *Ibid.* (d) *Hær.* 73. *n.* 31. *p.* 879.
(e) *Apophtheg. PP. ap. Coteler. T.* 1. *n.* 8. 9. *p.*429.
(f) *Pond. & Menſ. n.* 4. *p.* 162.
(g) *Ibid.* (h) *Hær.* 64. *n.* 19. *p.* 543.
(i) *Hær.* 70. *n.* 7. *p.* 818. (k) *Anchor. n.* 42. *p.* 48.
(l) *Adv. hær. n.* 8. *p.* 10.
(m) *Anchor. n.* 23. *p.* 28. *& n.* 24. *p.* 29.
(n) *Hær.* 59. *n.* 2. *p.* 494.

licis ſcriptis rejici (*a*); a Marcione vero, qui nonniſi „ decem
S. Epiphan. „ Pauli Apoſtoli epiſtolas admittebat, nec eas integras, ſed aliis „ ex illis capitibus detractis, aliis immutatis “, pariter rejici (*b*). Citat quoque epiſtolam S. Jacobi (*c*), & ſecundam S. Petri (*d*). „ S. Judam commotum dicit a Spiritu Sancto “ ad conſcribendam adverſus Gnoſticos ſuam, qnam legimus, Canonicam Epiſtolam (*e*). Apocalypſim tanquam Divinum librum agnoſcit (*f*), & Joanni Evangeliſtæ tribuit; licet illum non admittentes ceu canonicum condemnare non audeat (*g*); cujuſmodi erant quidam hæretici *Alogi* dicti; „ quia Verbum a Joanne prædicatum reſpue„ rent: qui (ſubdit), ſi Apocalypſi dumtaxat rejecta, Evange„ lium admitterent, dici id poſſent ſubtili quodam & accurato ju„ dicio feciſſe, ut Apocrypha reſpuerent; quod pleraque in Apo„ calypſi altiſſimos, & obſcuros ſenſus habeant “ (*h*). Ad rejiciendam Apocalypſim illud objiciebant hæretici, „ quod nulla „ Thyatiris Eccleſia fuerit; quî igitur ad eam, quæ nuſquam e„ rat, Eccleſiam ſcripſit Apoſtolus “? At reponit Epiphanius, verum quidem eſſe, nullam Alogorum tempore, id eſt, tertii Sæculi initio, fuiſſe Thyatiræ Eccleſiam; „ quia omnis ſeſe in Cata„ phryges exhauſerat, ſed ſingulari Dei beneficio ſuis temporibus „ poſt centum & duodecim annos Eccleſiam illam creviſſe, ad „ quam aliæ deinceps accederent; quamobrem Spiritus Sanctus „ id adaperire potiſſimum ſtuduit “ per illam Joannis prophetiam (*i*).

De Traditione. De Orationibus pro Defunctis loquens S. Epiphanius, ſic ſcribit: „ Neceſſario facere illud Eccleſiam dico, quæ traditum ſibi ri„ tum illum a Majoribus acceperit. Poteſt vero quiſquam mater„ nam ſanctionem, aut Patris legem evertere? quemadmodum a „ Salomone ſcriptum eſt: *Audi, fili, ſermones Patris tui, & ne re„ pellas legem Matris tuæ* (*k*). Quibus verbis Patrem, & unige„ nitum Deum cum Sancto Spiritu declarat partim ſcripto, par„ tim ſine ſcripto docuiſſe: matrem vero noſtram Eccleſiam decre„ ta quædam habere penes ſe, qnæ diſſolvi, evertique nequeunt „ (*l*) .... Traditione itaque opus eſt. Neque enim ex Scriptura „ peti poſſunt omnia. Idcirco alia ſcripto, traditione alia Sanctiſ„ ſimi Apoſtoli reliquerunt “ (*m*).

De Trinitate, & Incarnatione. „ Non tam Salvatoris ipſius (ſcribit Epiphanius) quam Apoſto„ lorum doctrinæ credimus, a quibus manifeſte didicimus, unum „ con-

(a) *Hær. 69. n. 37. p. 760.*
(b) *Hær. 42. n. 9. p. 310.*
(c) *Hær. 70. n. 3. p. 814.*
(d) *Hær. 66. n. 64. p. 678.*
(e) *Hær. 25. n. 11. p. 92.*
(f) *Hær. 51. n. 32. p. 454.* (g) *Ibid.*
(h) *Hær. 51. n. 3. p. 423.* (i) *Ib. n. 33. p. 455.*
(k) *Proverb. 1. 8.* (l) *Hær. 76. n. 8. p. 912.*
(m) *Hær. 60. n. 6. p. 511.*

Digitized by Google

,, confiteri Deum univerſorum Patrem omnipotentem, ac Domi- S. Epiphan.
,, num noſtrum Jeſum Chriſtum, & Spiritum Sanctum, unam San-
,, ctam, increatamque Trinitatem; cum cætera poſt Patrem, &
,, Filium, & Spiritum Sanctum ex nihilo producta ſint " (*a*)...
,, Non Deorum multitudinem invehimus, ſed monarchiam prædi-
,, camus. In ea autem prædicanda nequaquam aberramus; ſed u-
,, nam Trinitatem confitemur, Unitatem, inquam, in Trinitate,
,, & Trinitatem in Unitate, unamque Patris, & Filii, & Spiri-
,, tus Sancti Divinitatem .... Pater ipſe perpetuo Pater extitit,
,, nec ullum umquam tempus fuit, quo Pater non eſſet... & per-
,, fectus ſemper Filius, ſemperque ſubſiſtens, vere a Patre genitus,
,, abſque initio tamen, ac tempore .... Non is Patris veluti ger-
,, manus frater eſt, nec eſſe cœpit unquam .... ſed legitimus per-
,, petuo Filius eſt, exiſtens cum Patre, ab eoque ſine tempore ge-
,, nitus, æqualis Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus verus de
,, Deo vero, genitus, non creatus: Ac ſi Deus Pater eſt, & Fi-
,, lius utique erit, & Spiritus Sanctus non genitus, aut creatus,
,, non Filii frater, aut Patris nepos, ſed a Patre procedens, &
,, accipiens a Filio, a Patre, Filioque non alienus; verum eadem
,, ex ſubſtantia, eademque Divinitate, ex Patre, & Filio, & cum
,, Patre, & Filio ſubſiſtens (*b*). Deus propterea eſt a Patre, Fi-
,, lioque procedens (*c*).

Quod ,, Chriſtus Deus fuerit, non homo dumtaxat, aperte a De Christo.
,, Magis comprobatum eſt, qui Chriſtum cum Matre repererunt,
,, & procidentes adoraverunt eum, obtuleruntque munera; quam-
,, obrem cum ſtatim adoretur qui natus eſt, non nudus homo, ſed
,, Deus eſt " (*d*). De Chriſto Iſajas ſcribens: *Quoniam parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis* (*e*), his verbis ,, pri-
,, mum natum revera parvulum demonſtravit, ut vere ſuſceptam
,, ab eo naturam hominis ſignificaret. Deinde ſubjecit: *Filius da-
,, tus eſt nobis*, ut eundem Dei eſſe Verbum e Cælo delapſum,
,, Deique Filium declaratum oſtenderet, & in utero genitum ho-
,, minemque factum, ita ut duplicem in ſe naturam, Dei videli-
,, cet, & hominis contineret, proindeque Deum pariter & homi-
,, nem (*f*).... Non duos tamen Chriſtos aſſerimus, vel duos Re-
,, ges Dei Filios, ſed eumdem Deum & eumdem hominem; non
,, ideo quod habitarit in homine, ſed quod ipſe totus homo ſit fa-
,, ctus (*g*) .... carnem, animam, ac mentem, & quidquid aliud
,, homo eſt, præter peccatum, in ſeſe complexus. Idem ex Virgi-
,, nis utero, e Sacroſancta, inquam, Virgine, non ex virili ſatu
,, revera genitus (*h*).... & ad Inferos ipſius Divinitas cum ani-
,, ma

(a) *Hær.* 34. *n.* 21. *p.* 257.
(b) *Hær.* 60. *n.* 3. 4. *p.* 514. *& ſeq.*
(c) *Anchor. n.* 9. *p.* 14. (d) *Hær.* 30. *n.* 29. *p.* 154.
(e) *Iſaj.* 9. 6. (f) *Hær.* 30. *n.* 27. *p.* 153.
(g) *Hær.* 77. *n.* 29. *p.* 1023. (h) *Ibid. n.* 35. *p.* 1029.

Digitized by Google

S. EPIPHAN. „ ma deſcendit, eoſque, qui illic vincti detinebantur, vi ſua, ac „ potentia liberavit “ (*a*).

De Eccleſia. Hæreticorum ſectas aſſimilat S. Epiphanius Concubinis Salomonis, „ ob regium Chriſti nomen, quod unaquæque ſibi inſolenter „ arrogare contendit “; Eccleſiam vero uni Salomonis ſponſæ, ſcribens: „ *Concubinæ ſunt octoginta, tum puellæ, quarum non eſt* „ *numerus; una tamen eſt Columba mea, perfecta mea* (*b*); nimirum Sancta, & Catholica Eccleſia (*c*); quæ ad utramque „ terrarum extremitatem porrigitur (*d*). Eſt regia quædam via, „ nimirum Eccleſia, Dei, ac veritatis iter. Unaquæque vero hæreſum regia derelicta via, ad dexteram, ſiniſtramve deflectens, „ deinceps in immenſum errorem ſeſe committens abripitur ... Agite itaque Servi Dei, ac Sanctæ Dei Eccleſiæ Filii, qui certam „ Fidei regulam agnoſcitis, ac viam veritatis inceditis, ne vos „ contrariæ voces abſtrahant, aut cujuslibet ementitæ ſectæ ſermones decipiant. Lubricæ quippe viæ ſunt; acclivis eſt, arduaque „ ſemita (*e*) “.

De Primatu S. Petri. „ Princeps Apoſtolorum Petrus (ſcribit S. Epiphanius), qui Dominum aliquando negavit, ille eſt, qui quidem ſolidæ Petræ inſtar „ nobis extitit, cui veluti fundamento Domini Fides innititur, ſupra quam Eccleſia modis omnibus extructa eſt (*f*), adverſus „ quam portæ inferi, id eſt, hæreſes, & hæretici nunquam prævalebunt “.

De Euchariſtia, & Oratione pro Defunctis in ſacrificio. De Euchariſtiæ Sacramento ſic ſcribit S. Epiphanius: „ Videmus, Salvatorem ipſum panem in manibus accepiſſe, ut in Evangelio legitur, quod a Cœna ſurgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit: *hoc meum eſt hoc*. Atqui videmus, æquale „ illud non eſſe, nec ſimile, non ſuſceptæ carnis imagini, non Divinitati ipſi, quæ videri non poteſt, non membrorum lineamentis, ac notis. Illud enim rotundum eſt, & quod ad vim attinet, ſenſus expers, & nihilominus ex gratia pronuntiare voluit: „ *hoc meum eſt hoc*. Nec quiſquam eſt, qui ei ſermoni fidem non „ adhibeat. Nam qui verum illum eſſe non credit, a gratia, & „ ſalute prorſus excidit (*g*). Alibi clarius mentem ſuam aperit, dicens: „ Eccleſia tranquillus portus pacis eſt, & ſuavitas quædam vitis, *cyprum redolens*, & *botrum* (*h*) nobis benedictionis „ proferens, nec non & præſentiſſimum illud abſtergendo mœrori „ potum, merum ſcilicet ac verum Chriſti ſanguinem quotidie largiens (*i*). Quod ad mortuos ſpectat, nominatim illorum mentio fit, ac preces, & ſacrificia, myſteriaque frequentan- „ tur

(a) *Ibid. p.* 1030. (b) *Cant.* 6. 7. 8.
(c) *Hær.* 35. *n.* 3. *p.* 261. & *ſeq.*
(d) *Hær.* 60. *n.* 2. *p.* 507.
(e) *Hær.* 59. *n.* 12. 13. *p.* 504.
(f) *Ibid. n.* 7. *p.* 500. (g) *Anchor. n.* 57. *p.* 60.
(h) *Cant.* 1. 13. (i) *In Anaceph. n.* 6. *p.* 152.

„ tur (*a*)... Quod vero ſpectat ad ritum illum, quo mortuorum „ nomina pronuntiantur, quid eo eſſe poteſt utilius? quid opportunius? . . . Nempe, ut qui adſunt, certiſſime ſibi perſuadeant, „ mortuos vivere, nec in nihilum redactos eſſe . . . tum ut religioſiſſimum illud dogma prædicetur, quo qui pro fratribus precantur, bene de illis ſperare conſtet, quaſi peregre profectis. „ Cæterum quæ pro mortuis concipiuntur preces, iis utiles ſunt, „ tametſi non omnes culpas extinguant. Verum ex eo proſunt, „ quod plerumque dum adhuc in terra degimus, ſponte, aut inviti titubemus . . . Juſtorum pariter, & peccatorum mentionem „ facimus; peccatorum quidem ut iis a Domino miſericordiam imploremus. Juſtorum autem, & Patrum, ac Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Evangeliſtarum, Martyrum, Confeſſorum, „ Epiſcoporum, Anachoretarum, ac cœtus illius univerſi, ut Dominum Jeſum Chriſtum ſingulari quodam honore proſequentes, ab „ cæterorum hominum ordine ſegregemus, debitumque cultum illius majeſtati tribuamus: dum illud cum animo noſtro reputamus, non eſſe Dominum cum ullis mortalibus adæquandum, „ quamvis ſinguli infinita quadam atque etiam ampliore juſtitia „ præditi ſint (*b*)".

[redacted] S. Epiphan.

Strenue oppugnat S. Epiphanius hæreſi 75. impium ſimul, & inſanum Aerii errorem, qui Epiſcopis Presbyteros æquabat. „ Quanam in re (inquiebat hæreticus homo) Presbytero Epiſcopus „ antecellit? Nullum inter utrumque diſcrimen eſt. Eſt enim amborum unus ordo, par & idem honor ac dignitas. Manus imponit Epiſcopus: imponit & Presbyter. Baptizat Epiſcopus: „ idem facit & Presbyter. Divinum omnem cultum adminiſtrat „ Epiſcopus: idem facit & Presbyter. Epiſcopus in throno ſedet: „ ſedet & Presbyter (*c*)". At illum refellit Epiphanius, præcipuum afferens inter Presbyteros, & Epiſcopos diſcrimen, ſcribens: „ Epiſcoporum ordo ad gignendos Patres præcipue pertinet. „ Hujus enim eſt Patrum in Eccleſia propagatio. Alter cum Patres non poſſit, Filios Eccleſiæ regenerationis lotione producit, „ non tamen Patres, aut Magiſtros. Quînam vero fieri poteſt, „ ut is Presbyterum conſtituat, ad quem creandum manuum imponendarum jus nullum habet" (*d*)?

De diſtinctione Epiſcoporum, & Presbyterorum.

Eccleſiaſtici Ordines, enumerante Epiphanio, hujuſmodi ſunt: „ Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi". Hos ſubſequitur „ Lectorum ordo, qui ex omnibus ordinibus eligi poteſt, hoc „ eſt, e Virginibus, Monachis, Continentibus, Viduis, & iis, „ qui honeſtis matrimoniis illigantur . . . . quippe Lector non Sacerdos eſt, ſed tanquam Divini Verbi Scriba . . . Diaconiſſæ ad „ hunc

De Eccleſiaſticis Ordinibus.

(a) *In Expoſ. Fid. n. 33. p. 1106.*
(b) *Hær. 75. n. 7. p. 911.*
(c) *Ibid. n. 3. p. 906.*
(d) *Ibid. n. 4. p. 908.*

S. EPIPHAN. „ hunc unum uſum adhibentur, ut mulierum decoris & honeſtatis „ cauſa ſint adminiſtræ . . . ſive dum Baptiſmo initiandæ ſunt, „ ſive dum eorum corpora perſcrutanda. Illæ quidem univiræ, „ & continentes eſſe debent, vel poſt unas nuptias viduæ, vel perpetuæ virgines . . . Poſt illos omnes ordines deinceps Exorciſtæ „ ſequuntur, & linguarum Interpretes tam in Lectionibus, quam „ in Concionibus. Sequuntur Laborantes, qui mortuorum corpora curant. Tum Janitores, ac reliqui diſciplinæ cauſa inſtituti „ ordines " (*a*). „ Nullum Diaconis in Eccleſiaſtico Ordine Sacramentum perficere conceditur, ſed hoc dumtaxat, ut eorum, „ qui perficiunt, miniſtri ſint " (*b*).

De S. Joſeph. De S. Joſeph hæc habet Epiphanius: „ Joſephus Jacobi filius, cognomento Pantheris fuit . . . primam e Tribu Judæ conjugem „ habuit, ex qua ſex liberos ſuſcepit, mares quatuor, Jacobum, „ Joſe, Simeonem, ac Judam, fœminas duas, Mariam, & Salome. Primogenitus Jacobus *Domini frater* eſt vulgo nominatus „ (*c*). Panther, mortua uxore, multis poſt annis viduus, cum „ octogeſimum atque eo amplius annum attigiſſet, Mariam accepit, ut Evangelium narrat: *cum eſſet*, inquit, *deſponſata Maria*; non dicit cum nupſiſſet (*d*) . . . mortuus vero eſt paulo „ poſt annum Chriſti duodecimum, poſtquam illum inveniſſet in „ Templo cum Doctoribus diſputantem " (*e*). Ex antiqua Traditione ſcribit S. Epiphanius, Joacimum, & Annam precibus, omnique animi ſtudio ac contentione prolem a Deo petiiſſe, & Mariam obtinuiſſe; ita tamen, ut non aliam, quam cæteri homines, naſcendi conditionem habuerit, ſed ut illa e virili ſatu, ac matris utero prodierit „ Quamvis autem ex Mariæ hiſtoria, atque Traditione illud habeatur, Joacimo ejus Patri divinitus hoc „ in deſerto nuntiatum fuiſſe: *Uxor tua concepit*; non ita tamen „ accipiendum eſt, quaſi hoc citra nuptialem conſociationem, ac „ virilem ſatum acciderit, verum quod futurum erat, miſſus a „ Deo ſignificavit Angelus " (*f*) (1). De Virginis obitu nihil certi haberi dicit S. Epiphanius, ſcribens: „ Sive mortua ſit, neſcimus,

(a) *Expoſ. Fid. n. 21. p.* 1104.
(b) *Hær. 79. n. 4. p.* 1061.
(c) *Hær. 78. n. 7. p.* 1039.
(d) *Ibid. n. 8. p.* 1040. (e) *Ibid. n. 10. p.* 1042.
(f) *Hær. 79. n. 5. p.* 1062.
(1) Eccleſia anno 1677. quemdam damnavit Italum Neapolitanum cognomine *Imperiali*, qui commentus fuerat, S. Annam Matrem fuiſſe ſimul & Virginem, cum ex tota Traditione conſtet, hoc privilegium uni Deiparæ reſervatum. Ita quidem Auctor Gallus. At quis fuerit hic hæreticus cognomine *Imperialis*, reperire non eſt datum. Certum tamen eſt, circa illud idem tempus, ſcilicet poſt dimidium decimi ſeptimi ſæculi vixiſſe Joſephum Franciſcum Burrum Mediolanenſem, qui non ſolum docuit, Virginem conceptam eſſe ſine viri opera, ſed & verum Deum eſſe, in qua Spiritus Sanctus incarnatus eſt. Vide Vitam Equitis Burri, & apud Bayle Verbo *Burri*.

Digitized by Google

„ ſcimus, ſive conſepulta ſit . . . Quippe haud ſcio, an de beatiſ- „ ſima illa Virgine obſcura quædam inveniri veſtigia poſſint, quæ „ incertam nobis illius mortis fidem faciant . . . quamquam illud „ non affirmo penitus; neque aut immortalem perſeveraſſe defi- „ nio, aut utrum mortua ſit, confirmare poſſum (*a*)". Et alibi ſcribit: "Etenim ſive mortua eſt Virgo ſanctiſſima, ac ſepul- „ ta, ſummo cum ſplendore conjuncta mors illius eſt, & caſtiſſi- „ mus exitus, ac virginitatis ei corona conceſſa: ſive interfecta .... „ gloriam Martyres inter ac decus obtinet, & ſacrum illius cor- „ pus omni felicitate cumulatum eſt . . . poteſt denique & in vita „ manſiſſe . . . nam de illius exitu nihil certo conſtat" (*b*). De honore vero Virgini exhibendo, docet, utrumque declinandum ex- tremum, Antidicomarianitarum errorem, qui „ eo temeritatis pro- „ greſſi ſunt, ut Sanctiſſimam Mariam poſt Chriſtum in lucem e- „ ditum cum viro ſuo Joſepho conſuetudinem habuiſſe dicerent „ (*c*); & Collyridianorum ſtoliditatem, & impietatem, qui eo „ progreſſi ſunt, ut pro Deo eam nobis obtrudere vellent" (*d*); ſed „ honorandam dicit Mariam, Patrem vero, & Filium, „ & Spiritum Sanctum adorandum. Mariam adorare nemo ve- „ lit" (*e*).

S. Epiphan.

„ Qui adhuc in matrimonio degit (ſcribit S. Epiphanius), ac liberis dat operam, tametſi ſit unius uxoris vir, nequaquam tamen „ ad Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi, Hypodiaconi ordinem admittit „ Eccleſia. Sed eum dumtaxat, qui ab unius uxoris conſuetudine ſeſe „ continuerit, aut ea ſit orbatus, quod in illis locis præcipue fit, „ ubi Eccleſiaſtici Canones accurate ſervantur. Etenim nonnullis „ adhuc in locis (objiciebant Cathari) Presbyteri, Diaconi, & „ Hypodiaconi liberos ſuſcipiunt". At reſpondet Epiphanius: „ non illud ex Canonis auctoritate fieri, ſed propter hominum i- „ gnaviam, quæ certis temporibus negligenter agere, ac connivere „ ſolet: ob nimiam Populi multitudinem, cum ſcilicet qui ad eas „ ſe functiones applicent, non facile reperiuntur (*f*). Sacerdotum „ ordo (ſubdit) ex Virginum ordine præcipue conſtat, aut ſi „ minus e Virginibus, ex Monachis . . . ex his creari Sacerdotes „ ſolent, qui a ſuis ſe uxoribus continent, aut ſecundum unas nu- „ ptias in Viduitate verſantur. Secundis vero nuptiis implicitus „ in Eccleſia ad Sacerdotium non admittitur . . . ejuſmodi ab E- „ piſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi gradu dejici- „ tur" (*g*).

De Cœlibatu.

„ Sacri Conventus (ſcribit Epiphanius) & Synaxes ab Apo- „ ſtolis

De Collectis, & Jejuniis Eccleſiaſticis.

(a) *Hær. 78. n. 11. p. 1043.*
(b) *Ibid. n. 23. p. 1055.*
(c) *Hær. 78. n. 1. p. 1033.*
(d) *Ibid. n. 23. p. 1054.*
(e) *Hær. 79. n. 7. p. 1064.*
(f) *Hær. 59. n. 4. p. 496.*
(g) *In Expoſ. Fid. n. 21. p. 1104.*

S. EPIPHAN. „ ſtolis inſtitutæ ſunt, his potiſſimum diebus, quarta, ſextaque feria, & Dominica. Item quarta, ſextaque feria jejunium ad „ horam uſque nonam indictum eſt; propterea quod quarta feria „ comprehenſus eſt Dominus, & ſexta in Crucem ſublatus .... „ inſtituta ſunt noſtra jejunia, ut ſalutis noſtræ cauſa cruciatus il„ los profiteamur, quos Dominus ipſe ſuſcepit; atque ut hæc a „ Deo jejunia expiandis noſtris ſceleribus imputentur. Porro iſtiuſ„ modi jejunium toto anno in Eccleſia Catholica diligenter obſer„ vatur ... exceptis quinquaginta Pentecoſtes diebus, quibus ne„ que genua flectuntur, neque jejunium indicitur. Pro illis vero „ Conventibus, qui ad horam nonam quartis, ſextiſque feriis ſe„ rius celebrari conſueverunt per illos dies, perinde ac Dominica „ die matutinæ Synaxes obeuntur ... Sed neque Epiphaniorum „ die ... tametſi quartam in feriam, vel ſextam inciderit, jeju„ nare licet ... Qui pietati ſtudent ... perpetuo, ſolis Domini„ cis, ac Pentecoſtes diebus exceptis, jejunia ſibi, ac vigilias impo„ nunt. Dominicas omnes feſtas, hilareſque eſſe, Catholica ſan„ xit Eccleſia. Ac ſolemnes conventus matutinis horis indicit, „ nec ulla jejunia celebrat .... Ante Paſchatis dies Quadrageſi„ mam obſervare, atque in jejuniis perſeverare, eadem conſuevit „ Eccleſia. Dominicis vero nullis omnino, adeoque neque ipſius „ quidem Quadrageſimæ jejunare ſolet. Præterea ſex illos Pa„ ſchatis dies xerophagiis, hoc eſt, arido victu tranſire populus „ omnis aſſuevit, hoc eſt, panem dumtaxat cum aqua ſub veſpe„ ram adhibere. Imo vero nonnulli biduum, vel triduum, vel „ quatriduum uſque jejunia prorogant. Alii totam hebdomadam „ ad uſque ſequentis Dominicæ gallicinium ſine cibo tranſmittunt. „ Pervigilia ſex vero obeunt, & totidem Synaxes, quæ tota Qua„ drageſima poſt horam nonam ad veſperam uſque celebrantur. „ At quibuſdam in locis in ea ſolum nocte, quæ quintam feriam „ ſequitur, & in feriam ſextam deſinit, atque in ea, quæ Domi„ nicam antecedit, pervigilant. Aliis in locis quinta feria Divi„ ni Myſterii cultus hora tertia celebratur, atque ita miſſio popu„ li fit, ut in aridorum uſu perſiſtant. Alibi vero Divini My„ ſterii cultus non prius indicitur, quam Dominica dies illuxerit, „ cum ſub Gallorum cantu dimittitur Populus in ipſo Reſurrectio„ nis feſto, ac ſolemni, celeberrimoque Paſchatis die (*a*) .... „ Matutinæ inſuper laudes in Eccleſia Catholica, matutinæque „ preces aſſidue celebrantur, lucernales item Pſalmi, & Oratio„ nes " (*b*).

De Monachis. „ Monachorum alii in Urbibus degunt, alii in Monaſteriis ha„ bitant, & ab hominum frequentia longius abſcedunt. Nonnul„ lis vero prolixior coma placuit, ſanctioris videlicet inſtituti cau„ ſa id quod ſuapte voluntate ſine Evangelii præcepto, aut Apo-

ſtolorum

(a) *In Exp. Fid. n. 22. p. 1105.*
(b) *Ibid. n. 23. p. 1106.*

Digitized by Google

„ ſtolorum approbatione factum. Nam Apoſtolus Paulus formam „ ejuſmodi, atque cultum abdicavit. Sunt & alia in eadem Catholica Eccleſia inſtituta vivendi præſtantia: nimirum quod alii „ carnibus prorſus abſtinent, tam quadrupedum, & avium, quam „ piſcium, nec non ovis, ac caſeo . . . Alii quadrupedibus dumtaxat; ſed avibus, & cæteris veſcuntur. Alii etiam ab avibus „ temperant, hi ova, & piſces adhibent. Alii etiam ova repudiant. Sunt qui ſolos piſces retinent. Quibus nonnulli etiam „ abſtinent, qui tamen caſeum ſibi permittunt. Alii vero caſeo „ non utuntur. Præterea quidam a pane abſtinent . . . ab arborum fructibus, & coctis omnibus. Plerique humi cubitant. Alii nudis pedibus, ac ſine calceamentis incedunt. Alii occultum „ cilicium ferunt . . . nam cilicium palam ac præ ſe ferre minus „ decorum videtur . . . neque plus decoris habet . . . quod nonnullis viſum eſt, cum vinculis collo inditis incedere. Sed quamplurimi balneos nunquam vident. Nonnulli Sæculo ita renuntiarunt, ut leviores quaſdam artes, ac minus negotioſas ſibi ipſis „ excogitarent, ne ætatem in otio degerent, aut cibum cum cujuſquam incommodo ſumerent. Magna vero ex parte in decantandis Pſalmis, ac perpetuis Orationibus, & Sacrarum Litterarum „ Lectionibus, iiſdemque memoriter pronunciandis ſe ipſos exercent “ (a). S. Epiphan.

„ Hoſpitalitatis, humanitatis in omnes pauperes, beneficentiæ „ fructus toti Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ communis omnibus eſt indictus . . . Ab omnibus hæreſeon communione ſe ſegregat, fornicationem, adulterium, ac libidinem proſcribit omnem. Item idololatriam, homicidium, ſcelus omne, maleficas artes, veneficia, aſtronomiam, auguria, ſortitiones, incantationes, amuleta, quæ phylacteria vocantur. Ad hæc theatra, „ equeſtres ludos, venationes, ac muſica ſpectacula damnat. Tum „ maledicentiam omnem, detractionem, pugnam, atque rixam, „ blaſphemiam, injuriam, cupiditatem, & uſuram. Negotiatores „ non admodum probat, ſed in omnium infimo loco conſtituit: „ oblationem ab his, qui injuria neminem affecerit, neque ſcelus „ aliquod perpetraverit, ſed juſte vitam inſtituerit, admittit “ (b). De Moribus Eccleſiæ.

Nota. Spirituales S. Epiphanii doctrinas, & documenta juxta morem hic non recenſemus; quippe quia ejus Opera, ut expendenti pateſcit, objecta ſpectant, materiamque verſant, quæ aſcetica documenta non ſuppeditant. Verum quidem eſt, in Petaviana Editione octo haberi ſermones; ſcilicet *in Feſto Palmarum* duo, *in Chriſti ſepulchrum* unum, *in Reſurrectionem* binos, *in Aſcenſionem* unum, *de laudibus Mariæ* unum, & itidem unum *de Numerorum Myſteriis*. At peritiores Critici conſentiunt, hoſce octo ſi-

O 3 ve

(a) *Ibidem*.
(b) *Ibid. n.* 24. *p.* 1107.

Digitized by Google

S. Epiphan.

ve Sermones, ſive Orationes non eſſe S. Epiphanii genuinos fœtus, ut videre eſt apud Petavium in Præfatione ſecundi Tomi, & apud Tillemontium Tomo decimo pagina 515., quod ſane indicat tum ſtyli diverſitas, tum quia ſermonum materies, ſive objecta S. Epiphanii tempore minime categorica erant, & communia; hinc arbitrantur, alteri fortaſſis Epiphanio Salaminæ Epiſcopo, qui nono floruit Sæculo, eſſe adſcribendos (1).

Commentarium in Cantica Canticorum.

(1) Ita quidem Auctor Noſter, quippe qui aliud non noverat, nec viderat Epiphanii egregium Opus, *Commentarium* nimirum *in Cantica Canticorum*, quod ex Bibliothecæ Vaticanæ Codice publicæ luci donavit Clariſſimus Vir Petrus Franciſcus Fogginus de Litteraria Republica optime meritus anno Jubilæi 1750. Opus hocce genuinum eſſe S. Epiphanii fœtum pluribus ille & quidem luculentiſſimis monumentis oſtendit, & confirmavit. Plura in eo nobis utiliſſima occurrunt; nam & plura confirmantur Catholicæ Fidei dogmata, de deſcenſu Chriſti ad Inferos, de Sanctorum invocatione, de Chriſti Domini reali in Euchariſtia præſentia, & alia nonnulla. Præterea & ſalutaria haurire poſſumus Chriſtianæ, & Aſceticæ Vitæ documenta, queis quartum ab Auctore omiſſum Articulum ſupplebimus. Quoniam vero ipſius Opuſculi indoles, ut ejus Analyſim exhibeamus, non patitur, nonnulla tantum ſpeciminis loco delibabimus, antequam huic capiti coronidem, quarto addito Articulo, imponamus.

Primo itaque loco ſtatim in Præfatione Sanctus Præſul, ſe nutu Venerabilium Virorum, unius quidem Presbyteri, alterius vero Diaconi, ſpiritalem interpretationem in Cantica Canticorum aggreſſum narrat (*a*). Ideo vero inſcriptum dicit non ſimpliciter Canticum, „ ſed Cantica Canticorum, ſicut commemorantur Sancta Sanctorum. Nam ſicut illa majorum Sacramentorum, & occultiorum habent honorem; cum ſemel in anno ſolus Summus Sacerdos in Sancta Sanctorum ingrederetur, ſic & Cantica Canticorum ſpiritalem & altiorem reconditorum intellectuum poſſident Sacramentum " (*b*). Subtilius vero intelligendum monet ſenſum hujus Scripturæ nimis altiſſimæ .... Nam niſi quilibet proprium ſenſum ſecernat a paſſionibus, non erunt ei Cantica Canticorum, neque Sancta Sanctorum... Qui vero cuncta reſpuens, quæ ſcandalum faciunt, & veram concupiſcens pacem, ſuam animam ſimul & corpus caſtitatis virtute coronet, erunt ei Cantica Canticorum; cum nihil terrenum, nihil carnale ab his intellexerit, ſed omnia quæ ſcripta ſunt, ſpiritualiter ſuſcipiens, pacificatus vere conſtiterit " (*c*).

Totum Canticum de Eccleſia exponit.

Deinde ad explanationem progrediens, primum autem ad illa verba: *Oſculetur me oſculo oris ſui*, ſic legit, & interpretatur: „ Tu ergo quicumque legeris ſpiritalia Cantica, dum oſculum ſpiritale, & carne impollutum audieris, noli mentem carnea libidine vulnerare ... Recede igitur, recede nunc homo, & ſecundum litteram hæc intelligere ne contendas; littera enim occidit, ſpiritus autem vivificat... De Eccleſia vero hoc ſpiritale oſculum interpretare Vir. Tranſcendit legem, ſupergreditur quoque ſtudio ſuo Prophetas, & in ipſo Unigenito oſculari ſe orat Eccleſia. Os enim Dei eſt Filius... ac ſi diceret: non ſolum per Prophetas, ſed etiam per Filium mihi loquatur, Verbum Patris... Hæc eſt itaque dilectio, hoc eſt Chriſti oſculum. Propter hoc oſculum

„ Cæli

(a) *Pag.* 1. (b) *Pag.* 2. (c) *Pag.* 4.

,, Cæli Dominus in terram deſcendit, ut Eccleſiam ſuam in Terra con-
,, ſtitutam glorificatam ſuper Cælos eveheret (*a*)... Quando vero dicit: S. EPIPHAN.
,, *Unguentum effuſum nomen tuum*, duos modos ſignificat; ſicut enim
,, unguentum effuſum domum odorificat, ita Domino Jeſu Chriſto in
,, terram deſcendente, & cæleſti virtute ſuper Apoſtolos veniente totus
,, Mundus bono pietatis odore repletus eſt... Ipſe vero ſuavitatis odor
,, aliis quidem eſt ad mortem, aliis vero ad vitam. Odor enim mortis
,, erant Apoſtoli perſecutoribus ſuis, & tribulantibus eos, & illigantibus.
,, Odor vero vitæ rurſus fidelibus, & his, qui prædicationem ſuſcipere
,, merebantur, & fidem operibus juſtitiæ confirmabant" (*b*). *Faſciculus
guttæ fratruelis meus*. Per guttam commemorat ,, & ſanguinem, & aquam,
,, quæ fluxerunt de latere Jeſu, ac ſi diceret: ex aqua, vel ſanguine,
,, quæ ſtillavit ex ejus latere, ipſe mihi factus ſponſus eſt, & ego ei ſpon-
,, ſa, ſanguine quidem ex ejus latere profluente, quo ei redempta, &
,, coæquata ſum; aqua vero carnis ejus, per quem & baptizata ſum, at-
,, que clarificata. Spiritu vero, quod Divinitati ejus copulata ſum, &
,, conſummata dinoſcor" (*c*). *Ego flos campi, & lilium convallium* ex-
ponit Epiphanius: ,, Exultans Sponſa circa Sponſum ſuum, iiſdem ad-
,, huc moratur, florem agri ſemetipſam dicens: *Sicut lilium inter ſpinas*,
,, oſtendens, eam juſtam in medio impiorum in hoc Mundo converſari,
,, ad quam & Apoſtolus ait: *Ut efficiamini filii Dei immaculati in me-
,, dio generationis pravæ, & perverſæ* (*d*). *Flores viſi ſunt in terra no-
,, ſtra*, ac ſi diceret: bonus odor Apoſtolicæ Fidei jam nobis inſpiravit.
,, *Tempus ſectionis advenit*, ut quaſi palmites incidantur, atque mun-
,, dentur, id eſt, filii tui, qui in me crediderunt, a peccatis abſtergan-
,, tur (*e*). *Mel, & lac ſub lingua ſua*. Mel pœnitentiæ dulcis eſt
,, prædicatio, lac vero inſtitutio legis exiſtit. *Fons ſignatus*. Signa-
,, tus Chriſti ſignaculo, hoc eſt, regenerationis lavacro. *Mille ſcuta
,, ſuper illum*. Hoc eſt, omnes Sancti, quorum generatio ab ea deſcri-
,, bitur, aut ex quibus ipſius generatio ſancta colligitur. Mille vero cum
,, audis, noli numerum conſiderare, ſed numeri perfectionem magis at-
,, tende (*f*). *Columba mea, perfecta mea*. Columbam eam vocat pro-
,, pter ſimplicitatem, perfectam propter fidei confeſſionem (*g*). *Percuſ-
,, ſerunt me cuſtodes circumeuntes civitatem*. Cuſtodes hic intellige
,, aperte ſpiritales Prophetas, & Apoſtolos, qui invenientes Sanctam
,, Sponſam percuſſerunt eam, non ut perimerent, ſed potius emenda-
,, rent (*h*). *Paſcere in hortis, & colligere lilia*, ac ſi diceret per di-
,, verſas Eccleſias. Niſi enim prius in unum hortum deſcendiſſet, &
,, mortis aculeos contriviſſet, in multis hortis nequaquam paviſſet, hoc
,, eſt, in Eccleſiis per loca diverſa fundatis, de quibus & lilia collegit,
,, hoc eſt Sanctorum actus, ubi & rationales paſcuntur oves (*i*). *Et
,, ſicut veſtis coccinea labia tua*. Pœnitentiam ejus laudat, per quam
,, ſalutem a Deo promeruit, ſicut & Rahab meretrix, quæ per cocci-
,, neam veſtem, quam appendit per feneſtram, legitur eſſe ſalvata (*k*).
,, *Convertere, & videbimus te*, ac ſi diceret: Convertere a fornicatio-
,, ne in caſtitatem, a furore in mitigationem, a multis Diis ad unius
,, Dei cognitionem, & videbimus in te Chriſtum (*l*). *Exeamus in
,, agrum, maneamus in vicis*. Ab iſto loco Sponſa vocat Sponſum, ut
,, cum eo exeat in agrum, hoc eſt, in Mundum; Mundus enim eſt

(a) *Pag.* 5. *& ſeq.* (b) *Pag.* 16.
(c) *Pag.* 28. (d) *Pag.* 31. (e) *Pag.* 37.
(f) *Pag.* 53. (g) *Pag.* 60. (h) *Pag.* 63.
(i) *Pag.* 70. (k) *Pag.* 72.
(l) *Pag.* 77.

Digitized by Google

S. EPIPHAN. „ ager ; & maneat cum ipſo Unigenito ; quoniam univerſam terram , & „ vicos Eccleſiæ Chriſti ſimilitudine vineæ ſunt plantatæ . Quod autem „ ait : *Diluculo vigilemus*, hoc modo differitur, ac ſi diceret : de noctur- „ nis tenebris tranſeamus ad lucem, ſub nocte enim Dominica Reſurrectio „ diluculo facta eſt (*a*). *Potum dabo tibi de vino unguentario*, dicit Spon- „ ſus ad Sponſam ; potavit enim eam revera per Apoſtolos, dicens: *ac-* „ *cipite* , *& bibite:* & non ſimpliciter vinum ait, ſed vinum unguenta- „ rium ; vere ſiquidem unguentarium vinum eſt ſpiritale vinum, quod „ ſpiritu divino conficitur (*b*) . *Sub arbore mali ſuſcitavi te* ; quando „ ipſe Dominus , velut malum in arbore, ita in patibulo Crucis ſuſpen- „ ſus eſt, tunc eam ſuſcitavit, Idola dejiciens inimici . Quia vero ma- „ lo conſimilatur , teſtis eſt Scriptura Sacra . *Sicut malum in media* „ *ſylva*, *ſic fratruelis meus in medio filiorum* (*c*). *Similis eſto capreæ*, „ *aut binnulo cervorum* . Hoc eſt quaſi caprea ſic coram Apoſtolis re- „ linquens terram Cælos aſcendit . Hinnulus autem cervorum veneno- „ ſarum beſtiarum interemptor eſt , ſic & omnem Adverſariorum virtu- „ tem, calliditatemque ſolvens ſupra nonnullos montium habitabit ; hoc „ eſt, amœnitatem ſuorum ; dicebat enim Deus : *Et inhabitabo in il-* „ *lis* “ (*d*).

Sic autem Tractatum ſuum explet & ſubſcribit : „ Mementote mei „ in lectione , & ſi quid tranſiit in me velut hominem , emendantes „ ignoſcite , Domini mei ; & opto vos valere fratres . Salutatio mea „ ſecundum Apoſtolum : *Gratia Sancti Spiritus vobiſcum*, *fratres cha-* „ *riſſimi*. Amen. Deo gratias “ (*e*) . Ubi notat Fogginus, Epipha- nium ſimiliter Panarium finire, & Anchoratum ſuum .

ARTICULUS QUARTUS.

Selecta ſpiritualis vitæ documenta.

Caſtitas in Matrimonio. I. SI quis & nunc eorum, qui in Eccleſia degunt, nuptias habeat cum perfecta munditia, imago quædam atque figura eſt æternarum illius gloriæ nuptiarum . In his thalamis non eſt cultura varia hominum arte confecta , ſed velamina ſunt cæleſtis , & ineffabilis Sacramenti . (*Pag.* 3.)

Perſeverantia. II. Corona gloriæ illius erit, qui permanſerit uſque ad finem. (*Ibid.*)

Baptiſmalis innocentia ſtudioſe ſervanda. III. Beati , qui ſine pollutione veſtimentum nuptiarum , quod eſt Baptiſma, ſervaverunt , iſti procul dubio cum Sponſo, & Sponſa in conſpectu omnipotentis Patris epulabuntur illis ineffabilibus deliciis & æternis. (*Ibid.*)

Sacræ lectionis utilitas. IV. Qui ſupernam contemplationem habent ex Scripturis , hoc poculo jactabuntur , ſicut lingua, ſic mente, & ſicut in intima ventris, ſic hoc fundunt cordibus a triſtitiæ turba fedatis per pœnitentiam , & remiſſionem omnium peccatorum. (*Ibid.*)

De eodem argumento. V. *Quia bona ſunt ubera tua ſuper vinum*. Sicut enim duo ubera ambo adhærent cordi, ſic & duo Teſtamenta ex Sancto Spiritu adſunt , & ſpiritualia dona nobis emanant . Ex his bibentes ſapientiam temperatam ſatiabiliter inebriabuntur, ut de terrenis nunquam debeant eſſe ſolliciti, ſed cæleſti ſpiritu ferventes. (*Pag.* 14.)

Amor æquitatis. VI. *Æquitas dilexit te*: niſi enim quis æquus fuerit, Virginitatem diligere

(a) *Pag.* 83. 84. (b) *Pag.* 88. (c) *Pag.* 89.
(d) *Pag.* 95. (e) *Pag.* 96.

Digitized by Google

ligere non valebit: *abominatio eſt enim peccatori ſapientia*. Æquus autem eſt, qui malis omnibus privatur, condelectatur vero in lege Dei, & mandata ejus ſtudet corde diligere. (*Pag.* 20.) **S. EPIPHAN.**

VII. Domus Dei ſine dubio juſti ſunt, propter eum, qui dixit: *inhabitabo in eis*, & ambulabo, & rurſum Apoſtolus: *cujus domus ſumus nos*. (*Pag.* 35.) **Juſti ſunt domus Dei.**

VIII. Tentationes pluviis adſimilat Dominus, ſicut quando dicit de illis: *quæ fundata erat ſuper petram*; ſignificans eſſe juſtos: *venerunt*, inquit, *flumina*, *& percuſſerunt domum illam*, *& non corruit*; *fundata enim erat ſupra petram*. (*Pag.* 37.) **Tentationes pluviis ſimiles.**

IX. Vox Chriſti ſuavis eſt, quæ dicit: *Venite benedicti*, *percipite regnum*, *quod vobis paratum eſt*. Vox ejus ſuavis hæc eſt, quæ cœcos videre facit, cum diceret: *Secundum fidem veſtram fiat vobis*. Vox ipſius ſuavis eſt, dicendo: *Venite ad me omnes*, *qui laboratis*, *& onerati eſtis*, *& ego reficiam vos*. Vox ejus ſuavis, dicens Paralytico. *Surge*, *tolle lectum tuum*, *& ambula*. Vox ejus ſuavis, dicens: *Confide filia*, *remittuntur tibi peccata tua*. Vox ejus ſuavis omnia in omnibus nobis ſalvans. (*Pag.* 40.) **Vox Chriſti ſuavis.**

X. Montes convallium ſunt animæ juſtorum. Montes quidem, eo quod univerſa virtute tranſcendant; convalles autem, quoniam ad inſtar convallium fidei prædicationem ſuſcipiunt, & in ſuo pectore complectuntur. (*Pag.* 42.) **Juſtorum animæ cui ſimiles.**

XI. Quando peccatis ingravati dormimus, & in noctibus, hoc eſt, in tenebroſis libidinum ſceleribus converſamur, & quaſi Chriſtianos eſſe confidimus, tunc in noctibus quærimus, quem quaſi diligere nos putamus. Ille autem ita non requiri vult, ſed ſicut Iſajas dicit: *Quærite Dominum*, *& cum inveneritis*, *eum invocate*: *deſerat impius vias ſuas*, *& vir iniquus conſilia ſua*, *& convertatur ad Dominum*, *& miſericordiam conſequatur*. Si igitur ita quæramus eum, erudiet nos. Si vero in cubili poſiti peccatorum, & in noctibus tenebroſis conſiſtimus, quærentes non inveniemus, & invocantes non audiemur. Quando itaque a peccatis noſtris tranſierimus, tunc inveniemus quem diligit anima noſtra. (*Pag.* 42. 43.) **Quomodo quærendus Dominus.**

XII. Purpuræ aſcenſus innumera eſt hominum multitudo, quam purpuræ recte nimis aſſimilat propter Sacri Lavacri tincturam; ſicut enim purpura veſtis eſt regia, ſic & lavacrum Sancti Regis veſtimento regali nos induit. Si autem purpura regia tantam habet in Palatiis diligentiam, ut ſine pollutione ſervetur, licet corruptibilem, & ex marinis animalibus videatur habere tincturam, quanto magis hoc indumentum ſpirituale debet a percipientibus diligentiſſime cuſtodiri? Dico enim lavacrum regenerationis, quod non de marinis animalibus, ſed de cæleſtibus thalamis ex ipſo ſacroſancto Chriſti ſanguine probatur habere tincturam. (*Pag.* 49.) **Baptiſmi gratia & excellentia.**

XIII. Sicut enim botryones vitis conculcati, & contriti emanant poculum vitæ lætificantis, ſic & juſti in tentationum comprehenſionibus inſtar botryonum contriti ſua victoria ſpiritalem lætitiam Eccleſiæ præſtant. (*Pag.* 82.) **Tentationes juſtis utiles.**

CA-

CAPUT XVIII.

S. HIERONYMUS

Preſbyter, & Eccleſiæ Doctor.

ARTICULUS PRIMUS.

Vitæ S. Hieronymi Breviarium.

S. Hieron. Natalis anno 331. Studia. Baptiſmus.

STRIDONIS oppido, quod *a Gothis everſum Dalmatiæ* quondam, & *Pannoniæ confinium fuit* (*a*), natalem ſortitus eſt D. Hieronymus. Patrem habuit Euſebium nomine, virum locupletem, qui, ut domi probe educaretur, nihil omiſit; deinde Romam miſit liberalibus artibus erudiendum, & politioribus excolendum litteris ſub Donato, Grammatico tunc temporis celebratiſſimo. Studiis litterarum pietatis exercitia conjungens ſingulis dominicis diebus una cum ſuis Condiſcipulis ad ſacra Apoſtolorum lipſana, & Martyrum in Catacumbis cœmeteria, & ſepulchra ſe conferebat. Hinc illa in ſuis in Ezechielem commentariis graphice deſcripſit (*b*). Adoleſcentiam non ab omni prorſus labe immunem traxit, ſed ſua ipſe agnovit delicta, flevit, & pœnitentia delenda curavit; &, ut prorſus ea aboleret, Romæ ſub Liberio Pontifice anno ætatis ſuæ circiter vigeſimo ſacris undis ablui voluit. Deſiderio in ſcientiis proficiendi flagrans ſibi Bibliothecam comparavit tum libros emendo, tum propriis manibus tranſcribendo, tum denique ut ſibi ab amicis tranſcriberentur, precibus impetrando. Ex ſua ad Florentium epiſtola apparet, ex pluribus, quos optabat, libris præcipue tamen ab eo petiiſſe, ut ſibi S. Hilarii Commentaria in Pſalmos, & de Synodis Tractatus mitterentur (*c*). Tanto autem in lectione gaudio, & voluptate perfundebatur, ut cibi, ac potus ſumendi oblivíſceretur. Cicero præſertim, & Plautus illi in deliciis erant; „ & ſi quando in ſemetipſum re„ verſus Prophetas legere incipiebat, ſermo horrebat incultus; & „ quia (ut ipſe ſcribit) lumen cæcis oculis non videbam, non ocu„ lorum culpam putabam, ſed Solis " (*d*).

Ut

(a) *Hier. de Vir. Illuſt. cap. ult.*
(b) *In cap. 40. Ezech. Ed. Ver. Tom. 5. p. 468.*
(c) *Epiſt. 4. Ed. Pariſ. Tom. 4. part. 2. p. 6.*
(d) *Epiſt. ad Euſt. Tom. 1. p. 113. Ed. Ver.*

Digitized by Google

S. Hieron.

Ejus itinera anno 372. & 373.

Ut autem in ſacris ſtudiis magis, magiſque proficeret, plura ſuſcepit itinera, & primo quidem Romam petiit, deinde Aquilejam revertitur, in qua Civitate plurium celeberrimorum Virorum conſuetudine uſus eſt, ſcilicet Valeriani ejus Urbis tunc temporis Epiſcopi, Chromatii Presbyteri, Euſebii Diaconi, Heliodori, Nepotiani, Niceæ, Chryſogoni Monachi, & Rufini. Verum inſitus diſcendi ardor, celebrioreſque apud exteras nationes doctrinæ laude viros adeundi deſiderium, ut diutius ibi conſiſteret, non permiſit. Arripuit itaque iter in Gallias, omneſque, quoad licuit, Galliarum oras perluſtravit, & ex omnibus doctis viris, & bibliothecis theſaurum ſibi ſcientiæ comparavit. Dein vero Italiam, & Aquilejam repetiit, ubi libenter diu ſubſtitiſſet, niſi eum, ut ipſe ſcribit, *ſubitus turbo, impiaque avulſio diſtraxiſſet* (*a*). Stridone itaque Patria ſua ſe recepit una cum Bonoſo amico, & familiari ſuo. Verum materteræ Caſtorinæ inimicitias incurrit ob neſcio quem Sororis ab ipſa minus accurate cuſtoditæ lapſum. Hinc de repente patriæ, parentibus, cognatis, amiciſque vale dicere, atque in Orientem tranſire conſtituit, ut regionem ſolitarii propoſito, tum locorum ſanctitate, tum habitantium Monachorum vicinia magis opportunam nanciſceretur. Priuſquam tamen iter arriperet, Romam reverſus eſt, ut libros ibi relictos recuperaret. Aquileja diſceſſit, comitantibus Evagrio Antiocheno Presbytero, Heliodoro, nonnulliſque aliis: „ & in incerto peregrinationis erranti (ut „ ipſe ſcribit), cum me Thracia, Pontus, atque Bithynia, to- „ tumque Galatiæ, & Cappadociæ iter, & fervido Cilicum ter- „ ra flagraſſet æſtu, Syria veluti fidiſſimus naufrago portus occur- „ rit “.

Deſertum petit. Tentationibus divexatur circa annum 374.

Antiochiam poſtea venit Hieronymus, ibique apud Evagrium aliquandiu hoſpitatus eſt, donec ſtudio, quo rapiebatur, in eam Eremi partem ſe recepit, quæ juxta Syriam Saracenis jungitur, magno gaudio ab Abbate Theodoſio ſuſceptus. Inibi vitam omnem orationem inter, ac lectionem partiebatur; & videtur etiam laboribus manuum partem aliquam diei tribuiſſe, exſcribendis ſcilicet libris Scripturarum, & Eccleſiæ Canonibus, ut & ſibi victum compararet, & nulli eſſet incommodo. Alumnos ſecum habebat, qui illi in hocce labore adjumento erant, quamobrem & amicis Codices petentibus obſequi, & inſervire poſſet. Licet tamen hiſce ſanctis exercitationibus detineretur, Satanæ tamen tentationes declinare non potuit. Sic enim de ſe ipſo ſcribit: „ Pallebant ora jejuniis, & mens æſtuabat in frigido corpore, & ante „ hominem ſicca jam carne præmortuum ſola libidinum incendia „ bulliebant; putabam me Romanis intereſſe deliciis .... Itaque „ omni auxilio deſtitutus ad Jeſu jacebam pedes, rigabam lacrymis, „ crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia „ ſubjugabam ...., memini me clamantem diem crebro junxiſſe

„ cum

(*a*) *Epiſt.* 3. *Ed. Ver, n.* 3. *Tom.* 1. *p.* 10.

S. HIERON. „ cum nocte “ (*a*); & ut magis carnem edomaret, difficillimæ linguæ hebraicæ addiſcendæ ſe dedit, *gaudens poſtea, quod de amaro ſemine litterarum dulces fructus carperet* (*b*).

Antiochenam Eccleſiam factionibus agitatam dolet. Interim Antiochenam Eccleſiam trium Epiſcoporum, Meletii, Paulini, & Vitalis factionibus diſciſſam adeo dolebat Hieronymus, ut ſcriberet *ſatius ducere inter feras habitare, quam cum talibus Chriſtianis*. Illorum Epiſcoporum quilibet Hieronymum ad ſe rapere feſtinabat, ſuas ſcilicet quiſque partes, & communionem ſequi intendebat. Ipſe vero de illorum recta fide anceps, *ſi quis*, reſpondebat, *Cathedræ Petri jungitur, meus eſt*; & ad Damaſum Pontificem ſcribebat: „ Non novi Vitalem, Meletium reſpuo, ignoro Paulinum, quicumque tecum non colligit, ſpargit “ (*c*). At nihilominus ipſum quotidie de fide, & communione perturbabant.

Antiochiam venit. Presbyter creatur. Moleſtiis itaque finem non facientibus Antiocheni Epiſcopi, ex Eremo exceſſit Hieronymus, ſeu verius perſecutionibus Hæreticorum ejectus Antiochiam repetivit, & apud Evagrium divertit. Ibi cum Paulino Epiſcopo Occidentalium exemplum ſecutus, maxime autem edoctus Damaſi reſponſo, credi poteſt, ſi quid umquam proxime ad verum, communicaſſe. Nam ab ipſo in Clerum adſcribi, & ad ſacrum provehi Sacerdotii gradum conſenſit, ea tamen conditione, ut nihil idcirco ab ineunda iterum, ſi vellet, ſolitudine impediretur, nullique Eccleſiæ alligatus ſuſceptum Ordinem exercere numquam cogi poſſet.

Conſtantinopolim pergit. Poſt longam in Palæſtina moram Antiochiam ſtudiis partium miſere agitatam relinquens Conſtantinopolim profectus eſt, ubi S. Gregorio Nazianzeno, cujus eloquentiam, & Scripturarum doctrinam ſummopere admirabatur, in diſciplinam ſe dedit, eumque Magiſtrum, & Catechiſtem habuiſſe pluribus in locis gloriatur; profeciſſe etiam ſe multum in divinarum rerum ſcientia profitetur.

Romam revertitur. Interim dum hæc geruntur, Summus Pontifex Damaſus, ut Antiochenum Schiſma omnino, & efficaciter tolleret, Romæ Concilium indixit habendum poſt anni tercenteſimi octogeſimi ſecundi medium. Inter eos, qui acciti fuerunt ex Oriente, Paulinus Antiochenus, & Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus Conſtantinopolim conceſſerant, ut ſimul inde recta Romam navigarent. His Hieronymus patribus, atque amicis ſuis ſe junxit, cum iis in Occidentem tranſmiſit. At illi elapſa hyeme in Orientem reverſi ſunt, Romæ relicto Hieronymo, qui ibidem triennio commoratus eſt, ibique Damaſo ab epiſtolis fuit, pluresque ab eo rogatus Sacræ Scripturæ quæſtiones reſolvit, & explicavit. Tanta vero de illius ſanctitate, & doctrina Romæ opinio percrebuit, ut plurium Matronarum ſtudia ad ejus vitam, & diſciplinam excitaverit; & licet ipſe

(a) *Epiſt.* 22. *ad Euſt. n.* 7. *Ed. Ver. Tom.* 1. *p.* 91.
(b) *Epiſt.* 125. *ad Ruſt. n.* 12. *Ed. Ver. Tom.* 1. *p.* 935.
(c) *Epiſt.* 15. *n.* 2. *Tom.* 1. *Ed. Ver. p.* 38.

ipſe mulierum conſortia attente ſemper declinaret, nonnullis tamen longe ſanctiſſimis, quæ id expeterent ſummis precibus, præceptorem ſe in Scripturarum intelligentia dare coactus fuit. Hinc occaſionem nactus pluribus clariſſimis in Romana gente Matronis ſuaſit, ut Mundi pompis abrenuntiantes vitam in Chriſto abſconditam, mortificationi, & pœnitentiæ addictam tranſigerent; quod cum multorum ex Clericis, & Monachis, qui alienam a propoſito vitam agentes gulæ indulgebant, & ventri, divitum domos frequentabant, ſtudebant avaritiæ, ſuperbia inſoleſcebant, & ſuperſtitione, animos pupugiſſet, maledictis inſectari cœperunt, & populi animum in Hieronymum accendere, maxime dum Blaſillæ recens viduæ funebria celebrarentur. Muſſitabant ſiquidem: „ Nonne illud „ eſt, quod ſæpius dicebamus? Dolet (Paula mater) filiam jejuniis „ interfectam, quod non vel de ſecundo ejus matrimonio tenuerit „ nepotes. Quouſque (addebant) genus deteſtabile Monachorum „ non urbe pellitur, non lapidibus obruitur, non præcipitatur in „ fluctus? Matronam miſerabilem ſeduxerunt, quæ quum Monacha eſſe noluerit, hinc probatur, quod nulla Gentilium ita ſuos „ unquam fleverit filios " (*a*). Inter hæc moritur Damaſus Pontifex Summus, idemque ſummum Hieronymi Operum, & Vitæ columen, eique ſucceſſor datus Siricius, qui non parem in illum amorem, ac exiſtimationem oſtendit. Quamobrem Eccleſiæ viri, quorum vitiis detrahens odium incurrerat, illum aperte inſectari non timuerunt, ceu impoſtorem, magum, & verſipellem, & criminoſum traducentes; ac eo uſque progreſſi ſunt, ut hominem impudentem, & perfrictæ frontis inducerent, qui ceu teſtis, neſcio quid ſceleris vidiſſe, vel audiviſſe aſſereret, & nequiſſimæ criminationi fidem teſtimonio ſuo faceret. Sed ubi quæſtioni admotus eſt, inſtructam calumniam fateri non dubitavit, & removere, quod impegerat, delictum innocenti. Non obſtructa tamen calumniantium ora ejus audaciam exprobrantia, quod antiquam Scripturæ lectionem, quæ jamdiu in Eccleſia obtinebat, corrigere voluerit, licet laborem hunc nonniſi jubente Damaſo ſibi ſumpſerit, & ſacri textus ab ipſo inductam correctionem boni omnes probarent, & commendarent.

Ut hiſce igitur fluctibus ſe eriperet, de maledica Urbe relinquenda ſecum ipſe deliberavit. „ Menſe itaque Auguſto (ut ipſemet „ ſcribit) flantibus eteſiis cum S. Vincentio Presbytero, & ado„ leſcente fratre, & aliis Monachis . . . navim in Romano portu „ ſecurus aſcendi, maxima me Sanctorum frequentia proſequen„ te . . . media hyeme, & frigore graviſſimo intravi Hieroſoly„ mam. Vidi multa miracula, & quæ prius ad me fama pertu„ lerat, oculorum judicio comprobavi. Inde contendi Ægyptum, „ luſtravi Monaſteria Nitriæ, & inter Sanctorum choros aſpides „ latere

S. HIERON.

Roma diſcedit anno 385.

(a) *Epiſt. 39. ad Paul. n. 5. Tom. 1. Ed. Ver. p. 182.*

Digitized by Google

„ latere perſpexi “ (*a*). Quibus poſtremis verbis Monachos deſignat erroribus Origeni attributis infectos. In hoc ipſo itinere, ut par eſt credere, Alexandriam perrexit; ubi, ſcribit, „ vidi „ Didymum, & in multis ei gratias ago: quod neſcivi, didici; „ quod ſciebam, illo docente non perdidi “ (*b*).

S. Hieron.

Sua ſtudia abrumpit.

In exponendis ſacris Scripturis totus incumbebat Hieronymus, cum ſtudia ſua intercipere coactus fuit, triſti accepto nuntio de direpta ab Alarico anno 410. Urbe, & de morte Pammachii, & Marcellæ; quarum calamitatum nuntium ubi accepit, ita animo conſternatus eſt, ut propemodum obſtupuiſſe, de ſe ipſo teſtetur (*c*). Diu certe, multumque, puta ſolidum annum & quod excurrit, mœrore ſuperatus conticuit, eo vel maxime, quod confugientium ad ſe de toto orbe frequentia incredibili preſſus, obeundis erga omnes hoſpitalitatis officiis detineretur. „ Quotidie (ſcribit) Sancta „ Bethlehem nobiles utriuſque ſexus, atque omnibus divitiis affluen„ tes ſuſcipit mendicantes. Quibus quoniam opem ferre non poſ„ ſumus, condolemus, & lacrymas lacrymis jungimus: occupatique „ ſancti operis ſarcina . . . pene omne ſtudium omiſimus, Scriptu„ rarumque cupimus verba in opera vertere, & non dicere ſancta, „ ſed facere “. Inter hæc major ſupervenit calamitas: „ Nam „ ſubitus impetus Barbarorum anno 411. ſic Ægypti limitem, Pa„ læſtinæ, Phœnicis, Syriæ percurrit ad inſtar torrentis cuncta ſe„ cum trahens, ut vix manus eorum miſericordia Chriſti potuerit „ evadere “ (*d*). At nec a ſolis Barbaris mala, ſed & majora a Pelagianis perpeſſus eſt. Pelagius ſiquidem eorum princeps Judices ſuos fefellit, partim prava ſua dogmata negando, partim falſa interpretatione vertendo, deque Dioſpolitano Concilio veluti abſolutus, ſuo tamen palam damnato dogmate egreſſus eſt. Hinc in ſuperbiam elatus, & Joannis Hieroſolymitani protectione fretus in Hieronymum ceu præſentem inimicum, ejuſque Sanctos Monaſterii fratres non ſcriptis, aut verbis, ſed igne, & cædibus ſævire conſtituit. Tunc itaque (ſic ſcribit Auguſtinus libro de Geſtis Pelagii ſub finem, impium factum non ſine execratione, & lacrymis enarrans) (*e*) „ a neſcio quo cuneo perditorum, qui valde in perver„ ſum perhibentur Pelagio ſuffragari, incredibili audacia perpetra„ ta dicuntur tanta mala, ut Dei ſervi, & ancillæ ad curam S. „ Hieronymi pertinentes ſceleratiſſima cæde afficerentur, Diaconus „ occideretur, ædificia Monaſteriorum incenderentur, vixque ipſum „ Hieronymum ab hoc impetu, atque incurſu impiorum in Dei „ miſericordia turris munitior tueretur “. Euſtochium, & Virgo Paula ejus neptis vix flammas, & cædes evaſerunt, cæſis, & fugatis ſub ipſorum oculos familiaribus, ancilliſque omnium.

Hiſce

(a) *Lib. 3. in Ruf. n. 22. Ed. Ver. Tom. 2. p. 551.*
(b) *Ep. 84. ad Pammach. n. 3. Ed. Ver. Tom. 1. p. 520.*
(c) *Præf. in Ezech.*
(d) *Ep. 126. Ed. Ver. Tom. 1. p. 943. n. 2.*
(e) *S. Aug. de geſt. Pelag. Tom. X. Ed. Ven. p. 227. n. 66.*

S. HIERON.

Hiſce calamitatibus non diutius ſupervixit Hieronymus, ſed grandævus in pace obiit pridie Kalendas Octobris anno 420. Ejus ſacrum corpus jejuniis, & pœnitentiis pene conſumptum Bethlehem ſepultum fuit in ſui Monaſterii ſpelunca. Diem ejus obitus feſtum habuit Eccleſia a Bedæ, & Uſuardi temporibus, ut ex eorum Martyrologiis conſtat; imo & in antiquioribus ejus nomen inter Cælites enumeratur, ut in Sacramentario S. Gregorii (*a*). Quod vero S. Hieronymus nimium Theophili Alexandrini, cujus ſubdolum animum, & aſtus ignorabat, verbis fidem præbuerit in iis, quæ adverſus S. Joannem Chryſoſtomum effutiebantur, hoc humanæ imbecillicitatis fuit, cujus falli proprium eſt. Non enim Sancti Viri ab omni prorſus errore, & pravis animi affectionibus immunes ſunt, ſed illum vincendo, & has impugnando ſancti facti ſunt. Certe Hieronymo magnum fidei meritum, & virtutum maxima ſupellex deneganda non ſunt. Oderunt quidem eum, ſed „ hæretici, „ quia eos impugnare numquam deſtitit; oderunt Clerici, quia vi„ tam eorum inſectabatur, & crimina, ſed plane eum boni omnes „ admirati ſunt, & dilexerunt: nam vere catholica hominis ſci„ entia ſana doctrina eſt " (*b*). Sic illum commendat Poſthumianus oculatus teſtis laborum, & virtutum S. Doctoris. S. vero Auguſtinus illum *virum ſanctum* appellat, cujus pectus ita Dei amore, & ſtudio æſtuare ſibi videbatur, ut illum cum Paulo comparare veritus non ſit (*c*).

Mors S. Hieronymi ann. 420.

Nobiliores Operum S. Hieronymi Editiones.

Præcipuorum Operum Catalogus.

Plures extant Operum D. Hieronymi Editiones: ſed omnium optima eſt Pariſienſis quinque Voluminibus in folio, ſtudio, & opera Monachorum S. Mauri, ſeu Joannis Martianay (1). Præcipua S. Hieronymi Opera ſunt 1. Verſio latina Sacræ Scripturæ, quam ſub nomine Vulgatæ adoptavit Eccleſia, excepto tamen Pſalterio, qui antiquam verſionem ferme ex integro refert. 2. Commentaria in Prophetas, in Eccleſiaſten, & in epiſtolas S. Pauli ad Galatas, ad Epheſios, ad Titum, & Philemonem. 3. Plures Tractatus Polemici adverſus Hæreticos, Montanum, Elvidium, Jovinianum, Vigilantium, & Pelagium. 4. Quamplures epiſtolæ. 5. Tractatus de Viris, & Operibus celebriorum Auctorum, qui ante ipſum floruere.

Scribendi modus.

In S. Hieronymi epiſtolis utile cum dulci mixtum reperitur. Apparet in ipſis nativa eloquentia, eruditio maxima, ſtylus ſuavis, pietas ſolida, pura doctrina tam in moribus, quam in fide. De quacumque

(a) *Tom. 3. Oper. Ed. Ven. 1744. p. 3.*
(b) *Apud Sev. Sulp. Dial. 1. n. 9. p. 71. Ed. Ver.*
(c) *Epiſt. 82. n. 30. Tom. 2. Edit. Pariſ.*
(1) At longe melior, locupletior, & nobilior eſt Editio altera Veronenſis, ſtudio, & labore Dominici Vallarſi, opem ferentibus in eadem Civitate litteratis Viris, & præſertim March. Scipione Maffejo, undecim in folio Voluminibus Veronæ impreſſis ab anno 1734. uſque ad 1742. Dum hæc ſcribimus, eadem Veronenſis Editio iterum cuditur Venetiis typis Guielmi Zerletti, ſed in quarto Tomis 22. comprehenſa.

S. HIERON.

cumque re ſcribit ſemper copioſe, eleganter, nervoſe. In illis modo celebrium Virorum, & Mulierum elogium contexit, modo adverſariorum ſuorum ſuperbiam, audaciamque infringit, verbis, & phraſibus uſus acrioribus, aſperiſque, non ab iis diſſimilibus, quæ in ipſum ingeſſerant. Verum hic modus vim vi repellendi, quem nonnulli in ipſo laudant, vel excuſant ſaltem, alii reprehendunt, & vitio vertunt, non tam ex ejus ingenio acri, & vehementi, quam ex fidei ſtudio, & veritatis tuendæ flagranti deſiderio proficiſcebatur. „ Tacita me forſitan (ſic ad Riparium Presbyterum de „ Vigilantio ſcribit) cogitatione (*a*) reprehendas, cur in abſentem „ invehar. Fatebor tibi dolorem meum. Sacrilegium tantum pa„ tienter audire non poſſum ". Scribendi Hieronymianus ſtylus nobilis eſt, elegans, purus, eloquens, cum nobilioribus ſæculi Auguſti Scriptoribus non immerito comparandus (1).

S. Hieronymi Opera italico ſermone verſa hæc habentur: I. *Epiſtolæ*. Ferrariæ per Magiſtrum Laurentium de Roſſi. Editio rariſſima. Iterum per Jo. Franciſcum Zeſſi Florentinum. Venetiis apud Juntas 1562. Iterum *epiſtolæ ſelectæ & in tres libros diviſæ a Petro Caniſio Theologo* italice redditæ a quodam Sacerdote Sacræ Theologiæ Profeſſore & Parocho in diœceſi Nonantulana. Venetiis 1749. II. *Epiſtola ad Euſtochium de Virginitate* italice habetur in libro cui titulus: *Epiſtola mandata da S. Girolamo ad Euſtochia nobiliſſima Dama di Roma*. Mediolani per Magiſtrum Uldericum Scinzenzeller 1497. Et iterum in alio libro italico hunc proferente titulum: *Al Nome del noſtro Salvatore Meſſer Jeſu Chriſto dolciſſimo Spoſo delle Sancte Vergini ... Comincia il Prologo devolgarizato di queſto Libro mandato dal venerabile, e ſancto Dotore Hieronimo ad Euſtochia nobiliſſima Vergine inducendola all' Amore della Sancta Virginità*. Venetiis per Manfrinum de Monteferrato 1498. Iterum: *Epiſtola di S. Girolamo Dottore del conſecrare la Verginità ad Euſtochia Vergine Romana nobiliſſima*. Brixiæ per Damianum de Turlini 1535. Extat & in libro: *Metodo di Confeſſione .... con una epiſtola di S. Girolamo del modo di conſervare la Virginità per Meſſer Ludovico Gabrieli da Ogobio*. Venetiis apud Gabrielem Giolito de Ferrari 1561. Iterum in alio libro: *Avertimenti monacali, e modo di vivere religioſamente ſecondo Dio per le Vergini e Spoſe di Gesù Chriſto*. Venetiis apud Gabrielem Giolito de Ferrari 1576. & 1577. Iterum in libro: *Regola compoſta per il B. Hieronimo, e data ad Euſtochia, dove s' inſegna il modo e la via che tener debbono le Sore nel ſuo vivere .... con l' epiſtola contenente la Vita d' Aſella Vergine volgarizata per Antonio Mora Viſdomino*. Bononiæ per Caligulam de Buzolerii 1498. Rur-

(a) *Ep. 109. n. 3. Tom. 1. Ed. Ver. p. 721. Ed. Par. Tom. 4. p. 2. Ep. 37. p. 279.*

(1) *Nota*. Plura de Geſtis D. Hieronymi in hocce Breviario non damus; nam uberiora in ejus Operum Synopſi habebuntur.

Rurſum in alio: *La Regola per le Religioſe mandata ad Euſtochia Vergine di Roma*. Volgarizamento d' incerto Autore. Venetiis per Magiſtrum Manfrinum de Monferrato 1498. Rurſum: *Regola delle Monache ſcritta da S. Girolamo* tradotta da Gio. Battiſta Pediera. Bononiæ 1716. apud Longhi. Iterum: *Norma del vivere preſcritta dal Maſſimo S. Girolamo ad Euſtochia & alle di loi Compagne*; Venetiis apud Simonem Occhi 1745. Iterum: *Regola per le Monache cavata dall' Opere di S. Girolamo ad Euſtochia ſua diſcepola & altre ſue Sorelle e Compagne del Reverendo D. Gio. Battiſta de Roſſi Clerico Genoveſe de' PP. Somaſchi*. Venetiis apud heredes Joannis Guerigli 1629. III. *Epiſtola ad Lætam* italice verſa ſub hoc titulo legitur: *Lettera paranetica ſcritta da S. Girolamo a Leta per inſtruirla a ben educare la ſua figliola tradotta dal latino nel volgare idioma .... da Pietro Maria Puceti Chierico Regolare della Madre di Dio*. Romæ in typographia Zenoſti 1742. IV. *Vita S. Paulæ Romanæ* deſcripta in epiſtola ad Euſtochium ejus Filiam italice verſa a Hieronymo Mezza. Monaci per Lucam Struvium 1662. & Mediolani 1695. V. *Vitæ aliquorum Patrum* deſcriptæ a S. Hieronymo leguntur italice in libro: *Vite de' SS. Padri*, cujus plures extant Editiones; optima quæ prodiit ſub hoc titulo: *Volgarizamento delle Vite de' SS. Padri*. Florentiæ apud Dominicum Maria Manni Tomo 1. 1731. Tomo 2. 1732. *Ex Argelato & Paitono*.

S. Hieron.

ARTICULUS SECUNDUS.

Præcipuorum Operum S. Hieronymi Synopſis (1).

LONGE antequam ex Hebræo Sacram Scripturam vertere aggrederetur S. Hieronymus, Septuaginta Interpretum Verſionem elegantiſſime emendatam latinæ linguæ ſtudioſis dederat (*a*); non ex editione tunc vulgata, quæ pluribus mendis ſcatebat, ſed ex ea, quam Origenes ſuis Exaplis inſeruerat, quæque longe erat emendatior, & qua in Eccleſiaſticis officiis Palæſtinæ Eccleſiæ utebantur (*b*). Menda tamen, quæ in Septuaginta verſione irrepſerant „ non in„ terpretibus, qui Spiritu Sancto pleni ea, quæ vera fuerant, tranſ„ tule-

(1) Utimur Editione Veronenſi, utpote in Italia uſitata, & communiori. Addemus tamen ad uberiorem utilitatem & ex Pariſina Editione loca, & citationes.

(a) *Tom. 2. lib. 2. ad Ruf. n. 24. p. 518. Ed. Pariſ. Tom. 4. pag. 421. par. 2.*

(b) *In cap. 3. epiſtolæ ad Tit. Tom. 7. pag. 734. Ed. Par. T. 4. p. 437. p. 1.*

S. Hieron. „ tulerunt, ſed Scriptorum culpæ adſcribenda, dum de inemendatis „ inemendata ſcriptitant, & ſæpe tria nomina ſubtractis e medio „ ſyllabis in unum vocabulum cogunt, vel e regione unum nomen pro- „ pter latitudinem ſuam in duo, vel tria vocabula dividunt " (*a*).

Animadvertendum tamen, non omnes antiqui fœderis libros, quos in noſtra Vulgata legimus, eſſe ex verſione ab Hebræo facta per Doctorem noſtrum deſumptos. Pſalmi enim ſunt juxta vulgatam illam verſionem, quam ex græco Exaplorum Origenis accurate emendaverat. Libri vero Tobiæ, & Judith, qui in Hebræorum Canone minime recenſentur, ſunt juxta verſionem Hieronymi, ſicut & additamenta Libris Eſtheris, & Danielis. Libri autem Baruch, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum ex antiqua verſione vulgata: reliqui omnes V. T. libri ex verſione ab Hebræo per Hieronymum facta deſumpta ſunt.

Quatuor Evangeliorum verſio, quæ jubente Damaſo elaborata fuit, non minus Eccleſiæ accepta, grataque fuit. Unde merito illi Auguſtinus ſcribit: „ Non parvas Deo gratias agimus de Opere „ tuo, quo Evangelium ex græco interpretatus es, quia pene in „ omnibus nulla offenſio eſt, cum Scripturam Græcam contulerimus.... Et ſi quædam rariſſima merito movent, quis tam durus eſt, qui labori tam utili non facile ignoſcat, cui vicem laudis referre non ſufficit " (*b*)? In ſua ad Damaſum Præfatione non dicit, ſe totum Novum Teſtamentum ex græco textu emendaſſe, ſed de ſolis quatuor loquitur Evangeliis (*c*). At in ſuo de Viris Illuſtribus Catalogo ſe Novum Teſtamentum græcæ fidei reddidiſſe aperte teſtatur (*d*). Hinc pronum eſt colligere, emendatis Evangeliis juxta Damaſi voluntatem, operæ pretium duxiſſe & cæteros Novi Teſtamenti libros, Acta ſcilicet, epiſtolas, & ſcripta Apoſtolorum pari pacto corrigere, quod jam plene perfecerat anno 392. cum ſuum de Eccleſiaſticis Scriptoribus Catalogum elucubravit. Hanc conjectationem noſtram confirmant, quæ Auguſtino ejus Evangeliorum emendationem laudanti reſpondit Hieronymus, plura proferens, quæ etiam in epiſtolis S. Pauli emendaverat. Hæc N. T. emendatio magis placuit, quam alia Veteris Teſtamenti, paucioreſque, quam ſuſpicabatur, nactus eſt Cenſores; quod mirum eſſe non debet. Cum enim plurimi forent, qui græcas litteras noviſſent, facile illis erat Hieronymianam emendationem cum græco textu conferre, quod longe difficilius erat in hebraico textu, cum eam linguam pene ſoli callerent Hebræi. Sub initium tamen verſionis legi adhuc perſeveravit in Eccleſia Novum Teſtamentum juxta antiquorum

(a) *Præfat. in Paralip. Tom.* 10. *p.* 432. *Ed. Pariſ. Tom.* 1. *p.*1418.
(b) *Tom.* 1. *ep.* 104. *n.* 5. *p.* 631. *Ed. Par. Tom.* 4. *pag.* 610.
(c) *Tom.* 10. *Præfat. in Evang. ad Dam. p.* 660. *Ed. Par. Tom.* 1. *pag.* 1426.
(d) *De Vir. Illuſtr. cap.* 135. *n.* 941. *Tom.* 2. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *n.* 135. *p.* 128.

tiquorum vulgatam verſionem; verum pedetentim, & ſenſim ſine ſenſu juxta verſionem Hieronymi emendata prævalere cœpit, & vulgatior facta eſt, eaque modo ſola obtinet in Eccleſia Catholica.

[redacted] S. Hieron.

Epiſtola ad Hedibiam anno circiter 407.

Non ante annum 407. ſcripta credi poteſt hæc D. Hieronymi ad Hedibiam epiſtola, cum in ea ſua in Amos Commentaria citet circa illum eumdem annum elucubrata. Sed nec ſerius differri poteſt, quippe quia eam inſtruere volens, *Quomodo vivere debeat vidua, quæ ſine liberis derelicta eſt* (*a*), ſolum epiſtolas citat ad Furiam, & Silvinam datas, ſilens alteram ad Ageruchiam ſcriptam ſub initium anni 409. Natales ſuos traxerat Hedibia a Patera, atque Delphidio inter Paganos Oratores clariſſimis: *Vultu* Hieronymo *ignota erat*, *ſed fidei ardore notiſſima*, licet ipſa *in extremis Galliæ finibus* detineretur, Hieronymus vero *Bethlehemitico rure* latitaret. Ex prima quæſtione propoſita pronum eſt colligere, eam viduam fuiſſe; litteras ſuas Hieronymo miſerat per *hominem Dei Apodemum*, quem illa *filium ſuum* appellat. Duodecim in ea epiſtola proponuntur ab Hedibia quæſtiones, quarum prima eſt: „ Quomodo perfectus eſſe quis poſſit, & quomodo vivere debeat „ vidua, quæ ſine liberis derelicta eſt ". Cui reſpondet verbis Chriſti Domini: „ *Unum tibi deeſt: ſi vis perfectus eſſe, vade,* „ *& vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere* „ *me* (*b*).... Non dixit: da filiis, da fratribus, da propinquis, „ quos etiamſi haberes, jure his Dominus præferretur; ſed *da pau-* „ *peribus*, immo da Chriſto, qui in pauperibus paſcitur " (*c*). Monet tamen, „ Chriſtianos, & credentes pauperes incredulis præ- „ ferendos; & inter ipſos Chriſtianos diſcernendum, utrum pecca- „ tor ſit, an ſanctus; & qui mendicitate, & ſqualore cooperti, „ tamen non recedunt a vitiis, illis poſthabendos, qui ſuas pro „ Chriſto amiſere ſubſtantias.... qui dixerunt patri ſuo, & ma- „ tri, uxoribus, & liberis: *Non novimus vos* ". Deinde ad oſtendendum digreditur, quam difficile ſit divites intrare in regna cælorum ſubdens: „ Pulchre dixit *de iniquo mammona:* omnes enim „ divitiæ de iniquitate deſcendunt, & niſi alter perdiderit, alter „ non poteſt invenire; unde & illa vulgata ſententia mihi videtur „ eſſe veriſſima: dives aut iniquus, aut iniqui hæres ". Subdit vero: „ Si qua autem vidua habeat liberos, & maxime ſi nobilis „ familiæ ſit, egentes filios non dimittat, ſed ex æqualitate eos „ amet, & partiatur potius cum liberis, quam omnia filiis dere- „ linquat, imo Chriſtum liberorum ſuorum faciat cohæredem.... „ Quod ſi vis eſſe perfecta, & in primo ſtare faſtigio dignitatis, „ fac, quod fecerunt Apoſtoli, vende omnia, quæ habes, & da „ pauperibus, & ſequere Salvatorem, nudam, ſolamque Cru-

P 2 „ cem

(a) *Epiſt.* 120. *Tom.* 1. *p.* 813. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *p.* 167. *p.* 1.
(b) *Matth.* 19. 10. *& ſeq.*
(c) *Epiſt.* 120. *n.* 1.

S. HIERON.

„ cem .... Quod ſi non vis eſſe perfecta, ſed ſecundum vis tenere „ gradum virtutis, dimitte omnia, quæcumque habes, da filiis, da „ propinquis. Nemo te reprehendit, ſi inferiora ſectaris". Secunda ab Hedibia propoſita quæſtio illa ſpectabat verba Chriſti Domini: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum, quo bibam illud novum vobiſcum in regno Patris mei*. Ubi primum notat Hieronymus, „ ex hoc loco quoſdam mille annorum „ fabulam ſtruxiſſe, in quibus Chriſtum regnaturum corporaliter „ contendebant, & bibiturum vinum, quod ex illo tempore uſque „ ad conſummationem Mundi non biberit". At hac interpretatione rejecta ſubdit: „ Nos autem dicimus, calicem illum eſſe, de „ quo Chriſtus dixit: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui* „ *pro multis effundetur* (*a*) .... Illius igitur bibimus ſanguinem, „ & ſine illo potare non poſſumus, & quotidie in Sacrificiis e„ jus .... vinum bibimus de Regno Patris .... Faciamus igitur „ voluntatem ejus, ... & impleamus opus ejus, & Chriſtus nobiſ„ cum bibet in Regno Eccleſiæ ſanguinem ſuum" (*b*). Tertia, & quarta quæſtio verſantur circa nonnulla ſpecie tenus contraria in narratione Evangeliſtarum Reſurrectionis Chriſti, ejuſque Apoſtolis apparitionum, quæ ſic conciliat, & componit: „ Duplex ſolutio „ eſt: aut enim non recipimus Marci teſtimonium, quod in raris „ fertur Evangeliis, omnibus græcis libris pene hoc capitulum in „ fine non habentibus.... aut reſpondendum, quod uterque verum „ dixerit: Matthæus, quando Dominus ſurrexerit veſpere Sabba„ ti; Marcus autem, quando eum viderit Maria Magdalene, id„ eſt mane prima Sabbatorum.... quod quidem & Joannes Evan„ geliſta ſignificat, mane alterius diei eum viſum eſſe demon„ ſtrans.... una Sabbati dies Dominica intelligenda eſt .... Si „ autem illud objicitur, quomodo eadem Maria, quæ prius vide„ rat Dominum reſurgentem, poſtea ad ſepulchrum ejus flere refe„ ratur; hoc dicendum eſt, quod & ſola, & cum altera, ſive cum „ aliis mulieribus memor beneficiorum, quæ in ſe Dominus contu„ lerat, ad ſepulchrum ejus frequenter cucurrerit; & nunc adora„ verit, quem videbat, nunc fleverit, quem quærebat abſentem" (*c*). Animadvertit etiam non defuiſſe, „ qui duas Marias Mag„ dalenas de eodem vico Magdalo fuiſſe contendant; & alteram eſ„ ſe, quæ in Matthæo eum viderit reſurgentem, alteram, quæ in „ Joanne eum quærebat abſentem. Quatuor autem fuiſſe Marias in „ Evangelio legimus, unam Matrem Domini Salvatoris, alteram „ materteram ejus, quæ appellata eſt Maria Cleophe; tertiam Ma„ riam matrem Jacob, & Joſe, quartam Mariam Magdalenam". In reſponſione ad quintam quæſtionem fuſius explicat, quæ ad Marcellam ſcripſerat de verbis Chriſti Domini: *Noli me tangere; nondum enim aſcendi ad Patrem meum* (*d*), dicens; „ idcirco pri„ mum

(a) *Matth.* 26. 28. (b) *Epiſt.* 120. *n.* 2.
(c) *Ibid. n.* 3. & 4. (d) *Joan.* 20. 17.

" mum adhuc incredulam a Domino fuiſſe correptam, reverſamque " domum rurſum ad ſepulchrum veniſſe cum Maria, & ab Ange- " lo monitam exeuntem de monumento adoraſſe Dominum, & te- " nuiſſe pedes ejus; quæ mulieres in tantum profecerant, ut mit- " tantur ad Apoſtolos ". Sextæ quæſtioni: " Quomodo cuſtodiente " militum turba Petrus, & Joannes libere ingreſſi ſunt ſepulchrum, " nullo prohibente cuſtodum ", ſatisfacit dicens: " quod cuſtodes " fuerant tanto timore perterriti, ut putarentur mortui; aut dimi- " ſiſſe ſepulchrum, & fugiſſe credendi ſunt; aut ita corpore, & " animo obſtupuiſſe, ut non viros, ſed neque mulierculas ſepul- " chrum intrare cupientes auderent prohibere ". Putat autem, " Angelum non idcirco veniſſe, ut aperiret ſepulchrum Domino re- " ſurgenti, & revolveret lapidem: ſed poſtquam Dominus reſurre- " xit . . . . indicaſſe, quod factum eſt: & ſepulchrum vacuum re- " volutione lapidis, & ſui oſtendiſſe præſentia; quæ omnia vide- " bantur ſplendore faciei ejus, & horrorem tenebrarum fulgoris " claritate vincente ". In ſeptima quæſtione diſcrimen oſtendit Hie- ronymus inter apparitionem Jeſu Chriſti Apoſtolis in Galilæa, & Hieruſalem, quam narrat Joannes cap. 20., " in qua pro conſola- " tione timentium videbatur, rurſumque ex oculis tollebatur"; & aliam, quam recitat Lucas Actor. 1. 4. " in qua tanta fami- " liaritas erat, & perſeverantia, ut cum eis pariter veſceretur ". Pro ſolutione octavæ quæſtionis Hedibiam ad ſua in Matthæum commentaria remittit circa illorum verborum intelligentiam: *Jeſus autem clamans voce magna emiſit ſpiritum*. Solum hic animadver- tit 1. " ſolius divinæ potentiæ eſſe ponere animam, quando volue- " rit, & rurſum accipere eam "; 2. ubi legimus velum Templi ſciſſum eſſe, " in Evangelio, quod hebraicis literis ſcriptum eſt, " legi non velum Templi ſciſſum, ſed ſuperliminare Templi miræ " magnitudinis corruiſſe ": 3. & Sanctos, qui ſurrexerunt, " non " omnibus apparuiſſe, ſed multis, qui reſurgentem Dominum ſuſ- " ceperunt ". In nona quæſtione poſtulabat Hedibia, quomodo Salvator ſecundum Joannem (*a*) inſufflavit Spiritum Sanctum in Apoſtolos, & ſecundum Lucam (*b*) poſt Aſcenſionem ſe miſſurum repromittit? Reſpondet Hieronymus; " hujus quæſtionis facilem " eſſe ſolutionem, ſi docente Apoſtolo Spiritus Sancti diverſas gra- " tias noverimus .... Primo igitur .... acceperunt Spiritus Sancti " gratiam, qua peccata dimitterent, & baptizarent, & filios Dei " facerent, & Spiritum adoptionis credentibus largirentur.... Die " autem Pentecoſtes eis amplius repromiſſum eſt, ut baptizarentur " Spiritu Sancto, ut induerentur virtute ex alto.... ut haberent " operationem virtutum, & gratiam ſanitatum, & prædicaturi " multis gentibus acciperent genera linguarum ". Explicans in de- cima quæſtione verba Apoſtoli ad Romanos: *Quid ergo dicemus?* S. Hieron.

P 3 *num-*

(a) *Joan.* 20.
(b) *Act.* 1.

numquid iniquitas apud Deum? abſit (*a*); dicit; Iſmaele, & E-
S. HIERON. ſau ſignificari, populum Judæorum abjiciendum eſſe.... & in Iſaac, & Jacob electum populum Gentium, vel eos, qui ex Judæis in Chriſtum crediturì erant. Hujus autem electionis, & reprobationis plures affert cauſas, deinde cum quodam Interprete, cujus reticet nomen, ſic concludit, „ Apoſtolum reſpondiſſe: O homo, qui ter-
„ ra, & cinis es, audes facere quæſtionem Deo? & vas fragile,
„ & teſtaceum rebellas contra figulum tuum? Numquid figmentum
„ poteſt dicere ei, qui ſe finxit: *Quare me feciſti?* Aut non ha-
„ bet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa, facere aliud qui-
„ dem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? Æterno igitur
„ ſilentio conticeſce, & ſcito fragilitatem tuam; & Deo ne moveas
„ quæſtionem, qui fecit, quod voluit, ut in alios clemens, in alios
„ ſeverus exiſteret ". Per illa verba Apoſtoli in undecima quæſtione explicanda: *Aliis odor mortis in mortem*, *aliis odor vitæ in vitam* (*b*), ſignificari dicit Evangelii prædicationem; „ quia nimi-
„ rum homines ſuo arbitrio derelicti ſunt; neque enim bonum ne-
„ ceſſitate faciunt, ſed voluntate, ut credentes coronam accipiant,
„ increduli ſuppliciis mancipentur; ideo odor noſter, qui per ſe bo-
„ nus eſt, virtute eorum, & vitio, qui ſuſcipiunt, ſive non ſuſci-
„ piunt, in vitam tranſit, aut in mortem, ut qui crediderint, ſal-
„ vi fiant, qui vero non crediderint, pereant ". In duodecima, & poſtrema quæſtione illa Apoſtoli verba interpretatur, & exponit: *Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia*, *ut integer Spiritus veſter*, *& anima*, *& corpus ſine querela in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti ſervetur* (*c*), dicens, per nomen *ſpiritus* non Dei ſubſtantiam ſignificari; „ ſed lumen, & caritatis fervorem,
„ quæ in animam diffundit... in quo enim fervor ſpiritus multipli-
„ cata iniquitate, & caritatis frigore non tepeſcit, in hoc ſpiritus
„ nunquam extinguitur ". Subdit vero: „ *Deus* autem appellatur
„ *pacis*, quia per Chriſtum ei reconciliati ſumus, qui eſt pax no-
„ ſtra .... *Corpus* autem, de quo loquitur Apoſtolus, Eccleſia eſt.
„ Et quicumque hujus corporis tenuerit caput, & cætera membra
„ ſervaverit, habebit integrum corpus, quantum accipere poteſt hu-
„ mana natura .... Spiritus quoque in nobis integer conſervatur,
„ quando non erramus in ſpiritualibus, ſed vivimus in ſpiritu ....
„ afferimuſque omnes fructus ejus, caritatem, gaudium, pacem,
„ & cætera ". Deinde Hedibiam inſtruit, quo pacto *in corde noſtro deſcriptio*, *& regula Scripturarum ſit*; nimirum tripliciter.
„ Primo ut intelligamus eas juxta hiſtoriam: ſecundo juxta tro-
„ pologiam: tertio juxta intelligentiam ſpiritualem. In hiſtoria
„ eorum, quæ ſcripta ſunt, ordo ſervatur. In tropologia de lite-
„ ra ad majora conſurgimus; & quidquid in priori populo carnali-
„ ter factum eſt, juxta moralem interpretamur locum, & ad ani-
„ mæ

(a) *Rom.* 9. 14.
(b) 2. *Cor.* 2. 16. (c) 1. *Theſ.* 5. 23.

,, mæ noſtræ emolumenta convertimus. In ſpirituali theoria ad ſub-
,, limiora tranſimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudi- S. Hieron.
,, ne, & cæleſtibus diſputamus, ut præſentis vitæ meditatio umbra
,, futuræ beatitudinis ſit ".

Idem Apodemius, (de quo in præcedenti epiſtola) Hieronymo *in parva ſcheda maximas detulit quæſtiones*, a pientiſſima fœmina Algaſia propoſitas, ut ſolutionem impetraret, cui ſatisfacere volens ſic reſpondet. ,, 1. Ecce Joannes in vinculis conſtitutus (*a*) mit- Epiſtola ad Algaſiam an. 407. T. 1. epiſt. 121. p. 843. Ed. Par. T. 4. p. 186. p. 1.
,, tebat diſcipulos ſuos ad Chriſtum, ut ſibi quærens: *Tu es, qui*
,, *venturus es, an alium expectamus?* illis diſceret ... neque enim
,, poterat ignorare, quem ignorantibus ante monſtraverat, & de
,, quo dixerat: *Illum oportet creſcere, me autem minui....* Cujus
,, ſciſcitationem Dominus intelligens operibus magis, quam ſermo-
,, ne reſpondet .... Et dum addit: *Beatus, qui non fuerit ſcan-*
,, *dalizatus in me*, non Joannem, ſed Diſcipulos ejus percutit,
,, qui livorem oſtenderant de ſignorum magnitudine ex invidiæ mor-
,, dacitate venientem .... &, ne forte plebs neſciens hoc dicto
,, Joannem ſugillari arbitraretur, in illius laudes perorat, illum
,, *Prophetam, & pluſquam Prophetam* appellans". Homine *arun-*
dinis quaſſatæ, de qua ſermo eſt apud Matthæum (*b*), ſignificari
dicit ,, Iſraelem (*c*), qui quoniam impegit in angularem lapidem,
,, & accedit ſuper eum, fractus in illo eſt. *Linum* vero *fumigans*
,, populum præſignat de gentibus congregatum, qui extincto legis
,, naturalis ardore, fumi amariſſimi.... tenebroſæque caliginis in-
,, volvebatur erroribus; quem non ſolum Chriſtus non reſtinxit, &
,, redegit in cinerem, ſed e contrario de parva ſcintilla, & pene
,, moriente magna ſuſcitavit incendia, ita ut totus orbis arderet i-
,, gne Domini Salvatoris, quem venit mittere ſuper terram, &
,, in omnibus ardere deſiderat.... Ille autem, qui arundinem quaſ-
,, ſatam non confregit, & linum fumigans non extinxit, judicium
,, quoque perduxit ad victoriam" (*d*). Explicans deinde, quem
ſenſum habeant verba Chriſti: *Si quis vult poſt me venire, abne-*
get ſemetipſum (*e*), ſcribit: ,, Non eſt delicata in Deum, & ſe-
,, cura confeſſio, qui in me credit, debet ſuum ſanguinem funde-
,, re: *Qui enim perdiderit animam ſuam in præſenti, lucrifaciet*
,, *eam in futuro* (*f*). Quotidie credens in Chriſtum tollit Cru-
,, cem ſuam, & negat ſeipſum. Qui impudicus fuit verſus ad ca-
,, ſtitatem, temperantia luxuriam negat.... negamus noſmetipſos....
,, Idcirco enim Dominus crucifixus eſt, ut & nos, qui credimus in
,, eum, & peccato mortui ſumus, crucifigamur cum ipſo " (*g*).
Latius vero ſe extendit in explicatione verborum Apoſtoli: *Occa-*
ſione accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem

(a) *Matth.* 11. 13.
(b) *Matth.* 12. 20. (c) *Epiſt.* 121. *p.* 850.
(d) *Ibid. p.* 851. (e) *Matth.* 16. 24.
(f) *Ibid.* 10. 39. (g) *Epiſt.* 121. *p.* 852.

S. Hieron.

concupiſcentiam (*a*). Et primo leges omnes expendit, quarum mentio eſt in Scripturis, oſtenditque omnia mandata juſta eſſe, & bona, nobis Divinam voluntatem manifeſtantia, & quorum impletio ad æternam ſalutem eſt neceſſaria. Dein ſubdit: „ Sed factum „ eſt, ut quod mihi pro bono datum eſt, meo vitio mutetur in „ malum .... & quod, priuſquam haberem intelligentiam, abſ„ que peccato erat, per prævaricationem mandati incipiat mihi eſ„ ſe peccatum " (*b*). Docet etiam, Paulum, dum ſcribit: *Optabam ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis* (*c*), ſuæ ingentis caritatis in Chriſtum præbuiſſe argumentum, „ qui „ pro illo cupit mori, & ſolus perire, dummodo omne in illum „ credat humanum genus. Perire autem non in perpetuum, ſed „ in præſentiarum .... Vult ergo Apoſtolus perire in carne, ut „ alii ſalventur in ſpiritu; ſuum ſanguinem fundere, ut multorum „ animæ conſerventur " (*d*).

Ne nimium diſcedamus ab ordine novæ Editionis Operum S. Hieronymi, diviſionem ſervabimus in ea poſitam in novem claſſes, non ſpectata tamen Chronologia, quæ non ſemper exacta eſt (1).

Epiſtola ad Ruffinum circa an. 374. Ed. Ver. To. 1. ep. 3. p. 9. Ed. Par. T. 4. ep. 1. p. 1. p. 2.

Nunciatum fuerat Hieronymo, Ruffinum Roma relicta Ægyptum petiiſſe. Heliodorus primus hoc fauſtum nuncium attulerat, quod confirmavit vix credenti „ Alexandrinus Monachus, qui ad Ægy„ ptios Confeſſores, & voluntate jam Martyres, pio plebis jam „ dudum fuerat tranſmiſſus obſequio ". Præ gaudio exultans Ruffino ſcribit, ſuum eum viſendi ardens deſiderium ſic exponens. „ O ſi nunc mihi Dominus Jeſus Philippi ad Eunuchum .... tranſ„ lationem repente concederet, quam ego nunc tua arctis ſtringe„ rem colla amplexibus, quam illud os .... impreſſis figerem la„ biis " (*e*)! Dein illi obitum narrat Innocentii, & Hylæ (*f*); Bonoſi in virtutibus profectum exponit, „ qui puer honeſtis ſæculi „ artibus educatus, cui opes affatim, dignitas apprime inter æqua„ les erat, contempta Matre, ſororibus, & cariſſimo ſibi germa„ no, inſulam pelago circumſonante naufragam, cui aſperæ cau„ tes, & nuda ſaxa, & ſolitudo terrori eſt, quaſi quidam novus „ Paradiſi colonus inſedit .... Solus ibi .... videt gloriam Dei, „ quam etiam Apoſtoli niſi in deſerto non viderant .... Horrent „ ſacco membra deformi, ſed ſic melius obviam Chriſto rapietur „ in nubibus. Nulla Euriporum amœnitate perfruitur, ſed de la„ tere Domini aquam vitæ bibit .... Securus, intrepidus, & to„ tus de Apoſtolo armatus, nunc Deum audit, nunc divina rele-

„ git

(a) *Rom.* 7. 9. (b) *Epiſt.* 121. *p.* 867.
(c) *Rom.* 9. 3. (d) *Epiſt.* 121. *p.* 871.
(1) Ita quidem Auctor, qui Pariſienſem Editionem præ oculis habebat, cui & nos adhærebimus, ne ejus ordinem mutemus. Addemus tamen Editionis Veronenſis ordinem, in qua omnes epiſtolæ ſunt primo Tomo coadunatæ.
(e) *Ibid. n.* 1. (f) *Ibid. n.* 3.

„ git, nunc cum Deo loquitur, nunc Deum rogat “ (*a*). Deinde gratias Deo agit, *quod habeat, qui pro ſe poſſit illum rogare* (*b*). Epiſtolam denique claudit, ejus expoſcens amicitiam, & ſuam ei promittens, ſubdens: *Amicitia, quæ deſinere poteſt, vera nunquam fuit* (*c*).

S. Hieron.

Ex ſuo Eremo hanc quoque epiſtolam dedit Hieronymus Heliodoro, qui comes ejus fuerat in ſuo ad Orientem itinere, immo uſque ad deſertum, ſed obtentu familiæ gubernandæ ab eo diſceſſit, Orientem, & Eremum relinquens, Romam in Italiam rediit apud Patrem ſuum moraturus. Quoniam tamen abiens poſtulaverat ab Hieronymo, ut poſtquam ad deſerta migraſſet, ad illum ſcriberet, quod facturum promiſerat; ut datam fidem liberaret, hanc illi miſit epiſtolam, in qua efficaciſſimis verbis, & ſimul amantiſſimis ſæcularis vitæ illi diſcrimina pandit, promiſſiones in memoriam revocat in Baptiſmo pronunciatas, & adverſarii in pectore ſuo Chriſtum conantis occidere aſtus, & vires exaggerat. Deinde ſcribit: „ Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine, & „ ſciſſis veſtibus ubera, quibus te nutrierat, mater oſtendat, li- „ cet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem, ſiccis „ oculis ad veſtigium Crucis evola. Solum pietatis genus eſt in hac „ re eſſe crudelem (*d*).... Veniet, veniet poſtea dies, quo victor „ revertaris in patriam, tunc municipatum cum Paulo capies .... „ tunc & parentibus tuis ejuſdem civitatis jus petes “. Excuſationes deinde refellit, queis ſuam in patria, & apud parentes moram cohoneſtare poterat Heliodorus dicens: „ Facile rumpet hæc vincu- „ la amor Dei, & timor gehennæ.... Quicumque parentes ſupra „ Chriſtum amat, perdit animam ſuam .... Aries iſte pietatis, „ quo fides quatitur, Evangelii retundendus eſt muro. *Mater mea,* „ *& fratres mei hi ſunt, quicumque faciunt voluntatem Patris* „ *mei, qui in Cœlis eſt* (*e*).... Sed hoc, ais, Martyrio. Er- „ ras, frater, erras: numquam Chriſtianus perſecutionem non pa- „ titur; & tunc maxime oppugnaris, ſi te oppugnari neſcis “ (*f*). Laqueos deinde in ſæculo viventibus a Dæmone injectos, ut prædetur, exponit; non ita tamen, quaſi & in ſolitudine nulla ſint pericula, cum & de ſe dicat: „ Et hoc non integris rate vel mer- „ cibus, nec quaſi ignarus fluctuum doctus nauta præmoneo, ſed „ quaſi nuper naufragio ejectus in litus timida navigaturis voce „ denuntio .... Sed forſitan dicturus es: quicumque in Civitate „ ſunt, Chriſtiani non ſunt? Non eſt tibi eadem cauſa, quæ cæte- „ ris... tu perfectum te eſſe pollicitus es .... &, ſi perfectus non „ eſt, quem ſe perfectum fore Deo pollicitus ſit, ante mentitus eſt “ (*g*). Aliam deinde retundit excuſationem, qua ſe nihil habere re- „ ſpondit

Epiſtola ad Heliod. circa annum 374. Ed. Ver. T. 1. ep. 14. p. 28. Ed. Par. T. 4. ep. 5. p. 6. p. 2.

(a) *Ibid. n.* 4. (b) *Ibid. n.* 5.
(c) *Ibid. n.* 6. (d) *Ibid. n.* 2.
(e) *Luc.* 8. 21. *& Matth.* 12. 30.
(f) *Epiſt.* 14. *n.* 3. 4. (g) *Ibid. n.* 6.

„ pondit Heliodorus, ſcribens: „ Cur tam bene paratus ad bella non
S. HIERON. „ militas? Niſi forte in patria tua te arbitraris hoc facere, cum in „ ſua Dominus ſigna non fecerit (*a*) .... Sed de hoc gradu pulſus „ provocabis ad Clericos. An de illis aliquid audeam dicere, qui „ certe in ſuis urbibus commorantur? Sed alia Monachorum „ eſt cauſa, alia Clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor... „ Quod ſi te quoque ad eumdem ordinem pia fratrum blandimen„ta ſollicitabunt, gaudebo de aſcenſu, ſed timebo de lapſu. *Qui* „ *Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat* (*b*). Scimus iſta. „ Sed lege, quod ſequitur: *Oportet autem, hujuſmodi irrepreben*„*ſibilem eſſe*.... Nec minorem in tertio gradu adhibuit diligen„tiam: *Diaconos ſimiliter pudicos* .... *habentes miniſterium fidei* „ *in conſcientia pura* .... Quamobrem, ſicuti qui bene miniſtrat, „ bonum gradum ſibi acquirit; ita qui indigne ad Calicem Domi„ni accedit, reus erit Dominici Corporis, & Sanguinis (*c*). „ Non omnes Epiſcopi, Epiſcopi ſunt. Attendis Petrum; ſed & „ Judam conſidera .... Probet ſe unuſquiſque, & ſic accedat. „ Non facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum.... Non eſt facile „ ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri jam cum Chriſto regnan„tium, ne forte veniat Angelus, qui *ſcindat velum templi tui*, „ qui candelabrum tuum de loco ſuo moveat (*d*).... Monachus „ ſi ceciderit, rogabit pro eo Sacerdos. Pro Sacerdote lapſo quis „ rogaturus eſt " (*e*)? Claudit epiſtolam, utilitates, & quietem ſolitariæ vitæ deſcribens.

Epiſtolæ ad Damaſum circa an. 376. Ed. Ver. To. 1. ep. 15. p. 37. Ed. Par. ep. 14. p. 19. T. 4. P. 2.

Licet in Eremo deliteſceret Hieronymus, variis tamen vexabatur curis, & perſecutionibus; quarum una fuit quæſtio de tribus hypoſtaſibus. Quæ de Vitali electo Apollinariſtarum Epiſcopo anno 376. habet, oſtendunt, non ante hunc annum epiſtolam hanc datam fuiſſe. Sic itaque Summo Pontifici Damaſo ſcribit: „ Quoniam „ vetuſto Oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſciſſam Do„mini tunicam, & deſuper textam minutatim per fruſtra diſ„cerpit .... ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore „ laudatam cenſui conſulendam, inde nunc meæ animæ poſtulans „ cibum, unde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi (*f*). Quamquam „ igitur me terreat tui magnitudo, invitat tamen humanitas.... „ a Paſtore præſidium ovis efflagito. Faceſſat invidia: Romani cul„minis recedat ambitio. Cum ſucceſſore Piſcatoris, & Crucis Di„ſcipulo loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, „ Beatitudini tuæ, ideſt Cathedræ Petri communione conſocior. „ Supra illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque ex„tra hanc domum agnum comederit, prophanus eſt. Si quis in „ Arca Noe non fuerit, peribit regnante Diluvio, & quia pro „ facinoribus meis ad eam ſolitudinem commigravi, quæ Syriam „ juncto

(a) *Ibid. n.* 7. (b) 1. *ad Timoth.* 3.
(c) *Epiſt.* 14. *n.* 8. (d) *Apoc.* 2. 5.
(e) *Epiſt.* 14. *n.* 9. (f) *Ibid. n.* 1.

„ juncto Barbariæ fine determinat; nec poſſum Sanctum Domini „ (ideſt Euchariſtiam Communionis Symbolum) tot interjacenti- „ bus ſpatiis a Sanctimonia tua ſemper expetere: ideo hic collegas „ tuos Egyptios Confeſſores ſequor, & ſub onerariis navibus par- „ va navicula delitesco. Non novi Vitalem , Meletium reſpuo, „ ignoro Paulinum (hi omnes ſe unius Antiochenæ Eccleſiæ Epi- „ ſcopos dicebant). Quicumque tecum non colligit, ſpargit " (*a*). Exponit deinde quæſtionem de voce hypoſtaſi, & addit: „ Clamamus: „ Si quis tres hypoſtaſes ut tria enhypoſtata, hoc eſt tres ſubſiſten- „ tes perſonas non confitetur, anathema ſit (1). Eo quod voca- „ bula non ediſcimus, hæretici judicamur (*b*). Tota ſæcularium „ literarum Schola nihil aliud *hypoſtaſim*, niſi uſian novit. Et quiſ- „ quam, rogo, ore ſacrilego tres *ſubſtantias* prædicabit? Una eſt „ Dei, & ſola natura, quæ vera eſt.... Sed quia illa ſola na- „ tura eſt perfecta, & in tribus perſonis Deitas una ſubſiſtit, quæ „ eſt vere, & una natura eſt; quiſquis tria eſſe, hoc eſt tres eſſe „ hypoſtaſes, ideſt uſias dicit, ſub nomine pietatis tres naturas co- „ natur aſſerere... Sufficiat nobis dicere, unam ſubſtantiam, tres „ perſonas, ſubſiſtentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur „ tres hypoſtaſes ſi placet, & una teneatur.... aut ſi rectum „ putatis tres hypoſtaſes cum ſuis interpretationibus debere nos di- „ cere, non negamus " . Verebatur tamen Hieronymus, ne illi, qui ad tres dicendas hypoſtaſes illum adigere volebant, venenum ſub melle celarent; quia, ut ipſe ſubdit, „ bene interpretantur „ hypoſtaſim, & cum id quod ipſi exponunt habere me dicam, „ hæreticus judicor " (*c*). Iterum itaque obteſtatur Beatitudinem ſuam, ut ſibi epiſtolis ſuis ſive tacendarum, ſive dicendarum hypo- ſtaſeon detur auctoritas; & rogat, ut ad Evagrium Presbyterum dignetur ſcripta tranſmittere, & ſimul ſignificare, „ cui apud An- „ tiochiam debeat communicare, quia Campenſes cum Tharſenſi- „ bus hæreticis copulati nihil aliud ambiunt, quam ut auctoritate „ communionis veſtræ fulti tres hypoſtaſes cum antiquo ſenſu præ- „ dicent " (*d*). Tharſenſes vocat Hieronymus Semiarianos, quip- pe qui ſententiæ adhærebant Silvani Tharſenſis Epiſcopi. Cum nullum a Damaſo accepiſſet reſponſum Hieronymus, iterum de ea- dem re illum interpellat; & cum vexaretur a tribus Antiochiæ Epiſcopis, eum in ſuas quilibet partes trahere adnitentibus, ut ſibi ſignificet, cui debeat communicare, iterum obteſtatur ſcribens: „ Monachorum circa manentium antiqua in me ſurgit auctoritas. „ Ego

S. Hieron.

(a) *Ibid. n.* 2.
(1) Si D. Hieronymus aperte voce hypoſtaſis uſus eſſet, quis unquam credet, ceu hæreticum habendum ab Orientalibus, qui hoc ſolum ab eo poſtulabant, ut tres in Deo confiteretur hypoſtaſes? Dicendum igitur eſt, hoc loco S. Doctorem ſolum indicare velle, ſe tres in Deitate ſubſiſtentes fateri perſonas, quas Orientales trium hypoſtaſeon vocibus deſignabant. (Cellerius.)
(b) *Ibid. n.* 3. (c) *Ibid. n.* 4. (d) *Ibid. n.* 5.

S. HIERON.

„ Ego interim clamito: ſi quis Cathedræ Petri jungitur, meus „ eſt. Meletius, Vitalis, Paulinus tibi hærere ſe dicunt, poſſem „ credere, ſi hoc unus aſſereret. Nunc aut duo mentiuntur, aut „ omnes. Ideo obteſtor Beatitudinem tuam per Crucem Domini ... „ ut mihi literis tuis, apud quem in Syria debeam communicare, „ ſignifices. Noli deſpicere animam, pro qua Chriſtus mortuus „ eſt „ (*a*). Scripta eſt hæc epiſtola vel ſub finem anni 376. vel initio ſequentis.

Epiſtola ad Innocentium Ed. Ver. 1. p. 9. Tom. 1. Ed. Par. 17. p. 23. Tom. 4. p. 2.

Innocentius, ad quem data eſt hæc Hieronymi epiſtola, non *Papa* fuit, ut vitioſe habent vetuſtiores editi libri, ſed qui Hierony„ mo ſe comitem junxit in Syria, ibique biennio poſt mortuus eſt. Hic ſæpe a Doctore noſtro poſtulaverat, ut de ejus rei miraculo, quæ ſua ætate acciderat, ſcriberet. Diu modeſtiæ cauſa renuerat, ſed tandem ejus precibus victus, non eſt, quod poſtulabatur, auſus negare. In hac hiſtoria, ſeu narratione, quæ diſertiſſima eſt, teſtimonium luculentiſſimum habetur divinæ erga inſontes protectionis, & monitum exhibet ſæcularibus Judicibus, ut vigilent ſummo ſtudio, ne cum innocentibus nocentes confundant. Cum Liguriæ Præſes more Conſularis Vercellas inviſeret, *oblatam ſibi quandam mulierculam una cum adultero* (nam hoc crimen maritus impegerat) *pœnali carceris horrore circumdedit*. Deinde virum quæſtioni admovit; at „ cum lividas carnes ungula cruenta pulſaret, „ & ſulcatis lateribus dolor quæreret veritatem, infeliciſſimus ju„ venis volens compendio mortis longos cruciatus vitare, dum in „ ſuum mentitur ſanguinem, accuſavit alienum, ſoluſque omnium „ miſer merito viſus eſt percuti, quia non reliquit innoxiæ, unde „ poſſet negare. At mulier ſexu infirmior, virtute fortior cum e„ quuleo corpus extenderet, & ſordidas fœtore carceris manus poſt „ tergum vincula cohiberent .... oculis ſuſpexit ad Cælum, & „ evolutis per ora lacrymis: Tu, inquit, teſtis es, Domine Je„ ſu, cui occultum nihil eſt, qui es ſcrutator renum, & cordis, „ non ideo me negare velle, ne peream, ſed ideo mentiri nolle, „ ne peccem. At tu, miſerrime homo, ſi interire feſtinas, cur „ duos interimis innocentes? Equidem & ipſa cupio mori, cupio „ inviſum hoc corpus exuere, ſed non quaſi adultera. Præſto ju„ gulum .... innocentiam tamen mecum feram. Non moritur, „ quiſquis ſic victurus occiditur (*b*). Igitur Conſularis, paſtis „ cruore luminibus, ut fera, quæ guſtatum ſemel ſanguinem ſem„ per ſitit, duplicari tormenta jubet, & ſecum dentibus fremens „ ſimilem carnifici minitatus eſt pœnam, niſi confiteatur ſexus in„ firmior, quod non poterat robur virile reticere (*c*). Succurre, „ Domine Jeſu: ad unum hominem tuum quam plura ſunt inven„ ta ſupplicia. Crines ligantur ad ſtipitem, & toto corpore ad „ equu-

---

(a) *Ep. ad Damaſ. Edit. Ver. 16. pag.* 40. *Tom. 1. Edit. Pariſ. 16. p. 22. Tom. 4. p. 2.*
(b) *Ibid. n. 3.* (c) *Ibid. n. 4.*

S. HIERON.

,, equuleum fortius alligato, vicinus pedibus ignis apponitur; u-
,, trumque latus carnifex fodit, nec papillis dantur induciæ: im-
,, mota mulier manet, & a dolore corporis ſpiritu ſuperato, dum
,, conſcientiæ bono perfruitur, vetuit circa ſe ſævire tormenta.
,, Judex crudelis quaſi ſuperatus attollitur: illa Deum deprecatur,
,, ſolvuntur membra compagibus: illa oculos ad Cælum ten-
,, dit (a).... Jam laſſus tortor ſuſpirabat in gemitum, nec erat
,, novo vulneri locus. Jam victa ſævitia corpus, quod laniarat,
,, horrebat. Extemplo ira excitus Conſularis: quid miramini, in-
,, quit, circumſtantes, ſi torqueri mulier mavult, quam perire?
,, Adulterium certe ſine duobus committi non poteſt, & eſſe cre-
,, dibilius reor noxiam ream negare de ſcelere, quam innocentem
,, juvenem confiteri (b). Pari igitur prolata in utrumque ſententia
,, damnatos carnifex trahit. Totus ad ſpectaculum populus effun-
,, ditur, ut prorſus quaſi migrare civitas putaretur: ſtipatis pro-
,, ruens portis turba denſatur. Et quidem miſerrimi juvenis ad
,, primum ſtatim ictum amputatur gladio caput, truncumque in
,, ſuo ſanguine volutatur cadaver. Poſtquam vero ad fœminam
,, ventum eſt, & flexis in terram poplitibus ſuper trementem cer-
,, vicem micans elevatus eſt gladius, & exertam carnifex dexte-
,, ram totis viribus concitavit; ad primum corporis tactum ſtetit
,, mucro lethalis, & leviter perſtringens cutem, raſuræ modicæ
,, ſanguinem aſperſit. Imbellem manum percuſſor expavit, & vi-
,, ctam dexteram in ſecundos impetus torquet. Languidus rurſus
,, in fœminam mucro delabitur, & quaſi ferrum eam timeret at-
,, tingere, circa cervicem torpet innoxium. Itaque furens, &
,, anhelans lictor paludamento in cervicem retorto, dum totas ex-
,, pendit vires, fibulam, quæ chlamydis mordebat oram, in hu-
,, mum excuſſit, ignaruſque rei enſem librabat in vulnus. Et tibi,
,, ait mulier, ex humero aurum ruit, collige multo quæſitum la-
,, bore, ne pereat (c). Proh, rogo, quæ eſt iſta ſecuritas?
,, impendentem non timet mortem.... oculi gladium non viden-
,, tes tantum fibulam vident; & ne parum eſſet, quod non formi-
,, dabat interitum, præſtat beneficium ſævienti. Jam igitur & ter-
,, tium ictum Sacramentum fruſtraverat Trinitatis. Jam ſpiculator
,, exterritus.... mucronem aptabat in jugulum.... O omnibus
,, res inaudita ſæculis. Ad capulum gladius reflectitur, & velut
,, dominum ſuum victus aſpiciens, confeſſus eſt ſe ferire non poſ-
,, ſe " (d). Hic S. Hieronymus facta revocat trium puerorum, *circa quorum ſarabala, ſanctamque cæſariem innoxium luſit incendium;* Beati Danielis, juxta quem adulantibus caudis prædam ſuam leonum ora timuerunt; Suſannæ, quæ iniquo damnata judicio, Spiritu Sancto puerum replente, ſalvata eſt. „ Ecce non diſpar (ſub-
,, dit) in utraque miſericordia Domini. Illa liberata per judicem,
,, hæc

(a) *Ibid. n.* 5. (b) *Ibid. n.* 6.
(c) *Ibid. n.* 7. (d) *Ibid. n.* 8.

S. HIERON.

,, hæc a judice damnata liberata per gladium eſt (*a*). Tandem
,, ergo ad fœminam vindicandam populus armatur. Omnis ætas,
,, omnis ſexus carnificem fugat .... Turbatur tali nuntio urbs
,, propinqua, & tota lictorum caterva glomeratur. E quibus me-
,, dius, ad quem damnatorum cura pertinebat, erumpens, &
,, *canitiem immundo perfuſam pulvere turpans* (*b*): Quin meum,
,, inquit, o Cives, petitis caput? me illi vicarium datis?... Quo
,, fletu vulgi concuſſus eſt animus.... & mirum in modum vo-
,, luntate mutata, cum pietatis fuiſſet, quod ante defenderant, pie-
,, tatis viſum eſt genus, ut paterentur occidi (*c*). Novus igitur
,, enſis, novus percuſſor apponitur. Stat victima, Chriſto tantum
,, favente, munita. Semel percuſſa concutitur, iterum repetita
,, quaſſatur, tertio vulnerata proſternitur. O divinæ potentiæ ſubli-
,, manda majeſtas, quæ prius fuerat quarto percuſſa, nec læſa,
,, ideo poſt paululum viſa eſt mori, ne pro ea periret innoxius (*d*).
,, Clerici, quibus id officii erat, linteo cadaver obvolvunt, & foſ-
,, ſam humum lapidibus conſtruentes ex more tumulum parant.
,, Feſtinato Sol curſu occaſum petit, & miſericordia Domini cele-
,, riore curſu naturæ nox advenit. Subito fœminæ palpitat pe-
,, ctus.... jam ſpirat, jam videt, jam ſublevatur, & loquitur,
,, jam in illam poteſt vocem erumpere (*e*): *Dominus auxiliator*
,, *meus, non timebo, quid faciat mihi homo* (*f*). Anus interim
,, quædam, quæ Eccleſiæ ſuſtentabatur opibus, debitum Cælo
,, reddidit ſpiritum, & quaſi de induſtria ordine currente rerum,
,, vicarium tumulo corpus operitur. Dubia adhuc luce in lictore
,, Diabolus occurrit, quærit cadaver occiſæ, ſepulchrum ſibi mon-
,, ſtrari petit, vivere putat, quem mori potuiſſe miratur. Recens a
,, Clericis ceſpes oſtenditur, & dudum ſuperjecta humus cum his
,, vocibus ingeritur flagitanti: Erue ſcilicet oſſa jam condita; infer
,, novum ſepulchro bellum, & ſi hoc parum eſt, avibus feriſque
,, lanianda membra diſcerpe (*g*). Tali ergo invidia carnifice con-
,, fuſo clam domi mulier refocillatur. Et ne forte creber medici ad
,, Eccleſiam commeatus ſuſpicionis panderet viam, cum quibuſ-
,, dam virginibus ad ſecretiorem villulam ſecto crine tranſmitti-
,, tur. Ibi paulatim virili habitu veſte mutata in cicatricem vul-
,, nus obducitur (*h*). Denique Evagrius Imperatorem (Valen-
,, tinianum) de induſtria adit, precibus fatigat, merito le-
,, nit, ſolicitudine promeretur, ut redditam vitæ redderet liber-
,, tati " (*i*).

Ad Euſtochium epiſtola an. 384. Ed. Ver. 22. p. 87. T. 1. Ed. Par. T. 4. ep. 2. claſs. 18. p. 27. p. 2.

S. Hieronymus, cum Romam veniſſet circa annum 382. cum Sanctis Paulino Antiocheno, & Epiphanio, non inde diſceſſit, niſi circa

(a) *Ibid. n.* 9. (b) *Æned. lib.* 12.
(c) *Epiſt.* 1. *n.* 10. (d) *Ibid. n.* 11.
(e) *Ibid. n.* 12. (f) *Pſal.* 117.
(g) *Epiſt.* 1. *n.* 13. (h) *Ibid. n.* 14.
(i) *Ibid. n.* 15.

circa medium anni 385. Romæ igitur commorans adverſus Helvidium virginitatem defendit, ejus dignitatem, & meritum celebra- S. HIERON.
vit in Tractatu, Euſtochio S. Paulæ filiæ inſcripto. Quæ in hocce Tractatu, qui & Epiſtola dicitur ſcripta anno 384. ſuſiſſime ſcribit, Romanorum animos moverant, qui Matrimonium ceu illicitum per eum damnari arbitrabantur. Euſtochium prima fuit, quæ inter nobiliores Matronas virginitatem profiteretur. Ad eam igitur in ſuo ſancto propoſito confirmandam Tractatum hunc S. Doctor elucubravit. Poſtquam igitur & humanam imbecillitatem, & pericula innocentiæ amittendæ, quibus inceſſanter objicimur, expoſuit, nonnulla illi tradit præcepta ad ſancte vitam in virginitate tranſigendam. Primo itaque humilitatem, & propriæ imbecillitatis timorem inculcat ſcribens: „ Nolo tibi venire ſuperbiam de propo-„ ſito, ſed timorem. Onuſta incedis auro, latro tibi vitandus eſt. „ Stadium eſt hæc vita mortalibus, hic contendimus, ut alibi co-„ ronemur. Nemo inter ſerpentes, & ſcorpiones ſecurus ingredi-„ tur (*a*). Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quamdiu ha-„ bemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, & concupiſcit ſpiritus „ adverſus carnem, & caro adverſus ſpiritum, nulla eſt certa vi-„ ctoria. Adverſarius noſter Diabolus .... non quærit homines „ infideles, nec eos, qui foris ſunt.... de Eccleſia Chriſti rapere „ feſtinat. Eſcæ ejus ſecundum Habacuc electæ ſunt " (*b*). Secundo ad vigilantiam hortatur in pravis fugandis cogitationibus, ſubdens: „ Nolo ſinas cogitationes creſcere. Nihil in te Babylonium, nihil „ confuſionis adoleſcat. Dum parvus eſt hoſtis, interfice; nequitia, „ ne zizania creſcant, elidatur in ſemine " (*c*). Tertio abſtinentiam, & temperantiam commendat Euſtochio ſcribens: „ Vinum „ & adoleſcentia duplex incendium voluptatis eſt. Quid oleum „ flammæ adjicimus? Quid ardenti corpuſculo fomenta ignium mi-„ niſtramus? Paulus ad Timotheum: *Jam noli*, inquit, *aquam* „ *bibere*, *ſed vino modico utere propter ſtomachum tuum*, *& fre*-„ *quentes tuas infirmitates* (*d*). Vides, quibus cauſis vini potio „ concedatur, ut ex hoc ſtomachi dolor, & frequens mederetur „ infirmitas; & .... modicum præcipit eſſe ſumendum, medici „ potius conſilio, quam Apoſtoli (*e*).... Elias cum Jezabel fu-„ geret, & ſub quercu jaceret laſſus, veniente ad ſe Angelo ſuſci-„ tatur, & dicitur ei: *Surge*, *& manduca*. *Reſpexit*; *& ecce* „ *ad caput ejus panis collyrida*, *& vas aquæ* (*f*). Revera num-„ quid non poterat Deus conditum ei merum mittere, & electos „ cibos, & carnes contuſione mutatas? ... Potuit & Danieli de „ regiis ferculis opulentior menſa transferri, ſed Habacuc ei meſ-„ ſorum prandium portat, arbitror ruſticanum (*g*).... Quod ſi „ volue-

---

(a) *Ibid. n. 3. p.* 88.
(b) *Ibid. n. 4. p.* 89. (c) *Ibid. n. 6. p.* 91.
(d) 1. *ad Timoth.* 5. 23. (e) *Epiſt.* 22. *n.* 8. *p.* 92.
(f) 3. *Reg.* 19. 5. 6. (g) *Epiſt.* 22. *n.* 9. *p.* 93.

S. Hieron. „ volueris reſpondere, te nobili ſtirpe generatam, ſemper in deliciis, ſemper in plumis non poſſe a vino, & eſculentioribus cibis „ abſtinere, nec his legibus vivere diſtrictius; reſpondebo: Vive „ ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quod Deus univerſitatis Creator, & Dominus inteſtinorum noſtrorum rugitu, & inanitate ventris, pulmoniſque delectetur ardore, ſed quod aliter pudicitia tuta eſſe non poteſt “ (*a*). Hortatur dein Euſtochium, ne illas imitetur Virgines inconſtantes, & hypocritas, quæ *nolunt virgines eſſe*, *ſed videri* (*b*); & „ ne habeat conſortia matronarum, „ nec ad nobilium domos accedat, ne frequenter videat, quod „ contemnens, virgo eſſe voluit “; & eas etiam fugiat, quas „ viduas fecit non voluntas, ſed neceſſitas; ſed illi ſint ſociæ, „ quas jejunia tenuant, quibus pallor in facie eſt, quas & ætas „ probavit, & vita (*c*). Eſto (ſubdit) ſubjecta parentibus, „ imitare ſponſum tuum. Rarus ſit egreſſus in publicum. Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo.... Crebrius lege, diſce „ quamplurima. Tenenti codicem ſomnus obrepat, & cadentem „ faciem pagina ſacra ſuſcipiat. Sint tibi quotidiana jejunia, & „ refectio ſatietatem fugiens. Nihil prodeſt biduo, triduoque tranſmiſſo vacuum portare ventrem, ſi pariter obruatur, ſi compenſetur ſaturitate jejunium. Illico mens repleta torpeſcit, & irrigata humus ſpinas libidinum germinat “ (*d*). De Matrimonio abjecte ſentire videtur, dum ſcribit: „ Nolo te illi ſubjacere ſententiæ, qua in hominem eſt illata damnatio: *In doloribus*, *&* „ *in anxietatibus paries* (*e*). Mulieris lex iſta eſt, non mea: *&* „ *ad virum converſio tua*. Sit converſio illius ad maritum, quæ „ virum non habet Chriſtum. Et ad extremum: *morte morieris*. „ Finis iſte conjugii; meum propoſitum ſine ſexu eſt. Habeant nuptæ ſuum tempus, & titulum. Mihi virginitas in Maria dedicatur, & Chriſto “ (*f*). Sed præſcius ſibi opponi poſſe, ſe nuptiis detrahere, quæ a Deo benedictæ ſunt, ſtatim ſubdit: „ Non eſt detrahere nuptiis, cum illis virginitas antefertur. Nemo malum bono comparat... Eva in Paradiſo virgo fuit: poſt „ pelliceas tunicas initium ſumpſit nuptiarum.... & cum „ ſcias virginitatem eſſe naturæ, nuptias poſt delictum. Virgo naſcitur caro de nuptiis in fructu reddens, quod in radice perdiderat (*g*).... Laudo nuptias, laudo conjugium; ſed quia mihi „ virgines generant, lego de ſpinis roſam, & de terra aurum, de „ concha margaritam.... *De Virginibus*, inquit Apoſtolus, *præceptum Domini non habeo* (*h*). Cur? quia, ut ipſe virgo eſſet, „ non fuit imperii, ſed propriæ voluntatis.... quia majoris eſt „ mercedis, quod non cogitur, & offertur: quia, ſi fuiſſet Virgi-

„ nitas

(a) *Ibid. n.* 11. *p.* 94. (b) *Ibid. n.* 15. *p.* 97.
(c) *Ibid. n.* 16. *p.* 98. (d) *Ibid. n.* 17. *p.* 99.
(e) *Gen.* 3. 16. (f) *Epiſt.* 22. *n.* 18. *p.* 100.
(g) *Ibid. n.* 19. *p.* 101. (h) 1. *Corinth.* 7. 25.

Digitized by Google

S. Hieron.

„ nitas imperata, nuptiæ videbantur ablatæ “ (*a*). Fatetur, in veteri lege aliam fuiſſe felicitatem, & ſolam fuiſſe benedictionem liberorum. At ſubdit: „ Poſtquam vero Virgo „ concepit in ute-„ ro, & peperit nobis puerum, *cujus principatus in humeros ejus* „ (*b*), Deum, Fortem, Patrem futuri ſæculi, ſoluta maledictio „ ſterilitatis eſt... Statim ut filius Dei ingreſſus eſt ſuper terram, „ novam ſibi familiam inſtituit, ut qui ab Angelis adorabatur in „ Cælo, haberet Angelos & in terris (*c*).... Cum Apoſtolus „ ſine intermiſſione orare nos jubeat, & qui in conjugio debi-„ tum ſolvit, orare non poſſit, aut oramus ſemper, & virgines „ ſumus, aut orare deſinimus, ut conjugio ſerviamus “. Dein ſequitur: „ Et quia in principio libelli præfatus ſum, me de an-„ guſtiis nuptiarum aut nihil omnino, aut pauca dicturum, & „ nunc eadem moneo, ut, ſi tibi placeat ſcire, quot moleſtiis Vir-„ go libera, quot uxor adſtricta ſit, Tertullianum legas, & beati „ Cypriani volumen egregium, & Papæ Damaſi... & Ambroſii „ noſtri.... opuſcula “ (*d*). Hortatur Euſtochium, ut domi, & in cubiculo ſuo ſedeat ad pedes Domini. *Foris enim*, ſubdit, *vagantur virgines ſtultæ*; *tu intrinſecus eſto cum Sponſo* (*e*); & ne declinet aurem ſuam in verba malitiæ (*f*); *ne inanis gloriæ ardore capiatur... cum facit eleemoſynam*, *Deus ſolus videat*. „ Cum „ jejunas (proſequitur Hieronymus) læta ſit facies tua. Veſtis „ nec ſatis munda, nec ſordida, & nulla diverſitate notabilis, ne „ ad te obviam prætereuntium turba conſiſtat, & digito monſtre-„ ris.... Nec ſatis religioſa velis videri, nec plus humilis, quam „ neceſſe eſt, ne gloriam fugiendo quæras.... Sunt quippe non-„ nullæ exterminantes faciem ſuam, ut appareant hominibus jeju-„ nantes.... Veſtis pulla, cingulum ſacceum, ac ſordidis mani-„ bus, pedibuſque, venter ſolus, quia videri non poteſt, æſtuat „ cibo “ (*g*). Non niſi ingratiis de quibuſdam ſui temporis Clericis ſic ſcribit: „ Sunt qui ideo Presbyteratum, & Diaconatum „ ambiunt, ut mulieres licentius videant. Omnis his cura de ve-„ ſtibus, ſi bene oleant, ſi pes laxa pelle non folleat. Crines ca-„ lamiſtri veſtigio rotantur; digiti de anulis radiant, & ne plan-„ tas humidior via aſpergat, vix imprimunt ſumma veſtigia. Ta-„ les cum videris, ſponſos magis æſtimato, quam Clericos. Qui-„ dam in hoc omne ſtudium, vitamque poſuerunt, ut matrona-„ rum nomina, domos, moreſque cognoſcant (*h*).... Si quid „ ignoras, ſi quid de Scripturis dubitas, interroga eum, quem „ vita commendat, excuſat ætas, fama non reprobat.... aut ſi „ non eſt, qui poſſit exponere, melius eſt aliquid neſcire ſecure, „ quam cum periculo diſcere.... Si quæ ancillulæ ſunt comites

(a) *Epiſt. 22. n. 20. p. 102.* (b) *Iſaj. 9. 6.*
(c) *Epiſt. 22. n. 21. p. 103.* (d) *Ibid. n. 22. p. 104.*
(e) *Ibid. n. 26. p. 108.* (f) *Ibid. n. 24. p. 105.*
(g) *Ibid. n. 27. p. 109.* (h) *Ibid. n. 28. p. 110.*

S. Hieron. „ propoſiti tui; ne erigaris adverſus eas, ne infleris ut domina. „ Unum Sponſum habere cœpiſtis, ſimul pſallitis, Chriſti ſimul „ corpus accipitis, cur menſa diverſa ſit? . . . . Nec tibi diſerta „ multum velis videri, aut lyricis feſtiva carminibus metro lude- „ re . . . . . quid faciet cum Pſalterio Horatius? Cum Evan- „ geliis Maro? Cum Apoſtolo Cicero? . . . . . & licet o- „ mnia munda mundis, & nihil rejiciendum, quod cum gratia- „ rum actione percipitur, tamen ſimul bibere non debemus Cali- „ cem Chriſti, & Calicem Dæmoniorum “ (*a*). Et hic narrat, quid ſibi in ſomnis acciderit, in quibus ſibi videbatur rapi ad tribunal judicis, ab eoque exprobrari, quamobrem prophanos ſcriptores libentius legeret, & cædi juſſus cum lacrymis ſancte dejerabat, *ſi unquam habuero Codices ſæculares, te negavi* (*b*). Avaritiam quoque fugiendam Euſtochio indicit, „ non ſolum ut aliena non rapiat, ſed ne ſua ſervet.... At dicis (ſubdit): puella ſum delicata, quæ manibus meis laborare non poſſim. Si ad ſenectam venero, ſi ægrotare cœpero, quis mei miſerebitur? „ Audi Apoſtolis loquentem Jeſum: *Ne cogitetis in corde veſtro, quid manducetis, neque corpori veſtro, quid induamini* (*c*).... „ Si veſtis defuerit, lilia proponantur. Si eſurieris, audias beatos „ pauperes, & eſurientes. Si aliquis te afflixerit dolor, legito (*d*): „ *Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus meis* “ (*e*). Docet etiam Euſtochium, „ ut ſic diviſas habeat orandi horas, ut „ ſi forte aliquo fuerit opere detenta, ipſum eam ad officium tem- „ pus admoneat. Horam tertiam, ſextam, nonam, diluculum „ quoque, & veſperam, nemo eſt qui neſciat. Nec cibi ſuman- „ tur, niſi oratione præmiſſa; nec recedatur a menſa, niſi refera- „ tur Creatori gratia. Noctibus bis terque ſurgendum, revolven- „ da, quæ de Scripturis memoriter retinemus. Egredientes de ho- „ ſpitio armet oratio, regredientibus de platea oratio occurrat an- „ tequam ſeſſio; nec prius corpuſculum requieſcat, quam anima „ paſcatur. Ad omnem actum, ad omnem inceſſum manus pingat „ Domini Crucem.... Te ipſam conſiderans noli in alterius rui- „ na, ſed in tuo opere gloriari (*f*).... Propone tibi beatam Ma- „ riam, quæ tantæ extitit puritatis, ut mater Domini eſſe mere- „ retur “.... Virginitas tamen, ut cætera pietatis opera „ tunc „ proſunt, cum in Eccleſia fiunt, cum in una domo Paſcha cele- „ bramus (*g*).... Hæc omnia, quæ digeſſimus, dura videbuntur „ ei, quæ non amat Chriſtum. Qui autem omnem ſæculi pom- „ pam pro purgamento habuerit, & vana duxerit univerſa ſub Sole, „ ut Chriſtum lucrifaciat, durum non eſt: nullus difficilis cupienti „ labor.... Quis Sanctorum ſine certamine coronatus eſt? Abel „ juſtus

(a) *Ibid. n.* 29. *p.* 112.
(b) *Ibid. n.* 30. *p.* 113. (c) *Matth.* 6. 26.
(d) *Epiſt.* 22. *n.* 31. *p.* 114. (e) 2. *Corinth.* 12. 10.
(f) *Epiſt.* 22. *n.* 37. *p.* 119. (g) *Ibid. n.* 38. *p.* 120.

Digitized by Google

S. HIERON.

„ juſtus occiditur. Abraham uxorem periclitatur amittere. Et ne
„ in immenſum volumen extendam, quære, & invenies ſingu-
„ los adverſa perpeſſos (*a*) .... Niſi vim feceris, Cælorum
„ regna non capies. Niſi pulſaveris importune, panem non acci-
„ pies Sacramenti (*b*)... Egredere pauliſper de carcere, & præ-
„ ſentis laboris ante oculos tibi pinge mercedem, quam nec ocu-
„ lus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Qua-
„ lis erit illa dies, cùm tibi Maria Mater Domini, choris occur-
„ ret comitata virgineis? .... Quotieſcumque te vana ſæculi de-
„ lectaverit ambitio, quoties in mundo aliquid videris glorio-
„ ſum, ad Paradiſum mente tranſgredere, eſſe incipe, quod futu-
„ ra es “ (*c*).

Epiſtola ad Marcellam circa an. 384. Ed. Ver. 38. p. 371. T. 1. Ed. Par. 19. 2. claſſ. p. 49. T. 4. p. 2.

Ad annum 384. referenda videtur epiſtola S. Hieronymi ad Marcellam (1) de ægrotatione, ſeu potius de converſione Blæſillæ S. Paulæ filiæ. Blæſilla non diu poſt mortem conjugis ſui ardore febris per triginta dies æſtuavit. Hoc autem a Deo factum ſcribit Hieronymus, „ ut ſciret rejiciendas delicias corporis, quod paulo
„ poſt vermibus exarandum ſit, & ut ad vitam revocaret, quæ re-
„ dolebat aliquid negligentiæ, & divitiarum faſciis colligata in ſæ-
„ culi jacebat ſepulchro “ (*d*). Et revera ſpretis mundanis deliciis ſanctioris vitæ rudimenta ſuſcipiens paulatim ad ſummum conſcendit chriſtianæ perfectionis faſtigium. In altera vero epiſtola (*e*) ad eamdem paucos poſt dies data Aſellæ Virginis contexit encomium. „ Adhuc infantiæ (ſcribit) involuta pannis, & vix an-
„ num decimum ætatis excedens honore futuræ beatitudinis conſe-
„ cratur (*f*).... poſt duodecimum.... unius cellulæ clauſa angu-
„ ſtiis latitudine Paradiſi fruebatur. Idem terræ ſolum & orationis
„ locus extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit, inediam pro
„ refectione. Et cum eam non veſcendi deſiderium, ſed humana
„ confectio ad cibum traheret, pane, & ſale, & aqua frigida con-
„ citabat magis eſuriem, quam reſtinguebat.... tunicam fuſciorem,
„ quam a matre impetrare non poterat, induta.... ſe repente Do-
„ mino conſecravit, ut intelligeret univerſa cognatio, non poſſe a-
„ liquid ei extorqueri, quæ jam ſæculum damnaſſet in veſtibus (*g*).
„ Se intra cubiculi ſecreta cuſtodivit, ut nunquam pedem proferret

(a) *Ibid. n. 39. p. 121.*
(b) *Ibid. n. 40. p. 123.*
(c) *Ibid. n. 41. p. 123.*
(1) Marcella nobilis, & pientiſſima Matrona Romana Albini filia, & Sanctæ Aſellæ ſoror, cum ſeptimo poſt celebratas nuptias menſe vidua facta eſſet, in ruſticana domo Romæ vicina ſe abdidit, ubi diu cum filia ſua Principia monaſticam vitam traduxit. Fleur. Tom. 4. lib. 18.
(d) *Ibid. n. 2. p. 172.*
(e) *Alia ad eamd. epiſt. Ed. Ver. 24. p. 126. Tom. 1. Ed. Par. epiſt. 21. p. 52. Tom. 4. p. 2.*
(f) *Ibid. n. 2. p. 127.*
(g) *Ibid. n. 3.*

S. Hieron.

„ in publicum, nunquam viri noſſet alloquium.... Ad Martyrum „ limina pene inviſa properabat; & cum gauderet propoſito ſuo, „ in eo vehementer exultabat, quod ſe nullus cognoſceret. Cum- „ que per omnem annum jugi jejunio paſceretur biduo, triduoque „ ſic permanens, tum vero in Quadrageſima navigii ſui vela ten- „ debat, omnes pene hebdomadas vultu lætante conjungens "(a). .... Dignam denique pronunciat, quam „ viduæ imitentur, & „ virgines, maritatæ colant, noxiæ timeant, ſuſpiciant Sacerdo- „ tes " (b).

Epiſtola ad Aſellam an. 385. Ed. Ver. ep. 45. p. 193. T. 1. Ed. Par. ep. 28. 2. Claſſ. p. 65. T. 4. P. 2.

Cum per triennium Romæ Hieronymus commoratus eſſet, hoſtium ſuorum calumniis, inſectationibus, contumelius expoſitus, ab Urbe diſcedendi tandem conſilium cepit, ut eorum ſe furori ſubduceret. Navem conſcendens profecturus in Palæſtinam ad Aſellam ſcripſit, ſe ab obtrectatorum calumniis purgans. Defunctus jam erat Damaſus Papa, & Siricii ejus ſucceſſoris primus decurrebat in Pontificatu annus, quamobrem collocanda hæc epiſtola anno 385. Sic itaque ſcribit: „ Antequam domum Sanctæ Paulæ noſſem, totius in „ me Urbis ſtudia conſonabant. Omnium pene judicio dignus ſum- „ mo Sacerdotio decernebar.... Dicebar ſanctus, dicebar humi- „ lis... ubi adhæſi Paulæ, & Melaniæ, quæ contemptis facultati- „ bus, pignoribuſque deſertis Crucem Domini quaſi quoddam pietatis „ levavere vexillum (c), protinus probroſus, verſipellis, lubricus, „ mendax, & Satanæ arte decipiens audio " (d). Suæ innocentiæ ipſas Matronas Romanas teſtes appellat ſubdens: „ Dicant, „ quid umquam in me aliter ſenſerint, quam Chriſtianum decebat? „ Pecuniam cujuſpiam accepi? munera vel parva, vel magna non „ ſprevi?... obliquus ſermo, oculus petulans fuit (e)?... Num- „ quid domum alicujus laſcivioris ingreſſus ſum? Numquid me ve- „ ſtes ſericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? „ Nulla fuit alia Romæ Matronarum, quæ meam poſſet edomare „ mentem, niſi lugens, atque jejunans, ſquallens ſordibus, fleti- „ bus pene cæcata, quam continuis noctibus miſericordiam Domi- „ ni deprecantem Sol ſæpe deprehendit; cujus canticum Pſalmi, „ ſermo Evangelium, deliciæ continentia, vita jejunium. Nulla „ me potuit alia delectare, niſi illa, quam manducantem num- „ quam vidi; ſed, poſtquam eam pro ſuæ merito caſtitatis vene- „ rari, colere, ſuſpicere cœpi, omnes me illico deſeruere virtu- „ tes " (f). Harum matronarum ſtudia virtutis defendit; & conqueritur, quod invidi „ lacerant ſanctum propoſitum, & remedium „ pœnæ ſuæ arbitrantur, ſi nemo ſit ſanctus, ſi omnibus detraha- „ tur, ſi turba ſit pereuntium, ſi multitudo peccantium " (g). Claudit denique epiſtolam, *gratias agens Deo, quod dignus fuerit,*

(a) *Ibid. n.* 4. (b) *Ibid. n.* 5. *p.* 128.
(c) *Ibid. n.* 3. (d) *Ibid. n.* 2.
(e) *Ibid. n.* 2. (f) *Ibid. n.* 3. *p.* 194.
(g) *Ibid. n.* 4. *p.* 195.

Digitized by Google

rit, *quem Mundus oderit*; eamque rogat, „ ut oret, ut de Babylone (ſic Romam appellat) „ Jeroſolymam regrediatur, in- „ famiam, inquit, falſi criminis imputaverunt, ſed ſcio per bo- „ nam, & malam famam perveniri ad regna cælorum " (*a*). — S. HIERONYM.

In hac S. Pauli vita S. Hieronymus illorum ſententiæ ſe adhærere ſubindicat, qui S. Paulum primum omnium fuiſſe, qui eremiticam amplexi ſunt vitam, autumant. Sæviente ſub Decio, & Valeriano perſecutione S. Paulus fugam arripuit, & in eremum ſeceſſit. „ Erat autem annorum ſexdecim, literis tam Græcis, „ quam Ægyptiacis apprime eruditus, cum ad montium deſerta „ confugiens, ac paulatim progrediens, rurſuſque ſubſiſtens tandem „ reperit ſaxeum montem, ad cujus radices haud grandis ſpelunca „ lapide claudebatur, in qua repertæ ſcabræ incudes, & mallei ſur- „ tivam monetæ officinam ea tempeſtate, qua Cleopatræ junctus „ eſt Antonius, fuiſſe ſignabant (*b*). Igitur adamato habitaculo „ omnem ibidem in orationibus, & ſolitudine duxit ætatem. Ci- „ bum, & veſtimentum ei palma præbebat " (*c*). Cum annorum eſſet centum & tredecim, S. Antonium nonagenarium, qui ad ſe invifendum venerat, ſuſcepit hoſpitio. Et poſt ſanctum oſculum cum ad fontem ſediſſent, ſuſpiciunt alatum corvum, qui leniter ſubvolans integrum panem ante ora mirantium depoſuit .... cum antea ſolum dimidii panis fragmentum ſoleret afferre (*d*). Sed cum ſciret B. Paulus ſuæ dormitionis tempus adveniſſe, Antonium rogavit, ut pallium, quod illi olim Athanaſius dono dederat, ad ſumendum pergeret ad obvolvendum poſt mortem corpuſculum. Stupefactus Antonius, quod de Athanaſio, & pallio ejus audierat, ad Monaſterium regreditur (*e*). Sed revertens cum pallio Paulum jam ad Cælum evolaſſe comperiit (*f*). Igitur obvoluto corpore, effoſſam deſuper humum congregans tumulum ex more poſuit, & pius hæres tunicam ejus ſibi vendicavit, quam in ſportarum modum de palmæ foliis ſibi intexuerat Sanctus Paulus, diebuſque ſolemnibus Paſchæ, & Pentecoſtes illa ſemper tunica Antonius veſtitus eſt (*g*). Non determinat Hieronymus, num Hippocentaurus, qui S. Antonio in itinere occurrit, ſpectrum fuerit, quod Diabolus ad terrendum eum ſimulaverit, an Eremus monſtroſorum animalium ferax talem quoque gigneret beſtiam. Subdit tamen, ſimile monſtrum vivum Alexandriam perductum magnum populo ſpectaculum præbuiſſe, & poſtea cadaver exanime, ne calore æſtatis diſſiparetur, ſale infuſo Antiochiam, ut ab Imperatore Conſtantino videretur, allatum fuiſſe (*h*).

Vita S. Pauli I. Eremi æ ſcripta ante annum 380. Ed. Ver. T. 2. p. 1. Ed. Par. T. 4. p. 68. p. 2.

Tametſi S. Hilarion diem extremum obierit anno 371. antequam Hieronymus ſe in Orientem conferret, ejus tamen geſta, quæ

Vita S. Hilarionis ante ann. 392. conſcripta. Ed. Ver. T. 2. p. 13 Ed. Par. T. 4. p. 74. p. 2.

(a) *Ibid. n. 6. p. 196.* (b) *Ibid. n. 5. p. 5.*
(c) *Ibid. n. 7. p. 6.* (d) *Ibid. n. 10. p. 9.*
(e) *Ibid. n. 12. p. 10.* (f) *Ibid. n. 13. p. 11.*
(g) *Ibid. n. 16. p. 12.* (h) *Ibid. n. 8. p. 7.*

S. HIERON. quæ de illo narrat, a S. Epiphanio, & Heſychio Hilarionis diſcipulis noſſe, & addiſcere potuit. „ Hilarion ortus in vico Tabatha circiter quinque millia a Gaza urbe Palæſtinæ diſſito, parentes habuit Idolis deditos “. Miſſus Alexandriam, ut literis operam navaret, credens in Dominum Jeſum baptizatus eſt (*a*), & ſtudio incenſus viſendi Antonium, cujus nomen tunc celebre erat, perrexit ad eremum, & duobus fere menſibus juxta eum manſit.... Sed frequentiam eorum, qui ad eum.... concurrebant, ultra non ferens, nec congruum eſſe ducens pati in eremo populos civitatum... reverſus ad patriam partem ſubſtantiæ fratribus, partem pauperibus largitus, nihil ſibi omnino conſervans, ſolitudinem ingreſſus eſt (*b*)... Quindecim tantum caricas poſt Solis occaſum comedens. Intabeſcebat Satanas cernens ſe vinci a puero (erat tunc S. Hilarion annorum quindecim), & prius calcatum ab eo, quam per ætatem peccare potuiſſet (*c*), plurimis acrioribus tentationibus illum inſectabatur; ſed ejus aſtus eluſit Sanctus Adoleſcens, & ſuperavit orans frequenter, & pſallens, & raſtro humum fodiens, herbarum ſucco, & paucis caricis poſt triduum, vel quatriduum deficientem animam ſuſtentans, ut jejuniorum laborem labor operis duplicaret (*d*). Percrebuit itaque virtutum ejus fama per totam Palæſtinam, & pervenit uſque ad S. Antonium, qui audiens ejus converſationem ſcribebat ei, libenterque ejus epiſtolas ſumebat; verum epiſtolicum illud commercium ad nos uſque non pervenit (*e*). Dum luſtraret cellulas Monachorum, volens exemplum eis dare humilitatis, & officii „ pervenit Eluſam eo forte die, quo anni„ verſaria ſolemnitas omnem oppidi populum in Templum Vene„ ris congregaverat... Audito igitur, quod Sanctus Hilarion præ„ teriret, gregatim cum uxoribus, & liberis obviam proceſſere, „ ſubmittentes colla, & benedic inclamantes. Quos ille blande, hu„ militerque ſuſcipiens obſecrabat, ut Deum magis quam lapides cole„ rent... Mira Dei gratia! non prius abire paſſi ſunt, quam futuræ „ Eccleſiæ lineam mitteret, & Sacerdos eorum, ut erat coronatus, „ Chriſti ſigno denotaretur.“ (*f*)... Concurrebant Epiſcopi, Presbyteri, Clericorum, & Monachorum greges, matronarum quoque Chriſtianarum, & hinc inde ex urbibus, & agris vulgus ignobile, ſed & potentes viri, & iudices, ut benedictum ab eo panem, vel oleum acciperent. At ille nihil aliud niſi ſolitudinem meditabatur; pluries eapropter deſerta, & eremos mutavit; ſed nullibi latere potuit: *Tanta ubique miracula, & ſigna faciebat, ut de veteribus Sanctis putaretur* (*g*). Denique octogeſimo ætatis ſuæ anno, cum abſens eſſet Heſychius ejus fidelis diſcipulus, quaſi teſtamenti vicem brevem manu propria ſcripſit epiſtolam, omnes divitias ſuas ei de-

(a) *Ibid. n. 2. p. 13.*
(b) *Ibid. n. 3. p. 14.* (c) *Ibid. n. 4. p. 15.*
(d) *Ibid. n. 5.* (e) *Ibid. n. 24. p. 26.*
(f) *Ibid. n. 25. p. 27.* (g) *Ibid. n. 38. p. 35.*

ei derelinquens, Evangelium ſcilicet, & tunicam, ſacceam cucullam, & palliolum. Morti proximus hæc loquebatur: *Egredere, quid times? egredere, anima mea, quid dubitas? Septuaginta prope annis ſerviſti Chriſto, & mortem times?* In hæc verba exhalavit ſpiritum (*a*). Obiit in Cypro, ſepultuſque eſt in hortulo Heſychii, qui audita ejus morte perrexit ad Cyprum, & ſimulans ſe velle habitare in eodem hortulo .... cum ingenti vitæ ſuæ periculo, poſt decem fere menſes corpus ejus furatus eſt .... & Majumam deferens in antiquo Monaſterio condidit (*b*). Perlato autem „ nuntio, quod corpuſculum Hilarionis Palæſtinæ eſſet, Conſtan„ tiæ ſanctiſſimæ mulieri, quæ ſolita erat pervigiles in ſepulchro „ ejus noctes ducere, & quaſi cum præſente ad adjuvandas oratio„ nes ſuas ſermocinari, ſtatim exanimata eſt, veram in ſervum Dei „ dilectionem etiam morte comprobans " (*c*).

Vita S. Malchi ante an. 392. ſcripta. Ed. Ver. p. 41. T. 2. Ed. Par. p. 90. T. 4. p. 2.

Cum ſcribere ſtatuiſſet S. Hieronymus, quomodo, & per quos Chriſti Eccleſia nata ſit, & adulta perſecutionibus creverit, & martyriis coronata ſit, & poſtquam ad Chriſtianos Principes venerit, potentia quidem, & divitiis major, ſed virtutibus minor facta ſit; prius exerceri voluit in parvo opere, & veluti quamdam rubiginem linguæ ex diuturno contractam ſilentio abſtergere, ut poſſet venire ad latiorem hiſtoriam (*d*). Hoc ſuum, quod meditabatur, opus perfeciſſe non reperimus, nec Euſebii hiſtoriam Latio donaſſe ſcimus. At librum habemus, quem ad calamum, mentemque acuendam ſcribere aggreſſus eſt, vitam ſcilicet Malchi Monachi, quem adoleſcentulus Antiochiæ viderat, & noverat. Eam tamen non ſcripſit, niſi in ſenectute, quando Evagrius jam erat illius Urbis Epiſcopus anno 388. vel 389. non enim tardius collocari poteſt, cum de illa in Catalogo illuſtrium Scriptorum mentionem habeat. Malchus itaque Syrus natione, & lingua, indigena Maroniæ haud grandis viculi triginta ferme millibus ab Antiochia ad Orientem diſtantis, licet a parentibus ſuis quaſi ſtirps generis ſui, & hæres familiæ ad nuptias cogeretur, Monachus tamen fieri maluit, & ad Eremum Chalcidos aufugit; ubi repertis Monachis, eorum ſe magiſterio tradidit, manuum labore victum quæritans, laſciviamque carnis refrænans jejuniis. Poſt multos annos incidit ei deſiderium, ut ad patriam pergeret, & matris viduitatem ſolaretur; & exinde, venundata poſſeſſiuncula, partem erogaret pauperibus, partem monaſterio conſtitueret, partem in ſumptuum ſolertia reſervaret. Clamare cœpit Abbas, Diaboli hanc eſſe tentationem, & ſub honeſtæ rei occaſione latere antiqui hoſtis inſidias (*e*). Verum his monitis non attendens Malchus diſceſſit, & in itinere captus ab Iſmaelitis paſcendis ovibus deputatur. Captivitatem ſuam ſola-

Q 4 batur

(a) *Ibid. n.* 45. *p.* 39.
(b) *Ibid. n.* 46. *p.* 40.
(c) *Ibid. n.* 47. (d) *Ibid. n.* 1. *p.* 41.
(e) *Ibid. n.* 3. *p.* 43.

S. HIERON.

batur memoria Sancti Jacob, & Moyſis, qui & ipſi in Eremo quondam fuere paſtores. Veſcebatur recenti caſeo, & lacte; orabat jugiter, canebat pſalmos, quos in Monaſterio didicerat (*a*). Dominus videns gregem ſuum creſcere, volens illum remunerare, quo fidum ſibi magis faceret, tradidit illi conſervam ſuam aliquando captivam; & cum refutaret, diceretque ſe Chriſtianum, nec licere ſibi uxorem viventis mariti accipere (ſiquidem captus cum illo fuerat vir ejus, & ab alio domino abductus) heros implacabilis in furorem verſus, evaginato gladio, illum petebat; & niſi confeſtim brachia tendens mulierem præoccupaſſet, illico fudiſſet ſanguinem. Sed in ambobus æqualis pietas effecit, ut eſſent conjuges pudicitiæ, & animæ copulam amarent, non corporis. Tranſeunt in tali matrimonio dies plurimi, amabiliores Domino facti propter nuptias; nulla fugæ ſuſpicio (*b*), quam tamen meditabatur Malchus, qui fœminam hortatur ad fugam, & occiſis duobus hircis miræ magnitudinis, quos habebat in grege, utres facit, quorum auxilio ambo flumen pertranſiere (*c*).... Poſt diem tertium dominum cernunt cum famulo camelis inſidentes, eoſque perſequentes, & confeſtim ſpeluncam ingrediuntur ſibi ad dexteram ſeſe offerentem longe ſub terra penetrantem. Sed dominus, qui eos jam viderat, & agnoverat, mittit ſervum, ut de ſpecu illos trahat, qui introgreſſus tribus, vel quatuor cubitis a leæna invaſus occiditur, idemque paulo poſt domino contigit (*d*). Tunc egreſſi Malchus, & mulier, aſcenſis camelis, & nova ſitarcia, ideſt annona refocillati, decima tandem die ad Romana per deſertum caſtra perveniunt, & Sabiniano Meſopotamiæ Duci tranſmiſſi pretium ab illo camelorum accipiunt. Deinde Malchus ſuis ſe Monachis reddidit, & mulierem virginibus tradidit, diligens eam ut ſororem, non tamen ſe illi tradens ut ſorori. Hæc omnia, ſe adoleſcente, geſta ab ipſo Malcho jam ſene audiviſſe teſtatur D. Hieronymus (*e*).

Catalogus de Viris Illuſtribus an. 392. Ed. Ver. T. 2. p. 807. Ed. Par. T. 4. p. 98. p. 2.

In prologo Tractatus de Viris Illuſtribus indicat Hieronymus hocce Opus ſuum elucubraſſe quartodecimo Theodoſii Imperatoris anno, incœpto 14. Kal. Februarii anno 329. Dexter, qui Prætorii Præfectus fuerat, ab eo poſtulaverat, „ ut a paſſione Chriſti „ ad ſua uſque tempora omnes, qui de Scripturis Sanctis aliquid „ prodiderunt, memoriæ breviter exponeret “. Subdit hoc quidem factum a pluribus ex Gentilitate Scriptoribus de ſuis Auctoribus: at ipſum nullum habere, quem ſequatur prævium. Fatetur tamen, Euſebium Pamphili in decem Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ libris maximo ſibi fuiſſe adjumento, quippe qui plures enumeravit Authores, quos in ſuo Catalogo recenſuit Hieronymus. Inter Eccle-

ſiaſticos

(a) *Ibid. n.* 5. *p.* 44.
(b) *Ibid. n.* 6. *p.* 45.
(c) *Ibid. n.* 8. *p.* 46.
(d) *Ibid. n.* 9. *p.* 47.
(e) *Ibid. n.* 10. *p.* 48.

Digitized by Google

ſiaſticos Scriptores nonnullos etiam enumeravit Hebræos, nimirum Philonem, Joſephum Mathiæ filium, Juſtumque Tiberienſem, & unum Gentilem, nempe Lucium Annæum Senecam, & nonnullos hæreticos, quorum tamen opera recenſens nihil de eorum dogmatibus habet, nec, in quo a Catholica diſſenſerint Eccleſia, edicit. Centum, & triginta complectitur Capitula Catalogus iſte, in quorum poſtremo ſe ipſum collocat ceu abortivum quoddam, & inter Chriſtianos poſtremus, ſuaque hactenus conſcripta Opera enumerat. Mens illi erat omnes ſui temporis ſibi compertos Scriptores recenſere; verum omiſit, quia vel celantes ſcripta ſua, quæ non legerat, noſſe non poterat, & quia plures, quorum fortaſſis Opera viderat, ſibi in angulo terræ commoranti erant ignoti. Hoc Opus non ſolum illud afferebat utilitatis, ut noſcerentur, quinam fuerint, qui Eccleſiam fundarunt, amplificarunt, ornarunt, verum etiam diſcerent Celſus, Porphyrius, & Julianus rabidi adverſus Chriſtum canes, quantos, & quales viros habuerit Eccleſia, & quam falſo, & inepte illi objiciant, nullos fuiſſe inter Chriſtianos eloquentia, philoſophia, doctrinaque claros, & ad alios edocendos idoneos, & deſinerent fidem chriſtianam ruſticæ tantum ſimplicitatis arguere (*a*). Hunc Catalogum græce vertit Sophronius (*b*); qui & plura alia D. Hieronymi Opera Græciæ donavit. Citatur a Caſſiodoro (*c*), & a Facundo ſub hoc titulo: *de Viris Illuſtribus* Liber (*d*). S. HIERON.

Romæ eodem tempore, quo Hieronymus, diverſabatur Helvidius, nunquam tamen de facie illi cognitus fuit, & *an albus, ut ajunt, aterve fuerit, neſciebat* (*e*). Diſcipulus fuit Helvidius Auxentii Ariani, qui Sedem Mediolanenſem invaſerat, ejecto S. Dionyſio (1). Illum S. Doctor *elinguem, & ſic ſermonis putidi, ut magis miſericordia dignus fuerit, quam invidia* (*f*) appellat. Vel ut glorioſam aucuparetur, vel ut Catholicum quemdam Craterem nomine refutaret, Librum compoſuit Helvidius, in quo probare contendebat Scripturæ teſtimoniis peſſime intellectis, Mariam Virginem, poſtquam Jeſum Dei Filium nulla hominis opera, ſed Spiritus Sancti virtute peperiſſet, ex Joſepho marito, communi cæterorum hominum more, Filios genuiſſe, qui *fratres Domini* appellantur in Evangelio; quam inſaniam novo errore cumulavit, matrimonio

Liber adverſus Helvidium an. 384. Ed. Ver. T. 2. p. 206. Ed. Par. T. 4. p. 130.

(a) *Ibid. in Prolog. p. 809.*
(b) *Biblioth. Fab. p. 13.*
(c) *Inſtit. cap. 17. p. 520.*
(d) *Fac. lib. 4. cap. 2. p. 161.*
(e) *Contr. Helvid. n. 6. p. 224.*
(1) Ita quidem Gennadius de Script. Eccleſ. cap. 32. Sed, ut obſervant Editores Veronenſes, ejus teſtimonium graviſſima objectione laborat; cum Hieronymus Helvidium confutans numquam Auxentii meminerit, quem certo in reſpondendo non præteriiſſet.
(f) *In Prol. Dial. adv. Pelag. Ed. Ver. Tom. 2. p. 681. Ed. Pariſ. Tom. 4. p. 484.*

trimonio minime virginitatem præſtare effutiens. Rogatus a Fratribus S. Doctor, ut Helvidii libello reſponderet, facere diſtulit, ne homo turbulentus, & ſolus in univerſo mundo ſibi laicus & Sacerdos, qui loquacitatem facundiam exiſtimabat, accepta materia diſputandi amplius inciperet blaſphemare; & ne ſe, quia veritatem non poſſet, laceraret conviciis. Verum ob ſcandalum fratrum, qui ad ejus rabiem movebantur, conſilium mutavit, & ad radicem infructuoſæ arboris ſecurim admovendam cenſuit (*a*). Hic primus eſt ex Tractatibus, quos adverſus ſui temporis hæreticos elucubravit Hieronymus. Helvidii confutationem aggrediens Spiritum Sanctum invocat, „ ut virginitatem Beatæ Mariæ ſuo ſenſu, & „ ore Hieronymi defendat; & Dominum Jeſum, ut ſacri ventris „ hoſpitium, cujus decem menſibus inhabitator fuit, ab omni con- „ cubitus ſuſpicione tueatur; & denique Deum Patrem, ut Matrem „ Filii ſui Virginem oſtendat fuiſſe poſt partum, quæ fuit mater, „ antequam nupta " (*b*). Deinde ſic primum refellit Helvidii argumentum ex verbis Matthæi deſumptum: *Cum eſſet deſponſata Mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero, habens de Spiritu Sancto* (*c*): Ex quo inferebat Helvidius; ſi *antequam convenirent, inventa eſt &c.* ergo poſtea cum Joſepho convenit (*d*). At illum refellit Hieronymus evincens, „ quod „ propoſitio *ante*, licet conſequentiam ſæpe indicet, tamen non- „ nunquam ea tantum, quæ prius cogitabantur, oſtendit; ut ſi „ dixerimus: Helvidius, antequam pœnitentiam ageret, morte præ- „ ventus eſt; non ſequitur, quod poſt mortem egerit pœnitentiam, „ cum tunc non ſit amplius pœnitentiæ locus. Igitur, cum Evan- „ geliſta dicit: *Priuſquam convenirent*, proximum nuptiarum tem- „ pus oſtendit, ut quæ prius ſponſa erat, eſſe uxor inciperet .... „ non tamen ſequitur, eum cum Maria conveniſſe poſt partum " (*e*). Altero quoque abutebatur ejuſdem Evangeliſtæ teſtimonio dicentis: *Accepit uxorem ſuam, & non cognoſcebat eam, donec peperit filium* (*f*), obſervans, „ quod *donec*, ſive *uſque* adverbium „ certum tempus ſignificat, quo completo fiat id, quod uſque ad „ illud temporis, quod præſcripum eſt, non fiebat; unde infere- „ bat: apparet igitur cognitam eſſe poſt partum, cujus cognitionem „ filii tantum differebat generatio " (*g*), At reponit Hieronymus: „ In Scripturis *donec* ſæpe certum tempus ſignificat, ſæpe infini- „ tum, ut eſt illud, quod Deus ad quoſdam loquitur in Prophe- „ ta: *Ego ſum, ego ſum, & donec ſeneſcatis, ego ſum* (*h*). „ Numquid, poſtquam illi ſenuerint, Deus eſſe deſiſtet? Et Sal- „ vator in Evangelio ad Apoſtolos: *Ecce ego* (inquit) *vobiſcum* „ *ſum*

(a) *Adv. Helv. n.* 1. *p.* 205.
(b) *Ibid. n.* 2. *p.* 206. (c) *Matth.* 1. 18.
(d) *Adv. Helv. n.* 3. *p.* 207.
(e) *Ibid. n.* 4. (f) *Matth.* 1. 25.
(g) *Adv. Helv. n.* 5. *p.* 210. (h) *Iſaj.* 46.

„ *ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi* (*a*). Ergo „ poſt conſummationem ſæculi a Diſcipulis ſuis Dominus abſce- „ det " (*b*). Plura alia congerit Hieronymus Scripturæ teſtimonia, in quibus particula *donec* pro tempore uſurpatur indefinito, concludens: „ Joſeph, qui Annam Propheti ſſam, Magos, Stel- „ lam, Herodem, Angelos viderat, qui miracula tanta cognove- „ rat, Dei templum, Spiritus Sancti Sedem, Domini ſui Matrem „ audebit attingere " (*c*)? Inſtabat Helvidius dici de Maria: *Et peperit filium ſuum primogenitum* (*d*): primogenitus autem dici non poteſt, niſi qui habeat & fratres; ſicut unigenitus ille vocatur, qui parentibus ſolus ſit filius (*e*). At ex Scripturis oſtendit Hieronymus, eum abſolute dici primogenitum, non tantum poſt quem & alii, ſed & ante quem nullus, quod confirmat legibus de primogenitis latis in libris Numerorum, & Levitici, obſervans dictum: „ *Quod aperit vulvam .... ab homine uſque ad pecus tibi* „ *erunt, tantummodo pretiis redimant primogenita hominum, &* „ *primogenita pecorum immundorum* (*f*). Definivit ſermo Domi- „ ni, quid ſit primogenitum: *Omne* (inquit), *quod aperit vul-* „ *vam*. Alioquin, ſi non eſſet primogenitus, niſi is tantum, quem „ ſequuntur fratres, tamdiu Sacerdotibus primogenita non deben- „ tur, quamdiu & alia fuerint procreata, ne forte partu poſtea „ non ſequente unigenitus ſit, non primogenitus " (*g*). Ultimo loco urgebat Helvidius Evangelica teſtimonia, in quibus de fratribus Domini ſermo habetur. Inquiebat: Habemus ex Evangelio inter fratres Jeſu connumerari Jacobum, & Joſeph filios Mariæ; & rurſum hanc Mariam Matrem Jacobi, & Joſeph præſentem fuiſſe paſſioni, & ſepulturæ Chriſti. „ Porro miſerum erit, & impium „ de Maria hoc ſentire, ut, cum aliæ fœminæ curam ſepulturæ „ Jeſu habuerint; Matrem ejus dicamus abſentem " (*h*). At in illum retorquet argumentum Hieronymus inquiens: „ Dicis ad Cru- „ cem Domini Matrem fuiſſe præſentem; dicis Joannis Diſcipulo „ ob viduitatem, & ſolitudinem commendatam, quaſi juxta te non „ haberet quatuor filios, & innumeras filias, quorum conſortio „ frueretur " (*i*)? Oſtendit deinde adverſus hæreticum hominem, Mariam Matrem Jacobi, & Joſeph aliam omnino eſſe a Maria Matre Domini: quod evincit, quoniam in Evangelio nonniſi duo habentur Apoſtoli Jacob nomine, alter filius Zebedæi, alter Alphæi. Oportuiſſet igitur, ut Zebedæo, & Alphæo nupſiſſet, cum non alium habuiſſe Sponſum Deiparam præter Joſephum certum omnino ſit. „ Reſtat igitur (concludit Hieronymus), ut Maria i- „ ſta,

S. HIERON.

(a) *Matth.* 28. 20.
(b) *Adv. Hel. n. 6. p.* 211.
(c) *Ibid. n.* 8. *p.* 213. (d) *Luc.* 2. 7.
(e) *Adv. Helv. n. 9. p.* 214.
(f) *Numer.* 18. 15. (g) *Adv. Helv. n.* 1. *p.* 215.
(h) *Ibid. n.* 12. *p.* 417. (i) *Ibid. n.* 13. *p.* 418.

Digitized by Google

S. HIERON.

„ ſta, quæ Jacobi minoris ſcribitur Mater, fuerit uxor Alphæi, „ & ſoror Mariæ Matris Domini, quam Mariam Cleophe Joan„ nes Evangeliſta cognominat, ſive a patre, ſive a gentilitate fa„ miliæ, aut quacunque alia cauſa ei cognomen imponens " (*a*). Addit „ quatuor modis in Scriptura Divina fratres dici; natura, „ gente, cognatione, affectu; & frequenter in Veteri Teſtamento „ conſanguineos, ſive nepotes, ſive conſobrinos, ſive in aliquo a„ lio gradu conſtitutos fratres dici conſueviſſe, quod pluribus con„ firmat teſtimoniis " (*b*). In ſui erroris patrocinium advocaverat Helvidius Tertullianum, & Victorinum Petabonienſem Epiſcopum. Sed de Tertulliano reſpondet Hieronymus: „ nihil amplius „ dico, quam Eccleſiæ hominem non fuiſſe. De Victorino vero „ adſero, quod & de Evangeliſtis, fratres eum dixiſſe Domini, „ non filios Mariæ. Fratres autem eo ſenſu, quem ſuperius expo„ ſuimus, propinquitate, non natura " (*c*). Illi autem opponit Ignatium, Polycarpum, Irenæum, Juſtinum Martyrem, multoſque alios eloquentes Viros, qui adverſus Ebionem, & Theodotum, & Valentinum hæc eadem ſentientes plena ſapientiæ volumina conſcripſerunt (*d*). Progreditur deinde ad diſputandum de Virginitate, & Matrimonio; alterius dignitatem, excellentiam, ſublimitatem exponit; alterius pericula narrat, & incommoda. Matrimonium tamen minime damnat, immo libenter concedit, *inter maritatas, Sanctas mulieres inveniri*. Sed cum Virginis definitio ſit, ſanctam eſſe corpore, & ſpiritu, quia nihil proſit carnem habere virginem, ſi mente quis nupſerit, hanc ſanctitatem facilius conſequuntur, qui in virginitate vivunt, quam qui matrimonio junguntur; quia quamdiu in conjugio debitum ſolvitur, orandi præteritur inſtantia (*e*). Denique ad Helvidium ſermonem convertens ſcribit: „ Et quia arbitror, de veritate ſuperatum ad detractionem vitæ meæ, & ad „ maledicta converti.... illud dico præveniens, gloriæ mihi fore „ tua convicia, cum eodem, quo Mariæ detraxiſti, ore me lace„ res; & caninam facundiam ſervus Domini pariter experiatur, & „ Mater " (*f*).

Libri adverſus Jovinianum an. 392. Ed. Ver. To. 2. p. 238. Ed. Par. To. 4. p. 144. p. 2. Quis fuerit Jovinianus.

Virginitatis patrocinium, & tutelam coactus eſt D. Hieronymus & adverſus alium hæreticum Jovinianum nomine ſuſcipere. Hic *poſt ſordidam tunicam, & nudos pedes, & cibarium panem, & aquæ potum* (*g*), cum Monachum eſſe ſe jactaret, ſuo Mediolanenſi relicto Monaſterio (1), Romam venit (*h*), ubi ſuos vulgare cœpit

(a) *Ibid.* (b) *Ibid. n.* 14. *& ſeq. pag.* 220. *& ſeq.*
(c) *Ibid. n.* 17. *p.* 225. (d) *Ibid.*
(e) *Ibid. n.* 20. *p.* 228. (f) *Ibid. n.* 22. *p.* 230.
(g) *Ibid. lib.* 1. *n.* 40.
(1) Citatur ab Auctore noſtro S. Ambroſius in ſua ad Siricium epiſtola, ex qua tamen illud ſolum conſtat, damnatum in Romana Synodo cum ſuis aſſeclis, Mediolanum veniſſe aucupaturum ſibi animum Imperatoris; ait enim ſub finem: *Cum jam dignum retulerint* (Romæ) *præmium perfidiæ ſuæ, ideo huc uſque venerunt, ne ſupereſſet locus, in quo damnarentur.*
(h) *S. Ambroſ. epiſt. ad Siric. pag.* 965. T. 2. *Ed. Par.*

cœpit errores. Quatuor ejus hæreſis capita hæc erant; 1. eos, qui vere baptizati ſunt, a Diabolo ſubverti haud poſſe; 2. in Regno Cælorum par omnium fore præmium, qui ſuum baptiſma ſervaverint; 3. Virgines, Viduas, & Maritatas, quæ ſemel in Chriſto lotæ ſunt, ejuſdem eſſe meriti, ſi in reliquis vitæ operibus non diſcrepent; 4. nihil diſtare inter veſcentem cibis, & jejunantem, ſi cum gratiarum actione comedat. Sancti Ambroſius (*a*), & Auguſtinus (*b*) addunt, docuiſſe, Deiparam Virginem Jeſu Matrem non concipiendo quidem, ſed in pariendo fuiſſe violatam, ne cum Manichæis diceremus, Chriſtum non reale corpus, & verum aſſumpſiſſe, ſed phantaſticum. Hunc errorem Hieronymus diſſimulat (1). Doctrinæ ſuæ & ſuos mores omnino conformavit. Nam, licet Monachi & nomen, & ſtatum profiteretur, nihilo tamen ſecius „ ad „ candidas veſtes (ut illi exprobrat Hieronymus), & nitidam cutem, ad mulſum, & elaboratas carnes, ad jura Apicii, & Pa„ xami, ad balneas quoque, & friticulas, & popinas “ ſe ſe contulit; & cum antea „ nudo eſſet pede, poſtea non ſolum calcea„ to, ſed & ornato incedebat; antea pexa tunica, & nigra ſubu„ cula veſtiebatur, poſtea lineis, & ſericis veſtibus, & Atreba„ tum, & Laodiceæ indumentis ornatus “ (*c*) prodibat; cœlibatum tamen ſervavit, ut Matrimonii vitaret incommoda. Novus hic erroris Magiſter nullum unquam potuit, ut teſtatur Auguſtinus, e Sacerdotibus, aut alicujus nominis Clericis in ſuum errorem pertrahere; immo nonnulli ex Laicorum ordine illi magno conatu obſtitere, & ſedulo egerunt apud Pontificem, ut „ ſubito „ Scriptura horrifica (Joviniani Commentaria) ſpiritali ſententia „ deleretur “ (*d*); quod & factum eſt anno Chriſti 390. & Pontificis judicium amplexata eſt Synodus Mediolanenſis, præſide S. Ambroſio (*e*). Sed poſt biennium S. Hieronymi amici, „ & fratres, „ Joviniani Commentariolos ad eum in Oriente commorantem „ tranſmiſerunt rogantes, ut eorum ineptiis reſponderet, & Epicu„ reum Chriſtianorum evangelico, atque apoſtolico vigore contere„ ret “ (*f*). Binos itaque adverſus ipſum libros conſcripſit, quorum meminit & in Prologo Commentarii in Jonam, & recenſet poſt ſuum Catalogum de Viris illuſtribus, ex quo pronum eſt colligere elucubratos anno eodem, anno ſcilicet 392. & certe poſt præfatum Catalogum, cum in primo libro adverſus Jovinianum citetur.

S. Hieron.

Aggreditur Hieronymus primo loco errorem refellere Joviniani, Viduas, Virgines, & Maritatas æquales omnino eſſe effutientis, & er-

Analyſis lib. 1. adverſus Jovin.

(a) *S. Ambr. ep.4.n.4.* (b) *S. Aug. lib.1. in Jul. cap.2. & lib. de Hæreſ. h.82.*

(1) Licet hunc errorem Hieronymus data opera non impugnet, eum tamen diſſimulaſſe dici non poteſt, cum paſſim contra hæreticum urgeat, ac replicet, illibatam permanſiſſe & in conceptu, & in partu.

(c) *Adv. Jovin. lib. 1. n. 40.*

(d) *Ep. Siric. int. op. Amb. T. 2. Ed. Par. p. 965. n. 5.*

(e) *S. Ambr. epiſt. 42.* (f) *Lib. 1. adv. Jovin.*

[redacted] & errorem ſuum confirmantis exemplo plurium Sanctorum virorum, qui virtutibus excelluere, uti Abraham, Iſaac, Jacob, David, Ezechias, Zacharias, quibus & S. Petrum connumerabat, & tamen omnes uxorem habuerunt (*a*). Addebat & teſtimonium Pauli ſcribentis: *Adoleſcentiores viduas volo nubere, filios procreare* (*b*). Verum oſtendit Hieronymus, perperam in erroris patrocinium Paulum adduci, qui aperte ſcribit: *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit; & qui non jungit, melius facit* (*c*). Unde ſic concludit: „ Ubi autem bonum, & melius eſt, ibi bo-
„ ni, & melioris non unum eſt præmium; & ubi non unum præ-
„ mium, ibi utique dona diverſa. Tantum intereſt igitur inter nu-
„ ptias, & virginitatem, quantum inter non peccare, & bene facere,
„ immo ut levius dicam, quantum inter bonum, & melius " (*d*).
Ad Veterum vero Sanctorum, & Patriarcharum exempla reſpon-
„ det, „ Adam quidem, & Evam ante offenſam in Paradiſo vir-
„ gines fuiſſe; poſt peccatum autem, & extra Paradiſum protinus
„ nuptiæ.... nuptiæ terram replent, Virgines paradiſum (*e*)...
„ Si transfertur Enoch.... non reor idcirco translatum, quod u-
„ xorem habuerit, ſed quod primus invocaverit Deum (*f*). A-
„ braham non ideo, quia trigamus fuit, ſignum accepit Circumci-
„ ſionis.... & eos, qui in lege præceſſerunt, ſerviſſe temporibus,
„ & conditionibus ſuis, & illam Domini impleſſe ſententiam:
„ *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram* (*g*).... Nobis
„ autem, quibus dicitur: *Tempus in collecto eſt: ſupereſt, ut, qui*
„ *habent uxores, ſic ſint, quaſi non habeant* (*h*), aliud præcipi, &
„ virginitatem a Salvatore Virgine dedicari " (*i*). De Petro autem ſic reponit: „ Petrus, & cæteri Apoſtoli, ut ei ex ſuperfluo
„ interim concedam, habuerunt quidem uxores, ſed quas eo tem-
„ pore acceperant, quo Evangelium neſciebant; qui aſſumpti po-
„ ſtea in Apoſtolatum, relinquunt officium conjugale " (*k*). Objiciebat Jovinianus & dictum Apoſtoli jubentis, „ quod Epiſco-
„ pi, & Presbyteri, & Diaconi ſint unius uxoris viri, filios ha-
„ bentes " (*l*). At reponit Hieronymus, non præcipere Apoſtolum, „ ut eligatur Epiſcopus, qui unam ducat uxorem, & filios
„ faciat, ſed qui unam habuerit uxorem, & filios in omni ſubditos
„ diſciplina. Certe confiteris, non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in E-
„ piſcopatu filios faciat. Alioquin ſi deprehenſus fuerit, non quaſi
„ vir tenebitur, ſed quaſi adulter.... Si laicus, & quicumque fi-
„ delis orare non poteſt, niſi careat officio conjugali; Sacerdoti,
„ cui ſemper ſunt offerenda pro populo ſacrificia, ſemper oran-
„ dum

S. Hieron.

(a) *Ibid. n. 4. & ſeq. p. 241. & ſeq.*
(b) 1. *ad Timoth.* 5. 14. (c) 1. *Corinth.* 7. 38.
(d) *Adv. Jovin. lib. 1. n. 13. pag. 262.*
(e) *Ibid. n. 16. p. 265.* (f) *Ibid. n. 17. p. 266.*
(g) *Gen.* 1. 28. (h) 1. *Corinth.* 7. 29.
(i) *Cont. Jovin. lib. 1. n. 24. p. 275.*
(k) *Ibid. n. 26. p. 277.* (l) *Ibid. n. 34. p. 290.*

„ dum eſt. Si ſemper orandum eſt, ſemper carendum Matrimo-
„ nio.... Eliguntur mariti in Sacerdotium, non nego; quia non
„ ſunt tanti virgines, quanti neceſſarii ſunt Sacerdotes... Et quo-
„ modo, inquies, frequenter in ordinatione Sacerdotali virgo ne-
„ gligitur, & maritus aſſumitur? Quia forte cætera opera non
„ habent virginitati congruentia .... aut certe ipſa virginitas ei
„ parit ſuperbiam, & dum ſibi applaudit de ſola corporis caſtita-
„ te, virtutes cæteras negligit " (*a*). Hic occaſionem nactus, quænam eſſe debeant in Epiſcopo virtutes, & animi ornamenta, deſcribit; deinde ad argumentum regrediens ſubdit: „ Si juxta ſenten-
„ tiam Apoſtoli non erunt Epiſcopi, niſi mariti, ipſe Apoſtolus
„ Epiſcopus eſſe non debuit.... & Joannes indignus hoc gradu
„ exiſtimabitur, & omnes virgines, & continentes, quibus quaſi
„ pulcherrimis gemmis Eccleſiæ monile decoratur " (*b*). Objiciebat Jovinianus: „ Si omnes Virgines fuerint, quomodo ſtabit ge-
„ nus humanum "? Reponebat Hieronymus: „ Noli metuere, ne
„ omnes vigines fiant: difficilis res eſt virginitas; & ideo rara,
„ quia difficilis. Incipere plurimorum eſt, perſeverare paucorum.
„ Unde & grande præmium eorum, qui perſeveraverint " (*c*). Plura poſtmodum congerit Apoſtoli teſtimonia ad virginitatis præſtantiam oſtendendam, dicens tamen; „ Opera legis & nuptiæ
„ ſunt.... quæ ſi conceduntur etiam in Evangelio, aliud eſt in-
„ dulgentiam infirmitati tribuere, aliud virtutibus præmia pollice-
„ ri " (*d*). Denique plures enumerat etiam inter gentiles Virgines, quæ ſemper magno in honore habitæ ſunt; & grande crimen habitum læſa virginitas (*e*).

S. Hieron.

Hujus epiſtolæ epocham ſignat ipſe Hieronymus, dum ſcribit in fine, cogi ſe „ lapidato jam virginitatis libello, quem Sanctæ Eu-
„ ſtochio Romæ ſcripſerat, poſt annos *decem* rurſum Bethlehem
„ ora reſerare " (*f*). Librum vero de Virginitate ſcripſerat circa annum 384. quem & Euſtochio dicaverat. Ad annum igitur 394. commode hæc ad Nepotianum epiſtola referri debet. Nepos erat ex ſorore Heliodori Nepotianus, cujus „ in Palatii militia ſub
„ chlamyde, & candenti lino corpus cilicio tritum eſt, & ſtans ante
„ ſæculi poteſtates lurida jejuniis ora portavit, & adhuc ſub alte-
„ rius indumentis alteri militavit, & hoc habuit cingulum, ut vi-
„ duis, pupillis, oppreſſis, miſeriſque ſubveniret " (*g*). At proſpiciens ſe duobus ſervire non poſſe magiſtris „ baltheo poſito, ha-
„ bituque mutato, quidquid caſtrenſis peculii fuit, in pauperes
„ erogavit.... Fit Clericus, & per ſolitos gradus Presbyter ordi-
„ natur "

Epiſtola ad Nepotianum ſcripta anno 394. Ed. Ver. T. 1. ep. 52. p. 252. Ed. Par. T. 4. p. 257. p. 2.

(a) *Ibid. n.* 34. *p.* 291. (b) *Ibid. p.* 292.
(c) *Ibid. n.* 36. *p.* 293. (d) *Ibid. n.* 37. *p.* 299.
(e) *Ibid. n.* 41. *p.* 306.
(f) *Ibid. n.* 17. *p.* 267.
(g) *Epiſt.* 60. *ad Heliod. n.* 9. *Ed. Pariſ. Tom.* 1. *p.* 266. *p.* 2. *Ed. Ver. Tom.* 1. *p.* 335.

Digitized by Google

S. Hieron. „ natur " (*a*). Cumque cuperet vitam agere novo congruam ſtatui, Hieronymum epiſtolis deprecatus eſt, ut ſemitam ſibi ſæculo vale dicenti, & clericali militiæ adſcripto tenendam oſtenderet, ne per devia raptus in vitia laberetur. Fecit ergo Hieronymus, quod voluit, & cum jam ad Heliodorum brevem ſcripſiſſet de vita Monaſtica libellum, Nepotiano de Clericorum virtutibus hanc epiſtolam dedit, in qua ſic ſcribit: „ Clericus, qui Chriſti ſervit Ec-„ cleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum, & nitatur eſſe, „ quod dicitur.... propterea enim vocantur Clerici, vel quia de „ ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt pars Cle-„ ricorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum „ partem habet, talem ſe exhibere debet, ut ipſe poſſideat Domi-„ num, & poſſideatur a Domino " (*b*). Deinde ad Clerici munia deſcribenda progrediens ſic Nepotianum alloquitur: „ Obſecro „ itaque te.... ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ pu-„ tes; ideſt ne lucra ſæculi in Chriſti quæras militia; nec plus „ habeas, quam quando Clericus eſſe cœpiſti... Menſulam tuam „ pauperes, & peregrini, & cum illis Chriſtus conviva noverit... „ Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili glo-„ rioſum quaſi quamdam peſtem fuge.... Hoſpitiolum tuum aut „ raro, aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas, & „ virgines Chriſti aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne „ ſub eodem tecto manſites, nec in præterita caſtitate confidas... „ Nec David ſanctior, nec Salomone potes eſſe ſapientior.... „ Ægrotanti tibi quilibet Sanctus frater aſſiſtat, & germana, vel mater „ aut probatæ quælibet apud omnes fidei. Quod ſi hujuſmodi non „ fuerint conſanguinitatis, caſtimoniæque perſonæ, multas anus „ nutrit Eccleſia, quæ & officium præbeant, & beneficium acci-„ piant miniſtrando, ut infirmitas quoque tua fructum habeat elee-„ moſynæ... Si propter officium Clericatus aut vidua a te viſita-„ tur, aut virgo, nunquam domum ſolus introeas. Tales habeto „ ſocios, quorum contubernio non infameris.... Caveto omnes „ ſuſpiciones, & quidquid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur „ ante devita (*c*).... Aliquis Presbyter natus in paupere domo, „ & in tugurio ruſticano, qui vix millio, & cibario pane rugien-„ tem ſaturare ventrem poterat, nunc ſimilam, & mella faſtidit „ (*d*).... Divinas Scripturas ſæpius lege, immo numquam de „ manibus tuis ſacra lectio deponatur. Diſce, quod doceas.... „ non confundant opera tua ſermonem tuum.... Delicatus Ma-„ giſter, qui pleno ventre de jejuniis diſputat. Accuſare avaritiam „ & latro poteſt. Sacerdotis Chriſti os, mens, manuſque concor-„ dent. Eſto ſubjectus Pontifici tuo, & quaſi animæ parentem „ ſuſci-...

(a) *Ibid. n.* 10. *p.* 335.
(b) *Epiſt.* 52. *n.* 5. *p.* 256.
(c) *Ibid. p.* 258.
(d) *Ibid. n.* 6. *p.* 259.

Digitized by Google

„ ſuſcipe.... Peſſimæ conſuetudinis eſt in quibuſdam Eccleſiis tacere Presbyteros, & præſentibus Epiſcopis non loqui, quaſi aut invideant, aut non dignentur audire.... *Gloria patris eſt filius ſapiens* (*a*). Gaudeat Epiſcopus judicio ſuo, cum tales Chriſti elegerit Sacerdotes (*b*). Docente te in Eccleſia non clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur. Lacrymæ auditorum laudes tuæ ſint. Sermo Presbyteri Scripturarum lectione conditus ſit. Nolo te declamatorem eſſe, & rabulam, garrulumque ſine ratione, ſed myſteriorum peritum, & Sacramentorum Dei tui eruditiſſimum. Verba volvere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem tui facere, indoctorum hominum eſt (*c*)... Veſtes pullas devita, ut candidas. Ornatus, ut ſordes pari modo fugienda ſunt, quia alterum delitias, alterum gloriolam redolet. Non abſque amictu linteo incedere, ſed pretium veſtium linearum non habere laudabile eſt " (*d*). Nimium Templorum ornatum non probare videtur Hieronymus, dum ſcribit: „ Multi ædificant parietes, & columnas Eccleſiæ ſubſtruunt, marmora nitent, auro ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur.... Neque vero mihi aliquis opponat dives in Judæa Templum, menſam, lucernas, thuribula, patellas, ſcyphos, mortariola, & cætera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur a Domino, quando Sacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat redemptio peccatorum " (*e*). Hortatur Nepotianum, ne Magnatibus convivia paret ſcribens: „ Turpe eſt Conſulem, Judicemque Provinciæ melius apud Clericum prandere, quam in Palatio ".... ne unquam vinum redoleat: „ nam vinolentos Sacerdotes & Apoſtolus damnat, & vetus lex prohibet (*f*).... Tantum tibi jejuniorum modum impone, quantum ferre potes (*g*)... Cave ne hominum rumuſculos aucuperis (*h*). Cave quoque, ne aut linguam, aut aures habeas prurientes; ideſt ne aut ipſe aliis detrahas, aut alios audias detrahentes (*i*).... Officii tui eſt viſitare languentes, noſſe domos matronarum.... Officii tui ſit non ſolum oculos caſtos ſervare, ſed & linguam (*k*). .... Numquam petentes, raro accipiamus rogati: *beatius eſt enim dare, quam accipere*.... Prædicator continentiæ nuptias ne conciliet.... Procuratores, & diſpenſatores domorum alienarum, atque villarum quomodo poſſunt eſſe Clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates " (*l*)? Denique in calce epiſtolæ conqueritur, ſuum de Virginitate libellum dilacerari, & in ſe cunctorum maledicorum tela torqueri (*m*).

S. HIERON.

Tricalet. Tom. III. R Non

(a) *Proverb.* 10. 1. (b) *Epiſt.* 52. *n.* 7. *p.* 260.
(c) *Ibid. n.* 8. *p.* 261. (d) *Ibid. n.* 9. *p.* 262.
(e) *Ibid. n.* 10. *p.* 263. (f) *Ibid. n.* 11.
(g) *Ibid. n.* 12. *p.* 264. (h) *Ibid. n.* 13. *p.* 265.
(i) *Ibid. n.* 14. *p.* 266. (k) *Ibid. n.* 15.
(l) *Ibid. n.* 16. *p.* 267. (m) *Ibid. n.* 17. *p.* 267.

Digitized by Google

S. HIERON.

Epiſtola ad Heliodorum de morte Nepotiani. In Ed Ver. T. 1. ep. 60. p. 329. & refertur ad ann. 396. In Ed. Par. T. 4. p. 266. p. 2. & refertur ad ann. 396. vel 397.

Non diutius monitis, & documentis Hieronymi uti, & proficere potuit Nepotianus; nam febre correptus circa annum 396. mortem oppetiit. Vulneratus, & intolerabili dolore confectus fuit ejus avunculus Heliodorus, ſibique veluti avulſa viſcera ſenſit, dum ereptum luxit illum, quem ſummopere deperibat, & ſibi jam in Altini Epiſcopatu omnium bonorum judicio deſtinaverat. Nec leviore dolore perculſus fuit Hieronymus, qui tamen illum corde preſſit, ut Heliodorum conſolaretur. Cum vero in hac epiſtola Timaſii, Ruffini, & Abundantii Virorum Conſularium miſerabiles exitus tangat, pateſcit eam ſcriptam ſub initium anni 396., quod & confirmant ea, quæ innuit de Hunnorum Gente, quam, ut ſuæ rebellioni prodeſſet, Ruffinus anno 395. in Imperii terras emiſit (*a*). Ut itaque Heliodori dolorem leniat Hieronymus, Nepotianum dicit jam *eſſe cum Chriſto, & Sanctorum mixtum choris, quod hic nobiſcum eminus rimabatur in terris, & æſtimatione quærebat, cominus ibi videre* (*b*). Quod ut, quam verum ſit, oſtendat, ejus virtutes, quibus tantam ſibi promeruit gloriam, exornat, ejus erga pauperes miſericordiam, abſtinentiam, jejunia, Mundi fugam, humilitatem, in oratione aſſiduitatem, & Sacrarum Scri-
„ pturarum ſtudium. „ Ubicumque (ſcribit) eum in Eccleſia
„ quæreres, invenires.... Erat ſollicitus, ſi niteret altare, ſi pa-
„ rietes abſque fuligine, ſi pavimenta terſa, ſi janitor creber in
„ porta, vela ſemper in oſtiis: ſi ſacrarium mundum, ſi vaſa lu-
„ culenta; & in omnes cæremonias pia ſollicitudo diſpoſita non
„ minus, non majus negligebat officium .... Baſilicas Eccleſiæ,
„ & Martyrum conciliabula diverſis floribus, & arborum comis,
„ vitiumque pampinis adumbrabat; ut quidquid placebat in Ec-
„ cleſia tam diſpoſitione, quam viſu, Presbyteri laborem, & ſtu-
„ dium teſtaretur " (*c*). Ad uberiorem conſolationem addit triumphum Chriſti de morte reportatum, qui tam potentem adverſarium noſtrum, dum occideretur, occidit (*d*). Exempla quoque refert plurium Gentilium, qui ſuorum funera forti animo pertulere (*e*). Varias ſui temporis calamitates enumerat (*f*) ſubdens:
„ Felix Nepotianus, qui hæc non videt; felix, qui iſta non au-
„ dit. Nos miſeri, qui aut patimur, aut patientes fratres no-
„ ſtros tanta perſpicimus " (*g*). Nec omiſit grata animi ſui pandere ſenſa, quamobrem Nepotianus mortis tempore ſuæ neceſſitudinis cum Hieronymo non oblitus tunicam, qua utebatur in miniſterio Chriſti ſibi mittendam avunculo ſuo commendavit (*h*).

Epiſtola ad Vigilantium Ed. Ver. 61. ſcripta anno 396. Ed. Par. T. 4. p. 275. p. 2.

Vigilantium agnoverat Hieronymus in Palæſtina ab eo benigne hoſpitio exceptum precibus Paulini, qui illum tamquam ſibi amicum

(a) *In Præf. Tom. 1. Ed. Ver. in epiſt. 3. Claſ.*
(b) *Epiſt. 60. n. 7. p. 333.*
(c) *Ibid. n. 12. p. 338.* (d) *Ibid. n. 3. p. 330.*
(e) *Ibid. n. 5. p. 332.* (f) *Ibid. n. 16. p. 342.*
(g) *Ibid. n. 17. p. 343.* (h) *Ibid. n. 13. p. 339.*

eum commendaverat. In Occidentem regreſſus Vigilantius ejus nomen late infamare cœpit,* varias in eum calumnias ſpargens, & præſertim ceu Origenis erroribus addictum proclamans; &, quamvis, quid de Origene ſentiret, vivo ſermone illi aperuiſſet, dum Bethlehem ſecum moraretur, etiam litteris ſenſa ſua manifeſtanda cenſuit. Alliganda hæc epiſtola anno 396. cum ſcribat, Vigilantium in Palæſtina fuiſſe, quando ingens terræ motus terram concuſſit (*a*), qui contigit ſub finem anni 395. Ut igitur Vigilantii calumnias retundat, ſic ad eum ſcribit: „ Ita Origenem lego, ut „ Apollinarium, ut cæteros Tractatores, quorum, in quibuſdam, „ libros Eccleſia non recepit.... Non quod omnia dicam eſſe damnanda, quæ in illorum voluminibus continentur, ſed quod „ quædam reprehendenda confiteor (*b*).... Origenes Scripturas in „ multis bene interpretatus eſt, & Prophetarum obſcura diſſeruit, „ & tam novi quam veteris Teſtamenti revelavit maxima Sacramenta. Si igitur, quæ bona ſunt, tranſtuli, & mala vel amputavi, vel correxi, vel tacui, arguendus ſum, cur per me Latini „ bona ejus habeant, & mala ignorent? Sit in culpa ejuſdem „ confeſſionis Vercellenſis Euſebius, qui omnium Pſalmorum Commentarios hæretici hominis (*c*) vertit in noſtrum eloquium, licet hæretica prætermittens. Si hoc crimen eſt, arguatur Confeſſor Hilarius, qui Pſalmorum interpretationem, & homilias in „ Job ex libris Origenis, ideſt ex græco in latinum tranſtulit. „ Taceo de Victorino Petabonienſi, & cæteris, qui in explanatione Scripturarum Origenem ſecuti ſunt, & expreſſerunt" (*d*). Exprobrat Vigilantium, quod voluerit Hieronymo Origenis dogmata objicere, cujus in pleriſque errorem ipſe penitus ignorabat (*e*). Denique hortatur, ut a calumniis temperet ſcribens: „ Deſine me laceſſere, & voluminibus tuis obruere.... nam poſt „ priorem pœnitentiam, qua a me veniam deprecatus es, iterum „ commiſiſſe, unde agas pœnitentiam, ſtolidiſſimum eſt" (*f*). Vigilantii inſcitiam, & vilitatem oſtendit, qui cauponis artem exercuerat ſcribens: „ Aliud a parva ætate didiciſti, aliis aſſuetus „ es diſciplinis. Non eſt ejuſdem hominis & aureos nummos, & „ ſcripturas probare, & deguſtare vina, & Prophetas, vel Apoſtolos intelligere" (*g*).

* S. Hieron.

Riparius Hiſpanus Presbyter Hieronymum certiorem fecerat de elucubrato a Vigilantio opuſculo, quo docebat, Martyrum non R 2 eſſe

Epiſtola ad Riparium an. 404. Ed. Ver. T. 1. ep. 109. p. 719. Ed. Par. T. 4. p. 278. p. 2.

(a) *Lib. adv. Vigil. Tom. 2. Ed. Ver. p. 398. n. 12. Tom. 4. Ed. Par. p. 286. p. 2.*
(b) *Epiſt. ad Vigil. n. 1. p. 345.*
(c) *Euſebii Cæſarienſis.*
(d) *Epiſt. ad Vigil. n. 2. p. 346.*
(e) *Ibid. n. 1.*
(f) *Ibid. n. 4. p. 348. & ſeq.*
(g) *Ibid. n. 3. p. 347.*

S. HIERON. eſſe colendos cineres; ab eoque poſtulaverat, quid de hoc libello ipſe ſentiret. S. Hieronymus ſcribit (*a*), hanc dediſſe Ripario epiſtolam biennio, antequam ſuum elucubraret Tractatum adverſum hominem hunc hæreticum. Affigenda ergo hæc epiſtola anno 404. cum conſtet, librum illum nonniſi anno 406. fuiſſe vulgatum. Cum Vigilantii libellum nondum vidiſſet Doctor noſter, ſolum in hac epiſtola quaſi velitatur, & veluti præludit ad pugnam. Interim tamen Eccleſiæ doctrinam de cultu Sanctorum, & Reliquiarum dilucide exponit, & Scripturarum teſtimoniis confirmat. Sic itaque ſcribit: „ Nos Martyrum Reliquias.... non colimus, & adoramus, ne ſerviamus creaturæ potius, quam Creatori.... Honoramus autem Reliquias Martyrum, ut eum, cujus ſunt Martyres, adoremus. Honoramus ſervos, ut honor ſervorum redundet ad Dominum.... Ergo Petri, & Pauli immundæ ſunt reliquiæ? Ergo Moyſis corpuſculum immundum erit, quod juxta hebraicam veritatem ab ipſo ſepultum eſt Domino? Et quotieſcumque Apoſtolorum, & Prophetarum, & omnium Martyrum Baſilicas ingredimur, toties Idolorum Templa veneramur? accenſique ante tumulos eorum cerei idololatriæ inſignia ſunt?... Ergo cum Juliano perſecutore Sanctorum Baſilicæ aut deſtruendæ, aut in Templa convertendæ (*b*).... Miror Sanctum Epiſcopum, in cujus Parochia eſſe Presbyter dicitur, acquieſcere furori ejus... Si oſſa Martyrum polluunt contingentes, quomodo Eliſæus mortuus mortuum ſuſcitavit, & dedit vitam corpus, quod juxta Vigilantium jacebat immundum?... (*c*). Et quid paſſi ſunt Apoſtoli, quod immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent, & facerent ei planctum magnum, ut eorum luctus in noſtrum gaudium verteretur "(*d*)? Monuerat etiam Hieronymum Riparius, Vigilantium Vigilias execrari. Hinc Hieronymus, poſtquam Vigilantium irriſit, quod contra vocabulum ſuum velit Vigilantius dormire, oſtendit vigilias in Eccleſia merito cuſtoditas exemplis Salvatoris, qui, ut in Evangelio legimus, *pernoctabat in oratione Dei* (*e*); & Apoſtolorum, qui clauſi carcere tota nocte vigilarunt, ut illis pſallentibus terra quateretur; & teſtimonio Apoſtoli dicentis: *Orationi inſiſtite vigilantes in ea* (*f*). Denique epiſtolam claudit ſcribens: „ Si volueris longiorem nos adverſus eum librum ſcribere, mitte nænias illius, & ineptias " (*g*); librum ſcilicet, quem exaraverat Vigilantius.

Liber contra Vigilantium an. 406. Ed. Ver. T. 2. p. 387. Ed. Par. T. 4. p. 286. Hieronymi petitioni paruit Riparius, & per Siſinnium Monachum in Orientem a S. Exuperio Toloſano miſſum Vigilantii libel-

(a) *Lib. adv. Vigil.*
(b) *Epiſt. 109. ad Rip. n. 1. p. 720.*
(c) *Ibid. n. 2. p. 721.*
(d) *Ibid. n. 3. p. 722.*
(e) *Luc. 6. 12.* (f) *Ad Coloſſ. 4. 2.*
(g) *Epiſt. 109. ad Ripar. n. 4. p. 722.*

Digitized by Google

libellum miſit, quo accepto ſtatim acri, ac vehementi reſponſione, & quod magis mireris, unius noctis lucubratione dictata refutavit, quoniam Siſinnius ſubito ſuperveniens ſe aſſerebat illico profecturum. Erat autem Vigilantius natione Gallus, ut dicit Gennadius (a), ſive ex Calaguris viculo prope Convenarum urbem, ut ſcribit Hieronymus (b); unde colligas, ex inferiore illum fuiſſe Aquitania ad radices Pyrænei. Ex vitæ inſtituto cauponam exercuerat, dein Presbyter factus eſt Eccleſiæ Barcinonenſis; qua dignitate jam auctus erat, cum D. Hieronymum Bethlehem adiit anno 394. a Paulino illi commendatus. Hæc autem erant ejus perverſa dogmata. Negabat primo, eſſe Martyres, aut eorum Reliquias venerandas, ſive ad eorum ſepulchra in Eccleſia vigilandum, Cinerarios appellans, & Idololatras eorum cultores. Secundo minime Sanctorum precibus nos adjuvari, neque terrenis tangi neceſſitatibus Cælites; unde ſigna, quæ per illos interdum fierent, incredulis dumtaxat prodeſſe, adducto in ſui erroris patrocinium teſtimonio ex quarto Libro apocrypho Eſdræ capite ſeptimo. Tertio nonnullas Eccleſiæ cæremonias rejiciebat, nec *alleluja* cantari volebat, niſi in Paſcha. Quarto ſenſit, ſibi quemque retinere poſſe divitias, quin immo Monachorum paupertatem, ac ſolitudinem deſidiam, ac turpem fugam appellabat; quamobrem & eleemoſynas, quæ Jeroſolymam mitti conſueverant, improbabat, & divitias non ſemel effundendas, ſed paulatim erogandas effutiebat. Quinto Clericos minime omnium debere eſſe cœlibes docebat; continentiam, & pudicitiam, quam *libidinis ſeminarium* appellabat, deteſtabatur; quin immo aliquibus Epiſcopis perſuaſit, nemini debere credi caſtitatem, & niſi tumentes uteros viderint fœminarum, maritos earum Chriſti miniſterio arbitrarentur indignos. Ut docebat, ita & vivebat Vigilantius gulæ ſtudens, & avaritiæ. Ejus refutationem ab hoc poſtremo errore exorditur Hieronymus, & primo acriter arguit illos Epiſcopos, qui a Vigilantio ſeducti „ non ordinabant Diaconos, niſi prius uxores duxerint, & nulli cœlibi „ credentes pudicitiam.... niſi prægnantes uxores viderint Clericorum, infanteſque de ulnis matrum vagientes, Chriſti Sacramenta non tribuebant. Quid facient (ſubdebat) Orientis Eccleſiæ? „ Quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines Clericos „ accipiunt, aut continentes, aut, ſi uxores habuerint, mariti eſſe „ deſiſtunt“ (c)? Dein ad errorem Vigilantii docentis, Martyrum reliquias non eſſe adorandas, nec cereos in Eccleſiis accendendos, ſermonem convertens illum ſic refellit. *Quis... aliquando Martyres adoravit? Quis hominem putavit Deum?* Et quia dolebat Vigilantius, reliquias Martyrum pretioſo operiri velamine, & non cilicio colligari, & projici in ſterquilinium, ſic ejus blaſphe-

S. HIERON.

(a) *Gennad. cap.* 35. (b) *Tom. 2. Ed. Ver. Op. S. Hieron. p.* 967. *Ed. Par. Op. S. Hieron. p.* 35. *Tom.* 5.
(c) *Ibid. n.* 2. *p.* 289.

S. HIERON.

mias retundit: „ Ergo ſacrilegi ſumus, quando Apoſtolorum Baſi-
„ licas ingredimur? Sacrilegus fuit Conſtantinus Imperator, qui
„ ſanctas reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei tranſtulit Conſtan-
„ tinopolim, apud quas Dæmones rugiunt?... Sacrilegus dicendus
„ eſt & nunc Auguſtus Arcadius, qui oſſa Beati Samuelis longo
„ poſt tempore de Judæa tranſtulit in Thraciam? Omnes Epiſco-
„ pi non ſolum ſacrilegi, ſed & fatui judicandi, qui rem viliſſi-
„ mam, & cineres diſſolutos in ſerico, & vaſe aureo portaverunt?
„ Stulti omnium Eccleſiarum populi, qui occurrerunt ſanctis reli-
„ quiis, & tanta lætitia, quaſi præſentem, viventemque Prophe-
„ tam cernerent, ſuſceperunt, ut de Palæſtina uſque Chalcedo-
„ nem jungerentur populorum examina, & in Chriſti laudes una vo-
„ ce reſonarent? Videlicet adorabant Samuelem, & non Chri-
„ ſtum, cujus Samuel & Levita, & Propheta fuit " (*a*). Re-
ponebat Vigilantius, „ vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii,
„ vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum conſe-
„ diſſe, nec poſſe de ſuis tumulis, & ubi voluerint, adeſſe præ-
„ ſentes ". Sed reſpondet Hieronymus: „ Tu Deo leges pones?
„ Tu Apoſtolis vincula injicies, ut uſque in diem Judicii tenean-
„ tur in cuſtodia, nec ſint cum Domino Deo ſuo? de quibus ſcri-
„ ptum eſt: *Sequuntur Agnum, quocumque ierit* (*b*). Si Agnus
„ ubique; ergo & hi, qui cum Agno ſunt, ubique eſſe credendi
„ ſunt " (*c*). Ut autem probet, Sanctos in Cælis pro nobis orare,
ſubdit: „ Si Apoſtoli, & Martyres adhuc in corpore conſtituti
„ poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſolli-
„ citi; quanto magis poſt coronas, victorias, & triumphos "?
Objicientem vero Vigilantium librum apochryphum ſub nomine
Eſdræ, ubi ſcriptum eſt, quod poſt mortem nullus pro aliis au-
deat deprecari, ſic rejicit: „ Quid proponis librum apocryphum,
„ qui a te, & ſimilibus tuis legitur .... quem ego librum num-
„ quam legi? Quid enim neceſſe eſt in manus ſumere, quod Ec-
„ cleſia non recipit " (*d*)? Ad uſum vero cereorum pregrediens
ſcribit: „ Cereos non clara luce accendimus, ſicut fruſtra calu-
„ mniaris, ſed ut noctis tenebras .... temperemus, & vigilemus
„ ad lumen. Quod ſi aliqui per imperitiam, & ſimplicitatem ſæ-
„ cularium hominum, vel certe religioſarum fœminarum .... hoc
„ pro honore Martyrum faciunt; quid inde perdis?... hujuſmodi
„ ſecundum fidem ſuam habent mercedem ". Fatetur tamen, quod
per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium,
accenduntur luminaria, etiam ſole rutilante, ad ſignum lætitiæ de-
monſtrandum (*e*). Ad cultum vero Reliquiarum ſermonem con-
vertens ſcribit: „ Male facit ergo Romanus Epiſcopus, qui ſuper
„ mor-

(a) *Ibid. n. 5. p. 391.* (b) *Apoc. 14. 4.*
(c) *Adv. Vigil. n. 6. p. 392.*
(d) *Ibid. n. 7. p. 393.*
(e) *Ibid. n. 8. p. 394.*

Digitized by Google

„ mortuorum hominum Petri, & Pauli ſecundum nos oſſa vene- „ randa, ſecundum te vile pulviſculum offert Domino ſacrificia, „ & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria; & non ſolum unius „ Urbis, ſed totius Orbis errant Epiſcopi... qui ingrediuntur Ba- „ ſilicas mortuorum, in quibus pulvis viliſſimus, & favilla neſcio „ quæ jacet linteamine convoluta.... Rides de Reliquiis Marty- „ rum, & cum auctore hujus hæreſis Eunomio Eccleſiis Chriſti ca- „ lumniam ſtruis " (a). Citat deinde epiſtolam, quam Ripario dederat ante biennium, in qua de vigiliis, & pernoctationibus in Baſilicis Martyrum ſæpe celebrandis diſſeruerat; deinde ſubdit: „ Error autem, & culpa juvenum, viliſſimarumque mulierum, qui „ per noctem ſæpe deprehenditur, non eſt religioſis hominibus im- „ putandus, quia & in vigiliis Paſchæ tale quid fieri plerumque „ convincitur, & tamen paucorum culpa non præjudicat religioni, „ qui & abſque vigiliis poſſunt errare vel in ſuis, vel in alienis „ domibus. Apoſtolorum fidem Judæ proditio non deſtruxit " (b). Objicienti vero Vigilantio, *ſigna, atque virtutes, quæ in Baſilicis martyrum fiunt, incredulis prodeſſe, non credentibus*, reſpondet „ inepte eum ratiocinari: non enim hic quæritur, quibus fiant „ miracula, ſed qua virtute ". Quare ſic illum urget: „ Nolo mi- „ hi dicas: ſigna infidelium ſunt; ſed reſponde, quomodo in viliſ- „ ſimo pulvere, & favilla neſcio qua tanta ſit ſignorum, virtu- „ tumque præſentia?.... Spiritus iſte immundus, qui hæc te co- „ git ſcribere, ſæpe hoc viliſſimo tortus eſt pulvere.... Do con- „ ſilium, ingredere Baſilicas Martyrum, & aliquando purgabe- „ ris " (c). Exprobrat Vigilantio, quod continentiam, ſobrieta- tem, & jejunium a Gallis exulare velit, ne tabernæ ſuæ lucra non perdat, & vigilias Diaboli, ac temulenta convivia tota no- cte exercere ipſe poſſit (d). Commendat deinde exemplo Apoſto- lorum morem vetuſtiſſimum conferendi per unam Sabbathi eleemo- ſynas, quæ Jeroſolymam in Sanctorum ſolatia dirigerentur (e). Monachorum inſtitutum, quod reprehendebat Vigilantius dicens: „ Si omnes ſe clauſerint, & fuerint in ſolitudine, quis celebrabit „ Eccleſias "? adprobat, & commendat reſpondens: „ Et Virgi- „ nitas non erit adprobanda? Si enim omnes virgines fuerint, nu- „ ptiæ non erunt, interibit humanum genus. Rara eſt virtus, nec „ a pluribus appetitur.... Monachus autem non doctoris habet, „ ſed plangentis officium, qui vel ſe, vel mundum lugeat, & Do- „ mini pavidus præſtoletur adventum, qui ſciens imbecillitatem „ ſuam, & vas fragile, quod portat, timet offendere, ne impin- „ gat, & corruat, atque frangatur (f): ideo fugit, ne vincatur; „ nulla ſecuritas eſt vicino ſerpente dormire " (g).

S. Hieron.

R 4 Tra-

(a) *Ibid. n. 9. p. 395.*
(b) *Ibid. n. 10. p. 396.* (c) *Ibid. n. 11. p. 397.*
(d) *Ibid. n. 14. p. 398.* (e) *Ibid. p. 399.*
(f) *Ibid. n. 16. p. 401.* (g) *Ibid. n. 17.*

S. HIERON.

Dialogus adverſus Luciferianos an. 378. Ed. Ver. T. 2. p. 171. Ed. Par. T. 4. p. 289. p. 2.

Tractatum hunc elucubravit Hieronymus occaſionem nactus diſputationis habitæ inter Catholicum, & Luciferianum, quem Helladium vocat Hieronymus. Aſſerebat iſte, ab Arianis, &, qui illis ſemel conſenſerant in Concilio Ariminenſi, Epiſcopis non conferri Spiritum Sanctum, & a Sacerdotii munere ita excidiſſe, ut Sacramenta adminiſtrandi facultatem omnem amiſerint, atque ipſos etiam baptizatos ab eis niſi per manus impoſitionem, atque invocationem Spiritus Sancti non eſſe ſuſcipiendos. In ea diſputatione, ut ferme uſuvenit, conviciis magis, quam argumentis uterque altercatus adverſarium fregerat, potius quam ſuperaverat. Conditum eſt itaque, ut altera die convenirent, iiſque contendentibus, quæ pro ſua quiſque cauſa diceret, a Notariis exciperentur. Atque in hoc quidem libro per Dialogum ab Hieronymo exponuntur, quaſi ab altercantium ore proficiſcantur; ſed nihil dubium eſt, a S. Doctore ſtudioſe contextum opus, atque expolitum fuiſſe ad Catholicæ veritatis tuendam fidem. Geſta Ariminenſis Concilii, Arianorumque in eo artes, ac dolos exponit, parcendumque oſtendit Epiſcopis, qui fraude circumventi falſitati ſubſcripſerunt, veritatem confirmare exiſtimantibus: „ Epiſcopi (ſcribit) Ariminenſibus dolis irretiti ſine conſcientia hæretici ferebantur conteſtantes „ Corpus Chriſti, & quidquid in Eccleſia ſanctum eſt, ſe nihil „ mali in ſua fide ſuſpicatos. Putavimus, ajebant, ſenſum congruere cum verbis, nec in Eccleſia Dei, ubi ſimplicitas, ubi „ pura confeſſio eſt, aliud in corde clauſum eſſe, aliud in labiis „ proferri timuimus. Decepit nos bona de malis exiſtimatio. Non „ ſumus arbitrati, Sacerdotes Chriſti adverſus Chriſtum pugnare " (*a*).

Epiſtola ad Theophilum an. 399. Ed. Ver. T. 1. epiſt. 82. p. 508. Ed. Par. T. 4. p. 334. p. 2.

Theophilus Alexandrinus Epiſcopus Iſidorum Jeruſalem miſerat, ut pacem iniret inter Hieronymum, & Monachos, & Joannem Hieroſolymitanum. Verum cum id fruſtra tentatum comperiſſet, epiſtolam ad Hieronymum dedit, in qua *multa de ſacris voluminibus ſuper pacis laude perſtringens* (*b*) illum, & Monachos ad concordiam cum Epiſcopo hortatur; nonniſi tamen leviter delibatis erroribus Joanni Hieroſolymitano tributis, quique diſſidii cauſam præbebant. His itaque litteris reſpondet Doctor noſter, primo gratias agens de ſuo in concilianda pace ſtudio, & ſollicitudine. Subdit, nihil potius habere ſe, quam ut diſſidium componatur, & pax Chriſti inter utroſque ſanciatur. Verum addit, tantum bonum non tam a ſe, & Monachis, quam ab ipſo Joanne Hieroſolymitano, & aſſeclis pendere; unde ſcribit: „ Volumus & nos pacem, & „ non ſolum volumus, ſed & rogamus: ſed pacem Chriſti, pa„ cem veram, pacem ſine inimicitiis, pacem, in qua non ſit bel„ lum involutum, pacem, quæ non ut adverſarios ſubjiciat, ſed „ ut amicos jungat ... Si juxta Evangelium munera noſtra abſque

„ pace

(a) *Ibid. n. 19. p. 192.*
(b) *Ibid. n. 1. p. 509.*

,, pace offerre non poſſumus, quanto magis & Chriſti corpus accipere? Qua conſcientia ad Euchariſtiam accedam, & reſpondebo *Amen*, dum de caritate dubitem porrigentis " (*a*)? Deinde ad ordinationem Pauliniani fratris progrediens oſtendit, S. Epiphanium nihil contra Canones eſſe in ea ordinatione molitum, ſcribens: ,, Nam Monaſterium ejus vetus dictum, in quo frater ,, meus ordinatus eſt Presbyter, in Eleutheropolitano territorio, & ,, non in Ælienſi ſitum eſt. Porro ætas ejus cum ad triginta annorum ſpatia jam pervenerit, puto eam in hoc non eſſe reprehendendam, quæ juxta myſterium aſſumpti hominis in Chriſto ,, perfecta eſt " (*b*). Repellit deinde criminationem, quamobrem Origenem in latinum verterit; ac oſtendit, in hoc ipſo potius eſſe laudandum, dicens: ,, Sicut enim interpretationem, & idiomata ,, Scripturarum Origeni ſemper attribui, ita dogmatum conſtantiſſime abſtuli veritatem " (*c*). Exprobrat Joanni, quod ſibi, & Monachis poſtulaverit, & impetraverit exilium: ,, Monachus, ,, proh dolor! Monachis & minatur, & impetrat exilium, & ,, hoc Monachus Apoſtolorum Cathedram habere ſe jactans. Non ,, novit terrori natio iſta ſuccumbere, & impendenti gladio magis ,, cervices, quam manus ſubjicit. Quis enim Monachorum exul ,, patriæ non exul eſt Mundi? Quid opus eſt authoritate publica, ,, & Reſcripti impendiis, & toto orbe diſcurſibus? Tangat ſaltem ,, digitulo, & ultro exibimus: *Domini eſt terra, & plenitudo ejus* ,, (*d*). Chriſtus loco non tenetur incluſus " (*e*). Addit, ſe in Eccleſiæ communione commorari, cum in viculo Bethlehem Presbyteris ejus communione ſocietur. Rurſum inculcat, ſe velle pacem Chriſti, optare concordiam.... ,, Idcirco enim & nos patrias noſtras dimiſimus, ut quieti, & abſque ullis ſimultatibus in agris, ,, & in ſolitudine viveremus, ut Pontifices Chriſti (qui tamen ,, rectam fidem prædicant) non dominorum metu, ſed patrum ,, honore veneremur: ut deferamus Epiſcopis ut Epiſcopis, & ,, non ſub nomine alterius aliis, quibus nolumus, ſervire cogamur " (*f*). S. HIERON.

Ruffinus in Præfatione Verſionis latinæ libri Periarchon Origenis, meminerat (tacito nomine) S. Hieronymi, & expreſſerat, ,, quod promiſſum ab ipſo opus ipſe compleverit, illud oblique a- ,, gens, etiam ipſum ſimili ratione ſentire (*g*). Hæc Præfatio ſalivam movit Pammachio, & Oceano, qui confeſtim verſionem Ruffini Periarchon Hieronymo miſerunt petentes, *ut purgaret ſuſpiciones hominum, ne, ſi diſſimularet, conſentire videretur* (*h*). Ut itaque amicorum petitioni obſecundaret, ad eoſdem Pammachium, & Ocea- Epiſtola ad Pammachium, & Oceanum. Ed. Ver. 84. T. 1. p. 518. Ed. Par. T. 4. p. 341. p. 2. ad ann. 400.

(a) *Ibid. n. 2. p. 509.* (b) *Ibid. n. 8. p. 514.*
(c) *Ibid. n. 7. p. 513.* (d) *Pſal. 33. 1.*
(e) *Epiſt. 82. n. 10. p. 516.* (f) *Ibid. n. 11. p. 517.*
(g) *Epiſt. Pammachii ad Hieron. Ed. Ver. 83. p. 517.*
(h) *Ibid. p. 518.*

S. HIERON. & Oceanum longiorem epiſtolam hanc dedit, in qua primo qui-dem ſincere confitetur, ſe duobus in locis Origenem laudaſſe; nimirum „ præfatiuncula ad Damaſum in homilias Cantici Canticorum, & prologo in librum Hebraicorum Nominum ". Sed addit: „ Laudavi interpretem, non dogmatiſtem, ingenium, non fidem, Philoſophum, non Apoſtolum. Quod ſi volunt ſuper Origene meum ſcire judicium, legant in Eccleſiaſten Commentarios, replicent in epiſtolam ad Epheſios tria volumina, & intelligent, me ſemper ejus dogmatibus contraiſſe " (*a*). Cum autem Ruffinus in ſua præfatione dixiſſet, *a quibuſdam hæreticis, & malevolis hominibus libros ejus violatos*, quam ineptum ſit, ita probare nititur Hieronymus: „ Solus inventus eſt Origenes, cujus ſcripta in toto Orbe falſarentur, & quaſi ad Mithridatis literas omnis veritas uno die de voluminibus illius raderetur " (*b*)? At ſibi objicere poterat etiam Hieronymus epiſtolam ipſius Origenis ad Amicos Alexandrinos datam, in qua conqueritur de corruptis a ſuis oſoribus libris, & de erroribus ſibi falſo attributis. Verum aut, quid huic argumento reſponderet Hieronymus, non habebat, vel mente exciderat, ſe hanc epiſtolam Origenis in Apologia S. Pamphili Martyris legiſſe (1). Illud tamen hic animadvertendum, Hieronymum ita errores Origenis damnare, & refellere, ut ipſi pertinaciam in illis ſive tradendis, ſive defendendis nunquam exprobret, immo humanæ hoc tribuat imbecillitati. Sic enim ſcribit: *Quod ſi quis Judas zelotes oppoſuerit nobis errores ejus, audiat libere* (*c*);

.... interdum magnus dormitat Homerus,
Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.

Addit, „ ipſum Origenem in epiſtola, quam ſcribit ad Fabianum Romanæ Urbis Epiſcopum, pœnitentiam egiſſe, cur talia ſcripſerit, & cauſas temeritatis in Ambroſium referre, quod ſecreto edita in publicum protulerit, & aliena eſſe, quæ diſplicent " (*d*).

Epiſtola ad Ruffinum data an. 399. Ed. Ver. T. 1. p. 107. Ed. Par. T. 4. p. 348. p. 2.

Cum circa annum 398. vel 399. epiſtolam Ruffini accepiſſet Hieronymus, in qua ſe dicebat diu Romæ moratum tandem in patriam rediiſſe, Hieronymus tamquam amico, cujus neceſſitudine frui

(a) *Epiſt. 84. ad Pammach. n. 2. p. 519.*
(b) *Ibid. n. 10. p. 527.*
(1) Nec argumentum ex illa epiſtola Origenis ad Amicos Alexandriæ deprompṭum tam achilleum erat, ut Hieronymus non haberet, quid reſponderet; nec oblivioſus fuit S. Doctor. Nam in ſecundo hujus Apologiæ libro & illius Epiſtolæ Origenianæ meminit, & eam magna ex parte deſcribit, & nihil ad Origenis excuſationem prodeſſe luculenter oſtendit. Vide lib. 2. n. 18. p. 509. Ed. Ver.
(c) *Ibid. n. 8. p. 526.*
(d) *Ibid. n. 10. p. 527.*

ſrui optabat, reſpondendum duxit. Sic itaque ſcribit: „ Teſtis eſt „ Dominus, poſt reconciliatas amicitias nullum interceſſiſſe rancorem, quo quempiam læderemus, quin potius cum omni cautione providimus, ne ſaltem caſus in malevolentiam verteretur. „ Amice (tamen addit) Præfatiuncula librorum Periarchon ad me „ miſſa eſt, quam ex ſtylo intellexi tuam eſſe, in qua oblique, „ immo aperte ego petor. Qua mente ſit ſcripta, tu videris, qua „ intelligatur, & ſtultis patet “. Denique poſt nonnullas querimonias ſic rem concludit: „ Hæc apud te amice potius expoſtulare volui, quam laceſſitus publice deſævire, ut animadvertas, „ me reconciliatas amicitias pure colere “ (*a*). Denique nonnulla ſcribit de Pauliniano fratre ſuo, & de Ruffino per Romam Mediolanum miſſo, quem rogaverat, ut ſuo animo, & nomine illos videret ſubdens: „ Jam tuæ moderationis eſt & tuorum nullam occaſionem compatientibus dare, ne non omnes ſimiles mei inveniat, qui poſſint figuratis laudibus delectari “ (*b*).

S. Hierom.

Cum perlegiſſet Rufinus miſſam ſibi ab Aproniano epiſtolam, ab Hieronymo ad Pammachium, & Oceanum datam, vulnera ſibi inflicta perſenſit. „ Verum (ut ipſe ſcribit) ad vulnera, quæ infliguntur ex lingua, inter homines medicus pene nullus eſt; & ideo converti me ad Jeſum cæleſtem Medicum, . . . qui vim doloris ſpe futuri apud ſe juſti examinis ſolaretur “. Addit ſe ſilere decreviſſe, ſed impoſitam ſibi neceſſitatem loquendi „ ex eo, quod „ dicatur multos offendi de his, quæ ab eo (Hieronymo) ſcripta „ ſunt, niſi quæ ſunt in cauſa, pandantur “ (*c*). Apologiam itaque conſarcinavit Rufinus circa annum 399. ſed quæ in lucem non prodiit, niſi anno 401. Eam ſuis tradidit amicis, qui viciſſim aliis per Provincias legendam mittebant. Hac via ad notitiam pervenit Pammachii, & Marcellæ, immo & Paulinianum Hieronymi fratrem tunc in Occidente verſantem eam ſaltem ex parte legiſſe non videtur a veritate alienum. In ſua vero apologia hæc Rufinus Hieronymo objiciebat: 1. quod libros de Principiis Origenis nihil penitus immutatos, vel emendatos latine verterit: 2. ad Origenis vindicandam de Trinitate doctrinam primum allegabat S. Pamphili Martyris librum apologeticum: 3. non licere amplius, ajebat, Hieronymo, Origenem, quem ante laudaverat, modo vituperare, & rejicere. 4. Plures illi exprobrabat errores, & non pauca plane pugnantia in ſuis in Scripturam Commentariis, nec veraciter, & accurate vertiſſe verſiculum duodecimum Pſalmi ſecundi. 5. Nonnulla etiam mordebat dicta in Commentariis in epiſtolam ad Epheſios, in quibus multa ab Origene deſcripſerat. 6. Perjurii criminabatur, quamobrem juraſſet ante Tribunal Chriſti, ſe non amplius pro-

Apologia adverſus Ruffinum ad Pammachium, & Marcellam anno 401. Ed. Ver. T. 2. p. 457. Ed. Par. T. 4. p. 349. p. 2.

(a) *Ibid. n. 1. p.* 508.
(b) *Ibid. n. 2. p.* 508.
(c) *Invect. Ruf. lib. 1. n. 1. Ed. Ver. Tom. 2. p.* 583. *Ed. Pariſ. Tom. 4. pag. 349. p. 2.*

Digitized by Google

prophanos lecturum auctores, & tamen minime dimiſiſſe videretur.
S. Hieron. Huic Apologiæ Rufini alia reſpondit Apologia Hieronymus duobus libris exarata, & Pammachio, & Marcellæ, quæ in antiquioribus Editionibus Comes Marcellinus dicitur aberratione textus manifeſta, inſcripſit.
Analyſis primi libri. Primæ itaque criminationi reſpondet: „ In Libris „ Periarchon ſimpliciter, quod in Græco habebatur, expreſſi, non „ ut crederet Lector his, quæ interpretabar, ſed ne crederet illis, „ quæ tu ante tranſtuleras. Duplex in opere meo utilitas fuit, „ dum & hæreticus auctor proditur, & non verus interpres arguitur. At ne quis me putaret his conſentire, quæ verteram, interpretationis neceſſitatem præfatione munivi, & docui, quibus Lector non deberet credere. Prior tranſlatio laudem Auctoris continet, ſecunda vituperationem. Illa Lectorem provocat ad credendum, iſta ad non credendum movet " (*a*). Secundo loco reſpondet, Apologiam Origenis non eſſe S. Pamphili Martyris; & „ eo libro (ſubdit), quem ſub nomine Martyris edidiſti, vulnerata ſunt conſcientiæ plurimorum. Non valet apud eos ſuper Origenis damnatione Epiſcoporum auctoritas, quem putant a Martyre prædicatum. Quid facient epiſtolæ Theophili Epiſcopi? „ quid Papæ Anaſtaſii in toto Orbe hæreticum perſequentes, cum liber tuus ſub nomine Pamphili editus pugnet contra epiſtolas eorum, & Epiſcopali nomini teſtimonium Martyris opponatur " (*b*)? Criminationem vero tertio loco poſitam ſic diluit: „ Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus in ſexto libro Apologiæ Origenis hoc „ idem objicit Methodio Epiſcopo, & Martyri, quod tu in meis „ laudibus criminaris, & dicit: *Quomodo auſus eſt Methodius nunc contra Origenem ſcribere, qui hæc, & hæc de Origenis loquutus eſt dogmatibus?*... Nunc tetigiſſe ſufficiat hoc ab Ariano homine objici clariſſimo, & eloquentiſſimo Martyri, quod tu in me „ & amicus laudas, & offenſus accuſas " (*c*). Quartam vero accuſationem ſic retundit: „ Ego in Commentariis ad Epheſios ſic „ Origenem, & Didymum, & Apollinarium ſecutus ſum (qui „ certe contraria inter ſe habent dogmata) ut fidei meæ non amitterem veritatem. Commentarii quid operis habent? Alterius dicta ediſſerunt, quæ obſcure ſcripta ſunt, plano ſermone manifeſtant, multorum ſententias replicant.... ut prudens Lector, cum „ diverſas explanationes legerit, & multorum vel probanda, vel improbanda didicerit, judicet quid verius ſit, & quaſi bonus trapezita „ adulterinæ monetæ pecuniam reprobet. Num diverſæ interpretationis, & contrariorum inter ſe ſenſuum tenebitur reus, qui in „ uno opere, quod ediſſerit, expoſitiones poſuerit plurimorum "? Quam ſuam methodum comprobat exemplo illorum, qui commentarios ediderunt in Virgilium, Saluſtium, Ciceronem, Terentium, Plau-

(a) *Apolog. lib. 1. n. 7. p. 463.*
(b) *Ibid. n. 10. p. 465.*
(c) *Ibid. n. 11. p. 466.*

Plautum, alioſque (*a*). Verſionem vero verſiculi duodecimi a ſe ex Hebræo factam dicit; & ſolum „ quia in Commentariolis, ubi „ libertas eſt diſſerendi, dixerat: *adorate filium*, in ipſo corpore, „ ne violentus viderer interpres, & Judaicæ calumniæ locum da- „ rem, dixerim: *adorate pure*, ſive *electe*, quod Aquila quoque „ & Symmachus tranſtulerunt “ (*b*). Ad quintam objectionem vero ſic reſpondet poſt plura teſtimonia ſuorum Commentariorum ab accuſatione vendicata: „ Aliquando triplicem expoſitionem po- „ ſuimus. In prima quid nobis videretur, in ſecunda quid Orige- „ nes opponeret, in tertia quid Apollinarius ſimpliciter explana- „ ret. Quorum ſi nomina non poſui, ignoſce verecundiæ meæ: „ non debui eos carpere, quos imitabar ex parte, & quorum in „ latinam linguam ſententiam transferebam. Sed dixi, qui dili- „ gens lector eſt, ſtatim requiret, & dicet “ (*c*). Crimen autem perjurii ſexto loco objectum ſic a ſe amovet; primo confitendo, ſe in epiſtola ad Euſtochium ſomnium narraſſe, in quo ante tribunal Judicis dormiens conſtitutus pollicitus erat, numquam ſe litteris ſæcularibus daturum operam; at ſibi inepte objici ſacrilegium, & perjurium ſomnii, ad quod tamen eluendum addit: „ Dixi me ſæculares literas deinceps non lecturum: de futuro ſpon- „ ſio eſt, non præteritæ memoriæ abolitio “ (*d*). Objiciebat etiam Hieronymo Chryſogonus ſectator Rufini, *quod in baptiſmo dixerit univerſa peccata dimitti, & mortuo bimarito novum virum in Chriſto reſurgere*; *atque hujuſmodi Sacerdotes in Eccleſiis eſſe nonnullos*. Cui brevi ſermone reſpondet: *Habent libellum* (epiſtolam ſcilicet ad Oceanum), *quem in crimen vocant*; *hunc ſua diſputatione ſubvertat*, *& ſcripta ſcriptis arguat* (*e*).

In ſecundo libro ſuæ Apologiæ vicem reddens Apologiam Rufini ad criſim vocat, ejuſque doctrinam expendit. Et cum in ſua profeſſione fidem ſuam exponeret circa Trinitatem, ſic illum arguit Doctor noſter: „ Aliud a te quæritur, & pro alio ſatisfacis.... „ Trinitatem dicis unius eſſe Deitatis. Hoc toto jam credente „ Mundo, puto & Dæmones confiteantur.... Sed ſi arctius quid „ rogavero, contentioſum vocabis.... Si dicis Filium Dei huma- „ næ naturæ carnem, atque animam ſuſcepiſſe, oro te, ut abſque „ ſtomacho reſpondeas. Anima iſta, quam ſuſcepit Jeſus, eratne, „ antequam naſceretur ex Maria? An in origine virginali, quæ „ de Spiritu naſcebatur cum corpore ſimul creata eſt; vel jam in „ utero corpore figurato ſtatim facta, & miſſa eſt de Cælo? E „ tribus unum quid ſentias, ſcire deſidero “. Rufinus jam dixerat in ſua fidei confeſſione, ſe de hac quæſtione *uſque ad præſens* *certi*,

S. HIERON.

Analyſis ſecundi libri Apologiæ S. Hieronymi.

(a) *Ibid. n. 16. p. 471.*
(b) *Ibid. n. 19. p. 476.*
(c) *Ibid. n. 24. p. 480.*
(d) *Ibid. n. 30. p. 485.*
(e) *Ibid. n. 32. p. 488.*

[redacted] *certi, & definiti aliquid non tenere, ſed relinquere Deo ſcire,*
S. HIERON. *quid ſit in vero, & ſi cui ille revelare dignabitur* (*a*). At S. Hieronymus laudatis verbis Rufinum urgere volebat, ut doctrinam Origenis de præexiſtentia animarum aperte vel profiteretur, vel damnaret; damnandam autem ipſe cenſebat: nam alioquin ſubdit: „ Si anima Chriſti fuit, antequam naſceretur ex Maria, nondum „ ergo erat anima Jeſu, & agebat aliquid, ac propter merita vir„ tutum poſtea facta eſt anima ejus " (*b*). Urget etiam Rufinum, ut clare mentem ſuam aperiat de reſurrectione carnis, & de pœnis Diaboli, & non de his veritatibus *ea loquatur, quæ ſubdole Origenes fatetur ut quaſi fatuis, & pueris illudens* (*c*). Reprobat deinde ejus Origenis verſionem dicens: „ Rogatus eras, ut „ quomodo habebatur in græco, in latinum verteres. Si tu „ tranſlationis ſervaſſes fidem, mihi neceſſitas non fuiſſet interpre„ tationem falſam vera interpretatione ſubvertere. Novit conſcien„ tia tua, quæ addideris, quæ ſubtraxeris, quæ in utramque par„ tem, ut tibi viſum fuerit, immutaris (*d*). Quis tibi dedit hanc „ licentiam, ut multa de interpretatione decideres? Rogatus eras, „ ut Græca in Latina verteres, non ut emendares, ut alterius dicta „ proferres, non ut tua conderes " (*e*). Oſtendit dein Rufino, perperam ab ipſo obtrudi perverſa, quæ leguntur in Origene dogmata, *ab hæreticis addita, ejuſque ſcripta vitiata*; quod probat, quia hæreticos ſcripta quoque, ac volumina Clementis Romani, & Alexandrini, nec non Dionyſii ejuſdem Civitatis Epiſcopi corrupiſſe conſtat. Nam, inquit Hieronymus: „ Si conceditur, ut quidquid in libris „ noxium reperitur, ab aliis corruptum ſit, nihil eorum erit, quo„ rum fertur nominibus, ſed his deputabitur, a quibus dicitur eſſe „ vitiatum.... Hac defenſionis perturbatione nec Marcion, nec „ Manichæus, nec Arius, nec Eunomius accuſari poterant, quia „ quid nos ab ipſis impie dictum objecerimus, diſcipuli reſponde„ bunt, non a Magiſtris ſuis ita editum, ſed ab inimicis eſſe vio„ latum... At quomodo, inquies, in libris (Sanctorum Patrum) „ vitioſa nonnulla ſunt? Si me cauſas vitiorum neſcire reſponde„ ro, non ſtatim illos hæreticos judicabo. Fieri enim poteſt, ut „ vel ſimpliciter erraverint, vel alio ſenſu ſcripſerint, vel a libra„ riis imperitis eorum paulatim ſcripta corrupta ſint. Vel certe, „ antequam in Alexandria.... Arius naſceretur, innocenter qui„ dem, & minus caute loquuti ſint, & quæ non poſſint perverſo„ rum hominum calumniam declinare " (*f*). Validum quidem reſpon-

(a) *Apolog. Rufini ad Anaſtaſ. Pp. Tom. 2. Op. S. Hieron. p. 575. Ed. Ver.*
(b) *Apolog. Hieron. lib. 2. n. 4. p. 493.*
(c) *Ibid. n. 5. p. 494.*
(d) *Ibid. n. 11. p. 501.*
(e) *Ibid. n. 12. p. 502.*
(f) *Ibid. n. 17. p. 508. 509.*

reſponſum pro defenſione Patrum; & quia & illo uti poterat Rufinus ad Origenem vel vindicandum, vel excuſandum, evincere conatur, longe diſparem eſſe cauſam SS. Patrum, & Origenis; & illorum errata manifeſta exceptione vel excuſari, vel amoliri poſſe; ſecus prava, quæ in Origene deprehenduntur, dogmata. At reponebat Rufinus: „ Origenis obtrectatores, qui totum, quod in Ecclesiis diſputare latius ſolebant, vel etiam libros ſcribere, de Origene vel loquebantur, vel ſcribebant .... ne plures eorum furta cognoſcant, ſimpliciores quoſque ab ejus lectione deterrere conſueviſſe " (*a*). S. Hieronymus vero illum ſic urgebat: „ Qui ſunt iſti, qui in Eccleſia diſputare latius ſolent? qui libros ſcribere? Qui dum ſua nolunt furta cognoſci, & ingrati ſunt in Magiſtrum, idcirco ſimplices ab illius lectione deterrent? Nominatim debes dicere, & ipſos homines denotare " (*b*). Fatetur, ſe quoque „ in adoleſcentia homilias Origenis, quas loquebatur ad populum, in quibus non tanta ſcandala tenebantur, ſimpliciter rogantibus tranſtuliſſe, nullis præjudicans ex his, quæ probantur, illa ſuſcipere, quæ manifeſte hæretica ſunt " (*c*). S. Hieron.

Pervenit hæc Hieronymi Apologia ad manus Rufini ſibi delata circa annum 402. a quodam Mercatore, qui ex Oriente venerat. Epiſtolam itaque ad Hieronymum ſcripſit, in qua, poſtquam criminationes ſibi impactas diluerat, S. Doctorem rogat, ut tandem ſilere velit, & ſcandalum auferre, quod ex eorum diſputationibus in Eccleſia oriebatur. S. Chromatius quoque circa idem tempus epiſtolam dederat ad Hieronymum rogans, ut finem contentioſæ diſputationi tandem imponeret. „ Ad hanc S. Papæ Chromatii commonitionem reticere volebat, & finem facere ſimultatum, ac vincere in bono malum. Sed quia (ſubdit) minaris interitum, niſi tacuero, reſpondere compellor, ne videar tacendo crimen agnoſcere, & lenitatem meam malæ conſcientiæ ſignum interpreteris " (*d*). Scripſit itaque alteram Apologiam, quæ libro tertio habetur; ea ferme omnia repetit, & confirmat, quæ in prioribus libris dixerat; & denique hiſce verbis eam claudit: „ Opto te pacem diligere. Scribis: ad quod breviter reſpondebo. Si pacem deſideras, arma depone. Blandienti poſſum acquieſcere, non timeo comminantem. Sit inter nos una fides, & illico pax ſequetur " (*e*).

Ex iis, quæ S. Hieronymus in hac ad Cheſiphontem epiſtola de progreſſu Pelagianiſmi in Oriente attingit, colligere pronum eſt, eam nonniſi poſt eam exortam hæreſim ſcriptam fuiſſe. Et revera Oroſius de Conventu Hieroſolymitano differens, habito ſub Joanne ejus Urbis Epiſcopo anno 415. ſub Julii menſis finem nuper Epiſtola ad Cteſiphontem circa an. 415. Ed. Ver. T. 1. ep. 133. p. 1019. Ed. Par. T. 4. p. 474. p. 2.

(a) *Ibid. n. 21. p. 514.*
(b) *Ibid. n. 22. p. 515.* (c) *Ibid. n. 23. p. 517.*
(d) *Lib. 3. Apolog. p. 533. n. 2.*
(e) *Ibid. n. 44. p. 572.*

[redacted] per datam dicit. Ad hunc igitur annum ſpectare dicendum eſt. S. HIERON. Eam conſcripſit rogatu Cteſiphontis, qui Pelagiani erroris inſaniam agnoſcere cupiebat. Quamobrem primo dicit, hanc hæreſim *brevi ſententia complecti omnium Hæreticorum venena*, *quæ de Philoſophorum*, *& maxime Pythagoræ*, *& Zenonis principiis Stoicorum fonte manarunt* (*a*). Deinde primum hujus ſectæ errorem refellendum aggreditur, videlicet apathiam, ſive ab animi perturbationibus immunitatem, quas aſſerebant Pelagiani extirpari poſſe de mentibus, & nullam fibram, radicemque vitiorum in homine omnino reſidere meditatione, & aſſidua exercitatione virtutum (*b*). *Hoc eſt*, ut ait S. Hieronymus, *ex homine hominem tollere*, *& in corpore conſtitutum eſſe ſine corpore* (*c*). Verum quia hæc Pelagianorum doctrina admodum conſona erat ſecundæ Joviniani erroneæ doctrinæ; videlicet *eos*, *qui baptizati ſunt*, *a Diabolo ſubverti non poſſe*, Cteſiphontem ad ſuum ſecundum adverſus Jovinianum librum remittit. Ad ſecundum dein progreditur refellendum Pelagianorum perverſum dogma de gratiæ videlicet neceſſitate, quam illi inficiabantur, & hominis ſalutem totam in ejus libero conſtituebant arbitrio. Addebant quidem vaferrimi homines *non abſque Dei gratia*; „ ut prima legentes fronte (ſcribit Hierony-„ mus) decipiant.... Ita enim Dei gratiam ponunt, ut non per „ ſingula opera ejus nitamur, & regamur auxilio; ſed ad liberum „ referunt arbitrium, & ad præcepta legis, ponentes illud Iſaiæ: „ *Legem enim ejus in adjutorium poſuit* (*d*), ut in eo Deo refe-„ rendæ ſint gratiæ, quod tales nos condiderit, qui noſtro arbi-„ trio poſſimus & eligere bona, & vitare mala “. Quem peſtilentiſſimum errorem ſic refutat: „ Si enim in eo tantum eſt Dei gratia, „ quod propriæ nos condidit voluntatis, & libero arbitrio contenti „ ſumus, nec ultra ejus indigemus auxilio, ne, ſi indiguerimus, „ liberum frangatur arbitrium: ergo nequaquam ultra orare debe-„ mus, nec illius clementiam precibus flectere, ut accipiamus quo-„ tidie, quod ſemel acceptum eſt in noſtra poteſtate. Iſtiuſmodi „ homines tollunt orationem, & per liberum arbitrium non homi-„ nes propriæ voluntatis, ſed Dei potentiæ factos ſe eſſe jactant, „ qui nullius ope indigeant. Tollantur & jejunia, omniſque con-„ tinentia. Quid enim mihi neceſſe eſt laborare, ut accipiam per „ induſtriam, quod ſemel meæ factum eſt poteſtatis? Hoc, quod „ dico, meum non eſt argumentum. Unus diſcipulorum ejus (1), „ immo jam magiſter, & totius Ductor Exercitus, & contra „ Apo-

(a) *Ibid. n.* 1. *p.* 1020.
(b) *Ibidem*. (c) *Ibidem*.
(d) *Iſaj.* 8. *juxta* LXX.
(1) Cæleſtium innui arbitramur, cujus ſunt definitiones, & ſyllogiſmi, adverſus quos ſcripſit S. Auguſtinus librum *de perfectione juſtitiæ*: in iis enim, quamquam aliis verbis, ea, quæ recitat hoc loco Hieronymus, continentur. *In Notis ad hunc locum pag.* 1027.

„ Apoſtolum vas perditionis per ſolœciſmorum, non (ut ſui jactant) „ ſyllogiſmorum ſpineta decurrens ſic philoſophatur: *Si nihil ago* S. HIERON. „ *abſque Dei auxilio, & per ſingula opera ejus eſt omne, quod* „ *geſſero; ergo non ego, qui laboro, ſed Dei in me coronabitur* „ *auxilium; fruſtraque dedit arbitrii poteſtatem, quam implere non* „ *poſſum, niſi ipſe me ſemper adjuverit. Deſtruitur enim volun-* „ *tas, quæ alterius ope indiget. Sed liberum dedit arbitrium Deus,* „ *quod aliter non erit, niſi fecero, quod voluero.* Ac per hoc ait: „ *Aut utor ſemel poteſtate, quæ mihi data eſt, ut liberum ſerve-* „ *tur arbitrium; aut ſi alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me* „ *deſtruetur* " (a). Quæ ſophiſmata ſolvit, blaſphemiaſque con-futat Hieronymus ex Scripturis oſtendens: „ ignorare, quod ſcri- „ ptum eſt: *Quid habes, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti,* „ *quid gloriaris, quaſi non acceperis* (b)?.... Et rurſum: *Non* „ *eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei* (c). Velle, & „ currere (ſubdit Hieronymus) meum eſt, ſine Dei ſemper auxi- „ lio non erit meum. Dicit etiam idem Apoſtolus: *Deus eſt, qui* „ *operatur in nobis velle, & perficere* (d).... Semper largitor, „ ſemperque donator eſt. Non mihi ſufficit, quando ſemel dona- „ vit, niſi ſemper donaverit. Peto, ut accipiam, & cum accepe- „ ro, rurſum peto... Quod autem ſurſum deorſum jactitant, li- „ berum a nobis arbitrium deſtrui .... Quis deſtruit arbitrium? „ ille, qui ſemper Deo agit gratias, & quodcumque in ſuo rivu- „ lo fluit, ad fontem refert; an qui dicit: *Recede a me, quia* „ *mundus ſum* (e); non habeo te neceſſarium (f)?... Si Chri- „ ſto rectore non indiget, quomodo ſcribit Hieremias: *Non eſt in* „ *homine via ejus, & a Domino greſſus hominis dirigentur* " (g)? Oſtendit deinde gratiæ neceſſitatem non efficere, ut Dei mandata ſint impoſſibilia (h). Cum autem docerent Pelagiani, hominem eſſe poſſe abſque peccato etiam ſine gratiæ adjutorio, illos refellit Hieronymus oſtendens, neminem ſine peccato eſſe, „ cum de ſolo „ Chriſto dictum ſit: *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus* „ *eſt in ore ejus* (i). Si hoc mihi (ſubdit) cum Chriſto com- „ mune eſt, quid ille habuit proprium " (k)? Oſtendit vero ex Scripturis, & præſertim ex D. Pauli epiſtolis, eſſe in humanis membris legem repugnantem legi mentis, & carnem concupiſcere adverſus ſpiritum, & ſpiritum adverſus carnem; unde non, quod volumus, agimus, immo non ſolum, quod volumus, bonum non facimus, ſed quod odimus, malum perpetramus. Sed addit, „ ſpi-

(a) *Epiſt. ad Cteſiph. n.* 5. *p.* 1027.
(b) 1. *Corinth.* 4. 7. (c) *Rom.* 9. 16.
(d) *Philip.* 2. 13. (e) *Iſaiæ* 65. 5.
(f) *Epiſt. ad Cteſiph. n.* 6. *p.* 1028.
(g) *Jerem.* 10. 23.
(h) *Epiſt. ad Cteſiph. n.* 8. *p.* 1029.
(i) *Iſai.* 53. 9. (k) *Epiſt. ad Cteſiph. Ibid.*

S. Hieron.

„ ritus fortitudinem ducere ad vitam (*a*), & Dominum commonere, *vigilate*, *& orate*, *ne intretis in tentationem*. *Spiritus* „ *promptus eſt; caro autem infirma* “ (*b*). Denique ſic epiſtolam claudit: „ De cæteris non eſt hujus temporis ſcribere; neque enim „ a me librum, ſed epiſtolam flagitaſti, qui dictandus eſt ex „ otio, & omnes oblatrationes eorum Chriſti auxilio deſtruendæ; „ quod nobis Sacrarum Scripturarum teſtimoniis aſſerendum eſt, in „ quibus quotidie credentibus loquitur Deus “ (*c*).

Dialogus adverſus Pelagianos anno 416. Ed. Ver. T. 2. p. 679. Ed. Par. T. 4. p. 483. p. 2.

In hocce Dialogo in tres libros diviſo S. Hieronymus oſtendit luculenter ex Scripturis, „ omnes homines aut antiqui propagatoris „ Adam, aut ſuo nomine teneri obnoxios. Qui parvulus eſt (ſcribit) parentis in baptiſmo vinculo ſolvitur: qui ejus ætatis eſt, „ quæ poteſt ſapere, & alieno, & ſuo Chriſti ſanguine liberatur “ (*d*). In cujus veritatis confirmationem longum exſcribit S. Cypriani teſtimonium in epiſtola ad Fidum. Verum, cum optime noſſet, & alios adverſus Pelagianos ſcripſiſſe, & præcipue S. Auguſtinum ſtrenue dimicaſſe non ſine victoria, & triumpho, ideo ſcribit: „ Scripſit dudum vir ſanctus, & eloquens Auguſtinus „ Epiſcopus ad Marcellinum .... duos libros de Infantibus baptizandis contra hæreſim veſtram.... Tertium quoque ad eumdem „ Marcellinum contra eos, qui dicunt idem, quod vos, poſſe hominem ſine peccato eſſe, ſi velit abſque Dei gratia. Et quartum nuper ad Hilarium contra doctrinam tuam multa perverſe „ fingentem. Alios quoque ſpecialiter tuo nomini cudere dicitur, „ qui nondum in noſtras venere manus. Unde ſuperſedendum huic „ labori cenſeo, ne dicatur mihi illud Horatii *in ſylvam ne ligna*. Aut enim eadem diceremus ex ſuperfluo, aut, ſi nova voluerimus dicere, a clariſſimo ingenio occupata ſunt meliora “ (*e*). Dialogus S. Hieronymi adverſus Pelagianos citatur a S. Auguſtino, ab Idatio, a Juliano Pelagiano, qui conqueritur ab Hieronymo laudari Evangelium hæreticorum Nazaræorum.

Epiſtola Paulæ, & Euſtochii ad Marcellam an. 386. Ed. Ver. T. 1. ep. 46. p. 197. Ed. Par. T. 4. p. 545. p. 2.

Epiſtola Paulæ, & Euſtochii ad Marcellam in aliquibus manuſcriptis nomen præfert Hieronymi. Nec dubitandum, quin S. Doctor Paulæ, & Euſtochio ſecum tunc Bethlehem commorantibus & conſcribendos ſenſus præſtiterit, & conſcripta adprobaverit. Paula Roma diſceſſerat circa annum 383. & ſolum poſt aliquot annos (1) ipſa cum Euſtochio hanc epiſtolam ad Marcellam dedit,

(a) *Ibid. n. 9. p. 1032.* (b) *Matth. 26. 41.*
(c) *Epiſt. ad Cteſiph. p. 1035.*
(d) *Ibid. lib. 3. n. 18. p. 789.*
(e) *Ibid. n. 19. p. 790.*
(1) Aliam chronotaxim ſequuntur Editores Veronenſes, qui putant, Paulam anno 385. Hieroſolymam navigaſſe; &, ut ex epiſtolæ initio facile conſtat, primam ſtatim ſcribendi occaſionem ſanctas mulieres arripuiſſe, ut, quo citius fieri poſſet, Marcellam allicerent ad ſancta loca, quæ

dit, qua eam invitabat, ut relicta Roma ad ſacra loca inviſen- S. HIERON.
da veniret, & ſecum Hieroſolymis, & Bethlehem moraretur. A
laudibus exordiuntur S. Urbis Hieruſalem, quæ *quantum a deliciis
ſæculi vacat, tantum majores habet delicias ſpiritus* (*a*); *&*
myſteria, quæ in ea peracta ſunt, deſcribunt, & monumenta,
quæ adhuc ſuperſunt, Nativitatis, Mortis, Reſurrectionis ante
oculos ponunt. Eleemoſynas memorant, quas primi fideles
*ſancti, & illuſtres viri poſt prædicationem ad fratres, qui Hie-
roſolymis erant, deferendas erogabant* (*b*). „ Longum eſt (ſub-
„ dunt) nunc ab aſcenſu Domini uſque ad præſentem diem per
„ ſingulas ætates currere, qui Epiſcoporum, qui Martyrum,
„ qui eloquentium in doctrina Eccleſiaſtica virorum venerint Hie-
„ roſolymam, putantes minus ſe religionis, minus habere ſcien-
„ tiæ, nec ſummam, ut dicitur, manum accepiſſe virtutum, niſi
„ in illis Chriſtum adoraſſent locis, de quibus primum Evange-
„ lium de patibulo coruſcaverat (*c*) .... Flos quidam, & pretio-
„ ſiſſimus lapis inter Eccleſiaſtica ornamenta Monachorum, & Vir-
„ ginum chorus, ex Gallia, & Britannia huc properat .... Quid
„ referam Armenios, quid Perſas, quid Indiæ, & Æthiopiæ po-
„ pulos, ipſamque juxta Ægyptum fertilem Monachorum, Pon-
„ tum, & Cappadociam, Syriam, Cælen, & Meſopotamiam, cun-
„ ctaque Orientis examina? ... Vox quidem diſſona, ſed una Re-
„ ligio. Tot pene pſallentium chori, quot gentium diverſitates.
„ Inter hæc (quæ vel prima in Chriſtianis virtus eſt) nihil arro-
„ gans, nihil de continentia ſupercilii; humilitatis inter omnes
„ contentio eſt. Quicumque noviſſimus fuerit, hic primus putatur.
„ In veſte nulla diſcretio, nulla admiratio. Utcumque placuerit in-
„ cedere, nec detractionis eſt, nec laudis. Jejunia quoque neminem
„ ſublevant, nec defertur inediæ, nec moderata ſaturitas condemna-
„ tur.... Procul luxuria, procul voluptas.... Tanta ſunt in ipſa
„ urbe orationum loca, ut ad ea peragranda dies ſufficere non poſ-
„ ſit " (*d*). Progrediuntur deinde ad Bethlehem Chriſti, & Ma-
riæ diverſorium, & ad illud præſepe, in quo Infantulus vagiit,
cujus ſimplicitatem, & ruſticitatem „ latis porticibus, & auratis
„ laquearibus præponunt .... Ecce in hoc parvo terræ foramine
„ Cælorum Conditor natus eſt, hic involutus pannis, hic viſus a
„ Paſtoribus, hic demonſtratus a Stella, hic adoratus a Magis.
„ Et hic, puto, locus ſanctior eſt rupe Tarpeja, quæ de Cælo

S 2 „ ſæpius

quæ modo ipſæ luſtraverant, & ad ſolitudines, in quas ſe recepe-
rant. *Menſuram* (inquiunt) *caritas non habet, & impatientia ne-
ſcit modum, &. deſiderium non ſuſtinet* (*). *In Præf. ad epiſtol. 3.
Claſs.*

(*) *Ibid. n. 1. p. 197.*
(a) *Ibid. n. 2. p. 198.*
(b) *Ibid. n. 8. p. 204.*
(c) *Ibid. n. 9. p. 204.* (d) *Ibid. p. 205.*

S. HIERON.

„ ſæpius fulminata oſtendit, quod Domino diſpliceret (*a*).... Eſt „ quidem ibi (ſubdunt) Sancta Eccleſia, ſunt trophæa Apoſtolo- „ rum, & Martyrum, eſt Chriſti vera confeſſio; ſed ipſa ambi- „ tio, potentia, magnitudo urbis, videre, & videri, ſalutari, & „ ſalutare, laudare, & detrahere.... a propoſito Monachorum, „ & quiete aliena ſunt.... In Chriſti vero villula tota ruſticitas „ eſt, & extra Pſalmos ſilentium eſt. Quocumque te verteris, ara- „ tor ſtivam tenens alleluja decantat; ſudans meſſor Pſalmis ſe a- „ vocat; & curva attondens vitem falce vinitor aliquid Davidicum „ canit " (*b*). Deſcribunt poſtea loca omnia ſanctiora Palæſtinæ, ad quæ inviſenda Marcellam amantiſſime invitant. Et denique ſic epiſtolam claudunt .... Et cum poſt hanc peregrinationem „ ad noſtram ſpeluncam redierimus, canemus jugiter, crebro flebi- „ mus, indeſinenter orabimus, & vulneratæ jaculo Salvatoris in „ commune dicemus (*c*): *Inveni, quem diligit anima mea: tene-* „ *bo eum; & non dimittam illum* " (*d*).

Epiſtola ad Marcellam Ed. Ver. ep. 43. T. 1. p. 190. ponitur an. 385. Ed. Par. T. 4. p. 552. p. 2. ponitur an circiter 387.

Aliam ad Marcellam dedit Hieronymus ſuo nomine epiſtolam, hortans, & invitans, ut in ſolitudinem concederet. Oſtendit, quam periculoſum ſit ſolitudinem amantibus in Urbe commorari; & quantum habeat Roma moleſtiarum, & quantum commoditatum ſolitudo, ad quam ſicut ad quietis portum eſt confugiendum. „ Ibi „ (ſcribit) cibarius panis, & olus noſtris manibus irrigatur, & „ lac deliciæ ruſticanæ viles quidem, ſed innocentes cibos præbent. „ Ita viventes non ab oratione ſomnus, nec ſaturitas a lectione „ revocabit " (*e*).

Epiſtola ad Furiam an. circiter 394. Ed. Ver. ep. 54. p. 280. T. 1. Ed. Par. T. 4. p. 554. p. 2.

Ferme biennium, antequam hanc epiſtolam Furiæ ſcriberet, ediderat D. Hieronymus ſuos adverſus Jovinianum libros; idcirco epiſtola hæc anno alliganda 394. Porro Furia nobiliſſima Matrona ex gente Camilla maritum habuit filium Probi, illius videlicet (ut creditur) Sexti Petronii Probi Conſulis anno 371. Fuit & maritus, cujus tamen nomen ignoratur, Conſul, ſicut & ejus fratres Olibrius, Probinus, & Probus. *In ipſis nuptiis quantum anguſtiarum haberent nuptiæ jam didicerat* (*f*); & brevi vidua ſine filiis facta eſt. Animo conſtituit in viduitate permanere; & ideo ad Hieronymum ſcripſit rogans, ut moneret, *Quomodo vivere deberet, & viduitatis coronam illæſo pudicitiæ nomine conſervaret* (*g*). Petitionibus annuit S. Doctor, & Furiæ nonniſi per literas ſibi cognitæ reſpondit; licet præſciat, quod „ conſurgent proceres, & tur- „ ba patritia detonabit adverſus epiſtolam ſuam, verentes ne pro- „ les Furiana deficeret, ſi illa in viduitate permaneret ". Primo itaque ejus laudat animi propoſitum; ſicque in eo vehementer confirmat ſcribens: „ Honora Patrem tuum, ſed ſi te a vero Patre „ non

(a) *Ibid. n.* 10. (b) *Ibid. n.* 11. *p.* 206.
(c) *Ibid. n.* 12. *p.* 207. (d) *Cant.* 3. 4.
(e) *Ibid. n.* 3. *p.* 191. (f) *Ibid. n.* 4. *p.* 281.
(g) *Ibid. n.* 1. *p.* 280.

Digitized by Google

„ non ſeparet. Tamdiu ſcito ſanguinis copulam, quamdiu ille ſuum „ noverit Creatorem. Alioquin David tibi protinus canet: *Audi* „ *filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviſcere populum* „ *tuum, & domum patris tui; & concupiſcet Rex decorem tuum* „ (*a*); & dicet tibi: *Tota pulchra es, amica mea, & macula non* „ *eſt in te* (*b*). Quid pulchrius anima, quæ Dei filia nuncupatur „ (*c*)?... Quid anguſtiarum habeant nuptiæ, didiciſti in ipſis nu- „ ptiis.... An vereris, ne proles Furiana deficiat?... quippe o- „ mnes habent filios, qui habuere matrimonia, ex quibus nati ſunt „ liberi, ſuo generi reſponderunt.... Ridiculum eſt ſperare pro „ certo, quod multos & non habere videas, & cum habuerint, „ perdidiſſe. Cui dimittes tantas divitias? Chriſto, qui mori non „ poteſt. Contriſtabitur pater, ſed lætabitur Chriſtus; lugebit fa- „ milia, ſed Angeli gratulabuntur (*d*).... Cave nutrices, & ge- „ rulas, & iſtiuſmodi venenata animalia, quæ de corio tuo ſatu- „ rari ventrem ſuum cupiunt. Non ſuadent, quod tibi, ſed quod „ ſibi proſit " (*e*). Motiva, quæ ſecundas nuptias ſuadere poſ- ſunt, enervat, & alterius conjugii moleſtias enumerat (*f*). Viduas ante oculos ponit, quæ ſive in Veteri, ſive in Novo Teſtamento commendantur; ac denique ſic claudit epiſtolam ſcribens: „ Quid vetera repetam, & virtutes fœminarum de libris profe- „ ram, cum poſſis multas ante oculos tibi proponere in Urbe, „ qua vivis, quarum imitari exemplum debeas?... Sufficit tibi S. „ Marcella, quæ reſpondens generi ſuo aliquid nobis de Evangelio „ retulit " (*g*). Quod exemplum profecto magni ponderis erat, cum Marcella nonniſi ſeptem menſibus cum marito vixerit.

[redacted] S. Hieron.

Ad Paulinum epiſtola hæc non ſcripta fuit niſi poſt diſceſſum Vigilantii ab Hieruſalem, & poſt victoriam de Maximo, atque Eugenio ab Theodoſio reportatam; proinde ante annum 395. minime collocanda, cum & Vigilantius Bethlehem moraretur anno 394., & Eugenius devictus fuerit menſe Septembri ejuſdem anni; anno igitur 395. alliganda. Elucubraverat autem Paulinus orationem panegyricam Theodoſii, quam ad Hieronymum miſit rogans, ut ſibi normam recte vivendi in paupertate, quam amplexatus fuerat, præſtitueret, ſuumque illi animum, & deſiderium pandit Hieroſolymam petendi, ibique commorandi. Hieronymus illi reſcribens orationem illius plurimum laudat (*h*), illique gratulatur, quod *nudam crucem nudus ſequens expeditior, & levior ſcandere velit ſcalam Jacob* (*i*). Dein de peregrinatione ſua Hieruſalem, ſic ſcribit: „ Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe laudan- „ dum eſt. Illa expetenda, illa laudanda eſt Civitas, non quæ „ occi-

Epiſtola ad Paulinum an. circiter 395. Ed. Ver. T. 1. ep. 58. p. 316. Ed. Par. T. 4. p. 563. p. 2.

S 3

(a) *Pſal.* 44. 11. (b) *Cant.* 4. 7.
(c) *Epiſt.* 54. *n.* 3. *p.* 281. (d) *Ibid. n.* 4. *p.* 282.
(e) *Ibid. n.* 5. (f) *Ibid. n.* 15. *p.* 289.
(g) *Ibid. n.* 18. *p.* 291. (h) *Ibid. n.* 8. *p.* 323.
(i) *Ibid. n.* 2. *p.* 317.

S. HIERON. „ occidit Prophetas, & Chriſti ſanguinem fudit, ſed quam fluminis impetus lætificat . . . . quam Matrem Sanctorum Apoſtolus clamitat, in qua ſe municipatum cum juſtis lætatur habere (a) . . . . Singuli quique credentium non locorum diverſitatibus, ſed fidei merito ponderantur . . . . Et de Hieruſalem, & de Britannia æqualiter patet aula cæleſtis . . . Antonius, & cuncta Ægypti, Meſopotamiæ, Ponti, Cappadociæ, Armeniæ examina Monachorum non viderunt Hieroſolymam (b); . . . . ne quidquam fidei tuæ deeſſe putes, quia Hieroſolymam non vidiſti, nec nos idcirco meliores æſtimes, quod hujus loci habitaculo fruimur: ſed ſive hic, ſive alibi æqualem te pro operibus tuis apud Dominum noſtrum habere mercedem . . . . Satis erit, ſi urbibus, & frequentia urbium derelicta in agello habites, & Chriſtum quæras in ſolitudine, & ores ſolus in monte cum Jeſu . . . . Si Crucis, & Reſurrectionis loca non eſſent in Urbe celeberrima, in qua . . . . omnia ſunt, quæ ſolent in cæteris Urbibus, vel ſi Monachorum turbis ſolummodo frequentaretur, expetendum revera hujuſcemodi cunctis Monachis eſſet habitaculum . . . . Plena eſt Civitas univerſi generis hominum, & tanta utriuſque ſexus conſtipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas, hic totum ſuſtinere cogaris " (c). Cum adhuc S. Paulinus ad Sacerdotii dignitatem non aſcendiſſet, idcirco ſubdit Hieronymus: „ Si officium vis exercere Presbyteri . . . . vive in urbibus, & caſtellis, & aliorum ſalutem fac lucrum animæ tuæ. Si autem cupis eſſe, quod diceris, Monachus, ideſt ſolus, quid facis in urbibus, quæ utique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum " (d)? Normam vero vivendi ſic Paulino præſcribit Hieronymus: „ Multitudines hominum, & officia, & ſalutationes, & convivia veluti quaſdam catenas fugias voluptatum. Sit vilis & veſpertinus cibus olera, & legumina, interdumque piſciculos pro ſummis ducas deliciis. Quidquid poſt gulam non ſentitur, idem tibi ſit, quod panis, & legumina . . . . Semper in manu tua ſacra ſit lectio. Frequenter orandum, & flexo corpore mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo ſæpius dormiendum . . . . Pauperibus, & fratribus refrigeria ſumptuum manu propria diſtribue. Rara eſt in hominibus fides . . . . Cave ne quaſi fidelis, & famoſus tuorum quondam diſpenſator alienam pecuniam diſtribuendam accipias. . . . Præter victum, & veſtitum, & manifeſtas neceſſitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant (e). Verum Chriſti Templum anima credentis eſt, illam exorna, illam veſti, illi offer donaria, in illa Chriſtum ſuſcipe. Quæ utilitas eſt, parietes fulgere gemmis, & Chriſtum in pauperes fame periclitari " (f)? De

Scri-

(a) *Ibid. p.* 318. (b) *Ibid. n.* 3. *p.* 319.
(c) *Ibid. n.* 4. *p.* 320. (d) *Ibid. n.* 5.
(e) *Ibid. n.* 6. *p.* 321. 322. (f) *Ibid. n.* 7.

S. HIERON.

Scripturæ Sanctæ ſtudio, ad quod Paulinum hortatur, ſic ſcribit: „ Totum, quod legimus in Divinis Libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice, ſed dulcius in medulla eſt. Qui edere vult „ nucleum, frangat nucem.... Velamen non ſolum in facie Moyſi, „ ſed in Evangeliſtis, & in Apoſtolis poſitum eſt. Turbis Salva- „ tor in Parabolis loquebatur.... Niſi aperta fuerint univerſa, „ quæ ſcripta ſunt ab eo, qui habet clavem David.... nullo a- „ lio reſerante pandentur " (*a*).

Alia ad Paulinum circa annum 394. Ed. Ver. ep. 53. p. 268. Ed. Par. p. 568. T. 4. p. 2.

Aliam jam dederat ad Paulinum epiſtolam Hieronymus. In ea primum de munuſculis ſibi per Ambroſium miſſis gratias agit. Dein oſtendit, quod ſicut ex antiquis quidam *luſtrarunt provincias, novos adiere populos, maria tranſierunt, ut eos, quos ex libris noverant, coram quoque viderent* (*b*), ut Plato; ita ipſe nihil omittere debet, ut abditiora Scripturarum myſteria ſcrutetur, & penetret. Admonet tamen illum, *in Scripturis Sanctis ſine prævio, & monſtrante ſemitam non poſſe ingredi* (*c*). Hinc conqueritur, quod „ cum agricolæ, cæmentarii, fabri.... lanarii quoque, & „ fullones.... abſque doctore non poſſunt eſſe, quod cupiunt.... „ ſolam Scripturarum artem ſibi omnes paſſim vindicent. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc uni- „ verſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant... ad ſenſum „ ſuum incongrua aptant teſtimonia; quaſi grande ſit, & non vi- „ tioſiſſimum docendi genus, depravare ſententias, & ad volunta- „ tem ſuam Scripturam trahere repugnantem (*d*). Manifeſtiſſima „ ne eſt Geneſis? Patet ne Exodus cum decem plagis, cum deca- „ logo, cum myſticis, diviniſque præceptis " (*e*)? Et ita progreditur Hieronymus cunctos recenſens Divinæ Scripturæ libros, eorumque quamdam veluti ſynopſim exhibens, & ſtyli differentiam perpendens in Sacrarum Scripturarum ſtudium Paulini animum incendit; unde concludit: „ Oro te, frater cariſſime, inter hæc vi- „ vere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere; nonne ti- „ bi videtur jam hic in terris regni cæleſtis habitaculum " (*f*)? Et ne offenderetur Scripturarum ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, admonet, „ vel vitio interpretum, vel de induſtria ita „ prolata eſſe, ut ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in „ una, eademque ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus " „ (*g*).

Epiſtola ad Lucinium, Ed. Ver. 71. T. 1. p. 428. ſcripta dicitur an. 398. Ed. Par. T. 4. p. 576. p. 2. affigitur an. 394.

Lucinius Bæoticus genere, dives, & pietati addictus, qui cum uxore ſua Theodota caſtam ducebat vitam, a S. Hieronymo per literas efflagitaverat, *utrum ſibi Sabbatho jejunandum eſſet, & Euchariſtia accipienda quotidie, ut Romana Eccleſia, & Hiſpaniæ obſervare perhibentur*. Cui ſic reſpondet: „ Te admonendum puto, „ Tra-

(a) *Ibid. n. 9. p. 322.*
(b) *Ibid. n. 1. p. 268.* (c) *Ibid. n. 6. p. 273.*
(d) *Ibid. n. 6. & 7.* (e) *Ibid. n. 8. p. 274.*
(f) *Ibid. n. 9. p. 278.* (g) *Ibid. p. 278. 279.*

S. HIERON.

„ Traditiones Eccleſiaſticas (præſertim quæ fidei non officiant) „ ita obſervandas, ut a majoribus traditæ ſunt, nec aliorum conſuetudinem aliorum contrario more ſubverti . . . . Euchariſtiam „ quoque abſque condemnatione noſtri , & pungente conſcientia „ ſemper accipere laudabile. ... Nec hoc dico, quod diebus feſtis „ jejunandum putem, & contextas quinquaginta diebus ferias “ (a Paſchate videlicet uſque ad Pentecoſten, quo tempore non jejunabant Fideles) „ auferam : ſed unaquæque provincia abundet in „ ſenſu ſuo, & præcepta majorum leges Apoſtolicas arbitretur “ (*a*). Gratias dein agit de munuſculis ſibi miſſis ; & ſe viciſſim mittere dicit illi , & ſorori ſuæ *inſignia paupertatis*, *& quotidianæ ſymbola pœnitentiæ ciliciola apta propoſito*, *& uſibus ſuis*, *& codicem ;* hoc eſt decem viſiones Iſajæ valde obſcuriſſimas, quas nuper hiſtorica explanatione diſſeruerat (*b*); & ut iter Hieroſolymitanum, ut animo ſtatuerat, cito aggrederetur, hortatur.

Epiſtola ad Lætam . Ed. Ver. 107. T. 1.p.671.ſcripta ponitur an. 403. Ed. Par. T. 4. p. 590.p.2.ſcripta dicitur inter annos 398. & 401.

Gazæ Idolorum Templum adhuc ſtabat *& occluſum*, *& everſionem jugiter pertimeſcens* (*c*), cum Hieronymus hanc epiſtolam de inſtitutione filiæ Paulæ junioris ſcripſit ad Lætam . Templum illud per S. Porphyrium dirutum fuit, everſumque anno 401. cum jam ab anno 398. occluſum foret ; unde inter horum annorum intervalla collocanda videtur hæc epiſtola (1). Læta itaque Albini Idolorum Myſtæ filia Toxotio S. Paulæ filio matrimonio juncta fuit, ex quo filiam ſuſcepit aviæ nomine donatam, nec ſine miraculo , cum *de repromiſſione Martyris*, ut dicit Hieronymus , ideſt interceſſione genita ſit. Eam itaque adhuc puerulam, imo pene infantem in pietate enutrire cœpit pia Mater, adeo ut *puerulæ adhuc lingua balbutiens Chriſti alleluja reſonaret* (*d*). Verum, ut melius adhuc filiam educaret, & ad pietatem inſtitueret , ab Hieronymo popoſcit, ut inſtituendæ filiæ regulas, normamque edoceret. Piæ petitioni obſequens S. Doctor primo Lætam hortatur , „ ut non deſperet parentis ſalutem, & eadem fide (ſcribit), qua „ meruiſti filiam, & patrem recipias, totaque domus beatitudine „ perfruaris, ſciens illud a Domino repromiſſum : *Quæ apud homines impoſſibilia , apud Deum poſſibilia ſunt* (*e*). Nunquam eſt „ ſera converſio. Latro de Cruce tranſiit ad Paradiſum . Nabuchodonoſor Rex Babylonis poſt efferationem corporis , & cordis , & „ belluarum in eremo convictum mentem recepit humanam.... & „ ante paucos annos propinquus veſter Gracchus... omnia portentoſa

(a) *Ibid. n. 6. p. 432. 433.*
(b) *Ibid. n. 7. p. 433.*
(c) *Ibid. n. 2. p. 673.*
(1) Aliam hujus epiſtolæ epocham ſtatuunt Editores Veronenſes, & anno 403. figunt, non contemnendis argumentis in Præf. ad epiſt. quartæ Claſ. legendis.
(d) *Ibid. n. 1. p. 671.*
(e) *Luc. 18. 27.*

„ toſa ſimulacra ſubvertit .... & his quaſi obſidibus ante præmiſ-
„ ſis impetravit Baptiſmum Chriſti .... Vexilla militum, Crucis S. Hieron.
„ inſignia ſunt. Regum purpuras, & ardentes Diadematum gem-
„ mas patibuli ſalutaris pictura condecorat " (a). Deinde de fi-
lia ſermonem faciens eam laudat, „ quod ante Chriſto conſecrave-
„ rit, quam genuerit, & Deo voverit, quam utero conciperet.
„ Iſta ſunt (ſubdit) primogenita, quæ offeruntur in lege; ſic na-
„ tus eſt Samuel, ſic ortus Sampſon eſt, ſic Joannes Baptiſta ad
„ introitum Mariæ exultavit, & luſit " (b). Ad ejus vero inſti-
tutionem progrediens ſic Matrem edocet „ erudiendam eſſe animam,
„ quæ futura eſt Templum Dei. Nihil aliud diſcat audire, nihil
„ loqui, niſi quod ad timorem Dei pertinet .... Cantica Mundi
„ ignoret, adhuc tenera lingua Pſalmis dulcibus imbuatur. Pro-
„ cul ſit ætas laſciva puerarum, ipſæ puellæ, & pediſſequæ a ſæ-
„ cularibus conſortiis arceantur, ne, quod male didicerint, pejus
„ doceant. Fiant ei literæ vel buxeæ, vel eburneæ, & ſuis no-
„ minibus appellentur. Ludat in eis, & luſus ejus eruditio ſit....
„ Syllabas jungat ad præmium, & quibus illa ætas delectari pot-
„ eſt, munuſculis invitetur.... Eſt providendum, ne ineptis blan-
„ ditiis fœminarum dimidiata dicere verba filia conſueſcat, & in
„ auro, atque purpura ludere, quorum alterum linguæ, alterum
„ moribus officit, ne diſcat in tenero, quod ei poſtea dediſcendum
„ ſit... Nutrix ipſa non ſit temulenta, non laſciva, non garrula;
„ habeat modeſtam gerulam, nutricium gravem (c).... Ipſe ha-
„ bitus, & veſtitus doceat eam, cui promiſſa ſit " (d). Plura
deinde affert exempla parentum, qui Dei ſubiere vindictam, quam-
obrem filios non, ut decet, educaverint (e). Dein ſubdit.... „ Si
„ perfecta ætas, & ſui juris imputatur parentibus, quanto magis
„ lactens, & fragilis, quæ juxta ſententiam Domini ignorat dex-
„ teram, & ſiniſtram, ideſt boni, & mali differentiam?... Offer-
„ re nec ne filiam poteſtatis tuæ fuit.... ut autem oblatam non
„ negligas, ad periculum tuum pertinet (f). Poſtquam grandiuſ-
„ cula eſſe cœperit, & in exemplum ſponſi ſui creſcere ſapientia,
„ ætate, & gratia apud Deum & homines, pergat ad Templum
„ veri Patris cum parentibus ſuis.... numquam exeat foras (g)...
„ Non veſcatur in publico, ideſt in parentum convivio, ne videat
„ cibos, quos deſideret .... Ante annos robuſtæ ætatis periculoſa
„ eſt teneris, & gravis abſtinentia. Uſque ad id tempus & bal-
„ neas adeat, & vino utatur modico propter ſtomachum, & car-
„ nium edulio ſuſtentetur; ne prius deficiant pedes, quam currere
„ inci-

(a) *Epiſt. 107. n. 2. p. 672. 673.*
(b) *Ibid. n. 3. p. 674.*
(c) *Ibid. n. 4. p. 675. & ſeq.*
(d) *Ibid. n. 5. p. 677.*
(e) *Ibid. n. 5. & 6. p. 677. & ſeq.*
(f) *Ibid. n. 6. p. 678.* (g) *Ibid. n. 7.*

Digitized by Google

S. Hieron. „ incipiant.... Surda ſit ad organa. Tibia, lyra, cithara cur fa-
„ cta ſint, neſciat (a).... Reddat tibi penſum quotidie de Scri-
„ pturarum floribus carptum.... Nunquam abſque te procedat in
„ publicum. Baſilicas Martyrum, & Eccleſias ſine Matre non ad-
„ eat.... Vigiliarum dies, & ſolemnes pernoctationes ſic virgun-
„ cula noſtra celebret, ut ne tranſverſo quidem ungue a Matre ſe-
„ cedat.... Præponatur ei probæ fidei, & morum, ac pudicitiæ
„ virgo veterana, quæ illam doceat, & aſſueſcat exemplo ad ora-
„ tiones, & Pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere,
„ tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie quaſi bellatricem Chri-
„ ſti, accenſaque lucernula reddere ſacrificium veſpertinum. Sic dies
„ tranſeat, ſic nox inveniat laborantem. Orationi lectio, lectioni
„ ſuccedat oratio (b).... Diſcat & lanam facere, tenere colum,
„ ponere in gremio calathum, rotare fuſum, ſtamina pollice duce-
„ re. Spernat bombycum telas, ſerum vellera, & aurum in fila
„ lenteſcens.... Cibus ejus oluſculum ſit, & ſimila, raroque pi-
„ ſciculi (c).... Si quando ad ſuburbana pergis, domi filiam
„ non relinquas; neſciat ſine te, nec poſſit vivere, & cum ſola
„ fuerit, pertimeſcat (d).... Divinos Codices amet.... diſcat
„ primo Pſalterium; his ſe canticis avocet. In Proverbiis Salomo-
„ nis erudiatur ad vitam. In Eccleſiaſte conſueſcat, quæ mundi
„ ſunt, calcare. In Job virtutis, & patientiæ exempla ſectetur.
„ Ad Evangelia tranſeat, nunquam ea poſitura de manibus. Apo-
„ ſtolorum Acta, & Epiſtolas tota cordis imbibat voluntate....
„ Mandet memoriæ Prophetas, Heptateuchum, & Regum, & Pa-
„ ralipomenon libros, Eſdræ quoque, & Eſther volumina. Ad
„ ultimum ſine periculo diſcat Cantica Canticorum, ne, ſi in ex-
„ ordio legerit, ſub carnalibus verbis ſpiritualium nuptiarum epi-
„ thalamium non intelligens, vulneretur.... Cypriani opuſcula
„ ſemper in manu teneat. Athanaſii epiſtolas, & Hilarii libros in-
„ offenſo pede decurrat (e).... Reſpondebis, quomodo hæc o-
„ mnia mulier ſæcularis in tanta frequentia hominum Romæ cu-
„ ſtodire potero? Noli ergo ſubire onus, quod ferre non potes:
„ ſed poſtquam ablactaveris eam.... mitte aviæ, & amitæ.
„ Redde pretioſiſſimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Jeſu
„ vagientis impone. Trade Euſtochio parvulam... trade comitem
„ ſanctitatis, futuram hæredem.... ſit in gremio aviæ, quæ re-
„ petat in nepte, quidquid promiſit in filia, quæ longo uſu didicit
„ nutrire, ſervare, docere virgines.... Ipſe ſi Paulam miſeris, &
„ magiſtrum me, & nutricium ſpondeo. Geſtabo humeris, balbu-
„ tientia ſenex verba formabo, multo glorioſior Mundi Philoſopho,
„ qui

(a) *Ibid. n. 8. p. 679.*
(b) *Ibid. n. 9. p. 679.*
(c) *Ibid. n. 10. p. 680.*
(d) *Ibid. n. 11. p. 681.*
(e) *Ibid. n. 12. p. 682.*

Digitized by Google

„ qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, ſed „ ancillam, & ſponſam Chriſti erudiam regnis cæleſtibus offeren- „ dam “ (*a*).

Epiſtola S. Auguſtini ad S. Hieronymum circa an. 402. Ed. Ver. 101. T. 1. p. 625. Ed. Par. p. 607. p. 2.

Epiſtolam ad Hieronymum Auguſtinus dederat; verum Paulus, cui illa in Palæſtinam deferenda tradita eſt, non eo perrexit, & ille, cui data fuit, S. Doctori non tradidit. Sed interim antequam ad Hieronymi manus perveniret, neſcitur quo fato publica facta eſt, & inde rumor exortus, Auguſtinum librum adverſus Hieronymum ſcripſiſſe, Romamque miſiſſe. At Diaconus Siſinnius ejus epiſtolæ apographum nactus ad Hieronymum detulit, qui licet ex ſtylo, & argumentatione Auguſtini eſſe optime dignoſceret, cum tamen nec manu Auguſtini conſcripta, nec ejus eſſet nomine firmata, non reſpondendum putavit, ne *læſus Auguſtinus juſte expoſtularet, quod probare ante debuiſſet ſuum eſſe ſermonem, & ſic reſcribere* (*b*). At cum Auguſtinus noviſſet, epiſtolam illam ad manus Hieronymi perveniſſe, & ipſi compertum exortum in Italia rumorem, alteram ad illum dedit epiſtolam, primo rogans, ut ſibi reſpondere non dedignaretur; deinde ſancte Deum teſtatur, ſe nec epiſtolam, nec librum contra eum ſcripſiſſe, multoque minus publice legendum Romam miſiſſe. Addit tamen: „ Sed ſi forte ali„ qua in aliquibus ſcriptis meis reperiuntur, in quibus aliter, „ quam tu, ſenſiſſe reperiar, non contra te dictum, ſed quod mihi „ videbatur, a me ſcriptum eſſe, puto te debere cognoſcere, aut ſi „ non poteſt cognoſci, credere “ (*c*). Rogat, ut ſalutet nomine ſuo Sanctum Hieronymi fratrem Paulinianum, cujus in Palæſtinam reditum, qui contigit anno 401, cum jam reſciſſet Auguſtinus, ideo figenda hæc epiſtola anno 402.

Epiſtola S. Hieronymi ad S. Auguſt. an. 402. Ed. Ver. 102. T. 1. p. 626. Ed. Par. T. 4. p. 608. p. 2.

Ad manus Hieronymi pervenit iſthæc Auguſtini epiſtola *in ipſo* (ut ipſe ſcribit) *profectionis articulo Aſterii Hypodiaconi neceſſarii mei*; illique indicit, ut ſi ſua ſit epiſtola, in qua dicebatur *hortatus Hieronymum, ut palinodiam caneret ſuper quodam Apoſtoli capitulo, aperte ſcriberet, vel mitteret exemplaria veriora*. Addit tamen: „ Ego ſimpliciter fateor dignationi tuæ, licet ſtylus, & epi„ cheremata tua mihi viderentur, tamen non temere exemplaribus „ litterarum credendum putavi.... Acceſſit ad moram Sanctæ, & „ venerabilis Paulæ longa infirmitas (*d*).... Cæterum optime no„ vit prudentia tua, unumquemque in ſuo ſenſu abundare, & pue„ rilis eſſe jactantiæ, quod olim adoleſcentuli facere conſueverant, „ accuſando illuſtres viros ſuo nomini famam quærere.... ſuper„ eſt, ut diligas diligentem, & in Scripturarum campo juvenis ſe„ nem non provoces. Nos noſtra habuimus tempora, & cucurri„ mus quantum potuimus; nunc, te currente, & longa ſpatia „ tranſ-

(a) *Ibid. n. 13. p. 682.*
(b) *Epiſt. Hieron. ad Auguſt. Vide infra.*
(c) *Epiſt. 101. Auguſt. ad Hieron. n. 2. p. 625.*
(d) *Ibid. n. 1. p. 626.*

S. Hieron. „ phemantis Porphyrii impudentiam coercerent, qui Paulum, & „ Petrum puerili dicit inter ſe pugnaſſe certamine, immo exarſiſſe „ Paulum in invidiam virtutum Petri, & ea ſcripſiſſe jactanter, „ quæ vel non fecerit, vel ſi fecerit, procaciter fecerit, & in alio „ reprehendens, quod ipſe commiſerit " (*a*). Dixerat autem S. Auguſtinus in ſua epiſtola ad Hieronymum, *Paulum aliquando Judæorum Sacramenta celebraſſe, non quia putaret, legem eſſe ſervandam, ſed ſolum ut doceret, non eſſe pernicioſam; merito autem Petrum reprehendiſſe, quod gentes cogeret judaizare, non docentis imperio, ſed converſationis exemplo*. Sed reponit Hieronymus: „ Si „ hoc verum eſt, in Cerinthi, & Ebionis hæreſim dilabimur, qui „ credentes in Chriſto propter hoc ſolum a Patribus anathematizati ſunt, quod Legis cæremonias Chriſti Evangelio miſcuerunt " (*b*). Alia deinde profert Auguſtini argumenta, & ſolvit. Poſtea ſubdit: „ Nec multum intereſt inter meam, & tuam „ ſententiam, qua ego dico, & Petrum, & Paulum timore fidelium Judæorum legis exercuiſſe, imo & ſimulaſſe mandata: tu „ autem aſſeris, hoc eos feciſſe clementer non mentientis aſtu, ſed „ compatientis affectu, dummodo illud conſtet vel metu, vel miſericordia eos ſimulaſſe ſe eſſe, quod non erant " (*c*). Ad aliam deinde progrediens de Scriptura propoſitam ab Auguſtino quæſtionem dicit, *ſe mirari, quomodo Septuaginta Interpretum libros legat non puros, ut ab eis editi ſunt, ſed ab Origene emendatos, ſeu corruptos per obelos, & aſteriſcos; & Chriſtiani hominis interpretatiunculam* (ſuam ſcilicet verſionem) *non ſequatur* (*d*). Cum autem S. Auguſtinus ut Hieronymum dehortaretur a nova elucubranda Scripturæ verſione, hoc uſus eſſet ſyllogiſmo: „ aut obſcura fuerunt, quæ interpretati ſunt Septuaginta, aut manifeſta. Si obſcura, te quoque in illis falli potuiſſe credendum eſt. Si manifeſta, illos in ea falli non potuiſſe perſpicuum eſt "; ſic reſpondet Hieronymus in illum idem retorquens argumentum: „ Tuo tibi ſermone reſpondeo. Omnes veteres tractatores, qui nos in „ Domino præceſſerunt, & qui Scripturas Sanctas interpretati „ ſunt, aut obſcura interpretati ſunt, aut manifeſta. Si obſcura, „ quomodo tu auſus es poſt eos diſſerere, quod illi explanare non „ potuerunt? Si manifeſta, ſuperfluum eſt te voluiſſe diſſerere, quod „ illos latere non potuit (*e*).... Si enim obſcuri ſunt Pſalmi, te „ quoque in eis falli potuiſſe credendum eſt: ſi manifeſti, illos in „ eis falli potuiſſe non creditur; ac per hoc utroque modo ſuperflua erit interpretatio tua, & hac lege poſt priores nullus loqui „ audebit, & quodcumque alius occupaverit, alius de eo licentiam „ ſcribendi non habebit. Quin potius humanitatis tuæ eſt, in quo „ ve-

(a) *Ibid. n. 11. p. 739.*
(b) *Ibid. n. 13. p. 740.*
(c) *Ibid. n. 17. p. 745.*
(d) *Ibid. n. 19. p. 746.* (e) *Ibid. n. 20.*

S. Hieron.

„ veniam tibi tribuis; indulgere & cæteris. Ego enim non tam „ vetera abolere conatus ſum, quæ linguæ meæ hominibus emen- „ data de Græco in Latinum tranſtuli, quam ea teſtimonia, quæ „ a Judæis prætermiſſa ſunt, vel corrupta, proferre in medium, ut „ ſcirent noſtri, quid hebraica veritas contineret. Si cui lege- „ re non placet, nemo compellit invitum " (*a*). Ridet vero narrationem de rumore orto propter unius verbi diſſonantiam, & oſtendit, ſe in Jonæ Verſione pro *cucurbita hederam* poſuiſſe, ut cæteris interpretibus conſentiret (*b*).

Epiſtola Hieronymi ad Auguſtinum anno forte 405. Ed. Ver. epiſt. 112. T. 1. p. 731. Ed. Par. T. 4. p. 629. p. 2.

Cum doleret Hieronymus, ſe in præcedenti epiſtola forſitan acrius, quam par eſſet, Auguſtino reſpondiſſe, alias paulo poſt dedit literas, excuſans, quod liberius reſpondiſſet, & rogat, *ut faceſſant querimoniæ, & ſit inter eos pura germanitas, & deinceps non quæſtionum, ſed caritatis ad ſe invicem ſcripta mittantur* (*c*).

Epiſtola Auguſtini ad Hieronymum anno forte 405. Ed. Ver. ep. 116. T. 1. p. 751. Ed. Par. T. 4. p. 629. p. 2.

His literis per Firmum ſibi delatis paulo poſt reſpondit Auguſtinus. Et primo quidem, quodnam diſcrimen inter Canonicos Scriptores, & cæteros eruditos, ac ſanctos Viros ponendum ſit, exponit ſcribens: „ Fateor caritati tuæ, ſolis eis Scripturarum li- „ bris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem, ho- „ noremque deferre, ut nullum eorum Auctorum ſcribendo aliquid „ erraſſe firmiſſime credam. At ſi aliquid in eis offendero literis, „ quod videatur contrarium veritati, nil aliud quam vel mendo- „ ſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſequutum eſſe, quod „ dictum eſt, vel me minime intellexiſſe non ambigam. Alios au- „ tem ita lego, ut quantalibet ſanctitate, doctrinaque præpol- „ leant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia „ mihi, vel per illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, „ quod a vero non abhorreat, perſuadere potuerunt " (*d*). Deinde vero progrediens ad id, quod narrat S. Paulus de S. Petro, & Barnaba ſcribens: *Cum viderem, quia non recte ingrediuntur ad veritatem Evangelii, dixi Petro coram omnibus: ſi tu, cum ſis Judæus, gentiliter, & judaice vivis, quomodo Gentes cogis judaizare?* (*e*) ſcribit: „ De quo certus ſim, quod me ſcribendo, „ aut loquendo non fallat, ſi fallebat Apoſtolus filios ſuos ... & „ non veraciter ſcribebat, ſed neſcio qua diſpenſatoria ſimulatione „ fallebat, vidiſſe ſe Petrum, & Barnabam non recte ad Evangelii veritatem ingredientes, ac Petro in faciem reſtitiſſe (*f*)? „ At (dices) ſatius eſt credere, Apoſtolum Paulum aliquid non „ vere ſcripſiſſe, quam Apoſtolum Petrum non recte aliquid egiſ- „ ſe. Hoc ſi ita eſt, dicamus (quod abſit) ſatius eſſe credere „ mentiri Evangelium, quam negatum eſſe a Petro Chriſtum....

„ (*a*)...

(a) *Ibid. p. 747.* (b) *Ibid. n. 22. p. 749.*
(c) *Ibidem.* (d) *Ibid. n. 3. p. 756.*
(e) *Ad Galat. 2. 14.*
(f) *Epiſt. 116. p. 757. n. 4.*

S. HIERON. „ (*a*)... Non eſt, inquis, credibile, hoc in Petro Paulum, quod
„ ipſe Paulus fecerat, arguiſſe. Non nunc inquiro, quid fecerit,
„ ſed quid ſcripſerit, quæro. Hoc ad quæſtionem, quam ſuſcepi,
„ maxime pertinet, ut veritas divinarum Scripturarum ad noſtram
„ fidem ædificandam.... ex omni parte verax, atque indubitan-
„ da perſiſtat. Nam ſi hoc fecit Petrus, quod facere debuit, men-
„ titus eſt Paulus, quod eum viderit non recte ingredientem ad
„ veritatem Evangelii.... & ſi tale aliquid Paulus ipſe jam fe-
„ cerat, correctum potius etiam ipſum credam Coapoſtoli ſui
„ correctionem non potuiſſe negligere, quam mendaciter aliquid
„ in ſua epiſtola poſuiſſe.... in qua prælocutus ait: *Quæ autem*
„ *ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior* (*b*). Ego qui-
„ dem illud Petrum ſic egiſſe credo, ut Gentes cogeret judaizare.
„ Hoc enim lego ſcripſiſſe Paulum, quem mentitum eſſe non cre-
„ do; & ideo non recte agebat hoc Petrus. Erat enim contra E-
„ vangelii veritatem, ut putarent, qui credebant in Chriſtum,
„ ſine illis veteribus Sacramentis ſalvos ſe eſſe non poſſe. Hoc
„ enim contendebant Antiochiæ qui ex circumciſione crediderant,
„ contra quos Paulus perſeveranter, acriterque confligit. Ipſum
„ vero Paulum non ad hoc id egiſſe, quod vel Timotheum cir-
„ cumcidit, vel Cenchreis votum perſolvit... ut putari videretur
„ per ea Sacramenta etiam Chriſtianam ſalutem dari, ſed ne illa,
„ quæ prioribus, ut congruebat, temporibus in umbris rerum fu-
„ turarum Deus fieri juſſerat, tamquam idololatriam Gentilium, da-
„ mnare crederetur " (*c*). Cum vero objeciſſet Hieronymus:
„ ne ſicut Philoſophi quædam facta hominum media dicamus in-
„ ter recte factum, & peccatum, fatendum ſit, quod obſervare
„ Legis cæremonias non poteſt eſſe indifferens, ſed aut bonum,
„ aut malum " (*d*); reſpondet Auguſtinus.... „ præcepta illa
„ veterum Sacramentorum nec bona eſſe, quia non eis homines
„ juſtificantur... nec tamen mala, quia divinitus præcepta ſunt;
„ cum me adjuvet etiam prophetica ſententia, qua dicit Deus, ſe
„ populo dediſſe *præcepta non bona* (*e*). Forte enim propterea non
„ dixit *mala*, ſed tantum *non bona*, ideſt non talia, ut illis ho-
„ mines boni fiant, aut ſine illis boni non fiant " (*f*). Quod
confirmat exemplo jejunii in Sabbato, quod non obſervabant O-
rientis Eccleſiæ; nam ſi bonum eſt Sabbato jejunare, male ergo
agent Eccleſiæ, quæ non jejunant; ſi malum, ergo damnanda Ro-
mana Eccleſia, quæ ſervat jejunium. Unde optime ſubdit: „ Pla-
„ cet ne tibi, ut medium quiddam eſſe dicamus, quod tamen ac-
„ ceptabile ſit ei, qui hoc.... congruenti ſocietate, & obſervan-
„ tia fecerit; & tamen nihil inde legimus in Canonicis libris præ-
„ ceptum

(a) *Ibid. n.* 5. (b) *Ad Galat.* 1. 20.
(c) *Epiſt.* 116. *n.* 7. 8. *p.* 758. *& ſeq.*
(d) *Ibid. n.* 13. *p.*761. (e) *Ezech.* 20. 25.
(f) *Epiſt.* 116. *n.* 14. *p.* 762.

Digitized by Google

„ ceptum eſſe Chriſtianis, (*a*)? unde non damnemus, qui non fe- [redacted]
„ cerit. Dico ergo (ſubdit) circumciſionem præputii, & cætera S. HIERON.
„ hujuſmodi.... divinitus data ad ſignificationem futurorum, quæ
„ per Chriſtum oportebat impleri, quibus adventantibus remanſiſſe
„ illa Chriſtianis legenda... non autem neceſſario facienda... Sed
„ quamvis gentibus imponenda non eſſent, non tamen ſic debuiſſe
„ auferri quaſi deteſtanda, atque damnanda. Senſim proinde, at-
„ que paulatim fervente ſana prædicatione gratiæ Chriſti, qua ſo-
„ la noſſent credentes ſe juſtificari, ſalvoſque fieri ... omnis illa
„ actio conſummaretur umbrarum " (*b*). Confitetur vero in eo, quod dixerat, ideo Sacramenta Judæorum Paulum celebranda ſuſcepiſſe, ut doceret non eſſe perniciosa his, qui ea vellent cuſtodire, ſe addere omiſiſſe *illo dumtaxat tempore*, *quo primum fidei gratia revelata eſt;* quod tamen dicere non prætermiſerat, etiam antequam abs Hieronymo moneretur, ſcribens contra Fauſtum Manichæum; hinc cum illo ſenſiſſe, confiteri, & prædicare, „ cære-
„ monias Judæorum & pernicioſas eſſe, & mortiferas Chriſtianis,
„ & quicumque eas obſervaverit ſive ex Judæis, ſive ex gentibus...
„ eum in Barathrum Diaboli devolutum " (*c*). Cum autem dixiſſet Hieronymus, diſpenſative Apoſtolos nonnulla legalia ſimulaſſe, quærit Auguſtinus: „ Quid ſibi vult, oro te, *diſpenſative?*
„ Aut enim hoc eſt, quod ego appello officioſum mendacium, ut
„ hæc diſpenſatio ſit officium velut honeſte mentiendi: aut quid
„ aliud ſit, omnino non video, niſi forte addito nomine diſpenſa-
„ tionis fiat, ut mendacium non ſit mendacium " (*d*). Hinc dicit, potius dicendum, Paulum vere, & non ſimulate Petrum redarguiſſe, & Petrum laudare, quia „ quod a Paulo fiebat utiliter
„ libertate caritatis, ſancta, ac benigna pietate humilitatis acce-
„ pit.... Eſt laus itaque juſtæ libertatis in Paulo, & ſanctæ hu-
„ militatis in Petro, quæ, quantum mihi pro modulo meo videtur,
„ magis fuerat adverſus calumniantem Porphyrium defendenda, quam
„ ut ei daretur major obtrectandi occaſio, qua multo mordacius
„ criminaretur chriſtianos fallaciter vel ſuas literas ſcribere, vel
„ Dei ſui Sacramenta tractare " (*e*). Cum autem in ſuæ interpretationis favorem Hieronymus ſex, aut ſeptem antiquos allegaſſet Scriptores, illi oſtendit Auguſtinus quatuor auctoritatem ipſum Hieronymum infringere, nimirum Laodiceni, quem dicebat *nuper ab Eccleſia egreſſum*; Alexandri, quem appellaverat *veterem hæreticum*; Origenis, & Didymi, quos non raro reprehenderat. Illis autem opponit Cypriani, & Ambroſii auctoritatem, ſed præſertim Pauli Apoſtoli rem geſtam ſincere, & aperte ſub obteſtatione divi-

---

(a) *Ibidem.* (b) *Ibid. n.* 15. *p.* 763.
(c) *Ibid. n.* 17. 18. *p.* 764. *& ſeq.*
(d) *Ibid. n.* 21. *p.* 767.
(e) *Ibid. n.* 22. *p.* 768. *& ſeq.*

S. HIERON.

ni nominis narrantis (*a*). Denique illum rogat, ut ſi quid in ipſum peccaverit, dimittat ei, & ſe deſiderare dicit ejus interpretationem de Septuaginta, ut & *tanta Latinorum Interpretum, qui qualeſcumque hoc auſi ſunt, quantum poſſet imperitia carere valeret* (*b*).

Aliæ S. Hieronymi ad Auguſtinum epiſtolæ poſt annum 406. ſcriptæ.

Nulla ad nos uſque pervenit ad hanc Auguſtini epiſtolam Hieronymi reſponſio. Superſunt tamen nobis aliæ quatuor epiſtolæ Hieronymi ad Auguſtinum, quæ tamen controverſiam de interpretatione, & explicatione loci ſuperius laudati ex Apoſtolo ad Galatas minime tangunt. In priori itaque (*c*) Bethlehemi data ſcribit, hæreticos *ne fractis quidem cervicibus inclinari, habentes affectum erroris priſtini, cum prædicandi eamdem non habeant libertatem*. In altera vero indicat (*d*), miſſas ſibi ab Auguſtino per Oroſium Presbyterum duas epiſtolas, in quibus de origine animæ interrogatus non reſpondendum cenſuit, ne novam iniret cum ipſo diſputationem, ipſique gratias agit *de duobus libellis ſuo nomini dedicatis eruditiſſimis, & omni eloquentiæ ſplendore fulgentibus* (*e*). Addit ſibi decretum eſſe *illum amare, ſuſpicere, colere, mirari, & ejus dicta quaſi ſua defendere, & in ſuo adverſus Pelagianos Dialogo nuper edito* Auguſtini, *ut dignum fuerat, recordatum eſſe*. Hortatur „ ſimul dare operam, ut pernicio-„ ſiſſima hæreſis de Eccleſiis auferatur, quæ ſemper ſimulat pœni-„ tentiam, ut docendi in Eccleſiis habeat facultatem, ne ſi aperta „ ſe luce prodiderit, foras expulſa moriatur " (*f*). Denique poſt ſcriptam epiſtolam ſubdit: „ Grandem latini ſermonis in iſta pro-„ vincia patimur notariorum penuriam, & idcirco præceptis tuis „ parere non poſſumus, maxime in Editione Septuaginta, quæ „ aſteriſcis, verubuſque diſtincta eſt. Pleraque enim prioris laboris „ fraude cujuſdam amiſimus " (*g*). In tertia (*h*) gratulatur ejus induſtriæ, per quam Pelagianorum factionibus obſtiterit ſcribens: „ Macte virtute in orbe celebraris. Catholici te conditorem anti-„ quæ rurſum fidei venerantur, atque ſuſpiciunt, & quod ſignum „ majoris gloriæ eſt, omnes hæretici deteſtantur " (*i*). In quarta, quæ & poſtrema eſt Hieronymi ad Auguſtinum, cui & Alipium jungit, ſcripta circa annum 419. (*k*), utrique gratulatur „ quam-

---

(a) *Ibid. n.* 23. *& ſeq. p.* 769.
(b) *Ibid. n.* 33. 35. *p.* 774. *& ſeq.*
(c) *In Ed. Ver. eſt* 142. *Tom.* 1. *p.* 1060. *In Ed. Pariſ. Tom.* 4. *pag.* 642. *p.* 2.
(d) *In Ed. Ver.* 134. *Tom.* 1. *p.* 1036. *In Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 643. *p.* 2.
(e) *Ibid. n.* 1. (f) *Ibid. p.* 1037.
(g) *Ibid. n.* 2. *p.* 1038.
(h) *In Ed. Ver. eſt* 141. *Tom.* 1. *pag.* 1059. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *p.* 644. *p.* 2.
(i) *Ibidem.*
(k) *In Ed. Ver.* 143. *Tom.* 1. *pag.* 1060. *In Ed. Pariſ. Tom.* 4. *pag.* 645. *p.* 2.

S. Hieron.

quamobrem eorum opera Cæleſtiana hæreſis (ſic dicta a Cæleſtio Pelagii diſcipulo) ſit extincta (*a*). Dein ſubdit : „ Quod autem „ quæritis, utrum reſcripſerim contra libros Aniani Pſeudo-Dia- „ coni Celedenſis, qui copioſiſſime paſcitur, ut alienæ blaſphemiæ „ frivola verba ſubminiſtret , ſciatis me ipſos libros in ſchedulis „ miſſos a Sancto fratre noſtro Euſebio Presbytero ſuſcepiſſe non „ ante multum temporis ; & exinde vel ingruentibus morbis , vel „ dormitione ſanctæ, & venerabilis filiæ veſtræ Euſtochii ita do- „ luiſſe, ut propemodum contemnendos putarem . In eodem enim „ luto hæſitat , & exceptis verbis tinnulis , atque emendicatis , ni- „ hil aliud loquitur . Tamen multum egimus , ut dum epiſtolæ „ meæ reſpondere conatur , apertius ſe proderet , & blaſphemias „ ſuas omnibus patefaceret . Quidquid enim in illa miſerabili Sy- „ nodo Dioſpolitana dixiſſe ſe denegat, in hoc opere confitetur .... „ Si autem Dominus vitam tribuerit , & notariorum habuerimus „ copiam , paucis lucubratiunculis reſpondebimus , non ut convin- „ camus hæreſim emortuam , ſed ut imperitiam , atque blaſphe- „ miam ejus noſtris ſermonibus confutemus (*b*).

Epiſtola ad Marcellinum & Anapſychiam circa an. 412. In Ed. Ver. 126. T. 1. p. 942. In Ed. Par. T. 4. p. 642.

Poſt datas ſuperius recenſitas ad Auguſtinum literas Marcellinus in Africa Tribunus , & Anapſychia epiſtolam illi dedere , qua po- ſcebant de origine animæ noſtræ edoceri ; nimirum : „ utrum la- „ pſæ de cælo ſint, ut Pythagoras , omneſque Platonici , & Ori- „ genes putant : an e propria Dei ſubſtantia , ut Stoici , Mani- „ chæus , & Priſcilliani hæreſis ſuſpicantur : an in theſauro ha- „ beantur Dei olim conditæ , ut quidam Eccleſiaſtici ſtulta perſua- „ ſione confidunt : an quotidie a Deo fiant , & mittantur in corpo- „ ra : an vero ex traduce , ut Tertullianus , Apollinaris , & ma- „ xima pars Occidentalium putat “ . At S. Doctor quæſtionem non dirimit , nec quid ſentiat , aperit , dicens , *de hac quæſtione in opuſculis contra Ruffinum ſcripſiſſe* ; eoſque hortatur , *ut interro- gent Sanctum , & Eruditum Auguſtinum Epiſcopum , qui viva vo- ce docere vos poterit , & ſuam , immo per ſe noſtram ſententiam explicare* (*c*).

Epiſtola ad Oceanum an. 397. Ed. Ver. 69. T. 1. p. 409. Ed. Par. T. 4. p. 648. p. 2.

S. Hieronymus in ſua ad Oceanum Epiſtola paucis verbis expo- nit qualitates , quas in Epiſcopo expoſtulat Apoſtolus , qui cum ve- tet ad Epiſcopatum aſſumi Neophytum , ita S. Doctor animadver- tit : „ Mirari ſatis non queo , quæ hominum tanta ſit cæcitas , de „ uxoribus ante Baptiſmum diſputare , & rem in Baptiſmate mor- „ tuam , immo cum Chriſto vivificatam in calumniam trahere , „ quum tam apertum evidenſque præceptum nemo cuſtodiat . Heri „ catechumenus , hodie Pontifex : heri in amphiteatro , hodie in Ec- „ cleſia : veſpere in circo , mane in altario : dudum fautor hiſtrio- „ num , nunc virginum conſecrator “ (*d*).

T 2 Sexto

(a) *Ibid. n. 1.* (b) *Ibid. n. 2. p. 1061.*
(c) *Ibid. n. 1. p. 942.*
(d) *Ibid. n. 9. p. 412.*

S. HIERON.

Epiſtola ad Euſtochium de obitu Paulæ an. 404. Ed. Ver. 108. T. 1. p. 684. Ed. Par. T. 4. p. 669. p. 2.

Sexto Imperatoris Honorii Conſulatu, & primo Ariſtæneti, videlicet Chriſti anno 404. Bethlehem in Domino obiit Sancta Paula anno ætatis ſuæ 56. menſibus octo, diebus 21. S. Hieronymus virtutum Sanctæ Matronæ oculatus teſtis ejus ſtatim Epitaphium ornavit, ac Euſtochio Sanctæ Paulæ filiæ dicavit, & miſit. Primum generis nobilitatem extollit, junctamque dicit Toxotio paris nobilitatis viro, a quo liberos quinque ſuſcepit. Poſt viri obitum (ſcribit) *ita eum planxit, ut prope ipſa moreretur; ita ſe convertit ad Domini ſervitutem, ut ejus mortem videretur optaſſe* (*a*). Ejus in pauperes profuſiſſimam liberalitatem extollit, quippe quæ amplæ, & nobilis domus, & quondam opulentiſſimæ omnes pene divitias in eos erogavit, & veſtibus filios non ſemel ſpoliavit, ut nudos operiret. Apud ipſam hoſpitatus eſt S. Epiphanius, cum Romam venit anno 382. Deinde ejus in Orientem navigationem, adventumque deſcribit; *Cumque Proconſul Palæſtinæ* (ſcribit), *qui familiam ejus optime noverat, præmiſſis Apparitoribus, juſſiſſet parari Prætorium, illa humilem cellulam elegit.* Sanctorum Locorum viſitationem deſcribit dicens: „ Proſtrata ante „ Crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, adorabat. Ingreſſa ſepulchrum, reſurrectionis oſculabatur lapidem, quem ab „ oſtio monumenti moverat Angelus. Et ipſum corporis locum, in „ quo Dominus jacuerat, quaſi ſitiens deſideratas aquas fideli ore „ lambebat.... Inde egrediens aſcendit Sion... Oſtendebatur illi „ columna Eccleſiæ porticum ſuſtinens infecta cruore Domini, ad „ quam vinctus dicitur flagellatus. Monſtrabatur locus, ubi ſuper „ centum viginti credentium animas Spiritus Sanctus deſcendiſſet „ (*b*).... Deinde pro facultatula ſua pauperibus, atque conſervis „ pecunia diſtributa perrexit Bethlehem, ubi ingreſſa, & in ſpecum Salvatoris introiens.... me audiente jurabat cernere ſe oculis fidei infantem pannis involutum, vagientem in præſepi Dominum, Magos adorantes, Stellam fulgentem deſuper, Matrem „ Virginem, Nutricium ſedulum, Paſtores nocte venientes, ut viderent Verbum, quod factum erat " (*c*). Deſcribit vero cætera, quæ inviſit loca Palæſtinæ, & quomodo poſt etiam Ægypti peragratas ſolitudines, ut Monachos, & Anachoretas Macarios, Arſenios, Serapiones inviſeret, virtutes miraretur, orationibus ſe commendaret, tandem Bethlehem reverſa eſt. Monaſteria ab ea extructa, regulam præſtitutam, virtutum ſplendida, quæ exhibuit, exempla mirifice ornat. „ Nunquam (ſcribit) poſt viri mortem uſque ad diem dormitionis ſuæ cum ullo comedit viro, quamvis „ eum ſanctum, & in Pontificali ſciret culmine conſtitutum. Balneas „ niſi periclitans non adiit. Mollia etiam in graviſſima febre lectuli ſtrata non habuit, ſuper duriſſimam humum, ſtratis cilicio- „ lis,

(a) *Ibid. n. 5. p. 687.*
(b) *Ibid. n. 9. p. 691.*
(c) *Ibid. n. 10. p. 692.*

„ lis, quieſcebat; ſi tamen ulla quies dicenda eſt, quæ jugibus pe-
„ ne orationibus dies, noctesque jungebat, in qua fontes crederes S. HIERON.
„ lacrymarum .... (*a*). Nemo ab ea pauperum vacuus reverſus
„ eſt. Quod obtinebat non divitiarum magnitudine, ſed prudentia
„ diſpenſandi " (*b*). Nec doloſa labia, & linguas iniquorum ejus virtus effugit; at illa doctrinis Sacræ Scripturæ *quaſi armatura Dei adverſus omnia quidem vitia, ſed præcipue inſtruebat ſe contra invidiam ſævientem, & patiendo injurias furorem rabidi pectoris mitigabat* (*c*). Hæreticorum aſtus eam ſeducere cupientium fortiter declinavit, & errores eorum detexit Scripturæ teſtimoniis;
„ nam Scripturas Sacras tenebat memoriter, & cum amaret hiſto-
„ riam, & hoc veritatis diceret fundamentum, magis tamen lo-
„ quebatur intelligentiam ſpiritualem, & hoc culmine ædificatio-
„ nem animæ protegebat .... Hebræam linguam .... diſcere vo-
„ luit, & conſecuta eſt, ita ut Pſalmos hebraice caneret, & ſer-
„ monem abſque ulla latinæ linguæ proprietate perſonaret " (*d*). Epitaphio finem imponit enarratione vivida ſui obitus, & funebris pompæ. „ Cum a me interrogaretur (ſcribit) pene moriens ....
„ an doleret aliquid, græco ſermone reſpondit, nihil ſe habere mo-
„ leſtiæ, ſed omnia quieta, & tranquilla perſpicere. Poſt hæc ob-
„ mutuit, & clauſis oculis quaſi jam mortalia deſpiceret uſque ad
„ expirationem animæ eoſdem repetebat verſiculos: *Domine, dilexi*
„ *decorem domus tuæ* (*e*); Et, *Quam dilecta tabernacula tua,*
„ *Domine virtutum: concupiſcit, & deficit anima mea in atria*
„ *Domini* (*f*).... digitumque ad os tenens Crucis ſignum pinge-
„ bat in labiis. Aderant Hieroſolymorum, & aliarum Urbium
„ Epiſcopi, & Sacerdotum inferioris gradus, ac Levitarum innu-
„ merabilis multitudo. Omne Monaſterium Virginum, & Mona-
„ chorum chori repleverant (*g*).... Non ululatus, non planctus,
„ ut inter ſæculi homines fieri ſolet, ſed Pſalmorum linguis diver-
„ ſis examina concrepabant. Tranſlataque Epiſcoporum manibus,
„ & cervicem feretro ſubjicientibus, cum alii Pontifices lampadas,
„ cereoſque præferrent, alii choros pſallentium ducerent, in media
„ Eccleſia ſpeluncæ Salvatoris eſt poſita .... Græco, Latino, Sy-
„ roque ſermone Pſalmi in ordine perſonabant non ſolum triduo,
„ donec ſubter Eccleſiam, & juxta ſpecum Domini conderetur,
„ ſed per omnem hebdomadam, cunctis qui venerant ſuum funus,
„ & proprias credentibus lacrymas .... (*h*) Noſtram vicem dole-
„ mus, & invidere potius gloriæ ejus videbimur, ſi voluerimus
„ diutius flere regnantem " (*i*).

T 3 Pam-

(a) *Ibid. n. 15. p. 700.*
(b) *Ibid. n. 16. p. 701.* (c) *Ibid. n. 18. p. 705.*
(d) *Ibid. n. 26. p. 713. 714.*
(e) *Pſal. 25. 8.* (f) *Pſal. 83. 1.*
(g) *Epiſt. 108. n. 28. p. 716.*
(h) *Ibid. n. 29. p. 716.* (i) *Ibid. n. 30. p. 717.*

S. Hieron.

Epiſtola ad Pammachium, & Marcellam anno 402. Ed. Ver. 10?. T. 1. p. 575. Ed. Par. T. 4. p. 689. p. 2.

Pammachio, & Marcellæ ſcribit S. Hieronymus, & alteram Theophili Paſchalem epiſtolam a ſe latine explicatam mittit, in qua dicit *ſe laboraſſe, ut verborum elegantiam pari interpretationis venuſtate ſervaret* (*a*): ſe *& græcum exemplar mittere* dicit, *ne rurſum hæretici mentiantur a nobis pleraque vel addita, vel mutata* (*b*). Denique ſcribit: „ Orate igitur Dominum, ut quod in „ græco placet, in latino non diſpliceat, & quod totus Oriens „ miratur, & prædicat, læto ſinu Roma ſuſcipiat. Prædicationem „ quoque Cathedræ Marci Evangeliſtæ Cathedra Petri Apoſtoli „ ſua prædicatione confirmet. Quamquam celebri ſermone vulgatum ſit, Papam Anaſtaſium eodem fervore, quia eodem ſpiritu „ eſt, latitantes in foveis ſuis hæreticos perſequutum, ejuſque li„ teræ doceant damnatum in Occidente, quod in Oriente damna„ tum eſt " (*c*).

Epiſtola ad Matrem, & Filiam anno circiter 405. Ed Ver. 117. T. 1. p. 776. Ed. Par. T. 4. p. 729. p. 2.

Hujus epiſtolæ ad Matrem, & Filiam in Gallia commorantes meminit Hieronymus in ſuo adverſus Vigilantium libro ſcripto anno 405. eapropter ante hunc annum collocanda. Ejus conſcribendæ cauſam ſic ipſe deſcribit: „ Retulit mihi quidam Frater e Gallia, „ ſe habere ſororem virginem, matremque viduam, quæ in eadem „ urbe diverſis habitarent cellulis, & vel ob hoſpitii ſolitudinem, „ vel ob cuſtodiendas facultatulas præſules ſibi quoſdam Clericos „ aſſumpſiſſent, ut majore dedecore jungerentur alienis, quam a „ ſe fuerint ſeparatæ. Cumque ego ingemiſcerem, & multo plura „ tacendo, quam loquendo ſignificarem; quæſo te, inquit, corri„ pias eas literis tuis, & ad concordiam revoces, ut mater filiam, „ & filiam matrem agnoſcat ". Cui petitioni renuit primo S. Doctor cauſans, *ſe Epiſcopalem Cathedram non tenere, ſed clauſum in cellula, ac procul a turbis remotum vel præterita plangere vitia, vel vitare niti præſentia* (*d*). Verum urgente Monacho, qui alterius frater alterius filius erat, pietate commotus acquievit, & hanc dedit epiſtolam. Et primo quidem filiæ oſtendit, quam indecens, ac ignominioſum ſit a Matre ſejungi: „ Nam Mater, & „ filia nomina pietatis ſunt, officiorum vocabula, vincula na„ turæ, ſecunda poſt Deum fœderatio. Non eſt laus, ſi vos di„ ligitis; ſcelus eſt, quod odiſtis (*e*).... Mater eſt, quæ te diu „ portavit in utero, diu aluit .... ad hanc perduxit ætatem, ut „ Chriſtum amares, docuit.... quæ te ſponſo ſuo virginem con„ ſecravit " (*f*). Omnes refellit, quas afferre poſſet hujuſcemodi ſejunctionis excuſationes; ſed quod pejus factum reprobat, nimirum viris ſociari, cum eis in una, eademque domo verſari, „ in „ qua neceſſe habeat quotidie vel vincere, vel perire.... Quod ſi „ dixeris: & mihi ſufficit conſcientia mea, habeo Deum judicem, „ qui

(a) *Ibid. n.* 3. *p.* 577.
(b) *Ibidem.* (c) *Ibid. n.* 4. *p.* 577.
(d) *Ibid. n.* 1. *p.* 776. (e) *Ibid. n.* 2. *p.* 777.
(f) *Ibid. n.* 4. *p.* 778. 779.

S. Hieron.

„ qui meæ vitæ eſt teſtis, non vero quid loquantur homines. Audi Apoſtolum ſcribentem: *Providentes bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus* (a). Si quis te carpit, quod ſis Chriſtiana, quod ſis Virgo, ne cures, quod ideo dimiſeris matrem, ut in Monaſterio inter Virgines viveres; talis detractio laus tua eſt. Ubi non luxuria in puella Dei, ſed duritia carpitur, crudelitas iſta pietas eſt. Illum enim præferres Matri, quem præferre juberis & animæ tuæ. Quem ſi & ipſa prætulerit, & filiam te ſentiet, & ſororem " (b). Deinde ad Matrem ſermonem convertens, eam hortatur, ut *licet propter ætatem maledicta non metuat, nolit tamen ſic vindicare ut peccet, ſed magis a te diſcat filia ſeparari* (ſcilicet ab amaſio) *quam tu ab illa ſejungi* (c).

Epiſtola ad Ruſticum ann. circiter 408. Ed. Ver. 122. T. 1. p. 884. Ed. Par. T. 4. p. 734. p. 2.

Cum in hac epiſtola Hieronymus Vandalorum in Gallia irruptionem, ac vaſtitatem memoret tanquam recentem, hæc autem ſub exitum anni 408. contigerit, non ante annum ſequentem collocari poteſt. Ad Ruſticum ſibi licet ignotum ſcripſit, *ſanctæ ancillæ Chriſti Hedibiæ filiæ ſuæ ſpiritualis, & Artemiæ ipſius Ruſtici conjugis precibus compulſus*. Ruſticus, & Artemia in Matrimonio caſtitatem ſervare Deo deſponderant. Promiſſis ſtetit mulier, at vir miſere a ſancto propoſito diſceſſit. Poſt lapſum ſuum illi hoſpitium non negavit uxor, ut cui prius conjuncta fuerat corpore, ſpiritu copularetur. Verum ingruente Barbarorum rabie captivitatem metuentes ſe ab invicem ſeparare coacti ſunt; maritus tamen ſub jurisjurandi teſtificationem pollicitus eſt uxori, ut tranſeuntem ad ſancta loca Palæſtinæ vel ſtatim, vel paulo poſt ſequeretur. Illum igitur hac epiſtola hortatur Hieronymus, ut reddat, quod præſente Deo ſpoponderat, & ſervaret animam ſuam, quam negligentia perdiderat. Nam ſcribit: „ Incerta vita mortalium: ne ante rapiaris, quam tuam impleas ſponſionem, imitare eam, quam docere debueras. Proh pudor! fragilior ſexus vicit ſæculum, & robuſtior ſuperatur a ſæculo. *Tanti dux fœmina facti eſt* (d). Et non ſequeris eam, in cujus ſalute candidatus es fidei " (e)? Plurimis congeſtis Scripturæ teſtimoniis Ruſticum ad pœnitentiam hortatur; illaque omnia ſe in unum congeſſiſſe ſcribit, ut de ſpecioſiſſimis floribus coronam illi retexeret pœnitentiæ, quam imponeret capiti ſuo, & aſſumens pennas columbæ volaret, & requieſceret, & clementiſſimo Patri reconciliaretur.

Epiſtola ad Ageruchiam an. 409. Ed. Ver. 123. T. 1. p. 894. Ed. Par. T. 4. p. 740.

Anno 409. figitur hæc ad Ageruchiam (quam alii Geruntiam appellant) epiſtola Hieronymi, quoniam in ea de obſidione Romæ ab Alarico facta meminit, quæ contigit anno 409. nec ſoluta eſt, niſi poſtquam Romani, ut ſalutem utcumque redimerent, Barbaro Duci

(a) *Rom.* 12.
(b) *Epiſt.* 18. *n.* 4. *p.* 779.
(c) *Ibid. n.* 11. *p.* 784. (d) *Ex Virg.*
(e) *Epiſt.* 408. *n.* 4. *p.* 893.

S. HIERON.

Duci ingentem auri vim appenderunt. Celerinus Ageruchiæ parens ſororem habuit, quæ per annos viginti mariti ſolatio deſtituta infantem Ageruchiam neptem ſuam Celerini filiam adhuc parvulam nutrivit, & in ſuo natam ſuſcepit gremio, ac erudivit docens, quod a matre didicerat. Adoleſcens nupſit Simplicio, a quo filium cognominem accepit; & paulo poſt orbata marito vidua adhuc juvenis formoſa, & dives facta eſt; in quo ſtatu conſtanter permanere conſtituit, & Eccleſiæ præſidio multos Palatii procos, qui eius viduitati inſidiabantur, vitavit. Ad illam igitur Hieronymus hanc dedit epiſtolam, quam & de Monogamia inſcripſit, quippe quia exhortationem ad viduitatem ſervandam complectitur. Primo itaque nonnulla S. Pauli teſtimonia interpretatur, & exponit, quibus videtur Doctor Gentium jubere viduis adoleſcentibus, ut nubant, & ſecundas nuptias nedum probare, ſed & ſuadere. Dein vidualis continentiæ dignitatem oſtendit tum Sacrarum Scripturarum teſtimoniis, tum exemplis etiam Sacerdotum falſorum Numinum, qui apud Athenienſes evirabantur, ut æterna debilitate fierent caſti, & apud Ægyptios ad ſacra non niſi ſemel maritus aſſumebatur (*a*). His plura alia addit exempla mulierum, quæ etiam apud Gentiles vel virginitatem, vel poſt primas nuptias continentiam ſunt amplexatæ. At ne quis ſuſpicetur, per hoc ſecundas nuptias reprobatas, ſcribit: *Quid igitur? damnamus ſecunda Matrimonia? minime; ſed prima laudamus. Abjicimus de Eccleſia digamos? Abſit; ſed monogamos ad continentiam provocamus* (*b*). Et hic rem narrat, quæ incredibilis videtur, ſed multorum teſtimonio comprobata: „ Cum in chartis Eccleſiaſticis (ſcri„ bit) juvarem Damaſum Romanæ Urbis Epiſcopum, & Orien„ tis, atque Occidentis Synodicis Conſultationibus reſponderem, „ vidi duo inter ſe paria, viliſſimorum e plebe hominum compa„ rata, unum qui viginti ſepeliſſet uxores, alteram quæ viceſimum „ ſecundum habuiſſet maritum, extremo ſibi, ut putabant, matri„ monio copulatos. Summa omnium expectatio virorum pariter, „ ac fœminarum poſt tantas rudes quis quem prius efferret. Vicit „ Maritus, & totius Urbis populo confluente coronatus, & pal„ mam tenens, adoreamque per ſingulos ſibi acclamantes uxoris „ multinubæ feretrum præcedebat “ (*c*). Sed alia efficaciora, utpote domeſtica, vidualis continentiæ exempla proponit, ſcribens: „ Habes aviam, matrem, & amitam, quarum tibi abundans imi„ tatio, atque doctrina, & præcepta vivendi norma virtutum eſt „ (*d*) .... nonne auctoritatis priſtinæ, honoriſque majoris ſunt, „ dum eas & tota provincia, & Eccleſiarum principes ſuſcipiunt “ (*e*)? Ob oculos ei ponit Imperii calamitates, & præcipue Galliarum

rum

(a) *Ibid. n.* 8. *p.* 899.
(b) *Ibid. n.* 9. *p.* 901.
(c) *Ibid. n.* 10. (d) *Ibid. n.* 11. *p.* 902.
(e) *Ibid. n.* 14. *p.* 905.

Google

rum vaſtationem, & Romæ obſeſſæ timores, & anguſtias. Dein ſubdit: „ Quod rari hucuſque reſidemus, non noſtri meriti, ſed „ Domini miſericordiæ eſt. Innumerabiles, & ferociſſimæ nationes „ univerſas Gallias occuparunt. Quidquid inter Alpes, & Pyre„ næum eſt, quod Oceano, & Rheno includitur... Moguntiacum „ nobilis quondam Civitas capta, atque ſubverſa eſt, & in Eccle„ ſia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obſidione „ deleti. Rhemorum Urbs præpotens, Ambiani, Atrebatæ, Tor„ nacus, Nemeſæ, Argentoratus translatæ in Germaniam. Aqui„ taniæ, Novemque populorum, Lugdunenſis, & Narbonenſis pro„ vinciæ præter paucas urbes populata ſunt cuncta. Quas & ipſas „ foris gladius, intus vaſtat fames. Non poſſum abſque lacrymis „ Toloſæ facere mentionem, quæ ut huc uſque non rueret, San„ cti Epiſcopi Exuperii merita præſtiterunt " (a). *Tot autem, & tam dira*, dicit Hieronymus, *non vitio Principum* (Arcadii ſcilicet, & Honorii), *ſed ſcelere ſemibarbari* (Stiliconis nimirum, qui efferatas ſuas gentes in Imperium attraxerat, ut Filium ſuum Eucherium ad Imperii thronum eveheret) *acciderunt proditoris, qui noſtris contra nos opibus armavit inimicos* (b).... *Inter iſta nuptura es? quem acceptura virum, cedo? fugiturum, an pugnaturum?* Denique epiſtolam claudit dicens, ſe nulla præbere vitæ vidualis documenta, cum in libro ad Euſtochium de Virginitate, & aliis ad Furiam, atque Salvinam legere poſſit, quomodo illi in viduitate ſervanda vivendum ſit (c).

S. HIERON.

Quo tempore data ſit hæc ad Sabinianum epiſtola, ex ipſa nihil certe exculpere licet. Solum conſtat Bethlehemi datam, quando Barbari Imperii terras invaſerant. Sabinianus Diaconus totaque Italia notus ob perpetrata facinora, præpotentis Barbari, cujus uxorem violaverat, iram fugiens in Bethlehem ſe recepit, per literas Epiſcopi ſui Hieronymo commendatus. Exceptus ab illo fuit, qui ejus ignorabat delicta, manenſque in ſancto loco Diaconi functus eſt officio. Verum a ſua pravitate non recedens in ipſa ſpelunca, in qua Filius Dei natus eſt, virginem ſacram ad ſtuprum ſollicitare veritus non eſt. Ceſſit tentatori infelix Virgo, & quaſi obſides amoris ſui capillos (quos Monaſteriorum Matribus obtulerat deſecandos), ſudariola, & cingulum dotale veluti pignus tradidit. Jam ſcalas Sabinianus paraverat, *per quas deponeret miſeram, jam iter diſpoſitum, jam decreta navigia, fuga animo pertractata*. „ Sed ecce (ſcribit Hieronymus) Angelus ille cubiculi „ Mariæ janitor, cunarum Domini cuſtos, & infantis Chriſti ge„ rulus, coram quo tanta faciebas, ſe prodidit (d) ". Detecto ſcelere ſibi metuens Sabinianus advolutus genibus Hieronymi miſericor-

Epiſtola ad Sabinianum In Ed. Ver. 147. T. 1. p. 1078. Ed. Par. T. 4. p. 714.

(a) *Ibid. n. 16. p. 907.*
(b) *Ibid. n. 17. p. 908.*
(c) *Ibid. n. 18. p. 909.*
(d) *Ibid. n. 6. p. 1085.*

S. HIERON.

ricordiam ſanguinis deprecatur. Illi ignovit S. Doctor hortatus, „ ut ageret pœnitentiam, & in cilicio, & cinere volutaretur, ut „ ſolitudinem peteret, ut viveret in Monaſterio, ut Dei miſericor- „ diam jugibus lacrymis imploraret ". Verum Sabinianus tam ſalubria contemnens conſilia, mollem vitam, & in deliciis trahens contra Hieronymum convicia veluti ſagittas jaciebat factum ſibi inimicum, quia vera dixerat; maledicta etiam, & calumnias in eum vulgavit. Itaque, ut illum ad reſipiſcentiam revocaret, hanc ſcripſit epiſtolam, in qua inter cætera hæc peramanter, & miſericorditer ſcribit. „ Esto ego flagitioſus ſim, ut vulgo jactas, ſal- „ tem mecum age pœnitentiam. Criminoſus ut ſimulas, imitare „ lacrymas criminoſi. Num mea peccata virtutes tuæ ſunt? An „ malorum tuorum putas ſolatium, ſi multos tui ſimiles habeas? „ Fluant paululum de oculis lacrymæ inter ſericum, & linteami- „ na, quibus tibi videris fulgidus, & formoſus; intellige te nu- „ dum, conſciſſum, ſordidatum, mendicantem .... Sed & ſi mor- „ tuus jaces, tamen & fœtentem Dominus ſuſcitabit " (*a*).

Epiſtola ad Ruſticum circa an. 411. Ed. Ver. 125. T. 1. p. 926. Ed Par. T. 4. p. 769. p. 2.

Ea, quæ Hieronymus in hac epiſtola de Rufino ſub Grunnii nomine ſcribit n. 18. ipſum jam fato functum oſtendunt; hinc figenda hæc epiſtola anno 411. Data eſt Ruſtico Monacho Gallo Maſſilienſi, qui „ matrem habuit (ut ſcribit Hieronymus) mul- „ torum annorum viduam, quæ aluit, quæ erudivit infantem, ac „ poſt ſtudia Galliarum, quæ vel florentiſſima ſunt, miſit Romam „ non parcens ſumptibus, & abſentiam filii ſpe ſuſtinens futuro- „ rum, ut ubertatem Galliarum, nitoremque ſermonis gravitas „ Romana condiret ". *Hanc itaque*, ſubdit, *tu ſuſpice ut parentem, ama ut nutricem, venerare ut ſanctam* (*b*). Dein de ipſo Ruſtico loquens ſic ſcribit: „ Si Clericatus te titillat deſiderium, „ diſcas quod poſſis docere.... ne miles, antequam tyro, ne prius „ magiſter ſis, quam diſcipulus. Si vero Monachus eſſe vis me- „ lius, quam ſolus, cum in aliis in Monaſterio vivas, hortor ut „ habeas Sanctorum contubernium ". Et hic occaſionem nactus Cœnobiticæ vitæ utilitates exponit, & ſolitudinis pericula enumerat. Hortatur vero, ut interim hæc præſtet: „ Nunquam de ma- „ nu, & oculis tuis recedat liber. Diſcatur Pſalterium ad ver- „ bum: oratio ſine intermiſſione, vigil ſenſus, nec vanis cogitatio- „ nibus patens. Corpus pariter, & animus tendatur ad Dominum. „ Ama ſcientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis; nec „ vacet mens tua variis perturbationibus, quæ ſi pectori inſederint, „ dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Faci- „ to aliquid operis, ut te ſemper Diabolus inveniat occupatum. Si „ Apoſtoli habentes poteſtatem de Evangelio vivere, laborabant „ manibus ſuis, ne quem gravarent .... cur tu in uſus tuos ceſ- „ ſura non præpares " (*c*)?... Narrat, Ægyptiorum Monaſteria „ hunc

(a) *Ibid. n. 9. p. 1086.*
(b) *Ibid. n. 6. p. 929.* (c) *Ibid. n. 11. p. 933.*

„ hunc morem tenere, ut nullum abſque operis labore ſuſcipiant,
„ non tam propter victus neceſſitatem, quam propter animæ ſalu- S. Hieron.
„ tem, ne vagetur perniciofis cogitationibus mens “ (*a*). Ipſum
remittit ad ſanctum, doctiſſimumque Pontificem Proculum, qui
viva, & præſenti voce iter ſuum dirigere valet; nec patietur, eum
in alteram partem declinando viam relinquere regiam. Denique in
calce epiſtolæ Sanctum Exſuperium Toloſæ Epiſcopum laudibus
ornat, qui (ut ſcribit) *viduæ Sareptenſis imitator, eſuriens paſcit
alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque
ſubſtantiam Chriſti viſceribus erogavit* (*b*).

Epocham hujus epiſtolæ ex ipſa colligimus epiſtola, quoniam Epiſtola ad Principiam an. 412. Ed. Ver. 127. T. 1. p. 943. Ed. Par. T. 4. p. 778. p. 2.
Hieronymus in calce ſcribit, Marcellam diem obiiſſe poſt paucos
dies, ex quo Roma capta eſt, & direpta ab Alarico anno 410. In
initio vero dicit, biennium præteriiſſe ſilentio. Eo igitur expleto
temporis ſpatio, anno ſcilicet 412. Epitaphium Marcellæ memoriæ
dedicavit, quod Principiæ Virgini inſcripſit. Prætermittit itaque in
laudibus Marcellæ *& illuſtrem familiam, & alti ſanguinis decus,
& ſtemmata per Conſules, & Præfectos Prætorios decurrentia, ut
ſolum celebret, quod illius proprium eſt, & eo nobilius, quod opi-
bus, & nobilitate contempta facta ſit paupertate, & humilitate
nobilior*. „ Orba patris morte (ſcribit Hieronymus), viro quoque
„ poſt nuptias ſeptimo menſe privata, æternæ ſe pudicitiæ dedica-
„ vit, licet eam plures, ac præſertim Cerealis (cujus clarum in-
„ ter Conſules nomen eſt) propter ætatem, antiquitatem fami-
„ liæ .... decorem corporis, ac morum temperantiam ambitioſi pe-
„ terent (*c*).... Ab hac prima confuſa gentilitas eſt, dum omni-
„ bus patuit, quæ eſſet viduitas chriſtiana, quam & conſcientia,
„ & habitu promittebat.... Illi erant moderata jejunia, carnium
„ abſtinentia, vini odor magis, quam guſtus propter ſtomachum,
„ & frequentes infirmitates .... Divinarum Scripturarum erat ar-
„ dor incredibilis.... Apoſtolorum, & Martyrum Baſilicas ſecre-
„ tis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam decli-
„ narent (*d*).... Nulla eo tempore nobilium fœminarum noverat
„ Romæ propoſitum Monachorum, nec audebant propter rei no-
„ vitatem ignominioſum, ut tunc putabatur, & vile in populo
„ nomen aſſumere. Hæc ab Alexandrinis Sacerdotibus, Papaque
„ Athanaſio, & poſtea Petro.... vitam beati Antonii adhuc tunc
„ viventis, Monaſteriorumque in Thebaide Pachomii, & Virgi-
„ num, ac Viduarum didicit diſciplinam. Nec erubuit profiteri,
„ quod Chriſto placere cognoverat. Hanc multos poſt annos imi-
„ tata eſt Sophronia, & aliæ (*e*).... Unde crebra Romæ Virgi-
„ num Monaſteria, Monachorumque innumerabilis multitudo, ut pro
„ fre-

(a) *Ibid. p.* 934. (b) *Ibid. n.* 20. *p.* 941.
(c) *Ibid. n.* 2. *p.* 945.
(d) *Ibid. n.* 3. *&* 4. *p.* 946. *& ſeq.*
(e) *Ibid. n.* 5. *p.* 948.

Digitized by Google

S. Hieron. „ frequentia ſervientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, eſſet „ poſtea gloriæ (*a*). Damnationis hæreticorum hæc fuit principium .... dum acciti frequentibus literis (Origeniſtæ), ut ſe „ defenderent, venire non ſunt auſi; tantaque vis conſcientiæ fuit, „ ut magis abſentes damnari, quam præſentes coargui maluerint. „ Hujus tam glorioſæ victoriæ origo Marcella eſt (*b*). Poſt aliquos dies a capta Roma ab Alarico (in qua direptione cum „ poſceretur aurum, & defoſſas opes vili excuſaret tunica, non „ tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis; cæſam fuſtibus, flagelliſque ajunt non ſenſiſſe tormenta) ſano, integro, vegetoque corpuſculo obdormivit in Domino “ (*c*).

Epiſtola ad Demetriadem an. 414. Ed. Ver. 130. T. 1. p. 969. Ed. Par. T. 4. p. 784. p. 2.

Demetrias, cui data eſt hæc Hieronymi epiſtola, Virgo nobilitate, & divitiis illuſtrior poſt direptionem Urbis a Gothis in Africam ſe recepit, ubi virginitatem ſuam Deo conſecravit, accepto velo ab Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo. „ Ex quo facto, ſcribit „ Hieronymus, cunctæ per Africam Eccleſiæ quodam veluti exultavere tripudio .... Omnes inter Africam, Italiamque inſulæ „ hoc rumore completæ ſunt, & inoffenſo pede longius gaudia cucurrere “ (*d*). Juliana Mater, & Proba Avia ab Hieronymo exorarunt, ut tantum facinus celebraret, & Virginem, quæ puellares annos vix exceſſerat, in ſancto propoſito confirmaret, & ſalutaria monita, quæ ad inſtitutum Virginis pertinent, ſuppeditaret. Hanc itaque ſcripſit epiſtolam, in qua, poſtquam generis nobilitatem expoſuit, & acriorem, quam ſuſtinuit Virgo, pugnam, antequam renuntiaret Mundo, Deoque ſe dicaret, deſcripſit; ſic eam monet, & inſtruit: „ Unum illud tibi prædicam, & repetam, ut „ animum tuum ſacræ lectionis amore occupes, nec in bona terra „ pectoris tui ſementem lolii, avenarumque ſuſcipias .... Quando „ eras in ſæculo, ea, quæ erant ſæculi, diligebas .... nunc autem, quia ſæculum reliquiſti, & ſecundo poſt Baptiſmum gradu iniſti pactum cum adverſario tuo dicens ei: *Renuncio tibi, Diabole, & ſæculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis;* ſerva „ fœdus, quod pepigiſti (*e*) .... Crebro ſignaculo Crucis munias „ frontem tuam, ne exterminator Ægypti in te locum reperiat „ (*f*) ... Poſt cogitationum diligentiſſimam cautionem jejuniorum „ tibi arma ſumenda ſunt (*g*) .... Neque vero immoderata tibi „ imperamus jejunia, & enormem ciborum abſtinentiam, quibus „ ſtatim corpora delicata franguntur, & ante ægrotare incipiunt, „ quam ſanctæ converſationis jacere fundamenta. Philoſophorum „ quoque ſententia eſt moderatas eſſe virtutes, excedentes modum, „ atque menſuram inter vitia reputari. Sic debes jejunare, ut non „ palpites, & reſpirare vix poſſis .... ſed ut fracto corporis appetitu

(a) *Ibid. n. 8. p. 950.*
(b) *Ibid. n. 10. p. 952.* (c) *Ibid. n. 13. 14. p. 954.*
(d) *Ibid. n. 6. p. 974.* (e) *Ibid. n. 7. p. 977.*
(f) *Ibid. n. 9. p. 980.* (g) *Ibid. n. 10. p. 980.*

„ petitu nec in lectione, nec in Pſalmis, nec in vigiliis ſolito
„ quid minus facias. Jejunium non eſt perfecta virtus, ſed cætera-
„ rum virtutum fundamentum eſt, & ſanctificatio, atque pudici-
„ tia, ſine qua nemo videbit Deum, gradum præbet ad ſumma
„ ſcandentibus; nec tamen ſi ſola fuerit, poterit virginem corona-
„ re (a) .... Scurrilitas, & laſcivia, te præſente, non habeat
„ locum... Ridere, & rideri ſæcularibus relinque. Gravitas tuam
„ perſonam decet (b).... Superfluum reor te monere contra ava-
„ ritiam, cum generis tui ſit & habere, & calcare divitias... Da
„ pauperibus, non divitibus, non propinquis, non ad luxuriam,
„ ſed ad neceſſitatem. Sive ille Sacerdos ſit, ſive cognatus, & af-
„ finis, nihil in illo aliud conſideres, quam paupertatem. Laudent
„ te eſurientium viſcera, non ructantium opulenta convivia... Ex
„ eo tempore, quo virginitati perpetuæ conſecrata es, tua non tua
„ ſunt, immo vere tua, quia Chriſti eſſe cœperunt, quæ avia
„ vivente, vel matre ipſarum arbitrio diſpenſanda ſunt. Sin autem
„ obierint, & ſomno Sanctorum requieverint.... facies, quod tibi
„ viſum fuerit, immo quod Dominus imperaverit, ſcitura nihil te
„ habituram, niſi quod in bonis operibus erogaveris. Alii ædifi-
„ cent Eccleſias, veſtiant parietes marmorum cruſtis .... ebore,
„ argentoque valvas, & gemmis aurata diſtinguant altaria. Non
„ reprehendo, non abnuo,... ſed tibi aliud propoſitum eſt. Chri-
„ ſtum veſtire in pauperibus, viſitare in languentibus, paſcere in
„ eſurientibus, ſuſcipere in iis, qui tecto indigent, & maxime in
„ domeſticis fidei, Virginum alere Monaſteria, ſervorum Dei, &
„ pauperum ſpiritu habere curam, qui diebus, & noctibus ſerviunt
„ Domino tuo, qui in terris poſiti imitantur Angelorum converſa-
„ tionem (c).... Præter Pſalmorum, & orationis ordinem, quod
„ tibi Hora Tertia, Sexta, Nona, ad Veſperum, Media Nocte,
„ & Mane ſemper eſt exercendum, ſtatue quot horis Sanctam Scri-
„ pturam ediſcere debeas, quanto tempore legere non ad laborem,
„ ſed ad delectationem, & inſtructionem animæ .... Habeto la-
„ nam ſemper in manibus, vel ſtraminis pollice fila deducito, vel
„ ad torquenda ſubtegmina in alveolis fuſa vertantur, aliarumque
„ neta aut in globum collige, aut texenda compone.... Si tan-
„ tis operum varietatibus fueris occupata, nunquam dies tibi longi
„ erunt, ſed quamvis æſtivis tendantur Solibus, breves videbuntur"
(d). Dein eam hortatur, „ ut Sancti Innocentii, qui Apoſtolicæ
„ Cathedræ, & S. Anaſtaſii ſucceſſor, & filius eſt, teneat fidem:
„ nec peregrinam doctrinam recipiat (e). Matronarum maritis,
„ ac ſæculo ſervientium conſortia declinet, ne ſollicitetur animus,
„ & au-

(a) *Ibid. n.* 11. *p.* 981.
(b) *Ibid. n.* 13. *p.* 983.
(c) *Ibid. n.* 14. *p.* 984. *& ſeq.*
(d) *Ibid. n.* 15. *p.* 985.
(e) *Ibid. n.* 16. *p.* 986.

Digitized by Google

S. HIERON.

„ & audiat, quid vel maritus uxori, vel uxor loquuta ſit viro.... „ fugiat laſciviam puellarum, quæ ornant capita, crines a fronte „ demittunt, cutem poliunt, utuntur pigmentis (*a*)... Cincinnatulos pueros, & calamiſtratos quaſi quaſdam peſtes virgo devitet “ (*b*). B. Agnetem etiam celebrat, quæ *& ætatem vicit, & tyrannum, & titulum caſtitatis martyrio conſecravit* (*c*) (1).

Epiſtola ad Caſtrutium ſcripta ann. 397. juxta Ed. Ver. ep. 68. T. 1. p. 406. Juxta Ed. Par. ſcripta an. 394. T. 4. p. 801. p. 2.

Caſtrutius cæcus ex Pannonia inviſendi cauſa Hieronymum *non timuit Adriatici maris æſtus, & Ægei, atque Jonii ſubire diſcrimina, & Ciſſam uſque venerat, & niſi prius fratrum retinuiſſet affectus, voluntatem opere compleviſſet*. Hæc cum Hieronymo retuliſſet Heraclius Diaconus, Caſtrutio hanc dedit epiſtolam, in qua illi gratias agit, & de oculorum cæcitate conſolatur oſtendens, non ſemper imbecillitatem corporis de peccato exiſtimandum evenire, quod teſtimonio Scripturæ confirmat (*d*). Addit & narratiunculam de B. Antonio Abbate, & Didymo ſcribens: „ Cum B. Antonius in Urbem Alexandriam eſſet accitus, & iſſet ad eum Didymus vir eruditiſſimus, captus oculis, ſciſcitatus eſt ab eo S. Antonius: num triſtis es, quod oculis carnis careas? Cum ille pudore reticeret, ſecundo tertioque interrogans tandem elicuit, ut mœrorem animi ſimpliciter fateretur. Cui Antonius: Miror, ait, prudentem virum ejus rei dolere damno, quam formicæ, & muſcæ, & culices habent, & non lætari illius poſſeſſione, quam Sancti ſoli, & Apoſtoli meruerunt “. *Ex quo pervides* (ſubdit Hieronymus Caſtrutio) *quod multo melius ſit ſpiritu videre, quam carne, & illos oculos poſſidere, in quos peccati feſtuca non poſſit incidere* (*e*).

Epiſtola ad Evangelum juxta Ed. Ver. 146. ſcripta incerto tempore T. 1. p. 1074. Juxta Ed. Par. ſcripta poſt annum 391. T. 4. p. 802. p. 2.

Evangelus idem, qui in alia epiſtola ab Hieronymo ſciſcitatus fuerat, quiſnam fuiſſet Melchiſedech (*f*), iterum, ut videtur, illi ſcripſit errorem quorumdam referens, qui Diaconum Presbytero æquabant. Evangelus in antiquis Editionibus Evagrius dicebatur, ſed plurium Codicum fide emendatus error, & Evangeli nomen reſtitutum. In hac epiſtola S. Doctor Diaconorum gradum deprimit, & Presbyteratus extollit dignitatem dicens, *Apoſtolum perſpicue docere, eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos*; quod confirmat pluribus & S. Pauli teſtimoniis de ſolis Epiſcopis, & Diaconibus in ſuis epiſtolis mentionem facientis, prætermiſſis Presbyteris, & Sanctorum Petri, & Joannis, qui pariter in ſuis canonicis literis Epiſco-

(a) *Ibid. n.* 18. *p.* 988.
(b) *Ibid. n.* 19. *p.* 989.
(c) *Ibid. n.* 5. *p.* 973.
(1) Quæ Gallus Auctor hic ſcribit de B. Agnete in totius Orbis Eccleſiis laudibus, & orationibus celebrata, in hac Hieronymi epiſtola non leguntur.
(d) *Ibid. n.* 1. *p.* 407.
(e) *Ibid. n.* 2. *p.* 408.
(f) *Ed. Ver. epiſt.* 73. *Tom.* 1. *p.* 438.

Digitized by Google

piſcopos Presbyteros appellarunt. Addit: „ Quod autem poſtea u-„ nus electus eſt, qui cæteris præponeretur, in Schiſmatis reme-„ dium ſactum eſt, ne unuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccle-„ ſiam rumperet. Nam Alexandriæ a Marco Evangeliſta uſque ad „ Heraclam, & Dionyſium Epiſcopos, Presbyteri ſemper unum „ ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum Epiſcopum nomi-„ nabant " (*a*). Hic tamen animadvertendum, D. Hieronymi ſenſa de æqualitate Epiſcoporum, & Presbyterorum eſſe intelligenda de primo Eccleſiæ ſæculo, & Apoſtolorum tempore, quando iidem & Epiſcopi erant, & Presbyteri, ut inferius ſe explicat dicens: „ In Epiſcopo Presbyter continetur, & qui provehitur, de „ minori ad majus provehitur " (*b*). Mirum proinde non ſit, ſi Epiſcopi quandoque & Presbyteri nominentur, & fortaſſis frequentius hac ſecunda donentur nomenclatura; quoniam cæteris paribus ſeniores in Epiſcopos aſſumebantur. Solam igitur nominis æqualitatem conſtituit inter Epiſcopos, & Presbyteros. Hinc ſcribit: *Presbyter, & Epiſcopus aliud ætatis, aliud dignitatis eſt nomen* (*c*); cæterum poteſtate pares nunquam docuit, cum & in hac epiſtola aperte fateatur, Clericorum ordinationem ſolis Epiſcopis, non Presbyteris convenire. *Quid enim facit excepta ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat* (*d*)? Et in Dialogo adverſus Luciferianos fatetur, imponendarum manuum baptizatis officium, ideſt Sacramenti Confirmationis adminiſtrationem ſolis Epiſcopis convenire. Denique mentem ſuam de Epiſcoporum ſupra Presbyteros dignitate, ordine, & poteſtate clare aperit, dum hic ſcribit: *Quod Aaron, & filii ejus, atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi vendicant in Eccleſia* (*e*) (1). Explicatione quoque indigent ea, quæ de Diaconis ſcribit. Manifeſte ſiquidem apparet, dum Diaconos *menſarum, & viduarum miniſtros* (*f*) appellat, in eum collineare ſcopum, ut Diaconorum retundat jactantiam, qui ſe Presbyteris præferebant, cum in epiſtola ad Heliodorum *tertium gradum Diaconum* dicat, & Presbyteros Chriſti corpus ſacro ore conficere, & claves Regni cælorum habere (*g*); quod profecto Diaconibus commune non eſt. Et denique in hac epiſtola dicit, Diaconos *ſtare, dum Presbyteri ſedent, nec ex Presbytero ordinatur Diaconus, ut Presbyter minor Diacono comprobetur, ſed ex Diacono ordinatur Presbyter, ut noverit Sacerdotio eſſe majorem* (*h*).

S. Hieron.

Apro-

(a) *Epiſt. 146. n. 1. p. 1076.* (b) *Ibid. n. 2. p. 1077.*
(c) *Ibidem.* (d) *Ibid. n. 1. p. 1076.*
(e) *Ibid. n. 2. p. 1077.*
(1) De Epiſcoporum Ordine, & dignitate ſupra Presbyteros legatur Natalis Alexandri Diſſertatio 44. Tom. 4. Ed. Luc. ubi Apologiam S. Hieronymi contexit §. 24. pag. 593.
(f) *Ibid. n. 1. p. 1076.*
(g) *Epiſt. ad Heliod. Ed. Ver. n. 14. Tom. 1. p. 28.*
(h) *Epiſt. ad Evan. 146. n. 2. p. 1077.*

S. HIERON. Epiſtola ad Apronium an. 417. Ed. Ver. 139. T. 1. p. 1041. Ed. Par. T. 4. p. 804. p. 2.

Apronio ſcribens dicit, *everſam funditus nobilem domum dole-re*. Subindicat tamen ipſam ex parte Dei meruiſſe offenſam, quia inimicos Domini foverit. Fidei fervorem in Apronio laudat, qui inter ipſa tentamina ſtetit infractus. Hortatur, ut „ cunctis rebus „ omiſſis Orientem, & præcipue Sancta loca petat: hic enim „ (ſcribit) quieta ſunt omnia. Et licet venena pectoris non ami- „ ſerint (hæretici); tamen os impietatis non audent aperire .... „ Noſtra domus ſecundum carnales opes hæreticorum perſecutioni- „ bus penitus everſa, Chriſto propitio, ſpiritualibus divitiis plena „ eſt. Melius eſt enim panem manducare, quam fidem perdere “ (*a*).

ARTICULUS TERTIUS.

Selectiora D. Hieronymi teſtimonia Fidem, Mores, & Diſciplinam ſpectantia.

De Sacra Scriptura, ejuſque Inſpiratione.

CUM omnes *Scripturæ Sanctæ* libri *a Spiritu Sancto conſcripti ſint, & editi* (*b*); nemo Evangeliſtas arguere poteſt falſitatis, ut faciunt impii Celſus, Porphyrius, Julianus (*c*). Inter Apoſtolos, & Sacros Scriptores, & cæteros Tractatores hoc intercedit diſcrimen, *illos ſemper vera dicere, iſtos in quibuſdam ut homines aberrare* (*d*).

Scripturæ Sanctæ ſtylus: Senſus diverſi.

Nemo offendatur „ in Scripturis Sanctis ſimplicitate, & quaſi „ vilitate verborum, quæ vel vitio Interpretum, vel de induſtria „ ſic prolata ſunt, ut ruſticam concionem facilius inſtruerent (*e*). „ Triplex deſcriptio, & regula Scripturarum eſt. Primo ut intel- „ ligamus eas juxta hiſtoriam: Secundo juxta tropologiam: tertio „ juxta intelligentiam ſpiritualem. In hiſtoria eorum, quæ ſcripta „ ſunt, ordo ſervatur. In tropologia de litera ad majora conſur- „ gimus, & quidquid in priori populo carnaliter factum eſt, juxta „ moralem interpretamur locum, & ad animæ noſtræ emolumenta „ convertimus. In ſpirituali theoria ad ſublimiora tranſimus, terre- „ na dimittimus, de futurorum beatitudine diſputamus, ut præſen- „ tis vitæ meditatio umbra futuræ beatitudinis ſit “ (*f*).

Didi-

(a) *Ibidem.*
(b) *Lib. 2. cap. 7. Mich. Tom. 6. p. 520. Ed. Par. Tom. 3. p. 1550.*
(c) *Ad Pammach. epiſt. 57. Tom. 1. p. 311. n. 9. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 33. p. 253. 2. partis.*
(d) *Epiſt. 82. ad Theoph. Tom. 1. p. 513. n. 7. Ed. Par. epiſt. 39. Tom. 4. part. 2. p. 337.*
(e) *Epiſt. 53. ad Paul. Tom. 1. p. 278. n. 9. Ed. Par. epiſt. 50. p. 574. p. 2.*
(f) *Epiſt. 120. ad Hedibiam Tom. 1. p. 842. n. 12. Ed. Par. Tom. 4. part. 1. p. 186.*

Dicimus „ Scripturam Sanctam difficultatibus eſſe contextam , „ & maxime Prophetas , qui ænygmatibus pleni ſunt , ut difficul- „ tatem ſenſuum difficultas quoque ſermonis involvat , & non fa- „ cile pateat Sanctum canibus , & margaritæ porcis , & prophanis „ Sancta Sanctorum (*a*). Ezechiel principia , & finem tantis ha- „ bet obſcuritatibus involuta , ut apud Hebræos iſtæ partes cum „ exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur “ (*b*). Tota epiſtola D. Pauli ad Romanos nimiis obſcuritatibus involuta eſt (*c*), *nonniſi Spiritus Sancti auxilio , qui eam Apoſtolo dictavit , intelligenda* . „ Apoſtoli Petrus , Jacobus , Joannes , & Judas ſeptem „ epiſtolas ediderunt tam myſticas , quam ſuccinctas , & breves pa- „ riter , & longas , breves in verbis , & longas in ſententiis , ut „ rarus , ſit , qui non in earum lectione cæcutiat. Apocalypſis Joan- „ nis tot habet Sacramenta , quot verba ... in verbis ſingulis mul- „ tiplices latent intelligentiæ “ (*d*).

S. Hieron.

Obſcuritas, & difficultas Scripturæ.

„ Viginti & duas literas (ſcribit Hieronymus) eſſe apud He- „ bræos , Syrorum quoque lingua , & Chaldæorum teſtatur , quæ „ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. Nam & ipſi viginti duo „ elementa habent eodem ſono , ſed diverſis characteribus ... Quo- „ modo igitur viginti duo elementa ſunt , per quæ ſcribimus He- „ braice omne , quod loquimur , & eorum initiis vox humana com- „ prehenditur ; ita viginti duo volumina ſupputantur , quibus quaſi „ literis , & exordiis in Dei doctrina tenera adhuc , & latens viri „ juſti eruditur infantia . Hebræi omnes libros in tres partiuntur „ claſſes. Primæ Claſſis primus *Geneſis* dicitur : ſecundus *Exodus* „ appellatur ; tertius *Leviticus* ; quartus , quem *Numeros* vocamus ; „ quintus , qui *Deuteronomium* prænotatur. Hi ſunt quinque Libri „ Moyſis , quos proprie *Thorath* , ideſt *Legem* appellant . Secundæ „ Claſſis Prophetarum ordinem faciunt , & incipiunt ab *Jeſu filio* „ *Nave :* deinde ſubtexunt *Judicum* librum , & in eumdem compin- „ gunt *Ruth* , quia in diebus Judicum facta ejus narratur hiſtoria . „ Tertius ſequitur *Samuel* , quem nos *Regum primum* , *&* *ſecun-* „ *dum* dicimus . Quartus *Regum* , qui tertio , & quarto volumine „ continetur , meliuſque multo eſt *Regum* , quam *Regnorum* dice- „ re. Non enim multarum gentium deſcribit Regna , ſed unius „ Iſraelitici populi , qui Tribubus duodecim continetur . Quintus „ eſt *Iſajas :* ſextus *Jeremias :* ſeptimus *Ezechiel* : octavus Liber „ *duodecim Prophetarum* . Tertius ordo , ſive claſſis *Hagiographa* „ poſſidet ; & primus liber incipit ab *Job ;* ſecundus a *David* ,

Hebræorum Canon.

„ quem

(a) *In cap. 3. Nahum Tom. 6. p. 574. Ed. Par. Tom. 3. p. 1583.*
(b) *Epiſt. ad Paul.* 53. *Tom.* 1. *p.* 277. *n.* 7. *Ed. Par. epiſt.* 50. *p.* 573. *Tom.* 4. *p.* 2.
(c) *Epiſt. ad Algaſ. Tom.* 1. *p.* 870. *n.* 8. *Ed. Par. Tom.* 4. *part.* 1. *pag.* 202.
(d) *Epiſt. ad Paul.* 53. *Tom.* 1. *p.* 278. *n.* 8. *Ed. Pariſ. epiſt.* 50. *p.* 574. *part.* 2.

Digitized by Google

S. Hieron. „ quem quinque inciſionibus, & uno Pſalmorum volumine com-„ prehendunt. Tertius eſt *Salomon* tres libros habens, *Proverbia*, *Eccleſiaſten*, & *Canticum Canticorum*. Sextus eſt *Daniel*. Septimus *Paralipomenon* primus, & ſecundus inſcribitur. Octavus *Eſdras*, qui & ipſe in duos libros diviſus eſt. „ Nonus *Eſther*, qui & poſtremus eſt hujus tertiæ claſſis. Atque „ ita fiunt pariter Veteris Legis libri viginti duo; ideſt Moyſi „ quinque, Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quamquam nonnulli Ruth, & Cinoth, ideſt Lamentationes Jeremiæ „ inter Hagiographa ſcriptitent, & hos libros in ſuo putent numero ſupputandos; ac per hoc eſſe priſcæ Legis libros viginti „ quatuor, quos ab numero viginti quatuor ſeniorum Apocalypſis „ Joannes inducit, adorantes agnum, & coronas ſuas proſtratis „ vultibus offerentes, ſtantibus coram quatuor animalibus oculatis „ ante, & retro, ideſt in præteritum, & in futurum reſpicientibus, & indefeſſa voce clamantibus: *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus* „ *Dominus Deus omnipotens*, *qui erat*, *& qui eſt*, *& qui venturus eſt*“ (*a*). Hos omnes libros Hieronymus de Hebræo in Latinum vertit, „ ut ſcire quiſque valeat, quidquid extra hos eſt, „ inter apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Jeſu filii Sirach liber, & Judith, & Tobias, & Paſtor non ſunt in Canone. Machabæorum primum „ librum hebraicum reperi. Secundus græcus eſt, quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt“ (*b*). Quoad libros Novi Teſtamenti Hieronymus dicit, quatuor tantum Evangelia tanquam canonica debere ſuſcipi, nempe Matthæi, Marci, Lucæ, & Joannis (*c*), Acta Apoſtolorum (*d*), quatuordecim epiſtolas Pauli (*e*), ſeptem epiſtolas catholicas (*f*), & Apocalypſim (*g*). Rejicit epiſtolam ad Laodicenſes, quam nonnulli D. Paulo tribuebant (*h*); authenticam agnovit epiſtolam ad Hebræos, de qua ſic ſcribit: „ Epiſtola, quæ inſcribitur ad Hebræos, non ſolum ab Eccleſiis Orientis, ſed ab omnibus retro Eccleſiaſticis Græci ſermonis Scriptoribus quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipitur, licet plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis arbitrentur, & nihil intereſſe, cujus ſit, „ cum Eccleſiaſtici viri ſit, & quotidie Eccleſiarum lectione celebretur.

(a) *Apocalyp.* 4. 8.
(b) *Præf. ſive Prol. de omnibus libris V. T. Tom.* 9. *p.* 454. *Ed. Par. Tom.* 1. *p.* 318.
(c) *Prol. in Matth. Tom.* 7. *p.* 6. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 4. *p.* 1.
(d) *De Script. Eccleſ. Tom.* 2. *cap.* 7. *p.* 825. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 2. *pag.* 104.
(e) *Ibid. cap.* 5. *p.* 823. *Ed. Par. p.* 103.
(f) *Epiſt.* 53. *ad Paul. Tom.* 1. *p.* 278. *Ed. Par. epiſt.* 50. *Tom.* 2. *pag.* 574. *p.* 2.
(g) *Ibid. & de Script. Eccleſ. cap.* 9. *p.* 832. *Tom.* 2. *Ed. Par. Tom.* 4. *pag.* 105. *p.* 2.
(h) *Ibid. cap.* 5. *p.* 825. *Ed. Par. pag.* 104.

„ bretur. Quod ſi eam Latinorum conſuetudo non recipiat inter Scri- „ pturas Canonicas, nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim „ Joannis eadem libertate ſuſcipiunt, & tamen nos utramque ſuſ- „ cipimus nequaquam hujus temporis conſuetudinem, ſed veterum „ Scriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerumque utriuſque ab- „ utuntur teſtimoniis, non ut interdum de apocryphis facere ſo- „ lent.... ſed quaſi canonicis, & Eccleſiaſticis " (*a*).

S. Hieron.

Non credidiſſe videtur Hieronymus, Pſalmos omnes fuiſſe a David e concinnatos, ſed eorum opus eſſe, quorum nominibus inſcripti ſunt (*b*). De Pſalterio autem ſcribit: nihil ipſo „ canorius, „ quod in morem Flacci, & Græci Pindari nunc Jambo currit, „ nunc alchaico perſonat, nunc ſaphico tumet, nunc ſemipede in- „ greditur.... Quid Deuteronomii, & Iſajæ cantico pulchrius? „ quid Salomone gravius? quid perfectius Job? quæ omnia hexa- „ metris, & pentametris verſibus apud ſuos compoſita decurrunt " (*c*). Salomoni tres adſcribit libros, ſcilicet Eccleſiaſten, Proverbia, & Cantica Canticorum. „ In Proverbiis (ſcribit) parvulum „ docens, & quaſi de officiis per ſententias erudiens; unde & ad „ filium ei ſermo crebro repetitur. In Eccleſiaſte vero maturæ vi- „ rum ætatis inſtituens, ne quidquam in Mundi rebus putet eſſe „ perpetuum, ſed caduca, & brevia univerſa, quæ cernimus. Ad „ extremum jam conſummatum virum, & calcato ſæculo præpara- „ tum, Sponſi jungit amplexibus " (*d*).

Pſalmi David. Opera Salomonis.

Quatuor Evangeliorum, quæ ab Eccleſia ceu authentica & canonica habentur, figuram agnoſcit in quatuor fluminibus e Paradiſo egredientibus, & in quatuor angulis, & anulis Arcæ Fœderis. Præfigurata etiam dicit Evangelia in quadriga Domini, cujus eſt ſermo in Ezechiele (*e*), & in quatuor animalibus, quorum meminit Joannes in Apocalypſi: *Animal primum ſimile Leoni, ſecundum animal ſimile vitulo, tertium animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti* (*f*). „ Matthæus „ habet faciem hominis propter genealogiam; Lucas faciem vituli „ propter Sacerdotium (exorditur enim Evangelium a Zacharia „ Sacerdote); Marcus faciem Leonis propter vocem clamantis in „ deſerto: *Parate viam Domini* (*g*). Joannes quaſi Aquila ad ſu- „ perna volat, & ad ipſum Patrem pervenit (*h*): *In principio e-* „ *rat Verbum, & Verbum erat apud Deum* ".

De Evangeliis Canonicis, & Apocryphis.

V 2 „ Hoc

(a) *Epiſt. ad Dard.* 129. *Tom.* 1. *p.* 965. *Ed. Par. Tom.* 2. *p.* 608.
(b) *Epiſt. ad Cypr.* 140. *Tom.* 1. *p.* 1046. *Ed. Par. Tom.* 2. *p.* 695.
(c) *Tom.* 8. *Præf. in Chron. p.* 5. *Ed. Par. epiſt.* 104. *ad Vinc. & Gal. Tom.* 4. *p.* 2. *pag.* 805.
(d) *Comment. in Eccleſ. Tom.* 3. *cap.* 1. *p.* 383. *Ed. Par. Tom.* 2. *pag.* 715.
(e) *Epiſt. ad Paul.* 53. *Tom.* 1. *n.* 9. *p.* 278. *Ed. Par. epiſt.* 50. *Tom.* 4. *pag.* 574. *p.* 2.
(f) *Apoc.* 4. 7. (g) *Marc.* 1.
(h) *Adv. Jov. lib.* 1. *n.* 26. *Tom.* 2. *p.* 280. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 169. *p.* 2.

Digitized by Google

S. HIERON.

De Scripturarum lectione.

„ Hoc ſolum (ſcribit Hieronymus) habemus in præſenti ſæculo „ bonum, ſi veſcamur carne Chriſti, & cruore potemur non ſolum in myſterio, ſed etiam in Scripturarum lectione. Verus enim cibus, & potus, qui ex verbo Dei ſumitur, ſcientia Scripturarum eſt (*a*). Quæ enim alia poteſt eſſe vita ſine ſcientia „ Scripturarum, per quas etiam ipſe Chriſtus agnoſcitur, qui eſt „ vita credentium (*b*)? Ignoratio Scripturarum ignoratio eſt Chriſti " (*c*). Ideo ſummo ſtudio ipſarum lectionem commendat Hieronymus non ſolum Clericis, & Monachis, verum & Laicis, Virginibus, & mulieribus. Conqueritur tamen, „ ſolam Scripturarum artem eſſe, quam ſibi omnes paſſim vendicant.... Hanc „ garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc „ univerſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant " (*d*).

De nonnullis Hiſtoricis tum V. tum N. T.

Narrat Hieronymus, poſt adventum Chriſti omnia oracula Gentium conticuiſſe (*e*); Chriſtum baptiſma a Joanne ſuſcepiſſe die 5. Januarii (*f*); Chriſtum mortem oppetiiſſe anno ætatis ſuæ trigeſimo (*g*). S. Paulæ peregrinanti per loca ſacra *oſtenſam columnam Eccleſiæ porticum ſuſtinentem, infectam cruore Domini, ad quam vinctus dicitur flagellatus* (*h*); S. Paulum Evangelium in Hiſpaniis prædicaſſe (*i*); quartodecimo Neronis anno capite Romæ obtruncato Martyrium ſubiiſſe Chriſti anno 37. & ſepultum via Oſtienſi (*k*); S. Petrum *ad expugnandum Simonem Magum Romam veniſſe, ibique viginti quinque annis Cathedram Sacerdotalem tenuiſſe.... affixum Cruci martyrio coronatum, capite ad terram verſo, aſſerentem ſe indignum, qui ſic crucifigeretur, ſicut Dominus ſuus: Sepultum Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem* (*l*).

De Traditione.

Eccleſiarum omnium mos erat, ut baptizatis poſtea manus imponerentur, & ita invocaretur Spiritus Sanctus. „ Cujus moris ſi „ Scripturæ auctoritas non ſubeſſet (inquit Hieronymus), totius Orbis

(a) *Comment. in Eccleſ. Tom.* 3. *p.* 413. *Ed. Par. Tom.* 2. *p.* 734.
(b) *Epiſt. ad Paul.* 30. *Tom.* 1. *p.* 147. *Ed. Par. Tom.* 2. *p.* 710.
(c) *Præf. in Expoſ. Iſajæ Tom.* 4. *pag.* 2. *Ed. Par. Tom.* 3. *p.* 2.
(d) *Epiſt. ad Paulin.* 53. *Tom.* 1. *n.* 7. *p.* 173. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 571. *p.* 2.
(e) *Comment. in Iſaj. lib.* 12. *cap.* 41. *p.* 503. *Tom.* 4. *Ed. Par. Tom.* 3. *p.* 315.
(f) *In Ezech. cap.* 1. *Tom.* 5. *lib.* 1. *Ed. Par. Tom.* 3. *p.* 699.
(g) *Epiſt. ad Euſt.* 22. *n.* 39. *p.* 122. *Tom.* 1. *Ed. Par.* 18. *Tom.* 4. *pag.* 48. *p.* 2.
(h) *Epiſt. ad Euſtoch.* 108. *n.* 9. *Tom.* 1. *p.* 691. *Ed. Par.* 86. *Tom.* 4. *pag.* 674. *p.* 2.
(i) *In Iſaj. lib.* 4. *cap.* 11. *Tom.* 4. *pag.* 164. *Ed. Pariſ. Tom.* 3. *p.* 104.
(k) *De Script. Eccleſ. cap.* 5. *Tom.* 2. *p.* 823. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *p.* 103. *p.* 2.
(l) *Ibid. cap.* 1.

,, Orbis in hac parte uſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa
,, alia, quæ per traditionem in Eccleſia obſervantur, auctoritatem S. HIERON.
,, ſibi ſcriptæ legis uſurparunt " (*a*). Interrogatus S. Doctor de
jejunio feriæ quartæ, & de quotidiana ſumptione Euchariſtiæ, ut
mos erat Romæ, & in Hiſpaniis reſpondit, ,, Traditiones Eccle-
,, ſiaſticas (præſertim quæ fidei non officiunt) ita obſervandas, ut
,, a majoribus traditæ ſunt, nec aliorum conſuetudinem aliorum
,, more ſubverti. Atque utinam omni tempore jejunare poſſimus,
,, quod in Actibus Apoſtolorum diebus Pentecoſtes, & die Domi-
,, nico Apoſtolum Paulum, & cum eo credentes feciſſe legimus.
,, Nec tamen Manichææ hæreſeos accuſandi ſunt, cum carnalis ci-
,, bus præferri non debuerit ſpirituali. Euchariſtiam quoque abſ-
,, que condemnatione noſtri, & pungente conſcientia ſemper acci-
,, pere licet.... Nec hoc dico, quod diebus feſtis jejunandum pu-
,, tem, & contextas quinquaginta diebus ferias auferam; ſed una-
,, quæque provincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta majorum
,, leges Apoſtolicas arbitretur " (*b*).

,, Nullus niſi ore ſacrilego (ſcribit Hieronymus) in Deo tres De Trinitate.
,, ſubſtantias prædicabit. Una eſt Dei, & ſola natura, quæ vere
,, eſt. Id enim, quod ſubſiſtit, non habet aliunde, ſed ſuum eſt.
,, Cætera, quæ creata ſunt, etſi videantur eſſe, non ſunt, quia
,, aliquando non fuerunt; & poteſt rurſum non eſſe, quod non
,, fuit. Deus ſolus, qui æternus eſt, hoc eſt, qui exordium non
,, habet, eſſentiæ nomen vere retinet. Idcirco & ad Moyſem de
,, rubo loquitur: *Ego ſum, qui ſum* .... Erant tunc utique An-
,, geli, Cælum, Terra, Maria, & quomodo commune nomen eſ-
,, ſentiæ ſibi vendicat Deus? Sed quia illa ſola natura eſt perfe-
,, cta, & in tribus Perſonis Deitas una ſubſiſtit, quæ eſt vere, &
,, una natura eſt, quiſquis tria eſſe, hoc eſt tres eſſe hypoſtaſes (1)
,, ideſt uſias dicit, ſub nomine pietatis tres naturas conatur aſſere-
,, re. Et ſi ita eſt, cur ab Ario parietibus ſeparamur perfidia co-
,, pulati?... Abſit hoc a Romana Fide: ſacrilegium tantum reli-
,, gioſa populorum corda non hauriant.... Sufficiat nobis di-
,, cere unam ſubſtantiam, tres perſonas ſubſiſtentes, perfectas, æ-
,, quales, coæternas (*c*). Patris, ac Filii una eſt Divini-

V 3 ,, tas

(a) *Adv. Lucif. n. 8. p. 180. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 294. p. 2.*

(b) *Epiſt. 71. ad Lucin. Tom. 1. p. 432. Ed. Par. Tom. 4. p. 579. p. 2.*

(1) S. Hieronymi temporibus, & retro etiam, hypoſtaſis vocabulum *uſiam* apud Græcos, & *ſubſtantiam* apud Latinos ſignificabat. Unde non immerito dicit in hac Epiſtola: *tota ſæcularium literarum ſchola* nihil aliud *hypoſtaſim*, niſi *uſiam novit*. Verum cum Græci trium hypoſtaſeon aſſertores ingenue aperuiſſent, quid ſibi vellent eo vocabulo, quod pro *ſubſtantia* accipi commode poterat, Latini *perſonæ* nomen ſubſtituerunt. Videndi in hanc rem S. Greg. Naz. Orat. 32. & S. Baſil. epiſt. 214. ad Terentium.

(c) *Epiſt. 15. ad Damaſ. Tom. 1. p. 39. Ed. Par. epiſt. 14. Tom. 4. part. 2. p. 20.*

S. HIERON. „ tas (*a*), una virtus, atque ſubſtantia (*b*), omnia omnibus duobus „ ſunt communia. Spiritus Sanctus ejuſdem cum Patre, Filioque „ naturæ eſt (*c*): Quidquid Patris, & Filii eſt, hoc idem & Spiritus Sancti eſt; & ipſe Spiritus Sanctus cum mittitur, a Patre, „ & Filio mittitur: in alio, atque alio loco Spiritus Dei Patris, „ & Chriſti Spiritus appellatur " (*d*).

De Incarnatione. Pluribus in locis Ebionitarum, & Photinianorum hæreſim refellit, qui Chriſti inficiabantur Divinitatem, & illos, qui nonniſi carnem phantaſticam ei tribuebant, unde nec verum eſſe hominem mentiebantur. Adverſus hos omnes Chriſtum & verum eſſe Deum, & verum hominem confitetur, prædicat, tuetur; & ut talem a Magis agnitum, adoratumque dicit, cum illi munera obtulerunt (*e*). Hoc eſſe inter nos, & illum diſcrimen, quod „ ille quidem „ natura filius eſt, nos vero adoptione. Ille nunquam Filius Dei „ non fuit; nos, antequam eſſemus, prædeſtinati ſumus; & tunc „ Spiritum adoptionis accepimus, quando credidimus in Filium „ Dei " (*f*). Cum ab Hæreticis accuſaretur Doctor Maximus, quamobrem *alium* Deum, *alium* hominem eſſe crederet, & duas perſonas faceret in uno filio; aperte confitetur: *Unus atque idem Filius Dei, & Filius hominis eſt; & quidquid loquitur, aliud referimus ad Divinam ejus gloriam, aliud ad noſtram ſalutem* (*g*).

De neceſſitate fidei in Jeſum Chriſtum. Explicans illa verba Pauli in epiſtola ad Galatas: *Scientes, quod non juſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti* (*h*); ea intelligenda ait etiam de Sanctis, qui antiquitus fuerunt, & qui fide Chriſti juſtificati ſunt (*i*): dicit etiam, *multos abſque fide, & Evangelio Chriſti vel ſapienter facere aliqua, vel ſancte, ut cum parentibus obſequuntur, inopi manum porrigunt, non opprimunt vicinos, non aliena diripiunt*. Sed addit, *magis judicio Dei fieri obnoxios, quod habentes in ſe principium virtutum, non credunt in eo, ſine quo eſſe non poſſunt* (*k*).

Sal-

(a) *Lib. 3. in cap. 17. Matth. Tom. 7. p. 130. Ed. Pariſ. p. 78. Tom. 4. part. 1.*
(b) *Lib. 6. in cap. 18. Ezech. Tom. 5. p. 208. Ed. Pariſ. p. 822. Tom. 3.*
(c) *Lib. 17. in cap. 63. Iſaj. Tom. 4. p. 753. Ed. Pariſ. p. 469. Tom. 3.*
(d) *Epiſt. 120. ad Hedib. quæſt. 9. Tom. 1. p. 832. Ed. Par. Tom. 4. part. 1. p. 180.*
(e) *Epiſt. 108. ad Euſtoch. Tom. 1. n. 33. p. 719. Ed. Par. epiſt. 86. Tom. 4. p. 689. p. 2.*
(f) *Comment. lib. 1. cap. 1. epiſt. ad Epheſ. Tom. 7. p. 551. Ed. Par. Tom. 4. p. 326. p. 1.*
(g) *Epiſt. 120. ad Hedib. Tom. 1. p. 831. Ed. Pariſ. Tom. 4. part. 1. pag. 179.*
(h) *Ad Galat. 2. 16.*
(i) *Lib. 1. cap. 2. epiſt. ad Galat. Tom. 7. p. 412. Ed. Par. Tom. 4. p. 246. part. 1.*
(k) *Ibid. p. 391. Ed. Par. p. 233.*

Salvator, licet ex Virgine naſci voluerit, eam tamen viro con- **S. HIERON.**
junctam, vel ſaltem deſponſatam voluit pluribus de cauſis, quas
recenſet S. Doctor ſcribens: „ Non de ſimplici Virgine, ſed de *De Sancta Deipara.*
„ Deſponſata concipitur.... 1. ut per generationem Joſeph origo
„ Mariæ monſtraretur: 2. ne lapidaretur a Judæis ut adultera: 3.
„ ut in Ægyptum fugiens haberet ſolatium. Martyr Ignatius et-
„ iam quartam addidit cauſam .... ut partus ejus celaretur Dia-
„ bolo (*a*). Chriſtus (ſubdit) Virgo, Mater Virginis noſtri Vir-
„ go perpetua, Mater, & Virgo, ex ejus enim ſinu egreſſus eſt
„ Jeſus, ſicut clauſis ingreſſus eſt oſtiis " (*b*). Et ipſum *Joſeph*
virginem fuiſſe ſcribit, „ ut ex virginali conjugio Virgo Filius na-
„ ſceretur. Si enim in virum Sanctum fornicatio non cadit, &
„ eum aliam uxorem habuiſſe non ſcribitur, Mariæ autem cuſtos
„ potius fuit, quam Maritus; relinquitur Virginem eum manſiſſe
„ cum Maria, qui Pater Domini meruit appellari " (*c*).

Senſit Hieronymus, Angelos creatos longe ante Mundi produ- *De Angelis.*
ctionem (*d*), eſſe immortales, ſed per gratiam, non per natu-
ram; cum ſolus Deus per naturam ſit immortalis (*e*): ſed ſecun-
dum naturam oculis noſtris inviſibiles (*f*); eorum numerum lon-
giſſime hominum ſuperare numerum. „ Quomodo ſi de ſitula ſtil-
„ la modica fluat, a portante negligitur; ita univerſa gentium mul-
„ titudo ſupernis miniſteriis comparata, ac Angelorum multitudi-
„ ni pro nihilo ducitur (*g*). Omnem Angelum (docet), qui in
„ Cælis minimus eſt, in terris cunctos homines anteire. Nos e-
„ nim in Angelos proficimus, non Angeli in nos " (*h*): eorum
nonnullos quatuor Mundi elementis præſidere (*i*); & ſingulos ſin-
gulis præeſſe gentibus (*k*); & unumquemque noſtrum habere An-
gelum Cuſtodem, ut multæ Scripturæ docent (*l*). Unde *magna*

V 4 *eſt di-*

(a) *Comment. in cap. 1. Matth. Tom. 7. p. 12. Ed. Par. Tom. 4. p. 7. part. 1.*

(b) *Epiſt. ad Pammach. 48. n. 21. p. 231. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 30. p. 242. part. 2.*

(c) *Contr. Elvid. p. 227. n. 19. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 142. part. 2.*

(d) *Comment. in epiſt. ad Tit. cap. 1. Tom. 7. p. 691. Ed. Par. Tom. 4. p. 411. part. 1.*

(e) *Contr. Pelag. lib. 2. n. 7. Tom. 2. p. 736. Ed. Par. Tom. 4. p. 515. part. 2.*

(f) *Adv. Jo. Hieroſol. n. 9. Tom. 2. p. 415. Ed. Par. Tom. 4. p. 311. part. 2.*

(g) *Comment. in Iſaj. lib. 11. cap. 40. Tom. 4. p. 488. Ed. Pariſ. Tom. 3. p. 305.*

(h) *Epiſt. ad Algaſ. 121. p. 847. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. p. 189. part. 1.*

(i) *Comment. epiſt. ad Gal. cap. 4. Tom. 7. p. 447. Ed. Par. Tom. 4. p. 266. part. 1.*

(k) *In Iſaj. lib. 6. cap. 14. Tom. 4. pag. 264. Ed. Par. Tom. 3. p. 166.*

(l) *Ibid. cap. 66. p. 822, Ed. Par. p. 510.*

S. HIERON. *eſt dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum* (*a*). Adeo de hac veritate certus eſt, ut in Epitaphio Paulæ ſcribat: *Teſtor Jeſum, & Sanctos ejus, ipſumque proprium Angelum, qui cuſtos fuit, & comes admirabilis fœminæ* (*b*): Et Doctorum omnium opinionem eſſe dicit, quod *aer iſte, qui Cælum, & terram medius dividens inane appellatur, plenus ſit contrariis fortitudinibus*, ideſt malis Angelis (*c*).

De Gratia, & libero arbitrio. „ Liberi arbitrii nos condidit Deus (ſcribit S. Hieronymus), nec „ ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur; alioquin ubi ne„ ceſſitas, nec corona eſt (*d*). Unde poteſt homo peccare, & non „ peccare, manum porrigere ad bonum, & malum, ut ſervetur „ arbitrii libertas " (*e*). Ita tamen " libertas arbitrii reſervanda „ eſt, ut in omnibus excellat gratia largitoris juxta illud prophe„ ticum: *Niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam*; &, *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei* (*f*). Quamvis enim propria voluntate ad Do„ minum revertamur; tamen, niſi ille nos traxerit, & cupidita„ tem noſtram ſuo roboraverit præſidio, ſalvi eſſe non poterimus „ (*g*). Ubi autem gratia, non operum retributio, ſed donantis „ eſt largitas, ut impleatur dictum Apoſtoli: *Non eſt volentis,* „ *neque currentis, ſed Dei miſerentis*: tamen velle, & nolle no„ ſtrum eſt, ipſumque, quod noſtrum eſt, ſine Dei miſeratione „ noſtrum non eſt (*h*). Velle, & currere meum eſt; ſed ipſum „ meum ſine Dei ſemper auxilio non erit meum. Dicit enim A„ poſtolus: *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere* (*i*); „ & Salvator in Evangelio: *Pater meus uſque modo operatur, &* „ *ego operor* (*k*). Semper largitor, ſemperque donator eſt. Non „ mihi ſufficit, quod ſemel donavit, niſi ſemper donaverit. Peto, „ ut accipiam, & cum accepero, rurſum peto. Avarus ſum ad ac„ cipienda beneficia Dei, nec ille deficit in dando, nec ego ſatior „ in accipiendo; quanto plus bibero, tanto plus ſitio (*l*).

Deus

(a) *In Matth. lib. 3. cap. 18. Tom. 7. p. 139. Ed. Pariſ. Tom. 4. p. 83. part. 1.*

(b) *Epiſt. 108. ad Euſtoch. Tom. 1. n. 2. p. 685. Ed. Pariſ. To. 4. p. 670.*

(c) *In epiſt. ad Epheſ. lib. 3. cap. 6. Tom. 7. p. 674. Ed. Par. Tom. 4. p. 401. part. 1.*

(d) *Adv. Jovin. lib. 2. n. 3. Tom. 2. p. 326. Ed. Par. Tom. 4. p. 195. part. 2.*

(e) *Adv. Pelag. lib. 3. n. 4. Tom. 2. p. 781. Ed. Par. Tom. 4. p. 540. part. 2.*

(f) *In Jer. lib. 4. cap. 18. Tom. 4. p. 959. Ed. Par. Tom. 3. p. 616.*

(g) *Ibid. cap. 3. p. 863. Ed. Par. Tom. 3. p. 545.*

(h) *Epiſt. 30. ad Demetr. n. 12. p. 983. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 97. p. 791. part. 2.*

(i) *Philip. 2. 13.* (k) *Joan. 5. 17.*

(l) *Epiſt. 133. ad Cteſiph. Tom. 1. n. 6. p. 1027. Ed. Par. Tom. 2. epiſt. 43. p. 478. part. 2.*

Digitized by Google

„ Deus poſſibilia mandavit.... Sed quia homines poſſibilia non
„ faciunt, idcirco omnis Mundus ſubditus eſt Deo, & indiget mi- S. Hieron.
„ ſericordia ejus (*a*). Sed multi præcepta Dei imbecillitate ſua, De poſſibili
„ non Sanctorum viribus æſtimantes putant eſſe impoſſibilia, quæ obſervantia
„ præcepta ſunt, & dicunt ſufficere virtutibus non odiſſe inimicos; præceptorum.
„ cæterum diligere plus præcepit, quam humana natura patiatur.
„ Sciendum eſt ergo, Chriſtum non impoſſibilia præcipere, ſed
„ perfecta, quæ fecit David in Saul, & Abſalon. Stephanus quo-
„ que Martyr pro inimicis lapidantibus deprecatus eſt .... Hæc
„ autem Jeſus & docuit, & fecit dicens: *Pater, ignoſce illis;*
„ *quod enim faciunt, neſciunt* (*b*).

„ *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus,* De voluntate
„ *& non ut convertatur a viis ſuis, & vivat?* Ergo (ſubdit) Dei ſalvandi
„ Hieronymus) Domini voluntas eſt omnes ſalvos fieri, & ad no- omnes.
„ titiam veritatis venire (*c*). Quod ſi quis reſponderit, quare
„ multi non ſunt ſalvati, ſi ipſe ſalvavit eos, & dilexit, & pe-
„ percit filiis ſuis, & redemit eos ſanguine ſuo, ſuſcepitque, &
„ exaltavit aſſumptos? Infertur cauſa perſpicua. Ipſi autem non
„ crediderunt, & exacerbaverunt Spiritum Sanctum ejus .... Vo-
„ luit itaque Deus ſalvare cupientes, ut voluntas haberet præ-
„ mium, ſed illi noluerunt credere.... Nec ſtatim in culpa eſt, ſi
„ plures credere noluerunt, ſed voluntas venientis hæc fuit, ut o-
„ mnes crederent, & ſalvarentur (*d*): adeo enim nos dilexit Chri-
„ ſtus, ut pro ſalute omnium Crucem ſuſtineret (*e*).

„ Omnia ſcorta, & publicæ colluvionis ſordes, impietas in De Baptiſmo.
„ Deum, parridicium, & inceſtus in parentes, atque in extraordi-
„ narias voluptates utriuſque ſexus mutata natura, Chriſti fonte
„ purgantur (*f*). Omnia nobis in Baptiſmate condonata ſunt cri-
„ mina; nec poſt indulgentiam, Judicis eſt metuenda ſeveritas, di-
„ cente Apoſtolo: *Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed*
„ *ſanctificati eſtis* (*g*). Chriſto in Baptiſmate conſepulti in Sacra-
„ menti verba juravimus pro nomine ejus non nos matri parcitu-
„ ros eſſe, non patri (*h*). Conferendi Baptiſmatis jus primo ad
„ Epiſcopos pertinet, poſtea ad Presbyteros, & Diaconos ex Epi-
„ ſcopi

(a) *Adv. Pelag. lib. 3. n. 3. p. 770. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 534. part. 2.*

(b) *In Matth. cap. 5. Tom. 7. p. 32. Ed. Par. Tom. 4. p. 19. part. 2.*

(c) *Comment. in Ezech. Tom. 5. p. 215. Ed. Par. Tom. 3. p. 826.*

(d) *In Iſaj. lib. 17. cap. 63. Tom. 4. p. 753. Ed. Pariſ. Tom. 3. p. 468. 469.*

(e) *Comment. epiſt. ad Epheſ. cap. 5. Tom. 7. p. 639. Ed. Par. Tom. 4. p. 380. part. 1.*

(f) *Epiſt. 69. ad Ocean. n. 3. p. 413. Tom. 1. Ed. Par. epiſt. 82. p. 648. Tom. 4. part. 2.*

(g) *Ibid. n. 4. p. 414.*

(h) *Epiſt. 14. ad Heliod. Tom. 1. p. 29. n. 2. Ed. Par. epiſt. 5. p. 7. Tom. 4. part. 2.*

[redacted]
S. HIERON.

„ ſcopi juſſione (*a*). Si tamen neceſſitas cogit, ſcimus etiam Laicis licere (*b*), adeo ut ſcelus non dati Baptiſmi referatur ad „ eos, qui dare noluerunt, maxime eo tempore, quo contradicere „ non poterant, qui accepturi erant, ſicut e regione ſalus infantium, majorum lucrum eſt " (*c*). Solemnis Baptiſmi tempus Paſcha, & Pentecoſtes (*d*). Conſuetudo etiam erat, ut iis, *qui baptizandi erant, per quadraginta dies traderent Magiſtri ſanctam, & adorandam Trinitatem* (*e*). In Baptiſmo autem jubebantur *pactum inire cum Diabolo, & dicere: renuntio tibi, Diabole, & pompæ tuæ, & vitiis tuis, & Mundo tuo, qui in maligno poſitus eſt* (*f*); & poſtea ab Occidente vertebantur in Orientem (*g*); credere etiam jubebantur *ſanctam Eccleſiam*, & *remiſſionem peccatorum* (*h*). Deinde ter mergebantur, ut unum appareat Trinitatis Sacramentum (*i*), licet tamen ter mergerentur, ut Trinitatis nomine baptizati Trinitatis unitatem confiterentur; unum tamen erat baptiſma. Mos erat in Occidentis Eccleſiis etiam Hieronymi ætate ſervatus, ut renatis in Chriſto vinum, & lac guſtandum tribueretur (*k*) ex antiqua Patrum traditione (*l*). Baptizatis vero manus imponebantur, & ita invocabatur Spiritus Sanctus (*m*), ideſt Confirmationis conferebatur Sacramentum.

De peccato originali, & Baptiſmo Infantium.

S. Hieronymus non aliam de peccato originali tenuit, prompſitque ſententiam ab illa, quam cæteri docuere Patres. Nam cum exponeret Jonam Prophetam, apertiſſime dixit, quod *etiam parvuli peccato offendentis Adam tenerentur obnoxii* (*n*). Quam veritatem confirmat adverſus Pelagianos teſtimonio Apoſtoli: *Regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſem etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adam, qui eſt forma futuri* (*o*) ſcribens: „ Omnes homines aut antiqui propagatoris Adæ, „ aut ſuo nomine tenentur obnoxii. Qui parvulus eſt, parentis in „ Ba-

---

(a) *Adv. Lucif. n. 9. p. 182. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 295. part. 2.*
(b) *Ibidem.*
(c) *Epiſt. 107. ad Læt. Tom. 1. p. 678. n. 6. Ed. Par. epiſt. 57. Tom. 4. p. 593. part. 2.*
(d) *In Zach. Tom. 6. p. 921. Ed. Par. Tom. 3. p. 1705.*
(e) *Adv. Jo. Hieroſ. Tom. 2. p. 419. Ed. Par. epiſt. 38. Tom. 4. p. 313. part. 2.*
(f) *In Matth. lib. 1. cap. 5. Tom. 7. p. 28. Ed. Par. Tom. 4. p. 17. part. 1.*
(g) *In Amos lib. 3. cap. 6. p. 322. Tom. 6. Ed. Par. Tom. 3. p. 1431.*
(h) *Adv. Lucif. Tom. 2. p. 184. Ed. Par. Tom. 4. p. 297. part. 2.*
(i) *In epiſt. ad Eph. lib. 2. cap. 4. Tom. 7. p. 610. Ed. Par. Tom. 4. p. 362. part. 2.*
(k) *In Iſaj. lib. 15. cap. 55. Tom. 4. p. 644. Ed. Par. Tom. 3. p. 401.*
(l) *Adv. Lucif. n. 8. p. 180. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 294. part. 2.*
(m) *Ibidem.*
(n) *S. Auguſt. lib. 1. contr. Julian. n. 34. p. 519. Tom. 10. Ed. Par.*
(o) *Ad Rom. 5. 14.*

Digitized by Google

„ Baptiſmo vinculo ſolvitur; qui ejus ætatis eſt, quæ poteſt ſape-
„ re, & alieno, & ſuo Chriſti ſanguine liberatur " (*a*). S. HIERON.
Panes propoſitionis, oblatio Melchiſedechi, & vitulus ſagina- De Eucharistia.
tus, quem Paterfamilias ob reditum filii occidere fecit, ſunt juxta
S. Hieronymum figuræ Euchariſtiæ. Sed ſubdit: „ Tantum intereſt
„ inter propoſitionis panes, & Corpus Chriſti, quantum inter-
„ umbram, & corpora, inter imaginem, & veritatem, inter ex-
„ emplaria futurorum, & ea ipſa, quæ per exemplaria præfigura-
„ bantur (*b*). Myſterium noſtrum (ſubdit) in illis verbis: *Tu es*
„ *Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech* (*c*), ſignifi-
„ catur: nequaquam per Aaron irrationabilibus victimis immolan-
„ dis, ſed oblato pane, & vino, ideſt, corpore, & ſanguine Do-
„ mini Jeſu (*d*); Vitulus ſaginatus, qui ad pœnitentium immo-
„ latur ſalutem, ipſe Salvator eſt, cujus quotidie carne paſcimur,
„ cruore potamur. Fidelis mecum lector intelligis, qua pinguedi-
„ ne ſaturati in ructum laudis ejus erumpimus.... Hoc convivium
„ quotidie celebratur, quotidie Pater filium recipit. Semper Chri-
„ ſtus credentibus immolatur (*e*). Salvator generis humani Pa-
„ ſcha fecit in Cœnaculo, & magno, latoque Cœnaculo, atque
„ omni ſorde purgato, ſtratoque & ad ſpirituale convivium præ-
„ parato, ubi Myſterium Corporis, & Sanguinis ſui tradidit Di-
„ ſcipulis, & æternam nobis Agni immaculati reliquit feſtivitatem
„ (*f*). Hujus Agni carnes quotidie immolant Sacerdotes ". De
quorum dignitate, & munditia ſic ſcribit S. Hieronymus: „ Ego
„ ſi fecero, ſi dixero quidpiam, quod reprehenſione dignum eſt,
„ de Sanctis egredior, & polluo vocabulum Chriſti, in quo mihi
„ blandior; quanto magis Pontifex, & Epiſcopus, quem oportet
„ eſſe ſine crimine, tantarumque virtutum, ut ſemper moretur in
„ Sanctis, & paratus ſit victimas offerre pro populo ſequeſter Ho-
„ minum, & Dei, & carnes Agni ſacro ore conficiens (*g*): *Quia*
„ *ſanctum oleum Chriſti Dei ſui ſuper eum eſt* (*h*). Abſit (ſub-
„ dit Hieronymus), ut de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui A-
„ poſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro ore conficiunt
„ (*i*).... Quid patitur Menſarum, & Viduarum Miniſter (id-
„ eſt

(a) *Adv. Pel. lib. 3. n. 18. p. 789. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 545. part. 2.*

(b) *Comment. in cap. 1. epiſt. ad Tit. Tom. 7. p. 712. Ed. Pariſ. Tom. 4. p. 418. part. 2.*

(c) *Pſalm. 109.*

(d) *Quæſt. Hebr. Tom. 3. p. 329. Ed. Par. Tom. 2. p. 520.*

(e) *Epiſt. ad Damaſ. 21. Tom. 1. p. 79. Ed. Par. Tom. 4. p. 155. 156. part. 1.*

(f) *In Ezech. lib. 12. cap. 41. Tom. 5. p. 498. Ed. Par. Tom. 3. p. 998.*

(g) *Epiſt. 64. ad Fabiol. Tom. 1. p. 356. n. 5. Ed. Par. Tom. 2. p. 577.*

(h) *Levit. 21. 12.*

(i) *Epiſt. 14. ad Heliod. p. 33. n. 8. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 5. p. 10. part. 2.*

S. HIERON.

„ eſt Diaconus), ut ſupra Presbyteros ſe tumidus efferat, ad quo-
„ rum preces Chriſti Corpus, Sanguiſque conficitur (*a*)? Omnes
„ Corpus Chriſti æqualiter accipimus . . . . quamquam pro acci-
„ pientium meritis diverſum fiat, quod unum eſt: qui enim man-
„ ducaverit, & biberit indigne, reus erit violati corporis, & ſan-
„ guinis Chriſti (*b*). Polluimus (repetit) panem, ideſt Corpus
„ Chriſti, quando indigni accedimus ad Altare, & ſordidi mun-
„ dum Sanguinem bibimus, & dicimus: *Menſa Domini deſpecta*
„ *eſt*. Non quod hoc aliquis audeat dicere, & quod impie cogitat
„ ſcelerata voce proferre, ſed opera peccantium deſpiciunt men-
„ ſam Dei (*c*). Quæris (ſcribit Hedibiæ S. Doctor) quomodo
„ accipiendum ſit illud Salvatoris apud Matthæum: *Dico autem*
„ *vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem*
„ *illum, quo bibam illud novum vobiſcum in Regno Patris mei*
„ (*d*). Ex hoc loco quidam mille annorum fabulam ſtruunt, in
„ quibus Chriſtum regnaturum corporaliter eſſe contendunt, & bi-
„ biturum vinum, quod ex illo tempore uſque ad conſummatio-
„ nem Mundi non biberit. Nos autem audiamus, panem, quem
„ fregit Dominus deditque Diſcipulis ſuis, eſſe corpus Domini
„ Salvatoris, ipſo dicente ad eos: *Accipite, & comedite; hoc eſt*
„ *Corpus meum* (*e*); & calicem illum eſſe, de quo iterum locu-
„ tus eſt: *Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim Sanguis meus Novi*
„ *Teſtamenti, qui pro multis effundetur* (*f*). Iſte eſt Calix, de
„ quo in Propheta legimus: *Calicem ſalutaris accipiam* (*g*); &
„ alibi: *Calix tuus inebrians quam præclarus eſt* (*h*) .... Ergo
„ panis, qui de Cælo deſcendit, Corpus eſt Domini; & vinum,
„ quod Diſcipulis dedit, Sanguis illius eſt Novi Teſtamenti, qui
„ pro multis effuſus eſt in remiſſionem peccatorum " (*i*). Profecto luculentius realem præſentiam aſtruere nequibat Doctor Maximus; quippe non ſolum dixit, panem, quem in Euchariſtia ſumimus, eſſe Corpus Chriſti, & vinum, quod bibimus, ejus Sanguinem; ſed addidit, *hunc panem de Cælo deſcendiſſe;* quæ profecto verba nonniſi de pane in Chriſti corpus tranſmutato queunt intelligi. Sed alio in loco præſentiam realem Chriſti in Sacramento non minus aperte & docet, & confitetur ſcribens: „ Poſtquam ty-
„ picum Paſcha fuit impletum, & Agni carnes cum Apoſtolis co-
„ mederat (Chriſtus), aſſumit panem, qui confortat cor hominis,
„ & ad verum Paſchæ tranſgreditur Sacramentum, ut quomodo in
„ præfi-

(a) *Epiſt.* 146. *ad Evang. p.* 1075. *n.* 1. *Tom.* 1. *Ed. Par. Tom.* 4. *epiſt.* 101. *p.* 802. *part.* 2.
(b) *Adv. Jovin. lib.* 2. *p.* 364. *n.* 25. *Tom.* 2. *Ed. Par. p.* 218. *p.* 2.
(c) *In Malach. cap.* 1. *Tom.* 6. *p.* 949. *Ed. Par. Tom.* 3. *p.* 1811.
(d) *Matth.* 26. 29. (e) *Matth.* 26. 27.
(f) *Ibidem.* (g) *Pſalm.* 115. 4.
(h) *Pſalm.* 22. 5.
(i) *Epiſt.* 120. *ad Hedib. n.* 2. *p.* 817. *Tom.* 1. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *p.* 171. *part.* 1.

S. HIERON.

,, præfiguratione ejus Melchiſedech Summus Dei Sacerdos panem,
,, & vinum offerens fecerat, ipſe quoque in veritate ſui Corporis,
,, & Sanguinis repræſentaret " (*a*). En typus, & veritas. Typus in Sacrificio Melchiſedech Sacerdotis Dei Altiſſimi, veritas in Sacrificio, & Myſterio Altaris noſtri. Nec omittendus S. Exuperius, de quo ſcribit Hieronymus, neminem illo ditiorem, *qui Corpus Domini caniſtro vimineo, & Sanguinem portabat in vitro* (*b*). Non dicit panem, & vinum, ſed *Corpus, & Sanguinem Domini*.

De Pœnitentia, & Confeſſione.

,, Peccatores (ſcribit Doctor Maximus) redimuntur ſanguine Sal-
,, vatoris aut in Domo Baptiſmatis, aut in Pœnitentia, quæ imi-
,, tatur Baptiſmatis gratiam per ineffabilem clementiam Salvato-
,, ris, qui non vult perire quemquam, nec delectatur mortibus
,, peccatorum, ſed ut convertantur, & vivant (*c*). Pœnitentia
,, eſt ſecunda poſt naufragium miſeris tabula, quam aſſumere jube-
,, tur peccator, ut maculas priſtinæ fœditatis cum Petro amaris
,, lacrymis abluat (*d*). Nihil ita repugnat Deo, quam cor im-
,, pœnitens. Solum crimen eſt, quod veniam conſequi non poteſt.
,, Si enim ei ignoſcitur poſt peccatum qui peccare deſiſtit, & ille
,, flectit judicem, qui rogat, impœnitens autem omnis ad iracun-
,, diam provocat judicantem. Solum deſperationis crimen eſt, quod
,, mederi nequeat (*e*). De nulla etiam re ſic iraſcitur Deus, quo-
,, modo ſi peccator ſuperbiat, & erectus, ac rigidus non flectatur
,, in fletum, nec miſericordiam poſtulet pro delicto " (*f*). Hinc
,, ſi quem Serpens Diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio
,, eum peccati veneno infecerit, ſi tacuerit, qui percuſſus eſt, &
,, non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri, ac Magiſtro
,, voluerit confiteri, magiſter, & frater, qui linguam habent ad
,, curandum, ei prodeſſe non poterunt. Si enim erubeſcat ægrotus
,, vulnus Medico confiteri, quod ignorat, medicina non curat "
(*g*). Epiſcopis, & Presbyteris Pœnitentiæ miniſterium commiſſum eſt. Ipſi ſunt, *qui Claves Regni Cælorum habentes, quodammodo ante Judicii diem judicant* (*h*). Ipſis dictum eſt in perſona Petri:

Tibi

(a) *In Matth. lib. 4. cap. 26. Tom. 7. p. 216. Ed. Par. Tom. 4. p. 128. part. 1.*

(b) *Epiſt. 125. ad Ruſt. Tom. 1. p. 941. n. 20. Ed. Par. Tom. 4. p. 778. part. 2.*

(c) *Adv. Pelag. lib. 1. n. 33. Tom. 2. p. 716. Ed. Par. Tom. 4. p. 504. part. 2.*

(d) *Epiſt. 130. ad Demetr. Tom. 1. p. 980. n. 9. Ed. Par. Tom. 4. p. 790. part. 4.*

(e) *Epiſt. ad Sabinian. 147. Tom. 1. p. 1080. n. 3. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 93. p. 756. part. 1.*

(f) *Comment. ad Epheſ. lib. 3. p. 644. Tom. 7. Ed. Pariſ. Tom. 4. p. 382. part. 2.*

(g) *In Eccleſ. cap. 10. Tom. 3. p. 474. Ed. Par. Tom. 2. p. 774.*

(h) *Epiſt. ad Heliod. 14. n. 8. p. 33. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. p. 10. part. 2.*

S. HIERON. *Tibi dabo claves Regni Cælorum: quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in Cælis; & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in Cælis* (a).

De publica Pœnitentia. Clerici nec ævo S. Hieronymi publicæ adjiciebantur pœnitentiæ; ſed in Monaſterio detrudebantur, ut inibi ſua expiarent ſcelera, & lacrymis crimina delerent; ut apparet ex ejus ad Sabinianum Diaconum, qui Virginem conſtupraverat, epiſtola, qua illum hortatur, ut *ageret pœnitentiam, & in cilicio, & cinere volutaretur, ut ſolitudinem peteret, ut viveret in Monaſterio, ut Dei miſericordiam jugibus lacrymis imploraret* (b). Laici vero ad publicam ſuorum peccatorum pœnitentiam juxta Canones peragendam adigebantur.

De Ordine Sacro. Ordo Sacramentum eſt a Chriſto Domino inſtitutum, ejus Miniſter eſt Epiſcopus ſolus (c). „ Ordinatio vero Clericorum non „ ſolum ad imprecationem vocis, ſed ad impoſitionem impletur „ manus; nemini tamen cito imponendæ manus. Non eſt enim „ peccatum leve mittere margaritas ante porcos, & dare Sanctum „ canibus, ut Ordinationem Clericorum nequaquam ſanctis, & „ in lege doctiſſimis, ſed aſſeclis ſuis tribuere, & vilium officio„ rum Miniſtris; quodque his dedecoroſius eſt, muliercularum pre„ cibus " (d). Cum autem Apoſtolus jubeat, ne in Epiſcopum, vel Presbyterum aſſumatur Neophytus, *ne in ſuperbiam elatus in judicium incidat Diaboli* (e) „ quis non exemplo verum probet? „ Ignorat momentaneus Sacerdos humilitatem, & manſuetudinem „ ruſticorum; ignorat blanditias chriſtianas; neſcit ſeipſum conte„ mnere, de dignitate transfertur ad dignitatem: non jejunavit, „ non flevit, non mores ſuos ſæpe reprehendit, & aſſidua medita„ tione correxit, non ſubſtantiam pauperibus erogavit " (f). Non cenſebat S. Hieronymus, virum, qui ante Baptiſmum uxorem habuerat, & poſt Baptiſmum alteram duxerat, bigamiæ impedimento detineri, ut ad Sacros Ordines conſcendere nequiret (g). Verum hanc opinionem improbarunt Innocentius Papa I. (h), S. Ambroſius (i), & S. Auguſtinus (k). In Eccleſiaſtica Hierarchia *alium ordinem Pontifex tenet, alium Sacerdos, alium Levita, alium*

(a) *Matth.* 16. 19.
(b) *Ad Sabin. epiſt.* 147. *Tom.* 1. *p.* 1085. *n.* 8. *Ed. Par. Tom.* 4. *epiſt.* 93. *p.* 758. *part.* 2.
(c) *Ad Evang. epiſt.* 146. *p.* 1076. *Tom.* 1. *n.* 1. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *p.* 803. *part.* 2.
(d) *In Iſaj. lib.* 16. *cap.* 58. *p.* 695. *Tom.* 4. *Ed. Par. Tom.* 3. *p.* 432.
(e) *Ad Timoth.* 1. 3. *v.* 6.
(f) *Epiſt.* 69. *ad Ocean. Tom.* 1. *p.* 422. *n.* 9. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 653. *part.* 2.
(g) *Ibid. p.* 423.
(h) *Epiſt. ad Vict. Epiſc. Rothomag. cap.* 5. *p.* 1250. *Tom.* 2. *Concil.*
(i) *De Offic. lib.* 1. *cap.* 50. *n.* 257. *p.* 66. *Tom.* 2. *Ed. Par.*
(k) *De Bon. conjug. cap.* 18. *n.* 21. *p.* 331. *Tom.* 6. *Ed. Par.*

Digitized by Google

S. HIERON.

lium Janitores, *alium Æditui* (*a*), *Lectores*, *Acolythi*, *Pſalmiſtæ* (*b*). Erat & apud Montaniſtas Hierarchia quædam, at a Catholica longe diverſa. „ Apud nos (ſcribit Hieronymus) Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent, apud eos Epiſcopus tertius eſt: Habent enim primos de Pepuſa Phrygiæ Patriarchas, ſecundos quos appellant Cenonas, atque ita in tertium, id eſt pene ultimum locum Epiſcopi devolvuntur, quaſi exinde ambitioſior Religio fiat, ſi quod apud nos primum eſt, apud illos noviſſimum ſit " (*c*). In Laodiceno Concilio *Can.* 8. mentio fit de Montaniſtarum Clero, & quidem deſignantur, qui *Maximi* vocabantur. Hos probabile eſt fuiſſe vel Patriarchas, vel Cenones (*d*). Inter Traditiones Apoſtolico-divinas recenſet Hierarchiam Epiſcoporum, Preſbyterorum, & Diaconorum ſcribens: „ Et ut ſciamus, Traditiones Apoſtolicas ſumptas de Veteri Teſtamento, quod Aaron, & Filii ejus, atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi vendicent in Eccleſia " (*e*). Ex hac comparatione Summi Aaron Sacerdotis, Filiorum ejus, & Levitarum cum Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconibus aperte indicat, & agnoſcit ſupereminentiam ordinis, & gradus inter Miniſtros, & Epiſcoporum ſupra Presbyteros majoritatem. Cum tamen ex hac ad Evangelum epiſtola nonnulli æqualitatem Epiſcoporum cum Presbyteris ſe deducere glorientur, audiendus Hieronymus; quid alibi ſentiat, & doceat. In epiſtola ad Nepotianum Presbyterum ſcribit: *Quod Aaron*, *& filii ejus*, *hoc eſſe Epiſcopos*, *& Presbyteros novimus.... Eſto ſubjectus Pontifici tuo*, *& quaſi animæ parentem ſuſcipe* (*f*). Adverſus Luciferianos vero ſcribit: „ Eccleſiæ ſalus in Summi Sacerdotis dignitate pendet, cui ſi non exors quædam, & ab omnibus eminens detur poteſtas, tot in Eccleſiis efficientur ſchiſmata, quot Sacerdotes. Baptizatos niſi per manus Epiſcoporum accipere Spiritum Sanctum, & hanc obſervantiam ex ea auctoritate deſcendere, quod poſt aſcenſum Domini Spiritus Sanctus ad Apoſtolos deſcendit (*g*). Ubicumque fuerit Epiſcopus ſive Romæ, ſive Eugubii, ſive Conſtantinopoli, ſive Rhegii, ſive Alexandriæ, ... ejuſdem meriti, ejuſdem eſt & Sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit. Cæterum omnes

De Hierarchia Eccleſiaſtica, & de præeminentia Epiſcoporum ſupra Presbyteros.

(a) *Adv. Jovin. n.* 28. *p.* 369. *Tom.* 2. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 220. *part.* 2.
(b) *Epiſt.* 52. *ad Nepot. Tom.* 1. *p.* 258. *n.* 5. *Ed. Par. epiſt.* 34. *Tom.* 4. *p.* 265. *part.* 2.
(c) *Epiſt.* 41. *ad Marcel. Tom.* 1. *p.* 187. *n.* 3. *Ed. Par. epiſt.* 27. *Tom.* 4. *p.* 65. *part.* 2.
(d) *Tom.* 1. *Concil. p.* 1498.
(e) *Epiſt.* 146. *ad Evang. n.* 2. *p.* 1077. *Tom.* 1. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 803. *part.* 2.
(f) *Epiſt.* 52. *p.* 260. *n.* 7. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 261. *p.* 2.
(g) *Adv. Lucif. Tom.* 2. *p.* 182. *n.* 9. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 295. *part.* 2.

S. HIERON.

„ mnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt (*a*). Epiſcopi habent conſtituendi Presbyteros per urbes ſingulas poteſtatem " (*b*).

De Matrimonio.

„ Neque nos (ſcribit Hieronymus) Tatiani Principis Encratitarum errore decepti omnem coitum ſpurcum putamus, qui non ſolum nuptias, ſed cibos quoque, quos Deus creavit ad utendum, damnat & reprobat.... Non ignoramus honorabiles nuptias, & cubile immaculatum. Legimus primam Dei ſententiam: *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram*. Sed ita nuptias recipimus, ut virginitatem, quæ de nuptiis naſcitur, præferamus (*c*)". Profecto poſt tam apertam veræ fidei profeſſionem quis damnati Matrimonii reum compellabit Hieronymum? Sed addit præterea: „ Nos ſecundas nuptias non tam appetimus, quam concedimus, Paulo jubente, ut *viduæ adoleſcentulæ nubant:* illi (Montaniſtæ) in tantum putant ſcelerata conjugia iterata, ut quicumque hoc fecerit, adulter habeatur (*d*). ApeRiant, quæſo, aures obtrectatores mei, & videant me ſecundas, & tertias nuptias conceſſiſſe in Domino. Qui ſecundas, & tertias non damnavi, primum potui damnare matrimonium (*e*)?

De Eccleſia.

Poſtquam dixerat Hieronymus, ſe Cathedræ Petri communione conſociari, ſubdit: „ Supra illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, prophanus eſt. Si quis in Noe Arca non fuerit, peribit regnante Diluvio (*f*). In hac igitur Eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata uſque in hanc diem durat (*g*).... Arca Noe Eccleſiæ typus fuit.... Ut in illa omnium animalium genera, ita & in hac univerſarum & gentium, & morum homines ſunt. Ut ibi pardus, & hœdi, lupus, & agni; ita & hic juſti, & peccatores, ideſt vaſa aurea, & argentea cum ligneis, & fictilibus commorantur (*h*). Et quomodo caput plurima ſibi habet membra ſubjecta, ex quibus ſunt nonnulla vitioſa, & debilia: ita D. N. J. C. cum ſit caput Eccleſiæ, habet membra eos o-

„ mnes

(a) *Epiſt. 146. ad Evang. Tom. 1. p. 1076. n. 1. Ed. Par. Tom. 4. p. 803. part. 2.*

(b) *In Epiſt. ad Tit. cap. 1. Tom. 7. p. 694. Ed. Par. Tom. 4. p. 412. part. 2.*

(c) *Epiſt. 48. ad Pammach. p. 211. n. 2. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 3. p. 230. part. 2.*

(d) *Epiſt. 41. ad Marcel. p. 183. n. 3. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. p. 64. part. 2.*

(e) *Epiſt. 48. ad Pammach. p. 214. n. 6. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. epiſt 30. p. 232. part. 2.*

(f) *Epiſt. 15. ad Damaſ. p. 38. n. 2. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. part. 2. p. 19. p. 2.*

(g) *Adv. Lucif. p. 201. n. 27. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 306. part. 2.*

(h) *Ibid. p. 195. n. 22. Ed. Par. p. 302.*

S. HIERON.

,, mnes, qui in Eccleſia congregantur tam ſanctos videlicet, quam
,, peccatores; ſed ſanctos voluntate, peccatores vero ſibi neceſſita-
,, te ſubjectos " (*a*).

De Primatu S. Petri.

,, Supra Petrum (ſcribit Hieronymus) fundatur Eccleſia, licet
,, id ipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti Cla-
,, ves Regni Cælorum accipiant.... tamen propterea inter duode-
,, cim unus eligitur, ut capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occa-
,, ſio " (*b*). Comparat S. Petrum cum Platone ſic ſcribens:
,, Ut Plato fuit Princeps Philoſophorum, ita Petrus Apoſtolorum
,, fuit, ſuper quem Eccleſia Domini ſtabili mole fundata eſt, quæ
,, nec impetu fluminis, nec ulla tempeſtate concutitur " (*c*).

De Sanctorum Reliquiis.

,, Nos non Martyrum Reliquias, ne Solem quidem, nec Lu-
,, nam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubim, non Se-
,, raphim, & omne nomen, quod nominatur & in præſenti ſæcu-
,, lo, & in futuro, colimus, & adoramus, ne ſerviamus Creatu-
,, ræ potius, quam Creatori, qui eſt benedictus in ſæcula. Hono-
,, ramus autem Reliquias Martyrum, ut eum, cujus ſunt Marty-
,, res, adoremus. Honoramus ſervos, ut honor ſervorum redundet
,, ad Dominum, qui ait: *Qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit* (*d*). Mar-
,, tyrum ubique ſepulchra veneramur, & ſanctam ſavillam oculis
,, apponentes, ſi liceat, etiam ore contingimus " (*e*).

De interceſſione Sanctorum.

,, Si Apoſtoli, & Martyres (dicit Hieronymus) adhuc in cor-
,, pore conſtituti poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe adhuc
,, debent eſſe ſolliciti; quanto magis poſt coronas, victorias, &
,, triumphos?... poſtquam cum Chriſto eſſe cœperint, minus va-
,, lebunt " (*f*)? Docet etiam Sanctos pro conſanguineis, & ami-
cis orare (*g*).

De adoratione, & ſigno Crucis.

De Sancta Paula ſcribit Hieronymus, proſtratam ante Crucem
quaſi pendentem Dominum adoraſſe (*h*); & quod in ærumnis, ac
afflictionibus os, ſtomachumque ſignabat, & matris dolorem Cru-
cis nitebatur impreſſione lenire (*i*). Demetriadem Virginem hor-

(a) *In epiſt. ad Epheſ. lib. 1. cap. 1. p. 568. Tom. 7. Ed. Par. Tom. 4. p. 336. part. 1.*

(b) *Adv. Jovin. lib. 1. n. 26. p. 279. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 168. part. 2.*

(c) *Adv. Pelag. p. 693. n. 14.* Tom. 2. *Ed. Par. Tom. 4. p. 491. part. 2.*

(d) *Epiſt. 109. ad Ripar. Tom. 1. p. 720. n. 1. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 37. p. 279. part. 2.*

(e) *Epiſt. 46. ad Marcel. Tom. 1. p. 203. n. 8. Ed. Par. Tom. 4. part. 2. p. 550.*

(f) *Adv. Vigil. p. 393. n. 7. Tom. 2. Ed. Par. Tom. 4. p. 283. part. 2.*

(g) *Epiſt. 14. ad Heliod. p. 29. n. 3. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 5. p. 7. Et epiſt. 39. ad Paul. Tom. 1. p. 183. n. 6. Ed. Par. Tom. 4. p. 59. part. 2.*

(h) *Epiſt. 108. ad Euſtoch. Tom. 1. p. 691. n. 9. Ed. Par. epiſt. 86. Tom. 4. p. 673. part. 2.*

(i) *Ibid. p. 708. n. 20.*

S. HIERON. tatur, ut *crebro ſignaculo Crucis muniat frontem ſuam, ne exterminator Ægypti in eâ locum reperiat* (*a*). Euſtochio quoque commendat, ut *ad omnem actum, ad omnem inceſſum manus pingat Domini Crucem* (*b*). Glorioſos de Dæmone reportatos ab Hilarione triumphos virtuti Crucis tribuit ſcribens: „ Quadam nocte „ infantum cœpit audire vagitus, balatus pecorum, mugitus bo- „ vum, planctum quaſi muliercularum, leonum rugitus, murmur „ exercitus, & rurſus variarum portenta vocum, ut ante ſonitu, „ quam aſpectu territus cederet. Intellexit Dæmonum ludibria, & „ provolutus genibus Chriſti Crucem ſignavit in fronte, talique „ armatus caſſide, & lorica fidei circumdatus jacens fortius præ- „ liabatur, quodammodo videre deſiderans, quos horrebat audire, „ & ſollicitis oculis huc illucque circumſpiciens. Cum interim ex „ improviſo, ſplendente luna cernit rhedam ferventibus equis ſu- „ per ſe irruere, cumque inclamaſſet Jeſum, ante oculos ejus re- „ pentino Terræ hiatu pompa omnis abſorpta eſt (*c*). Vexilla „ Militum Crucis inſignia ſunt. Regum purpuras, & ardentes „ Diadematum gemmas patibuli ſalutaris pictura condecorat " (*d*).

De Jejunio. „ Nos unam Quadrageſimam (ſcribit Hieronymus) ſecundum „ traditionem Apoſtolorum toto nobis orbe congruo jejunamus. „ Montaniſtæ tres in anno faciunt Quadrageſimas, quaſi tres paſſi „ ſint Salvatores. Non quod & per totum annum, excepta Pen- „ tecoſte, jejunare non liceat, ſed quod aliud ſit neceſſitate, aliud „ voluntate munus offerre " (*e*). Mos erat Romæ, & in Hiſpaniis in Sabbato jejunare (*f*). Monachi Tabennarum bis in hebdomada jejunabant feria quarta, & ſexta, excepto paſchali tempore, reliquis diebus cœnæ vertebantur in prandia (*g*). Vinum tantum ſenes accipiebant, quibus cum parvulis ſæpe fiebat prandium propter nimium regionis æſtum. Quidam nonniſi veſpere comedebant, & quidem modice; alii tum in prandio, tum in cœna nonniſi unum guſtabant ferculum, quidam e menſa ſolo pane guſtato ſurgebant. Menſa uno eodemque tempore ſternebatur. Qui cibum in cellulis ſumebant, ſecum deferebant nonniſi panem, aquam, & ſal ſemel in die, vel biduo ſumenda. At ſeverior S. Hilarionis

---

(a) *Epiſt. 130. p. 980. n. 9. Tom. 1. Ed. Par. epiſt. 97. Tom. 4. p. 790. part. 2.*

(b) *Epiſt. 22. p. 119. n. 37. Tom. 1. Ed. Par. epiſt. 18. Tom. 4. p. 46. part. 2.*

(c) *In Vit. S. Hilar. Tom. 2. p. 16. n. 6. Ed. Par. Tom. 4. p. 76. part. 2.*

(d) *Epiſt. 107. ad Lætam Tom. 1. p. 673. n. 2. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 591. part. 2.*

(e) *Epiſt. 41. ad Marcel. Tom. 1. p. 187. n. 3. Ed. Par. Tom. 4. p. 63. part. 2.*

(f) *Epiſt. 71. ad Lucin. Tom. 1. p. 432. n. 6. Ed. Par. Tom. 4. p. 579. part. 2.*

(g) *Præf. Reg. S. Pach. apud Holſt. Cod. Reg. Tom. 1. p. 61. n. 5.*

Digitized by Google

his vivendi ratio. Nam „ cum eſſet annorum quindecim, ſolitu- S. Hieron.
„ dinem ingreſſus eſt; interdicto ſibi panis eſu, quindecim tantum
„ caricas poſt ſolis occaſum comedebat (*a*). Cum vero titillabat
„ ſenſus, fame corpus conficiebat.... herbarum ſucco, & paucis
„ caricis poſt triduum, vel quatriduum deficientem animam ſuſten-
„ tabat (*b*)... A viceſimo primo anno uſque ad viceſimum ſe-
„ ptimum, tribus annis dimidium lentis ſextarium madefactum
„ aqua frigida comedit, & aliis tribus panem aridum cum ſale &
„ aqua. Porro a viceſimo ſeptimo uſque ad triceſimum herbis
„ agreſtibus, & virgultorum quorumdam radicibus ſuſtentatus eſt.
„ A triceſimo autem primo uſque ad triceſimum quintum ſex un-
„ cias hordeacei panis, & coctum modice olus abſque oleo in ci-
„ bo habuit. Sentiens autem caligare oculos ſuos, & totum cor-
„ pus impetigine, & pumicea quadam ſubredine contrahi ad ſupe-
„ riorem victum adjecit oleum, & uſque ſexageſimum tertium vi-
„ tæ ſuæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu.... Inde cum ſe
„ videret corpore defatigatum, & propinquam putaſſet imminere
„ mortem, a ſexageſimo anno uſque ad octuageſimum pane abſti-
„ nuit.... Fiebat autem ei de farina, & comminuto olere ſorbi-
„ tiuncula, cibo, & potu vix quinque uncias appendentibus; ſicque
„ complens ordinem vitæ nunquam ante ſolis occaſum, nec in die-
„ bus feſtis, nec in graviſſima valetudine ſolvit jejunium " (*c*).
Aſellæ quoque Romanæ, & quidem nobiliſſimæ Virginis jejunia ſic
deſcribit Hieronymus: „ Jejunium pro ludo habuit, inediam pro
„ refectione. Et cum non veſcendi deſiderium, ſed humana confe-
„ ctio ad cibum traheret, pane, ſale, & aqua frigida concitabat
„ magis eſuriem, quam reſtinguebat (*d*).... Cumque per omnem
„ annum jugi jejunio paſceretur biduo, triduoque ſic permanens,
„ tum vero in Quadrageſima navigii ſui vela tendebat, omnes
„ pene hebdomadas vultu lætante conjungens. Et quod impoſſibile
„ forſitan eſt hominibus ad credendum, ita ad quinquagenariam
„ pervenit ætatem, ut non doleret ſtomachum, non viſcerum cru-
„ ciaretur injuria .... ſed ſana corpore, ſanior anima " (*e*). Hæc
tamen exempla potius ut admiranda, quam ut imitanda proponit
Hieronymus, qui ſic Furiam inſtruit. „ Parcus cibus, & venter
„ ſemper eſuriens triduanis jejuniis præfertur, & multo melius eſt
„ quotidie parum, quam raro ſatis ſumere (*f*). Diſplicent mihi
„ (ſubdit inſtruens Lætam) in teneris maxime ætatibus longa, &

X 2 „ immo-

(a) *Vit. S. Hilar. Tom.* 2. *p.* 15. *n.* 4. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 76. *part.* 2.
(b) *Ibid. n.* 5.
(c) *Ibid. n.* 11. *p.* 17.
(d) *Epiſt.* 24. *ad Marcell. Tom.* 1. *p.* 127. *n.* 3. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 53. *part.* 2.
(e) *Ibid. n.* 4. *p.* 128.
(f) *Epiſt.* 54. *p.* 286. *n.* 10. *Tom.* 1. *Ed. Par. Tom.* 4. *epiſt.* 47. *p.* 558. *part.* 2.

S. HIERON. „ immoderata jejunia, in quibus junguntur hebdomades, & oleum „ in cibo, ac poma vetantur " (*a*).

De Monachis. Ea tantummodo hic ex Hieronymo decerpemus, quæ de Cœnobitis ſcribit: „ Prima apud eos confœderatio eſt obedire Majoribus, & quidquid juſſerint, facere. Diviſi ſunt per Decurias, „ atque Centurias, ita ut novem hominibus decimus præſit, & „ rurſus decem præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat. Manent ſeparati ſejunctis cellulis. Uſque ad horam nonam, ut inſtitutum „ eſt, nemo pergit ad alium, exceptis his Decanis, quos diximus, „ ut, ſi cogitationibus forte quis fluctuat, illius conſoletur alloquiis. Poſt horam nonam in commune concurritur, Pſalmi reſonant, Scripturæ recitantur ex more. Et completis orationibus, „ cunctiſque reſidentibus, medius, quem Patrem vocant, incipit „ diſputare. Quo loquente tantum ſilentium fit, ut nemo alium „ reſpicere, nemo audeat excreare. Dicentis laus in fletu eſt audientium. Tacitæ volvuntur per ora lacrymæ, & ne in ſingultus quidem erumpit dolor. Cum vero de Regno Chriſti, & de „ futura beatitudine, & de gloria cœperit annuntiare ventura, videas cunctos moderato ſuſpirio, & oculis ad Cælum levatis intra ſe dicere: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam* (*b*)? Poſt hæc concilium ſolvitur, & unaquæque „ decuria cum ſuo parente pergit ad menſas, quibus per ſingulas „ hebdomadas viciſſim miniſtrant. Nullus in cibo ſtrepitus eſt, nemo comedens loquitur. Vivitur pane, leguminibus, & oleribus, „ quæ ſale ſolo condiuntur. Vinum tantum ſenes accipiunt, quibus cum parvulis ſæpe fit prandium, ut aliorum feſſa ſuſtentetur „ ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehinc conſurgunt pariter, & hymno dicto ad præſepia redeunt, ibique uſque ad „ veſperam cum ſuis unuſquiſque loquitur, & dicit: Vidiſtis illum, & illum, quanta in ipſo ſit gratia? quantum ſilentium, „ quam moderatus inceſſus? Si infirmum viderint, conſolantur, ſi „ in Dei amore ferventem, cohortantur ad ſtudium. Et quia nocte extra orationes publicas in ſuo cubili unuſquiſque vigilat, „ circumeunt cellulas ſingulorum, & aure appoſita quid faciat, diligenter explorant. Quem tardiorem deprehendunt, non increpant; ſed diſſimulato, quod norunt, eum ſæpius viſitant, & „ prius incipientes provocant magis orare, quam cogunt. Opus „ diei ſtatum eſt, quod Decano redditum fertur ad Œconomum, „ qui & ipſe per ſingulos menſes Patri omnium cum magno tremore reddit rationem. A quo etiam cibi, cum facti fuerint, „ prægustantur; & quia non licet cuiquam dicere: tunicam, & „ ſagum, textaque juncis ſtrata non habeo, ille ita univerſa moderatur, ut nemo quid poſtulet, nemo dehabeat. Si quis vero

„ cœpe-

(a) *Epiſt.* 107. *Tom.* 1. *p.* 681. *n.* 10. *Ed. Par. Tom.* 4. *epiſt.* 57. *pag.* 595.
(b) *Pſalm.* 54. 7.

„ cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiorem, & tantum „ ſenum miniſterio conſovetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Dominicis diebus orationi tantum, & lectionibus vacant; quod quidem & omni tempore completis opuſculis faciunt. Quotidie aliquid de Scripturis diſcitur. Jejunium totius anni æquale eſt, excepta Quadrageſima, in qua conceditur diſtrictius vivere. A Pentecoſte cœnæ mutantur in prandia, quo & traditioni Eccleſiaſticæ ſatis fiat, & venter cibo non oneretur duplicato. Tales Philo Platonici ſermonis imitator, tales Joſephus Græcus Livius in ſecunda Judaicæ captivitatis hiſtoria Eſſenos refert " (*a*). Ante adventum in Italiam S. Athanaſii „ nulla nobilium fœminarum noverat Romæ propoſitum Monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominioſum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen aſſumere. Marcella ab Alexandrinis Sacerdotibus, Papaque Athanaſio, & poſtea Petro.... vitam Beati Antonii adhuc tunc viventis, Monaſteriorumque in Thebaide Pachomii, & Virginum, & Viduarum didicit diſciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Chriſto placere cognoverat. Hanc multos poſt annos imitata eſt Sophronia, & aliæ " (*b*). Pammachius Senator Romanus Sanctæ Paulæ filius, quod in fœminis præſtiterat Marcella, hoc ille in viris perfecit: Nam defuncta conjuge primus monaſticam vitam Romæ eſt amplexatus. Hinc de illo ſcribit Hieronymus: „ Cunctis Pammachius meus ſapientior, potentior, nobilior, magnus in magnis, primus in primis, Protopater Monachorum " (*c*). Non erant Monaſteria in Palæſtina, nec quiſquam Monachum ante S. Hilarionem in Syria noverat (*d*). Ipſe primus in hac provincia Monaſticam profeſſus eſt vitam, & normam iis, qui poſt illum eam ſunt amplexati, reliquit. „ Præter virorum Monaſterium (quod Bethlehemi extruxerat S. Paula), & quod viris tradiderat gubernandum, plures Virgines, quas e diverſis provinciis congregarat, tam nobiles, quam medii, & infimi generis in tres turmas, Monaſteriaque diviſit ita dumtaxat, ut in opere, & cibo ſeparatæ pſalmodiis, & orationibus jungerentur. Poſt *Alleluja* cantatum (quo ſigno vocabantur ad Collectam) nulli reſidere licitum erat. Sed prima, ſeu inter primas veniens cæterarum opperiebatur adventum pudore, & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore. Mane hora Tertia, Sexta, Nona, Veſpe-

S. Hieron.

X 3 „ re,

(a) *Epiſt. 22. ad Euſtoch. Tom. 1. p. 117. n. 35. Ed. Par. Tom. 4. p. 46. part. 2.*

(b) *Epiſt. 122. ad Princip. Tom. 1. p. 948. n. 5. Ed. Par. Tom. 4. p. 780. part. 2.*

(c) *Epiſt. 66. ad Pammach. Tom. 1. p. 394. n. 4. Ed. Par. epiſt. 54. p. 583. Tom. 4. part. 2.*

(d) *In Vit. S. Hilar. Tom. 2. p. 19. n. 14. Ed. Par. Tom. 4. p. 78. part. 2.*

Digitized by Google

S. Hieron.

,, re, Noctis medio per ordinem Pſalterium cantabant. Nec lice-
,, bat cuiquam Sororum ignorare Pſalmos, & non de Scripturis
,, Sanctis aliquid quotidie diſcere. Die tantum Dominico ad Ec-
,, cleſiam procedebant, ex cujus habitabant latere. Et unumquod-
,, que agmen Matrem propriam ſequebatur: atque inde pariter re-
,, vertentes inſtabant operi diſtributo, & vel ſibi, vel cæteris in-
,, dumenta faciebant. Si qua erat nobilis, non permittebatur de
,, domo ſua habere comitem, ne veterum actuum memor, & la-
,, ſcivientis infantiæ errorem refricaret antiquum, & crebra confa-
,, bulatione renovaret. Unus omnium habitus. Linteamine ad ter-
,, gendas ſolum manus utebantur. A viris tanta ſeparatio, ut a
,, ſpadonibus quoque eas ſejungeret, ne ullam daret occaſionem
,, linguæ maledicæ, quæ Sanctos carpere ſolita eſt in ſolatium de-
,, linquendi. Si qua vel tardior veniebat ad Pſalmos, vel erat in
,, opere pigrior, variis eam modis aggrediebatur. Si erat iracunda,
,, blanditiis; ſi patiens, correptione illud Apoſtoli imitans: *Quid*
,, *vultis? In virga veniam ad vos, an in ſpiritu lenitatis, &*
,, *manſuetudinis* (*a*)? Excepto victu, & veſtitu, nullam habere
,, quidquam patiebatur, dicente Paulo: *Habentes victum, & ve-*
,, *ſtitum, his contenti ſimus* (*b*); ne conſuetudine plus habendi
,, præberet locum avaritiæ, quæ nullis expletur opibus, & quanto
,, amplius habuerit, plus requirit. Jurgantes inter ſe ſermone le-
,, niſſimo fœderabat. Laſcivientem adoleſcentularum carnem crebris,
,, & duplicatis frangebat jejuniis, malens eis ſtomachum dolere,
,, quam mentem. Si vidiſſet aliquam comptiorem, contractione
,, frontis, & vultus triſtitia arguebat errantem, dicens, munditiam
,, corporis, atque veſtitus animæ eſſe immunditiam .... Quam
,, linguoſam, garrulam, atque procacem, rixiſque perſpexerat dele-
,, ctari, & ſæpius commonitam nolle converti, inter ultimas, &
,, extra conventum Sororum, & ad fores triclinii orare faciebat, &
,, ſeparatim cibum capere, ut quam objurgatio non correxerat,
,, emendaret pudor. Furtum quaſi ſacrilegium deteſtabatur. Et
,, quod inter ſæculi homines vel leve putatur, vel nihil, hoc in
,, Monaſteriis graviſſimum dicebat eſſe delictum. Quid memorem
,, clementiam, & ſedulitatem in ægrotantes, quas miris obſequiis
,, & miniſteriis confovebat? Cumque aliis languentibus large præ-
,, beret omnia, & eſum quoque exhiberet carnium; ſi quando ipſa
,, ægrotaſſet, ſibi non indulgebat, & in eo inæqualis videbatur,
,, quod in aliis clementiam, in ſe duritiam commutabat " (*c*).

De Oratione, de Horis Canonicis, & de diſciplina Eccleſiaſtica.

,, Quamquam Apoſtolus (ſcribit Hieronymus) orare nos ſem-
,, per jubeat, & Sanctis etiam ipſe ſit ſomnus oratio; ſic tamen
,, diviſas orandi horas debemus habere, ut ſi forte aliquo fueri-

,, mus

(a) 1. *Corinth.* 4. 21.
(b) 1. *ad Timoth.* 6. 8.
(c) *Epiſt.* 108. *ad Euſtoch. Tom.* 1. *p.* 705. *n.* 19. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 681. *part.* 2.

Digitized by Google

„ mus opere detenti, ipſum nos ad officium tempus admoneat. S. HIERON.
„ Horam Tertiam, Sextam, Nonam, diluculum quoque, & veſ-
„ peram nemo eſt, qui neſciat. Nec cibi ſumantur, niſi oratio-
„ ne præmiſſa, nec recedatur a menſa, niſi referatur Creatori gra-
„ tia. Noctibus bis, terque ſurgendum; revolvenda, quæ de
„ Scripturis memoriter retinemus. Egredientes de hoſpitio armet
„ oratio, regredientibus de platea oratio occurrat, antequam
„ ſeſſio " (*a*). Per totas Orientis Eccleſias, quando legendum erat Evangelium, accendebantur luminaria, jam Sole rutilante, ad ſignum lætitiæ demonſtrandum (*b*). In *Defunctorum ſepultura hymni, & Pſalmi de Chriſtiana Traditione decantantur* (*c*). Addebatur etiam aliquando *Alleluja* (*d*). Epiſcopus, Presbyter, & Diaconus in adminiſtratione Sacrificiorum candida veſte procedebant (*e*), & quidem plane a communi, & conſueta diſtincta. Nam ſcribit S. Hieronymus: „ Non quoti-
„ dianis, & quibuslibet pro uſu vitæ communis pollutis veſtibus
„ ingredi debemus in Sancta Sanctorum, ſed munda conſcientia,
„ & mundis veſtibus tenere Domini Sacramenta.... Porro Reli-
„ gio divina alterum habitum habet in miniſterio, alterum in u-
„ ſu, vitaque communi " (*f*). Evangelium Diaconi in Eccleſia Sacrificii tempore legebant (*g*); & offerentium nomina recitabantur (*h*); quod placebat Divitibus ad plauſum populi (*i*); & redemptio peccatorum ab ipſis mutabatur in laudem (*k*). Nulli dubium eſt, Orationem Dominicalem in Sacrificio recitatam deſignare Hieronymum, dum ſcribit: *Docuit Apoſtolos ſuos, ut quotidie in Corporis illius Sacrificio credentes audeant loqui: Pater noſter, qui es in Cælis* (*l*). In ſublimi loco Euchariſtia miniſtrabatur po-

(a) *Epiſt. 22. ad Euſtoch. Tom. 1. p. 119. n. 37. Ed. Par. epiſt. 18. p. 46. Tom. 4. part. 2.*

(b) *Adv. Vigil. Tom. 2. p. 394. n. 8. Ed. Par. Tom. 4. p. 284. part. 2.*

(c) *In Vit. S. Pauli Tom. 2. p. 11. n. 16. Ed. Par. Tom. 4. p. 73. part. 2.*

(d) *Epiſt. 77. ad Ocean. Tom. 1. p. 462. n. 11. Ed. Par. epiſt. 84. Tom. 4. p. 662. part. 2.*

(e) *Adv. Pelag. Tom. 2. lib. 1. n. 29. p. 713. Ed. Par. p. 502. Tom. 4. part. 2.*

(f) *In Ezech. lib. 13. cap. 44. Tom. 5. p. 547. Ed. Par. Tom. 3. p. 1029.*

(g) *Epiſt. 147. ad Sab. p. 1084. n. 6. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. p. 758. part. 2.*

(h) *In Ezech. lib. 6. cap. 18. p. 209. Tom. 5. Ed. Pariſ. Tom. 3. pag. 822.*

(i) *Ibidem.*

(k) *In Jerem. lib. 2. cap. 11. Tom. 4. p. 921. Ed. Pariſ. Tom. 3. pag. 584.*

(l) *Adv. Pelag. lib. 3. n. 15. Tom. 2. p. 786. Ed. Par. Tom. 4. p. 543. part. 2.*

pulo (*a*). Manus porrigebant ad Euchariſtiam, & accipientes reſpondebant *Amen* (*b*). De Romana conſuetudine circa Euchariſtiæ ſumptionem ſic ſcribit: „ Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, ut „ Fideles ſemper Chriſti Corpus accipiant, quod nec reprehendo, „ nec probo .... Sed ipſorum conſcientias convenio, qui eodem „ die poſt coitum communicant .... quare ad Martyres ire non „ audent? Quare non ingrediuntur Eccleſias? An alius in publi„ co, alius in domo Chriſtus eſt? Quod in Eccleſia non licet, „ nec domi licet " (*c*). Videtur ad Presbyteros pertinuiſſe Altaris, & Templi ornamenta curare. Nam de Nepotiano ſcribit Hieronymus: „ Erat ſollicitus, ſi niteret Altare, ſi parietes abſ„ que fuligine, ſi pavimenta terſa .... ſi ſacrarium mundum, ſi „ vaſa luculenta " (*d*).

S. Hieron.

Quædam Hiſtorica.

Tertio ſæculo *in Bethlehem monſtrabatur ſpelunca, in qua natus eſt Chriſtus, & in ſpelunca præſepe, ubi eſt faſciis obvolutus; atque hoc in locis illis pervulgatum erat, atque etiam apud hoſtes fidei celebrabatur, in illa ſpelunca natum eſſe eum, quem Chriſtiani adorant, & admirantur Jeſum* (*e*). De perſecutione, & morte Juliani loquens Hieronymus narrat: „ Dum adhuc eſſem puer, „ & in grammaticæ ludo exercerer, omneſque Urbes victimarum „ ſanguine polluerentur, ac ſubito in ipſo perſecutionis ardore Ju„ liani nuntiatus eſſet interitus, eleganter unus de Ethnicis: quo„ modo, inquit, Chriſtiani dicunt, Deum ſuum eſſe patientem, & „ longanimem? nihil iracundius, nihil hoc furore præſentius, ne „ modico quidem ſpatio indignationem ſuam differre potuit. Cæ„ terum Eccleſia Chriſti cum exultatione cantavit: diviſiſti in ſtu„ porem capita potentium " (*f*).

Nonnulla de divinis Judiciis, & tribulationibus dogmata moralia.

Hieronymus ſic Deum loquentem inducit: „ Non percutio, ut „ perdam in perpetuum, ſed ut emendem. Crudelitas mea pœni„ tentiæ, & pietatis occaſio eſt (*g*). Qui igitur a Deo amatur, „ corripitur; & qui negligitur, ſuis peccatis dimittitur (*h*)... O „ vos itaque (ſubdit), qui eſtis in Eccleſia Domini, ſemper gau„ dete; & quidquid vobis de Dei judiciis acciderit, gratulamini.
„ Non

(a) *Adv. Lucif. n. 3. p. 173. Tom. 2. Ed. Pariſ. Tom. 4. p. 290. part. 2.*

(b) *Epiſt. 82. ad Theoph. p. 510. n. 2. & 3. Tom. 1. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 39. p. 335. part. 2.*

(c) *Epiſt. 48. ad Pammach. Tom. 1. p. 225. n. 15. Ed. Par. Tom. 4. p. 238. part. 2.*

(d) *Epiſt. 60. ad Heliod. Tom. 1. p. 338. n. 12. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 35. p. 271. part. 2.*

(e) *Orig. contr. Celſ. lib. 1. n. 51. p. 367. Ed. Par. De la Rue Tom. 1.*

(f) *In Habacuc lib. 2. cap. 3. p. 660. Tom. 6. Ed. Pariſ. Tom. 3. p. 1636.*

(g) *In Oſe. lib. 3. cap. 11. Tom. 6. p. 129. Ed. Pariſ. Tom. 3. p. 1315.*

(h) *Ibid. lib. 1. cap. 4. pag. 42. Ed. Par. p. 1262.*

„ Non hoc dico, quod flere non debeatis : *Beati* quippe *flentes* , „ quia *ipſi ridebunt ;* ſed illud admoneo, ne in his, quæ ſunt ſæ- „ culi, lugeatis. Si quis mortuus fuerit propinquorum, ſi ſubſtan- „ tiam fiſcus invaſerit, ſi corpus vel podagra, vel alius quilibet „ morbus oppreſſerit, nolite flere, nolite lacrymas fundere, nec „ conſideretis præſentia, ſed futura, & aggravamini magis, quod „ diutius in hoc tabernaculo mortis habitetis (*a*). Gloriamini „ cum Apoſtolis, quando digni fueritis *pro nomine ejus contume-* „ *liam pati ;* gloriamini cum Apoſtolo, qui exultabat in tribula- „ tionibus, ſciens, quod tribulatio operatur patientiam . . . . hoc „ eſt ſuperbire ſancta ſuperbia (*b*). Quia vita hæc miſerabilis di- „ verſis quotidie variatur eventibus, tam ad adverſa, quam ad pro- „ ſpera juſti animus præparetur, & poſcat Domini miſericor- „ diam, ut quodcumque evenerit, librata mente ſuſtentet: qui e- „ nim timet Deum, nec proſperis elevatur, nec opprimitur ad- „ verſis (*c*). Joſeph unum habebat propoſitum placere Deo. Hoc „ nulla varietate temporis commutatum eſt, nec fratrum invidia, „ nec conditione ſervitutis, nec ætatis illecebris, nec Dominæ re- „ promiſſis, nec ſquallore carceris, nec poſtea tumore Ægyptiæ „ poteſtatis: ſed ſemper unus fuit, & varietatem, ut diximus, „ temporum ſibi redimens malos dies vertit in bonos. Hoc idem „ & de Job ſentiendum eſt, quod per varia tentamenta vexatus „ nec divitiis, nec damnis, nec orbitate, nec vulnere, nec expro- „ bratione amicorum, nec ſolitudine, nec poſtea bonorum omnium „ reſtitutione mutatus eſt (*d*). De beneficiis acceptis Deo gra- „ tias agunt Judæus, Publicanus, & Ethnicus. Chriſtianorum „ propria virtus eſt etiam in his, quæ adverſa putantur, referre „ gratias Creatori (*e*).

S. Hieron.

„ Quid prodeſt (ſcribit Hieronymus) ſpumantibus labiis, & „ latratu garrire canum, cum ſimplex, & moderata reſponſio aut „ poſſit te placare, ſi vera eſt; aut, ſi falſa, leniter, & placabi- „ liter emendare (*f*)? Laudabilis illa, & admiranda ſententia eſt: „ primum eſſe beatum, qui per ſe ſapiat; ſecundum, qui ſapien- „ tem audiat, qui autem utroque careat, hunc inutilem eſſe tam „ ſibi, quam omnibus " (*g*).

De amore veritatis.

„ Cum ad orationem aſſiſto (ſcribit Hieronymus), non ora- „ rem, ſi non crederem. Sed ſi vere crederem, illud cor, quo

De bonis operibus.

„ Deus

(a) *In Mich. lib.* 1. *cap.* 2. *Tom.* 6. *p.* 454. *Ed. Pariſ. Tom.* 3. *p.* 1509.

(b) *In Sophon. cap.* 1. *p.* 687. *Tom.* 6. *Ed. Par. Tom.* 3. *p.* 1652.

(c) *In Eccleſ. cap.* 7. *p.* 445. *Tom.* 3. *Ed. Par. Tom.* 2. *p.* 754.

(d) *Ad Epheſ. cap.* 5. *v.* 16. *p.* 650. *Tom.* 7. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *p.* 386. *part.* 1.

(e) *Ibid. v.* 20. *p.* 653. *Ed. Par. p.* 388.

(f) *Ad Tit. cap.* 3. *v.* 9. *p.* 736. *Tom.* 7. *Ed. Par. Tom.* 4. *p.* 438. *part.* 1.

(g) *In Iſaj. lib.* 2. *cap.* 3. *p.* 50. *Tom.* 4. *Ed. Par. Tom.* 3. *p.* 34.

Digitized by Google

S. HIERON.

„ Deus videtur, mundarem, manibus tunderem pectus, genas lacrymis rigarem, corpore inhorreſcerem, ore pallerem, jacerem ad Domini mei pedes, eoſque fletu perfunderem, crine tergerem, nec prius dimitterem, quam miſericordiam impetrarem ... Conveniat unuſquiſque cor ſuum, & in omni vita inveniet, quam rarum ſit fidelem animam inveniri, ut nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat. Neque enim ſtatim, qui jejunat, Deo jejunat, aut extendens pauperi manus, Deo fœnerat. Vicina ſunt vitia virtutibus; difficile eſt Deo tantum eſſe contentum (*a*). Præcepit Dominus in Evangelio, ut ſimus ſimplices quaſi columbæ, & aſtuti quaſi ſerpentes, ut imitantes ſimplicitatem columbarum, & ſerpentis aſtutiam nec aliis nocere poſſimus nec ab aliis patiamur inſidias, ſed ſimplicitate, & prudentia exhibeamus hominem temperatum, quia prudentia abſque bonitate malitia eſt, & ſimplicitas abſque ratione ſtultitia nominatur " (*b*).

De linguæ cuſtodia.

„ Pro otioſo quoque verbo (inſtruit Hieronymus) rationem reddituri ſumus, & omne, quod non ædificat, in periculum vertitur loquentium (*c*). Otioſum verbum eſt, quod ſine utilitate loquentis dicitur, & audientis; ſi omiſſis ſeriis de rebus frivolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterum qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſolvit, & aliquid profert turpitudinis, hic non otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus " (*d*).

De Miniſtris Eccleſiæ.

„ Grandis dignitas Sacerdotum (ſcribit Hieronymus); ſed grandis ruina eorum, ſi peccant. Lætemur ad aſcenſum, ſed timeamus ad lapſum (*e*). Omnis interpretatio Scripturarum muta eſt, & ſilens, & aures non penetrat audientium (*f*); ideo innocentia perit, caſtitas tollitur, & omnes exulant virtutes. An non confuſio, & ignominia eſt Jeſum Crucifixum, Magiſtrum pauperem, & eſurientem fartis prædicare corporibus? ... Si in Apoſtolorum loco ſumus, non ſolum ſermonem eorum imitemur, ſed converſationem quoque, & abſtinentiam amplectamur (*g*). Sacerdotum eſſe officium noverimus ſcire legem Dei, & reſpondere ad ea, quæ fuerint interrogati. Nec ſimplicitatem, & ciborum

„ con-

(a) *Adv. Lucif. Tom. 2. p. 187. n. 15. Ed. Pariſ. Tom. 4. p. 299. part. 2.*

(b) *In Oſe. lib. 2. cap. 7. p. 76. Tom. 6. Ed. Par. Tom. 3. p. 1283.*

(c) *Epiſt. 64. ad Fabiol. p. 356. n. 5. Tom. 1. Ed. Pariſ. Tom. 2. p. 577.*

(d) *In Matth. lib. 2. cap. 12. v. 37. p. 82. Tom. 7. Ed. Par. Tom. 4. p. 50. part. 1.*

(e) *In Ezech. cap. 44. lib. 13. Tom. 5. p. 556. Ed. Pariſ. Tom. 3. p. 1034.*

(f) *In Amos cap. 8. lib. 3. Tom. 6. p. 337. Ed. Pariſ. Tom. 3. p. 1440.*

(g) *In Mich. cap. 2. lib. 1. Tom. 6. p. 457. Ed. Pariſ. Tom. 3. p. 1511.*

Digitized by Google

„ continentiam in Magiſtro ſufficere, niſi quod ipſe facit, poſſit „ & alios erudire (*a*). Nihil prodeſt, aliquem exercitatum eſſe „ in dicendo, & ad loquendum triviſſe linguam, niſi plus exem- „ plo docuerit, quam verbo. Denique qui impudicus eſt, quam- „ vis diſertus ſit, ſi ad caſtitatem audientes cohortetur, ſermo ejus „ infirmus eſt, & auctoritatem non habet cohortandi. Et e con- „ trario quamvis ſit ruſticanus, & tardus ad loquendum, ſi caſtus „ fuerit, exemplo ſuo homines poteſt ad vitæ ſimilitudinem im- „ pellere " (*b*).

S. HIERON.

ARTICULUS QUARTUS.

Selectiora Vitæ ſpiritualis documenta.

I. AFFATIM dives eſt, qui cum Chriſto pauper eſt, (*Ep. ad Heliod.* 14.) — Veræ divitiæ.

II. Facile rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. (*Ibidem.*) — A carne, & ſanguine recedendum.

III. Erras, frater, erras, ſi putas unquam Chriſtianum perſecutionem non pati. Tunc maxime oppugnaris, ſi te oppugnari neſcis. Adverſarius noſter, tanquam leo rugiens, circuit, quærens, quem devoret; & tu pacem putas? (*Ibidem.*) — Chriſtianus nunquam ſine perſecutione.

IV. Abſit, ut de his quidquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus: qui claves regni cœlorum habentes quodammodo ante judicii diem judicant, qui ſponſam Domini ſobria caſtitate conſervant. (*Ibidem.*) — Sacerdotes venerandi.

V. Si κλῆρος græce, ſors latine appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet; talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & ipſe poſſideatur a Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit: Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere poteſt; quod ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. (*Epiſt. ad Nepot.* 52.) — Clerici ſolum Deum in partem habere debent.

VI. Suſpirat eos Eccleſia divites, quos Mundus tenuit ante mendicos. (*Ibidem.*) — Contra Clericos diteſcentes.

VII. Diſcat detractor, dum te videt non libenter audire, non facile detrahere. (*Ibid.*) — Maledici non audiendi.

VIII.

(a) *In Agge. cap.* 2. *Tom.* 6. *p.* 760. *Ed. Pariſ. Tom.* 3. *p.* 1697.
(b) *In Epiſt. ad Tit. Tom.* 7. *p.* 719. *cap.* 2. *Ed. Pariſ. Tom.* 4. *p.* 8. *part.* 1.

S. HIERON.

VIII. Conſolatores potius nos in mœroribus ſuis, quam convivas in proſperis, noverint. Facile contemnitur Clericus, qui ſæpe rogatus ad prandium, non recuſat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. (*Ibid.*)

Ab epulis abſtineant Clerici.

IX. Prædicator continentiæ, nuptias non conciliet. (*Ibid.*)

Matrimonia Clerici non tractent.

X. Si ſcandalizat te oculus, pes, manus; projice ea; nulli parcas, ut ſoli parcas animæ.... crudelitas iſta pietas eſt. (*Ep. ad Ruſt.* 125.)

Omnia pro ſalute contemnenda.

XI. Nunquam de manu, & oculis recedat liber. Diſcatur Pſalterium ad verbum; oratio ſine intermiſſione, vigil ſenſus ſit, nec vanis cogitationibus pateris.... facito aliquid operis, ut te ſemper Diabolus inveniat occupatum. (*Ibid.*)

Perſonæ Deo ſacræ, in quo incumbant.

XII. Nequaquam conſidera, quid alii mali faciant, ſed quid boni facere debeas. (*Ibid.*)

Propria implenda munia.

XIII. Nudus, Chriſtum nudum ſequere; durum, grande, difficile, ſed magna ſunt præmia. (*Ibid.*)

Chriſti paupertas imitanda.

XIV. Nutriatur filia in Monaſterio; ſit inter Virginum choros. & ut cætera taceam, certè te liberet ſervandi difficultate, & cuſtodiæ periculo. (*Ad Lætam Ep.* 107.)

Filiæ in monaſterio educandæ.

XV. Quid facit in facie Chriſtianæ purpuriſſus & ceruſſa, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia? ... Ornatus iſte non Domini eſt, velamen illud antichriſti eſt. Qua fiducia erigit ad Cælum vultus, quos conditor non agnoſcit? (*Ad Furiam Ep.* 54.)

Adverſus fucos.

XVI. Falſus rumor cito opprimitur; & vita poſterior judicat de priore. Fieri quidem non poteſt, ut abſque morſu hominum vitæ hujus curricula quis pertranſeat; malorumque ſolatium eſt bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum. Sed tamen cito exundans flamma deficientibus nutrimentis paulatim emoritur. (*Ibid.*)

Bona vita maledicos prodit.

XVII. Statim ut libido titillaverit ſenſum, erumpamus in vocem: Dominus auxiliator meus .... nolo ſinas cogitationem creſcere. Nihil in te Babylonicum adoleſcat. Dum parvus eſt hoſtis interfice: nequitia, ne zizania creſcant, elidatur in ſemine... Filia Babylonis miſera... Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram. Petra autem Chriſtus eſt. (*Ad Euſtochium epiſt.* 22.)

Pravis concupiſcentiæ motibus obſiſtendum.

XVIII. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio ſatietatem fugiens. Nihil prodeſt biduo, triduoque tranſmiſſo vacuum portare ventrem, ſi pariter obruatur, ſi compenſetur ſaturitate jejunium. (*Ibid.*)

Refectio etiam in die jejunii ſobria ſit.

XIX. Quid invides, mater, filiæ? Indignaris, quod noluit eſſe militis uxor, ſed Regis? Grande tibi beneficium præſtitit. Socrus Dei eſſe cœpiſti. (*Ibid.*)

Virginitatis dignitas.

XX. Ubi in pectore virginali ſæcularium negotiorum cura æſtuat; ſtatim velum Templi ſcinditur; ſponſus conſurgit iratus, & dicit: Relinquetur domus veſtra deſerta. (*Ibid.*)

Virgines mundanas Deus relinquit.

XXI. Nec ſatis religioſa velis videri, nec plus humilis, quam neceſſe ſit, ne gloriam fugiendo quæras; plures enim paupertatis, miſe-

Sæpe gloria quæritur, dum ejus fuga ſimulatur.

miſericordiæ, atque jejunii arbitros declinantes, hoc ipſo cupiunt placere, quod placere contemnunt, & mirum in modum laus dum vitatur, appetitur. (*Ibid.*)

S. Hieron.

XXII. Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ munditiæ conveniunt Chriſtiano. (*Ibid.*)

Modeſtia in veſtibus.

XXIII. Quamquam Apoſtolus orare nos ſemper jubeat, & Sanctis etiam ſit ipſe ſomnus oratio, tamen diviſas orandi horas debemus habere, ut ſi forte aliquo fuerimus opere detenti, ipſum nos ad officium tempus admoneat. (*Ibid.*)

Horæ orationis deſignandæ.

XXIV. Nihil amantibus durum eſt, nullus difficilis cupienti labor eſt. Reſpice quanta Jacob pro Rachel ſuſtinuit. Servivit Jacob pro Rachel annis ſeptem: & erant in conſpectu ejus dies pauci, quoniam amabat illam. Amemus & nos Chriſtum, ejuſque quæramus amplexus, & facile videbitur omne difficile: brevia putabimus univerſa, quæ longa ſunt. (*Ibid.*)

Nihil difficile amanti.

XXV. Non ſolum effuſio ſanguinis in confeſſione reputatur; ſed devotæ quoque mentis ſervitus immaculata, quotidianum martyrium eſt. (*Epiſt. ad Euſtoch.* 108.)

Sancta vita Martyrium.

XXVI. Aurum deponere incipientium eſt, non perfectorum; fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antiſthenes. Seipſum offerre Deo, proprie Chriſtianorum eſt, atque Apoſtolorum. (*Epiſt. ad Lucin.* 71.)

Divitias contemnere incipientium eſt.

XXVII. Illud te admonendum puto, traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiant, ita obſervandas, ut a majoribus traditæ ſunt; nec aliorum conſuetudinem aliorum contrario more ſubverti... unaquæque provincia abundet in ſenſu ſuo, & præcepta majorum Leges Apoſtolicas arbitretur. (*Ibid.*)

Propriæ Eccleſiæ mores ſervandi.

XXVIII. Nos dolendi magis, qui quotidie ſtamus in prælio, peccatorum vitiis ſordidamur, accipimus vulnera, & de otioſo verbo reddituri ſumus rationem. (*Epiſt.* 75. *ad Theod. de morte conjug.*)

Mortui minus dolendi, quam viventes.

XXIX. Ille, quem deſpicimus, quem videre non poſſumus, ad cujus intuitum vomitus nobis erumpit; noſtri ſimilis eſt; de eodem nobiſcum formatus eſt luto, iiſdem compactus elementis: quidquid patitur, & nos pati poſſumus. Vulnera ejus exiſtimemus propria, & omnis animi in alterutrum duritia, clementi in noſmetipſos cogitatione frangetur. (*Epiſt.* 69. *ad Ocean.*)

Seipſum in paupere reſpicere.

XXX. In amicis non res quæritur, ſed voluntas; quia alterum ab inimicis ſæpe præbetur, alterum ſola caritas tribuit. (*Ad Caſtr. Ep.* 68.)

In amicis caritas quærenda, non utilitas.

XXXI. Magna ira eſt, quando peccantibus non iraſcitur Deus. Unde & in Ezechiel ad Jeruſalem, Jam, inquit, non iraſcar tibi, zelus meus receſſit a te. Non erudit Pater, niſi quem amat... Medicus, ſi ceſſaverit curare, deſperat. (*Ibid.*)

Magna Dei ira in peccatores, eum eos non punit.

XXXII. Nos leporem artis Rhetoricæ contemnentes, & puerilis, atque plauſibilis eloquii vetuſtatem ad Sanctarum Scripturarum gravitatem confugimus; ubi vera vulnerum medicina eſt, ubi dolorum certa remedia. (*Ad Jul. Ep.* 118.)

Profana eloquentia fugienda, & ſtudio Scripturarum incumbendum.

XXXIII.

Digitized by Google

S. HIERON.

XXXIII. Difficile, imo impoſſibile eſt, ut & præſentibus quis, & futuris fruatur bonis, ut de deliciis tranſeat ad delicias. (*Ibidem.*)

Nemo & in præſenti & in futuro ſeculo felix.

XXXIV. Quando converſus ingemueris, tunc ſalvus eris: & ſcies ubi fueris: ſcire non poſſumus ægrotationis mala, niſi cum fuerit ſanitas conſecuta. (*Ad Ruſt. Ep.* 125.)

Ægritudinis mala non cognoſcimus, niſi ſanitate recuperata.

Nubere tribulatio.

XXXV. Si nubentibus etiam in carne tribulatio eſt, dicente Apoſtolo: Tribulationem carnis habebunt hujuſmodi; in qua ſola videbantur habere delicias; quid erit reliquum propter quod nubant, cum & in ſpiritu, & in anima, & in ipſa carne tribulatio ſit? (*Adverſ. Jovin. Lib.* 1.)

Vera Virginitas hoſtia Chriſti.

XXXVI. Illa Virginitas hoſtia Chriſti eſt, cujus nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculavit. (*Ibid.*

Unitas Apoſtolatus. Petri Primatus.

XXXVII. Super Petrum fundatur Eccleſia; licet idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves Regni Cælorum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio. (*Ibid.*)

Pſeudo-magiſter placentia ſuadet, & pollicetor.

XXXVIII. Semper Pſeudoprophetæ dulcia pollicentur, & ad modicum placent. Amara eſt veritas, & qui eam prædicant, replentur amaritudine: in azymis enim ſinceritatis, & veritatis Domini Paſcha celebratur, & cum amaritudinibus comeditur. (*Ibidem.*)

Continentia Comunioni premittenda.

XXXIX. Si per coitum quod minus eſt impeditur, ideſt orare, quanto plus, quod majus eſt, ideſt corpus Chriſti prohibetur accipere? (*Epiſt.* 48. *ad Pammach.*)

De eodem.

XL. Probet ſe unuſquiſque, & ſic ad corpus Chriſti accedat; non quod dilatæ communionis unus dies, aut biduum ſanctiorem efficiat Chriſtianum, ut quod hodie non merui, cras, vel perendie merear; ſed quod dum doleo, me non communicaſſe corpori Chriſti, abſtineam me pauliſper ab uxoris amplexu, ut amori conjugis amorem Chriſti præferam. (*Ibidem.*)

Scriptura ad continentiam hortatur.

XLI. Durum eſt, quis hoc ſæcularium ſuſtinere poteſt? Qui poteſt ſuſtinere, ſuſtineat: qui non poteſt, ipſe viderit. Nobis curæ eſt, non quid unuſquiſque poſſit, aut velit, ſed quid Scripturæ præcipiant, dicere. (*Ibidem.*)

Continentia in Eccleſia ſemper commendata.

XLII. Chriſtus virgo, virgo Maria, utriuſque ſexus virginitatem dedicavere: Apoſtoli vel Virgines, vel poſt nuptias continentes: Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Virgines eliguntur, aut vidui, aut certe poſt Sacerdotium in æternum pudici. (*Ibidem.*)

Chriſtus honoratur cum Martyres veneramur.

XLIII. Honoramus reliquias Martyrum, ut eum, cujus ſunt Martyres, adoremus: honoramus ſervos, ut honor ſervorum redundet ad Dominum, qui ait: Qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit. (*Ad Riparium epiſt.* 109.)

Interceſſio Sanctorum.

XLIV. Si Apoſtoli, & Martyres adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti; quanto magis poſt coronas, victorias, & triumphos? Poſt-

quam

quam cum Chriſto eſſe cœperint, minus valebunt? (*Adverſus Vigilantium*.)

S. HIERON.

Tentatio fugienda.

XLV. Cur; inquies, pergis ad eremum? Ut bella non patiar... reſpondebis, hoc non eſt pugnare, ſed fugere. Fateor imbecillitatem meam, nolo ſpe pugnare victoriæ, ne perdam aliquando victoriam .... non vinco in eo, quod fugio; ſed ideo fugio, ne vincar: nulla ſecuritas eſt vicino ſerpente dormire. (*Ibidem*.)

Quanta ſit traditionis auctoritas.

XLVI. An neſcis Eccleſiarum hunc eſſe morem; ut baptizatis poſtea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus Sanctus? Etiamſi Scripturæ authoritas non ſubeſſet; totius orbis in hanc partem conſenſus, inſtar præcepti obtineret: nam & multa alia, quæ per traditionem in Eccleſiis obſervantur, authoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpaverunt. (*Adv. Lucif.*)

Calumnia hereſeos non toleranda.

XLVII. Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam aſſe patientem: ne apud eos, qui ignorant innocentiam ejus, diſſimulatio, conſcientia judicetur, ſi taceat. (*Ad Pammach.*)

Interna caritas ad Euchariſtiam ſumendam neceſſaria.

XLVIII. Si munera noſtra abſque pace offerre non poſſumus, quanto magis & corpus Chriſti accipere? (*Epiſt.* 82. *ad Theoph.*)

Secundum veritatem, non ſecundum affectum judicandum.

XLIX. Nec bonis adverſariorum, ſi honeſtum quid habuerint, detrahendum eſt; nec amicorum laudanda ſunt vitia; & unumquodque non perſonarum, ſed rerum pondere judicandum eſt. (*Ad Pammach. epiſt.* 84.)

Qui ſit accuſator ſui.

L. Quando ſine nomine contra vitia ſcribitur, qui iraſcitur, accuſator ſui eſt. (*Apol. adv. Ruf.*)

Gratia ſemper neceſſaria.

LI. Non mihi ſufficit, quod ſemel donavit, niſi ſemper donaverit. Peto, ut accipiam, & cum accepero, rurſus peto. Avarus ſum ad accipienda beneficia Dei, nec ille deficit in dando, nec ego ſatior in accipiendo, quanto plus bibero, tanto plus ſitio. (*Ad Cteſiph. adv. Pelag. epiſt.* 133.)

Propria imperfectio agnoſcenda.

LII. Hæc hominibus ſola perfectio, ſi imperfectos ſe eſſe noverint. (*Ibidem*.)

Satius eſt pati, quam facere injuriam.

LIII. Apud Chriſtianos non qui patitur, ſed qui facit contumeliam, miſer eſt. (*Ad Marcum, epiſt.* 17.)

Solum inter Chriſtianos vera amicitia.

LIV. Vera illa neceſſitudo eſt, & Chriſti glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præſentia tantum corporum, non ſubdola, & palparis adulatio, ſed Dei timor, & divinarum Scripturarum ſtudia conciliant. (*Ad Paul. epiſt.* 53.)

Mortis cogitatio omnia facit deſpicere.

LV. Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum. (*Ibidem*.)

Sanctitas in Sacerdotibus.

LVI. Pontificem oportet eſſe ſine crimine, tantarumque virtutum, ut ſemper moretur in Sanctis, & paratus ſit offerre pro populo, ſequeſter Dei, & hominum, & carnes Agni ſacro ore conficiens. (*Epiſt.* 64. *ad Fab.*)

Sacrificium Eccleſiæ.

LVII. Et cœperunt epulari, hoc convivium quotidie celebratur, quotidie Pater Filium recipit; ſemper Chriſtus credentibus immolatur. (*Ep.* 140. *ad Cypr.*)

Quod ſupereſt dandum pauperibus.

LVIII. Si plus habes, quam tibi ad victum, veſtitumque neceſ-

ſarium

S. HIERON.

ſarium ſit, illud eroga, & in illo debitricem te eſſe noveris. (*Ad Hedib. Epiſt.* 120.)

Corpus, & Sanguis Chriſti cibus, & potus novæ legis.

LIX. Nos audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque diſcipulis ſuis, eſſe corpus Domini Salvatoris, ipſo dicente ad eos, accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Nec Moyſes dedit nobis panem verum, ſed Dominus Jeſus; ipſe conviva, & convivium, ipſe comedens, & qui comeditur. (*Quæſt.* 2. *ad Hedib. Ep.* 120.)

Jejunandum ad faciendam eleemoſynam.

LX. Quid facere debeo, ut ſuſcipiatur jejunium meum? Frange eſurienti panem tuum, non plures panes, ne de paupertate cauſeris, ſed unum panem; nec ipſum panem totum, ſed partem panis, quam, ſi non jejunares, comeſturus eras; ut jejunium tuum non ſit lucrum marſupii, ſed ſaturitas animæ. (*Lib.* 16. *in Iſa. cap.* 58.)

Deus Sanctos in malis corroborat, non ſemper liberat.

LXI. Liberat Dominus Jeremiam, non quo Propheta perſecutionibus careat & anguſtiis, quippe cum legamus eum multa perpeſſum, ſed ut patiens omnia ſuperet, nec cedat anguſtiæ. (*In Jerem. cap.* 1.

Mala deſtruenda, & poſtea bona facienda.

LXII. Conſtitui te, ut evellas, & deſtruas.... ut ædifices, & plantes: neque enim ædificari poterant bona, niſi deſtructa eſſent mala; nec plantari optima, niſi eradicarentur peſſima. (*Ibid.*)

Tribulatio nos purgat.

LXIII. Quotieſcunque anguſtiis ſubjacemus, mala recipimus a Deo, & examinamur perſecutionibus; ut quidquid in nobis adulterinæ materiæ eſt, tribulationum, & miſeriarum exuratur ardoribus: argentum enim Domini igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. (*Ibid. in cap.* 9.)

Terribile Præſulum debitum.

LXIV. Audiant, qui volunt eſſe principes populorum, quod non ſolum pro ſe, ſed & pro commiſſis ſibi gregibus reddituri ſunt rationem in die judicii. (*Lib.* 3. *in cap.* 12.

Non excuſat errantes doctores ſequi.

LXV. Ne putaret ſe populus alienum eſſe a culpa, ſi perverſis acquieſceret Doctoribus; nolite, inquit, audire verba Prophetarum, qui vobis prophetizant mendacium, & decipiunt vos; par enim erit pœna & magiſtro, & diſcipulo. (*Lib.* 4. *in cap.* 24.)

Veritas opprimi poteſt, vinci non poteſt.

LXVI. Veritas claudi, & ligari poteſt; vinci non poteſt: quæ & ſuorum paucitate contenta eſt, & multitudine hoſtium non terretur. (*Lib.* 5. *in Proœm.*)

Cur Deus non ſemper orantes exaudiat.

LXVII. Sed & cum clamavero, excluſit orationem meam. Omnipotens quid nobis profuturum eſſe valeat, ſciens diſſimulat exaudire dolentium vocem, ut augeat utilitatem, ut purgetur vita per pœnam; & quietis tranquillitas, quia hic inveniri non valet, alibi quæratur. Sed hanc diſpoſitionis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. (*In Lament. Jerem. lib.* 2. *cap.*)

Chriſtianus pati debet in hac vita.

LXVIII. Quid in hoc tempore vulnera noſtra miramini; qui ſi æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, ut feriamur? (*Ibidem.*)

Eccleſia Dei quomodo ſe gerat tum in proſperis tum in adverſis.

LXIX. Sancta Eccleſia ſcit in paſſionibus creſcere, atque inter opprobria honorabilem vitam tenere. Scit nec de adverſis dejici, nec de proſperis gloriari; novit circa proſpera mentem ſuam in deje-

ctione

ctione ſternere; novit contra adverſa animum ad ſpem ſuperni culminis exaltare. Scit bona ſua miſericordiæ Redemptoris, ſcit mala ſua juſtitiæ retribuere Judicis; quod & bona illo largiente habeat, & mala illo permittente patiatur. (*Ibid.*)

S. HIERONYM.

LXX. Levemus corda cum manibus ad Dominum: valde namque apud Dominum utraque hæc ſibi neceſſario congruunt, ut & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. (*Ibid.*) ....

Oratio bonis operibus jungenda.

LXXI. Oculus meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus urbis meæ. Species formæ cordi per oculos alligata, vix magni luctaminis manu ſolvitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione verſemus, providendum nobis eſt; quia intueri non debet, quod non licet concupiſci. (*Ibid.*)

Avertendi oculi a pravis objectis.

LXXII. Cauſa ruinæ populi Sacerdotes mali. (*Lib.* 2. *c.* 4.)

Mali Sacerdotes

LXXIII. Recedite, inquiunt ſuperbi Magiſtri, nolite in aliquo nobis communicare, inſanabilia ſunt vulnera veſtra... talis loquela non illuminat cæcum, non ſanat ægrotum, non curat infirmum, ſed magis occidit, atque in deſperationem periclitantem mittit. Boni etenim rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes, magis per humilitatis, & manſuetudinis lenimentum ſtudent peccantes ab erroris laqueo eruere, quam per auſteritatem in foveam perditionis nutantes propellere. (*Ibid.*)

Mali Paſtores ſuperbi: boni clementes.

LXXIV. Qui non intelligunt quid ſibi proſit, & orant frequenter contraria, expedit eis, ut non exaudiantur a Domino. Unde & in oratione Dominica dicimus: Fiat voluntas tua; non voluntas noſtra, quæ errare conſuevit; ſed voluntas tua, quæ futura cognoſcit. Magnæque interdum felicitatis eſt ad præſens miſericordiam non mereri. (*Lib.* 3. *in Ezech. cap.* 8.)

Utile aliquando non exaudiri preces noſtras.

LXXV. Iræ Dei eſt ut perverſus populus, & incredulus magis Pſeudoprophetas audiat, quam prophetas. (*Lib.* 4. *in cap.* 14.)

Pſeudoprophetæ in pœnam dantur.

LXXVI. Non debemus, ſi forſitan ob aliquod peccatum de congregatione fratrum, & de domo Dei ejicimur, reluctari. Sed æquo animo latam in nos ferre ſententiam, & dicere cum Propheta: Iram Domini ſuſtinebo, quoniam peccavi ei, donec juſtificet cauſam meam. (*Lib.* 5. *in c.* 17.)

Judicia Eccleſiæ humiliter ſtandum.

LXXVII. Putant quidam uſuram tantum eſſe in pecunia. Quod prævidens Scriptura divina omnis rei aufert ſuperabundantiam, ut plus non recipias quam dediſtis. Solent in agris frumenti, & milii, vini, & olei, cæterarumque ſpecierum uſuræ exigi, ſive ut appellat ſermo divinus, ſuperabundantiæ, verbi gratia, ut hyemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt amplius partem mediam. Qui juſtiſſimum ſe putaverit, quartam plus accipiet portionem: & ſolent argumentari, ac dicere; dedi unum modium, qui fecit decem modios. Nonne juſtum eſt, ut medium modium de meo plus accipiam, cum ille mea liberalitate novem, & ſemis de meo habeat? Nolite errare, inquit Apoſtolus, Deus non irridetur. Reſpondeat enim breviter fœnerator miſericors, utrum habenti dederit, an non habenti? Si haben-

Contra uſuras & uſurarios.

ti, utique dare non debuerat; ſed dedit quaſi non habenti. Ergo quare plus exigit quaſi ab habente? Alii pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diverſi generis, & non intelligunt uſuram appellari, & ſuperabundantiam quidquid illud eſt, ſi ab eo quod dederint plus acceperint. (*Lib.* 6. *in cap.* 18.)

S. HIERON.

Miſericordia Dei plene gratuita.

LXXVIII. Quando benefecit nobis, & paſſus eſt pro peccatis noſtris.... non pro aliquo merito eorum, qui ſalvantur, ſed propter nomen ſuum; alioquin viæ noſtræ, & ſcelera peſſima, non miſericordiam meruere, ſed pœnam. (*In cap.* 20.)

Jejunium verum quale.

LXXIX. Tempore jejunii a cibis delicatioribus abſtinendum eſt. (*Lib.* 1. *cap.* 10. *Daniel.*)

Diverſi vitæ Chriſtianæ gradus diriguntur per Proverbia, Eccleſiaſten, & Cantica.

LXXX. Salomon tria volumina edidit, Proverbia, Eccleſiaſten, & Canticum Canticorum. In Proverbiis parvulum docens, & quaſi de officiis per ſententias erudiens, unde & ad filium ejus ſermo crebro repetitur. In Eccleſiaſte vero maturæ virum ætatis inſtituens, ne quidquam in Mundi rebus putet eſſe perpetuum, ſed caduca, & brevia univerſa, quæ cernimus. Ad extremum jam conſummatum virum, & calcato ſæculo præparatum in Cantico Canticorum Sponſi jungit amplexibus: Niſi enim prius reliquerimus vitia, & pompis ſæculi renuntiantes, expeditos nos ad Chriſti adventum paraverimus, non poſſumus dicere: Oſculetur me oſculo oris ſui. (*In Eccleſiaſten cap.* 2.)

Eleemoſyna de ſuperfluis eroganda.

LXXXI. Habentes victum, & veſtitum contenti ſimus: & quidquid ſupra habere poſſumus, id pauperibus nutriendis conſumamus. (*In cap.* 3.)

Spiritualis Communio.

LXXXII. Porro quia caro Domini verus eſt cibus, & ſanguis ejus vere eſt potus; hoc ſolum habemus in præſenti ſæculo bonum, ſi veſcamur carne ejus, cruoreque potemur, non ſolum in myſterio, ſed etiam in Scripturarum lectione; verus enim cibus, & potus qui ex verbo Dei ſumitur, ſcientia Scripturarum eſt. (*Ibidem.*)

Magna Dei ira ſuper peccatorem, cui omnia ſunt proſpera.

LXXXIII. Quando videris peccatorem divitiis affluere, jactare ſe potentiâ, ſanitate gaudere, delectari conjuge, corona circumdari liberorum; dicito in illo comminationem Prophetæ eſſe completam: Non viſitabo. (*In Cap.* 4.

Non deſperandum.

LXXXIV. Ne deſperetis veniam ſcelerum magnitudine; quia magna peccata, magna delebit miſericordia. (*In Iſa. c.* 2.)

Juſtitiæ initium.

LXXXV. Quærite me, & vivetis: in eo enim, quod quærunt Dominum, vivere incipiunt. (*In Amos cap.* 5.)

Voluntatem reſpicit Deus.

LXXXVI. Dominus non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem reſpicit offerentium. (*Ibidem.*)

Potentes, nobiles, divites ad fidem minus apti.

LXXXVII. Difficile homines potentes, & nobiles, & divites, & multo his difficilius eloquentes credunt Deo. (*In Jonam c.* 3.)

Menſam Dei polluunt indigne communicantes.

LXXXVIII. Offertis ſuper altare meum panem pollutum. Polluimus panem, idest corpus Chriſti, quando indigni ad altare accedimus, & ſordidi mundum ſanguinem bibimus, & dicimus: Menſa Domini deſpecta eſt: non quod hoc aliquis audeat dicere, & quod impie cogitat ſcelerata voce proferre; ſed opera peccatorum deſpiciunt menſam Dei. (*In Malach. c.* 1.)

LXXXIX.

S. HIERON.

LXXXIX. Beati pauperes. Et ne quis putaret paupertatem, quæ numquam neceſſitate portatur, a Domino prædicari: adjunxit, ſpiritu, ut humilitatem intelligeres, non penuriam. (*Lib.* 1. *in Matth. c.* 5.)

Vera ſpiritus paupertas in humilitate conſiſtit.

XC. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam. Non nobis ſufficit velle juſtitiam, niſi juſtitiæ patiamur famem: ut ſub hoc exemplo numquam nos ſatis juſtos, ſed ſemper eſurire juſtitiæ opera intelligamus. (*Ibidem.*)

Juſtitia ſumme deſideranda.

XCI. Beati miſericordes. Miſericordia non ſolum in eleemoſynis intelligitur, ſed in omni peccato fratris, ſi alter alterius onera portemus. (*Ibidem.*)

Quænam ſit ſpiritualis miſericordia.

XCII. Beati pacifici. Qui primum in corde ſuo, & inde inter fratres diſſidentes pacem faciunt. Quid enim prodeſt alios per te pacari, cum in tuo animo ſint bella vitiorum? (*Ibidem.*)

Pax tum interna, tum externa.

XCIII. Si petenti datur, & quærens invenit, & pulſanti aperietur; ergo cui non datur, & qui non invenit, & cui non aperitur, apparet, quod non bene petierit, quæſierit, pulſaverit. (*In cap.* 7.)

Oratio quando exaudiatur.

XCIV. Intrate per anguſtam portam, quia lata via, quæ ducit ad perditionem. Lata via eſt ſæculi voluptas, quam appetunt homines, anguſta, quæ per labores, & jejunia panditur.... per latam multi ambulant; anguſtam pauci inveniunt. Latam non quærimus, nec inventione opus eſt; ſponte ſe offert, & errantium via eſt: anguſtam vero nec omnes inveniunt, nec qui invenerint, ſtatim ingrediuntur per eam. Siquidem multi inventa veritatis via, capti ſæculi voluptatibus, de medio itinere revertuntur. (*Ibidem.*)

Arcta via vix cognoſcitur, vix calcatur.

XCV. Ordinate in me caritatem. Hic ordo in omni affectione neceſſarius eſt. Ama poſt Deum Patrem, ama Matrem, ama filios. Si autem neceſſitas venerit, ut amor parentum amori Dei comparetur, & non poſſit utrumque ſervari, odium in ſuos, pietas in Deum ſit. Non ergo prohibuit patrem, aut matrem amare, ſed ſignanter addidit: Qui amat Patrem, aut Matrem pluſquam me. (*In cap.* 10. *Matth.*)

Propinqui poſt Deum amandi.

XCVI. Qui non accipit crucem quotidie. Ne ſemel putemus ardorem fidei poſſe ſufficere; ſemper crux portanda eſt, ut ſemper nos Chriſtum amare doceamus. (*Ibidem.*)

Crux ſemper ferenda.

XCVII. Poterat cauſari, & dicere, paupertate prohibeor; tenuitas me prohibet, ut hoſpitalis eſſe non poſſim. Et hanc excuſationem leviſſimo præcepto diluit, ut calicem aquæ frigidæ toto animo porrigamus. Frigidæ, inquit, aquæ, non calidæ, ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occaſio quæreretur. (*Ibidem.*)

Pauperes quoque eleemoſynam largiri poſſunt.

XCVIII. Otioſum verbum eſt, quod ſine utilitate & loquentis dicitur, & audientis. Cæterum qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſolvit, & aliquid profert turpitudinis, hic non otioſi verbi, ſed crimino ſi tenebitur reus. (*In cap.* 12.)

Verba otioſa, & æquivoca fugienda.

XCIX. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris. Magna di-

Angeli Cuſtodes.

S. HIERON.

gnitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum. (*In cap.* 18.)

Non ſolum bona relinquenda, ſed & per Chriſti veſtigia gradiendum.

C. Multi divitias relinquentes Dominum non ſequuntur; ſequitur autem Dominum, qui imitator ejus eſt, & per veſtigia illius graditur. (*In c.* 19.)

Vigilantia perpetua.

CI. Semper incerti de adventu Judicis, ſic quotidie vivant, quaſi die alia judicandi ſint. (*Lib.* 4. *in cap.* 24.)

Deſideria noſtra non implet Deus, ut creſcant.

CII. Deſpicis in opportunitatibus: tunc videtur deſpicere, quando opportunum tempus eſt Eccleſiæ, ut adjuvet, & non ſtatim occurrit illi in tribulatione. Quare? Ut illam exerceat ſecundum ſuam voluntatem; quia quanto magis differt, tanto magis Eccleſia dilatatur in deſiderio ſuo. (*In Pſalm.* 9.)

Quinam recti corde.

CIII. Gloriamini omnes recti corde. Recti corde dicuntur, quibus omnia judicia Dei placent, & ſeipſos accuſant de ſuis peccatis; & Deum ſive in proſperis, ſive in adverſis ſemper laudant. (*In Pſalm.* 34.)

Non habere divitias, ſed ſpem in illis ponere, malum.

CIV. Non malum eſt divitias habere tantum, dummodo de juſto habeantur, & Deo gratiæ referantur, qui eas dedit; ſed malum eſt ſpem in divitiis ponere; cum in alio pſalmo dicat: Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Divitias licet habere ad neceſſitatem, & non licet poſſidere ex amore. (*In Pſalm.* 52.)

Quid ſit uſura.

CV. In lege uſuræ accipi prohibentur. Uſura eſt plus accipere, quam dare. (*In Pſalm.* 54.)

In anima pacifici Deus habitat.

CVI. Et factus eſt in pace locus ejus. Quæ ergo anima non habet pacem, ſciat ſe non eſſe locum Dei. (*In Pſalm.* 75.)

Nullus ſine peccato cogitationis.

CVII. Cogitatio hominis confitebitur tibi: Multi ſunt, qui opera mala non fecerunt; alii ſunt, qui nec male loquuti ſunt: cæterum qui in cogitatione non peccaverit, nullus hominum reperitur. (*Ibidem.*)

Contra indigne communicantes.

CVIII. Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Et nunc in Eccleſia, ſi quis carne, & ſanguine Chriſti reficitur, & declinat ad vitia, noverit ſibi Dei judicium imminere. (*In Pſalm.* 77.)

Quot vitia, tot Dij.

CIX. Non erit in te Deus recens. Quotcumque vitia habemus, quotcumque peccata, tot recentes habemus Deos. Vidi mulierem, & concupivi, libido mihi Deus eſt; unuſquiſque enim quod cupit, & veneratur, hoc illi Deus eſt. Avarus aurum Deum habet. (*In Pſalm.* 80.)

Miſericordia, & juſtitia Dei arcere debent & deſperationem, & præſumptionem.

CX. Miſericordiam, & veritatem diligit Deus. Si tantum miſericors eſſet, omnes nos ad peccata provocaret. Si tantum veritatem diligeret, nemo ſpem haberet pœnitentiæ. Propterea duo quærit, ut ex altero alterum temperet. Si peccator es, audi miſericordem, & noli deſperare, ſed age pœnitentiam. Si vero juſtus es, noli negligens eſſe, quia Deus clemens eſt; quoniam Deus & juſtus eſt, & veritatem diligit. (*In Pſalm.* 83.)

Nihil bonum, niſi quod æternum eſt.

CXI. Nihil bonum eſt, niſi quod æternum eſt .... quid mihi prodeſt, ſi anteriori die Rex fui, & hodie in carcere morior? .... recordemur infantiæ, recordemur adoleſcentiæ, recordemur quod aliquando

liquando habuerimus divitias .... ubi ſunt illa omnia ? Cogitata magis dolorem faciunt, quam voluptatem. Nihil eſt itaque bonum, niſi quod perpetuum eſt. (*In Pſalm.* 91.)

S. HIERON.

CXII. Ad Dominum cum tribularer, clamavi, & exaudivit me: Non dixit, cum eſſem in deliciis, clamavi, Vis exaudiri a Domino? eſto in tribulatione, clama, & exaudieris. (*In Pſal.* 10.)

In tribulatione poſitos Deus exaudit.

CXIII. Non habeamus ſpem, niſi in Domino tantum .... non dicamus: Si ſenuero, unde habeo vivere? Si infirmus factus fuero, unde vivo? Chriſtum habes, & times? Si volatilia Cæli paſcit, dubitas, quod poſſit te paſcere? Diabolus paſcit ſuos homines, & Chriſtus non paſcet ſervos ſuos?... Diabolus dat aurum, & gemmas; & Chriſtus panem non poteſt dare? Nos omnem ſollicitudinem projiciamus de cordibus noſtris, & dicamus; in Deo faciemus virtutem. Ipſe erit virtus noſtra, ipſe panis noſter, ipſe erit rector noſter. (*Ibid.*)

Spes in Deo ponenda etiam in temporalibus neceſſitatibus.

CXIV. Vera eſt pœnitentia, jugiter fletibus commiſſa diluere, & abluta non iterare. (*In Pſalm.* 118.)

Peccata plangenda etiam remiſſa.

CXV. Quando damus, non demus quaſi de noſtro, ſed quaſi de dono Chriſti. Non debemus dare quaſi mendico, ſed quaſi fratri. Nos damus carnalia, ille dat ſpiritualia; plus dat pauper, quam accipit: nos damus panem, qui in ipſa die conſumitur; ille pro pane reddet nobis regna Cælorum. (*In Pſalm.* 133.)

Dando eleemoſynam plus accipimus, quam demus.

CXVI. Magis tu agito gratias Chriſto quando dederis; quam frater, qui ex eo quod acceperit, tibi gratias agat. Grande nobis beneficium præſtant pauperes. Peccata, quæ jam aliter lavare non poſſumus, extinguit eleemoſyna. Quid ſcriptum eſt? Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Hoc præſtat eleemoſyna, quod & baptiſma. (*Ibidem.*)

Utilitas eleemoſynæ.

CXVII. Beatus eſt, qui corripitur; non retribuet Dominus bis in idipſum. Magna eſt ira Dei, quando non nobis iraſcitur. Reſervat enim nos, ſicut vitulum ad occiſionem. (*In Pſalm.* 140.)

Magna ira Dei, quando in hac vita non punit.

CAPUT XIX.

S. PAULINUS

Epiſcopus Nolanus.

ARTICULUS PRIMUS.

S. Paulini Vitæ Breviarium.

S. PAULIN. Natalis anno 354. Genus.

PAULINUS, qui Antiquis Pontius (1), & Meropius, Burdigalæ natus eſt ſub finem anni 353. Alterius Paulini filius erat Galliarum Præfecti Prætorio, qui ad diuturnam ætatem vitam perduxit. Ex illuſtriſſima familia ortus eſt, ex Senatoribus ſcilicet, tum paterno, tum materno genere, Romanis. Matris nomen latet, quam tamen cum conjuge Chriſtianam profeſſam eſſe Religionem, dubitare non ſinit Paulinus noſter, ſiquidem unum ex Libertis ſuis Burdigalam miſit, qui in Domo Domini ſerviret delegatis ad Parentum memoriam obſequiis. Sororem habuit, ad quam plures Epiſtolas de Contemptu Mundi conſcripſit, Fratrem quoque, qui ante eum vita functus eſt, liberos poſt ſe dimittens. Melaniæ ſeniori affinis erat, Pneumatii quoque & Fidelis filio Celſo, de cujus obitu ſuave & elegans Poema condidit. Patrimonium ei peramplum, ingentiaque prædia fuiſſe, ex Auſonii verbis facile eſt conjicere, qui a receſſu Hiſpanico Paulinum revocans cecinit:

Ne raptam ſparſamque domum, lacerataque centum
Per dominos veteris Paulini regna fleamus (*a*).

Ejus litterarum ſtudia.

Ex his, quæ ſuperſunt, Paulini monumentis, ingenium ejus cognoſcere facile eſt; liberalium artium fuit ſummopere ſtudioſus, omni eloquentia excultus, poetica, & oratoria facundia excellens, & ut ipſe ſcribit, in litteris humanis fabularum loquax (*b*). Egregium in litteris Magiſtrum nactus eſt Auſonium, poetica, & ora-

(1) Citationes, queis Editionem ſuam oneravit Gallus Scriptor, omittendas cenſuimus, cum legi poſſint in Vita S. Paulini ejus Operibus præfixa, ex qua eas exſcripſit.

(a) *In Vita præfixa Operibus S. Paulini, Ed. Ver. ann. 1736. p. 1. & ſeqq.*

(b) *Epiſt. 40. n. 6. p. 241.*

oratoria facultate inclytum inter ejus ævi primores; cui poſtea Imperator Gratianus inſtituendus, regendusque traditus eſt. Paulinus grato animo omnia Auſonio debere fatetur, ſcribens: S. PAULIN.

> Tibi diſciplinæ dignitatem, litteras,
> Linguæ, togæ, famæ decus
> Provectus, altus, inſtitutus debeo,
> Patrone, Præceptor, Pater (*a*);

qui & omnia ſua, bonos mores, & ſtudia ex Auſonii fontibus orta alibi (*b*) ultro confitetur. Hiſtoriarum parum ſtudioſus fuit indagator, Geographiam quoque ignoravit, & in græcis litteris mediocriter fuiſſe inſtructum veroſimilius dicendum (*c*).

Paulinus Theraſiam ſimilem ſibi ſortitus eſt conjugem, quæ ingentia ei contulit prædia. Primo in fori ſtrepitu, & ſæcularibus rebus occupatus, a primis annis ampliſſimos honoris & dignitatis gradus adeptus eſt. Auſonius *veterum* Paulini *honorum largitorem* (*d*) ſe dicit, nec per jactantiam, cum apud Imperatorem Gratianum magnam fuiſſe Auſonii gratiam, atque auctoritatem, ex eo conſtet, quod eum docuerit, & educaverit; & Paulinus ipſe honores & dignitates Auſonio ſe debere ultro fateatur (*e*). Ante Auſonium eum Conſulem fuiſſe conſtat, id eſt, ante annum 379. (*f*). Matrimonium: Conſul eligitur.

Sæculum aliquandiu dilexit, & quo majora ac plura erant fortunæ commoda, & humanæ proſperitatis blandimenta, eo fortioribus atque tenacioribus ſibi devinctum catenis Sæculi vanitas detinuit. Hæc tamen vincula, Chriſto juvante, diſrupit. Deus enim ærumnis, & laboribus uſus eſt, ut Paulinum ad ſe converteret (*g*). Hinc ut *a calumniis & peregrinationibus requiem caperet*, Mundum faſtidiens, *rebus publicis dimiſſis*, *a fori ſtrepitu remotus*, *ruris otium*, *& placitam in ſecretis domeſticis tranquillitatem quæſivit*, *ut paulatim ſubducto a ſæcularibus turbis animo*, *præceptiſque cæleſtibus accommodato*, *proclivius ad contemptum Mundi*, *comitatumque Chriſti demigraret* (*h*). Primus Paulini ſeceſſus in Hiſpania contigiſſe videtur, ubi quatuor ſaltem annos tranſegit, ab anno 390. uſque ad vernum tempus anni 394. Mundum faſtidit.

Ante aliquot annos a Delphino Burdigalenſi Epiſcopo Baptiſmo initiatus fuerat Burdigalæ, de quo ſcribit, erga ſe *Patris*, & *Petri*, ac piſcatoris munere functum eſſe, quippe „ miſerit hamum, ut „ de Paulini Baptiſmus circa an. 391. Mors Filii.

Y 4

(a) *Carm.* 10. *v.* 101. (b) *Ibid. v.* 148.
(c) *In Vita c.* 2. *p.* 4. *& ſeq.*
(d) *Auſon. epp.* 21. *&* 24.
(e) *Carm.* 10. *v.* 99.
(f) *In Vit. cap.* 3. *p.* 6. *& ſeq.*
(g) *Ibid. cap.* 4. *p.* 8. (h) *Paul. epiſt.* 5. *n.* 4.

Digitized by Google

S. PAULIN. „ de profundis, & amaris hujus ſæculi fluctibus ipſum extraheret, „ ut captura ſalutis efficeretur, &, cui vivebat, naturæ morere- „ tur, ut, cui mortuus erat, viveret Domino “ (*a*). Dum in Hiſpanico ſeceſſu degeret, filium ex Conjuge obtinuit, qui tamen vitalis non fuit; ſub octavum enim ab ortu diem raptus puer vitam expedivit, quem ipſe Compluti ſepeliri curavit juxta corpora SS. Martyrum, id eſt, ut creditur, Sanctorum Infantium, Juſti, & Paſtoris, quorum memoria in ea urbe celebris eſt. Baptiſmo fuerat procul dubio initiatus puer, cum eum Paulinus poſteritatem piam vocet (*b*).

Bona divendit. Sub idem tempus Paulinus & veſtem mutavit, & novum induit animum. Domui, patriæ, cognationi quoque vale dicere conſtanter ſtatuit, & a Senatu migrare, & quo impenſius Deo ſerviret, vitam Monaſticam profiteri. Muſis etiam & poeticis fabulis nuncium omnino remiſit; hinc quæ poſtea conſcripſit carmina, ſine ſtudio, & ex evangelica ſimplicitate & pietate condidit. „ Venditis itaque facultatibus tam ſuis, quam etiam conjugalibus, eas „ in pauperes contulit “ (*c*). Toto laudatum orbe Paulinum celebravit factum tam illuſtre, & glorioſum. Præſtantiſſimi quique Eccleſiæ viri, qui tunc vivebant, illud mirati ſunt pene univerſi, & multis laudibus celebrarunt. Hujuſce egregii facinoris magnitudinem Auguſtinus (tunc ſolum Presbyter, decurrebat enim annus 392.) mirum in modum extollit litteris ad eum datis, illud *Chriſti gloriam* appellans, & caritatem mirabili gaudio eum verba Domini adimplentem conſpicere, ſcribit (*d*). At viris ſæcularibus hæc Paulini converſio viſa eſt intoleranda; quamobrem ipſum & deſpexere, & deſeruere. Omnes divites, fratres, amici, proximi, liberti, & ſervi ab eo defecerunt, & debita etiam officia denegarunt, pietatem ſtultitiam putantes, & in operibus ſervi, opus Dei laceſſebant. Omnia tamen patientiſſime tulit Paulinus, & Auſonio, qui factum reprehenderat, immo & impietatis accuſaverat, reſpondit hiſce carminibus:

„ Huic (Deo) vacantem, vel ſtudentem, & deditum,
„ In hoc reponentem omnia;
„ Ne, quæſo, ſegnem, neve perverſum putes . . .
„ . . . .
„ Sed cur remotus tamdiu degam, arguis,
„ Pioque motu iraſceris.
„ Conducit illud, aut neceſſe eſt, aut placet
„ Veniale quidquid horum erit . . . . .
„ Ignoſce amanti, ſi geram quod expedit
„ Gratare, ſi vivam, ut libet “ (*e*).

Cum

(a) *Paul. epiſt.* 20. *n.* 6. (b) *In Vit. cap.* 6. *n.* 3.
(c) *Ambr. epiſt.* 58. *Tom.* 2. *Ed. Par. p.* 1013.
(d) *In Vit. cap.* 10. *n.* 1. (e) *Carm.* 10. *v.* 89. & 105.

S. Paulin.

Presbyter Barcinone ordinatur.

Cum Mundo abrenuntiavit Paulinus, animo ſtatuerat Nolam ſe recipere, & ad tumulum S. Felicis ſervire, fores Eccleſiæ aperire, mane lumina accendere, munditias curare, nocte ſacris ſervire excubiis, & in muneribus iſtis claudere vitam. Sed cum in Eccleſia Barcinonenſi divinis intereſſet Officiis, *die Domini*, *quo carne naſci dignatus eſt* (*a*), repentina vi inflammatæ plebis correptus eſt, ut Presbyter crearetur. Hæc populi contentio multum negotii, moleſtiæque Paulino concivit, qui promotioni ſuæ conſentire nullo modo volebat, nec tandem acquievit, nec ſe conſecrari permiſit, niſi ea lege, ut Diœceſi certæ non alligaretur (*b*); quod licet ſacris adverſari Canonibus videretur, nihilo tamen ſecius permiſſum aliquando fuit magni nominis viris, ut hoc etiam pacto in Sacerdotes eligerentur, ea ſpe, ut tandem Eccleſiæ miniſterio, in qua ordinati fuerant, ſe manciparent.

In Italiam venit anno 394.

Itaqûe poſt Paſcha anni inſequentis 394. Hiſpania relicta, per Gallias Nolam venit S. Paulinus. Italiam ingreſſus S. Ambroſium Mediolani vidit (1), a quo benigne exceptus fuit, & in ſuum Clerum adſcitus. Poſtea Romam advenit, ubi pro ſuo merito, & generis qualitate, fuit honore ac veneratione ingenti exceptus a populo, & præcipue a S. Domnione Romanæ Eccleſiæ Presbytero, a proceribus viris Romanis SS. Pammachio, & Macario, aliiſque maximo numero Dei ſervis. At quorumdam Clericorum ſenſit invidiam, ipſiuſque etiam Siricii Romani Pontificis, commotam fortaſſis, quod Siricius repentinam Paulini conſecrationem, & contra Eccleſiæ leges factam non probaret. Hac de cauſa S. Paulinus ab Urbe diſceſſionem maturavit, & Romam relinquens, in ſui Felicis optatum ſinum ſe abdidit (*c*).

Nolam ſecedit.

Amœno in agro ad quingentos ab urbe Nola paſſus oſſa beati Felicis Presbyteri & Confeſſoris quieſcebant. Super Tumulum erat conſtructa Baſilica, & juxta eam ædificium a terra ſuſpenſum cœnaculo, una porticu cellulis hoſpitalibus interpoſita, longius tendebatur. E diverſo habitationis ejuſdem alterum erat domicilium, in quo ſæculares viri aliquando hoſpitabantur. Illic hortulus erat, quem S. Felicis hortum vocabat Paulinus. In hoc hoſpitio nonnullos Dei ſervos ſibi ſocios aſcivit, hinc domicilium ſuum dicit *monaſterium*, & ſocietatem ſuam vocat *fraternitatem monacham*, quia omnes inhabitantes regulis monaſticis addicti vitæ ſeveriori incumbebant; adveniente luce matutinum Officium celebrabant, veſpertinum ad accenſum lucernæ, ciliciis induebantur, vino ab-

---

(a) *Paul. epiſt. 1. n. 10.*
(b) *In Vit. cap. 15. n. 1.*
(1) Non Mediolani (ut optime notat Auctor Vitæ S. Felicis), ſed Florentiæ S. Ambroſium inviſit Paulinus, quo Mediolanenſis Antiſtes jam ab anno 393. ſe receperat, ut Tyrannum Eugenium fugeret, & nonniſi menſe Auguſto anni 394. Mediolanum rediit.
(c) *In Vit. cap. 17. n. 1. & ſeq.*

S. PAULIN.

no abſtinebant, vigiliis, & jejuniis ſe macerabant, eorum cibi conſueti herbæ, & oluſcula erant. Semper vacuo ventre, & ſicco gutture de menſa ſurgebat Paulinus, modico tamen vino etiam in Quadrageſima propter ſtomachum, & frequentes ſuas infirmitates juxta conſilium Apoſtoli utebatur (*a*). At licet ſe totum S. Felicis ſervitio devoviſſet, natalis tamen illius feſtum omni exultatione & lætitia celebrabat, & quotannis novo natalitio carmine honorabat, quod voluntariæ ſuæ ſervitutis tributum appellabat (*b*). Singulis annis Romam etiam ad Natalitia Apoſtolorum ſe conferebat, pro veneratione Apoſtolorum, & Martyrum, ut ad eorum ſacras memorias offerret. Tempus ante meridiem in votis ſuis per Apoſtolorum, & Martyrum ſacras memorias conſumebat, cumque deinde ad hoſpitium rediret, innumeris viſitantium frequentationibus occupabatur, quas partim amicitia, partim religio contrahebat, & cum totos ibi decem dies ageret, aliquando tamen Epiſtolam ſcribendi, aut aliquid ſine intermiſſione legendi facultas illi non erat (*c*). Dum autem in ſua Nolana verſabatur ſolitudine ſtudio Scripturarum ſedulam navabat operam, & ſumma humilitate in dubiis eos conſulebat, qui ſapientiæ & ſcientiæ laude in Eccleſiis illuſtres habebantur (*d*).

Nolæ Epiſcopus creatur. Quomodo ſe in Epiſcopatu geſſerit.

Jam quindecim fluxerant anni a ſeceſſu S. Paulini apud Nolam, cum ejus urbis Epiſcopus eligitur, & loco Pauli ſufficitur circa anni 409. finem, vel initio anni 410. quippe qui jam ea erat auctus dignitate, cum Pinianus, & Melania ejus uxor, devaſtata ab Alarico Urbe, Nolam venere, prius quam in Siciliam navigarent (*e*).

A Gothis captus an. 410.

Sui Epiſcopatus initia Gothorum in Italiam adventu ſignata ſunt. Nam Alaricus anno 410. Urbem ingreſſus, & ex eadem vigeſimo Menſe egreſſus, Campaniam populatus eſt, Nolam quoque obſidione coanguſtavit, & poſtea captam vaſtavit. Tentus fuit & ipſe Paulinus, qui fidei, & ſpei affectibus Deum precabatur in hæc verba: *Domine non excrucior propter aurum, & argentum, ubi enim ſint omnia mea, tu ſcis.* Quæ vota exaudita fuere; nam teſtatur Auguſtinus, ſe neſcire quemquam eorum, qui opes ſuas propter Chriſtum abjecerint, veluti pecuniæ poſſeſſorem a barbaris excruciatum (*f*). Nonnulli ad hanc Nolæ vaſtationem referunt ea, quæ narrat S. Gregorius de Paulino, nimirum ſe Vandalorum Regis genero ſervum dediſſe, ut Viduæ filium a captivitate liberaret; & alii hoc egregium facinus ad annos 414. 415. 416. referunt, in quibus nihil de S. Paulino habemus. Hoc vero inſigne caritatis monumentum potius alteri Paulino tribuendum videtur, pariter Nolano

(a) *Ibid. cap.* 18. *n.* 1. & 2.
(b) *Ibid. cap.* 22. *n.* 1. (c) *Ibid. n.* 2.
(d) *Ibid. cap.* 29. *n.* 2.
(e) *Surius ad diem* 31. *Decembris p.* 579.
(f) *Auguſt. lib.* 1. *de Civit. Dei cap.* 10.

lano Epiſcopo, vita functo, Conſule Dioſcoro, id eſt, anno 442. (a). Revera S. Auguſtinus, qui & Paulino poſt annum 416. ſcripſit, & qui frequentiſſime de illo ſermonem habuit, nuſpiam tamen, & nunquam hujus meminit captivitatis. Uranius quoque, qui S. Paulini elogium contexuit, de hoc tam præclaro facinore alte ſilet. Cæterum Vandali in Italiam non irrupere, nec eam vaſtare cœperunt ante annum 431. quo Sanctus Paulinus ad ſuperos evolavit. Fieri itaque poteſt, ut Nolam ceperint, vaſtaverintque ante annum 442. quando Paulino in Cathedra Epiſcopali ſucceſſerat, eamque tenebat alter Paulinus (b).

S. Paulini obitus.

Interrogatus S. Paulinus a Flora nobili & pientiſſima Matrona, quæ filium ſuum recenter vita functum nomine Cynegium in Eccleſia S. Felicis Nolæ ſepeliendum curaverat, num prodeſſet defunctorum animabus ſepulchri locus, ipſe per ſeſe reſpondere nolens ad S. Auguſtinum ſcripſit, qui illi libro *de cura pro mortuis gerenda* reſpondit, illique inſcripſit. Hoc poſtremum eſt, quod nobis ſupereſt, Vitæ S. Paulini monumentum uſque ad annum 431. quo obiit. Triduo itaque antequam obiret, duo ad eum Epiſcopi viſitandi ſtudio convenerunt, S. Symmachus, & benedictus Acyndinus, & ita in eorum adventu recreatus, atque refectus eſt Paulinus, ut, oblita omni carnali infirmitate, totum ſe eis ſpiritualem atque angelicum exhiberet. Juſſit ſibi ante lectulum ſuum ſacra vaſa, & ornamenta Eccleſiaſtica exhiberi, & una cum Sanctis Epiſcopis obtulit Deo ſacrificium, ſimulque & eos, quos pro Diſciplina Eccleſiaſtica a communione ſacrorum Myſteriorum extorres eſſe præceperat, ad pacem priſtinam revocavit. Et cum hæc omnia læto animo atque perfecto ordine S. Epiſcopus celebraſſet, ſubito clara voce interrogare cœpit, ubi eſſent fratres ſui? Tunc unus ex circumſtantibus, qui putavit, quod Epiſcopos, qui tunc aderant, quæreret, ait illi: *Ecce hic ſunt fratres tui*. At ille: *Sed ego nunc fratres meos Januarium, & Martinum dico, qui modo mecum locuti ſunt, & continuo ad me venturos ſe eſſe dixerunt*. Dein ingreſſus Poſthumianus S. Epiſcopum monuit, pro veſtimentis, quæ pauperibus erogata fuerunt, quadraginta ſolidos Mercatori deberi, cui leniter ſubridens reſpondit S. Paulinus: *Securus eſto, fili, crede mihi, non deerit, qui pauperum debitum ſolvat*. Et ecce non longa interpoſita mora Presbyter de Lucaniæ partibus venit, miſſus a Sancto Epiſcopo Exuperantio, & fratre ejus Urſacio, qui ei per ipſum, muneris gratia, ſolidos quinquaginta miſerunt: de quibus ipſe Presbytero, qui eos exhibuerat, manu ſua duos dedit, reliquos vero Negotiatoribus, qui veſtimenta pauperibus dederant, reddi mandavit, gratias agens Deo, quod non dereliquiſſet ſperantem in miſericordia ſua. Cum autem jam nox diei ſucceſſiſſet, uſque ad mediam noctem paululum quieti conceſſit. Una antequam luceſceret

(a) *Ughel. Ital. Sac. Tom. 6. p. 253. In Notis Ed. Ven.*
(b) *Vide Ceiller. Tom. 10. p. 548.*

S. PAULIN.

ceſceret hora Vir Sanctus, ut ſolebat, omnes excitavit, & matutinum officium ex more & ordine celebravit. Facta autem die Presbyteris, & Diaconis, atque omnibus Clericis pacem hæreditariam exemplo Domini prædicavit, dein tacitus uſque ad veſperam perduravit. Tunc vero lucernariæ devotionis tempus agnoſcens, extenſis manibus lenta licet voce dixit: *Paravi lucernam Chriſto meo:* deinde circa horam decimam, aut undecimam in nocte, omnibus qui aderant ſollicite vigilantibus, ſubito cellula ejus ingenti terræmotu concuſſa eſt, nihil tamen ſentientibus iis, qui præ foribus conſiſtebant, ille vero Deo debitum ſpiritum exhalavit angelicis ſuſceptum manibus (*a*).

Uranius Scriptor obitus S. Paulini.

Porro ubi ad beata Cæli gaudia felix anima evolavit, ita niveo candore vultus ejus, & totum corpus affectum eſt, ut omnes qui aderant inter ſingultus & lacrymas benedicerent Dominum, inter quos fuit Uranius Presbyter (num Eccleſiæ Nolanæ, dubium), qui hujus obitus rogatus a Pacato, qui vitam Paulini conſcribere cogitaverat, hiſtoriam contexuit. Num autem hic Sanctus Gallus Poeta quod conſtituerat compleverit, & Paulini geſta conſcripſerit, ignoratur; ſuperſtitem tamen habemus Uranii narratiunculam, qui ſcribit, in Paulini obitu totum pene Orbem ingemuiſſe, fideles, & infideles fleviſſe, & non ſolum Chriſtianos, ſed & Judæos, & Gentiles ingenti fletu ſciſſis veſtibus ad ejus exequias conveniſſe, & ereptum ſibi patronum, tutorem, defenſorem una omnes voce planxiſſe (*b*).

Elogium. Operum Catalogus.

Virtutes & geſta S. Paulini a celeberrimis, & ſanctiſſimis ævi ſui viris ſummis encomiis ſunt celebrata. Eum laudibus exornarunt SS. Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Sulpitius Severus, Martinus, Honoratus, Eucherius, Victricius Rothomagenſis, nec non Ruffinus, Sidonius Apollinaris, Caſſiodorus, S. Gregorius Turonenſis, aliique plures, quorum omnia elogia collegit, & imprimi curavit in ſecundo Operum S. Paulini Volumine (*c*) Lebrunius (1). In eo commendarunt bonorum dimiſſionem, in pauperes liberalitatem, animi candorem, manſuetudinem, humilitatem, caritatem, & brevi omnium chriſtianarum virtutum normam & exemplar prædicarunt. „ Quomodo non doleam (ſic Paulino ſcribebat Augu„ ſtinus) quod nondum faciem tuam novi?... Legi enim litteras „ tuas fluentes lac & mel, præferentes ſimplicitatem cordis tui, in „ qua quæris Dominum, ſentiens de illo in bonitate.... Illæ lit„ teræ tuæ cum te offerunt ut videaris, quantum nos excitant ut

„ quæ-

(a) *In Vit. cap.* 53. *n.* 1.
(b) *Ibid. n.* 2.
(c) *In Ed. Ver. habentur pag.* CI.
(1) Joannes Baptiſta Le-Brun Demaretius Rothomagi natus, Patrem ſortitus eſt Bibliopolam; arcta fuit neceſſitudine conjunctus cum clariſſimis Viris, qui in Portu Regio prope Pariſios ſolitariam ducebant vitam.

Digitized by Google

„ quærraris!... Amant te omnes in eis, & amari abs te cupiunt. [redacted]
„ Laudatur & benedicitur Deus, cujus gratia tu talis es " (*a*). S. PAULIN.
Aliquando etiam a Paulino flagitavit Auguſtinus, ut ſua emendaret ſcripta, ejus judicio ſe ſubmittens. Sulpicius quoque Severus de variis illum difficultatibus Sacræ Hiſtoriæ, quam ſcribebat, conſuluit. Ad ipſum quoque ſcripſit Deſiderius Presbyter, ut explicationem obtineret de benedictionibus a Jacob moriente datis filiis ſuis. Ex Operibus S. Paulini ſuperſunt tantum Epiſtolæ 50. Viris illuſtribus conſcriptæ, Sermo unicus de Eleemoſyna, qui *de Gazophylacio* inſcribitur, Martyrium S. Geneſii, & Poemata triginta quinque (1).

Opera S. Paulini italico ſermone edita habentur Tomo ſecundo Operis cui titulus: *Della Nolana eccleſiaſtica Storia Tomo ſecondo, in cui ſi contiene la Vita di S. Ponzio Meropio Anicio Paolino tredicesimo Veſcovo di Nola con tutte le di lui Opere nell' italiana favella traſportate dal P. D. Gioan-Stefano Remondini Sacerdote della Congregazione Somaſca*. Neapoli per Joannem de Simone annis 1747. 1751. 1757. *Ex Argelato, & Paitono*.

AR-

(a) *S. Auguſt. epiſt. 27. al. 32. Ed. Par. Tom. 2.*

(1) Cum Auctor noſter nihil de Operum S. Paulini Editionibus promat, arbitramur operæ pretium eſſe hæc noſtra adjicere. Poſt antiquiores Editiones, Pariſienſem anni 1516. typis Aſcenſii, Colonienſem 1560. Henrici Gravii Dominicani opera, Baſileenſem anni 1569. curatam a Joanne Jacobo Grinæo, aliam opera & ſtudio Joannis Scoti Jeſuitæ, Colonienſi Patrum Bibliothecæ inſertam, Antuerpienſem anni 1622. typis Plantinianis editam ab Heriberto Roſweydo Societatis Jeſu, omnes tamen diminutas, & minus emendatas, prodiit denique Pariſiis anno 1685. Editio cæteris omnibus amplior & caſtigatior ſtudio Joannis Lebrunii Demaretii duobus in quarto, ut vocant, Voluminibus, & hac Editione uſus eſt Auctor noſter. Verum cum Cl. Viro Muratorio reperire contigiſſet in Ambroſiana Bibliotheca Poemata quatuor, quæ hactenus mutilam ſeriem complerent Natalium S. Felicis, quem (ut in S. Paulini Vita dictum eſt) quotannis ſingulari Poemate celebrare conſueverat, ac præterea Muratorius ipſe in eadem Poemata Notas, & eruditiſſimas Diſſertationes elucubraſſet, hinc nova curata eſt Editio typis Veronenſibus Dionyſii Ramanzini uno in folio Volumine, in qua & præfata quatuor Poemata, & Muratorii Notæ, & Diſſertationes ſuo fuere loco inſertæ, integra tamen reddita etiam Pariſienſi Editione.

Digitized by Google

S. PAULIN.

ARTICULUS SECUNDUS.

Epiſtolarum, & Poematum S. Paulini Analyſis.

Epiſtola ad Severum Sulpicium Ed. Ver. p. 1. In Par. p. 1.

NON omnium quidem Epiſtolarum, ſed nonnullarum hic analyſim exhibemus, ea ſeligentes, quæ majoris ſunt momenti, & plura continent digna animadverſione. Prima itaque Epiſtola tam in Pariſienſi quam in Veronenſi Editione data eſt Severo Sulpicio ſibi arcto amicitiæ fœdere conjuncto. Scripta fuit anno 394. ineunte, in exordio ſui Presbyteratus, paulo ante Paſcha. Illi primum gratias agit pro miſſa ſibi non modica pecuniarum vi in pauperes eroganda, illique gratulatur, quod „ augmentum fecerit patrimonii „ in cæleſtibus, & quod ſalubriter onerum decoctione facta fragili „ ſubſtantiæ pretio Cælum, Chriſtumque mercatus ſit " (a). Hortatur illum, ne ſe commoveri ſinat, „ ſi nos interdum prophana „ vel ſtulta quorumdam Sæcularium verba circumlatrent; inſtructi „ enim ſatis per Sacras Litteras & de ipſis, & de nobis ſumus... „ (b). Si ſtultum putant eſſe, quod gerimus, gratulare, conſcius „ tibi, quia opus Dei, & præceptum Chriſti geris (c). Sibi ha„ beant ſapientiam ſuam .... & prudentiam ſibi arrogent, ac ſtul„ titiam nobis exprobrent .... ſint prudentiores, dum non ſint fi„ lii lucis. Sint *in hac ſua generatione ſapientes*, dum in illa ge„ neratione noſtra inveniantur excordes " (d). Monet deinde amicum, ut eos evitet, „ in pejus proficientes, ſeducentes, & ſe„ ductos, a veritate alienos, a fide naufragos, qui creaturam præ„ tulerunt Creatori .... Diſcede (inquit) ab hujuſmodi, & pro„ phanas vocum novitates devita, ne circa quæſtiones aniles & va„ nas, aut impias verborum contentiones incipias ægrotare, & pe„ ricliteris a falſis fratribus, aut a perditis reprobatiſque ſapienti„ bus " (e). Addit dein, quomodo repentina ordinatione correptus initiatus ſit Presbyter, ita poſtulante una voce populo; hinc ſcribit: „ Vix adhuc intellectum ſacræ molis capio mentis anguſtiis, „ & onus muneris meæ conſcius infirmitatis horreſco, ſed is, qui „ *ſapientiam præſtat parvulis, & ex ore infantium atque lacten„ tium perficit laudem ſibi*, potens eſt in me etiam opus ſuum „ perficere, & munus ornare, ut ſe dignum faciat, quem ab in„ digno vocavit " (f). Se tamen ea lege ordinationi ſuæ conſenſiſſe ſcribit, ut Barcinonenſi Eccleſiæ, ubi ordinatus fuerat, alligatus non cenſeretur. Ex quo pronum eſt colligere, antiquiores Eccleſiæ canones, queis cavebatur, ne quis Diaconus vel Presbyter con-

(a) *Ibid. n.* 1. (b) *Ibid. n.* 2. *p.* 3.
(c) *Ibid. n.* 3. *p.* 4. (d) *Ibid. n.* 7. *p.* 5.
(e) *Ibid. n.* 9. *p.* 6.
(f) *Ibid. n.* 10. *p.* 7.

conſecraretur, niſi alicujus Eccleſiæ ſervitio addictus, non omnino in uſu fuiſſe ævo S. Paulini. Denique Epiſtolam claudit Sulpitium rogans „ ad ſe venire, ſi placet, ante Paſcha, ut Sacras Ferias „ ſecum Sacerdote concelebret " (*a*).

S. Paulin.

Tertia Epiſtola, quæ in titulo habet: *Paulinus, & Theraſia peccatores* (erat autem Theraſia Paulini uxor), data eſt Alipio Tagaſtenſi Epiſcopo, cui gratias agit quam maximas, quod ſibi miſerit „ opus Sancti, & perfecti in Domino fratris ſui Auguſtini „ libris quinque confectum (adverſus Manichæos), quod (ſcribit) „ ita miramur atque ſuſpicimus, ut dictata divinitus verba credamus " (*b*). Subdit ſe illi mittere „ Euſebii Venerabilis Epi- „ ſcopi Cæſarienſis de cunctis temporibus hiſtoriam ", quam commodato acceperat a Domnione Romanæ Eccleſiæ Presbytero (*c*). Ad Sacerdotalem indicandam dignitatem *coronæ* vocabulo utitur; quippe quia corona illius dignitatis in ſignum erat. Ad Alipium ſcribens illum *Beatiſſimum Patrem* appellat, & ad S. Auguſtinum *Veſtram Sanctitatem* dicit, qui tituli, queis ſolus gaudet hodie Summus Pontifex, ante Gregorium Septimum anno 1073. communes erant omnibus Epiſcopis, ut ex Veterum ſcriptis notum eſt atque compertum. Gloriatur ſe Patrem habere S. Ambroſium, ſcribens: „ Nam ego etſi a Delphino Burdigalæ baptizatus, a Lampio apud „ Barcinonem in Hiſpania per vim inflammatæ ſubito plebis ſacratus ſim, tamen Ambroſii ſemper & dilectione ad fidem innutritus ſum, & nunc in Sacerdotii ordine conſoveor. Denique ſuo „ me Clero vindicare voluit, ut etſi diverſis locis degam, ipſius „ Presbyter cenſear " (*d*). Ex quo apparet, quod S. Paulinus, qui ſuæ in Presbyterum conſecrationi non aſſenſerat, niſi ea lege, ut Diœceſi certæ non alligaretur, poſtea tamen Eccleſiæ Mediolanenſi, etſi ab ea ſemotus, ſe aggregari conſenſit, immo gaviſus eſt. Denique Epiſtolam claudit, dicens: ſe „ panem unum unitatis gratia Alipio mittere, in quo etiam Trinitatis (fortaſſis ob triangularem figuram) ſoliditas continetur. Hunc panem (inquit) eulogiam eſſe tu facies dignatione ſumendi " (*e*).

Tertia Epiſtola ſcripta an. 394. p. 10. Ed. Par. p. 9.

Eodem anno 395. Epiſtolam iterum dedit Sulpicio Severo de ſibi miſſis ejuſdem litteris gratias agens. Suæ ad Deum converſionis initia deſcribit, cauſas occaſioneſque recenſet tanta animi humilitate & modeſtia, unde probe conſtet omnia ipſum in Dei gloriam refundere; ſic enim ſcribit: „ Quid enim gloriari poſſumus? etſi „ in Domino gloriandum ſit, quia nihil niſi ejus munere acceptum „ habemus: attamen mihi ætas provectior, & a primis jam annis „ honorata perſona potuit maturare gravitatem; præterea corpus „ infirmius & decoctior caro obterere ſtudia voluptatum, ad hoc „ vita ipſa mortalis in laboribus & ærumnis frequenter exercita „ odium

Epiſtola 9. ad Severum Sulpicium an. 395. p. 10. Ed. Par. p. 10.

(a) *Ibid. n. 11. p. 7.*
(b) *Ibid. n. 2.* (c) *Ibid. n. 3. p. 11.*
(d) *Ibid. n. 4.* (e) *Ibid. n. 6. p. 12.*

Digitized by Google

S. PAULIN.

„ odium rerum inquietantium parere, & de ſpei neceſſitate ac du-
„ biorum metu cultum religionis augere .... hinc ruris otium, &
„ Eccleſiæ cultum placita in ſecretis domeſticis tranquillitate cele-
„ bravi, ut paulatim ſubducto a ſæcularibus turbis animo, præce-
„ ptiſque cæleſtibus accommodato, proclivius ad contemptum Mun-
„ di, comitatumque Chriſti, jam quaſi de finitima huic propoſito
„ via demigraverim " (*a*). At quid longe præſtantius in ipſa Se-
veri converſione ſe reperire fatetur dicens: „ Tu, frater dilectiſſime,
„ ad Dominum miraculo majore converſus es, quia ætate floren-
„ tior, laudibus abundantior, oneribus patrimonii levior, ſubſtan-
„ tia facultatum non egentior, & in ipſo adhuc Mundi Theatro,
„ id eſt, fori celebritate diverſans, & facundi nominis palmam te-
„ nens, repentino impetu diſcuſſiſti ſervile peccati jugum, & læ-
„ thalia carnis & ſanguinis vincula dirupiſti (*b*).... & ingenii fa-
„ cultatis laudem ab hominibus non accipiens, & inanis gloriæ
„ ſublimiter negligens, piſcatorum prædicationes Tullianis omni-
„ bus, & tuis litteris prætuliſti " (*c*). Proſequitur Sulpicii virtu-
tes exotnans, eumque rogat, ut ſe inviſere non dedignetur. Con-
queritur deinde de Urbici Papæ ſuperba diſcretione, & Romani
Cleri zelotypia, qui ipſum inviſere deſugerunt, „ dum viderent,
„ quam aſſidua eum, quam ſedula ſollicitorum fratrum, Mona-
„ chorum, Antiſtitum, Clericorum, atque etiam ipſorum ſæpe Sæ-
„ cularium officia toto illo ægritudinis ſuæ tempore celebraverint ".
Quod tamen ad Dei referens gloriam, ſubdit: „ Quod apud unani-
„ mitatem tuam de Dominica tamen gratia, cujus hoc quoque o-
„ pus & munus eſt, gloriari licet, nemo propemodum tota Cam-
„ pania Epiſcoporum non viſitare nos fas exiſtimavit ſibi. Et quos
„ infirmitas, vel neceſſitas aliqua devinxerat, miſſis vice ſua Cle-
„ ricis, & litteris affuerunt. Afri quoque Epiſcopi ad nos reviſen-
„ dos prima æſtate miſerunt " (*d*). Hinc veluti occaſionem na-
ctus, ipſum quoque Sulpicium ad ſe reviſendum invitat, & ſic a-
mantiſſime alloquitur: „ Eritne, quæſo, tempus illud, & illuce-
„ ſcet ille aliquando dies, quo fraternitatem tuam .... in gremio
„ jam communis Patroni Dominædii mei Felicis excipiam? Et
„ quod nunc ipſius orationibus impetrari rogo, id impetratum co-
„ ram apud ipſum pariter in Domino gratulemur? Cum ego vos
„ ſimul & viciſſim complexus omnes, merito dicam concinentibus
„ vobis: *Hæc plane dies, quam fecit Dominus, exultemus, & læ-*
„ *temur in ea, quia bonum, & jucundum habitare fratres in u-*
„ *num*. Tum ego te non in Monaſterio tantum vicini Martyris
„ inquilinum, ſed etiam in hortum ejuſdem colonum locabo, ſed
„ gratis, quia jam a Patreſamilias accepiſti denarium tuum (*e*)...

„ Vide-

(a) *Ibid. n. 4. p. 22.*
(b) *Ibid. n. 5.*
(c) *Ibid. n. 6. p. 23.*
(d) *Ibid. n. 14.* (e) *Ibid. n. 15. p. 27.*

„ Videre ergo jam mihi videor hortulum meum, adventantibus te- S. Paulin.
„ cum Domini mercenariis & cooperatoribus, cultiorem. Neque e-
„ nim difficile exiſtimari, quam facile depleturi ſint levioris cul-
„ turæ laborem, quos in vineam ſuam Chriſtus elegit, & otioſos
„ Deo in vano hujus ſæculi foro ſtare non paſſus eſt " (*a*). In hac epiſtola, ſicut & in aliis, de S. Felice loquens ipſum *Ædis Dominum* appellat, oſtendens Nolæ Templum ejus eſſe nomini dedicatum; ſimiliter & *Patronum* ſuum dicit, indicans Sanctos apud Deum protectoris & interceſſoris munere fungi. Sulpicium nomine Tharaſiæ ſalutat, quam non uxorem ſuam dicit, ſed *conſervam in Domino*, quippe qui juxta Eccleſiæ leges jam Sacerdotio conſecratus cum ipſa continentiam ſervabat. Denique ſic finem imponit epiſtolæ: „ Panem Campanum de cellula noſtra tibi pro eulogia
„ miſimus.... Tu licet uberioribus micis a Domini menſa jam
„ ſaturatus ſis, dignare & a peccatoribus acceptum in nomine Do-
„ mini panem in eulogiam vertere. Ac ne panis ſiligineus tibi
„ modum noſtræ humilitatis excedere videatur, miſimus teſtimo-
„ nialem divitiarum noſtrarum ſcutellam buxeam, ut apophoretum
„ voti ſpiritalis accipias, habiturus exemplo, ſi necdum ſimili ar-
„ gento uteris. Quod ſi nigellatum (id eſt, forte vaſa teſtea) ha-
„ bes, mitte nobis per ea vaſcula, quæ pueris tuis, filiis noſtris
„ demandavimus. Amamus enim vaſa fictilia, quia & ſecundum
„ Adam cognata ſunt nobis, & Domini theſaurum in talibus va-
„ ſis commiſſum habemus. Præterea peto.... tuam curam impen-
„ das, & ordinare digneris, qualiter ad nos vinum vetus, quod
„ Narbone adhuc nos habere credimus, pervehatur." (*b*).

Cum S. Auguſtinus Paulino ſcripſiſſet, ſe delectum in Epiſcopatu coadjutorem Valerii, ipſe ſtatim epiſtolam dedit Romaniano, teſtem gaudii ſui ſummæque lætitiæ ob promotionem communis amici ad Epiſcopalem honorem; ſubdit tamen: „ Non autem hoc tantum *Epiſtola ad Romanianum.*
„ ſcribimus gratulandum, quod Epiſcopatum Auguſtinus acceperit,
„ ſed quod hanc Dei curam meruerint Africanæ Eccleſiæ, ut ver-
„ ba cæleſtia Auguſtini ore perciperent " (*c*). Addit præterea:
„ Ne vacuum fraternæ humanitatis officium videretur, de buccellato
„ (1) Chriſtianæ expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad fruga-
„ litatis annonam militamus, panes quinque tibi pariter, & Licentio
„ filio noſtro miſimus, non enim potuimus a benedictione ſecernere,
„ quem cupimus eadem nobis gratia penitus anneſtere ". Verum petit, ut veniam ſibi tribuat aliquid etiam ipſi Licentio ſcribendi, & Terentii carmen recitat, ſed prophani Poetæ laudationem crimen putans, ſubdit: „ Sed quid de alienis loquor, cum de proprio
„ cuncta poſſimus? & aliena loqui non ſoleat eſſe ſani capitis,

(a) *Ibid. n.* 16.
(b) *Ibid. n.* 21. 22. *p.* 30.
(c) *Ibid. n.* 2. *p.* 36.
(1) Panis nauticus.

Digitized by Google

S. Paulin. „ quo Dei gratia ſano & ſalvo ſumus, quibus caput eſt Chriſtus “ (*a*).

Epiſtola ad Licentium. Licentius, de quo in ſuperiori epiſtola, Romaniani filius, a puero traditus fuerat Auguſtino lacte ſapientiæ ſæcularis imbuendus, & ſpiritualibus etiam uberibus nutriendus. Verum æſtu juventutis abreptus ab ejus diſciplina diſceſſit. Illum igitur in hac epiſtola conatur Paulinus „ ad legem Patris ſui “, id eſt, fidem Auguſtini, „ & ad conſilia Matris ſuæ “, quod æque nomen in ipſum Auguſtini pietas ſibi vendicaret, ſtudet revocare (*b*). Cumque Licentius carmen in laudem Auguſtini concinuiſſet, quo dolorem ſuum teſtabatur ſe non poſſe ejus præſentia & inſtitutis frui, nactus occaſionem Paulinus & illi elegiaco carmine optima ſalutis monita, & ſaluberrima tribuit præcepta, quorum nonnulla hic delibamus. Sic itaque canit:

Quid retrahis fera colla jugo? mea ſarcina lenis,
 Suave jugum, Chriſti vox pia, crede Deo.
. . . .
Hæc bona libertas Chriſto ſervire, & in ipſo
 Omnibus eſſe ſupra. Non Dominis hominum,
Non vitiis ſervit, non Regibus ille ſuperbis
 Tantum qui Chriſto ſe dederit Domino.
. . . .
Inde ait ipſe Deus, Dominis non poſſe duobus
 Serviri, quoniam mens placet una Deo.
. . . .
Quanta etenim Cælo ac Terris diſtantia, tanta eſt
 Cæſaris, & Chriſti rebus, & imperiis.
Tollere humo, ſed nunc dum ſpiritus hos regit artus,
 Mente polum penetra, nil mora carnis obeſt.
. . . .
Quidquid agas; non te nec ſperet Mundus amicum.
 Non daberis terræ debita Chriſto anima.
Tu thalamos licet, & celſos mediteris honores
 Nunc, olim Domino reſtituere tuo.
. . . .
Ad tua te retrahunt, nam nunc aliena . . . .
 Hæc mage quæ retinent regna tui, tua ſunt.
Hæc repete, his inhia, externis ne contere tempus.
 Si tua nolueris, quiſquam aliena dabit?
Non eris ipſe tuus, miſſus per extera longe
 Senſibus heu! proprii pectoris exul ages.
. . . .

Vive

(a) *Ibid. n.* 3. *p.* 37.
(b) *Ibid. n.* 1. *p.* 37.

Vive precor, ſed vive Deo; nam vivere Mundo
Mortis opus; vita eſt vivere vita Deo.

S. PAULIN.

Hanc epiſtolam ſcripſit Pammachio Romano Senatori Paulinus, ut eum de Uxoris obitu conſolaretur. Sic itaque exorditur: „ Ut „ hactenus tacendi tempus congrua humilitate ſervavi, ita nunc „ debita caritate loquendi tempus agnovi .... nam caritas Chriſti „ Domini & Dei noſtri, quia in ipſo nobis & per ipſum, ut u- „ nius corporis membra, connectimur, ſilere non permiſit. Ipſe e- „ nim Dominus Deus noſter vitæ nobis pariter & pietatis magi- „ ſter docuit *gaudere cum gaudentibus*, *flere cum flentibus*, vicif- „ ſimque nobis compati, & invicem onera noſtra portare, ut mu- „ tuis conſolationibus roboraremus fidem, & fatigata pectora fo- „ veremus " (*a*). Addit deinde, ſe triſtitiæ ejus ac doloris eſſe participem; ait enim: „ Vere dico, & non mentior, dum animi „ tui motus cogito, mea quoque viſcera ſentio ſuſpiriis tuis duci, „ & ut vere ſocialia membra vulneris tui dolore configi. Quam- „ quam non minus prudentiæ & fidei tuæ reputatio reficiat, quam „ afficit cura mœroris. Denique addubitaſſe me fateor, utrum mœ- „ ſta pro meo affectu tibi, an potius gratulantia pro tua fide ver- „ ba præberem. Nam ut evocationem ad Deum ſanctæ ſororis „ meæ, ita devotionem pietatis in Chriſto tuæ pariter audivi, i- „ ſto.... per quem ſcripſi indicante prudentiam, & ſanctitatem „ veræ in conjugem caritatis tuæ, quam non vacuam fletibus .... „ neque vano, ut ſpei noſtræ expertes ſolent, pomparum inanium „ honore comitatus es. Sed remediis ſalutaribus, & vivis operi- „ bus, hoc eſt, eleemoſynis proſecutus debito ordine, primum car- „ ni funera juſta perſolvens, piis lacrymis, & largo caritatis rore „ perfuſus, religioſis exequiis honoraſti " (*b*). Hinc quaſi occa- ſionem nactus, ex hoc pietatis opere Pammachii contexit elogium, oſtendens, hoc lugendi modo Patriarcharum eſſe imitatum exem- pla, & ipſum Chriſtum, „ qui hanc etiam paſſionem de noſtra „ infelicitate dignatus eſt, ut mortuo infunderet lacrymas ". At- que ad Pammachii ſolamen addit „ uxorem, ut fuit ſemper, ita „ futuram in perpetuo coronam viro ſuo, & licet ſibi immatura „ fuiſſe videatur ad obitum, & adhuc flore juventutis vireret, ta- „ men morum ſanctitate canuerat, & ætatem puellæ ſtipendiis ſe- „ nectutis ornaverat " (*c*).

Epiſtola ad Pammachium an. 397. exeunte, p. 67.

Exemplum illi proponit Davidis, „ qui moræ metuens, & de „ tardo fine ſollicitus, orat Deum, ut ſibi notum faciat finem „ ſuum, & numerum dierum ſuorum, & quoniam, revelante Spi- „ ritu quo prophetabat, agnovit prorogata ſibi tempora, inge- „ muit, dicens: *Heu mihi quod incolatus meus prolongatus eſt* ... „ Et ideo qui filium dilectiſſimum fleverat ægrotantem, non flevit

Z 2 „ amiſ-

(a) *Ibid. n. 1.* (b) *Ibid. n. 3. p. 67.*
(c) *Ibid. n. 5. & 6. p. 68. & ſeq.*

Digitized by Google

S. PAULIN.

„ amiſſum, certus infantem ad pacis æternæ beata translatum ....
„ ſciſcitantibuſque pueris, quos obſtupefecerat tam inuſitatæ ordo
„ pietatis, ut qui ante orbitatem luxerat, gauderet orbatus, re-
„ ſpondit: *Ego ad illum ibo, ille vero ad me non revertetur* ....
„ docens, quam poſt noſtros ſollicitudinem debeamus induere, vi-
„ delicet, ut de noſtro potius itinere quo ſequamur, quam de il-
„ lorum, qui jam prægreſſi pervenerint, laboremus .... Ideo Da-
„ vid vivente filio ſlevit, functo gratulatus eſt, quia ſpirantis ad-
„ huc commeatum poterat precibus & lacrymis impetrare, accito
„ autem divinitus, gratulari debebat, ut fecit, quia dubitandum
„ non eſt, melius eſſe votis noſtris Dei placitum (*a*)... Eſto tem-
„ poraliter fleat pietas, ſed oportet, ut jugiter gaudeat fides. De-
„ ſideremus noſtros ut præmiſſos, ſed non deſperemus recipiendos:
„ *Deus* enim noſter *viventium eſt*, *non mortuorum* .... qui lacry-
„ mas in mortuo produci jubet, amaritudinem vero lugendi uno
„ tantum die claudit (*b*), illud porrigi ſinens, quo relaxetur do-
„ lor, & anima reſpiret: illud vero præcidens, quod immoderato
„ & irrationabili cruciatu mentem noſtram conficit, quodque diu-
„ tius fragilitas noſtra non valet ſuſtinere ". Iterum Pammachium
commendat, qui & lacrymas corpori fudit, & eleemoſynam ani-
mæ infudit. Nam „ patronos (ſcribit (*c*)) animarum noſtrarum pau-
„ peres, qui tota Romæ ſtipe meritant multi, tu dives in Aula
„ Apoſtoli congregaſti. Pulchro equidem tanti operis tui ſpectacu-
„ lo paſcor. Videre enim mihi videor tota illa religioſa miſeran-
„ dæ plebis examina, illos pietatis Divinæ alumnos tantis influere
„ penitus agminibus in ampliſſimam glorioſi Petri Baſilicam, per
„ illam venerabilem regiam cærula eminus fronte ridentem, ut to-
„ ta & intra Baſilicam, & pro januis atrii, & pro gradibus Tem-
„ pli ſpatia coarctentur. Video congregatos ita diſtincte per accu-
„ bitus ordinari, & profluis omnes ſaturari cibis .... (*d*) Quam
„ bono tunc Urbs noſtra tumultu fremebat, cum tu miſericordiæ
„ viſcera reficiendis, & operiendis pauperibus effunderes, pallida
„ eſurientium corpora reformares, aridas ſitientium fauces rigares,
„ tremula algentium membra veſtires, & omnium conſona in Dei
„ benedictione ora reſerares. Sed egena corpora fovens redeuntibus
„ in meliorem tui partem operibus tuis retributione divina tuum
„ potius ſpiritum ſaginaſti, & benedictæ conjugis animam refeci-
„ ſti, in illam transfundente Chriſti manu, cum in ictu oculi per-
„ mutata in cæleſtes cibos carnalis eſca tranſiret. Et quantum pe-
„ cuniæ gravi dextera geminatis excipientium palmis hilaris dator
„ & infatigabilis diſtributor infuderas, tantum illico Angelis inter-
„ volantibus gremio Domini gaudentis invectum in triceſimos tibi
„ fru-

(a) *Ibid. n. 7. & 8. p. 69.*
(b) *Eccli.* 38. 17.
(c) *Epiſt. ad Pammach. n. 5. 9. & 10. p. 70. & ſeq.*
(d) *Ibid. n. 11. p. 71.*

„ fructus ac reditus numerandum reponebatur “ (*a*). Deinde ad Romam ſermonem convertens, ſcribit: „ Poteras, Roma, contentas S. Paulin. „ tibi illas in Apocalypſi minas non timere, ſi talia ſemper ederent munera Senatores tui.... ſed & avaritia, & liberalitate „ perverſa Deo pro nobis egentes, Zabulo contra nos prodigi ſumus “. Hinc contra hos divites, qui opibus abſtruſis incubant, nec partem ponunt pauperibus, obſervat: „ Eorum divitum, quorum vel crimina, vel ſupplicia ſignata ſunt, nomina ſignificatâ „ non eſſe, quia ſine dubio indigni erant, ut ſermone divino nominarentur, quos aut vitæ obliteravit impietas, aut avaritia delevit. Ideo prædixerat Dominus in Propheta de ipſis: *Non memor ero nominum eorum per labia mea* (*b*)... Talium divitum „ nomina in Evangelio non ſcribuntur, quia nec in libro vitæ „ habentur “ (*c*); dum econtra in Scripturis Divitum erga pauperes liberalium nomina recitantur. „ Nam in Evangelio, quo ille „ Tartareus contemptor Eleazari prætermiſſus eſt, illum ab Arimathia Joſeph divitem nominari videmus .... Hoc liberalitatis „ in pauperes genus tenens Abraham amicus Deo factus eſt, hoc „ obſervans Loth evaſit a Sodoma, hoc ſectatus Job de Zabulo „ trimphavit “ (*d*). Ad Pammachium vero rediens ſcribit: „ Cum „ his divitibus tibi ſors eſt, quia eumdem Deum divitiarum tuarum cauſam eſſe meminiſti, liber avaritiæ, quia ſervus juſtitiæ “ (*e*). Denique claudit epiſtolam in hæc verba: „ Perge quo curris, „ ut apprehendas in quo apprehenſus es, enitere per anguſtam „ viam, ut pervenias in amplam poſſeſſionem hæreditatis æternæ. „ Habes jam in Chriſto magnum tui pignus, & ambitioſum ſuffragium, conjugem, quæ tibi tantum gratiæ in cæleſtibus parat, „ quantum tu illi e terris opulentiæ ſuggeris, non illam, ut dixi, „ luctibus caſſis honorans, ſed vivis muneribus accumulans, quibus „ illa nunc gaudet... Non æque ampla dote nubentem locupletaveras, ut nunc ditificas quieſcentem “ (*f*). Ex hac Paulini epiſtola apparet, Paulinum non dubitaſſe defunctorum animas piorum bonis operibus relevari. Sanctos in Cælis regnantes ea non ignorare omnia, quæ fiunt in terris, & bona in illorum honore patrata opera gloriæ aliquod incrementum, quod accidentale appellant Theologi, afferre.

Vir quidam nobilis natione Gallus latinis, græciſque litteris eruditus, & in prophanis ſcientiis apprime doctus, Academicorum ſectator, qui proinde de omnibus diſputabat, & dubitabat, Jovius nomine, Paulino epiſtolam dederat, qua narrabat, magnam argenti pauperum uſui deſtinatam copiam, ejecta navi qua ferebatur in litus, inter hibernos turbinas, & nautas avaros, amiſſo etiam cu- Epiſtola ad Jovium an. 399.

 ſtode,

(a) *Ibid. n. 14. p. 74.* (b) *Pſal. 15. 4.*
(c) *Epiſt. n. 19. p. 76.* (d) *Ibid. n. 20. p. 77.*
(e) *Ibid. n. 22. p. 79.*
(f) *Ibid. n. 27. & 28. p. 81. 82.*

ſtode, intactam fuiſſe ſervatam. Addebat, omnes nobis adverſos eventus, non divinæ bonitati, & providentiæ tribuendos, ſed potius fato cuidam ac fortunæ deputandos. S. Paulinus, ut a tam pernicioſo errore amicum liberaret, in epiſtola ad illum ſcripta luculenter oſtenderat, Deum elementorum omnium ſupremum Dominum eſſe, & omnia a divina ſua providentia, ſive proſpera, ſive adverſa in noſtram utilitatem ordinari. Periit hæc epiſtola, nec ad nos uſque pervenit. Altera tamen ſupereſt ad eumdem per duos Campaniæ viros miſſa de eodem argumento. Imprimis itaque Jovio dicit, ſe in alia epiſtola illi ſuaſiſſe, „ ne caſibus Dei munus „ adſcriberet, & Forte magis, quam Numine arbitraretur argen„ tum illud ſancti commercii inter hibernos turbines, & nautas „ avaros amiſſo cuſtode ſervatum, in illud potiſſimum litus ejecta „ navi, in quo familiare Paulino oppidum, & Jovii patrimo„ nium " (a) proxima erant. Sed ſubdit: „ Tu iterum mihi de „ tempeſtatis injuria magis querulus, quam de clementia Dei gra„ tus, omnes motus elementorum...., actuſque noſtros, quos hu„ mana Dei poteſtas regit... vacuis fatorum, fortunæque nomi„ nibus, tanquam æmulis Deo poteſtatibus, ſubdidiſti ". At hunc errorem (dicit) ab illis obortum Magiſtris, „ qui ſapientia ſua „ ſuperbi ſapientiam Dei quærere dedignati, a finibus veritatis „ exules agunt .... qui miſſis per inane magnum mentibus, *eva„ nuerunt*, ſicut ſcriptum eſt, & probatur, *in cogitationibus ſuis*. „ Illis mare vel cælum caſu regi, commoverique videtur, qui „ Mundum iſtum aut ſine rectore vacuum, aut otiante Deo ne„ glectum fortuitis lapſibus volvi diſputant, aut nullo auctore „ compoſitum, aut ut principii, ita & finis expertem: quod cor„ porea, qua Mundus iſte, cujus ſinguli portio ſumus, natura „ non obtinet; quia omnis compago reſolubilis: aut, quod ſtultius „ eſt, ex ſemetipſo creatum volunt, tanquam ulla res ipſa ſibi „ poſſit eſſe cauſa naſcendi, ut ſit eadem creator pariter, & crea„ tura, id eſt, opifex, & opus; quæ ut nomine, ita & ſtatu, & „ genere diſcrepare perſpicuum eſt. Quis enim non videt, Mun„ dum illum corporeum vi incorporea gubernari, totamque molem, „ infuſa, atque permixta magno univerſitatis corpori divini ſpi„ ritus mente, qua factum eſt, agitari ad vitam? temperari ad „ uſum? contineri ad ſtatum? ordinari ad diuturnitatem?... (b). „ Quia neque regi contineríque paterentur divinorum operum vir„ tutes, hoc eſt, ſubſtantiæ naturarum omnium, in tanta diſcor„ dia ſui, niſi ab ea tantum natura, atque virtute, hoc eſt, Deo „ uno omnium conditore, a quo uno fieri ordinarique potuerunt, „ & cujus leges niſi ſervarent, ſtatum ſuum non obtinerent. Multo „ autem ineptius eſt ullam culpare naturam, & malam dicere, „ quoniam ſi a Deo omnia, & Deus bonus eſt, omnia profecto

„ quæ

S. Paulin.

(a) *Ibid. n. 1. p. 87.*
(b) *Ibid. n. 2. p. 88.*

„ quæ fecit Deus bona. Siqua autem ſunt in arcanis ſtatutorum „ ejus altiora ſenſibus, & cogitationibus noſtris, etiam ſi rationem eorum conſequi, & colligere non poſſumus, tutius tamen „ nobis eſt, magis occultas eſſe rationes, quam nullas credere. „ Quia non ambigendum, omnia Dei opera, etſi nobis non ſint „ perſpicua, tamen eſſe conſulta " (a). Itaque „ ſi totum Mundum Deus, qui condidit, & gubernat, quo in loco, vel cui „ creaturæ caſus, & fatum, aut fortuna dominabitur " (b)? Nominum ſortis & fati etymologias expendit, dicens: „ Siquidem & ſors verbum dubitantis ſit, & fatum profantis expreſſio ..... tamen ab uſu erroris antiqui, ob ignorantiam Dei, „ rationis inopes caſſa nomina, tanquam Numina, ſtultis cogitationibus fingunt " (c). Ex Apoſtolo vero Paulo oſtendit, „ arcano divinæ pietatis conſilio, & magno humanæ ſalutis emolumento opponi quoſdam obices curſibus noſtris, & adverſis ſecunda mutari; ut morbos, damna, diſcrimina; quia tribulatio „ patientiæ robur operatur, patientia probationem fidei pariat, & „ præmium gloriæ conferat. Quod certe virtus capere niſi victrix „ non poteſt, non habitura victoriæ facultatem, niſi prius cum aliqua difficultate certaverit " (d). Cum navis perditionem, & pecuniæ conſervationem ideo ſe fato tribuere Jovius diceret, quia dicebat „ ſe imparem adhuc, & nec capacem Dei, quia terrenis rebus & curis obſeſſus, ab altiore ſuſpectu cæleſtium, quaſi „ nubibus interpoſitis arceretur ": primo illum hortatur, „ ut erigat in ſummam ſapientiæ mentem ſuam, & ipſum veri luminis fontem Chriſtum petat, qui fideles animos illuminat, & pectora caſta perlabitur ": ſecundo ejus excuſationem ſic refellit: „ Nonne Tullium, & Demoſthenem perlegis? vel jam uſitatiorum „ de ſatietate faſtidiens, Xenophontem, Platonem, Catonem, Varronem perlectos revolvis? ... Ut illis occuperis immunis & liber, ut Chriſtum, hoc eſt ſapientiam Dei diſcas, tributarius „ & occupatus es? Vacat tibi ut Philoſophus ſis, non vacat ut „ Chriſtianus ſis " (e)? Hinc oblatam captans occaſionem, illum a prophanarum litterarum ſtudio avocat, dicens: „ Tandem perniciosam illam inanium dulcedinem litterarum, quaſi illos patriæ „ obliteratores de baccarum ſuavitate Lothophagos, & Sirenarum „ carmina, blandimentorum nocentium cantus evita .... Nam & „ voluptatum peſtifera dulcedo patriæ nobis oblivionem facit, cum „ homini Deum, qui eſt patria omnium communis, obliterat, & „ illecebræ cupiditatum illam Sirenarum fabulam veritate cladis „ imitantur " (f). Lectionem tamen & ſtudium etiam Philoſophorum, & Oratorum omnino non vituperat; ſubdit tamen: „ Tibi ſatis ſit ab illis linguæ copiam & oris ornatum, quaſi quæ-

S. PAULIN.

Z 4 „ dam

(a) *Ibid. n.* 3. (b) *Ibid. n.* 4. *p.* 89.
(c) *Ibidem.* (d) *Ibid. n.* 5. *p.* 9.
(e) *Ibid. n.* 6. (f) *Ibid. n.* 7. *p.* 92.

Digitized by Google

S. PAULIN.

„ dam de hoſtilibus armis cepiſſe, ut eorum nudus erroribus, & „ veſtitus eloquiis, fucum illum facundiæ, quo decipit vana ſapientia, plenis rebus accommodes, nec vacuum figmentorum, ſed medullatum veritatis corpus exornans, non ſolum placitura auribus, „ ſed & menti hominum profutura mediteris “ (a).

Epiſtola ad S. Victricium an. 399. exeunte.

Dum Romæ eſſet, redditæ ſunt Paulino litteræ Victricii Rothomagenſis Epiſcopi per Paſchaſium Diaconum miſſæ. Sed converſatione & virtutibus hujus Diaconi illectus S. Paulinus eum diutius penes ſe detinuit, & ſecum etiam cum quodam ejus ſocio Urſo ſolum catechumeno Nolam duxit. Excuſat igitur, diutius Paſchaſium detinuiſſe, quam oporteret, nec illum tam cito reverti permiſiſſe. Progreditur poſtea ad laudes Victricii celebrandas, ſcribens: „ Nunc Rothomagum, & vicinis ante regionibus tenui nomine pervulgatum, in longinquis etiam provinciis nominari venerabiliter „ audimus, & inter urbes ſacratis locis nobiles cum divina laude „ numerari. Haud immerito, cum totam illic, qualis in Oriente „ memoratur, Hieruſales faciem Apoſtolorum quoque præſentiam „ meritum tuæ ſanctitatis adduxerit: cui peregrinam memoriis ſuis „ urbem, affectu ſanctorum ſpirituum, & effectu operum divinorum ſedibus ſuis comparant, qui in te ipſum aptiſſimum ſibi „ diverſorium repererunt “ (b). Celebrat deinde „ ſapienter pſallentium per frequentes Eccleſias, & Monaſteria ſecreta concentus.... intemeratam virginitatem in ſacri corporis templo ſervatam, ut in viſceribus pudicis requieſcenti Chriſto hoſpitium „ faciant.... viduarum integritatem.... ſubjugatorum Deo conjugum arcanam germanitatem, quæ orationibus ſedulis lætum in „ operibus ſuis Chriſtum ad viſitationem non jam maritalis tori, „ ſed fraterni cubilis invitat “ (c). Deſcribit invictam Victricii fortitudinem in fide profitenda: „ Muniminum bellicorum (ſcribit) „ præcinctus ornatu, cunctiſque mirantibus accuratiſſimos in te habitus, ac terribiles apparatus, repente obſtupefacto converſus exercitu, ante pedes ſacrilegi Tribuni militiæ Sacramenta permutans, arma ſanguinis abjeciſti, ut arma pacis indueres, contemnens armari ferro, quia armabaris Chriſto.... illico concitato „ in furias Tribuno, diſtrictus in verbera, & vaſtis fuſtibus fractus, nec tamen victus es, quia ligno Crucis innitebaris. Geminata mox corpori pœna acuto teſtarum fragmine laniata immanibus plagis membra ſubtritus es, tunc mollius fulciente Chriſto, cujus tibi gremium lectulus erat, & dextera pulvinar. Unde ad majorem hoſtem.... fortior proſiluiſti, oblatuſque Comiti, de potentiore inimico glorioſius triumphaſti.... nam capitalem ſententiam meditantibus, ut vel ſine carnalis tuæ vitæ vinci deſinerent, Dominus.... conſpicuis mirabilibus pectora quam-

„ vis

(a) *Ibid. n.* 11. *p.* 94.
(b) *Ibid. n.* 5. *p.* 99.
(c) *Ibidem.*

„ vis obdurata confudit. Nam Carnifex in itinere, quo percuſſo-
„ rem tuum ſacra victima ſequebaris, cervicem tuam inſultans mi- S. Paulin.
„ naciter attingendi temeritate violaverat, quaſi ictus ſui locum
„ præcurrente gladium manu palpans, excuſſis illico oculis cæcita-
„ te percuſſus eſt.... & ſtatim majore documento qui feralis cu-
„ ſtodiæ miniſterium triſte curabant, quas ipſi arctius innodatas,
„ & ad oſſa depreſſas, vel exiguo rogantibus vobis beneficio rela-
„ xare noluerunt catenas, converſa in conſpectu eorum prece ve-
„ ſtra ad Deum Chriſtum, ſponte de manibus obſolutas fluere vi-
„ derunt, nec auſi reneƈtere quod Deus ſolverat, ad Comitem pa-
„ vidi cucurrerunt veritatem Dei pro Confeſſoribus confitentes...
„ credidit ipſe, & quos ſæviens prædamnaverat ut reos, laudans
„ emiſit ut Sanctos, & teſtimonium perhibuit veritati, qui teſtes
„ fidei punire cupiebat " (a). Gaudens poſtea commemorat Pau-
linus, ſe olim Victricium Viennæ apud Beatum Patrem Marti-
num vidiſſe, & vehementer orat, „ ut meminerit ſui illa die, qua
„ innumera meritorum ſuorum cohorte comitatum, ornamentiſque
„ felicibus comtum, & infulis pariter atque adoreis coronatum in
„ Cælum manus afferent Angelorum ". Gratulatur denique, il-
lum circa ſe habere Sanctorum utriuſque ſexus greges, „ quos quo-
„ tidie inſtitutis ſuis informaret, factus omnibus formula perfecta
„ virtutis, & fidei ": unde concludit: „ Te Altiſſimus inter Re-
„ gni ſui maximos nominavit, cui conceſſit facto æquare ſermo-
„ nem, ut & doctrina tibi vitæ tuæ ſit, & vita doctrinæ " (b).

Superiorem epiſtolam, quam modo recitavimus, dederat S. Pau- Epiſtolæ ad
linus anno 399.; in ſequenti vero binas ſcripſit Sancto Delphino, SS. Delphi-
& tertiam S. Amando, quem *beatiſſimum*, *venerabilem*, *ſemper-* num, & A-
que deſideratiſſimum fratrem appellat. In priore ad S. Delphinum mandum, anno 400.
teſtatur, tanto gaudio ejus litteras tandem accepiſſe, ut ructaverint
labia ſua hymnum veſpere, mane, & meridie, cum maxime dole-
ret, biennium defluxiſſe, ex quo ejus epiſtolas non viderat, & Deum
rogat, ne ſtatuat illis in peccatum, qui in cauſa fuere, quod tam
longa ab oris ejus panibus fame tabeſceret anima ſua (c). Rogat
deinde S. Delphinum, ut ſuis eum doctrinis inſtituat, & precibus
adjuvet, „ ne vellera noſtra (inquit), quæ in aqua refectionis
„ manibus tuis Dominus lavit (Baptiſmum indicat, quem a S. E-
„ piſcopo ſuſceperat) patiatur iterum peccatis noſtris maculata ſor-
„ deſcere, & rurſum in phœnicium vitiis tingentibus infecta con-
„ verti " (d). In altera vero epiſtola caritatem celebrat erga ſe
tum Anaſtaſii Romani Pontificis, qui Siricio ſucceſſerat, tum Ve-
nerii Mediolanenſis Epiſcopi. Vix enim prioris electionem novit
Paulinus, ſtatim gratulatorias ad illum dedit litteras, a quo etiam
aman-

(a) *Ibid. n. 7. p. 101.*
(b) *Ibid. n. 10. p. 103.*
(c) *Ibid. n. 2. p. 104.*
(d) *Ibid. n. 4. p. 106.*

amantiſſimam habuit reſponſionem, immo „ brevi poſt ordinatio-
S. PAULIN. „ nem ſuam epiſtolas de Paulini nomine, plenas & religionis, &
„ pietatis, & pacis ad Epiſcopos Campaniæ miſit; præterea ela-
„ pſo anno etiam ad Natalem ſuum, quod Conſacerdotibus ſuis
„ tantum deferre ſoleret, & Paulinum, licet dumtaxat Presbyte-
„ rum invitavit, cumque juxta conſuetudinem ſuam ad Beatorum
„ Apoſtolorum Natalem Romam veniſſet, tam blande, quam ho-
„ norifice excepit " (*a*). Quæ omnia Delphino ſcripſit Paulinus,
ut ejus annueret petitioni. Denique „ ſe ſpiritu exultaſſe dicit,
„ cum illam Delphini epiſtolæ partem legeret, qua Alingonenſi
„ Eccleſiæ novam filiam eo auctore progenitam jam in nomine
„ Domini uſque ad dedicationis diem creviſſe ſignificabat " (*b*).
In epiſtola vero ad S. Amandum primo curſoris ſui Cardamatis
ſollicitudinem laudat & diligentiam, deinde cum de S. Joanne ſer-
mo incidiſſet, de hoc Apoſtolo ſic ſcribit: „ Hic ultra omnium
„ tempora Apoſtolorum ætate producta, Evangelii ſcriptor fuiſſe
„ memoratur.... ultimus auctor in libri tempore, ſed primus in
„ capite Sacramenti, quippe qui ſolus e quatuor fluminibus ex ipſo
„ ſummo divini Capitis fonte decurrens, de nube ſublimi tonat:
„ *In principio erat Verbum*.... Iſte & Evangeliſtis cæteris vel
„ ab humano Salvatoris ortu, vel a typico legis ſacrificio, vel a
„ prophetico præcurſoris Baptiſtæ præconio Evangelium reſurrectio-
„ nis exorſis, altius volans penetravit & Cælos.... in ipſum ſe
„ Creatorem ardua mente direxit, & ab illa ineffabili generatio-
„ ne ordiens, coæternum, & conſubſtantialem.... Patri Filium
„ nuntiavit, in Spiritu Sancto Deo Deum cernens, quia in ipſo
„ Trinitas Divinitatis impletur, & una Trinitatis Divinitas cer-
„ nitur. Spiritus enim Dei, ſicut & Verbum Dei, Deus uterque
„ in uno capite permanente, & ex uno Patris fonte manantes,
„ ſed Filius naſcendo, Spiritus procedendo, ſalva quiſque perſona-
„ rum ſuarum proprietate, diſtincti potius, quam diviſi erunt (*c*).
„ Et prima Arii lingua præciditur, ſed & Sabellii blaſphemia e-
„ vacuatur, cum eadem Piſcatoris noſtri ſententia exprimitur &
„ unitas Deitatis in Patre, & Filio, & diviſio perſonalitatis. Eo-
„ dem capitulo & Photinus humani tantum in Chriſto exordii de-
„ mens magiſter exploditur, & Marcion, qui Deum Legis, &
„ Evangelii diſcernit, & Manichæus veri Creatoris negator, &
„ falſi confictor obteritur.... quia de hoc Dei Verbo audit: *O-
„ mnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Gno-
„ ſticum vero falſæ ſcientiæ nomine gloriantem, & omnem per-
„ verſæ mentis intellectum in aerea quædam phantaſmata, veluti
„ ſpiritali corporalium rerum imaginatione vertentem, ad fidem
„ carnis cogit idem Auctor, cum de eodem Verbo dicit: *Et Ver-
„ bum*

(a) *Ibid. n. 2. p.* 108.
(b) *Ibid. n. 3. p.* 109.
(c) *Epiſt. ad S. Amand. n. 3. p.* 112.

Digitized by Google

„ *bum caro factum eſt ;* non tamen ita caro factus, ut a ſua na- S. Paulin.
„ tura migraret in noſtram, ſed ut ſecundum ſe remanens quod e-
„ rat, propter nos inciperet eſſe quod non erat “ (*a*).

Epiſtola ad Severum anno 400.

In hac ad Severum epiſtola Paulinus mores ſuorum Monachorum deſcribit, oſtendens, quomodo vivere debeant Clerici, & Monachi, & quam frugalitatem, & modeſtiam tum in veſtibus, tum in cæteris ſervare debeant ; ſic itaque de quodam viro ad ſe per Cæſarium miſſo, ut inter ſuos Monachos reciperetur, minus tamen ad tale vitæ genus apto ſcribit : „ Nos adeant & reviſant „ conſervuli, & compallidi noſtri, non veſtibus pictis ſuperbi, ſed „ horrentibus ciliciis humiles, nec chlamide curtalini, ſed ſagulis „ palliati, nec baltheo, ſed veſte ſuccincti, nec improba attonſi capitis fronte criniti, ſed caſta informitate capillum ad aurem cæſi, & inæqualiter ſemitonſi, & deſtituta fronte præraſi. Et ornatu pudicitiæ inornati, & decenter inculti ſunt, & honorabiliter deſpicabiles, cum ingenitam quoque ſpeciem corporis pro interiore cultu aſpernantes, etiam ſtudio deformantur, ut fiant pudenter inhoneſti vultibus, dum perficiantur ſalutariter honeſti moribus “ (*b*). Cum hoc vitæ genus ſæcularibus diſplicere agnoſceret, addit reddendam illis vicem, ut ſit ſpiritualibus viris odor eorum tanquam odor mortis, ſi illis fœteat odor vitæ ſpiritualis : „ ſed ſi ille (ſcribit) halitum Monachi loquentis evitat, ego flatum „ Thraſonis ructantis effugio. Si illis diſplicet gutturis noſtri ſiccitas, & nobis gulæ eorum cruditas. Si illos offendit frugalitatis „ ariditas, nos ventrium offendit ingluvies. Videant ergo nos, non „ mane ebrii, ſed veſpere jejuni, nec heſterno inflati vino, ſed „ hodierno abſtemii “ (*c*). In ſequenti epiſtola, quæ pariter eſt ad Severum data, apparet miſſum Paulino puerulum coquum, qui ſciret vilem pultem eturientium faucibus inferre Monachorum, & tonſoris fungi miniſterio ; gratias igitur Severo agit Paulinus, ejuſque erga ſe caritatem commendat, deinde miniſtri in parandis cibis peritia paucis commendata verbis, de epulis Prophetarum, de quibus mentio habetur & capite quarto Ezechielis, & libro quarto Regum, ſermonem ingerit, multaque inde moralia elicit vitæ documenta. Similiter de famuli in tondendo peritia verba faciens, hiſtoriam recitat Sampſonis ; unde & ad moralia digreditur, declarans quomodo in nobis contingat ſpiritaliter fieri, quæ ipſe inciſa coma eſt corporaliter paſſus, videlicet, ut ab hoſtibus illuderetur, auferrentur oculi, mitteretur in carcerem, & vertendis molis velut aſinus deputaretur. Fœminis tamen comam Apoſtolum permiſiſſe animadvertit, quia „ etſi ipſis (ſcribit) una nobiſcum fides velamentum cordis amoveat, tamen tegimentum capitis, & frontis „ umbraculum verecundiæ decus poſtulat .... Habeant ſane capil„ los,

(a) *Ibid. n. 4. p. 113.*
(b) *Ibid. n. 2. p. 115. Ed. Par. Tom. 1. p. 117.*
(c) *Ibidem.*

S. PAULIN. „ los, quibus juxta illam Evangelicam peccatricem veſtigia Chriſti „ tergeant, & ſapientiæ pedibus impliceantur; ut aliud niſi ſapientiam amare, niſi virtutem amplecti, niſi pudicitiam oſculari neſciant “ (*a*). Hinc pro re nata converſionem Magdalenæ expendit, ut inde morales doctrinas eliciat. Nos cum illo notabimus, quod „ peccatrix non tanto ambitu ſervitutis, & impendii, & lacrymarum, ſperaſſet remiſſionem peccatorum, niſi Deum credidiſſet in Chriſto “ (*b*). De Principe Angelorum loquens, qui ſuperbia dejectus de Cælo factus eſt Zabulon, dicit, quod „ nos ſic„ ut ille in æternum interitum damnati non ſumus, quia ille auctor peccati fuit, ſimulque pro ſe, & pro homine punietur, qui „ eodem periit ſcelere, quo perdidit. Homo autem non in finem „ meruit exterminari a paradiſo, & terra eſſe, quia divina juſtitia levius judicavit aliena mente peccaſſe, quam propria. Criminoſius eſt decipere, quam decipi, & peccatum excogitare, quam „ facere. Et ideo temporaliter & ad emendationem punitus eſt fraudis aſſenſor, in æternum autem ſupplicium deſtinatus mortis inventor, cui nunquam deficiet pœna peccati, quia nunquam definit “ (*c*). Reparatus itaque homo, & quidem per myſterium pietatis, quo dignatus eſt unigenitus Dei Filius ipſam noſtræ fragilitatis ſuſcipere naturam, cui propterea „ reddendus eſt amor pro „ debito, caritas pro munere, gratia pro pecunia .... cum Deus „ pro ſua miſericordia obligationis immenſæ compendium præſtet, „ ſolam a nobis dilectionem ſui repetens, quam inter præcepta ſua „ principali loco ponens, oſtendit, quomodo illi inſolubile debitum etiam inopes ſolveremus. Nemo ſe igitur excuſet difficultate ſolvendi, quia nemo ſe poteſt dicere animum non habere. „ Non ſacrificia, non munera ſumptuoſa, non duri labores exiguntur a nobis, in nobis eſt unde ſolvamus. Res enim poteſtatis „ noſtræ eſt noſter affectus, hunc Domino impendamus, & ſolvimus “ (*d*). Meminit in hac epiſtola Paulinus *lactis, & vini primæ naſcentium mulctræ* (*e*): quibus verbis indicare videtur Paulinus morem ſua ætate vigentem, dandi videlicet pueris recens natis poſt Baptiſmum Euchariſtiam ſub ſpecie vini, vel etiam vinum non conſecratum cum lacte mixtum, quam conſuetudinem ſublatam optabat. Quæ ſubſequitur epiſtola eſt præcedentis continuatio, miſſa proinde una cum ſuperiore eodem anno. In ea multo fœnore reddit Paulinus laudes, quas illi dederat ob ſuam converſionem, & diſtributas pauperibus facultates, quo impenſius Chriſto militaret, reſpondens non eſſe magni momenti, ſi quis divitias abjiciat, niſi ſibimetipſi renunciet, & Chriſtum ſequatur: „ Facile „ nobis (ſcribit) bona vel onera appoſita pallium remittentibus

„ exci-

(a) *Ibid. n. 24. p. 134.*
(b) *Ibid. n. 39. p. 144.*
(c) *Ibid. n. 41. p. 146.*
(d) *Ibid. n. 46. p. 147.* (e) *Ibid. n. 27. p. 136.*

Digitized by Google

„ exciderunt, & quæ nobiſcum non intuleramus in hunc Mundum, „ nec poteramus efferre nobiſcum, quaſi mutuata reddidimus; nec „ ut cutem a carne diſtraximus, ſed ut veſtem a corpore depoſui- „ mus (*a*). Hinc opus eſt, ut quæ vere noſtra ſunt dependamus „ Deo, hoc eſt, cor, & animam, & *corpora noſtra exhibeamus* „ *hoſtiam viventem Domino*.... qui nobis ſanctificationis noſtræ „ formulam in ſemetipſo dedit... (*b*). Quamobrem temporalium, „ quæ in hoc ſæculo habentur, bonorum relictio, ſive diſtractio, „ non decurſus ſtadii, ſed ingreſſus, non ut meta, ſed ut janua „ eſt " (*c*). Animadvertit in Adam prævaricatore, ſicut & in peccatoribus ſolam remanſiſſe imaginem Dei, quæ opificium divinæ manus fuit; ſed non in omnibus ineſſe ſimilitudinem Dei. Imago enim Dei eſt in natura, unde anima imago eſt Creatoris, qui eam ſuo ſpiritu indidit; at ſimilitudo non habetur niſi imitatione ſanctitatis. Imago Dei æque in juſtis, ac peccatoribus reperitur, at ſimilitudo nonniſi in ſanctis ſplendeſcit. Græcam litteram T Thau figuram eſſe dicit Crucis, & ſecundum græcum computum tercentum ſignificare animadvertit; hinc ſubdit: „ Hujus myſte- „ rii virtute Abraham in trecentis ſervis quinque Reges fugavit & „ vicit " (*d*). Qua explicatione uſi ſunt etiam antiquiores Patres, & poſt ipſos Ambroſius (*e*), & S. Auguſtinus (*f*). In epiſtola vero 27. proſequitur Paulinus laudes Severi, & gratulatur de illo ſibi narrato, quod „ pauperibus dives eſſet in miſeri- „ cordia, divitibus pauper in ſpiritu manſuetudinis, humilis virtu- „ te pietatis, arduus ſublimitate virtutis, & ſervus Deo, liber „ mammonæ; totum in eo ſpirare Martinum, florere Clarum, „ maturari Evangelium " (*g*). In ſubſequenti vero epiſtola ſe Victorem culinæ miniſtrum remittere ſcribit, quem iterum laudat. Poſtea ſubdit ſe mirari, „ quod nimium opulenter ſibi de paupere „ ſuo blandiens juſſerit, ut quæ illum de annalibus, non unius „ gentis, ſed generis humani fugerent, ipſe quaſi peritior edoce- „ ret; ſed ſibi imputet famem, qui pauperis amici fores pulſavit; „ & promptuarium inane ſcrutatus eſt; numquam enim ſibi, di- „ cit, in hac inveſtiganda & colligenda contentum ſtudium fuiſſe " (*h*). Addit tamen: „ quod de ſuo non haberet, de fratris opu- „ lentiore theſauro petiiſſe, & ad Rufinum Presbyterum ſcripſiſſe „ Sanctæ Melaniæ ſpiritali in via comitem, vere ſanctum, & pie „ doctum, & ob hoc ſibi intima affectione conjunctum. Si ille „ has (ſcribit) quæ merito te permovent de Annorum, ſeu Re- „ gnorum

S. Paulin.

(a) *Epiſt. 24. ad Sever. n. 5. p. 151.*
(b) *Ibid. n. 6.* (c) *Ibid. n. 7.*
(d) *Ibid. n. 23. p. 162.*
(e) *In Prol. de Fide ad Grat. & l. 1. de Abraham c. 3.*
(f) *Serm. 36. in Append. Tom. 5. Ed. Par.*
(g) *Epiſt. 27. n. 3 p. 170. Ed. Par. Tom. 1. p. 174.*
(h) *Epiſt. 28. n. 5. p. 174.*

S. PAULIN.

,, gnorum non congruente calculo hiantis hiſtoriæ cauſas non edi-
,, derit, qui & ſcholaſticis & ſalutaribus litteris græce juxta ac
,, latine dives eſt, vereor ne apud alium in his regionibus fruſtra
,, requiramus " (*a*). Scribit poſtea ſe Severo mittere libellos
,, duos; unum verſuum natalitium de ſua ſolemni ad Dominædium
,, ſuum cantilena, cui corpore & ſpiritu quotidie, lingua vero
,, quotannis penſitare dicit voluntariæ ſervitutis tributum. Alium
,, vero libellum (*b*) ex his eſſe, ,, quos ad Benedictum (ſcribit)
,, id eſt, Chriſtianum virum Endelechium ſcripſiſſe videor, non
,, tamen ediidiſſe convincor. Is enim mihi Auctor hujus in Domi-
,, no Opuſculi fuit, ſicut ipſius Epiſtola, quæ libello meo pro the-
,, mate præſcribitur, docet. Fateor autem idcirco me libenter hunc
,, ab amico laborem recepiſſe, ut in Theodoſio non tam Impera-
,, torem, quam Chriſti ſervum, non dominandi ſuperbia, ſed hu-
,, militate famulandi potentem, non Regno, ſed Fide Principem
,, prædicarem ". Panegyrim hanc in Theodoſii laudem nobis tem-
pus invidit, illam tamen legit Hieronymus, qui ſic Paulino ſcri-
bit: ,, Librum tuum, quem pro Theodoſio Principe prudenter or-
,, nateque compoſitum tranſmiſiſti, libenter legi, & præcipue mi-
,, hi in eo ſubdiviſio placuit. Cumque in primis partibus vincas
,, alios, in penultimis te ipſum ſuperas. Sed & ipſum genus elo-
,, quii preſſum eſt & nitidum, & cum Tulliana luceat puritate,
,, crebrum eſt in ſententiis .... Felix Theodoſius qui a tali Chriſti
,, Oratore defenditur " (*c*).

Alia ad S. Severum Sulpicium epiſtola 29. anno 402.

Gratias agit hac epiſtola S. Severo Sulpitio Paulinus pro palliis
e camelorum pilis ſibi dono miſſis, ,,quæ nos (ſcribit) in conſpe-
,, ctu Altiſſimi ſtratos utilibus ſtimulis admonerent, dum aſperita-
,, te ſetarum compungimur, & peccatorum noſtrorum horrore com-
,, pungi, atque intus ſpiritu conteri, dum extrinſecus terunt habi-
,, tu.... veniunt etiam in mentem translatus Elias, & præmiſſus
,, Joannes, quorum alterum hiſpida ſetis zona cingebat, alter
,, pili.... camelorum hirto tegmine veſtiebatur " (*d*). Ut autem
beneficium beneficio rependeret, ſubdit: ,, Nos vero neque verbis,
,, neque rebus digna penſantes, unica tamen facultate nobis cari-
,, tatis, qua vobis ſola pares ſumus, tunicam miſimus, quam ab
,, uſu meo, ut de ſtercoris vilitate collectum pannum, dignare ſuſ-
,, cipere, nam vel hoc innocentiæ tuæ congruit, quod tenero a-
,, gnorum vellere contexta blanditur attactibus. Addo autem ad-
,, huc pretio ejus & gratiæ, quod quo dignius probetur uſui tuo,
,, de Sanctæ & illuſtris in Sanctis Dei fœminæ Melaniæ benedictio-
,, ne mihi pignus eſt. Unde te dignior viſa eſt, cui fides illi ma-
,, gis quam noſter ſanguis propinquat " (*e*). Et hic quaſi in a-
perto

(a) *Ibidem.* (b) *Oratio Panegyrica Theodoſii.*
(c) *Hier. Epiſt. 58. Tom. 1. Ed. Ver. p. 323. n. 8. Ed. Par. Tom. 4. epiſt. 49. p. 566. part. 2.*
(d) *Ibid. n. 1. p. 175.* (e) *Ibid. n. 5. p. 178.*

Digitized by Google

perto campo in laudes Melaniæ excurrit, ſcribens: „ Etſi fœmina „ inferior ſexu, tamen virtutibus Martini Chriſto militat, quæ „ Conſulibus ſuis nobilem, nobiliorem ſe contemptu corporeæ no„ bilitatis dedit (*a*).... ut major ſalutaris exempli proderetur au„ ctoritas humiliandis ſuperborum oculis, mulier celſiore gradu ad „ humilitatis cultum ob amorem Chriſti dejecta ſublimiter, ut vi„ ros deſides in infirmo ſexu fortis argueret, arrogantes in ſexu „ utroque perſonas paupерata dives, & nobilis humiliata confun„ deret " (*b*). Animi fortitudinem exornat, qua orbitatem tolеravit, „ cum intra anni tempus & duos filios, & maritum amit„ teret, unico tantum ſibi parvulo ad memoriam potius, quam ad „ compenſationem affectuum derelicto "; & robur pectoris „ quo to„ tam nobilium Propinquorum potentiam ad retinendum armatam, „ & ad propoſitum impediendum præcinctam ſuperavit, & corpo„ rea, & pietatis vincula diſrumpens, navem cunctis flentibus læ„ ta ſolvit, conſtanterque congreſſa fluctibus maris .... navigavit, „ & ſimul Sæculum, Orbemque commutans, urbem Hieruſalem „ ſpirituali domo, in qua a corpore peregrinaretur, elegit, exul Ci„ vium, & Civis effecta Sanctorum (*c*) .... Hæc tempore Va„ lentis, quando Eccleſiam Dei vivi furor Arianorum Rege ipſo „ impietatis ſatellite perſequebatur.... fugatos recipiebat, aut ap„ prehenſos comitabatur .... & per triduum quinque millia Mo„ nachorum latentium panibus ſuis pavit " (*d*). In Italiam reverſa: „ mox Nolam ad humilitatis noſtræ hoſpitium feſtinavit: „ quo nobis advenit ambitioſo ditiſſimorum pignorum vallata co„ mitatu .... macro illam, & viliore aſellis burico (1) ſedentem „ tota hujus ſæculi pompa, qua honorati & opulenti poterant, cir„ cumflui Senatores proſequebantur, carrucis nutantibus, phale„ ratis equis, auratis pilentis, & carpentis pluribus.... ſed ſplen„ doribus vanitatis prælucebat chriſtianæ humilitatis gratia... Ad„ mirabantur divites pauperem ſanctam, at illos noſtra pauperies „ ridebat.... Illi ſericati, & pro ſuo quiſque ſexu toga, aut ſto„ la ſoliti ſplendere filii, craſſam illam veluti ſpartei ſtaminis tu„ nicam, & vile palliolum gaudebant manu tangere, & veſtimen„ ta ſua velleribus, auro, arte pretioſa pedibus ejus ſubſternere, „ panniſque conterere geſtiebant, expiari ſe a divitiarum ſuarum „ contagio judicantes, ſi quam de viliſſimo ejus habitu aut veſti„ gio ſordem colligere mererentur (*e*). Tugurium vero noſtrum, „ quod a terra ſuſpenſum cœnaculo una porticu cellulis hoſpitali„ bus interpoſita, longius tenditur, quaſi dilatatum gratia Domini „ non ſolum Sanctis, qui illam plurimi comitabantur, ſed etiam „ divitum illorum catervis non incapaces anguſtias præbuit: in quo „ perſo-

S. Paulin.

(a) *Ibid. n. 6. p.* 178. (b) *Ibid. n. 7. p.* 179.
(c) *Ibid. n.* 10. *p.* 182. (d) *Ibid. n.* 11.
(1) Id eſt, vili.
(e) *Ibid. n.* 12. *p.* 183.

S. PAULIN. „ perſonis puerorum, ac Virginum Choris vicina Dominædii noſtri Felicis culmina reſultabant. Neque e diverſo habitationis ejuſdem diſſoni licet propoſito hoſpites obſtrepebant, ſed & in illis religioſa modeſtia imitabatur noſtræ ſilentium diſciplinæ " (*a*). Laudes denique tantæ mulieris in hæc verba concludit: „ Illi „ refectio in jejunio, requies in oratione, panis in verbo, habitus in panno, lectus in ſagulo & centone, durus in terra fit „ mollis in littera, quia rigidi cubilis injuriam mitigat lectionis „ voluptas, & ſanctæ animæ in Domino vigilare, requieſcere eſt " (*b*). Deinde ad Sulpicium regrediens ſcribit: „ Non tuli, frater, „ ut te iſta neſciret. Ut gratiam in te Dei plenius noſceret, tuo „ te illi magis, quam meo ſermone patefeci. Martinum enim noſtrum illi ſtudioſiſſimæ talium hiſtoriarum ipſe recitavi. Quo genere te & venerabili Epiſcopo, atque doctiſſimo Nicetæ, qui „ ex Dacia Romanis merito admirandus advenerat, & plurimis „ Dei Sanctis in veritate, non magis tui prædicator, quam mei „ jactans, revelavi. Gloria enim mihi eſt diligi a te & amari, „ quem famulum veritatis conſona linguæ vita teſtatur " (*c*).

Alia ad Severum epiſtola an. 402. Rogaverat Severus Paulinum, ut ſuam illi imaginem mitteret, at illius petitionem ingenioſe Paulinus eludens, ſui non exteriorem, ſed interiorem effigiem delineat, ſe ipſum deſcribens, qualem ſuggerente modeſtia reputabat. Peccatum originale in ſe ipſo agnoſcit, & confitetur, ſcribens: „ Infelix ego, qui venenatum inimicæ arboris guſtum nec Crucis ligno digeſſi. Durat enim mihi illud ab „ Adam virus paternum, quo univerſitatem generis ſui Pater prævaricatus infecit " (*d*). Verum ſe faciliorem præbuit in altera Severi petitione implenda: poſtulaverat ſiquidem a Paulino Severus, ut de Sacris Sanctorum Reliquiis mitteret ſibi benedictionem ad Baſilicam conſecrandam, quam apud Primiliacum extruxerat, cui reſpondit Paulinus: „ quod ſi vel ſcrypulum (1) ſacri cineris „ habuiſſet, ſupra quam ſibi ad Baſilicam, quæ proxime in nomine Domini conſummabitur, dedicandam neceſſarium erat, ei libentiſſime miſiſſet; ſed cum non haberet hujus muneris copiam, „ partem illi miſit particulæ de ligno divinæ Crucis, quam ſibi „ benedicta Melania ab Hieruſalem munere Sancti Epiſcopi Joannis attulerat, & ſpecialiter ſorori ſuæ Baſſulæ (erat hæc Theraſia S. Paulini uxor) miſerat (*e*) tubello aureolo incluſam ". Huic tam pretioſo muneri adnectit hiſtoriam Inventionis Crucis vivificæ, „ quæ ſi ignoretur (ſcribit) facile eſt perſpici, qua difficultate approbetur, Dominicæ Crucis eſſe lignum hoc, quod certum eſt, ſi in manus Judæorum veniſſet, conterendum & exu-

„ rendum

(a) *Ibid. n.* 13. *p.* 184. (b) *Ibidem.*
(c) *Ibid. n.* 14. *p.* 185.
(d) *Ibid. n.* 2. *p.* 186. *Ed. Par. p.* 190.
(1) Id eſt, ſcrupulum.
(e) *Epiſt.* 31. *ad Severum an.* 403. *p.* 189. *n.* 1.

„ rendum fuiſſe. Neque enim in Cruce abolenda negligentes fuiſ-
„ ſent, qui ſignaverunt ſepulchrum". Sic itaque hiſtoriam con- S. PAULIN.
texit (*a*). „ Hadrianus Imperator exiſtimans ſe fidem Chriſtianam
„ loci injuria peremptorum, in loco Paſſionis ſimulacrum Jovis
„ conſecravit, & Bethlehem Adonidis phano prophanata eſt ....
„ & ibi Principes, hominum inficiati Salvatorem Deum infames
„ hominum amores morteſque colerent, ubi agnoverunt *& Bos
„ poſſeſſorem ſuum, & Aſinus præſepe Domini ſui*, ubi natum
„ Salvatorem cum exercitu Angelorum concinentes cælesti gaudio
„ ſalutaverunt illuſtrata nocte Paſtores (*b*) .... Manſit hoc ne-
„ fas .... in tempora, noſtris proxima, Conſtantini .... cujus
„ mater Helena divino inſpirata conſilio .... patefactis ad opera
„ ſancta theſauris (*c*) .... ut venit Hieroſolymam, diligenter &
„ pie .... Crucem Domini ſtudioſiſſime inquirere adorſa eſt ....
„ Itaque non ſolum doctrina & ſanctitate Viros illuſtres, ſed &
„ de Judæis peritiſſimos .... impietatis indices exquiſivit, & ac-
„ citos in Hieroſolymam congregavit. Tum omnium una de loco
„ (paſſionis) teſtificatione confirmata, juſſit illico.... in ipſum
„ locum operam foſſionis accingi .... & alta egeſtione reſeratis
„ terræ finibus abditæ Crucis arcana patuerunt. Sed cum tres pa-
„ riter Cruces, ut quondam fixæ Domino, & Latronibus ſtete-
„ rant, repertæ fuiſſent, gratulatio repertarum cœpit anxia dubi-
„ tatione confundi, juſto piorum metu, ne forſitan aut pro Cruce
„ Domini patibulum Latronis eligerent, aut ſalutare lignum pro
„ ſtipite Latronis abjiciendo violarent .... ſed Dominus hujus
„ conſilii lumen infudit Helenæ, ut aliquem recens mortuum in-
„ quiri, & inferri juberet. Nec mora, verbum factum; cadaver
„ illatum eſt, deponitur, jacenti una de Crucibus admovetur, &
„ altera, ſed reorum ligna mors ſprevit. Poſtremo Dominicam
„ Crucem prodit reſurrectio, & ad ſalutaris ligni tactum, morte
„ profuga funus excuſſum, & corpus erectum eſt, tremefactiſque
„ viventibus ſtetit mortuus, & funebribus vinculis expeditus, illi-
„ co inter ſpectatores ſuos redivivus inceſſit (*d*). Ergo Crux Do-
„ mini tot operta ætatibus, & Judæis in tempore paſſionis abſ-
„ condita, neque Gentibus in ædificatione phani terram ſine du-
„ bio ad ipſam fabricam egerentibus revelata, nonne manu la-
„ tuit, ut nunc inveniretur, cum religioſe quæreretur? Ita, ut
„ Crucem Chriſti decuit, experimento reſurrectionis inventa &
„ probata Crux Chriſti eſt, dignoque mox ambitu (1) conſecra-
„ tur, condita in Paſſionis loco Baſilica, quæ auratis coruſca la-
„ quearibus, & aureis dives altaribus, arcano poſitam Sacrario
„ Crucem ſervat, quam Epiſcopus Urbis ejus quotannis, cum Paſ-

(a) *Ibid. n.* 3. *p.* 190.
(b) *Ibid. n.* 3. *p.* 190.
(c) *Ibid. n.* 4. (d) *Ibid. n.* 5. *p.* 192.
(1) Id eſt, honore & pompa.

S. PAULIN.

„ cha Domini agitur, adorandam Populo princeps ipſe venerantium promit. Neque præter hanc diem, qua Crucis ipſius „ miſterium celebratur, ipſa, quæ Sacramentorum cauſa eſt, quaſi „ quoddam ſacræ Solemnitatis inſigne profertur., niſi interdum re„ ligioſiſſimi poſtulent.... ut ſibi ejus revelatio quaſi in pretium „ longinquæ peregrinationis deferatur. Quod ſolum Epiſcopi be„ neficio obtineri ferunt, cujus & tantum munere de eadem Cruce „ hæc minuta ſacri ligni ad magnam fidei, & benedictionis gra„ tiam haberi datur. Quæ quidem Crux in materia inſenſata „ vim vivam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quoti„ die hominum votis lignum ſuum commodat, ut detrimenta non „ ſentiat, & quaſi intacta permaneat quotidie dividua ſumenti„ bus, & ſemper tota venerantibus. Sed iſtam impurribilem vir„ tutem, & indetribilem ſoliditatem de illius profecto carnis ſan„ guine bibit, quæ paſſa mortem non vidit corruptionem “ (*a*). Jam ſupra notavimus, S. Cyrillum Hieroſolymitanum eſſe teſtatum in decima ſua Catecheſi, ævo ſuo divinam Omnipotentiam, quæ quinque panes ad ſaturanda quinque hominum millia multiplicaverat, ita & S. Crucis lignum augere ad pietatem Fidelium confovendam, ut jam fragmenta totum Orbem compleverint (*b*). Finem epiſtolæ impoſuerat S. Paulinus, cum animadvertens adhuc aliquid de pagella vacuum ſupereſſe, aliam adjecit epiſtolam (*c*), qua conqueritur, a Severo cum S. Martino ad ſacrum fontem ſe fuiſſe depictum, ſcribens: „ Metuo, ne in operibus tuis.... ex „ illo, de quo ſemper conqueror, affectu in nos tuo ſalebram offen„ ſionis immiſceas, quod ſplendidos tuæ devotionis titulos noſtris „ nominibus infuſcas, & juſtis laboribus iniquitatem inſeris, ut „ locum ſanctum etiam vultibus iniquorum polluas.... *Quæ enim* „ *ſocietas lumini, & tenebris?* Lupis, & Agnis? Serpentibus, & „ Columbis, hoc eſt, nobis, & Martino “ (*d*)? Deinde addit: „ Sed conſilium tuum non improbandum apparebit, ſi hac tan„ tum ratione longe diſſimiles cominus pinxiſſe videaris, ut in „ Martino forma juſtitiæ, & ſumma virtutum, in nobis conſcien„ tiæ iniquitatis obtritio, & confeſſio cerneretur, ut & beatis „ exemplum pateret, & miſeris. In illo ſpeculum fortitudo, „ in nobis ſolatium haberet ignavia .... Hac tantum gratia pa„ rui tibi in verſiculis de hujuſmodi tua pictura ad te mittendis, „ ut conſilii tui ratio proderetur .... & emergentes a Sacro Fon„ te & vitandum, & ſequendum pariter conpiſcarentur. Itaque „ ſic habes; ſi placet, utere “ (*e*). Alterum vero Epigramma ſic ſe habet:

„ Di-

(a) *Ibid. n. 6. p. 193.*
(b) *Tom. 2. n. 3. de Reliquiis.*
(c) *Epiſt. 32. an. 403. miſſa cum ſuperiore.*
(d) *Ibid. n. 2. p. 195.*
(e) *Ibid. n. 3. & 4. p. 196.*

S. Paulin.

„ Dives opum Chriſto, pauper ſibi, pulchra Severus
„ Culmina ſacratis fontibus inſtituit.
„ Et quia cæleſtem aulam condebat in actus,
„ Qua renovarentur fonte, Deoque homines;
„ Digna Sacramentis gemina ſub imagine pinxit,
„ Diſceret ut vitæ dona renatus homo.
„ Martinum veneranda viri teſtatur imago;
„ Altera Paulinum forma refert humilem:
„ Ille fidem exemplis, & dictis fortibus armat;
„ Ut meriti palmas intemerata ferat;
„ Iſte docet fuſis redimens ſua crimina nummis;
„ Vilior ut ſit res (1), quam ſua cuique ſalus.

Plura alia etiam mittit carmina diverſis Baſilicæ . . . . locis aptata.

Cum Alethius primo Florentii Presbyter, poſteà ejus in Epiſcopatu Cadurcenſi ſucceſſor a S. Paulino poſtulaſſet, ut aliquid ſui operis ad ſe mitteret, cui Paulinus etſi reſponderit, ſe minus idoneum, qui ejus ſatiare valeret deſiderium, nonnulli tamen ſuſpicati ſunt ſequentem de Eleemoſyna ſermonem illi miſiſſe, quia in aliquibus Codicibus inſcribitur *ad Alethium*. Verum cum in eo Paulinus non uni loquatur, ſed Plebi & Populo, dicendum videtur elucubratum ad Plebis inſtructionem, & fortaſſe ita jubente Paulo Epiſcopo. Inſcribitur autem *de Gazophylacio*, ſeu de arca, in qua pauperum recondebantur eleemoſynæ, fortaſſe quia in exordio Sermonis de arcis loquitur poni ſolitis in Templis; veluti menſis quibuſdam ad pauperum refocillationem poſitis. Opus eſt eloquentia Paulini dignum, in quo ſtylus purior, & diſertior, quam in Epiſtolis, unde merito dici poteſt, paucos reperiri de eleemoſyna ſive ſermones, ſive tractatus cum iſto comparandos. Nonnulla delibabimus. Sic itaque ſcribit: „ Non patiamur menſam Domini „ & nobis vacuam, & egentibus inanem relinqui, & viſui tantum „ ſtare, non uſui, ne de negligentia noſtra eſurientibus expreſſi „ gemitus in nos retorqueantur (a) . . . . Reputemus nobiſcum, „ cur hæc menſa, & quo auctore propoſita ſit *in atriis Domus* „ *Domini, in conſpectu omnis populi ejus;* quodque maxime conſiderandum eſt, cui bono, qua gratia, in quem fructum locata „ præniteat, & pateat? Conſule ipſa veritatis oracula, & reſpondebit tibi Propheta: *Qui miſeretur pauperi, Deum fœnerat*. „ Cæleſtis igitur Trapezitæ hæc menſa eſt, theſaurum vitæ ſtruens, & ad margaritam negotiandam Dei fœnus exercens. Qui „ enim fœnerat pauperes Domini, præſtolatur a Domino retributionem mercedis æternæ . . . . Atque ideo, dilectiſſimi, non ut „ de proprio reſtricti ſimus, ſed ut de credito fœneremus. *Diſpen-*

Sermo de Gazophylacio p. 213.

 „ *ſatio*

(1) Id eſt, pecunia.
(a) *Ibid, n. 1. p. 214.*

Digitized by Google

S. Paulin.

„ ſatio enim, inquit, *nobis credita eſt*, & temporalis pecuniæ uſura communis, non privatæ rei æterna poſſeſſio (*a*).... Fœneremus igitur Dominum de donis Domini, nihil enim ſine ejus munere poſſidemus, ſine cujus nutu nec ipſi ſumus.... ſua igitur Domino dona referamus; demus illi, qui in omni paupere accipit.... Dominus enim noſter .... non avaritiæ ſtudio accipere deſiderat, ſed largitatis affectu. Quid enim non habet qui omnia dedit? ... Sed immenſa ejus juſtitia pariter & bonitas de ipſis muneribus ſuis vult ſibi munera invicem fieri, ut ſibi materiam erga te beneficentiæ pariat, quia bonus eſt, & tibi faciat meritum, quia juſtus eſt (*b*).... Propera igitur, frater, tam uberem tibi obſtringere debitorem .... Ne trepides, ne cuncteris, ne parcas. Eſto violentus Deo, rape regna Cælorum. Qui vetat aliena contingi, ſua gaudet invadi, qui damnat avaritiæ rapacitatem, laudat fidei rapinam... Poterat, dilectiſſimi, Deus omnipotens æque univerſos divites facere, ut nemo indigeret altero, ſed infinitæ bonitatis conſilio ſic paravit miſericors & miſerator Dominus, ut tuam in illis mentem probet. Fecit miſerum, ut agnoſceret miſericordem. Fecit inopem, ut exerceret opulentum .... Divitias tibi in hoc ſæculo contulit Deus, ut tibi deberet quidquid de ſuis donis tuo voluntario affectu indigentibus obtuliſſes, ac te viciſſim in æterna die de illius parte ditaret " (*c*). Quæ omnia late confirmat Paulinus exemplo Divitis, & Lazari. Deinde ſic loquitur: „ Noli deſcendere vacuus in domum Chriſti .... Plurimi te expectant, & in adventum tuum pendent, circumſpicientes quando te videant. Tibi impenduntur cunctorum inopum preces, & vota debilium. Vide, ne tam pios mutare cogantur affectus, & in querelam preces vertant, & adverſum te editi gemitus, quos neceſſitas laborantium te non miſerente confectos extorſerit, feriant, & irritent Patrem Orphanorum, judicem Viduarum, & compaſſorem Pauperum (*d*). Cave ipſum te tantummodo ames.... *Plenitudo legis eſt dilectio* proximi, quod omnis homo homini eſt germanitate naturæ. " (*e*)

Epiſtolæ ad ſanctos Delphinum, & Amandum ſcriptæ anno 403. n. 35. 36. p. 219 & ſeqq. Ed. Par. p. 233. 234.

Contriſtatus vehementer fuit S. Paulinus non tam de obitu fratris ſui, quam de ejus negligentia ſpirituali, qua (ut ipſe ſcribit) „ relinquendarum iſtic potius curarum, quam providendorum illic remediorum memor, poſthabenda præpoſuit, & præponenda poſthabuit " (*f*). Rogat igitur S. Delphinum ſpiritualem parentem ſuum, „ ut orationibus ſuis impetret, ut fratris animam vel de minimo ſanctitatis ſuæ digito diſtillans, refrigerii gutta reſpergat ". Idem etiam a S. Amando efflagitat pene iiſdem verbis, di-

(a) *Ibid. n.* 2. *p.* 214.
(b) *Ibid. n* 5. *p.* 215.
(c) *Ibid. n.* 7. *p.* 216.
(d) *Ibid. n.* 8. *p.* 217.
(e) *Ibid. n.* 9.
(f) *Epiſt. ad S. Delph.*

Digitized by Google

S. Paulin.

dicens: „ Impenſe rogamus... ut hanc meritis fidei tuæ mercedem
„ accumules ... ut miſericors, & miſerator Deus ... refrigeret a-
„ nimam fratris ſtillicidiis miſericordiæ ſuæ per orationes veſtras.
„ Quia ſicut ignis accenſus ab eo ardebit uſque ad inferos deor-
„ ſum, ita proculdubio etiam ros indulgentiæ ejus inferna penetra-
„ bit " (*a*). De Chriſto autem dicit: „ quod *fecit utraque u-*
„ *num*, naturas diſcordes Dei & hominis in ſe copulans " (*b*).

Epiſtola 19. ad Victricium an. 404.

Fatetur Paulinus in hac ſua ad Victricium epiſtola, ſe non ſolum contriſtatum, ſed & confuſum fuiſſe, quamobrem Victricius ex Urbe ad eum ſicut ſperabat brevi itinere non venerit, qui ad Urbem per tanta terrarum ſpatia pervenerat. Amanter itaque conqueritur. Sed a querimoniis brevi paſſu ad ejus celebrandas laudes digreditur, ipſiuſque animi fortitudinem & patientiam extollit in perferendis cruciatibus, ſcribens: „ *Sicut ſagittæ parvulorum, ita*
„ *infirmati ſunt ictus eorum*, nec potuerunt in corpore armis Dei
„ potentibus ſepto locum vulneris invenire. *Dominus enim prote-*
„ *ctio tua*, *& Dominus illuminatio cordis tui*, qui te in Spiritu
„ veritatis inſtruxit, ut in doctrina Pauli, Magiſter ſis Gentium
„ in fide, & veritate, non in inflatione ſcientiæ (*c*).... Credis
„ enim coæternam Trinitatem unius Divinitatis, & ſubſtantiæ, &
„ operis, & regni eſſe.... Patrem Deum, & Filium Deum, &
„ Spiritum Sanctum Deum, ut eſt, *qui eſt*, *& erat*, *& venturus*
„ *eſt*, qui miſit te ſicut Moyſem, & Apoſtolos evangelizare Gen-
„ tibus bona Domini; quod ita ut ipſe a Deo doctus es, doces,
„ Unitatem Trinitatis ſine confuſione jungens, & Trinitatem i-
„ pſius Unitatis ſine ſeparatione diſtinguens, ita ut nulla alteri per-
„ ſona conveniat, & in omni perſona trium Deus unus eluceat,
„ & tantus quidem Filius, quantus & Pater, quantus & Spiritus
„ Sanctus, ſed ſemper quiſque ſui nominis proprietate diſtinctus,
„ individuam retineat in virtutis & gloriæ æqualitate concordiam
„ (*d*).... Filium Dei ita prædicas, ut eumdem & Filium homi-
„ nis confiteri non erubeſcas. Tam vere hominem in noſtra natu-
„ ra, quam vere Deum in ſua. Sed Filium Dei ante ſæcula,
„ quia ipſe eſt Dei Verbum Deus, qui erat in principio apud
„ Deum, æque Deus coomnipotens, & cooperator Patris. *Per*
„ *ipſum* enim *omnia facta ſunt*, *& ſine ipſo factum eſt nihil*.
„ Et hoc *Verbum* pietatis immenſæ myſterio *caro factum eſt*, *&*
„ *habitavit in nobis*. Non autem caro tantum corporis noſtri, ſed
„ homo totus, & corporis noſtri, & animæ aſſumptione, animæ
„ autem rationalis, quæ juxta naturale opificium Dei habet inſi-
„ tam mentem, alioquin in tenebris Apollinaris errabimus, ſi ho-
„ minem aſſumptum Deo animam mentis humanæ vacuam, qualis

 „ eſt

(a) *Epiſt. ad S. Amand. n. 2.*
(b) *Ibid. n. 4. p. 222.*
(c) *Ibid. n. 4. p. 224.*
(d) *Ibid. n. 5. p. 225.*

„ eſt pecorum, & jumentorum, dicamus habuiſſe; & eum hominem, quem ſuſcepit Dei Filius, qui neceſſe eſt ea veritate, qua veritas eſt, & qua creavit hominem totum, ſuſceperit, ut opus ſuum plena ſalute renovaret. Nulla eſt autem ſalus noſtra, niſi plena eſt " (*a*).

S. Paulin.

Epiſtola ad Aprum 38. anno forte 404. p. 22[illegible]. Ed. Par. p. 231.

Aprus, cui ſcripta eſt hæc Paulini epiſtola, uxoratus, relicto foro ac Tribunali, in ſolitudinem cum uxore ſua, ut Deo ferventius ſerviret, ſe receperat; propterea deſpectui habitus eſt a ſuis, & odio cœpit eſſe Mundo: qui enim illum antea diligebant, deſpicere & odiſſe cœperunt. Horum odium & contemptus patienter & fortiter ferre eum hortatur S. Paulinus, ſcribens: „ Non te, ſed Chriſtum, qui in te eſſe cœpit, oderunt, cujus opus eſt in te, & humilitas quam contemnunt, & caſtitas, quam deteſtantur, in quo te bono Prophetarum eſſe, Apoſtolorumque participem lætus agnoſce.... Ab initio Sæculorum Chriſtus in omnibus ſuis patitur.... in Abel occiſus a fratre, in Noe irriſus a filio, in Abraham peregrinatus, in Iſaac oblatus, in Jacob famulatus, in Joſeph venditus, in Moyſe expoſitus, & fugatus, in Prophetis lapidatus, & ſectus, in Apoſtolis terra marique jactatus, in multis ac variis beatorum Martyrum cruciatibus frequenter occiſus. Ipſe & in te patitur opprobria, & ipſum in te odit hic Mundus ". Ulterius illi conſiderandum proponit, quod „ ſicut in Adam ſuperbia ruimus, ita humiliamur in Chriſto, ut peccatum ſceleris antiqui contrariæ virtutis obſequio diluamus, & qui ſuperbiendo offendimus, ſerviendo placeamus " (*b*).... Poſtea ſubdit: „ Sibi habeant litteras ſuas Oratores, ſibi ſapientiam ſuam Philoſophi.... nobis ſapientia in ſtultitia prædicationis, nobis virtus in infirmitate carnis, nobis gloria in Crucis ſcandalo (*c*).... Et quia jam quotidie magis appropinquat recognitionis dies, omniſque nos hora judicio applicat, ſatagit & properat bonus Dominus præripere nos ab ira ventura, & de complexu hujus, ut ſcriptum eſt, nocentis & vipereæ generationis abducere. Hinc in omni loco plura quotidie mirabilia ſolito ſigna crebreſcunt, ut omnem, quantum in ipſo eſt, hominem ſalvum faciat " (*d*). Illum etiam laudat, quod (ſcribit) „ familiare ſecretum taciti ruris adamaſti, non otium negotio præferens, neque te Eccleſiaſticæ utilitati ſubtrahens, ſed jam pene forenſibus turbis æmulos Eccleſiarum tumultus, & concilia inquieta declinans. Arbitror autem idipſum majoribus Eccleſiæ utilitatibus præparari, quod ſalubri conſilio inſtructioni ſanctæ vacas, & intentus ſtudiis ſpiritualibus formas in te quotidie, confirmaſque Chriſtum, quo & Servus utilior, & Magiſter doctior

(a) *Ibid. n. 6.*
(b) *Ibid. n. 3. p. 227.*
(c) *Ibid. n. 6. p. 230.*
(d) *Ibid. n. 7. p. 231.*

Digitized by Google

„ ſtior digniorem te ea, in qua nutu Dei poſitus es, ſede perfi- „ cias.... Ita demum conſtabit, non humano ſuffragio, ſed di- „ vino te eſſe judicio Sacerdotem " (*a*). S. Paulin.

Data eſt hæc Epiſtola ad Sanſtem & Amandum, ab illo diſtinſtum, qui Presbyter, & poſtea Epiſcopus Rothomagenſis fuit; data eſt, inquam, nomine tum Paulini, qui ſe & Meropium appellat, & Theraſiæ conjugis ſuæ. Ad ipſos jam ſcripſerat Paulinus hortatoriam epiſtolam ad ea dirumpenda vincula, quæ illos adhuc Mundo & Sæculo tenebant devinſtos, nec ſurdis cecinit; nam Sanſti iſti duo Viri monitis Sanſti Præſulis obſequuti ſunt, & datis ad eum litteris pro collato monitionis beneficio gratias egere, ac magnas in eum laudes congeſſere. Illis hac epiſtola reſpondet Paulinus, ſumma humilitate flagitans, ut impoſterum ab hujuſcemodi encomiis, &, ut ipſe dicit, verbis beatificantibus abſtineant; nam, inquit, „ plura in nobis iniquitatis, quam juſtitiæ opera adnume- „ rantur.... & *apponentes iniquitatem ſuper iniquitatem*, cum *ſta-* „ *tuiſſemus oculos noſtros declinare ad terram*, tarde & ægre *leva-* „ *vimus ad montem Dei*, unde *nobis auxilium venit a Domino*, „ qui ſolus potens eſt *ſanare omnes languores* noſtros.... qui per „ Adam conſtriſti, per Chriſtum ſolvimur.... ſi tamen tam fide- „ liter juſtitiæ & veritati ſerviamus pro ſalute noſtra, quam dili- „ genter injuſtitiæ & inhumanitati pro morte ſervivimus (*b*).... „ Ecce (ſubdit) veteres poſuit dies noſtros produſtos curſu ætatis, „ nec ſpargit cinis caput, ſed perfundit ſeneſtus, & nos adhuc „ primis reptantem conatibus, ævi ſpiritalis infantiam parvulis ſen- „ ſibus agimus " (*c*). Explicat poſtea nonnullos Pſalmi centeſimi primi verſiculos, in quibus mentio incidit trium volucrum; nimirum Pellicani, Nyſticoracis, & Paſſeris ſolitarii, qui „ paupe- „ rem mœſtum ſignant, id eſt, pœnitentem, opibus gratiæ pau- „ peratum, & conſcium miſerorum lapſuum, gloriæ ſuæ damna „ lugentem, & affliſtione miſerabili laborantem in gemitu ſuo, & „ de propriæ carnis interitu vitam animæ recipere nitentem, per- „ que orationum impendia, & gemituum ſuffragia, ambitioſa la- „ crymarum vulneratæ ſalutis remedia quærentem " (*d*). Laudes vero ſibi datas in bonum ſenſum vertit, & innocuum errorem appellat, quo illum laudarunt; immo addit: „ Inſuper & mercedem „ vobis copioſam tam pia fides congeret, quia ut nos noſtra mente „ iniquos, & de perverſa hujus ſæculi generatione pravos exiſti- „ metis bonos faſtos, Deo Omnipotenti creditis, qui potens eſt ju- „ ſtificare impium, & vivificare mortuos, & illuminare tenebras, „ & phœnicium candidare (*e*). Quamobrem orate ſolliciti, ut

Ad Sanſtem & Amandum epiſtola 40. an. 401. p. 236.

Aa 4 „ tanto

(a) *Ibid. n.* 10. *p.* 233.
(b) *Ibid. n.* 4. *n.* 240.
(c) *Ibid. n.* 6. *p.* 241.
(d) *Ibid. n.* 7. *p.* 243.
(e) *Ibid. n.* 10. *p.* 246.

S. PAULIN.

„ tanto ore, vel munere Dei dignum Deo cor accipiamus, & qui „ accepimus contemptum patrimonii, accipiamus etiam noſtri contemptum “ (*a*).

Epiſtola ad Florentium Epiſcopum Cadurcenſem anno 405.

Acceperat Paulinus circa hoc tempus, annum videlicet 405. Florentii, in antiquioribus Codicibus Epiſcopi dicti Cadurcenſis, epiſtolam, cui hiſce ſuis litteris reſpondet, ejus meritum commendans, & virtutes celebrans, dicendo: „ Sermo tuus nobis Apoſtolico „ ſale conditus expreſſit ſaporem gratiæ, quæ tibi data eſt, & de „ ſtillicidiis labiorum tuorum guſtavimus, quam ſuavis ſit in te „ Dominus “ (*b*). Chriſtum appellat caput, fundamentum, & petram corporis ſui, id eſt, Eccleſiæ: „ Petra (ſubdit) quæ, latere lancea perforato, aqua fluxit & ſanguine, ut pariter ſalutiferos nobis funderet fontes, aquam gratiæ, & ſanguinem Sacramenti: qui idem eſt & fons noſtræ ſalutis & pretium “ (*c*).

Epiſtola ad Deſiderium anno 406.

Ex hac Paulini ad Deſiderium epiſtola novimus, quatuor ab eo ad Deſiderium, & Severum Sulpicium per Victorem miſſas fuiſſe epiſtolas, quas nobis, præter hanc, temporis invidia ſurripuit. In iſta itaque ſuperſtite loquens S. Paulinus de illa ficu, cui maledixiſſe Chriſtum in Evangelio legimus, hæc habet: „ Hoc eſt, quod „ voluit intelligi per Evangeliſtam, nobis indicando, non ſuo tem„ pore fructum ab arbore petiiſſe (Chriſtum), ut omni tempore „ homo ſe fructum Deo debere cognoſcat . . . . ut numquam cui„ quam operi voluntatis illius immaturus appaream, ſed ſi forte „ in tempore iracundiæ deſideraverit a me pacem ſuam, non ſit „ mens mea per iracundiæ acerbitatem cruda concordiæ, nec expe„ ctem, ut Sol occidat ſuper iram meam, ne occidat vita mea, ſi „ ante clauſerit veſper diem, quam extinxerit pax furorem “ (*d*).

Epiſtola ad Aprum & Amandam 44. ann. 406. p. 257.

Epiſtola ad Aprum, & Amandam olim conjugem Apri, jam ſororem, pulcherrimam continet eorum vitæ commendationem. Et Amandæ ſtudia deſcribens, oſtendit, quomodo viverent Presbyterorum uxores, quippe quæ maritos ſuos ab omnibus curis ſæculi avocabant, & terrenis non inhiare monebant, ſed ut mortificationibus & virtutibus vacare poſſent curabant, & ſæculi curas ſibi ſumebant, ut Mariti ſine ſollicitudine & curis officii ſui munia implerent. Sed audiatur Paulinus hæc Amandæ ſtudia venuſtiſſime deſcribens: „ Dominus conſervam tuam in labores corporeos ex af„ fectu ſpiritali pro tua anima pignoravit, ut pretium libertatis „ tuæ faceret ſervitutem ſuam, non illa in ſæcularibus negotiis „ Mundo, ſed Chriſto ſerviens, propter quem mundum patitur, „ ne tu patiaris. Vere, juxta Divinum opus & verbum, facta in „ adjutorium tibi, & ad te habens converſionem ſuam, de nutu „ tuo pendet, & in tuo ſtatu ſiſtit, in veſtigiis tuis ambulat, in „ ani-

(a) *Ibid. n.* 11.
(b) *Ibid. n.* 2. *p.* 251.
(c) *Ibid. n.* 4. *p.* 252.
(d) *Ibid. n.* 6. & 7. *p.* 256. 257.

„ anima tua animatur, pro anima tua deficit, ut in tua vita re- S. Paulin.
„ ficiatur. Curat illa Sæculi curas, ne tu cures; poſſidere videtur,
„ ne tu poſſidearis a Mundo, & ut poſſidearis a Chriſto “ (a).
Subdit deinde, ſe deſiderare, ut eorum filii Parentum veſtigia calcantes, imitentur exempla, & in ſuperna virtutum conformatis alarum veſtigiis evolent, unde merito ſint ſucceſſores dignitatis paternæ, quia non degeneres ſanctitatis hæredes. Et licet ſe minime ambigere dicat, quin ſancte inſtruantur, ſic tamen illos educandos monet: „ Educentur ſicut filii Prophetarum, qui tumultuoſam ci-
„ vitatis habitationem, ad componendam pace ſilentii animam,
„ declinantes, juxta Jordani alveum ſibi ſecreta habitacula metati
„ ſunt. Conſecrentur ſicut filii Aaron, non tamen illi, qui ignem
„ alienum Domino accendentes exuſti ſunt igne divino, quo ipſi
„ carebant, ſed ſicut Eleazar, & Ithamar merito ſint perpetui ſuc-
„ ceſſores dignitatis paternæ.... Ignem autem alienum mihi vi-
„ detur accendere quiſquis corporeæ, vel ſæcularis alicujus cupidi-
„ tatis ignem in ſacrario ſui cordis accendens audeat appropinqua-
„ re Altaribus Domini, quæ non recipiant niſi ignis illius accen-
„ ſionem, de quo ait: *Ignem veni mittere in terram, & quid*
„ *volo, ſi jam accenſus eſt* “ (b)?

S. Auguſtinus librum ſuum, vel epiſtolam Paulino mittens per Quintum Eccleſiæ ſuæ Diaconum, a S. Paulino poſtulaverat, ut ſua de futura Beatorum actione poſt reſurrectionem promeret ſenſa. Hac epiſtola illi reſpondet S. Paulinus, & primo pro ſibi miſſo libello gratias agit, dicens, „ ſibi in Urbe redditum, cum eo
„ juxta ſolemnem ſuum morem poſt Paſcha Domini pro Apoſtolo-
„ rum, & Martyrum veneratione veniſſet “ (c). In laudes deinde excurrit Melaniæ ſenioris, cujus virilem fortitudinem, & eximias virtutes Auguſtino non incompertas ſupponit. Publicolam etiam ejus filium nuper defunctum laudat. Poſtremo ad ſibi propoſitam quæſtionem progrediens, ſcribit: „ Quæ vero poſt reſurre-
„ ctionem carnis in illo ſæculo Beatorum futura ſit actio, tu me
„ interrogare dignatus es.... Sine dubio hoc illud eſt, quod in
„ Pſalmis habes: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæ-*
„ *cula ſæculorum laudabunt te*. Puto autem hanc laudationem vo-
„ cibus concinentium eſſe promendam, etſi immutabuntur Sancto-
„ rum reſurgentium corpora, ut ſint ſicut & Domini corpus poſt
„ reſurrectionem apparuit.... Qui utique cum in eadem carne,
„ qua mortuus, & ſepultus fuerat, reſurrexiſſet, omnium omnia
„ officia membrorum expreſſa oculis, & auribus hominum ſæpe
„ collata exhibuit. Quod ſi etiam Angeli, quorum quis ſimplici-
„ ter ſpiritalis eſt creatura, linguas habere dicuntur, quibus utique
„ laudes Domino Creatori cantant, & gratias referre non deſi-
„ nunt,

Epiſtola ad S. Auguſtinum 41. p. 264.

(a) *Ibid. n. 4. p. 260.*
(b) *Ibid. n. 5. 6. p. 261.*
(c) *Ibid. n. 1.*

Digitized by Google

S. PAULIN. „ nunt, quanto magis hominum, etſi ſpiritualia jam poſt reſurre-„ ctionem corpora, manentibus tamen glorificatæ carnis omnibus „ membris, & per omnia membra formis, & numeris ſuis, & lin-„ guis effantibus dabunt voces, quibus divinas laudes, vel ſenſuum „ ſuorum, gaudiorumque affectus per verba depromant. Forte et-„ iam hoc gratiæ gloriæque appoſituro Sanctis ſuis Domino in ſæ-„ culis regni ſui, ut tanto potioribus linguis & vocibus canant, „ quanto ad beatiorem naturam corporum beata immutatione pro-„ fecerint, ut in corporibus jam ſpiritualibus conſtituti, jam forſi-„ tan non humanis, ſed illis angelicis atque cæleſtibus, quales A-„ poſtolus audivit in Paradiſo, ſermonibus eloquantur .·. ubi gau-„ dentes in conſpectu Throni, mittentes ante pedes Agni pateras, „ & coronas, canentes ei canticum novum, aggregatis Choris An-„ gelorum, Virtutum, Dominationum, & Thronorum, ut & ipſi „ cum Cherubim, atque Seraphim, & quatuor illis animalibus „ voce perpetua concinentes, dicant: Sanctus, Sanctus, Sanctus „ Dominus Deus Sabaoth, & reliqua quæ noſti " (*a*).

Paſſio S. Geneſii p. 114. Ed. Par. p. 922. Epiſtolis Paulini ſubnexa eſt Paſſio ſive Martyrium S. Geneſii. Hæc hiſtoria non videtur Paulino abjudicanda, cum in pluribus Codicibus ejus præferat nomen, & ſtylo Paulini reſpondeat, nec quidquam obſtet, quominus illi adjudicetur (1). Geneſius Arelatenſis origine „ eam officii partem ſtudio & arte complexus eſt, „ quæ Patronorum verba, vel nova ſignorum velocitate, vel dex-„ teræ, ſonum vocis æquaret .... Accidit autem, ut cum ante „ Tribunal, exceptoris fungeretur officio, injuſto atque ſacrilego „ mandato perſecutionis juſſa ederentur, quæ devotus Deo repu-„ diaret auditus, & imprimere ceris manus ſancta reſpueret. Ab-„ jectis ergo Tabulis ante pedes Judicis miniſterium ſacrilegum ſa-„ crata jam Domino mens refugit.... & ut declinaret perſecutio-„ nis impetum.... alia atque alia non ſolum latebra, vel etiam „ civitate mutata.... ab ira ſe furentis Judicis paulisper occuluit. „ Qui cum eum reperire non poſſet, crudeliſſimis pœnæ miniſtris, „ ut ubi repertus fuiſſet, gladio eum interficerent, imperavit (*b*)... „ Interim Geneſius de fidei confirmatione ſollicitus, quoniam non-„ dum erat ex aqua & Spiritu Sancto renatus, per fidos nuntios a „ Catholicæ Religionis Antiſtite donum Baptiſmi poſtulavit. Sed „ ille vel temporis anguſtiis impeditus .... ardentia vota diſtulit, „ ac fideliter indicavit, quod plenam conſummationem etiam hujus „ muneris daret prompta pro Chriſto cruoris effuſio .... In hac „ Sacerdotis cunctatione, Dominus (*c*)... qui non patiebatur dif-„ ferri coronam, cum viderit paratam eſſe victoriam.... perſecu-toribus

(a) *Ibid. n. 4. 6. p. 266. & ſeq.*
(1) Dubitat tamen Roſweydus, qui ſuſpicatur Paulini Biterrenſis Epiſcopi Paulino noſtro anterioris eſſe fœtum. Vide Notam 215.
(b) *Ibid. n. 2. p. 315.*
(c) *Ibid. n. 3.*

„ toribus ſuis eum obtulit.... Atque his ubi ſe perſpicit deprehen- „ ſum, inſtinctu Domini Rhodanum petiit, & ſancta fluvio mem- „ bra commiſit.... Tranſgreſſum continuo in ulteriora fluminis.... „ perſecutor aſſequitur, exoptatoque gladii ictu feſtinantem ad De- „ um animam vinculis corporis, quibus tenebatur, abſolvit (a)... „ Providerunt tamen Fideles temporis illius Dei ſervi, ut utram- „ que fluminis ripam geminatis urbibus ambiendam unius Marty- „ ris tutela muniret. Nam in ipſo beatæ Paſſionis loco conſecrati „ cruoris veſtigia relinquentes, in alterum fluvii latus honoratas „ reliquias tranſtulerunt, ut utrobique præſens Geneſius illic ſan- „ guine haberetur, hic corpore " (b). — S. Paulin.

Cum nihil ardentius in votis haberet Paulinus, quam Nolam ſecedere, & S. Felicis ſervitio ſe mancipare, poſtridie Idus Januarii anni 394. adhuc in Hiſpaniis degens, primum edidit in laudem S. Martyris Poema, quo illum orat, ut — Poemata S. Paulini.

„ Sedibus optatis, & qua requieſcis in Aula
„ Hunc liceat celebrare diem, pia reddere coram
„ Vota, & gaudentes inter gaudere tumultus.

Ubi Nolam pervenit ſingulis annis natalem hujuſce Sancti diem novo natalitio carmine, voluntariæ ſervitutis tributum penſitans, honorare ſolebat. Tredecim ſuperſunt ex his Carminibus a Le-Brunio, & Muratorio editis. In his præcipua S. Martyris geſta, feſta, & honores, nec non miracula ad ejus Sepulchrum patrata recitantur. In Carmine quarto S. Felicis originem deſcribit, & ſancta ejus in Eccleſia munia canit.

„ . . . . nobile ductum — Carmen 4. de S. Felice, p. 387. Progenies S. Felicis.
„ Ex Oriente genus . . . . . .
„ Debitus inde Deo Felix, Genitore profecto
„ Italiam necdum genitus, tamen in patre venit;
„ Civis ut affectu noſtris oriretur in oris.
„ . . . .
„ Hac igitur genitore Syro generatus in urbe — Patria.
„ Dilectam coluit Patriæ ſub imagine Nolam.
„ Sede beans placita . . . . . .
„ Seſeque a puero pia mens cæleſtibus edens
„ Inſtituit ſervire Deo . . . .
„ . . . Primis Lector ſervivit in annis, — Munia clericalia.
„ Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
„ Adjurare malos, & ſacris pellere verbis.
„ Quod quia perſpicui meriti virtute gerebat,
„ Jure Sacerdotis veneranda inſignia nanctus — Sacerdotium.

„ Mente

(a) *Ibid. n. 4. p. 316.*
(b) *Ibid. n. 5.*

Digitized by Google

S. Paulin.

„ Mente loco digna, meritum decoravit honorem.
„ . . . .

Perſecutio ſurgit, quæ creditur Deciana.

„ Ergo ubi ſacrilegos excepit Nola furores,
„ . . . .

Capitur Felix.

„ Quæritur excuſſa Felix venerandus in urbe,
„ Nec refugit . . . .
„ Impavidus trepidum ſervabat Paſtor ovile
„ Exemplo Domini, promptus dare pro grege vitam:
„ . . . .
„ Ilicet arripitur gaudens; ſævíſque furentum
„ Protrahitur manibus, ſed (qui mos hoſtis iniqui
„ Cui potior labor eſt animas, quam corpora noſtra
„ Perdere) dilatum gladio, terroribus ante
„ Tentat, & in mortem ſurgit gradibus pœnarum.
„ Primus ſupplicii de carcere texitur ordo.
„ Ferrea junguntur tenebroſis vincula clauſtris,
„ Stat manibus colloque chalybs, nervoque rigeſcunt
„ Diducente pedes: ſternuntur fragmina teſtæ,
„ . . . .
„ Arceat ut ſomnum pœnalis acumine lectus.

Maximi Epiſcopi cruciatus.

„ Maximus interea ſolis in montibus æger,
„ Contentus fugiſſe manus, feraliaque ora
„ Carnificum, diverſa, at non leviore, ferebat
„ Martyrium cruce, quam ſi ferro colla dediſſet
„ Membraque tormentis atque ignibus: acrior illum
„ Cura ſui gregis urit & afficit: uritur igne,
„ Frigoris & gelido Cæli de rore rigeſcit.
„ . . . . Attamen ægra
„ Materies terræ . . . .
„ Victa hieme, atque fame, duroque attrita cubili
„ Deficiente ſuam linquebat corpore mentem
„ . . . .
„ Mota Patris ſummi pietas Antiſtite tanto,
„ Non tulit obſcuro conſumi funere corpus.

Carcere ſolvitur Felix.

„ . . . Venit ergo micans jam nocte ſilenti
„ Angelus, & tota vinctorum in plebe reorum
„ Felicem ſolum . . . .
„ . . . jubet excuſſis aſſurgere vinclis
„ . . . & tacitæ per amica ſilentia noctis
„ Lux, & iter Felicis erat . . . . .
„ . . . .

Maximo morienti auxiliatur.

„ Et poſtquam emenſus ſecretos avia ſaltus
„ Rura, locum feſſi ſenis invenit . . .
„ Et primo, ut cari cognovit membra parentis,
„ Fuſus in amplexum dat vultibus oſcula notis,
„ Et tentat gelidis revocare fovendo calorem
„ Artubus . . . .
„ Sed neque clamatu eſt, neque pulſu mobile corpus

„ Jam

„ Jam ſimile exanimo . . . . . .
„ Anxius intuitu tali pia pectora Felix, S. Paulin.
„ Diſtrahit exangues artus, & lurida cernens
„ Ora fame, nec habens quidquam quo rebus egenis
„ Ferret opem . . . .
„ Quærenti, & multa Chriſtum prece convenienti
„ Quanam ope, quave via juſtum complere valeret
„ Servitium, ſubitam Omnipotens de ſentibus uvam Prodigium uvæ.
„ Edidit, & capiti juſſit pendere propinquam,
„ Ut facile attiguo poſſet decerpere ramo.
„ Natum ſponte cibum . . . . .
„ Exprimit humentes acinos, ſuccumque liquentem
„ Inſtillat digito diducens arida labra.
„ Hinc animæ ſenſus, calor oſſibus, atque oculis lux,
„ Vitaque tota redit . . . . . .
„ Ergo reviviſcens notiſſima cominus ora
„ Felicis videt ora ſui, amplexuſque viciſſim
„ Conqueritur tardum. Nam te promiſerat, inquit,
„ Adſore jamdudum Dominus mihi pars mea, Felix;
„ . . . . nunc me
„ Suſcipiens humeris, commune ad ovile reporta.
„ Impiger optato gaviſus munere Felix,
„ Carum onus, ut Chriſti pondus leve, ſumit & adfert.
„ . . . .
„ Deponitque ſui tutum ſub culmine tecti,
„ Unica quod ſervabat Anus . . . .
„ Cui Felix: Cape depoſitum hoc, quod conſcia mecum
„ Sidera noctis, & angelicæ ſub principe Chriſto,
„ Me tradente, manus tradunt tibi, ſume fideli
„ Hanc Domini gemmam gremio . . .
„ . . . . Subit iſtis Maximus orſis,
„ Felicemque ſuum revocans: Cape tu quoque, dixit, Benedictio Maximi.
„ Muneris, o mi nate, vicem, quam me tibi juſſit
„ Reddere compoſitum, qui te mihi juſſit adeſſe
„ Depoſito. Tum deinde ſacram Felicis amati
„ Imponit capiti dextram, ſimul omnia Chriſti
„ Dona petens: velut ille Patrum venerabilis Iſac
„ Rore poli natum, & terræ benedixit opimo,
„ Felicem Chriſto ſic Maximus ore paterno Unde tanta Felici miracula.
„ Ore & Apoſtolico benedicens & locupletans,
„ Immarceſcibilis redimivit honore coronæ,
„ Perpetuiſque opibus, quas & modo cernimus, auxit ".

In ſequenti carmine quinto Felicis hiſtoriam proſequitur. Carmen 5. p. 401.

„ . . . . . Sancto ſenis ore beati
„ Officiis benedictus abit: paucíſque diebus

Deli-

S. PAULIN.

Pacem poſtulat.

„ Delituit proprii tacitus ſub culmine tecti
„ . . . . . . pacem procedere poſcens.
„ Interea fluxere dies, pax viſa reverti:
„ Deſeruit latebram Felix, tandemque ſereno
„ Confiſus Cælo, lætis ſe reddere lætum
„ Fratribus, & placidæ committere cœperat urbi.
„ . . . .
„ Non tulit hæc malus ille diu, ſed inhorruit atris
„ Crinibus, & rabidis inflavit colla venenis.
„ . . . .
„ Inſeruit ſtimulos, & mentibus arſit iniquis
„ Vipereæ furor invidiæ; petit improba primam
„ Ira domum . . . .
„ . . . . . ſed ab ædibus abſens
„ Forte ſuis media ſteterat ſecurus in urbe.
„ . . . .
„ Ecce ad eum, ſtrictis quærentes enſibus, adſunt,
„ Cum ſubito aut illis corda hoſtibus, aut huic ora
„ Vertuntur, notum non agnovere furentes,
„ Felicemque rogant, Felix ubi cernitur, & non
„ Cernitur; ipſe, nec ipſe vir eſt; cum ſit prope, longe eſt:
„ Ignotus, notuſque fuit, ſit Civibus idem
„ Diſcernente fide vultum credentibus, ipſe
„ Hoſtibus alter erat; perſenſit & ipſe faventis
„ Conſilium Chriſti, ridenſque rogantibus, inſit:
„ Neſcio Felicem quem quæritis. Ilicet illi
„ Prætereunt ipſum, diſcedit at ille platea,
„ Illudente canes Domino fruſtratus hiantes.
„ . . . .
„ Mox redeunt, perque ipſa viri veſtigia currunt,
„ Jamque propinquabant, ſed præcurrente tumultu
„ Admonitus Felix, inſtantia vulnera flexu
„ Declinat, medioque procul ſe devius auſert.
„ . . . .
„ Et capiendus erat, quia nullius obice clauſtri
„ Ille repellendis locus obſiſtebat iniquis.
„ . . . .
„ Sed divina manus ſeſe Sanctum inter, & hoſtes
„ Oppoſuit, miroque locum munimine ſepſit,
„ Non ſtrue ſaxorum, neque ferratis data valvis
„ Clauſtra . . . .
„ Juſſaque nutantes intendit aranea telas,
„ Et ſinibus tremulis in totum ſtruxit apertum,
„ Deſertæque dedit faciem ſordere ruinæ.
„ Quæ ſimul occurrit minitantibus, obſtupuerunt,
„ Defixoque gradu ſibimet dixere viciſſim:
„ Nonne furor tentare aditum, aut credere quemquam

Præſens non videtur a perſequentibus.

Miraculo inſequentibus occulitur.

„ Huc

S. Paulin.

„ Huc intraſſe hominem, minimi qua ſigna dediſſent
„ Vermiculi? modicæ rumpunt hæc retia muſcæ.
„ . . . .
„ Ergo Dei ductu capit in regione remota
„ Compluvium, anguſto brevia inter tecta cubili,
„ Quo vetus arebat tecto ciſterna profundo.
„ Propter in attiguis habitabat fœmina tignis
„ Sancta Deo mulier, quæ Confeſſoris operti
„ Neſcia, Felicem Chriſto quaſi conſcia pavit.
„ . . . .
„ Sex illum totos perhibent ex ordine menſes
„ Expertem cœtus hominum vixiſſe ſub illa
„ Culminis obſcuri ſimul anguſtique latebra.
„ . . . .
„ Tempus ut hoc abiit, pax reddita condidit enſes,
„ Felicemque Deus monuit prodire latebra.
„ . . . .
„ Functus erat longum perfunctus Epiſcopus ævum
„ Maximus, & numerus (a) ductu Paſtoris egebat.
„ Felicis nomen totum balabat ovile;
„ . . . ſed ut hoc quoque palmam
„ Juſtitiæ ferret, meritum ſublime quieto
„ Corde premens, velut indignus non audet honore
„ Creſcere, teſtatur ſeni mage debita Quinto,
„ Quod prior ille gradum ſocii meruiſſet honoris
„ Presbyter; hæc ſeptem diſtabat ſumma diebus.
„ Ergo ſub hoc etiam Felix Antiſtite vixit
„ Presbyter, & crevit meritis, qui creſcere ſede
„ Noluit . . . .
„ Multa aliis Sanctum Chriſti virtutibus auxit
„ Gratia Felicem, nec pace minora ſubegit
„ Prælia, quam validis Confeſſor geſſerat armis.
„ . . . .
„ Diximus, ut mortem calcarit, & ambitionem;
„ Nunc aliam Confeſſoris cognoſcite palmam.
„ Vicit avaritiam; nam prædia multa, domoſque
„ Divitiis locuples patriis poſſederat hæres.
„ Confeſſor proſcriptus erat, ſed pace reducta,
„ Et ſua ſi vellet depoſcere jura licebat.
„ Maluit ille tamen verbum curare Magiſtri:
„ Cuncta licent, non cuncta juvant: licito utile præfert
„ Et quaſi terrenæ contagia ducere labis,
„ Horruit amiſſos in jura repoſcere fundos.

Sex menſibus in ciſterna delitescit.

Pax reddita Eccleſiæ.

Epiſcopatum recuſans defert Quinto.

Divitias recuperare recuſat.

Oblatas reſpuit.

„ Multi

(a) *Id eſt, populus.*

S. Paulin.

„ Multi obtendebant, præ cunctis nomine priſco
„ Archelais . . . .
„ Dives opum vidua . . . . . .
„ Sæpe fatigabat, cur debita promptaque reddi
„ Jura recuſaret, quæ diſpenſare recepta
„ Mercedis magnæ cum fœnore poſſet egenis.
„ Plurima de propriis quoque rebus munera ſæpe
„ Obtulit; Ille pio contentus ad omnia ſenſu
„ Fœmineam placido reddebat pectore curam.
„ . . . .
Colit agrum. „ Hunc retinens animum tria macri jugera ruris
„ Nec proprio ſub jure tenens conducta colonus
„ Ipſe manu coluit, famulo ſine, pauperis horti
„ Poſſeſſor; ſed & has de ceſpite dives egeno
„ In Dominum conſudit opes, cum paupere ſemper
„ Collectum diviſit olus, cum paupere menſa;
„ Una dies illi curam conſumpſit habendi “.

Pag. 425. Carmine ſexto mortem, ſepulchrum, ac miracula S. Felicis deſcribit.

„ Reſpicio hanc aliquando diem, quam mœſta relicto
Moritur Felix. „ Orbe fuit, quam læta Polo, cum Chriſtus amicam
„ Aſſumens animam caſto Deus hauſit ab ore!
„ Addidit ornatum Cælis, nec pignore terras
„ Orbavit: Superi Felicis mente fruuntur,
„ Corpore nos; animæque potentis ſpiritus illic
„ Vivit, & hic meritum; ſed totum funeris almi
„ Præſentare juvat, quem Nola impendit, honorem.
„ . . . .
„ Totis ergo quibus ſtipatur conflua turbis,
„ Currit in obſequium, populos effuſa fideles.
„ . . . .
Funeris honores. „ Undique denſato cœtu ſita membra coronat.
„ Religioſa pie pugna exercetur amantum;
„ Quiſque alium premere, & propior conſiſtere certat,
„ Reliquias, corpuſque manu contingere gaudet.
„ Nec ſatis eſt vidiſſe ſemel, juvat uſque morari,
„ Luminaque expoſitis, & qua datur, oſcula membris
„ Figere; dat meritam Chriſto plebs conſona laudem,
„ Moliturque ſacrum ſolii Felicis honorem.
„ . . . .
„ Pauper ubi primo tumulus, quem tempore ſævo
„ (Religio quo crimen erat) minitante profano
„ Struxerat anguſte, gladios trepida inter & ignes
„ Plebs Domini . . . .
„ Nunc manet in mediis quaſi gemma interſita tectis

„ Baſi-

„ Baſilica per quinque ſacri ſpatioſa ſepulchri
„ Atria diffundens, quorum faſtigia longe
„ Adſpectata inſtar magnæ dant viſibus urbis.
„ . . . . Oſſaque Sancti
„ Corporis in tumulo non obſita pulvere mortis
„ Arcano æternæ, ſed prædita ſemine vitæ,
„ Vivificum ſpirant animæ victricis odorem,
„ Quo medicina potens datur exorantibus ægris.
„ Quanta reſurgentes virtus & gloria cinget
„ Conjectare licet, cum gratia tanta ſepultos
„ Ambiat, & quanto rediviva decore micabunt
„ Corpora, in obſcuris cum ſit lux tanta favillis "?

S. Paulin.

Miracula.

In hoc Poemate, in quo S. Nicetam Dacorum Epiſcopum ad Natalem S. Felicis Nolam ſecundo venientem miris proſequitur laudibus, quanta S. Paulini charitas, & divinæ gloriæ ſtudium fuerit, mire elucefcit: ſic enim de ſe canit:

Poema ad Nicetam. p. 623.

„ Vita Deus noſter: ligno mea vita pependit, Verſ. 289.
„ Ut ſtaret mea vita Deo. Quid, vita rependam
„ Pro vita tibi, Chriſte, mea? Niſi forte ſalutis
„ Accipiam Calicem, quo te mea dextra propinet,
„ Ut ſacro mortis pretioſæ proluar hauſtu.
„ Sed quid agam? neque ſi proprium dem corpus in ignes,
„ Vileſcamque mihi, nec ſanguine debita fuſo
„ Juſta tibi ſolvam, quia me reddam tibi pro me,
„ Et quidquid ſimili vice fecero, ſemper ero impar,
„ Chriſte, tibi: quia tu pro me mea, non tua, Chriſte,
„ Debita ſolviſti, pro ſervis paſſus iniquis ".

Enumerat etiam, & carmine exornat Chriſtianas ſolemnitates, ſed præſertim Nativitatem Chriſti, & Epiphaniam canens:

„ Ut veneranda dies cunctis, qua Virgine natus Verſ. 44.
„ Pro cunctis hominem ſumpſit Deus; utque deinde
„ Qua puerum ſtella duce myſtica dona ferentes
„ Suppliciter videre Magi: ſeu qua magis illum
„ Jordanis trepidans lavit tinguente Johanne
„ Sacrantem cunctas recreandis gentibus undas:
„ Sive dies eadem magis illo ſit ſacra ſigno
„ Quo primum Deus egit opus, cum flumine verſo
„ Permutavit aquas prædulcis nectare vini ".

nec non Paſcha, & Pentecoſten:

„ Quid paſchale epulum? Nam certe jugiter omni Verſ. 53.

S. PAULIN.

„ Paſcha die cunctis Eccleſia prædicat oris.

„ . . . .

„ Æternum celebrans redivivo corpore Regem

„ Hoc ſolemne dies ſequitur: ſeptem numeramus

„ Hebdomadas, & lux populis feſtiva recurrit,

„ Qua Sanctus quondam Cælo demiſſus ab alto

„ Spiritus ignito diviſit lumine linguas ".

Poema 24. p. 601. Epithalamium Juliani, & Jæ. Epithalamium Juliani; & Jæ elucubratum creditur circa annum 400. In eo Paulinus Conjuges inſtruit, quomodo in Matrimonio ſe gerere debeant, quomodo domum inſtituere, Sæculi pompam fugere; honores declinare, aliaque ſalutis monita ſuggerit: Primo itaque caſtum ſuadet amorem:

Verſ. 2.

„ Abſit ab his thalamis vani laſcivia vulgi,

„ Juno, Cupido, Venus nomina luxuriæ.

„ Sancta Sacerdotis (1) veneranda pignora pacto

„ Junguntur; coeant pax, pudor, & pietas.

„ Nam pietatis amor ſimul eſt & amoris honeſtas;

„ Paxque Deo concors copula conjugii ".

Sobrietatem in dapibus ſuggerit:

„ Nolo ſupervacuis ornentur fercula donis:

„ Moribus ornatur, non opibus probitas ".

Pompam etiam, & veſtium ornamenta refugere docet Sponſam

„ Horreat incluſas auro, vel murice veſtes:

„ Aurea veſtis huic gratia pura Dei eſt.

„ Reſpuat & variis diſtincta monilia gemmis,

„ Nobilis ut Domino gemma ſit ipſa Deo.

. . . .

„ Non cupiat lapidum pretium, non vellera Serum;

„ Incaſſum reditus dilapidare ſuos.

. . . .

„ Non ſentit quam turpe decus gerat improbus, ut ſit

„ Veſte ſua levior, qui ſibi veſte placet.

. . . .

„ Non fucis male ficta cutem, neque lumina nigro

„ Pulvere, nec flavo tincta colore comam.

„ Purum naturæ decus aſpernata ſuperbo

„ Crimine, divinum in ſe ſibi damnat opus.

„ Fru-

(1) Julianus Conjux filius erat Memoris Epiſcopi.

„ Fruſtra hæc ſe mulier jactaverit eſſe pudicam,
„ Quæ ſe tam variis ornat adulteriis.

. . . .

„ Credite divinis verbis, de cultibus iſtis
„ Pœnalem cupidis ſurgere materiam.
„ Iſajas rigida cingendas reſte minatur,
„ Quæ modo purpureis ſerica mixta gerunt.

. . . .

„ Talibus ornari fuge dotibus, o nova ſancti
„ Nupta viri: vacuis ſenſibus iſta placent.
„ Tunc neque odoratis vaga veſtibus atque capillis
„ Naribus agnoſci, qua gradiare, velis.
„ Aut implexarum ſtrue, tormentoque comarum
„ Turritum ſedeas ædificata caput.
„ Ne multis ſplendore tuo male ſollicitatis,
„ Peſtiferæ nequam ſit caput illecebræ ".

Pari modo & Sponſum inſtruit, canens:

„ Tu quoque ſancte puer libris devote ſacratis
„ Corporei curam ſperne decoris amans ".

Matrimonii dignitatem extollit:

„ Grande Sacramentum, quo nubit Eccleſia Chriſto,
„ Et ſimul eſt Domini ſponſa ſororque ſui ".

Hortatur, ut Virginitatem in Matrimonio ſervent, vel ſaltem filios Chriſto generent.

„ Imbue, Chriſte, novos de ſancto Antiſtite nuptos,
„ Perque manus caſtas corda pudica juva;
„ Ut ſit in ambobus concordia virginitatis,
„ Aut ſint ambo ſacris ſemina Virginibus,
„ Votorum prior hic gradus eſt, ut neſcia carnis
„ Membra gerant; quod ſi corpore congruerint,
„ Caſta Sacerdotale genus ventura propago
„ Et domus Aron ſit, tota domus Memoris ".

Ab Æmilio Epiſcopo ſacro ritu Matrimonium celebratur.

„ Hinc Memor, officii non immemor, ordine recto
„ Tradit ad Æmilii pignora cara manus.
„ Ille jungens capita amborum ſub pace jugali,
„ Velat eos dextra, quos prece ſanctificat.
„ Chriſte, Sacerdotes exaudi, Chriſte, precantes,
„ Et pia vota ſacris annue ſupplicibus ".

S. PAULIN.

ARTICULUS TERTIUS.

Selectiora Paulini documenta, Dogmata, Mores, & Diſciplinam ſpectantia.

DE Fidei veritatibus, & dogmatibus non multum diſputat in ſuis ſcriptis Paulinus, ſive quia nulla ei fuerit cum Hæreticis concertatio, ſive quia ſublimia Myſteriorum arcana mentibus creatis ſemper impervia ſcrutari noluit, ſed ſimplici fide tenere. Hinc ſi quando de illis loquitur in ſuis ſive Poematibus, ſive Epiſtolis, contentus eſt ea ſimplici ſtylo & pro re nata proponere, nec probanda argumentis, nec refellenda objecta rationibus ſibi aſſumit. Verum quocumque modo de myſteriis fidei pertractet, ſemper teſtis erit perpetuæ Traditionis, & veritatis Dogmatum in Catholica Eccleſia vigentium. Sic itaque ſentit & docet de Trinitate;

De Trinitate. „ Coæternam eſſe Trinitatem, unius Divinitatis, & ſubſtantiæ, & operis, & regni. Patrem Deum, Filium Deum, & Spiritum „ Sanctum Deum eſſe, *qui eſt, & erat, & venturus eſt*. Unita„ tem Trinitatis ſine confuſione jungendam, & Trinitatem ipſius „ Unitatis ſine ſeparatione diſtinguendam; ita ut nulla alteri per„ ſona conveniat, & in omni perſona trium Deus unus eluceat, „ & tantus quidem Filius, quantus & Pater, quantus & Spiritus „ Sanctus, ſed ſemper quiſque ſui nominis proprietate diſtinctus „ individuam retinet in virtutis & gloriæ æqualitate concor„ diam " (*a*).

De divino Verbo. De Filio autem docet, & profitetur; „ ita Filium Dei eſſe, ut „ & Filium hominis prædicare non erubeſcamus; tam vere homi„ nem in noſtra natura, quam vere Deum in ſua; ſed Filium Dei „ ante ſæcula, quia ipſe eſt Dei Verbum Deus, qui erat in prin„ cipio apud Deum, æque Deus, coomnipotens, & cooperator „ Patris; *per ipſum* enim *omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum* „ *eſt nihil*. *Et* hoc *Verbum* pietatis immenſæ myſterio *caro factum* „ *eſt*, *& habitavit in nobis*. Non autem tantum caro corporis „ noſtri, ſed homo totus, & corporis noſtri, & animæ aſſumptio„ ne: animæ autem rationalis, quæ juxta naturale Dei opificium „ habet inſitam mentem; alioquin in tenebris Apollinaris errabi„ mus, ſi hominem aſſumptum a Deo animam mentis humanæ „ vacuam, qualis eſt pecorum, & jumentorum, dicamus habuiſſe; „ & eum hominem, quem ſuſcepit Dei Filius, qui neceſſe eſt ea „ veritate qua veritas eſt, & qua creavit hominem, totum ſuſce„ perit,

(*a*) *Epiſt*. 37. *ad Victr. n*. 5. *p*. 225.

„ perit, ut opus ſuum plena ſalute renovaret. Nulla eſt autem ſa- „ lus noſtra, niſi plena eſt .... Dominum Jeſum Dei Filium, „ Deum in gloria Dei Patris, & ad dexteram virtutis, Regem „ Regum manere, & ex reſurrectione mortuorum judicem vi- „ vis, & mortuis adfore ", prædicandum eſſe, & credendum do- cet (*a*). S. Paulin.

Peccatum originale non adeo eſſe etiam in renatis abolitum, ut pravi ejus effectus non adhuc ſuperſint. „ Infelix ego (ſcribit) „ qui venenatum inimicæ arboris guſtum nec Crucis ligno digeſſi; „ durat enim mihi illud ab Adam virus paternum, quo univerſi- „ tatem generis ſui Pater prævaricatus infecit, ut qui naturali „ bono oculos mentis apertos innocentiæ, & iniquitati clauſos ha- „ bebam, lethalem prudentiam boni malique delectu de infauſto „ nemoris interdicti cibo cæcatus pariter & male illuminatus hau- „ rirem. Atque utinam hoc ſaltem remedio crimen illicitæ concu- „ piſcentiæ diluiſſem, ut accepta per guſtum nocentem boni & „ mali ſcientia, bonum potius elegiſſem.... Sed de inſipientiæ cri- „ mine mihi culpa crevit audaciæ, quod cum boni & mali ele- „ ctum accepiſſem, malui quod nocebat appetere " (*b*). Licet Pelagio neceſſitudine conjunctus fuerit Paulinus noſter, quamdiu il- lum virum probum exiſtimavit, nunquam tamen ejus hæreſim, qua originale peccatum inficiabatur, amplexus eſt; nam illud hic & a- libi agnovit & confeſſus eſt. De peccato originali. & libero arbitrio.

Errores quoque Pelagii circa gratiam cum Eccleſia Catholica deteſtatus eſt, cum ſcripſit: „ Gratias Deo, qui *dedit nobis victo-* „ *riam per Jeſum* Chriſtum Dominum noſtrum, ut *ſuper aſpidem*, „ *& baſiliſcum ambulemus* (*c*) .... *Cadent a latere noſtro mil-* „ *le*, *& decem millia a dextris noſtris*, non noſtra, ſed virtute „ Chriſti, cujus pugna eſt, qua pugnamus, & cujus corona, qua „ vincimus " (*d*). Et in Poemate 5. gratiam à Deo efflagitat, qua & peccatum fugere, & bonum proſequi valeat: De Gratia.

„ Da, Pater, invictam contra omnia crimina mentem.
„ Pande viam, qua me poſt vincula corporis ægri
„ In ſublime feram.

Et alibi aperte docet, „ opus eſſe Dei mutare hominem, quia „ ſolus inſtaurare poteſt quod fecit " (*e*). (*i*)

Baptiſmatis effectus duobus carminibus deſcripſit Paulinus: De Baptiſmo.

 „ Mira

(a) *Ibid. n. 6.*
(b) *Epiſt. 30. ad Sever. n. 2. & 3. p. 186.*
(c) *Epiſt. 40. ad Amand. p. 243. n. 7.*
(d) *Ibid. n. 10. p. 246.*
(e) *Epiſt. 38. ad Apr. n. 6. p. 231.*
(i) Nullus certe a dogmate Pelagiano magis abhorruit, quam Paulinus.

S. PAULIN.

„ Mira Dei pietas! Peccator mergitur undis,
„ Mox eadem emergit juſtificatus aqua " (*a*).

Martyrium plenam conſummationem fidei & gratiæ præſtare iis, qui defectu Miniſtri Baptiſma ſuſcipere non valent, docet (*b*). Experimentum etiam de iis qui Baptiſmum poſtulabant, capiebant Epiſcopi (*c*). Baptiſteria ornabantur, & carminibus inſcriptis ſacræ ablutionis effectus, & requiſitæ diſpoſitiones ad illud ſuſcipiendum declarabantur. Carmina etiam inſculpſit Paulinus duobus Secretariis ſitis in lateribus Sanctuarii, quibus ad quid inſervirent oſtendebatur. In dextro hæc:

„ Hic locus eſt veneranda penus, qua conditur, & qua
„ Promitur alma Sacri pompa miniſterii ".

In ſiniſtro.

„ Si quem ſancta tenet meditanda in lege voluntas,
„ Hic poterit reſidens ſacris intendere libris " (*d*).

Verſus quoque loculis Reliquiarum Apoſtolorum inſcripſit, ſicut & Crucibus janu is Eccleſiæ ſuperpoſitis, & minio pictis. His crucibus reſidebant Columbæ ad denotandum, ut ipſe canit:

„ Quæque ſuper ſignum reſident cæleſte Columbæ
„ Simplicibus produnt regna patere Dei.

Cruci vero Atrio Eccleſiæ ſuperpoſitæ hi ſubjiciebantur verſiculi.

„ Cerne coronatam Domini ſuper atria Chriſti
„ Stare Crucem, duro ſpondentem celſa labori
„ Præmia: tolle Crucem qui vis auferre coronam " (*e*).

Mos

linus. At Semipelagianorum errore, qui bonæ voluntatis initium hominis eſſe aſſerebant, non ſatis alienum eum fuiſſe, poſſet conjici ex quibuſdam ſuorum Operum locis (*), cum hanc quæſtionem nondum poſuiſſent Maſſilienſes Presbyteri, & necdum Auguſtinus enodaſſet & ſolviſſet. In Vita S. Paulini cap. 51. n. 5.

(*) *Epiſt. 10. n. 6. & Carm. 11. v. 142. & ſeq.*
(a) *Epiſt. ad Sever. 32. p. 197. n. 5.*
(b) *Paſ. S. Geneſ. n. 3. p. 315.*
(c) *Ibidem.*
(d) *Epiſt. 28. ad Sever. n. 16. p. 205.*
(e) *Ibid. n. 12. p. 203.*

Mos erat jam antiquus Paulini ævo, ut Sanctórum Reliquiæ ſive Apoſtolorum, ſive Martyrum requirerentur in Dedicatione Templorum; ſcribit enim Paulinus: „ Hanc quoque Baſiliculam „ de benedictis Apoſtolorum, & Martyrum Reliquiis in nomine „ Chriſti Sanctorum Sancti, & Martyrum Martyris, & Domino- „ rum Domini conſecrabunt " (a). Reponebantur vero in Altaribus, vel etiam ad quotidianam tutelam atque medicinam in thecis & capſulis occluſæ ſervabantur, ut ſemper in promptu haberentur, & ne ſemper conditæ in Altari, non ſemper ad manus, ut uſus egit, præſto eſſent (b). Sancti Præſules ſibi viciſſim haſce mittebant reliquias ad Templorum dedicationem, & ut novum exhiberent Populis devotionis objectum, eorumque enutrirent pietatem (c), floribus ornabantur, canente Paulino:

S. PAULIN. De Reliquiis Sanctorum, Dedicatione Templorum, & Invocatione, ac Intercesſione Sanctorum.

„ Spargite flore ſolum, prætexite limina ſertis:
„ Martyris ad tumulum debet & terra coronas " (d).

Magnus ad eas venerandas fiebat Populorum concurſus:

„ Ecce vias vario plebs diſcolor agmine pingit:
„ Urbes innumeras una miramur in urbe " (e).

Dæmones ab obſeſſis abigebantur corporibus, & ægri Sanctorum precibus & interceſſione ſanabantur:

„ Martyris oſtendit meritum, cum jure potenti
„ Dæmones exercet, devinctaque corpora ſolvit (f).
„ . . . .
„ Tum ſi quos graviore malo violentior hoſtis
„ Vinxerit, iſta dies divino munere ſolvit " (g).

Nonnulla recenſet Paulinus miracula S. Felicis interceſſione & nutu patrata, miraculum præſertim Theridii, qui unco in oculo percuſſus, non audens ferrum extrahere, ne & oculus cum illo ſimul exiret, ſe S. Felicis devotis commendavit precibus,

„ . . . . . & ſtatim lubricus uncus
„ Ex oculo cadit abſque oculo, tantum unda ſecuta

Bb 4 „ Evo-

(a) *Ibid. n. 17. p. 206.*
(b) *Ibid. n. 8. p. 201.*
(c) *Epiſt. 31. ad Sever. n. 1. p. 189.*
(d) *Carm. 14. p. 385. v. 110. 113.*
(e) *Carm. 13. v. 24. p. 381.*
(f) *Carm. 14. v. 23. & ſeq. p. 381.*
(g) *Ibid. v. 38. p. 383.*

Digitized by Google

S. PAULIN.

„ Evomuit lacrymis, quem ſuppuraverat, æſtum.
„ Mox oculus tanti purgatus nocte pericli,
„ Tam puro enituit ſpeculo, quam nunc quoque ſanus
„ Cernitur, æterni collucens munere Chriſti " (*a*).

Etiam brutis favere oſtendit Sanctos, ſive infirmitates ab eis pellendo, ſive deperdita domino reſtituendo. Pene integro Poemate decimo octavo Ruſticum deſcribit orantem S. Felicem, ut ſibi rapti boves reſtituerentur, quos mane ſponte ad caulam reverſos reperiit. Hujus miraculi ſe vadem promit, ſive quia oculatus teſtis viderit, ſive quia ab iis audierit, qui quotidie ad S. Felicis ſepulchrum, vel gratias pro acceptis beneficiis perſoluturi, vel novas poſtulaturi adveniebant. Incendium etiam Crucis ligno extinctum canit:

„ Quanta Crucis virtus! ut ſe natura relinquat
„ Omnia ligna vorans, ligno Crucis uritur ignis " (*b*).

Ipſe quoque Paulinus particulam veræ Crucis tubulo aureo incluſam dono miſit Severo, & ſingulis annis Urbem petebat ad natalitia SS. Apoſtolorum Petri & Pauli celebranda. Omnes ejus Epiſtolæ, & Poemata oſtendunt, quantum Sanctorum fideret protectioni, eoſque præſertim orabat in hæc carmina.

„ Exora ut precibus plenis meritiſque redonet
„ Debita noſtra tuis, cum tu quoque magna piorum
„ Portio, regnantem Felix comitaberis Agnum.
„ Poſce ovium grege nos ſtatui, ut ſententia ſummi
„ Judicis hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
„ Ne male gratatis lævos adjudicet hœdis,
„ Sed potius dextra poſitos in parte, ſalutis
„ Munifico pecori, laudatiſque aggreget agnis " (*c*).

Præſentia realis Chriſti in Euchariſtia.

De Euchariſtia ſic canit:

„ In Cruce fixa caro eſt, qua paſcor: de Cruce ſanguis
„ Ille fluit, vitam quo bibo, corda lavo " (*d*).

Quibus verbis realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Sacramento præſentiam luculenter adſtruit. In ejus Epiſtolis mos ille antiquus exhi-

(a) *Poem. 7. de S. Fel. v. 258. & ſeq. p. 563.*
(b) *Poem. 27. v. 129. 130. p. 649.*
(c) *Poem. 14. v. 128. & ſeq. p. 385.*
(d) *Epiſt. 32. ad Sever. p. 201. n. 7.*

Digitized by Google

exhibetur, quo Fideles, piique Clerici ſibi invicem eulogias mittebant, & panes, quibus Trinitas ſignabatur (*a*). S. Paulin.

Præter imagines S. Martini, & Paulini adhuc viventis, quas Severus Sulpitius in Templo a ſe conſtructo pingi curaverat, plures erant Imagines etiam in Templo Nolano S. Felicis. Nam in porticibus tota picta erat Pentateuchi hiſtoria, nec non Joſue, Regum, Ruth, Tobiæ, Jobi, & Judith (*b*). Quæ picturæ ideo efformatæ dicuntur a Paulino, ut plebis *ruſticitas*, & *ignara legendi* erudiatur (*c*). Templorum etiam Imagines, & ornamenta in Templis.

„ Vela (cadunt) foribus, ſeu puro ſplendentia lino,
„ Sive coloratis textum fucata figuris " (*d*).

nec non:

„ . . . . . Pictis accendant lumina ceris,
„ Multiforeſque cavis lychnos laquearibus aptent,
„ Ut vibrent tremulas funalia pendula flammas (*e*) ";

& alibi:

„ Aurea nunc niveis ornantur limina velis,
„ Clara coronantur denſis altaria lychnis.
„ Lumina ceratis adolentur odora papyris;
„ Nocte dieque micant " (*f*).

In foribus Templorum

„ Cantharus, intrantumque manus lavat amne miniſtro " (*g*).

Ordines etiam minores ritu Eccleſiæ diſtinctis conferebantur temporibus; ſic enim de S. Felice canit Paulinus: Ordines Eccleſiæ.

„ . . . . . Primis Lector ſervivit in annis,
„ Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
„ Adjurare malos, & ſacris pellere verbis " (*h*).

Non

(a) *Epiſt. 3. ad Alipium n. 6. p. 12.*
(b) *Poem. 26. p. 641.*
(c) *Ibid. v. 547.*
(d) *Poem. 18. v. 31. 32. p. 425.*
(e) *Ibidem.*
(f) *Poem. 14. v. 98. & ſeq. p. 385.*
(g) *Epiſt. 32. p. 205.*
(h) *Poem. 15. v. 108. p. 391.*

S. PAULIN.

Suffragia pro Defunctis.

Non uno in loco S. Paulinus efficacitatem agnoſcit, & utilitatem orationum pro Defunctis, quandoquidem S. Delphino, aliiſque viris amicis ſuis commendat animam fratris ſui, ut „ orationibus ſuis donetur, ut illius animam vel de minimo ſanctitatis ſuæ digito diſtillans refrigerii gutta reſpergat . . . . & pro „ confeſſione peccati divina miſeratio eo interveniente ſuccur„ rat “ (*a*).

De Jejunio Quadrageſimali.

De quodam ſuo Liberto ſcribit : „ Cum in diebus Quadrageſi„ mæ adveniſſet . . . . quotidiana jejunia non refugit, & paupe„ rem menſulam veſpertinus conviva non horruit . . . . Ut ſolemni„ tas Paſchalis revocavit dies prandiorum, incipiebat nobis circa „ meridiem dicere : *Defecit anima mea* & venter meus a fame & „ ſiti “ (*b*).

Figura & ornatus Crucis.

Crucem pingebat Paulinus ſuæ Eccleſiæ more, id eſt ad inſtar Mali, cui in tranſcurſum ſupereminet antenna, ſeu Græcæ Literæ T, quæ in græca arithmetica tricenarium numerum ſignat: vel ut ipſe Paulinus deſcribit:

„ Ergo eadem ſpecies formam Crucis exerit illam,
„ Quæ trutinam æquato libratam ſtamine ſignat
„ Subtrectoque jugum concors temone figurat “ (*c*).

Eam ornabat Corona ſive Regale Diadema.

„ Parva corona ſubeſt variis circumdata gemmis,
„ Hæc quoque Crux Domini tanquam Diademate cincta
„ Emicat æterna vitalis imagine ligni “ (*d*).

Templa ad Orientem verſa.

In conſtructione Templorum, proſpectus uſitatiore more Orientem ſpectabat, quia Fideles orando ad Orientem faciem vertebant, ſed S. Paulinus, qui Baſilicam ſuam ad augmentum Templi S. Martyris Felicis conſtruebat, ita vertit, ut memoriam ejus adſpiceret (*e*).

In Poemate 29. plures deſcribit Sanctorum Reliquias per Orbem diffuſas:

„ Inde Petrum, & Paulum Romana fixit in urbe.
„ . . . .
„ Sic dedit Andream Patris, Epheſoque Joannem.
„ . . . .

„ Par-

(a) *Epiſt. 35. ad Delph. p. 220.*
(b) *Epiſt. 15. n. 4. p. 86.*
(c) *Poem. 19. p. 486. v. 675.*
(d) *Ibid. v. 684.*
(e) *Epiſt. 32. ad Sever. n. 13. p. 204.*

„ Parthia Matthæum complectitur, India Thomam; S. Paulin.
„ Lebbæum Libyes, Phryges accepere Philippum;
„ Creta Titum ſibi ſumpſit, & Antiochia, & Oſtia Lucam.
„ Marcus Alexandria tibi datus . . .
„ . . . .
„ Multaque præterea per eaſdem largiter oras
„ Semina Sanctorum poſitis diffuſa ſepulchris
„ Illuſtrant totum ſuperis virtutibus Orbem “ (*a*).

Maxime concordiam commendat inter eos, qui una vivunt, pietatemque profitentur, aliter illorum Collegium cito diſſolvetur, & peribit; hinc ſcribit: „ Cum unius corporis membra ſimus, „ unum habeamus caput, una perfundamur gratia, uno pane vivamus (Euchariſtico), una incedamus via, eadem habitemus „ domo. Denique in omne quod ſumus, tota ſpe, ac fide, qua „ ſtamus in præſenti, nitimur in futurum: tam in ſpiritu, quam „ in corpore Domini unum ſumus, ne ſimus nihil, ſi ab uno excidamus “ (*b*).

ARTICULUS QUARTUS.

Selectiora Aſceticæ Vitæ documenta.

I. DUM aliena nobis verba indulges, ſtimulum pudoris ſuggeris; ut legentes quod eſſe debemus, boni eſſe diſcamus; nitamurque nos juxta ſermonem tuum promere; & forſitan poſſimus effici quod non ſumus (*Epiſt.* 24. *ad Sever.*) Laudes ad bonum excitare debent.

II. Ad corripiendam vitæ viam, & prævalendum in regnum Cælorum, quod a diebus Joannis vim patitur a diripientibus, idonei eſſe non poſſumus, niſi omnia, quæ vel amore, vel cura, ſi in itinere iſtius ſæculi nobis adhæreant, impediunt, & retardant, ante obitus noſtri veſperam præmittamus, & inde per totam hujus ſæculi noctem apprehendere, & tenere Chriſtum ſollicita ſpiritualium operum, ac ſtudiorum contentione luctemur, nec divellamur a caritate Chriſti, ſicut Jacob ab ejus amplexu, niſi extorqueamus benedictionem. (*Ibidem.*) Pro regno Dei obtinendo decertandum.

III. To-

(a) *Poem.* 29. *p.* 660. *v.* 26. *& ſeq. & v.* 77. *& ſeq.*
(b) *Epiſt.* 6. *ad Auguſt. n.* 2. *p.* 31.

Inceſſanter vigilandum.

III. Totus labor, & plenum opus nobis in obſervantia, & expoliatione cordis noſtri eſt; cujus tenebras, vel abſtruſas in eo inimici latebras videre non poſſumus, niſi defæcato ab externarum rerum curis animo, & intus ad ſemetipſum converſo. (*Ibidem.*)

Quid in nobis deſtruendum.

IV. Deus exorandus eſt, ut deſtruat in nobis aliena, vel noſtra, & ædificet ſua. (*Ibidem.*)

Sobrietas cuſtodienda.

V. Non ſolum jejunio, ſed & cibo humiliare animam noſtram diſcamus. (*Epiſt.* 23. *ad Sever.*)

Caritas quæ cætera tollit debita debitum eſt inſolubile.

VI. Quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Sed ipſi gratias, qui nobis tanti fœnoris remittit uſuras, & obligationis immenſæ compendium præſtat, ſolum a nobis dilectionem ſui repetens, quam inter præcepta ſua principali loco ponens, oſtendit quomodo illi inſolubile debitum etiam inopes ſolveremus. (*Ibidem.*)

Iis diſpliceamus quibus Deus diſplicet.

VII. Mundo placere non potes, niſi Chriſto malueris diſplicere. Si enim, inquit, hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem. Diſpliceamus ergo his, & gratulemur iiſdem nos diſplicere, quibus & Deus diſplicet. Non enim noſtrum, ſed Chriſti, id eſt, omnipotentis Dei opus in nobis laceſſunt; quem in ſuis actibus ſpernunt, in noſtris operibus oderunt. (*Epiſtol.* 1. *ad Sever.*)

Mens Sacerdotis qualis.

VIII. Vix adhuc intellectum ſacræ molis capio mentis anguſtiis, & onus muneris mei, conſcius infirmitatis horreſco. (*Ibidem.*)

Humilis peccator ſalvatur, dum juſtus ſuperbus perit.

IX. Per foramen viæ ad vitam ducentis multis deſiderabilem, paucis penetrabilem, facilius ingreditur humiliata iniquitas, quam ſuperba juſtitia. (*Epiſt.* 29. *ad Sever.*)

Deus punit ut parcat.

X. Tanta eſt ſummi Patris pietas, ut etiam ira ejus ex miſericordia ſit; & ideo caſtigat, ut parcat. (*Ibidem.*)

Amare & timere adventum Domini.

XI. Adventum Domini & diligimus miſeri ſpe miſericordiæ ejus, & horreſcimus peccatores timore juſtitiæ ejus. (*Epiſt.* 19. *ad Delph.*)

Memoria mortis ad bonum provocat.

XII. Notum faciat nobis Dominus finem noſtrum, ut ſciamus quid deſit nobis, & properemus adimplere quod reſtat, ut non revolvamur in medio dierum inanium texentes operibus vacuis araneæ telam. (*Epiſt.* 36. *ad Amand.*)

Deus ſolus timendus & diligendus.

XIII. Nihil niſi Deum timeamus, nihil ſupra illum diligamus. (*Epiſt.* 9. *ad Amand.*)

Vigilantia ad cavenda pericula.

XIV. Anguſta via gradimur, & quaſi in fune ſuſpenſo ancipites ambulamus, & niſi fixo libramine veſtigia fixerimus, facile nos in hujus, aut illius partis ruinam impellit inimicus. (*Ep.* 40. *ad Sanct. & Amand.*)

Sine Chriſto nec noſſe poſſumus nec ſanare mala noſtra.

XV. Chriſtus etiam nunc infirmitates noſtras, & ægritudinem portat, quia ipſe eſt homo ſemper pro nobis in plaga poſitus, & ſciens ferre infirmitatem, quam nos ſine ipſo nec poſſumus ferre, nec novimus. (*Ep.* 38. *ad Apr.*)

XVI. Ta-

S. Paulin.

XVI. Taceamus iſtis, loquentes ad Dominum ſilentio humilitatis, & voce patientiæ; & tunc ipſe, qui invictus eſt, pugnabit pro nobis, & vincet in nobis. (*Ibid.*)

Silentio vincenda injuria.

XVII. Sibi habeant litteras ſuas oratores, ſibi ſapientiam ſuam Philoſophi, ſibi divitias ſuas divites, ſibi regna ſua Reges; nobis gloria, & poſſeſſio, & regnum Chriſtus eſt. (*Ibidem.*)

In ſolo Jeſu gloriandum.

XVIII. Opus Dei eſt mutare hominem, quia ſolus poteſt inſtaurare, quod fecit. (*Ibid.*)

Mutatio cordis opus Dei.

XIX. Hoc igne nos, Domine Jeſu, ſemper accende, ut illuminemur ſenſibus, deflagremus in vitiis; hic enim ſolus, qui a te ignis eſt, igni reſiſtit æterno. (*Epiſt.* 44. *ad Apr. & Amand.*)

Ignis Caritatis igni inferni reſiſtit.

XX. Quid noſtrum putemus, qui majori, & ſpeciali debito non ſumus noſtri? & non ſolum, quia facti a Deo, ſed & empti ſumus. (*Ep.* 34. *de Gazophylacio.*)

Totum Deo debemus.

XXI. Ne trepides, ne cuncteris, ne parcas, eſto violentus Deo, rape regna Cælorum: qui vetat aliena contingi, ſua gaudet invadi, & qui damnat avaritiæ rapacitatem, laudat fidei rapinam. (*Ibidem.*)

Violenti rapiunt Cælum.

XXII. Omne quod agimus, omne quod loquimur, aut de lata, aut de anguſta via eſt. (*Epiſt. ad Celantiam in Appendice.*)

Nihil indifferens in chriſtiano.

XXIII. Sermo in omnibus moderatus, & parcus, & qui neceſſitatem loquendi magis indicet, quam voluntatem. (*Ibidem.*)

Solum ex neceſſitate loquendum.

XXIV. Diu ante conſidera quid loquendum ſit: & adhuc tacens provide, ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguæ officium animi libra diſpenſet. (*Ibidem.*)

Caute loquendum.

XXV. In omni actu, atque verbo quieta mens, & placida ſervetur; ſemperque cogitationi tuæ Dei præſentia occurrat. (*Ibidem.*)

Præſentia Dei.

XXVI. Cave, ne ſi jejunare, aut abſtinere cœperis, te putes eſſe jam ſanctum, hæc enim virtus adjumentum eſt, non perfectio ſanctitatis. (*Ibidem.*)

Jejunium ad perfectionem adjuvat.

XXVII. Tunc præclara eſt abſtinentia, tunc pulchra, atque magnifica caſtigatio corporis, cum eſt animus jejunus a vitiis. (*Ibidem.*)

Abſtinentia eſcæ, abſtinentiæ a vitiis jungenda.

XXVIII. Ita habeto ſollicitudinem domus, ut aliquam tamen vacationem animæ tribuas. Eligatur tibi opportunus, & aliquantum a familiæ ſtrepitu remotus locus, in quem tu velut in portum, quaſi ex multa tempeſtate curarum te recipias, & excitatos foris cogitationum fluctus, ſecreti tranquillitate componas. Tantum ibi ſit divinæ lectionis ſtudium, tam crebræ orationum vices, tam firma, & preſſa de futuris cogitatio, ut omnes reliqui temporis occupationes facile hac vacatione compenſes. Nec hoc

Recollectio ſpiritualis.

ideo

S. PAULIN.

ideo dicimus, quo te retrahamus a tuis; imo id agimus, ut ibi diſcas, ibi mediteris, qualem tuis præbere te debeas. (*Ibidem.*)

Modeſtia fœminas decet.

XXIX. Hæc Apoſtolus præcipiens mulieribus; non eas jubet ſquallore, ſordibus; & horrentibus pannorum aſſumentis tegi; ſed immoderato cultui & nimis exquiſito interdicit ornatui, ſimplicemque commendat ornatum; & habitum. (*Ibidem.*)

FINIS TOMI TERTII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

S. PAULIN.

„ Evomuit lacrymis, quem ſuppuraverat, æſtum.
„ Mox oculus tanti purgatus nocte pericli,
„ Tam puro enituit ſpeculo, quam nunc quoque ſanus
„ Cernitur, æterni collucens munere Chriſti " (*a*).

Etiam brutis favere oſtendit Sanctos, ſive infirmitates ab eis pellendo, ſive deperdita domino reſtituendo. Pene integro Poemate decimo octavo Ruſticum deſcribit orantem S. Felicem, ut ſibi rapti boves reſtituerentur, quos mane ſponte ad caulam reverſos reperiit. Hujus miraculi ſe vadem promit, ſive quia oculatus teſtis viderit, ſive quia ab iis audierit, qui quotidie ad S. Felicis ſepulchrum, vel gratias pro acceptis beneficiis perſoluturi, vel novas poſtulaturi adveniebant. Incendium etiam Crucis ligno extinctum canit:

„ Quanta Crucis virtus! ut ſe natura relinquat
„ Omnia ligna vorans, ligno Crucis uritur ignis " (*b*).

Ipſe quoque Paulinus particulam veræ Crucis tubulo aureo incluſam dono miſit Severo, & ſingulis annis Urbem petebat ad natalitia SS. Apoſtolorum Petri & Pauli celebranda. Omnes ejus Epiſtolæ, & Poemata oſtendunt, quantum Sanctorum fideret protectioni, eoſque præſertim orabat in hæc carmina.

„ Exora ut precibus plenis meritiſque redonet
„ Debita noſtra tuis, cum tu quoque magna piorum
„ Portio, regnantem Felix comitaberis Agnum.
„ Poſce ovium grege nos ſtatui, ut ſententia ſummi
„ Judicis hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
„ Ne male gratatis lævos adjudicet hœdis,
„ Sed potius dextra poſitos in parte, ſalutis
„ Munifico pecori, laudatiſque aggreget agnis " (*c*).

Præſentia realis Chriſti in Euchariſtia.

De Euchariſtia ſic canit:

„ In Cruce fixa caro eſt, qua paſcor: de Cruce ſanguis
„ Ille fluit, vitam quo bibo, corda lavo " (*d*).

Quibus verbis realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Sacramento præſentiam luculenter adſtruit. In ejus Epiſtolis mos ille antiquus exhi-

(a) *Poem. 7. de S. Fel. v. 258. & ſeq. p. 563.*
(b) *Poem. 27. v. 129. 130. p. 649.*
(c) *Poem. 14. v. 128. & ſeq. p. 385.*
(d) *Epiſt. 32. ad Sever. p. 201. n. 7.*

exhibetur, quo Fideles, piique Clerici ſibi invicem eulogias mittebant, & panes, quibus Trinitas ſignabatur (*a*). S. PAULIN.

Præter imagines S. Martini, & Paulini adhuc viventis, quas Severus Sulpitius in Templo a ſe conſtructo pingi curaverat, plures erant Imagines etiam in Templo Nolano S. Felicis. Nam in porticibus tota picta erat Pentateuchi hiſtoria, nec non Joſue, Regum, Ruth, Tobiæ, Jobi, & Judith (*b*). Quæ picturæ ideo efformatæ dicuntur a Paulino, ut plebis *ruſticitas*, & *ignara legendi* erudiatur (*c*). Templorum etiam Imagines, & ornamenta in Templis.

„ Vela (cadunt) foribus, ſeu puro ſplendentia lino,
„ Sive coloratis textum fucata figuris " (*d*).

nec non:

„ . . . . Pictis accendant lumina ceris,
„ Multiforeſque cavis lychnos laquearibus aptent,
„ Ut vibrent tremulas funalia pendula flammas (*e*) ";

& alibi:

„ Aurea nunc niveis ornantur limina velis,
„ Clara coronantur denſis altaria lychnis.
„ Lumina ceratis adolentur odora papyris;
„ Nocte dieque micant " (*f*).

In foribus Templorum

„ Cantharus, intrantumque manus lavat amne miniſtro " (*g*).

Ordines etiam minores ritu Eccleſiæ diſtinctis conferebantur temporibus; ſic enim de S. Felice canit Paulinus: Ordines Eccleſiæ.

„ . . . . Primis Lector ſervivit in annis,
„ Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
„ Adjurare malos, & ſacris pellere verbis " (*h*).

Non

(a) *Epiſt.* 3. *ad Alipium n.* 6. *p.* 12.
(b) *Poem.* 26. *p.* 641.
(c) *Ibid. v.* 547.
(d) *Poem.* 18. *v.* 31. 32. *p.* 425.
(e) *Ibidem.*
(f) *Poem.* 14. *v.* 98. *& ſeq. p.* 385.
(g) *Epiſt.* 32. *p.* 205.
(h) *Poem.* 15. *v.* 108. *p.* 391.

S. PAULIN.

Suffragia pro Defunctis.

Non uno in loco S. Paulinus efficacitatem agnoſcit, & utilitatem orationum pro Defunctis, quandoquidem S. Delphino, aliiſque viris amicis ſuis commendat animam fratris ſui, ut „ orationibus ſuis donetur, ut illius animam vel de minimo ſanctitatis ſuæ digito diſtillans refrigerii gutta reſpergat . . . . & pro „ confeſſione peccati divina miſeratio eo interveniente ſuccurrat “ (*a*).

De Jejunio Quadrageſimali.

De quodam ſuo Liberto ſcribit: „ Cum in diebus Quadrageſimæ adveniſſet . . . . quotidiana jejunia non refugit, & pauperem menſulam veſpertinus conviva non horruit . . . . Ut ſolemnitas Paſchalis revocavit dies prandiorum, incipiebat nobis circa meridiem dicere: *Defecit anima mea* & venter meus a fame & ſiti “ (*b*).

Figura & ornatus Crucis.

Crucem pingebat Paulinus ſuæ Eccleſiæ more, id eſt ad inſtar Mali, cui in tranſcurſum ſupereminet antenna, ſeu Græcæ Litteræ T, quæ in græca arithmetica trecenarium numerum ſignat: vel ut ipſe Paulinus deſcribit:

„ Ergo eadem ſpecies formam Crucis exerit illam,
„ Quæ trutinam æquato libratam ſtamine ſignat
„ Subtrectoque jugum concors temone figurat “ (*c*).

Eam ornabat Corona ſive Regale Diadema.

„ Parva corona ſubeſt variis circumdata gemmis,
„ Hæc quoque Crux Domini tanquam Diademate cincta
„ Emicat æterna vitalis imagine ligni “ (*d*).

Templa ad Orientem verſa.

In conſtructione Templorum, proſpectus uſitatiore more Orientem ſpectabat, quia Fideles orando ad Orientem faciem vertebant, ſed S. Paulinus, qui Baſilicam ſuam ad augmentum Templi S. Martyris Felicis conſtruebat, ita vertit, ut memoriam ejus adſpiceret (*e*).

In Poemate 29. plures deſcribit Sanctorum Reliquias per Orbem diffuſas:

„ Inde Petrum, & Paulum Romana fixit in urbe.
„ . . . .
„ Sic dedit Andream Patris, Epheſoque Joannem.
„ . . . .
„ Par-

(a) *Epiſt.* 35. *ad Delph. p.* 220.
(b) *Epiſt.* 15. *n.* 4. *p.* 86.
(c) *Poem.* 19. *p.* 486. *v.* 675.
(d) *Ibid. v.* 684.
(e) *Epiſt.* 32. *ad Sever. n.* 13. *p.* 204.

S. Paulin.

„ Parthia Matthæum complectitur, India Thomam;
„ Lebbæum Libyes, Phryges accepere Philippum;
„ Creta Titum ſibi ſumpſit, & Antiochia, & Oſtia Lucam.
„ Marcus Alexandria tibi datus . . .
„ . . . .
„ Multaque præterea per eaſdem largiter oras
„ Semina Sanctorum poſitis diffuſa ſepulchris
„ Illuſtrant totum ſuperis virtutibus Orbem “ (*a*).

Maxime concordiam commendat inter eos, qui una vivunt, pietatemque profitentur, aliter illorum Collegium cito diſſolvetur, & peribit; hinc ſcribit: „ Cum unius corporis membra ſimus, „ unum habeamus caput, una perfundamur gratia, uno pane vi„ vamus (Euchariſtico), una incedamus via, eadem habitemus „ domo. Denique in omne quod ſumus, tota ſpe, ac fide, qua „ ſtamus in præſenti, nitimur in futurum: tam in ſpiritu, quam „ in corpore Domini unum ſumus, ne ſimus nihil, ſi ab uno ex„ cidamus “ (*b*).

ARTICULUS QUARTUS.

Selectiora Aſceticæ Vitæ documenta.

I. DUM aliena nobis verba indulges, ſtimulum pudoris ſuggeris; ut legentes quod eſſe debemus, boni eſſe diſcamus; nitamurque nos juxta ſermonem tuum promere; & forſitan poſſimus effici quod non ſumus (*Epiſt.* 24. *ad Sever.*) — *Laudes ad bonum excitare debent.*

II. Ad corripiendam vitæ viam, & prævalendum in regnum Cælorum, quod a diebus Joannis vim patitur a diripientibus, idonei eſſe non poſſumus, niſi omnia, quæ vel amore, vel cura, ſi in itinere iſtius ſæculi nobis adhæreant, impediunt, & retardant, ante obitus noſtri veſperam præmittamus, & inde per totam hujus ſæculi noctem apprehendere, & tenere Chriſtum ſollicita ſpiritualium operum, ac ſtudiorum contentione luctemur, nec divellamur a caritate Chriſti, ſicut Jacob ab ejus amplexu, niſi extorqueamus benedictionem. (*Ibidem.*) — *Pro regno Dei obtinendo decertandum.*

III. To-

(a) *Poem.* 29. *p.* 660. *v.* 26. *& ſeq. & v.* 77. *& ſeq.*
(b) *Epiſt.* 6. *ad Auguſt. n.* 2. *p.* 31.

Digitized by Google

S. PAULIN.

Inceſſanter vigilandum.

III. Totus labor, & plenum opus nobis in obſervantia, & exſpoliatione cordis noſtri eſt; cujus tenebras, vel abſtruſas in eo inimici latebras videre non poſſumus, niſi defæcato ab externarum rerum curis animo, & intus ad ſemetipſum converſo. (*Ibidem*.)

Quid in nobis deſtruendum.

IV. Deus exorandus eſt, ut deſtruat in nobis aliena, vel noſtra, & ædificet ſua. (*Ibidem*.)

Sobrietas cuſtodienda.

V. Non ſolum jejunio, ſed & cibo humiliare animam noſtram diſcamus. (*Epiſt*. 23. *ad Sever.*)

Caritas quæ cætera tollit debita debitum eſt inſolubile.

VI. Quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Sed ipſi gratias, qui nobis tanti fœnoris remittit uſuras, & obligationis immenſæ compendium præſtat, ſolum a nobis dilectionem ſui repetens, quam inter præcepta ſua principali loco ponens, oſtendit quomodo illi inſolubile debitum etiam inopes ſolveremus. (*Ibidem*.)

Iis diſpliceamus quibus Deus diſplicet.

VII. Mundo placere non potes, niſi Chriſto malueris diſplicere. Si enim, inquit, hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem. Diſpliceamus ergo his, & gratulemur iiſdem nos diſplicere, quibus & Deus diſplicet. Non enim noſtrum, ſed Chriſti, id eſt, omnipotentis Dei opus in nobis laceſſunt; quem in ſuis actibus ſpernunt, in noſtris operibus oderunt. (*Epiſtol.* 1. *ad Sever.*)

Mens Sacerdotis qualis.

VIII. Vix adhuc intellectum ſacræ molis capio mentis anguſtiis, & onus muneris mei, conſcius infirmitatis horreſco. (*Ibidem*.)

Humilis peccator ſalvatur, dum juſtus ſuperbus perit.

IX. Per foramen viæ ad vitam ducentis multis deſiderabilem, paucis penetrabilem, facilius ingreditur humiliata iniquitas, quam ſuperba juſtitia. (*Epiſt.* 29. *ad Sever.*)

Deus punit ut parcat.

X. Tanta eſt ſummi Patris pietas, ut etiam ira ejus ex miſericordia ſit; & ideo caſtigat, ut parcat. (*Ibidem*.)

Amare & timere adventum Domini.

XI. Adventum Domini & diligimus miſeri ſpe miſericordiæ ejus, & horreſcimus peccatores timore juſtitiæ ejus. (*Epiſt.* 19. *ad Delph.*)

Memoria mortis ad bonum provocat.

XII. Notum faciat nobis Dominus finem noſtrum, ut ſciamus quid deſit nobis, & properemus adimplere quod reſtat, ut non revolvamur in medio dierum inanium texentes operibus vacuis araneæ telam. (*Epiſt.* 36. *ad Amand.*)

Deus ſolus timendus & diligendus.

XIII. Nihil niſi Deum timeamus, nihil ſupra illum diligamus. (*Epiſt.* 9. *ad Amand.*)

Vigilantia ad cavenda pericula.

XIV. Anguſta via gradimur, & quaſi in fune ſuſpenſo ancipites ambulamus, & niſi fixo libramine veſtigia fixerimus, facile nos in hujus, aut illius partis ruinam impellit inimicus. (*Ep.* 40. *ad Sanct. & Amand.*)

Sine Chriſto nec noſſe poſſumus nec ſanare mala noſtra.

XV. Chriſtus etiam nunc infirmitates noſtras, & ægritudinem portat, quia ipſe eſt homo ſemper pro nobis in plaga poſitus, & ſciens ferre infirmitatem, quam nos ſine ipſo nec poſſumus ferre, nec novimus. (*Ep.* 38. *ad Apr.*)

XVI. Ta-

XVI. Taceamus iſtis, loquentes ad Dominum ſilentio humilitatis, & voce patientiæ; & tunc ipſe, qui invictus eſt, pugnabit pro nobis, & vincet in nobis. (*Ibid.*) S. Paulin. Silentio vincendæ injuriæ.

XVII. Sibi habeant litteras ſuas oratores, ſibi ſapientiam ſuam Philoſophi, ſibi divitias ſuas divites, ſibi regna ſua Reges; nobis gloria, & poſſeſſio, & regnum Chriſtus eſt. (*Ibidem.*) In ſolo Jeſu glorianđum.

XVIII. Opus Dei eſt mutare hominem, quia ſolus poteſt inſtaurare, quod fecit. (*Ibid.*) Mutatio cordis opus Dei.

XIX. Hoc igne nos, Domine Jeſu, ſemper accende, ut illuminemur ſenſibus, deflagremus in vitiis; hic enim ſolus, qui a te ignis eſt, igni reſiſtit æterno. (*Epiſt.* 44. *ad Apr. & Amand.*) Ignis Caritatis igni inferni reſiſtit.

XX. Quid noſtrum putemus, qui majori, & ſpeciali debito non ſumus noſtri? & non ſolum, quia facti a Deo, ſed & empti ſumus. (*Ep.* 34. *de Gazophylacio.*) Totum Deo debemus.

XXI. Ne trepides, ne cuncteris, ne parcas, eſto violentus Deo, rape regna Cælorum: qui vetat aliena contingi, ſua gaudet invadi, & qui damnat avaritiæ rapacitatem, laudat fidei rapinam. (*Ibidem.*) Violenti rapiunt Cælum.

XXII. Omne quod agimus, omne quod loquimur, aut de lata, aut de anguſta via eſt. (*Epiſt. ad Celantiam in Appendice.*) Nihil indifferens in chriſtiano.

XXIII. Sermo in omnibus moderatus, & parcus, & qui neceſſitatem loquendi magis indicet, quam voluntatem. (*Ibidem.*) Solum ex neceſſitate loquendum.

XXIV. Diu ante conſidera quid loquendum ſit: & adhuc tacens provide, ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguæ officium animi libra diſpenſet. (*Ibidem.*) Caute loquendum.

XXV. In omni actu, atque verbo quieta mens, & placida ſervetur; ſemperque cogitationi tuæ Dei præſentia occurrat. (*Ibidem.*) Præſentia Dei.

XXVI. Cave, ne ſi jejunare, aut abſtinere cœperis, te putes eſſe jam ſanctum, hæc enim virtus adjumentum eſt, non perfectio ſanctitatis. (*Ibidem.*) Jejunium ad perfectionem adjuvat.

XXVII. Tunc præclara eſt abſtinentia, tunc pulchra, atque magnifica caſtigatio corporis, cum eſt animus jejunus a vitiis. (*Ibidem.*) Abſtinentia eſcæ, abſtinentiæ a vitiis jungenda.

XXVIII. Ita habeto ſollicitudinem domus, ut aliquam tamen vacationem animæ tribuas. Eligatur tibi opportunus, & aliquantum a familiæ ſtrepitu remotus locus, in quem tu velut in portum, quaſi ex multa tempeſtate curarum te recipias, & excitatos foris cogitationum fluctus, ſecreti tranquillitate componas. Tantum ibi ſit divinæ lectionis ſtudium, tam crebræ orationum vices, tam firma, & preſſa de futuris cogitatio, ut omnes reliqui temporis occupationes facile hac vacatione compenſes. Nec hoc Recollectio ſpiritualis.

ideo

S. PAULIN. ideo dicimus, quo te retrahamus a tuis; imo id agimus, ut ibi diſcas, ibi mediteris, qualem tuis præbere te debeas. (*Ibidem.*)

Modeſtia fœminas decet. XXIX. Hæc Apoſtolus præcipiens mulieribus; non eas jubet ſqualore, ſordibus; & horrentibus pannorum aſſumentis tegi, ſed immoderato cultui & nimis exquiſito interdicit ornatui, ſimplicemque commendat ornatum; & habitum. (*Ibidem.*)

FINIS TOMI TERTII.

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

Digitized by Google